

A NŐKRŐL

SZÓLÓ MAGYAR TÖRVÉNYCIKKEK

SZENT ISTVÁNTÓL NAPJAINKIG

(1000—1928)

A MAGYAR TÖRVÉNYTÁRBÓL EGYBEÁLLÍTOTTA, ÁTTEKINTŐ BEVEZETÉSSSEL ÉS
KÍSÉRŐ JEGYZETEKSEL, VALAMINT BETŰRENDES TÁRGYMUTATÓVAL ELLÁTTA:

DR. MANDEL KÁROLY

PÉCSI ÜGYVÉD

MINDEN JOG FENNTARTVA

Ezen külön (speciális) törvénygyűjtemény a Franklin Társulat kiadásában megjelent Magyar Törvénytár című általános (universalis) gyűjteménynek, mint forrásműnek, vonatkozó részeiből lett nagyjából egybeállítva és úgy az 1921: LIV. t.-c. 9. §. 1. pontja, valamint az 1880: LIII. t.-c. 5. §-a értelmében törvényileg megengedett kiadást képez.

Tartalomjegyzék.

Oldal

<i>Bevezetés:</i>	1—52
I. A nő a családi életben.	2
II. A nő a társadalom és a közélet terén	9
III. A nő tévhitéken alapuló egyéb szereplése régii törvényeinkben.....	13
IV. Egyes nők ügyeiről szóló törvényeink.....	13
V. A nő védelme törvényeinkben.....	13
VI. A nő bűncselekményei és ezek büntetése	20
VII. A nő képzettségének megszerzése.....	24
VIII. A nő teljeskorúsága, állampolgársága, illetősége, választójoga felől rendelkező törvényeink	26
IX. A nő alkalmazotti illetményei, nyugdíja és férje után való ellátása	29
X. A nő vagyonjoga, öröklése és a fiúsítás	31
XI. A nő vonatkozásai a férfihivatásokra.....	42
XII. A nő nemzetközi megállapodásainkról szóló törvényeinkben	45
XIII. A női nemet érdeklő más törvénycik- keink.	46
XIV. A nő feladatairól a törvényhozásban.....	48
<i>Törvény cikkek</i>	55—520

Bevezetés.

Hazánk törvényeit egybefoglaló hivatalos és magángyűjtemény számos alakban látott már napvilágot, sőt oly csoportos gyűjtemény is került ez ideig kiadás alá, mely a hatályban levő törvényeknek jogi elkülönítés szerint való csoportjait tartalmazta, azonban alig került a mai napig forgalomba törvényeinknek oly gyűjteményes kötete, mely foglalkozási ág, kor vagy nem szerint elkülönítve szedte volna össze az általános törvénytárból a vonatkozó törvényeket s így ezeknek ily egyes csoportokba gyűjtésével szemléltető képét nyújtotta volna az illető hivatásra, korra vagy nemre vonatkozó jogfejlődésnek.

Ezt a hézagot óhajtja részben betölteni a jelen külön gyűjtemény, midőn a női nemről szóló és a női nem életviszonyait közelebbről érintő országos törvényeinket foglalja egybe ezen kötetben, mely gyűjtemény kiadását időszerűvé avatja azon körülmény, hogy a lezajlott világháború után a női nem csekély értékű kárpótlásul — azért a veszteségéért, mely az irtó háborúban elpusztult férfiak sok milliónyi elhullásával és rokkanttá válásával érte, segítő támogatásától és munkaerejétől megfosztotta és számos esetben a férfimunkás helyének betöltésére szorította — úgy a legtöbb államban, mint hazánkban a törvényhozó testület tagjai közé lépett, illetve annak tagjait a maga szavazatának érvényesítésével immár a férfinnemmel együttesen jelölheti ki akár a most jelzett, akár saját nemének személyei közül.

Ez új törvényalkotó nemnek, úgy véljük, első sorban az köti le érdeklődését, midőn a törvényhozás házába lép, minő törvényt alkotott a férfinem róla, de nélküle, az elmúlt évezred alatt, hogy ekként ez alkotás megismerésével azok kiegészítéséhez, esetleg helyesbítéséhez láthasson.

A teljesség érdekében éppen a most jelzett okból felveendőnek tartottuk ezen gyűjteménybe az országgyűlés és az államfő együttes alkotásával keletkezett ú. n. írott törvényeink közzé egyidejűleg országunk vonatkozó jogi szokásainak Werbőczy István által egybegyűjtött szabályait, valamint az Ország-

bírói Értekezlet 1861. évben kelt javaslatait, melyek a hosszú bírói gyakorlat és elismerés folytán egyéb törvényeinkkel egyenlő kötelező hatályosságot nyertek, — végül ide iktattuk a világháború lezajlása után keletkezett ú. n. néptörvények vonatkozó cikkeit is, melyeknek hatályát a nemzetgyűlés törölte s melyek ekként a törvény erejével nem rendelkeznek, a jelen gyűjteménybe való felvételüket csupán az tette indokolttá, hogy ezen néptörvényekben jutott első alkalommal kifejezésre a nők választói és esküdt-bírói jogosultságának elismerése.

Ugyancsak a teljességet szolgálja Erdély törvénygyűjteményeiből a vonatkozó cikkelyek ide iktatása, melyek azon időkből származtak, midőn Erdély külön fejedelemséget képezett avagy tisztán az uralkodó személyének azonossága kötötte — faji összetartozásunkon kívül — hazánkhoz, mely különválást az 1848. évben hozott egyesülési törvény szüntette meg, a mely időtől kezdve országos törvényhozásunkban Erdély is helyet foglalt. Erdély külön törvényeit, valamint a fentebb említett nép törvényeket, Országbírói értekezlet javaslatait és Werbőczy Hármaskönyvében összeírt ide vonatkozó jogi szokásokat a magyar törvényhozás útján keletkezett törvényektől való megkülönböztetés végett kisebb betűkkel való nyomtatásban tünteti fel e gyűjtemény, mely több, mint 1100 ide tartozó cikkelyt foglal magában.

A női nemre vonatkozó ezen külön gyűjtemény egyben a jogtörténetiről az anyaggyűjtésben elősegíteni hívatott és az ily külön kötetbe foglalt, csupán a női nemre vonatkozó törvényösszefoglalás a mellett, hogy tükörképe az évezred egyes korszakai felfogásának és rendelkezéseinek, a jövőre vonatkozó intézkedések törvényi alapját képezve a létesítendő jogalkotásokhoz útmutatóként megfelelő eszméket teremthet.

Az elősorolt szempontok által vezetve bocsátjuk közre ezen külön törvénygyűjteményt, amelyben a tájékozódás megkönnyítése végett következő csoportok szerint ismertetjük a nőkről szóló eddigi magyar jogalkotásokat.

1. A nő a családi életben.

A családi tűzhely mellett van legtermészetesebb helye a nőnek, melynek melegét valójában a nő szolgáltatja, mint az anyamadar a fészekét és ennek melegéből indul a gyermek az élet útjaira az anyai tanítások nyomán szárnyra bocsátás után. A család lelke ekkép

az anya,

ezért már első királyunk fiához írt intelmeiben meghagyja, hogy anyja oktatásait ne feledje el.

A nő megbecsülése, megkülönböztető gyöngédebb bánásmódban való részesítése nemzetünk törvényeiben e helyen veszi kezdetét.

Az anya természetes és törvényes gyámolítója gyermekeinek, kinek jogában áll, de nem kötelessége gyámoltjai vagyona felett a gondnokságot is gyakorolni, mely már inkább a férfihoz tartozó kötelessége, ha pedig a gyámságot vállalja, özvegsége idejére ezt számadás nélkül gyakorolhatja, E jogaival szemben áll nevelési és tartási kötelessége, sőt Erdély törvényei azt is előírták az akkori török háborús világban, hogy az anya tartozik rabfiát kiváltani. Újabb törvényeink még azt a kötelezettséget rótták az anyára, hogy az esetben, ha ezt más erre kötelezett addig nem teljesítette, mihelyt erre ráér képes, köteles gyermeke születését az anyakönyvvezetőnél bejelenteni.

Az anya iránti tisztelet és hála parancsát fejezi ki II. Ulászló király azon törvénye, mely az anya perbehívását eltiltja. Az anya szidalmazását, megsebesítését vagy megölését törvényeink szigorúbb büntetéssel sújtották, mint minden más magán-személyét; így Erdély egyik régi törvénye szerint az erkölcsstelen fiak büntetését akként szabta meg, hogy „anyjuk megveréseért egyik kezök vágattassék el”, mely törvény mindaddig fennállott Erdély területén, míg a tagszonkítást későbbi törvény általánosságban el nem törölte.

Az anyára vonatkozó törvényeinket e gyűjteményben: anya, házanya, mostohaanya, nagyanya, nevelőanya, öreganya, örökbe-fogadó anya, ősanya és tápanya vezérszavak mellett tünteti fei e könyv tárgymutatója, melyhez hozzásorozhatjuk a feleség anyjára: az anyósra vonatkozó azon törvényünket, mely katonai mozgósítás esetére az anyós segély iránt való igényét állapítja meg és amely segély az anyának öt eltartó fia után természet-szerűleg és törvényünk értelmében ugyancsak kijár.

Az anyaságot már a fogamzás idejétől kezdve védik törvényeink és a fogamzott gyermeket, a méhmagzatot még az anya ellenében is megvédelmezik, viszont kivált újabb törvényalkotásaink az anyát terhessége, szülése, gyermekágya és szoptatása ideje alatt kivált a szegényebb, munkásosztály körében segélyezéssel gyámolítják, a szolgálat alól mentesítik s részére szülészeti és orvosi támogatást biztosítanak. Az anyának, kivált terhes állapotában való testi sérelmezése büntető törvényünk szerint minősítő súlyosbító körülmény a tettes terhére. A kiskorú anya házasságon kívül született kiskorú gyermeke részére a gyámhatóság rendel gyámot, minthogy őt az anya kiskorúsága alatt nem képviselheti. A nagykorú anya törvénytelen gyermekének is természetes és törvényes képviselője s ezen gyermeke — nemre való tekintet nélkül — anyja vallását követi. Az anyán kívül az örökbe-fogadó anya is viselhet gyámi és gondnoki tisztelet örökbe-fogadott gyermeke felett;

Az anya nemesi származásának kihatását a gyermekre nézve az öröklés fejezetében, vallás tekintetében pedig a továbbiak tag-

lalása közben tesszük szóvá. — A házanya a már megszüntetett, határörvidéki házközösségben szerepelt.

Végül megemlítve még azon törvényünket, melyek az általános hadkötelezettség idején az özvegyanya egyetlen ú. n. családfentartó fiát a katonai szolgálat alól az anya eltartásának biztosítására mentesítették, valamint azon törvényes intézkedéseinket, melyek szerint az anyával szemben a leszármazók tartási kötelezettsége viszont fennállott és fennáll, — térjünk át ezen leszármazók ide tartozóira, vagyis az anyai gondozás legföltettebb személyére:

a leány

ra vonatkozó törvényi intézkedéseink elősorolására, akiről törvényeink és ezen könyv tárgymutatója: árulók leányai, árva leány, hajadonleány, hajadonok, jobbágyleány, királyleány, leány, mostohalányok, parasztleány, szolgálóleány, szüzek, majd egyes elnevezések alatt emlékeznek meg.

Már első királyunk gondoskodott arról hogy árván maradt leány özvegy édesanyja nevelése, gondozása alatt maradjon, míg az anya újabb férjhez menésre nem szánja magát; ha ez megtörténik, az árvák vagyonából mit se vihessen magával. Ugyancsak Szent István törvényei között leljük azt a rendelkezést, hogy azok a szabad férfiak, kik másnak szolgálóleányát kérik feleségül, veszítsék el a maguk szabadságát és vettessenek szolgaságra. — Ily szolgaságra jutottak II. Lajos király törvénye szerint a nemesek leányai is, ha atyjuk áruló lett.

A hajadonleányok az apai házban maradhattak férjhezmenelükig, amelyről a szülők, ezek nem létében a fitestvérek és atyafiak gondoskodtak. Ingatlanátruházást (bevallást), mely rájuk sérelmes következményekkel járt, hajadonleányok nem tehettek régi törvényeink szerint. Újabb törvényeink szerint *ezt* 24. életévük betöltésével megcselekedhetik. Hajadonok újabb törvényeik szerint a községi közmunka alól mentesek. Jobbágyleányoknak régi törvényeink akkor is megadták a költözködés szabadságát, mikor ez a jobbágyoktól meg lett vonva; a jobbágyleányt is tartozott atyja tisztességesen kiházásítani. Leányok kiskorú atyafiak felett gyámi tisztet nem viselhetek még, ha teljeskorúságukat el is érték; ezt ma sem viselhetik. A fekvő jószágokra vonatkozó levelek és okiratok mindig a legidősebb fiú őrizetében és gondozása alatt maradtak, ki azonban tartozott a leányoknak ez okiratok bíróilag hitelesített másolatait kiadni,

Werbóczy idejében a leányok 12 éves korukban ügyvédet vallhattak, 14 éves korban ingóik felett rendelkezhettek, 16 éves korban teljeskorúakká váltak és ha ingatlanbevallásokat tettek, ezeket férjhez adásuk után visszavonhatták, mert lányságuk idején még nem voltak önjogúak. Mai jog szerint 24. életévük betol-

lésével lesznek teljeskorúak, amikor önjogúságukat, illetve cselekvőképességüket minden tekintetben elnyerik.

Királyleány kiházásítása fölött az országok alattvalóinak tanácsával határozott a király.

Szolgálóleány vádlást vagy tanúságot az ő úra vagy asszonya ellen nem tehetett Szent István törvénye szerint.

Leánygyermek mai törvényünk szerint törvényes elválás esetén rendszerint az anyánál hagyandó, kinek vallását is követi vegyes házasság esetén, ha szülei a házasságkötés előtt másként nem egyeztek. Leányok mai törvényeink szerint 24. életévük beteltével a gyámság alól kikerülnek, régen ez csupán férjhezmenetlük után következett be.

A leány jegyese részére okiratilag csak kir. közjegyző előtt kötelezheti magát, mint általában a jegyesi viszonyban állók. A jegyes tanúságtételre sem volt bocsátható, ma vallomása bírói szabad mérlegelés szerint kerül figyelembe.

A jegyességből a házasság megkötésére nem származik kezeseti jog, de az e célból tett kiadások megtérítendők. \

A jegyességet követő házasság megkötésével a nő

feleség

nevet nyer, melyet asszony, feleség, férjes asszony, ház asszonya, házastárs, hitves, hitvestárs és a férj szüleivel való viszonyban: meny néven említenek törvényeink, valamint ezen gyűjtemény tárgymutatója.

A feleségre vonatkozó törvények rövid összefoglalása a következő:

A házasság megkötése hazánkban csaknem kilenc évszázadon keresztül csakis az egyház színe előtt, illetve a különböző vallásfelekezetek lelkészeinek közreműködésével ment végbe/ Az egyház befolyása állami törvényhozásunkra kivált első királyaink alatt oly mértékben érvényesült, hogy pl. Szent László királyunk idejéből oly törvényekre is bukkanunk, mely a zsidókat eltiltja attól, hogy keresztény asszonyt élettársul vegyenek magukhoz, kiket természetesen az egyház törvényei szerint törvényes házastársukká az egyház közreműködését igénybe nem vehetvén, nem tehettek. Az egyes keresztény hitfelekezetek között lassankint létesült a vegyes házasság intézménye, míg végül az 1894. évi XXXI. t.-c, mely a kötelező polgári házasság intézményét honosította meg, lehetővé tette az állampolgárok házasságkötését a vallásfelekezeti különbözőségekre való tekintetek nélkül. Ezen törvény életbelépése, vagyis 1895. évi október hó 1. napja óta a házasságkötésnek nem akadályá többé a férfi és a nő vallásbeli különbözősége, kik között ekként az állam által elismert érvényes házasság létesülhet, mely ma nálunk az egyedüli törvényes házasság.

A törvényes házasság a nőt a vagyonra vonatkozó hatásain, kívül, melyeket külön fejezetbe foglalva adunk elő, számos oly jogosultsághoz juttatja, melyek a házasságon kívül élő nőt meg; nem illetik. Így csak a törvényes házasságban élő nő nevezhető feleségnek, hitves vagy házastársnak, őt illeti meg férje háztartásában a ház asszonyának címe és joga, mely jogát Szent László király törvénye akként védte meg, hogy a ház asszonyát bántalmazó nemestől vagyona kétharmadát bírságul, egyharmadát pedig felesége és gyermeke javára vétette el, ha pedig vagyontalan volt, megnyírt fejjel, kötözötten, ostorozva hordoztatta körül a piacon és így adatta el szolgaságra. — Újabb törvényünk értelmében a ház asszonya belszolgálatra maga fogadhat cselédet, — A törvényes feleség viselheti csak férje nevét és rangját jogosan: joga van férje lakásában a bennmaradásra, férjével szemben az eltartásra, betegségében ápoltatásra és a házastársi életközösség igénybe vételére általában. Régi törvényünk szerint férjes asszony csak férje útján volt perbe vonható, ma saját személyében perlendő és férjével kölcsönösen képviselhetik egymást oly kisebb peres ügyek tárgyalásain, amelyeknél az ügyvédi képviselet nem kötelező. Háború esetén hadba vonult férje után állami segélyre jogosult.

A nő férjhezmenetele után vallását változtathatja, házasságkötése előtt megegyezhetik más valláson levő jegyesével a születendő gyermekek vallására nézve,

A törvényes feleség férje gondnokság alá helyezését kérelmezni jogosult, ha arra törvényes okot igazol, elhalt férje rágalmozói ellen büntető indítványt tehet, eltűnt férje holtta nyilvánítását kérheti, megvádolt férje részére védőt választhat, ha ezt férje nem cselekedte, érdekében újrafelvételi kérhet és jogorvoslattal élhet.

Férje részére okirati kötelezése csak kir. közjegyző előtt kiállítva bír hatállyal; vele ugyanazon okiratban végrendelezhetik és férje részére tett kiváltságos végrendelete tanúk előttemezése nélkül is érvényes. Házastársa életét fellétlenül bebiztosíthatja kereskedelmi törvényünk értelmében.

Régi törvényeink értelmében a nemesi udvarban a hitvestárs felügyelői, ajtónállói, udvarmesterei hadmentességet élveztek, s arról is van törvényünk a régi háborús világ idejéből, hogy a férjet feleségének biztosabb helyre való elhelyezése végett megfelelően szabadságolták és osztották be hadi szolgálataik közben.

Mindezen hitvestársi jogaival szemben a feleség főkötelességét képezte a hitvestársi hűség megtartása, melyet, ha megszegett, régibb törvényeink értelmében a házasságtörésen kapott asszonyt férje megölhetette, ha azonban feleségének ezen vétékét megbocsátva, vele tovább folytatta a házastársi viszonyt, újabb házasságtörés esetén már csupán váláshoz volt joga, de felesége

.megöléséhez nem, az előbbi sérelmet megbocsátó férjnek. Mai törvényeink szerint a házasságtörés vétséget képez, mely miatt a házasság felbontása esetén a házastárs megbüntetése, fogház-büntetése kívánható. Ha azonban a házasságtörés tudomásul vétele után egy éven belül a bontó pert a sértett házastárs meg nem indítja, s házastársával az életközösséget folytatja, még a bontó per megindításához ezen okra alapítható joga is elévül és megbocsátottnak tekintetik a vétség. A feleségtől való megszökést Szent István a férj vagyonának elvesztésével büntette felesége javára, ha a férj az országon kívül szökött és ha felesége várakozni akart férje visszatérésére. Ha azonban ezt nem cselekedte, s újból férjhez ment, férje javait visszatérő tartozott s visszatérő férje csak püspöki engedelemmel vehetett más feleségül. Régi törvényeink értelmében az urahagyó asszonyt hitvestársához, kit követni tartozik, vissza lehetett vezetetni, sőt egyik erdélyi törvény szerint, ha előző bírságolás után vagyona nem maradt a hűtlen házastársnak, nyakon kötve vezették vissza hitvestársához.

Ma törvényeink értelmében a jogos ok nélkül elhagyó házastárs ellenében, ki bírói felhívás után sem állítja vissza az életközösséget, bontó pernek van helye, de sem a házasság megkötésére, sem annak folytatására kényszer nem alkalmazható. A jogos ok nélkül való elhagyás következménye csupán a tartás iránti igény megítélésében jelentkezik a vétkes férjjel szemben.

Régi erdélyi törvényeink a feleség köteletségébe tették a férj kiváltását a rabságból, de a fizetett váltságdíj megtérítését igényelhetette férje javaiból a feleség.

Nagy Lajos királyunk törvényben mondotta ki, hogy a feleség elítélt férje bűneiért nem felel és azok büntetése alól mentes.

Újabb törvényeint szerint mentes úgy a bírói, mint közigazgatási végrehajtás alól, ha az a férj ellen irányul, a feleség fehérműje, ágyműje, házi- és konyha bútora, edénye, varrógépe, főző- és evőeszköze és tűzhelye. Cseléd-törvényünk értelmében férjes asszony csak férje beleegyezésével léphet cseléd-szolgálatba. — A feleség is köteles férjéért a betegápolási költségeket viselni, ha az ily ápolásra szorul.

A férjes asszony is csak 24. életéve betöltésével bír váltóképeséggel, hacsak önálló ipart nem űz. Férjes asszony férje állampolgárságát és községi illetőségét követi, de válás esetén vagy ha külföldre nem követte férjét, megtarthatja előbbi illetőségét, újat szerezhet és visszahonosítást kérelmezhet.

A menyéről csupán adó és illetéktörvényeink tesznek említést, melyet az ezekről szóló fejezetben tárgyalunk.

Végül említést érdemel régi törvényeink azon intézkedése, mely a jobbágy feleségének megadta a költözködési szabadságát, csupán azt szabván meg, mit vihet magával és jobbágy ellen el-

térő büntető eljárást rendelt, ha nemes személy volt a felesége. Ez az eltérő eljárás utódaikra is ki lett terjesztve.

A feleség illetve házastárs viszonyára vonatkozólag még számos törvényi intézkedést lelünk a felsoroltakon kívül, ezen viszonynak a férj elhalálózása folytán való megszűnése képezte azonban legtöbb gondoskodást kívánó tárgyát törvényeinknek.

Ekkor jut ugyanis a nő:

az özvegy

állapotába, melyben férje gyámolítását elveszítvén, törvényi támasztéokra fokozottabban reászorul. Törvényeink igen nagy száma szolgáltatja az özvegy részére kivált vagyoni irányban e gyámolítást, ezekről további fejezetekben szólunk. E helyütt az özvegyre vonatkozó egyéb törvényi rendelkezések felsorolását első királyunk azon meghagyásával kezdjük el, mely szerint az özvegy az árvák javainak használatában meghagyandó. (Itt jegyezzük meg, hogy törvényeinknek „özvegy“ kifejezése mindenkor a nőre, az özvegyasszonyra vonatkozik; ha az özvegyiségre jutott férjről kíván szólni a törvényhozó, őt az „özvegy férj“ megjelöléssel említi.) Az özvegy nő férje házából, udvarából ki nem rekeszthető már régi törvényeink szerint. Ha gyermektelenül maradt hátra férje halála után és magszakadás folytán férje adományos birtokai újabb adományozás alá kerültek, ez csak az özvegy jogainak sérelme nélkül történhetett, melyek között legtöbb értéket képviselt özvegyi haszonélvezeti joga élete fogytáig elhalt férje javain. Ha ügyvédvallásra kényszerült, e végett a káptalan kanonokokat tartozott házához küldeni, hogy megkíméltessék. Szegény özvegyek részére szegénységi bizonyítvány adandó s régi törvényeink szerint ügyeiket a vármegyén első napon kellett elővenni elbírálás végett. Régebben lovas katonát kellett küldeniök a hadjáratok alatt a seregbe, később az egytelkes özvegyek ettől mentesítve lettek I. Ferdinánd király alatt, kinek törvénye szó szerint ekkép hangzik: „1. §. Azonban az egytelkes özvegyasszonyok, akiknek a háborúra alkalmas fiaik nincsenek, maradjanak otthon és imádkozzanak Istenhez.“ Csak az 1792. évben lettek a katonaküldés terhe alól a többi özvegyek végleg mentesítve. — Újabb törvényeink szerint a községi közmunka alól is mentessége van az özvegyeknek. A jobbágy özvegyének költözködési szabadsága meghagyatott akkor is, mikor ezt az 1514. évi parasztlázadás miatt a jobbágytól törvényeink megvonták. Rudolf király az egri árvák és özvegyek vagyonának vissza nem adásáért azokat, kiknek azokat megőrzés végett átadták, kétszeres büntetéssel és becstelenséggel sújtja törvényében. II. Ferdinánd király egyik törvénye várak állami gondozását rendeli el, melyek az özvegyek birtoklása alatt lettek elhanyagolva. Újabb törvényeink

szerint a gyógyszerész özvegyének haszonélvezete a gyógyszerészeti jogosítványra is kiterjed. — Az 1914—1918. év alatti világháború harcosainak özvegyeit „hadiözvegyek“ elnevezéssel találjuk törvényeinkben, kiknek segélyezése, könnyítései, mentességei, föld- és házhelyhez juttatása a tárgymutatóban ezen vezérszó alatt felsorolt törvényekben olvasható. — Az egyes foglalkozási ágak és hivatások művelőinek özvegyei részére járó ellátások, illetmények és nyugdíjak törvényei alább külön fejezetben soroltatnak fel. Legújabban az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról rendelkezik egyik törvényünk, mely ekkép jövőben az özvegy anyagi helyzetét lesz hivatva megkönnyíteni) E törvény vonatkozó részeit ugyancsak tartalmazza e gyűjtemény.

//. A nő a társadalom és a közélet terén.

Még voltaképen a családi élet és főleg az anyai hivatás kiégszítői a szülés körül foglalatoskodó szülésznő vagy bába, a csecsemőt gondozó és szoptató dajka, a betegápolónő, a menházvezetőnővé kiképezett dajka, mint az ápolás hivatott teljesítői. A törvényhozásnak öröködése e hivatásokra is figyelemmel kell, hogy legyen, mert a szülésznőtől szakavatottságot, a dajkától tisztaságot és egészséges szervezetet, a gyermekmenházvezetőnő dajkától pedig a csecsemőgondozásban való kiváló jártasságot kíván. Erre vonatkozó törvényeinket fellelhetjük a tárgymutató egyszó vezérszavai alatt.

Az ápolás és nevelés az anyjukat nem ismerő lelencekre, vagy anyjukat korán elvesztett árvagyermekre is kiterjed a különböző szeretetházak, lelencotthonok, árvaházak intézményeiben, hol az ott alkalmazott dajkák, nevelőnők, gyermekkeresznők töltik be e hivatást. Ide sorakoznak a kisedővőnők és kisednevelőnők, kiket ma már nagyrészt az állam képzőintézei oktatnak ki feladataikra éppenúgy, mint a szülésznőket, minthogy az emberi életre kiható fontosságukat törvényhozásunk már jégen felismerte.

A közoktatás terén is elsőrendű helyet tölt be a nő, mint tanítónő, tanárnő, igazgatónő, gazdasági és ipari szaktanítónő, torna-, zene-, kézimunka- és énektanítónő, sőt a gyógypedagógiai szakon sem nélkülözzük már képességeiket, melyekkel különösen a leánynevelés tekintetében végeznek kiténő szolgálót. Ezen hivatásaikra vonatkozó törvényeinkről a tárgymutató számos helyen nyújt tájékoztatást.

A nevelés, közoktatás feladatai mellett a vallás hivatásában ott leljük a szerzetesrendi tanítónőket, apácákat, kiknek különállású szervezetét törvényeink elkülönítve szabályozzák, zárdáiknak adó és beszállásolás alól mentességet biztosítanak, öröklésükre külön szabályokat állítanak fel, melyeket: apácalak,

apácák, beszállásolás, házadó, katonaküldés (mert az özvegyekkel egyező módon régen erre is kötelezve voltak kolostoraik) kolostorok, szerzetesrendi tanítónók — szavak alatt soroltak fel. tárgymutatónk.

Az ápolás, nevelés, oktatás és a vallásosság terén kívül a társadalmi élet csaknem valamennyi helyén találkozunk már a nőnem képviselőivel; így a gazdasági cseléd, a házi, gyári és másnemű ipari munkakörben, a kereskedelem, az italmérő, a posta-, távbeszélő- és távirókezelő-, a bírósági és közigazgatási kezelő-, valamint a magánalkalmazottak, munkásnők és napszámosok hivatáskörében reájuk vonatkozó törvényeinket megjelöli tárgymutatónk.

A társadalmi életben végső és legszomorúbb hely jut azoknak, akik testük és női szemérmességük feláldozása árán keressik megélhetésüket. Ezekről a szerencsétlenekről is rendelkeznie kellett a közegészség és közrend megóvása végett törvényhozásunknak, mely rendelkezéseit tartalmazó törvényeinket: bordélyház, kéjnök, kéjnövel — szavak alatt említi meg tárgymutatónk.

Társadalmi tevékenységen kívül a történelem folyamán bemutatta a nőnem egyenlő képességeit a férfival azon a széles területen is, melyet a közélet terének nevezünk. E helyütt nem egyszer feljutott az állami szervezet vezető helyére: az államfőre, hol természetesen, mint az államfőnek (királynak, fejedelemnek) hitvestársa csaknem minden esetben szerepelt.

A király helyét foglalta el első ízben Nagy Lajos királyunk leánya: Mária királynő, de csak rövid ideig, (1. Tárgymutató: Mária első nőuralkodónk törvénye) majd Erdély fejedelmének helyét Bethlen Gáborné Brandenburi Katalin, kinek megkoronáztatása feltételeit közreadja e gyűjtemény a most nevezett fejedelemné neve mellett megjelölt erdélyi törvényben. — Kimagasló szerepet töltött be a királyi trónon a 40 évig uralkodó Mária Terézia, kinek neve mellett megemlítjük a tárgymutatóban megkoronáztatásáról szóló törvényeink számait. Koronázását, illetve trónraléptét megelőzték a III. Károly alatt hozott, „pragmatica sanctio“ név alatt ismert törvényeink, melyek a királyi trónon a nőági örökösödést rendszeresítették s melyeket ily név alatt gyűjteményünk részeként megjelöl e könyv tárgymutatója, A király hitvestársáról, a királyné és királynő vezérszavak alatt találunk számos törvényre utalást tárgymutatónkban, melyek lényeges tartalma szerint: a király feleségeinek is meg volt katonatartási kötelessége fekvőjóságai után; a király trónraléptekor a királynét megkoronázták, részére ez alkalommal ajándékot, tiszteletdíjat, segélyt szavaztak meg; pecsétjét a magyar kancellár őrizte és tisztségadományozási jogosultsága volt a törvénytábla keretében.

A tárgymutató „Egyes nők ügyeiről“ című rovatában két királynő dolgáról lelünk említést. Az egyik Mária királyasszony, II. Lajos király özvegye, aki hitbére fejében megtartási jogát gyakorolta; az ez ügyben hozott törvények hitbérkövetelése kifizetését és a visszatartott jószágok kiadását rendelik. — A másik királynő: Izabella királyné, Zápolya János király özvegye, kiről búsan szól az ének: „Izabella királyné Budában azt sem tudja, hova lesz búvában...“ Ő volt az a szerencsétlen királynőnk, akinek árva kis gyermekét a török szultán vette pártfogásába akként, hogy Buda vára alatti sátorába kérette küldeni, hogy gyönyörködjék látásán; ezt a kérelmét teljesítették Szulejmánnak és mialatt nagy ünnepségek közt a gyermeket levitték hozzá, a kitért kapukon a törökök báméskodásra bementek a várba s mikor már elegen voltak, előrántották rejtett fegyvereiket, az őrséget lefoglák és kitűzték a várra a török lobogót, mely azután 145 évig hirdette Budán a török uralmat. Izabellának a szultán visszaküldte gyermekét a kísérettel azon üzenet mellett, hogy menjen Lippára gyermekével, ami meg is történt. Az ország másik részében uralkodó I. Ferdinánd király pedig meghozta ezen gyűjteménybe felvett törvényét, mely szerint: „Az Izabella királyné és György barát (Martinuzzi) kezén levő fekvőjószágok visszaszerzendők és azok részére, akiket illetnek, visszaadandók.“

A tárgymutató ugyanezen részében Erdély három fejedelemsasszonya: Rákóczy Györgyné, Lórántffy Zsuzsanna fejedelemsasszony Szerednye, Léva, Dombó várai és a Henyei uradalom iránti igényének a nádor és rendkívüli törvény elé utalásáról, továbbá Bornemisza Anna, Apaffy Mihály fejedelem felesége, részére történt jószágadományozásokról és özv. Kemény Jánosné fejedelemasszony egy peres ügyéről tesz említést, illetve utalást a vonatkozó törvényekre.

Tárgymutatónk végül még egy királynéről szóló törvényünkről ír: „Erzsébet királyné“ vezérszó alatt, kinek emlékét (I. Ferenc József király megdicsőült hitveséét) hálája jeléül a nemzet külön törvényben örökítette meg, melynek szövegét egész terjedelmében tartalmazza e gyűjtemény.

„Ferenc Ferdinánd főherceg“ vezérszó alatt leljük SzerajevoEah meggyilkolt trónörökösünknek Chotek Zsófia grófnővel kötött házassága alkalmából kiadott nyilatkozatát becikkelyező törvényünkre a tárgymutató utalását, amely törvény a trónöröklés kiterjesztésének megállítását célozta azon okból, mert a Habsburg-család házi törvényei nem tekintették egyen jogúnak e házasságot és így a katolikus egyház jogban ismert ú. n. morgana-hkus (nem egyenjogú) házasságból származó utódok a trónt nem örökölhették. Ezen törvény meghozatalával a nevezett királyi családra vonatkozólag a magyar törvényhozás a morgana-hkus (nem egyenjogú) házasság intézményének hatályosságát elis-

mert amit más személyeknek házassági jogunk nem enged meg, meri törvényünk szerint csak egyenlő jogú házasságot lehet a polgári tisztviselő előtt kötni. A morganatikus házasságot egyébként az egyházjog érvényes házasságnak tekinti, csupán a férj, illetve atya rangját nem osztja a nő, illetve gyermek és ezen jogok, tisztségek, címek, címerek, előnyök stb. tekintetében nem részesíti a hitvestársat és az ezzel kötött házasságból származó utódokat az egyenjogú házasságával egyező jogosultságokban.

Visszatérve a nők közéleti terén való szereplésének tárgyához, tárgymutatónk: „Korona és a koronázási jelvények“ szavai mellett oly törvényekre való utalást lelünk, melyek kiválóan értékes szereplését örökítik meg Révay Péter koronaőr özvegyének, Forgách Máriának, ki háborús időben az elhalt ura őrzésére bízott szent koronát és koronázás jelvényeit az ellenség elől elrejtette, megőrizte és az országnak átadta, továbbá két másik koronaőr özvegyeit is említi törvényeink, kiket elhalt férjükre bízott s a korona őrzéséhez tartozó kulcsok hűséges beszolgáltatása tekintetében nyugtat meg a törvényhozás.

Hasonló nyilvános nyugtázásban részesültek az ország nádorainak azon özvegyei, kik az elhalt nádorok őrzésére bízott országos érdekű iratokat és okleveleket szolgáltatották vissza férjük elhunytával, amely törvényi feloldásokat a tárgymutatóban „Nádorok özvegyei“ szavak alatt felsorolt törvényeink tartalmazzák.

Nevezetes közéleti érdemről szól a tárgymutató: „Csáki Anna“ neve alatt említett törvény, mely szerint nevezett Csáki Anna, néhai Both András horvát bán özvegye, a horvátországi bányságot férje halála után sértetlenül fenntartotta és erről a király javára a végvárat elvesztése nélkül mondott le.

Közérdekű célt szolgált Ráth György özvegye, a midőn elhalt férje képzőművészeti gyűjteményét az országnak ajándékozta, melyet a neve mellett olvasható törvény örökített meg.

A törvényhozásban közvetve követeik útján kivételesen részt vehettek régebben a mágnások özvegyei, akiknek e jogáról követeikről „Mágnásözvegyek“ szó mellett találunk tárgymutatói utalást a vonatkozó törvényekre. Ezen joguk az 1848. évi V. törvénycikk életbeléptével megszűnt, minthogy e törvény az országgyűlési követeknek népképviselőlet alapján való választását rendelte el, e választásból azonban a nőket kizárta. (L. tárgymutatóban: „Országgyűlési követek“ cím alatt.) Választójogukat csak az 1918. évi néptörvény, majd az ezt követő nemzetgyűlési törvény ismerte el, melyekről külön fejezetben szólunk. E törvények alapján a nemzetgyűlés és a képviselőház tagjai közt már képviselőnők személyileg szerepeltek, a felsőház, tagjai közt ez ideig a nőnem még nem jutott női képviselőhez.

*III. A nő tévhitéken alapuló egyéb szereplése
régi törvényeinkben.*

Ha tárgymutatónkat végiglapozzuk, abban: „boszorkányok, bűbajosok, jóvendőmondók, ördöngösök, varázslónők“ szavak mellett egynehány régi törvényre találunk utalást, amelyek, mint a letűnt korok babonái, érdekes olvasmányul szolgálhatnak, azonban ma már jelentőséggel nem bírnak. A teljesség kedvéért ezeket is felöleli e gyűjtemény, közöttük leljük Kálmán királyunk — felvilágosodását már a letűnt, régi korban igazoló — törvényét, mely a boszorkányokról szóló tévhit következményeit szüntette meg.

IV. Egyes nők ügyeiről szóló törvényeink.

E címen a törvények nagy számát sorakoztatja időrendben tárgymutatónk, melyek néhányát már fentebb ismertettük. E törvények személy szerint nevezik meg azokat, akiknek ügyeiről intézkedéseket tartalmaznak és ma már nagyobb részben csupán családi vonatkozásokban tarthatnak az érdeklődésre számot. Tárgyaiknál fogva az érdekesebbeket közülök tárgymutatónkban külön megemlíttve találjuk, így nevezetesen a következőket:

Bokros Éva bárónő panasza ellopott ékszereiért;

Chaby Mihály és Nagy György feleségeinek panasza az óvári kapitány ellen férjeik fogságban tartása miatt;

Czobor Erzsébet, bethlenfalvi gróf Thurzó György özvegye ellen gróf Eszterházy Miklósné pere leányai visszaadása iránt;

Draskovich Sára grófné panasza Mészáros Ádám házba zárt feleségének és gyermekeinek elhamvasztása tárgyában;

Forgách Zsuzsanna szerelmi ügye Bakics Péterrel;

Keglevith Péter levelesítése;

Majthényi Imre kétnejűsége, majd feloldása a vád alól.

Az itt felsoroltak a tárgymutatóban betűrend szerint is feltehetőek és ezek mellett olvashatók a vonatkozó törvények szám szerint megjelölve, melyeket gyűjteményünk tartalmaz.

V. A nő védelme törvényeinkben.

Törvényeinkben a nő védelmét úgy büntető rendelkezésekkel, mint perjogi könnyítésekkel, anyagi kedvezményekkel és segélyekkel, továbbá többféle mentességekkel már a legrégebb időtől kezdve kellően megalapozva találjuk.

A nő büntetőjogi védelmének szükségességét a törvényhozó férfiak saját nemük túlkapasai ellen a nő megbecsülése és szabad akaratának biztosítása végett első királyunktól kezdve a történelem folyamán mindenkor elismerték. Így már Szent István bünteti a leány elrablását feleségvétel célja mellett is, holott a régi népmondák szerint ez volt régen a módja és alakja a nősülés-

nek, mint ezt a római mondavilágban a sabin nők elrablásának, a Hunor és Magorról szóló mondában pedig az alánok leányainak elrablási esetei ismertetik. Ezen régi szokásra való tekintetből bünteti talán első királyunk a leányrablót csupán anyagi büntetéssel: tíz tinó fizetésével, Kálmán király pedig az asszonyok elrablóira a törvénylátást a püspökre vagy a főesperesre bizza, de egyszersmind Kálmán király II. könyve írja elő, hogy a házasságkötés a szent zsinat határozata szerint az egyház színe előtt, pap jelenlétében, tanúk szeme láttára, az eljegyzésnek valami jelével és mind a két fél megegyezésével menjen végbe.

Szent István óta hazánkban a házasságkötésnek nőrablás alakjában való véghezvitele nem divatozott többé, de az oláhok még a 17. század közepén is üzték e szokást, mint ezt az erdélyi törvényeknek egyike (a tárgymutatóban „oláhok“ szó mellett jelezve a törvényt) igazolja, mondván: „Amely oláhok azelőtti rossz szokások szerént, tolvaj módon ragadnak el feleséget magoknak, stb.“ Ezen törvény szerint is csak pénzbüntetéssel bűnhődött a hatalmaskodó, ha a leányzó vagy asszonyember is beleegyezett az ily házasságkötési módba.

Ha azonban e rablás a nő akarata ellen erőszaktétellel történt, úgy az erdélyi, mint Szent László törvénye szerint halállal lett büntetve, aki törvényében kimondotta, hogy ha „valaki hajadon leányon vagy asszonyon, egyik faluból a másikba menő útjában erőszakot teszen, úgy bánja meg, mintha embert ölt volna.“

A nő elleni támadás a nyers testi erőszakon kívül más esetekben a nő tapasztalatlanságának, tévedésének, fejletlen korának vagy öntudatlan állapotának kihasználásával sokféle alakban vitetett végbe, sőt akadt olyan durva lelkű bűnöző, aki a rendszerint gyengébb szervezetű nőt kifosztotta, megverte, terhes állapotában sem kímélte, meggyalázta vagy elcsábította, megkerítette kéjalgés céljára, sőt, mások részére ily célból áruba bocsátotta, a nőt kereskedelmi áruként külföldre szállította, hol helyzetén segíteni sem tudott.

A nők ellen elkövetett sokféle bűncselekmény és azok megtorlásának felsorolása helyett e fejezetben elegendőnek látjuk a tárgymutató címeit megjelölni, hol az e tárgyú törvényekre való utalások fellelhetők. Ezek a következők:

Asszonyok (elcsábítása, elrablása, fosztogatása, hazaszállítása külföldről, meggyalázása, megkerítése kéjalgés céljára, megverése, asszonyokon erőszaktétellel); Büntettek és vétségek (az ott jelzett törvényszakaszok szerint); Dologházba utalás (szemérem elleni büntett vagy vétség miatt); Erőszakos házasságtörésen kapottak; Erőszakos paráznaság; Erőszakot elkövetők; Erőszaktétel; Feleség (gyilkos büntetése, gyilkosság hűtlenség vétke, megölése); Kapitányok erőszaktétele; Kerítés büntette és vétsége; Kettős házasság büntetése; Két feleségű nemesek büntetéséről; Leány (elrablása,

erőszaktelet, kereskedés elnyomása, megkerítése kéjelgési célra, megszeplősítő!); Mostoha (anyák és leányok megszeplősítői); Nő (csempészet meggátolása); Női becsület megtámadása; Nő (rokon elcsábítása, rokon megszeplősítői); Nőkkel üzött kereskedés; Papok (nőkön való erőszakteletének büntetése). Paraszt (büntetése borzasztó halállal, erőszaktelet); Parázna katonák büntetésére bizottságok kiküldése; Parázna személyek büntetése; Századosok erőszaktelet; Szemérem elleni büntett; Szemérem elleni erőszak büntette- Szülők megölése; Szüzek (erőszaktevőinek büntetése, meggyalozói, megszeplősítői); Terhes állapotban levő nön testi sértés; Tizedesek erőszaktelet; Többnejűk büntetése; Vértetés; Vértetés,

Ezen bűncselekményeket, melyek a nők ellen irányulnak, kiegészítik a családi állás ellen irányuló: Álorcás személyek büntetéséről és Vértagadás címek alatt jelzett bűncselekményekről hozott törvényeink, minthogy a nők családi életét érintik és jogaik ki játszása ellen védik őket.

Bele sorozandók a „Büntettesek kiadása“ cím alatt jelzett azon nemzetközi kiadatásról szóló törvényeink, melyek szerint külföldi államok a fenti bűncselekmények nagyobb részének tetteit kiszolgáltatják országunknak, ha ezek külföldre szöknek tettők elkövetése után.

A büntetőjogi védelmen kívül a nők perjogi könnyítésekkel is hathatós védelemben részesültek, minthogy a törvénykezésben való járatlanságuk a peres, bíróságok és hatóságok előtti eljárásoknál szükségessé tette gyámolításukat.

Régi törvényeink szerint a leány atyja vagy gyámja, a feleség férje útján volt perbe vonható, az özvegyasszony pedig ügyvédet vallhatott, akinek meghatalmazását, mint már fentebb megírtuk, a káptalanok által kiküldött két kanonok az özvegy lakásán hitelesítette. Újabb jogunk szerint az ön jogú nő személyesen idézhető perbe, azonban a kir. járásbíróságok előtt férje rendszerint képviselheti úgy a polgári, mint a büntető eljárásban. Régi törvényeink a nőt érdeklő házassági és házassági viszonyból eredő vagyoni perekben, melyek eleinte a szentszékek, később a világi bíróságok elé tartoztak, az eljárás gyorsítása végett még a törvénykezési szünetektől is eltekintettek, sőt hadjárat alatt is tárgyalás alá vették pl. a nők hitbéreinek, jegy ajándékának, nászajándékának behajtása iránt indított pereit, melyek soron kívül voltak elbírálandók és a hozott marasztaló ítélet csak birtokon kívül — vagyis a megítélt összeg megfizetése mellett — volt felebezhető a felső bíróságokhoz. A nő- és gyermektartási perek ma is ily elbánás alá esnek s a házasságon kívüli nemzésből származó gyermek és az ideiglenes nőtartási perek a kir. járásbíróság elé tartoznak, hogy gyorsabban jussanak elbírálás alá. A büntetőperekben régi törvényeink szerint a nő, hacsak férj-, szülő-, vagy gyermekgyilkosság nem bizonyult terhére, a főbenjáró ügyekben, vagyis melyekért a férfi halálbüntetéssel lakolt, fejeváltsággal

menekült a halálbüntetéstől, a kisebb hatalmaskodási esetekben ezen váltságdíjnak csupán fele járt. — Mai törvényeink szerint a halálra ítélt nő előtt, ha teherben van, a halálos ítélet ki nem hirdethető, rajta az végre nem hajtható és a terhes nő szüléséig szabadságvesztési büntetésének kitöltésére halasztást kaphat, A szabadságvesztési büntetés vagy más letartóztatás esetén férfi letartóztatott nővel egy helyiségbe nem zárható, nők megmotozására a büntető eljárás során csak nő alkalmazható és ezen motozás alatt tanúképen csak nő lehet jelen. Fiaalkorúak büntető ügyében pártfogó tisztviselő nő is lehet, A néptörvények a munkügyi bíróságnál a nőnek ülnöki jogát, az esküdtbíróságnál esküdtbírói jogosultságát elismerték, de ezefi néptörvények hatályon kívül lettek helyezve, illetve érvényességük elismerve nem lett, A peres eljáráson kívüli egyéb bírói, illetve hatósági eljárásokban a nő védelme ugyancsak figyelembe részesül, így a végrehajtási eljárásnál a nő részére megítélt tartásdíj iránt az egyébként foglalás alól mentes ingók nagyobb mértékben vehetők végrehajtás alá; a tényleges birtokos telekkönyvi tulajdonjogának és a hagyatéki eljárásban az örökös tulajdonjogának bejegyzésekor az özvegy haszonélvezeti joga hivatalból egyidejűleg bejegyeztetik a betétbe; a vasúti szolgálati rendtartásról szóló törvény szerint a fegyelmileg elítélt és elhalt vasúti tisztviselő házastársa, illetve özvegye újrafelvételi kérhet; a vámcsempészeti nyomozásnál is csak nő motozhat meg női gyanúsítottat nőtanúk jelenlétében; az országgyűlési képviselőválasztás feletti bíraskodásról szóló törvény szerint a feleség, leánygyermek épúgy, mint más hozzátartozó, a tanúságtételt megtagadhatja. Régi törvényeink szerint a leánynegyed jog előbb egyházi, majd világi bíróság előtt volt érvényesíthető és a leánynegyed, mint törvényes illetmény éppenúgy, mint a feleség vagy özvegy törvényes járandóságai, érintetlenül voltak hagyandók az esetben is, ha az apa vagy férj főbenjáró ítélet folytán vagyonatól meg lett fosztva, i

II, Ferdinánd törvénye a zálogos ügyekben követendő eljárásról következőleg szól: „A szegényebb nemesek, özvegyek és árvák iránt való kedvezésből, meg más egyéb kegyes és üdvös tekintetéből, a vármegyei törvényszékek hatalmának a kiterjesztését elhatározván, megengedték, hogy jövőre a megyei bírák az ilyen ügyekben hatszáz magyar forint összeg erejéig bíraskodhassanak, stb.“ Ezen törvény óta a 600 forinton aluli hitbér és jegyajándék a vármegyei törvényszék előtt volt perelhető.

A peres eljárásra vonatkozó ezen és egyéb részletes intézkedéseket, melyek a nőkről szólnak, vagy védelmükre szolgálnak, főként a tárgymutató következő címei alatt leljük megjelölve:

Bűnvádi perrendtartás; Fejváltság; Hitbér (vonatkozó részeiben); Jegyajándék (vonatkozó részeiben); Katonai bűnvádi perrendtartás; Közigazgatási bíróság; Országgyűlési képviselőválasztások feletti bíraskodás; Polgári per-

rendtartás; Sommás eljárás (már nincs hatályban); Tartás behajtására irányuló végrehajtás; Vasúti szolgálati rendtartás; Váloperek bírái; Vámcsempészlet; Zálogos ügyekben követendő bírói eljárás; stb.

Anyagi téren a nő védelmére szolgáló törvényi intézkedések közül már fentebb megemlítettük a nők gyermekágyai, szülési, szoptatási segélyezését és a hadiözvegyek segélyeit. Ezeken kívül említést érdemelnek más alkalmakkor való segélyezései az özvegyeknek, feleségnek, leánygyermeknek. Így a Dalmatiában el-esett, megsebesült vagy hadi fáradalmakban elhalt katonák özvegyeinek segélyezése; a hadmentességi díj katonák özvegyeinek alapjára fordítása; a kecskeméti földrengés károsultjai, különösen közalkalmazottak özvegyeinek állami kedvezményes kölcsönrel való felsegítése; közsolgálati alkalmazottak özvegyeinek háborús segélye és anyagi helyzetének javítása; leánygyermek segélyezése a világháború idejében; mozgósítás esetén behívottak segélyezésére igénye a behívott nejének, anyjának, nagyanyjának, anyósának és nőtestvéreinek; özvegy segélypénze az 1875. évi törvény értelmében, mely a későbbi özvegyi ellátás alapját képezte; táppénz a biztosítottak vele egy háztartásban élő neje részére, — melyekre vonatkozó törvényeink megjelölése a tárgymutatóban a betűrend szerint fellelhető.

Ezen segélyeken kívül számos intézkedést lelünk régi és új törvényeinkben, melyek a köztartozások (adó illeték és vám) alól mentességet, mérséklést, kedvezményeket biztosítanak a feleség, özvegy és általában a nők javára, ilyenek a tárgymutató betűrendje szerint haladva: Adóvégrehajtás alól ki vannak véve a szülészno műszerei és a végrehajtást szenvedő háznépének már felsorolt ingóságai; adózás alól mentes volt a városi polgár feleségének ékszere; foglalás alól mentes a közpénztárakból, társulatóktól, alapítványokból fizetett özvegyi kegydíj; háborúban (a világháborúban) elesettek hagyatéki illetékkedvezményben részesültek; illetékmentesség, kedvezmény, leengedés, mérséklés illette és illeti a házastársat öröklésnél, ajándékozásnál, ingatlanátruházásnál anya és törvénytelen gyermekei és unokái, házastársak és meny között; jövedelemadó alá nem esnek a pénzügyőri legénység és bányamunkások özvegyeinek ellátása, nyűg- és kegydíja, valamint a nyugdíjalapokból származó özvegyi nyugdíjad és segélyezések általában; keresetadó alól mentesek: a pénzügyőrök megyei- és városi hajdúk, pandúrok fogházörök és bányamunkások özvegyei, továbbá a Mária Terézia-rend vitézeinek nyugdíjalapok, testületek tagjainak és állami, törvényhatósági tisztviselőknél özvegyei I. Ferenc József 1875. évi törvénye szerint; a királyné mentes a reá szállott örökségek után az öröklési és ajándékozási illeték alól IV. Károly király idejéből származó térvényünknél fogva; napszamosok keresetük után

szintén családtagjaik adó alá nem esnek, de özvegyeik állami nyugdíjra igényt nem tarthatnak; nőcseléd felényi kereseti adót fizet; tisztviselők hitvesei és leányai a személyes kereseti adó alól mentesek I. Ferenc József 1873. évi törvénye szerint; vámmentesség járt régi törvényeink értelmében a feleségeiket vivő nemesek részére, lakodalmaik idején, úgyszintén a parasztok részére: „kik más faluból hozzák feleségeiket“; vámmentesek voltak a kiházasítási tárgyak I. Ferenc József 1878. évi törvénye alapján; végül végrehajtás korlátozása áll fenn tanítónők fizetésére, közalkalmazottak özvegyei, rokkantak, sebesültek, katonák Özvegyeinek nyugdíjára, lakbérére, díjaira, halálozási évnegyed illetményére, katonai házassági biztosíték kamataira vonatkozólag.

A felsorolt büntető- és perjogi, valamint anyagiakban való kedvezményeken kívül egyéb védelemben is részesült a női nem törvényeink rendelkezéseinél fogva. A nemes asszonyok védelmére otthon maradt ajtonállók, udvarmesterek katonamentességén és az özvegyek, apácák későbbi katonaküldés alóli mentesítésén kívül ideiglenes mentesség illette a hadseregbe, hadi tegezészetbe, honvédségbe való belépés alól az özvegy vagy törvénytelen anya egyetlen fiát, vejét, özvegy nagyanya egyetlen unokáját I. Ferenc József törvényei szerint. Házközösségnél a határvidéken az a gyermek, kinek házastársa van, osztályrésze kiadását kérheti ugyanezen király 1898. évi törvénye alapján. Országos bábaképezdében kezelt szegény női betegek ápolási és szállítási költségeit az államkincstár viseli. Beszállásolás hadsereg és honvédség részéről katonák nejei számára törvéynél fogva ugyancsak járt. Betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló törvényünk szerint az e törvény alapján járó segélyben részesülő nőnek tej, táppénz a csecsemő betegsége miatt, csecsemőtápszer és csecsemőkelengye is engedélyezhető, valamint anyaoththonban ingyenes ellátást igényelhet J Szülőotthonok létesítésére az 1928. 29. költségvetési évben 250.000 pengő beruházás van engedélyezve legújabb törvényünkben. Consulsági ügynökök, ügyvivők nejei külföldön külön védelemben részesülnek. Csehszlovákiával kötött szerződésünk szerint a szülésznő határszéli útiigazolványra jogosult, hogy ekkép az anyának gyorsabban nyújthasson segélyt, Erdélyország régi törvénye szerint az özvegyeknek időhaladék járt ügyeik rendezésénél. Éjjeli munkatiltalom áll fenn törvényeink szerint az iparban alkalmazott nők részére, kik hálóteremben közösen csak saját nembeliekkel helyezhetők el. Gazdasági cseléd felesége terhes állapotban a szolgálatból kiléphet és munkásként szülés előtt és után munkájuk teljesítése alól mentesek. Munkaterhelési tilalmakat is állít fel 1928. évi V. törvénycikkünk ipari munkát végző és más vállalatoknál foglalkoztatott nők javára. Nők a községi közmunka alól, — az 1844. évi törvény sze-

rint még az akkori zsellérnek is, — mentesítve voltak és vannak, káború esetén azonban kivételképen lakóhelyükön alkalmas közmunkára kötelezhetők. Helyreigazítást a sajtóban férjes nő védelmére férje is kívánhat felesége helyett. Iparos és italmérő özvegye folytathatja elhalt férje üzletét törvényeinknél fogva. I. Lipót alatt hozott régi törvényünk a jobbágy visszaállítását rendelte el, ka felesége hátrahagyásával szökött meg. Kivándorlás kiskorú nőszemélyeknek csak megbízható felnőtt személy kíséretében engedélyeztetik és nem kapnak szülők kivándorlásra engedélyt, kik 15 éven aluli gyermeküket gondozó nélkül szándékoznak itt hagyni. Kereskedés, mint ipar, nő által is gyakorolható és a közkereseti társasági tagok feleségei követeléseinek biztosításáról külön gondoskodott V. Ferdinánd 1840. évi törvénye. Régi törvényeink szerint a leány ág kijátszása vértagadás büntetésével járt. II. Ulászló törvénye azt rendelte, hogy a meggyilkolt nemesek leányainak és feleségeinek adományozandók a meggyilkolt fekvő jószágai, ha paraszthoz nem mennek férjhez. Ez az intézkedés az 1514. évi parasztlázadásban leli magyarázatát. A nőiparosról és női tanonc védelméről 1922. évben hozott törvényünk gondoskodik. Legújabb 1928. évi törvényünk a női külön vagyon átértékelésének ad helyt a koronaromlás hátrányai ellen való védelem céljából. Régi törvényeink a nővérnek bírtoktalan emberhez férjhez menése vagy megszakadás esetén öröklést rendeltek, elítélt testvére bűnéért mentességét mondták ki, a nővér öröklésének kijátszását vértagadás büntetésével sújtották. Nyilvános betegápolás költségeit 1898. évi törvényünk szerint az országos betegápolási alap fedezi kórházban szülő nőkért és szülőteikéért. Törvényes nejét és gyermekét a családapa jelenti be a rendőri bejelentő lapon s így e bejelentés terhe alól a feleség mentes. Tartásdíj behajtására irányuló végrehajtás feleség, fel- és lemenő rokon, házasságon kívüli gyermek javára az egyébként mentes járandóságok felerészéig foganatosítható 1925. évi törvényünk szerint s ezen tartásdíj megváltási összege átértékelését engedi meg 1928. évi törvényünk. Tékozló házastárs ellen intézkedéseket tartalmaztak III. Károly törvényei, amelyeket újabb törvényeink a gondnokság alá helyezés kérésének jogosultságával egészítenek ki, melyet a feleség is előterjeszthet pazarló férjére vonatkozólag családi létérdekének megvédése végett. Ugyanez indokból uzsora vétsége miatt a sértett fél házastársa is tehet vádindítványt az uzsorás ellen.

A nőalkalmazottak illetményeiről, nyugdíjáról, valamint férjeik után való ellátásukról alább külön fejezet nyújt tájékoztatást.

VI. A nő bűncselekményei és ezek büntetése.

Az előző fejezettel, a nő védelmével nem állítható szembe ellentétként a jelen fejezet tárgya: a női bűnözők büntetése, mert törvényeink, kivált a régiek, e tekintetben is védőszárnyaik alá vették a megtévedt nőt olyképp, hogy a férfi-törvényhozók különbséget tettek a két nem bűnözői között és a maguk nemének bűnöseire szigorúbb büntetési tetteket szabtak ugyanazon bűncselekmény elkövetése esetén.

Már fennebb láttuk, hogy a nő főbenjáró ítélet, ú. n. nagyobb hatalmaskodásra szabott halálbüntetés helyett fejtálcára fizetésével menekült a kivégzés elől s csupán három esetben nem volt ennek helye: férj, szülő vagy magzat megölése esetén, mely három bűn fővesztéssel járt a nőnél is, aminek magyarázatául Werbőczyben ezt olvassuk: „mivelhogy ez hűtlenség vétkének számába esik“. Ezen három esetben tehát a nő büntetése csak azon okból nem volt enyhébb a férfiénál, mert a nőtől feltétlenül megkívánt hűség sérelmét látták egyúttal a bűncselekményben, mely hűségvesztés miatt házasságtörés esetén a férj maga gyakorolhatta halálbüntetési jogát Szent István és Szent László törvényei szerint, mely utóbbi törvény ekként szól: „Valaki mással paráználkodó feleségét megöli, Istennek adjon számot róla és ha kedve tartja, vegyen mászt feleségül, stb.“ Ugyancsak Szent László megadja azonban „az asszony közelvalói“-nak a jogot, hogy a bíró eleibe vigyék a dolgot, ha igaztalanul ölte volna meg. Másik törvényében pedig úgy rendelkezik, hogy ha a férj maga viszi törvény eleibe az ügyet, tartson az asszony bűnbánatot a kánoni rendelkezések szerint és ezután fogadja vissza férje, ha akarja, ha pedig nem, maradjanak házasságon kívül, ameddig mindkettő él. Ez a rendelkezés a katolikus egyház törvényével egyezik mely a házasságnak szentségnek, felbonthatatlanságát állapítja meg. Szent László a lator asszonyok és boszorkányok meglakoltatását is az egyházra bízza s kimondja egyik törvényében, hogy ezek „úgy lakoljanak, amint a püspök jónak látja“.

Más bűncselekményeknél, mint például a lopásnál, mely Szent László idejében igen elharapódzhatott s ezért szigorú büntetéssel lett üldözve, ugyancsak enyhébb rendelkezés érte a nőt mint a férfibűnöst. Így a férfitolvajt megfosztották szeme világától, a tolvaj feleségét azonban, ha a lopásban csak részt vett szolgálásra vetették, míg ha maga a férjes asszony lopott, orrát veszítette, özvegy asszonynak pedig csak a fél szemét tolták ki. míg ha valamely hajadon leány lopott, eladták szolgálásra. Ezek bármily súlyos büntetések voltak a férfi-tolvajok mindkét szeme világától való megfosztásánál mégis enyhébbek voltak. Szent István a férjes asszony lopását két ízben a férj

váltságdíjával még menthetőnek rendelte, harmadszori lopás esetében azonban az ily asszony eladatását rendelte el.

Ezeknek a régi törvényeknek a szigorán, illetve mai szemmel látott kegyetlenségén nem ütődhetünk meg akkor, ha más országok azon időbeli törvényeiben a lopásra halálbüntetést látnak kiszabva. Későbbi törvényeinkben már nyomát látjuk a mindinkább fokozódó enyhülésnek. Így II. Mátyásnak 1609. évi törvénye már a házasságtörési ügyben kiadott kegyelemlevél díjáról intézkedik, mely bizonyosága annak, hogy ezen régebben halálbüntetéssel járó vétekre már kegyelem volt engedélyezhető, míg mai törvényünk csupán fogházbüntetést szab a házasságtörés vétségére, ha e miatt a sértett házastárs indítványt tesz s ha ez okból lett bíróilag felbontva a házasság. Mai törvényeink azonban nemek szerint nem tesznek különbséget a tettes személyei között s így a nő egyenlően részesül a büntetésben a férfi bűnözővel.

A tagacsonkítást csak az 1791. évben tiltotta el Ferenc király egyik erdélyi törvényében, mondván: „mivel bizonyos az, hogy az eddigelé divatban volt tagacsonkítás az élet megjavítására mit sem használ, sőt inkább az életfentartás eszközeinek a megszerzésére az alkalmat megvonja, azért a tagacsonkítást közös szavazattal eltiltván, határozzák, hogy csak a bélyeget legyen szabad, még pedig a bűnösök háttára sütni, hogy az a bűntények ismétlése esetében a vizsgálóbíró szemébe tűnjék, s ezt is csak nagyobb büntények és ismételt lopások esetében, amikor az élet és az erkölcsök megjavulására semmi remény sincs.“

Ugyancsak az erdélyi törvényekben, a most említettnél több, mint egy évszázaddal előbb kelt törvényekben, midőn még a tagacsonkítás eltörölve nem volt, a székelység a paráznaságot már nem halállal, hanem bírsággal és „pellengéren megveréssel“ büntette, ha a „szabad személyek“ egymást elvenni nem akarták; de „ha egymást elveszik, meg ne veretessenek, hanem eklézsiaát kövessenek“. Hogy miben állott a pellengéren való megveretés vagy kipellengérezés, azt úgy véljük, Jókainak „A lócsei fehér asszony“ című regényéből mindenki ismeri, ahol Jókai történeti hűséggel írja le azt a vaskalitkát (Ketterhäuschen), mely Lócse város piacán állott (ma is megvan talán a lócsei Probstner-féle kertben), melybe a parázna nőket zárták és közmegvetésnek tették ki a piacra, hol megvesszőzve az utca népének köpéseit is el kellett szenvednie. Ezen erkölcsileg lealázó büntetés mellett még ez időben az orrbírság is fennállott a székelységnél ugyanezen törvény szövege szerint. A nő s férfi paráznaságát ugyanezen időben Erdélyben halállal, a nőtlent megvesszőzéssel és eklézsia követéssel büntették, de a vesszőzést az erdélyiek elengedték, ha egymást elvették a parázna személyek.

A most említett erdélyi törvények a 17. század közepén

hozattak, a magyar törvények között Rudolf idejéből, 1595-ben ugyancsak a paráznság üldözésére hozta törvényhozásunk a következő törvényt: „Továbbá megállapították, hogy a nemzetünkhöz tartozó asszonyok üzérkedés és egyéb dolog miatt a táborba ne menjenek, hanem minden üzérkedést a férfiakra hagyjanak. 1. §. Azt, aki ez ellen cselekszik, varrják zsákba, vessék a vízbe és merítsék alá.“

Mindezek a törvények folyamányai voltak annak a gyámkodásnak, mely alatt a nők azon időkben éltek s mellyel a férfi erkölcsi tisztaságukat védelmezni kívánta; mai korban a nő ezt már maga teljesíti, erkölcsi botlásoktól saját jól felfogott érdekében őrizkedik s mai törvényhozásunk a női becsületet akként veszi védelmébe, hogy az azt érintő tények bizonyítását sem tűri meg a bírósági tárgyalásokon és csak közérdekből, illetve a közegészség megóvása végett enged rendőri ellenőrzést a nők azon csekély számánál, kik a paráznalkodást iparszerűleg űzik.

További sajátlagos női bűnözésről is lelünk már régi, Kálmán király idejéből származó törvényi intézkedést, midőn most nevezett királyunk I. könyvében úgy rendelkezik, hogy: „A magzatjukat vesztő asszonyok a főesperes előtt vezekeljenek.“ j— Ezen bűncselekmény nem azonos a magzatok megölésével, melyért fővesztés járt, hanem az a bűnözés, melyet mai büntetőtörvénykönyvünk 285. §-ában a méhmagzat elhajtása, megölése címén büntet. Mai büntetőtörvénykönyvünk erre szigorú börtönbüntetést szab, valamint arra is, ki ezt a büntettet a nő beleegyezésével követi el; ha pedig ehhez a nő beleegyezése hiányzott, fegyházzal bünteti a tettést. E részben tehát szigorúbbak Kálmán király törvényénél mai törvényi rendelkezéseink, bár a „főesperes előtt vezeklés“ esetleg súlyos önsanyargatásokban jelentkezhetett. A magzat megölését ma emberölés büntetésével sújtja törvényünk, azonban kivételesen azon anyát, aki házasságon kívül született gyermekét a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli, csupán öt évig terjedhető börtönnel bünteti, mert az ily anya kivételes testi és lelki állapota a szülés ideje alatt indokoltta teszi az enyhébb büntetést. (Btk. 284. §.)

E bűncselekmény mellett említhetjük meg büntetőtörvénykönyvünknek a szülésznőre vonatkozó azon rendelkezését, mely“ szerint a szülésznő és segédje, aki valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető és foglalkozásánál fogva meg* tudott vagy reábizott titkot alapos ok nélkül felfedez, három hónapig terjedhető fogházzal és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő (btk. 328. §.). Ugyancsak a szülész és szülésznő kihágásért büntetetik, ha sürgős esetekben a hivatásával járó s igénybe vett szolgálatot alapos ok: nélkül megtagadja vagy elhalasztja. (Kbtk. 93. és 94. §.)

Kihágást követ el a dajka is, ha ragályos betegségben vagy bujakórban szenvedve szolgálatba lép, vagy ha szolgálatba lépés után esik e betegségek valamelyikébe s ezt azonnal fel nem fedezi, mihelyt annak tudomására jut, két hónapig terjedhető elzárással büntetetik. (Kbtk. 106. §.)

A nő és férfibűnöző között mai büntetőtörvényünk különbséget, mint már említettük, nem tesz s így a házastárs megölése (btk. 280. §.) éppenúgy életfogytig tartó fegyházbüntetést von maga után, ha azt nő követi el, mintha ezt férfi cselekszi. — A szemérem elleni bűntettek és vétségek fejezetében azonban ismét engedményt tesz a nők javára mai büntetőtörvényünk, amidőn a férfiak közt véghezvitt fajtalanságot bünteti, míg a nők közötti fajtalanságra (az ú. n. lesbai szerelemre) nem szab büntetést. A bűnvádi perrendtartás szerint pedig, mint már ezt előadtuk, terhes nőnél a szabadságvesztés elhalasztásának van helye, vele halálos ítélet nem közölhető, rajta az végre nem hajtható; megmotozására nőknek csak nő alkalmazható, férfiletartóztatottak nőkkel egy helyiségbe nem zárhatók stb. — mind a nők helyzetének könnyítésesei bűnbe esésük esetében.

Rá kell még ezen fejezet befejezése előtt arra a tényre mutatnunk, hogy a képben és írásban sokat ismertetett boszorkányégetésnek hazai törvényeinkben nem leljük nyomát, holott a Rákos mezején 1525. évben kelt határozatokban még II. Lajos király idejéből is olvashatunk oly cikkelyeket, melyek például a lutheránusok megégetését, a külföldi pénzek behozóinak tüzre vetését és elégetését rendelik el s így a máglyán való kivégzés büntetése nálunk sem volt ismeretlen a régi időkben. Ebben a büntetésben törvényeink alapján azonban nem részesültek a boszorkányok és más, tévhitből bűnözőknek tekintett nők, mert ha végighaladunk az ezekről szóló törvények szövegén, azokból ezeket olvashatjuk:

A boszorkányokat Szent István a papra bízta, hogy az bőjtöltesse, oktassa első ízben; másodízben „a templom kulcsával keresztforma bélyeg süttetvén mellére, homlokára és a vállá közé, menjen haza.“ Harmad ízben pedig adják a bírák kezébe. — Szent László a püspökökre bízta meglakoltatásukat, Kálmán király pedig kimondotta törvényében, hogy „a boszorkányokról pedig, mivelhogy nincsenek, semmi emlékezet ne legyen“. Az ördöngösöket és bűbajosokat annak a kezébe rendelte Szent István kiadatni, akit megrontottak, avagy rokonai kezébe, hogy tegyenek törvényt rájuk akaratok szerint.

Ugyanezen törvény így folytatja: „2. §. Ha pedig jövendőmondók találtatnának, akik hamuban s más effélékben mesterkednek, igazítsa meg őket a püspök ostonnal.“ Kálmán a bűbajosokra így rendelkezik: „A bűbajosokat a főesperes meg az ispán emberei keressék fel és vigyék törvény eleibe.“ Végül a va-

rázslónókre vonatkozólag I. Ferdinánd 1527. évi törvénycikke akkép rendelkezik, hogy „más hasonló“ gonosztevőkkel együtt hűségesen kinyomoztassanak és összeíratassanak: „akiket aztán az illető vármegyei ispánoknak érdemük szerint minden kegyelem nélkül meg kell büntetniök.“

Ezekből megállapíthatjuk, hogy törvény nem rendelte a boszorkányégetést s ha mégis előfordult, ez vagy népi önkényeskedésből vagy joghasonlóságra alapított bírói Ítéletből származott, mert mint láttuk fentebb, az elégetés büntetését más esetekben törvény alapján alkalmazhatta a bíróság.

Az Országbírói Értekezet 1861. évi javaslataiban még a testi büntetés alól is mentesítettnek jelenti ki az ezen büntetés alól mentesített férj feleségét és özvegyét. Végül rámutatunk e helyütt arra, hogy az újabb hozott 1920. évi XXVI. törvénycikk, mely ideiglenesen megadta egyes esetekre nézve a bíróságnak a jogot botbüntetés alkalmazására, világosan kimondta, hogy botbüntetésre csak férfinemhez tartozó ítéltető. — Ezen törvényben előírt időtartam elmúlván, a testi büntetésnek e neme a férfire sem alkalmazható többé.

VII. A nő képzettségének megszerzése.

Hogy a nő a régi férfigyámkodást mind jobban nélkülözheti, az művelődésének, képzettségének eredménye. E képzettség elsajátítására már régebben tervezett törvényhozásunk megfelelő képző intézeteket és leánynevelőintézet felállításának tervezetével már II. Lipót idejében (1790.-ből reánk maradt törvénye szerint) foglalkozott. Ezt követte Ferenc 1791. évi erdélyi törvénye, mely törvényelőkészítő bizottságot küldött ki mindkét nemű ifjúság nevelése tárgyában.

Tehát a 18. század végén kezdtek a nyilvános nőnevelés kérdésével törvényhozásaink érdemlegesen foglalkozni, addig a nő magánoktatás, házi nevelés útján szerezte ismereteit. A 19. század és a jelen század azután pótolta a nőképzés tekintetében a mulasztottakat. E helyütt csupán azon intézkedéseket sorolhatjuk elő, melyeket maga a törvényhozás végzett, de már itt megjegyezzük, hogy számtalan nőképző magánvállalkozás és miniszteri rendeletek alapján létesült s így a jelen összefoglalás nem nyújthatja teljes képét annak, melyet a nőnevelés terén alkottak az említettek.

Felsorolásunkat az alsófokon kezdve betűrendes tárgymutatónk sorrendjében végezzük, melyben a vonatkozó törvényhelyek meg vannak jelölve s melyeket ezen gyűjteményben ily-lyképpen fellelhet az érdeklődő.

A kisednevelésről, árvákról, lelencekről szólnak:

Állami gyermekmenhelyek (lelencintézetek); Árvaházak; Dajka gyermekmenedékház vezetésére képezve; Gyermekkertésznők képzése és képző-

intézete; Hitfelekezeti óvónók; Igazgató (árvaházi és szeretetházi); Kisdédnevelőképzés és képzőintézete; Kisdédóvónók képesítése és alkalmazása; Kisdédóvónó képzőintézet; Községi óvónók; Lelencek hatósági felügyelete és gondozása; Népoktatási tanintézetek és kisdédóvónók; Nyári menedékház (gyermek részére); Óvónók; Szeretetházak nevelőnői — címek alatt szereplő törvényeink.

Az elemi oktatásról és ezen oktatást végzők kiképzéséről következő címek nyújtanak utalást vonatkozó törvényeinkre:

Állami elemi népiskolai tanítónók; Gyakorlóiskolák tanítónőképzésként; Hitfelekezeti elemi népiskolai tanítónók; Igazgató állami elemi népiskolában; Kincstári elemi népiskolák; Községi elemi iskolai tanítónók; Leánygyermek népiskolai (és polgári iskolai) oktatása; Magyar kir. államvasutak által fenntartott tanítónók; Nem állami tanítónók, segédtanítónók, igazgatók; Népoktatási tanintézetek (és kisdédóvónók) tanítónői; Szerzetesrendi tanítónók képesítése; Tanítónók minősítése.

A felső népiskolai, polgári felsőbb leányiskolái, tanítónőképzői, középiskolai oktatásról és ezek tanszemélyzetéről, igazgatóiról, tanárnőről szólnak:

Felsőbb leányiskolai tanító, segédtanító, zenetanító; Felső népiskolai rendes tanító; Igazgató (felsőbb leányiskolai, tanítónőképző intézeti); Leánygyermek (népiskolai és) polgári iskolai oktatása; Leánygimnázium; Leányközépsiskolák szervezetének elkülönítése; Leányközépsiskoláról és leánykollégiumról; Leányliceum; Magyar kir. tiszti leánynevelőintézet; Országos tanítói nyugdíj és gyámintézet (most: A Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézete) szól a már említettek kivül a torna-, ének-, kézimunka- és gyógypedagógiai tanítóokról; Polgári iskolai rendes tanító; Tanítónőképzésben magyar nyelv kötelező tanítása; Tanítónőképző intézeti tanító; Testnevelés mindkét nembeli tanulóifjúság iskoláiban.

Szakiskolák nők részére:

Országos bábaképzés; Gazdasági ismétlőiskolai állami szaktanító; Gyógypedagógiai intézetek tanító; Iparos iskolák tanító, nevelő; Kereskedelmi iskolák tanító; Mezőgazdasági népiskolai tanító; Nőiparos és női tanonc; Postánál, távvidnánál, távbeszélőnél alkalmazott kezelő; Városi bábaképzés.

Végül a nő tudományegyetemre, műegyetemre, közgazdasági egyetemre való felvételéről intézkedik a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1927. 63000. V. M. számú rendelete, amelynek megjelenését megelőzőleg is részt vettek már a nők a főiskolai oktatásban s többen közülük orvosi, gyógyszerészeti, középiskolai tanári, ügyvédi stb. oklevelet szereztek, mely hivatásokat ma már megfelelően betöltik s legutóbb egyik egyetemi nőhallgató „sub auspiciis“ tudorságával elismertté tette a nőnek a tudomány művelésére való rátermettségét.

VIII. A nő teljeskorúsága, állampolgársága, illetősége, választójoga felől rendelkező törvényeink.

Már megemlékeztünk fennebb arról, hogy régi jogunk szerint, a Werbőczy Hármaskönyvében megírtak értelmében, amikor érte el a nő törvényes és teljeskorúságát, mikor vallhatott ügyvédet és hogy hajadon ingatlanátruházást, ha tett is, férjhez menetele után azt visszavonhatta, mert a hajadonok ingatlanátruházása (bevallása) még teljeskorúságuk esetén sem bírt érvényesülni, míg csak férjhez nem mentek.

Ma külön törvény, az 1874. évi XXIII. törvénycikk másképp rendelkezik a nők teljeskorúságáról. E szerint a „hajadonok 24. életévök betöltésével teljeskorúakká válnak és minden, a teljeskorúsággal járó jogok élvezetébe lépnek“. Tehát ingatlanokat is érvényesen és visszavonhatatlanul átruházhatják. — Ugyanezen törvény szerint „minden nő, tekintet nélkül életéveire, férjhezmenetelével teljeskorúvá lesz s e jogot akkor is megtartja, ha 24. életévének betöltése előtt özvegyesre jut, férjétől bíróilag elválasztatik, vagy házassága fölödatik“. A nő teljeskorúsága mégsem egyezik a férfiéval, mert a férfi házasságával még nem szerzi meg teljeskorúságát (közönséges nyelven: nagykorúságát), mint a nő s így ebben a nő előnyt élvez, viszont a nagykorúsított férfi szenvedő váltóképességgel és csekk-képességgel rendelkezik (vagyis váltó- és csekk-aláírása érvényesül bír), míg a nő, még ha férjhez menetelével meg is szerzi teljeskorúságát, szenvedő váltóképessége az 1876. évi XXVII. t.-c. vagyis a váltótörvény szerint csak 24. életéve betöltésével áll be, hacsak önálló ipart nem üz és éppénny nem érvényes másként csekk-aláírása sem az 1908. évi LVIII. t.-c. vagyis a csekk-ről szóló törvény szerint, mert ez a csekkre a váltóképesség szabályait rendeli alkalmazni e tekintetben. Hogy ezen két, szigorú kötelezettséggel járó okirat női aláírásánál a 24. életév betöltését vagy önálló ipar üzését kívánta meg a törvényhozás, ezt a nő érdekében és védelmére cselekedte. A most említett váltótörvényt megelőző, V. Ferdinánd idejében hozott 1840. évi XV. t.-c. vagyis a régebbi váltótörvény az asszonyok és hajadonok szenvedő váltóképességét korukra való tekintet nélkül kizárta: „hacsak mint kereskedők a törvény értelmében bejegyezve nincsenek“ s így az újabb váltótörvény már jogbovülést jelent a nők váltóképessége tekintetében.

Magyar állampolgárságát a nő 1879. évi L. törvénycikkünk szerint megszerzi: 1. leszármazás által, ha t. i. magyar állampolgár törvényes gyermeke vagy magyar állampolgárnő törvénytelen gyermeke; mindkét esetben akkor is, ha külföldön született; 2. törvényesítés által a magyar állampolgárnak külföldi nőtől született törvénytelen gyermekei, 3. házasság által a kül-

földi nő, ha magyar állampolgárhoz megy férjhez, végül 4. honosítás által, ha a külföldi nő férje magyar honosítást szerez, mely nejeére is kiterjed e törvénynél fogva. Elveszti magyar honosságát a nő: 1. elbocsátás által, vagyis, ha férje a magyar állam kötelékéből elbocsátását kéri, amely nejeére is kiterjed; 2. távollétei által, ha vele élő férje az országból való távolléte miatt azt elveszíti, végül 3. házasság által, ha nem magyar állampolgárhoz megy férjhez.

Nem veszti el magyar állampolgárságát a magyar állampolgár külföldi felesége még, ha özvegyen marad is vagy házassága bíróilag feloldatik.

Visszanyeri magyar állampolgárságát az a nő, ki külföldiéhez ment férjhez, ha házasságát a bíróság érvénytelennek nyilváníja.

Az a nő, aki férjének elbocsátása, távolléte vagy külföldivel kötött házassága folytán veszítette el magyar állampolgárságát, ha férjétől bíróilag elváltak vagy özvegységre jut és valamely magyarországi község felvételét kilátásba helyezi, folyamodására visszaveendő a magyar állampolgárok közé.

Megjegyzendő, hogy a férj elbocsátása vagy távolléte miatt csak az esetben veszíti el a nő magyar állampolgárságát, ha férjével együtt kiköltözik illetve távollévő férjével együtt él az országon kívül.

A trianoni békeszerződés, illetve az ezen szerződést törvényeink közé felvevő 1921:XXXIII t.-c. azt is kimondja, hogy a férjes asszonyok férjeik állampolgári állapotát követik és a férj opciója maga után vonja a feleségét, vagyis ha a férj a szerződés életbeléptetésétől számított egy évi időtartamon belül magyar állampolgárságát igényelte (optió), fenntartását bejelentette, férjével együtt felesége is megtartotta azt.

Községi illetőségét és községi választójogát a nőnek a tárgymutató ezen címe alatt felsorolt törvények szabályozták, melyek közül a legutóbbi, tehát a ma érvényben levő 1886: XXII. t.-c. szerint a nő községi illetősége felől olyképp rendelkezik, hogy a törvénytelen gyermek anyja községi illetőségét követi, a férjes nő férje illetőségi községébe tartozik még akkor is, ha özvegy lesz, hacsak más községi illetőséget önjogúlag nem szerez. A magyar állampolgárhoz felségül ment külföldi nőre is áll a férjes nőre vonatkozó szabály. Az a magyar nő, kinek külföldivel kötött házasságát érvénytelennek mondta ki a bíróság, azon község kötelékébe lép vissza, melyhez férjhezmenetele előtt tartozott. A kiskorú leány, ha törvényes, atyja, ha törvénytelen, anyja községi illetőségét követi s *ezt nem* veszti nagykorúsága alatt sem, míg önjogúlag mást nem szerez.

A községi illetőség vagyis valamely község kötelékébe való tartozás, mint láttuk, fontos az állampolgárság visszaszerzése

körül, de fontossággal bír pl. elszegényedés esetén, amikor az illetőségi község tartja el és gondoskodik a munkaképtelen szegényről és betegről. A magyar állampolgárság pedig a magyar törvények alkalmazása, magyar bíróság ítélkezése és általában magyar jogok gyakorolhatása szempontjából bír különös értékkel.

Ugyanezen törvény vagyis az 1886: XXII. t.-c, mely a községekről szól, állapítja meg a nőnek azon jogát, hogy a község területén fekvő vagyona után, ha a legtöbb adót fizetők (virilisek) közé tartozik, mint nagykorú hajadon, özvegy vagy törvényesen elvált nő férfi-meghatalmazottját küldheti a községi képviselőtestületbe, ha pedig kiskorú, gyámja vagy gondnoka érvényesítheti e jogát, mely ekkép a község ügyeinek intézésénél hozzászólást biztosít részére és a határozatok hozatalánál, előjáróság választásánál szavazati joggal rendelkezik. A férjes nőt itt is férje képviseli, kinek államadójához a nő és kiskorú gyermekei államadója is hozzászámítandó, ha azok vagyonát kezeli, s ekkép a legtöbb adót fizetők sorába kerülhet, ha saját vagyona utáni adója helyet nem biztosítana számára.

„Szabad királyi városok választóiról“ a tárgymutatóban e cím alatt szereplő törvénycikk szól, minthogy azonban ma már a községek választójogát a jelzett 1886: XXII. t.-c. szabályozza, a sz. kir. városok választójogáról szóló törvény rendelkezéseit csak a teljesség végett tartalmazza ezen gyűjtemény. Ugyanez áll a tárgymutatóban „Fiume és Buccari kerületek választóiról“ cím alatt jelzett törvényünkre.

Ha a régi szab. kir. városok később önálló törvényhatóságokká lettek, aminők a vármegyék, ezeknek bizottsági tagságánál a férj államadójába a nő államadója is beszámítandó a legtöbb adófizetés kiszámításánál az 1886:XXI. t.-c. szerint.

Az országgyűlési képviselőválasztásról szóló törvényt megelőzően szerepelt mágnásözvegyek követeiről és országgyűlési követeknek népképviselőlet alapján való választásáról szóló törvényeinkről már fentebb szoltunk s így e helyütt csak rámutatunk arra, hogy a követeknek népképviselőleti választásában az 1848. évi V. t.-c. szerint még a nők részt nem vehettek, így volt ez megállapítva Erdély követeinek népképviselőleti választásáról szóló törvényünkben is.

Az országgyűlési képviselőválasztásról szóló 1874. évi, majd 1913. és 1918. évi törvénycikkek is kivették a nőt a választók sorából, míg nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogát a nőnek végül elismerte az 1918. évi I. néptörvény, majd ennek hatályon kívül helyezése mellett az 1920. évi I. nemzetgyűlési törvénycikk (1. „Nemzetgyűlési“ cím alatt tárgymutatónkban!), végül elismerte és szabályozta az 1925. évi XXVI. t.-c. a nőknek csupán az országgyűlési képviselőválasztási

jogát olykép, hogy ily joga van minden nőnek, ki életének 30. évét betöltötte, tíz év óta magyar állampolgár, két év óta ugyanabban a községben lakik és az elemi népiskola hatodik osztályát sikeresen elvégezte, vagy ezzel egyenértékű műveltséget igazol; elég négy elemi osztálynak megfelelő műveltség igazolása a három vagy több gyermekes anyánál vagy azon nőnél, ki maga tartja el magát és önálló háztartást vezet. Egyetemet vagy más főiskolát végzett nőnek életkorára való tekintet nélkül van választójoga, stb. Választójoggal bíró nő orsz. képviselővé választható.

Budapest székesfővárosi törvényhatósági bizottság választójogáról intézkedett a nemzetgyűlés 1920. és 1924. évi törvénye (1. Budapest székesfővárosban törvényhatósági választójoga a nőnek!) s mindkét törvény elismeri a nő választójogát és választhatóságát a székesfővárosi törvényhatósági bizottság választásánál s hivatkozik a kormányrendeletre, mely ezt a törvényhatósági és a községi választójogra is irányadónak mondja.

Végül az országgyűlés felsőházáról alkotott 1926. évi XXI. törvényrckk miniszteri indokolása, melyet e törvény vonatkozó része alatt megjegyzésként idéz e gyűjtemény, azt fejtegeti, hogy e törvény nem akarja a lehetőségét kizárni annak, hogy a nők a felsőház tagjaivá is megválaszthatók legyenek.

IX. A nő alkalmazotti illetményei, nyugdíja és férje után való ellátása.

Ezen fejezet betöltéséül elegendőnek látjuk, ha felsoroljuk a tárgymutató azon címeit, melyek alatt fellelheti az egyes foglalkozási ágra vonatkozó törvénycikkeket az érdeklődő.

Tehát:

Apácák zárdájába belépés a katona leányárvájának ellátását jelenti; Állami alkalmazottak; Állami elemi népiskolai tanítónők; Állami tisztviselő; Árvaházak; Betegápolók özvegyeinek és árváinak ellátása; Betegségi és baleseti kötelező biztosításról; Bevonult tanítóknak nevelőknek és özvegyeiknek, árváknak kivételes ellátása; Budapest-fővárosi rendőrségi személyzet özvegyeinek ellátása; Családi pótlék állami gazd. szaktanítónők népiskolai, Qi. á. v., kincstári elemi iskolai tanítónők, állami óvónők, kezelőnők és egyéb alkalmazottak részére; Csendőrség tagjai özvegyeinek nyugdíjazása; Díjnok özvegyének nyugdíja és nevelési járuléka; Eltűnt katona után ideiglenes eliatás; Felsőbb leányiskolái tanító"ó és segédtanító illetményei, nyugellátásai; Főispán özvegye ellátása; Gazdasági ismétlőiskolai állami szaktanító-nőnek családi nőtáka illetményei; Gazdatiszt özvegyének végkielégítése; gyakorló iskolák tanító-nőinek és nevelő-nőnek nyugdíjazása; Gyári alkalmazottak betegség esetén való segélyezése (Betegsegélyző pénztár); Gyermek-ügyi segély; Gyógypedagógiai intésetek tanító-női; Házi iparral foglalkozók a gyári alkalmazottak betegsegélyző pénztárába beléphetnek; Hitfelekezeti

elemi népiskolai tanítónők fizetésének rendezése; Hitfelekezeti óvónők illetményei; Igazgatóő nyugdíjintézete, illetményei; Ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításáról; Iparos iskolák tanítónőinek, nevelőnőinek nyugdíjazása; Jegyzők özvegyeinek ellátásáról; Katonák özvegyeinek és árváinak ellátásáról; Kereskedelmi iskolák tanítónőinek nyugdíjazása; Kezelőnők fizetési, illetve családi pótléka; Kincstári elemi iskolák tanítónőinek családi pótléka; illetményei, nyugdíja, ellátása; Kisdédóvónók nyugdíjazása, pótléka; Kisdédóvónó képzőintézet tanítónőinek nyugdíjazása; Községi baba illetményei Községi elemi iskolai tanítónők fizetése; Községi óvónők illetményei; Magyar kir. államvasutak által fenntartott tanítónők családi pótléka, nyugdíjintézete; Nem állami tanítónők, segédtanítónők, igazgatónők, tanítók és tanárok özvegyeinek ellátásáról; Nem állami tanszemélyzet országos nyugdíjintézete; Nemzeti hadsereghez tartozók és hátramaradottak katonai ellátása, özvegyi nyugdíja, halálózasi évnegyeddija, végkielégítése, nevelési járuléka; Népoktatási tanintézetek és kisdédóvók tanítónőinek, nevelőnőinek és a tanítók özvegyeinek nyugdíjazásáról; Nőalkalmazottak családi pótléka, ellátása; Nőszerzetesek tanítónői illetményei; Nyugdíjak tisztviselők és szolgák özvegyei részére; Nyugdíjak tanítónők, óvónők és tanítók özvegyei részére; Országos tanítói nyugdíj és gyámintézet (most A Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézete); Orvosok özvegyeinek és árváinak ellátásáról; Óvónők illetményei, nyugdíja; Öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról; Özvegy ellátása (nyugdíj, nevelési és temetési járulék, végkielégítés) az állami alkalmazottaknál; özvegy nyugdíja és ennek megváltása; Polgári iskolai rendes tanítónő illetményei; Postánál, távirvánál, távbeszélőnél alkalmazott kezelőnők pótléka; Seborvosok özvegyeinek és árváinak ellátásáról; Szeretetházak nevelőnői és igazgatónői nyugdíja; Szerzetesrendi tanítónők illetményei; Tanítónőképző intézeti tanítónő illetményei; Tanítónők pótléka fizetésükhöz; Tanító özvegyének és munkaképtelen tanítónőnek ellátása; Trianoni békeszerződés következtében Magyarországtól átcsatolt területről beköltözött közszolgálati alkalmazottak özvegyeinek és árváinak ellátásáról; Ügyvédek özvegyeinek, árváinak ellátásáról; Városi bábák járandósága.

Ezen felsorolás után megemlítendőnek tartjuk, hogy az 1912. évi LXV. t.-c. szerint munkás és napszámos özvegye, valamint a nőalkalmazott özvegyen maradt férje állami nyugdíjra igényt nem tarthat; továbbá az 1907. LIX. t.-c. szerint a törvényhatósági alkalmazottak és özvegyeik nyugdíj viszonyossága az államiakkal fennáll. Végrehajtás korlátozását rendelik el a tárgymutató e címe alatt megjelölt törvényeink a fenti illetmények, nyugdíjak nagy részére, lakbérre, katonai házassági biztosíték kamataira stb. és a Közszolgálati alkalmazottak címe alatt megjelölt 1918. évi törvénycikk hivatali járandóságait mentesítette a közszolgálatban alkalmazottaknak, kiknek ugyanezen cím alatt felsorolt törvényekben foglalt sokféle háborús segélyezését indokoltta tette a világháború előtti időben megállapított illetmények, nyugdíjak és ellátások összegének a korona leromlása folytán való el-

értéktelenedése, melyet a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről rendelkező 1926. évi XVI. t.-c. a magánalkalmazottaknál ezen átértékelés kötelező tételével pótolta az alkalmazó és alkalmazott viszonyainak tekintetbe vétele mellett.

Végül utalunk tárgymutatónk „Közigazgatási bíróság“ címe alatt megjelölt törvényeink azon rendelkezéseire, melyek szerint az állami, törvényhatósági, községi alkalmazottak és hozzátartozók, valamint a nyilvános tanintézetek tanítónőinek, óvónőinek illetménye, nyugdíja és ellátása felett a m. kir. közigazgatási bíróság dönt végső fokon panasz esetében.

X. A nő vagyonyjoga, öröklése és a fiúsítás.

A jelen fejezet címében írtakkal is csak azon keretben kívánunk foglalkozni, melyet az ezen gyűjteményben felvettek áttekintésének könnyítése megkíván.

Az e tárgyú ismertetés azonban előzőleg rövid visszapillantást igényel az 1848. év előtt fennállott jogrendszerünk vonatkozó részeire, illetve intézményeire.

Régi jogrendszerünkben ugyanis a vagyonra vonatkozó intézkedések elsősorban aszerint különültek el egymástól, vajjon ősi eredetű, avagy szerzett volt-e a vagyon. Úgy az ősi, mint a szerzett vagyon ismét aszerint különbözött, vajjon adományozásból vagy nem adományozásból származott-e.

Ősi — nem adományozásból, — hanem öröklés vagy végintézkedés folytán valamely összülőtől származó vagyon úgy a aemesi, mint a városi polgári rendnél, sőt a jobbágyoknál is, mindkét nemre, tehát a fiú és nőnemű gyermekekre fejenként egyéntőén szállott át törvéynél fogva, ha pedig a gyermek meghalt, de gyermekeket hagyott hátra, ezek, mint az elhalt gyermek törzse, örököltek. Az ily ősi, nem adományos javak felett a család utolsó tagja szabadon rendelkezhetett, de addig az ősi vagyon elidegenítése csak a tulajdonos váltságdíjának beszerzésére volt megengedve, s ekkor is előzetesen az osztályos atyafiak annak megszerzésével megkínálandók voltak, minthogy elővételi joguk volt általában a családi ingatlanokra azok átruházása (örökbevallása) esetén, mit ha a tulajdonos elmulasztott, őt vagy helyettesét megintessél szólították fel erre, és számos per keletkezett a megkínálás és megintés esetleges elmulasztása, illetve figyelmen kívül hagyása miatt, mely az átruházást megtámadhatóvá tette.

Másként állott a helyzet, ha az ősi vagy a szerzett vagyon adományozásból származott, mert ez esetben az adománylevél szabta meg, vajjon az adományozott ingatlan (az eddigiekben Mindig ingatlan értendő) csak a fiágot, vagy a nőágot is illesse *me* a jövőben. Ha csupán a fiágra szólt az adományozás, ez

esetben a leányoknak a fiágot illető javakból egy negyedrészt ki kellett adni eltartásukra és kiházásításukra, melyet leánynegyednek neveztek ez okból s melyet eleinte természetben adtak ki, később azonban, hogy idegen ne juthasson a családi birtokba, megváltási becsárban szolgáltattak ki. Ezt a leánynegyedet, melyet a fiági javakból a leányok kikövetelhetek s így ez leánynegyed jogukat képezte s amely voltaképen a leány köteles részét jelentette mai értelemben, s így minden örökösödés alkalmával kiadandó volt, később úgy magyarázták bíróságaink, hogy egy birtokból csak egyszer kell kiadni *illetve* megváltani s ha már egyszer kiadták, az utódok leányai azt többé nem követelhetik, mi okból e leányok a fiági vagyontól *illetve* atyai javakból nemzedékeken át nem jutottak örökséghez. Ennek a tarthatatlan helyzetnek orvoslására állapított meg később a hajadoni jog intézménye, mely szerint a leánynegyedből kizárt hajadonok tartásáról és kiházásításáról a férfiorősök tartoztak gondoskodni s így a leányok az örökösöktől férjhezmenetlükig lakást, tartást és kiházást követelhetek hajadoni jog címén és az oldalrokonoknak vagy magszakadás esetén a kir. kincstárnak a hajadon leány férjhezmenetelég *illetve* haláláig az atyai javakat kiadni sem tartozott. Ez volt a hajadoni jog a fiági örökösödés esetén.

Úgy a leánynegyed, mint a hajadoni jog, természetesen csak nemesi örökösödnél fordult elő, mert adományozás csak a nemesek részére történt s így a leánynegyed kiszolgáltatása a nemesség bizonyításának is egyik módja volt.

A fentiek csak az ingatlanöröklésre, a fekvőjóságokra vonatkozó szabályokat képezték mert az ingóságokra nézve a nemesi öröklés az ősi javakban akként történt, hogy a fiúkat illeték az atya fegyverei, hadi készlete, pecsétgyűrűje és más családi jelvényei- könyvei, míg más ingóságokban a fiúk a leányokkal egyenlően osztoztak.

Még megjegyzendő, hogy ha az adománylevélben a nőágról nem volt szó, az esetben az, aki az adománylevelet kapta (első szerző) intézkedhetett akként, hogy az adományozott birtokot halála esetén úgy fiai, mint leányai örököljék és ez kötelezte a leszármazókat, de a kir. kincstárt nem kötelezte az ily intézkedés, miéltis, ha az adománylevélbe be nem írták az adományozásnál, hogy az a leány ágra is kiterjed, a fiutódok kihaltával magszakadás címén elvette a leányáétól a kir. kincstár az adományos birtokot, mely ez esetben a nőágra tulajdonul nem szállott és csak a hajadoni jog tartamáig használhatta azt a hajadonleány és újabb adományozás tárgyát képezte az ily adományból eredt fekvő jóság

Az adományozás tehát úgy az ősi birtok, mint a szerzett fekkevő jóság feletti rendelkezést korlátozta, ellenben ha adoma-

nyozás nélkül szerzett valaki ingatlant, a felett, mint saját szerzeményé felett szabadon rendelkezhetett, mely az utódokra kötelező volt.

A jobbágy az ingatlanok tulajdonosa nem volt, s így az ingatlanok használata és az azokon emelt épületek felett volt csak rendelkezési joga, de ehhez is földesurának hozzájárulását kellett kérnie, kinek tulajdonát képezte a föld és a telek, melyet a jobbágy szolgálatai fejében használhatott. A zsellérnek, ki földesurától csak házhelyet kapott, csak a felülepítmény felett volt ugyaníly feltételek mellett rendelkezési joga. A jobbágyoknál a törvényes öröklés a fi- és nőágra egyenlően kiterjedt, szerzett vagyona felől a jobbágy is intézkedhetett, de ősi, vagyis öröklött vagyonát gyermekei fejenként egyenlően örökölték.

Ugyanez volt a szabály a városi polgárok ősi vagyonára nézve, vagyis, hogy az ősi vagyonban a fiú és leánygyermek egyenlő örökösödési joggal bírtak, mint a nemesek nem adományos ősi vagyonában és mint a jobbágyok ősi vagyonában a leszármazók. A városokban a szerzett (szerzeményi) vagyon volt túlnyomó és így a végrendekezés, mely a szerzőt ezek felett megillette, gyakoribb volt, mint a nemeseknél, kiket a nem adományos ősi vagyonnál is korlátozott a törvény, mely a nem adományos ősi vagyon öröklését szabályozta.

Ezen törvényes jogszokás értelmében, ha az ősi vagyon az első szerző (az ős) rendelkezése mindkét nembeli leszármazókra hagyta intézkedésében, akkor azok közösen (jogközösségben) voltak az ősi vagyon részes örökösei és pedig elsősorban a lemenők, ezek nem létében a felmenők, ha ezek sem voltak életben, az oldalrokonok. Ha az ős intézkedése csak a fiágra hagyta a vagyon, ez esetben ennek öröklése mellett életbe lépett a leánynegyed, illetve a hajadoni jog. Ha a fiág kihalóban volt, az utolsó fiörökös, vagy ennek leánya vagy nővére kérhette királyi kiváltsággal a leány vagy nővér fiúsítását, mely esetben a fiúsított no úgy örökölt, mintha fiutód volna, azonban halálával tovább a fiágot, azaz a fiúsított nő fiait, illetve fiutódaikat illetve az ily fiágra hagyott vagyon, kik akkor is nemesek lettek, ha atyjok nem volt nemes. Ez volt a fiúsítás jogintézménye.

Ha pedig akár a mindkét nemre szóló, akár csak az egyik nemre szóló ősi vagyonra nézve a jogközösség alapján örökösödési, joggal bíró nem volt, az utolsó birtokosnak szabad intézkedési joga nyílt az ősi vagyonra nézve. Ha azonban az utolsó örökös e jogával nem élt, a kincstár örökölte az ily ősi vagyon — magszakadás címén.

Ugyaníly címen örökölhette a kir. kincstár az adományos javakat is és ezenfelül hűtlenség esetén minden elkobzott vagyon ugyancsak a kincstárnak jutott, azonban a nő törvényes illetményei érintetlenül voltak ez esetben is hagyandók.

Ezek voltak régi jogunk öröklési, illetve vagyoni szabályai nagy vonásokban, melyekhez a hitvestársi öröklés, az özvegyi öröklés és az özvegyi jog szabályai járultak. Az ingatlanok elzálogosítására vonatkozó régi szabályok helyett ma a telek-önnyvi jelzálogi intézkedések léptek.

A régi örökösödés szabályait az 1848. évi törvények, melyek a jogegyenlőséget mondták ki, továbbá az ősiségét, az adományos és nem adományos, fi- és leányági javak közti különbséget eltörölték, az Országbírói Értekezlet javaslatai folytán mai öröklési jogunk váltotta fel, mely a régi jogból csak a hitbizományi intézményre vonatkozóan mondotta érvényben maradottnak a hajadon! jogot, míg megszűntnek nyilvánította ez értekezlet a leánynegyed- és hajadon! jogot egyébként, mint a fiágóság kifolyását. A nemesi és másféle vagyon közti különbség ugyancsak megszűnt s ma már csak az öröklött és szerzeményi vagyon közti különbség játszik szerepet örökösödési jogunkban.

(Megjegyezzük, hogy a fiág, apai ág, leányág, anyai ág és e két utóbbi, valamint általában a női felmenő és oldalrokonságot jelző: női ág elnevezés a családfa megrajzolásából ered, mely a fának külön ágaként tüntette fel a férfi és külön ágaként a női családtagokat, a leszármazásnál elnevezvén fi- illetve leányágnak a leszármazókat, a leszármazók felmenőit pedig apai, illetve anyai ágnak jelezte a családfa képében is, míg női ág úgy a leány, mint az anya, valamint nagynya, ósanya, nővér stb., szóval a női rokonság megjelenésére szolgált. A fiág a férfirokonok általános elnevezése is volt.)

A szerzeményi vagyonnál már régi jogunk szerint eltérés volt azon irányban, hogy kinek, mily személynek szerzeményéről volt szó. Ugyanis az adományozás rendszerint hadi szolgálatokért történt, melyet a nemes férfi maga vitt véghez, másrészt valóságos nemességet hadi szolgálatokon kívül tudománnyal és egyéb erényekkel is lehetett Werbőczy szerint szerezni, mely ugyancsak kizárólag a férfi személyi tevékenységének és képességeinek eredményeképpen jelentkező szerzési mód volt, s így a nemesek és az ehhez számított ú. n. honoratiorok szerzését a feleséggel közös szerzeménynek nem tekintették. A honoratiorokat az 1848. évi V. t.-c. 2. §-ának *d)* pontja ekkép sorolja fel, midőn részükre jövedelmükre való tekintet nélkül választójogot biztosít: a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, academiái művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók. Ezeknek a szellemi hivatást betöltő férfiaknak szerzeményeit, tehát oly szerzésnek tekintette régi jogunk, mely a feleséggel éppen úgy nem lehet közös szerzés, mint a nemes hadi szolgálatáé. Ezen két osztály, vagyis a nemesség és a honoratiorok osztálya mellé sorozta kiváltság címén a jászkún kerület lakosait is. — Ezeknek szerzeményeit a gyermekek örökölték, mint apai vagyont, ugyanazok örökölték az apát megillető öröklött vagyont is és így

özvegyeikre külön örökösödési szabályok állottak fenn, melyeket az Országbírói Értekezlet javaslatainak 15. §-a változatlanul fennmaradóknak fogadott el s így ezek ma is hatályban vannak.

Ezen özvegyi örökösödés alapján a nemes, honorator és a jászkun özvegy, ha gyermekek maradtak elhalt férje után, öröklí férje legjobb ruháját, jeggyűrűjét s azon kocsiját s hámos lovait, melyeken elhalt férje életében rendszerint kijárni szokott; öröklí továbbá férje ménes lovainak felét, ha azok száma ötven darabot meg nem halad és öröklí férjének akár a házasság tartama alatt, akár ennek megkötése előtt szerzett ingóiból egy gyermekrészt. A jászkun özvegy az ottani külön szabályok szerint az esetben, ha közszerző, a férje által szerzett ingatlanba beruházott vételárból (redemptio) és férje ingóiból egy gyermekrészt, ha nem közszerző, csak a házasság tartama alatt szerzett vagyonból kap egy gyermekrészt az esetben, ha férje után gyermek is maradt.

Ezen özvegyi örökösödés helyett, ha gyermek nem maradt, a nemesek, honoratorok és jászkunok özvegyei is hitvestársi (és nem özvegyi) öröklésben részesülnek olykép, mint minden más özvegy. A hitvestársi öröklésnek van helye az Országbírói Értekezlet javaslatainak 14. §-a megállapítása értelmében a magyar törvény szerint: *a)* a szerzeményi javakban, ha leszármazó egyenes örökösök nincsenek; *b)* az öröklött javakra nézve, ha sem leszármazó, sem felmenő, sem oldalagos örökösök nem léteznek.

Ez utóbbi intézkedés onnan származik, mert míg a szerzett vagyont már akkor is öröklí férje után az özvegy, ha férjének gyermeke nem maradt, a férje öröklött javait, mint ezt a régi ősi vagyonnál láttuk, csak akkor öröklíheti, ha sem lemenő, sem felmenő, sem oldalági vérrokona férjének nem maradt, akinek vérségi joga az öröklött vagyonhoz elsőbbsége van öröklési törvényeink szerint, mert az apai ágról származott vagyon az apára vagy vérrokonaíra, az anyai ágról származott vagyon az anyára vagy vérrokonaíra száll vissza s csak ha ilyen örökös nincs, kapja az öröklött vagyont a hitvestárs és pedig úgy a férj, mint a nő, vagyis nem úgy, mint az özvegyi öröklésnél, mely csak a nőt illeti. A szerzett vagyonban azonban már gyermekek vagy ezek gyermekeinek nem létében is van a hitvestársnak öröklési joga, mert a szerzemény nem ered a család más tagjától, csupán az elhunyt házastársától. Végül, ha leszármazó törvényes gyermekek maradtak hátra, azok fejenként egyenlően öröklí úgy az apai, mint anyai öröklött és szerzett vagyont, ha valamelyik gyermek nem él, ennek gyermekei, mint a nem élő gyermek maradékai, kapják az elhalt gyermek részét.

Ezek a törvényes öröklés szabályai, ha végrendelet nélkül halt el az örökhagyó.

Ha szabályszerű végrendeletet hagyott hátra, az abban foglaltak szerint történik az öröklés, azonban ha leszármazó egyenes örökösök vagy életben levő szülők vannak, a végrendelet ezek törvényes osztályrészét, melyet köteles résznek is nevezünk, nem sértheti. A köteles rész fele annak a résznek, amely a leszármazót vagy szülőt végrendelet nélküli öröklés esetében megillette volna, A végrendeletkezésnek ezen egy korlátján kívül nincs más korlátozása a vagyon állagára nézve s így végrendelezhetik mindenki úgy öröklött, mint szerzett vagyona felől.

A végrendelet azonban, amint nem sértheti a leszármazók és szülők köteles részét, úgy meg nem foszthatja az özvegyet megillető juttatás nélkül özvegyi jogától, melynek fennállását az Országbírói Értekezlet javaslatainak 16. §-a ugyancsak elismeri. Ezen özvegyi jog az özvegy nőnek azon joga, melynél fogva őt férje azon javainak hasznélvezete illeti meg özvegyisége tartamaig, mely javakat hitvestársi vagy özvegyi öröklés címén nem örököl férje után. Ezen özvegyi joga szerint férje házából, udvarából ki nem rekeszhető és férje javainak minden hasznát élvezheti mindaddig, míg férje nevét jogosítva van viselni. Ezen jogának megszorítását, korlátozását csak a leszármazó egyenes örökösök kérhetik, mely esetben férje vagyonából megillető lakás, tartás és újabb férjhezmenetele esetén kiházásítás jár özvegyi joga címén a nőnek. Özvegyi jog a férjet nem illeti meg törvényeink szerint.

A házasság tartama alatt a nemes és honoratior férfi szerzésén kívül szerzeményi közösség áll fenn a házastársak között, vagyis, amit a házastársak a házasság tartama alatt maguk szereztek, arra mindeniket fele-fele részben tulajdonjog illeti meg közszerzemény címén akár csupán az egyik, akár mindkettő szerzéséből eredt a szerzemény. A vélelem az, hogy a házasfelek hagyatéka ily közös szerzemény és így, ha külön vagyonát valamelyik érdekelt ki nem mutatja s nem 'gazolja, a házasfelek hagyatéki javai felerészben a férj, felerészben a feleség tulajdonaként, illetve örökségként vétetnek számba még akkor is, ha csupán az egyik házastárs nevére van bekebelezve a telekkönyvben a tulajdonjog. Ez okból az özvegy vagy ennek örököse a házasság megszűnése után kérheti elsősorban külön vagyonának az elkülönítését, másodsorban a közszerzeményből azon felerész kiadását, mely minden házastársat megillet tulajdonjogilag a közszerzeményből, s csupán a fent említett egyedül szerzők özvegyei nem tarthatnak arra igényt.

A nő külön vagyonát képezi ugyanis mindaz, amit házassága előtt már tulajdonul bírt és amit házassága alatt örökségül vagy ajándékképen kap. Vagyonát jogosult a férjes nő külön is kezelni, de ha ezt nem teszi, férje a házasság alatt külön meghatalmazás nélkül jogosult felesége minden vagyonának keze-

lésére. Azon vagyontárgyat vagy értéket, melyet a nő érdekében más a férjnek a házasság terheinek könnyítése végett hozományként ad át, a férj vagy ennek örököse a házasság megszűnésével a feleség külön vagyonaként ugyancsak visszaadni köteles, mert a hozomány — csak a házasság tartamáig a férjre bízott — külön vagyona a nőnek, mely éppenúgy, mint a házasság alkalmából a nő részére adott jegyajándék, nászajándék és a nő használatára szánt kelengyetárgyak mind a nő külön vagyonát képezik s amennyiben a házassági együttélés megszakad, a meglevők természetben is kiadandók a férj által, illetve azoknak magával való vitelére a nő még az esetben is jogosult, ha az együttélés megszakadására ő szolgáltatott okot. Számos törvényünk rendelkezik arról, hogy a nő nászajándéka, kelengyéje s végül hozománya még házasságtörése esetén is visszajár részére, mint külön vagyona. De láthatunk tárgymutatónkban arról még számosabb törvényt, hogy a hitbér is kijár az özvegynek, sőt hitbérenek és jegy ajándékának ki nem szolgáltatásáig joga van íérje minden javainak visszatartására, A hitbér ma kevésbé ismert intézménye házassági vagyonjogunknak, de minthogy ezt „Magyarország Magánjogi Törvénykönyvé“-nek az országgyűlés elé terjesztett javaslata fenntartja és szabályozni kívánja, mint jövőben is megtartandó jogintézményt, — a hitbér eredetével és a hűbérré vonatkozó törvényeinkkel e helyütt részletesebben kell foglalkoznunk ezen intézmény megismerése végett,

A hitbér

számtalan törvényünkben való szabályozását azon körülmény tette szükségessé, hogy míg a házasságkötés előtt létezett női vagyon, továbbá a nő által a házasságkötéskor magával hozott kelengye, jegyajándék, valamint a női hozomány, sőt a közszeremény nőt illető része világosan elkülönül a férj vagyonától, a hitbér éppen ebből lesz kiszolgáltatandó a nő özvegyiségre jutásakor, avagy a házasságnak nem a nő vétkessége okából történt felbontása esetén. A hűbérenek női külön vagyonná való minősítése ez okból kivált azon esetekre nézve volt törvényileg megállapítandó, amikor a férj vagyona elkobzás tárgyává lett, avagy a férj csődbeesése miatt a hitelezők közt volt felosztandó s így elkerülhetetlen volt annak megállapítása, vajjon kiadandó-e ezen vagyonból az az érték, amit a férj hitbér fejében kötelezett a nőnek és ha igen, mily mérvben veendő ezen intézkedése figyelembe, nehogy akár a kincstár, akár a hitelezők, sőt a férj halála esetén az érdekelt örökösök kijátszására vezessen az esetleg nagy összegű vagy az egész férji vagyonra kiterjedő hűbéri kötelezett-ségvállalás a férj részéről.

A hitbér intézményének eredetét Werbőczy több, mint három évszázaddal annak fennállása után kutatása tárgyává tette,

éppenúgy, mint a kizárólagos fiági örökösödést a nőággal szemben. Ez utóbbit az akkori élettani ismeretek alapján, a magra vonatkozó fejtegetéseivel igyekezett levezetni, illetve magyarázni, holott ez a férfi köztevékenységének elismerésével áll inkább kapcsolatban, míg a hitbéri intézmény létesítésének okát abban leli, hogy ezzel kívánta a férfi a nő odaadását és hitvesi hűségét jutalmazni. Magánjogi törvényjavaslatunk Werbőczy nyomán a hitbért ugyancsak jutalomnak nevezi anélkül, hogy megjelölne, minek a jutalma a hitbér s így tág teret hagy e tekintetben a találgatásra.

Hogy a hitbér valódi eredetének nyomára akadjunk, egészen addig a forrásig kell visszatérnünk, ahonnan házassági vagyoni jogi intézményeink hozzánk kerültek, vagyis a régi római joghoz.

Szent István első királyunk ugyanis Rómából nem csupán a szent koronát és a keresztény vallást, hanem az akkor már csaknem egész Európában elterjedt római jogintézményeket is együtt kapta az egyházi és római jog művelőinek ide telepítése útján. A római jog ez időtájt Justinianus római császár codexében volt egybegyűjtve s ismerte a hozomány (dos), a kelengye és jegyajándék (bona extra dotem vagy parapherna) és az ezek viszonzásul a férj részéről a nőnek özvegyisége idejére gondoskodásul nyújtott viszonzománnyt „antipherna“ néven. Justinianus a hozománynak, mely előbb csak a házasság megkötése előtt volt kötelezhető, megengedte a házasság megkötése után eszközölhető megtoldását, kiegészítését törvényeiben s ugyanígy megengedte a férj részéről viszonzásul kötelezett antipherna házasságkötés után való kötelezését, azonban korlátozta ennek mérvét előbb akként, hogy az a nő által kötelezett hozomány összegét túl nem haladhatja, majd akként, hogy ha gyermek van, csak egy gyermekrészt jusson e címen a nőnek, ezt is elveszítse, ha újra férjhez lép sőt gyermek nem lépésben csak akkor legyen tulajdonává az egész hozományt viszonzó ajándék (antipherna), ha ezt egyezményileg kikötötte. Egyben kimondotta, hogy ez a házasság tartama alatt a férj kezelése alatt maradjon, de a házasságnak a férj hibájából való felbomlásával vagy a férj csődbe esésével egészen kiadandó a nőnek a gyermekekre való tekintet nélkül még özvegyisége bekövetkezte előtt.

Ez az intézmény, az antipherna volt a hitbér római jogi alapja, a középkorban azonban a férjnek ígéri hozomány, mely a házasság terheinek, a nőtartásnak könnyítésére szolgált a latin alere = táplálni szó nyomán „allatura“ nevet kapott, a nő részére ígért viszonzománny pedig már II. Endre királyunk arany bullájában a férjnek adott hozomány ellentétéképen „dos uxorum“. vagyis „feleségek hozománya“ néven nyer említést, míg í. Mátyás királyunk törvénye „contrados“ = viszonzománny névvel jelöli meg azt, amit magyarul hitbérnek nevezünk. A contrados mellől később jogászaink a „contra“ szót elhagyva csak

„dos“-nak vagy „dotalitium“-nak nevezték el latinul a hitbért, mert a régi' dos vagyis a hozomány már ekkor allatura néven szerepelt írásaikban. Mátyás említett törvénye, mely contrados néven nevezi a hitbért, tévesen van „viszonhitbér“ néven magyarra fordítva, mert ez maga a hitbér vagy ha szó szerint óhajtjuk a contrados-t lefordítani: viszonzozomány névvel volna helyesen megjelölendő, melyre nézve Mátyás éppúgy, mint az arany bulla elrendeli, hogy attól a feleség férje halála után semmi okból se essék el. Ez annyit jelentett, hogy a feleségnek ez férje vagyonából mindenképp kiadandó volt, mégha a férj vagyona zálog alatt volt is, vagy csőd alatt állott, vagy azt a férj hűtlenségének vétke miatt elkobozták vagy a férj a kivégzendők közt szerepelt, az aranybulla szerint „akármilyen módon megholtak után“ járt a nőnek, sőt még az esetre is kiadandó volt, ha a házasságot vérrokoni akadály miatt felbontotta a bíróság, de a nő azt jóhiszeműleg kötötte. A hitbér mindenféle egyéb módon biztosítva volt a feleség, illetve özvegy részére, mint azt a „Hitbér“ cím alatt felsorolt törvényeink tartalma igazolja, s mint ezt a „Csőd esetén“ cím alatt foglalt törvényeinkből olvashatjuk tárgymutatónkban.

Ezen mindenféle módon való biztosítása a hitbérek visszaélésekre is vezetett, mint ezt Hitbér cím alatt jelzett néhány törvényünkben és Patvarkodás cím alatt Werbőczy Hármas könyvében olvashatjuk.

Általános szokás volt ugyanis régen hazánkban, hogy az özvegy, míg elhunyt férje eltemetve nem lett, minden bárki által indítható jogi lépés ellen biztosítva volt és a gyászév alatt jogai tárgyában senkivel perbe szállni rendszerint nem volt köteles. Másfelől az is az özvegy jogaihoz tartozott, hogy míg hitbére, jegyajándéka és az elhalt utáni temetési költsége tekintetében kielégítést nem nyert, férje halála után annak javaiban bennmaradhatott és azokra megtartási jogot gyakorolhatott. Hogy azután minél több ideig tarthassa használatban elhalt férje, fiai és leányai jószágait, melyekre mások bírtak öröklési joggal s hogy keresettel még csak fel se léphessenek a jogosultak ellene, férje, fiai vagy leányai holttestét temetetlenül hagyta némely özvegy, avagy nagy temetési költségek felszámításával kielégítettését megnehezítette, sőt a hitbér vagy temetési költség címén visszatartott jószágokat idegeneknek, vagy nem jogosult távolabbi rokonnak el is idegenítette a vonatkozó okiratokkal egyetemben. Ezen visszaélésekre vonatkozólag tartalmaznak intézkedéseket ezen gyűjteménybe felvett törvényeink II. Mátyás (1618: IV. d. 61. c.) és III. Ferdinánd (1647: II. d. 105. c. és 1655: IV. d. 25. c.) királyaink idejéből, melyek szerint a sokáig eltemetetlenül tartott halottat az utódok az özvegy törvényes megintése után maguk is eltemettethették állásához illő költségen és a reájuk szállott

fekvő jószágokat a vármegyei bírák útján birtokba vehették; a hitbéres özvegynek pedig meg lett tiltva a megtartási jogon birtokolt jószágok elidegenítése, amit ha ezen tilalom ellenére megtett, az elidegenítés érvénytelenségét a bíróság megállapította, a jószágot a jogos utódoknak adta át és abból az özvegyet teljesen kizárta.

A most leírt visszaélésekre rendszerint az esetben vetemedett az özvegy, ha hitbéreére még kielégítve nem volt és özvegyi jog címén nem igényelhette elhalt férje javainak használatát, mert azokra özvegyi joga, pl. vérrokonság nem tudása mellett kötött házasság érvénytelenítése vagy más ok miatt nem volt gyakorlatba vehető, azonban hitbére járt.

Werbőczy Hármaskönyvéből (II. Rész 70. Cím alatt) más visszaélésről, az ú. n. patvarkodásról is tudomást szerezhettünk a hitbérről kapcsolatban. Patvarkodás alatt régi szokásjogunk azt a perlekedői mesterkedést értette, midőn valaki ugyanazt a dolgot kétféle címen, pl. zálog címen és örökösödési jogon perelte, avagy valakit, kinek leánynegyed, hitbér vagy zálogjog tartozására előbb felmentést adott, utóbb (öt magát vagy jogutódait) ezek valamelyikéért peresítette. Ennek büntetése Werbőczy szerint súlyos pénzbüntetés és a tudva hamisan peresített jog, illetve a hitbér örökre elvesztése volt.

Egyébként elveszítette a feleség hitbérét, ha főbenjáró ítélet alá esett, vagyis férj, szülő vagy magzat meggyilkolása terhelte, amelyek, mint fentebb jeleztük, hűtlenség vétke gyanánt halálbüntetéssel jártak éppenúgy, mint régebben a férj halállal büntethette, vagyis megölhette házasságtörésen kapott feleségét s így ez okból házasságtörés esetén is elvesztette a feleség a hitbérét. Ez a hűtlenség büntetése volt a jelen esetben is, mert a hűség megszegését tekintették régi törvényeink a nő legfőbb vétkének. Elesett a nő hitbérétől, ha vérrokonával rosszszíszeműleg kötött olyan házasságot, mely a vérrokoni akadály megszegése miatt felbontásra vezetett. Ez azon jogi elv folyománya, hogy ami eredetileg érvénytelen, az az idő múlásával sem válik érvényessé és olyaná, melyből jog származtatható.

Törvényeink a hitbér azon mennyiségét, illetve mérvét is megállapították, mely ú. n. törvényes hitbér fejében illeti meg a nőt, így legutóbbi ily törvényünk az V. Ferdinánd király alatt hozott 1840. évi XXII. törvénycikk. Oly törvényes rendelkezést azonban nem találunk, mely akkor is elrendelné a nő részére a hitbér fizetését, ha azt a férj semmiképen nem kötelezte s így e részben azokat a régi szokásokat tekinthetjük legfeljebb ily joga alapjának, melyeket Werbőczy említ. Törvénykönyvünk javaslata ez okból csak a kötelezett (írott) hitbért ismeri el, de itt túl lép más irányban a szokásjog határán, midőn a férj részére is lehetővé teszi a hitbér kötelezését és téves irodalmi, talán a cont-

rados helytelen „viszonhitbéri“ fordításából keletkezett ismertetésből s néhány téves bírói ítéletből véli az ú. n. viszonthitbért megállapíthatni, holott erre sem törvényeink, sem jogi szokásaink nem nyújtanak alapot s mivel a római jogi forrásból azt láthatjuk, hogy maga a hitbér már viszonzása a hozománynak a férj részéről, így a hitbérenek viszonzása formailag sem helytálló. A germán férj a római jogi antíphernát a házasságkötést követő nap reggelén kötelezte rendszerint, mint „Morgengabe“ nevű viszonzását a nő által nyújtottaknak, amiből a magyar „móring“ elnevezés származott, mely azonban nálunk házasságkötés előtt épúgy, mint után volt kötelezhető, — A „hitbér“ magyar neve valószínűleg a középkori hűbér nyomán a hittel (esküvel) pecsételt hűség bére kifejezésének rövidítése.

Mindenesetre a nő hozománya, jegyajándéka, kelengyéje és netalán egyéb külön vagyona, melyet a házasságba hoz és rendszerint a férj kezelése és rendelkezése alá bocsát, megérdemli a férj részéről azt a csekély viszonzást, mely a hitbér kötelezésével a nő özvegyi sorsának enyhítését célozza, azonban óvatosságot követel alkotandó törvényünk azon irányban, hogy a hitbér a leszármazók és szülők köteles részének sérelmére oly összegben ne legyen kötelezhető, mely a köteles rész csorbitását okozhassa; a nő pedig a házasság terheihez való említett vagyoni hozzájárulásokért már viszonzásul kapta ez ideig is a hitbért s így hitbérviszonzást a maga részéről a férjnek nem nyújthat, ha azt óhajtjuk elérni, hogy a házastársak a házasság terheinek viseléséhez lehetőleg egyenlő arányban járuljanak. Hogy a férj részére hitbér régi törvényeink és szokásaink szerint nem járt, világosan bizonyítja Mátyás király fentírt törvényén kívül, mely a contrados elvesztését a feleséget illetőleg kizárta, III. Ferdinánd király 1655. évi IV. d. 25. cikkelye, mely a hitberről és temetési költségekről rendelkezvén, utóbbit a férjjel szemben is szabályozta az előbbinek természetszerű elhagyása mellett. Régi magánjogi íronk: Wenczel pedig „viszonyos jegybér“-nek (nem hitbérenek) nevezi azt, amit a contrados elnevezésből és néhány ítéletből megállapítandónak vél a férj részére s mely vélekedése folytán került talán irodalmunkba a viszonthitbér téves fogalma.

A hitbére vonatkozó ezen részletesebb fejtegetéseink után jelen fejezetet a tárgymutató ama címeinek felsorolásával végezzük, melyek alatt a nő vagyonjogára, öröklésére és a fiúsításra vonatkozó törvénycikkek fellelhetők. Ezen címek a következők:

Adományos; Anya; Apácák örökrészének kiadása; Apai ház; Asszonyi hozomány a jobbágyoknál; Atyafi örökség; Ági vagyon; Árulók házastársának vagyoni törvényes igényei; Birtokeladás; Családi vagy öröklési jogon alapuló pénztartozás átértékelése; Csőd esetén; Elévülés; Erdélyországban; Eskü letétele; Feleség (vonatkozó részekben); Fiúsítás; Fogamzottak; Gyári (vonatkozó részekben); Gyáros felesége; Hagyaték; Hajadoni jog;

Hajadon leányok; Hajadonok; Halva szülöttek; Házanya; Hitbér; Hitvesi jog, Iltvestársak; Hitvestári öröklés; Hozomány; Jászkun kerületekben; Jegyajándék; Jobbágy (vonatkozó részekben); Kereskedő felesége; Királyi kamara; Királyi kegyelem; Királynő hitbére fejében várak visszatartása; Közszermény; Külön vagyon; Leány; Mag és magszakadás; Magszakadás; Meggyilkolt nemesek; Megintések; Menyegzői ajándék; Méhmagzat; Nászejándék; Nő (vonatkozó részekben); Nőtestvér; Nővér; Okiratok; Országbírók; Öreganya; Örökbefogadó anya; Öröklés; Ósanya; Ósi fekvőjóságok; özvegy; Özvegyi jog; Parasztleány; Patvarkodás; Polgári perrendtartás (szerint községi bíróság közszerményi, özvegyi jogot tárgyzó perben nem járhat el); Saját szermény; Szabad rendelkezés; Szerményi vagyon; Székelységnél; Szlavóniában; Törvényelőkészítő bizottság; Utószülöttek; Váloperek bírái és házassági vagyoni követelések iránti perekéi; Végrendelet; Vértagadás; Világi bíróság.

XI. A nő vonatkozásai a férfi hivatásokra,

A nő nem csupán saját nemére vonatkozólag tette szükségessé külön törvények alkotását, hanem sok esetben a férfiak és ezek hivatása tekintetében különleges szabályok hozatalára kényszer! tette törvényhozásunkat.

Már fentebb említettük, hogy a nő védelme céljából katonamentesség illetve az ajtónállókat, felügyelőket, udvarmestereket a nemes udvarában, ideiglenesen katonamentesek voltak ezenkívül az özvegy vagy törvénytelen anya egyetlen fia, veje, özvegy nagyanya *egyetlen* unokája családfenntartói minőségben. Ezeia mentességek a férfi mentesülését jelentették egyben a katonai szolgálat alól.

Törvényeink más esetekben a nősüléssel kapcsolatban tartalmazznak oly szabályokat, melyek a nőtlenséget írják elő egyes férfi hivatások betölthetésére, de találunk oly törvényt viszont, amely a feleséges férfit tekinti bizonyos hivatásra alkalmasnak, megbízhatónak. Ez utóbbi II. Ulászló 1514. évi törvénye, mely kimondja, hogy marhapásztorok csak feleséges, jó hírű emberek lehetnek.

A nőtlenséget írja elő a csendőrség tisztii állományának kiegészítéséről szóló törvényünk, mely ezen kiegészítést a nőtlen altisztekből rendeli teljesíteni, nősülési tilalom állott fenn I. Ferenc József több törvénye szerint a hadköteles kor előtt a férfiakra általánosságban és a m. kir. honvédség legénységi állományába ma is a nőtlenség egyik felvételi kellék.

Már Árpád-házból származó királyaink: Szent László és Kálmán számos törvényben szabályozták a papok nősülését, melyet a felsőbb rendű papságra az első és második lateráni zsinat (1123. és 1139. években) nyilvánított érvénytelennek, míg az alsóbb rendűekre nézve még nem enyészett el minden papi kiváltság a házasság folytán, ha mint ezt Kálmán királyunk törvénye

kimondja, a házas pap vagy diakónus felesége is „magatartóztatást fogad“ és külön lakásáról és testi élete szükségéről a pap dondoskodék, „mint az apostol mondja: akinek felesége vagyons, úgy tartsa mintha nem volna“. Ágyas tartását pedig szigorúan tiltotta Kálmán, mire nézve elrendelte, hogy azt a paptól vegyék el, a pap pedig vezeklés után térjen vissza az oltárhoz és szolgáljon az egyháznak. — Szent László és Kálmán törvényeit tárgymutatónk „Papok“ címe alatt találjuk felsorolva, melyek a papok nősülését első feleséggel, második nővel, özvegyel, szolgálóleánnyal, urahagyottal külön-külön szabályozzák és azon papról is intézkedik egyikük, aki tiltott házasságát felbontani nem akarja. A másodnős papokra és azokra, akik özvegyel, vagy urahagyott asszonnyal keltek egybe, Kálmán király a javadalom és egyházi tiszt elvesztését szabja ki büntetésül és általában meghagyja, hogy házas papot a püspök a diakonusságra és ennél feljebb való papi rendre ne emeljen, hacsak ő maga és felesége matartóztatást nem fogad.

Itt megjegyezzük, hogy e törvények csak a római katolikus egyház papjaira vonatkoztak, mert a római egyházzal egyesült görög katolikus és a keleti egyház papjainak nősülhetése meg van engedve és a házasok felsőbb rendre is bocsáttatnak, hacsak másodízben nem nősültek vagy özvegyet nem vettek el; a püspöki rend felvétele azonban ezen egyházaknál is a nőtlenséghez van kötve és áldozároknak sincs megengedve, hogy feleségük halálával másodízben házasságra lépjenek, mert az áldozári papi szentség felvétele után a házasság kisebb szentségét már fel nem vehetik. — A papokra vonatkozik még I. Ferdinánd azon törvénye, mely a papok adózását rendelte el plébánosi hatóságuk alatt álló feleséges személyek után.

A feleség és a jegyes a férfihivatásokra egyéb vonatkozásokban is szerepel. Így kizárja az együttalkalmazást, ítélezést a bírákra, jegyzőkönnyvezetőkre, a kir. ügyészség tagjaira a bűnvádi perrendtartásról szóló törvény, mely a védő kirendelést is megtiltja ez alapon a terhelt jegyese, házastársa, testvérének házastársa és házastársának testvére személyeire vonatkozólag. Csőd esetén a közadós házastársa, jegyese a csődválasztmány tagja nem lehet. Együttalkalmazást a már említett ítéelőbírák és kir. ügyészekon kívül a bírósági hivatalnokok tekintetében kizárja az a körülmény, ha azok egyike a másik nejének fitestvére vagy nőtestvérének férje. Ugyanez okból nem vehető fel egy szolgálati lajstromba az esküdtbíró sem azzal, akivel ily sógorsági viszonyban áll. — Földadó bizottság tagja, továbbá gazdasági munkaviszonyból felmerülő ügyekben a közigazgatási hatóság mellé rendelt ülnök nem járhat el felesége, jegyese ügyében. Ily esetben ítélezési tilalom áll fenn a bíró részére általánosságban, így a katonai bűnvádi perrendtartás értelmében a hadbíróra vonatko-

zólólag is. Tiltva van a hivatali eljárás felesége, jegyese ügyében a kir. közjegyző, kir. ügyész, bír. végrehajtó személyeinek. Az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló törvény a házastárs, jegyes megvesztegetését érvénytelenítő oknak jelöli meg. A polgári perrendtartás sem engedi meg a bíró és jegyzőkönyvvezető eljárását feleségé vagy volt felesége, továbbá jegyese ügyében. — A sommás eljárásról szóló törvény már kimondotta, hogy a felek valamelyikének házastársa vagy jegyese a tanúságtételt megtagadhatja; ezt mai polgári és bűnvádi perrendtartásunk is így rendeli, sőt kiterjeszti a szakértőre is e szabályt, ki ez alapon a véleményadást megtagadni jogosult. Újabb törvényünk, az 1925. évi VIII. t.-c. az együttalkalmazás kizárását kiterjesztette a kezelőnőkre és házastársakra a bíróságoknál. Az Országos Földbirtokrendező Bíróság, az Országos Pénzügyi Tanács és a Vasúti szolgálati rendtartás szerint eljáró fegyelmi bíróság tagjaira az együttalkalmazást kizáró szabályok a kir. bíróságokéval egyezők, '

Ezen fejezetben említhető meg az az erdélyi törvény, mely a hunyadvármegyei muntyánoknak feleségeik nemesi telkén „a nemesség színe alatt“ elkövetett bűntetteiről szól, mivel a nemes feleség a nem nemes férjet bizonyos tekintetben mentesítette a nem nemes elleni szigorúbb eljárás alól, mint ezt már fentebb a jobbágy elleni eljárásnál említettük, kinek nemes személy volt a felesége és aki e címen külön eljárásban részesült, sőt ezen kedvezőbb eljárás utódaikra is kiterjedt. — E helyütt jegyezzük fel 1913. évi XIV. törvénycikkünknek azon rendelkezését, mely az orsz. képviselőválasztójogot megvonja attól a férfitől, kinek vele élő felesége bordélyüzletet tart.

Ugyancsak a nő vonatkozását a férfihivatásra tárja elének Ferenc Ferdinánd főhercegnek Chotek Zsófia grófnővel kötött házassága alkalmából kiadott nyilatkozatáról szóló törvényünk, mely ezen nővel kötött házasságból származott gyermekeket a királyi trónöröklésből kizárta s így mint a fiúsítás intézményénél a nő nemesi származása kiterjedt az utódokra akkor, ha a férj nem volt nemes, itt a nő nem egyenrangú származása ugyancsak befolyással bírt az utódokra és a férj után következő trónöröklési rendre.

A határőrvidéken fennállott házközösségről szóló 1898. évi törvényünk szerint az a gyermek, kinek házastársa van, osztályrésze kiadását kérheti, míg ezt a nőtlen vagy a hajadon nem tehetette. — Telepesek telepítvényi ingatlanaira csak akkor illeti meg a kincstárt elő- vagy visszavásárlási jog, ha nem a házastárs vagy leszármazó javára történik az elidegenítés s így ez esetben vonatkozása van a nőnek a férfi ingatlanelidegenítés körüli jogára. — Végül legújabb 1928. évi XL. törvénycikkünk, mely az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosí-

tásról szól, kimondja, hogy özvegyi járadékra jogosult az oly munkaképtelen férj, kit felesége tartott, s így az özvegyi járadékra nyújt jogalapot ez esetben a férfinak nővel fennállott házasság állapota. Hogy a házassági összetartozás mily módon és mértékben gyakorolt hatást a férfi vagyoni jogviszonyaira, azt az előző fejezetben leírtak már ismertették.

XII. A nő nemzetközi megállapodásainkról szóló törvényeinkben.

A nő védelmét tárgyazó fejezetben rámutattunk nemzetközi szerződéseinknek azon törvénycsoportjára, melyet „Büntetések kiadása“ cím alatt foglal egybe tárgymutatónk s ugyanott megemlítettük a Csehszlovák köztársasággal kötött azon szerződésünket, mely szülésznő részére határszéli útiigazolványt biztosít.

Ezeket kívül a nők védelme végett alkotott törvényeink: asszonyok hazaszállítása külföldről, a leánykereskedés elnyomása, consulsági ügynökök és ügyvivők nejeinek külön védelme, nők kórházi elkülönítése tárgyaiban, valamint a nők szülés előtti és utáni foglalkoztatásáról és éjjeli munkájának eltiltásáról, nőikkel üzött kereskedés elnyomásáról, nők és férfiak egyenlő értékű munkájának egyenlő bérét, munkásvédelmet és felügyeletet a nők részvételével biztosító nemzetközi megállapodásaink törvénycikkei tárgymutatónkban következő címek alatt vannak felsorolva:

Asszonyok (hazaszállítása külföldről); Consulsági ügynökök; Egyiptomi elszigetelő kórház; Leány kereskedés elnyomása végett Parisban létrejött nemzetközi megállapodás; Nemzetközi egyezmények (Washingtonban); Nőkkel üzött kereskedés (elnyomása végett Genfben kötött nemzetközi egyezmény); Trianoni békeszerződés (vonatkozó részeiben).

A nőket, mint házastársakat és özvegyeket érintő házasságjogi, valamint öröklési és nyugdíjügyekről, illetékekről, okiratokról, javaknak házasság útján való átruházását külföldön biztosító megállapodásainkról, konzulok házassági anyakönyvvezetéséről, házasságkötésre vonatkozó iratok kölcsönös kiadásáról, házassági bíraskodásról, özvegyekkel szemben követendő eljárásról szóló törvényeinkre, illetve ezekben becikkelyezett nemzetközi megállapodásainkra tárgymutatónk következő címei alatt lelünk utalásokat:

Ausztriával (egyezmény és államszerződés); Bulgáriában (működő diplomáciai és konzuli tisztviselők házassági anyakönyvvezetők); Consuli bíróságoknál (családi, házassági vagyonjog és örökjog a magyar községi illetőség alapján bírálendő el); Egyházi házassági bíróságok (okiratai a német birodalomban nem hitelesítendőek); Házasság (érvényességére, felbontására, ágytól-asztaltól való elválásra vonatkozó törvények összeütőközését kiegyenlítő hágai egyezmények); Javaknak (házasság útján való átruházása nemzetközi szerződésben biztosítva); Romániával (kötött egyezmény házassági

bíráskodásra és okmányok kölcsönös megküldésére); Szerbiával (kötött államszerződés házassági okiratok kölcsönös kiadására); Törökországgal (kötött letelepedési egyezmény házassági és egyéb ügyekben); Trianoni békeszerződés következtében az Osztrák Köztársasághoz csatolt területen levő alkalmazottak, nyugdíjasok, özvegyek és árvákkal szemben követendő eljárásról államszerződés.

Ezen fejezet befejezésül itt említjük meg Rudolf királyunknak Báthory Zsigmonddal, mint az akkor külön fejedelemséget képező Erdély fejedelmével — az 1595. évben kötött békeegyezséget magábanfoglaló — VI. decretumának 56. cikkelyét, mely békeegyezségi okmány 2. cikkelyében Báthory Zsigmond, ki még ekkor nőtlen volt, kiköti, hogy születendő mindenik leánya az asszonyi ruhaneműeken és a drágaságokon kívül százezer rénusi forint jegyajándékot kapjon Rudolf király gondoskodásából, 4. cikkelyében pedig azt köti ki, hogy Rudolf király gondoskodjék arról is, hogy néhai Károly főherceg, a király elhalt nagybátyja, leányainak valamelyikét Báthory Zsigmond feleségül kapja. — Ez a kívánsága teljesült Báthorynak, mikor nevezett Károly főherceg idősebbik leányát, Mária Krisztinát feleségül kapta, habár ennek fiatalabb nővérét kérte meg, de a jegyajándékra nem került sor, mert magtalan volt házassága, mely utóbb válással végződött.

XIII. A női nemet érdeklő más törvénycikkeink.

Ezen fejezetben foglaljuk össze azon vegyes tárgyú törvénycikkeinket, melyeket a fenti csoportosításokban eddig nem érinttünk. A tárgymutató sorrendjében haladva:

az adó és illetékekre vonatkozó törvénycikkek felsorolását a tárgymutató következő vezérszavai alatt lelhetjük fel:

Adózás (alá esnek katonaozvegyek fekvő jószágaik után); Ajándékozási illeték; Általános jövedelmi pótagó; Általános kereseti adó; Családfőnek tekintetik az özvegy, elvált hitves a keresetadó szempontjából; Házastárs (földadója egy adókönyvi számlán íratik elő; közösen használt birtoka vagy folytatott üzlete utáni adóért egyetemlegesen felelős; tőkeamat, járadékadóért, általános kereseti adóért közös háztartásban élve egyetemlegesen szavatol); Járadékadó; Jövedelemadó (tekintetében a férj jövedelméhez számít vele élő felesége jövedelme is); Keresetadó (alá esnek: szülésznök, nyugdíjat húzó özvegyek stb.); Közszerzemény (ingatlankielégítése illeték alá esik); Meny (részére járadék adó alá esik); Öröklési illeték; Szülésznök (keresete III. oszt. keresetadó alá esik); Vagyonátruházási illeték; Vagyonváltságba a házastárs hadikölcsönkötvénye beszámítható.

Az átruházásokkal járó felelősségről szólnak a következő címek alatt írt törvénycikkeink:

Átruházása ingatlanak (üzletnek házastársra); Kereskedelmi üzletátruházás (a házastárs részére).

Vallásügyekről, kivált a vegyes házasságokra és az ezekből származó gyermekekre tekintettel, következő címek alatt találjuk a törvénycikkek megjelölését:

Bevett vallások (teljes jogegyenlőségéről Erdélyben); Evangélikusok házassági ügyei; Felekezetenküli szülők (gyermekének vallása és nevelése); Gyermekek vallásáról; Nő vallása (W. H. I. R. 111. Cím); Törvénytelen gyermek (anyja vallását követi); Vallás (szabad gyakorlatáról); Vegyes házasságból született leánygyermek anyjuk vallását követik; evangélikus lelkész előtt is köthető).

Gyámságra vonatkozó még nem említett törvényhelyeket jelölnek meg tárgymutatónk következő címei:

Családtanács (tagja nőrokon is lehet); gyám (felelőssége kihágásokért; gyámhatóság jóváhagyása kikérendő 16 éven aluli leány házasságához és házassági szerződéseikhez; gyámnő perbehívása II. Ulászló törvénye szerint); Törvényes gyámság; Végrendeleti gyámság.

Kir. közjegyzői okiratba foglalást írnak elő a következő címek alatt szereplő törvénycikkeink:

Házastárs (okirata házastársa részére); Hozomány (átadásáról, átvételéről szóló elismervény); Jegyes (okirata, jogügylete, meghatalmazása). Ide tartozik: Házasság-(í szerződés közjegyzői munkadíja).

Egyéb vegyes tárgyú intézkedéseket tartalmaznak a tárgymutató következő, eddig még nem említett címei alatt megjelölt törvénycikkeink:

Dohánykertész (szerződése kihat a vele élő családtagokra is); Erdőrendészeti áthágásokért (és kihágásokért házastárs felelős); Esküdtbíró (csak férfi lehet, a N. T. hatályon kívül van helyezve); Jogtanárok és jogtudorok (nejeiket perben képviselhetik); Magzatelhajtásra (szolgáló mód vagy alkalom közzététele sajtóvétség); Magyar állampolgár (külföldön történő anyakönyvezéséről); Mezőgazdasági bizottság tagja (csak férfi lehet); Munkaügyi bíróságnál (nő is lehet ülnök a N. T. szerint, mely azonban hatályon kívül van helyezve); Nő részvénytársasági szavazat jogának gyakorlása; Szülházak (hatósági felügyelete); Szülhási költségek (viselésére kötelezettek); Útlevélben, (útitársakként csak az egy háztartásban élő családtagok szerepelhetnek); Végrendelet (házastárs javára, magánokiratba is foglalható).

Ezen fejezet befejezésül rámutatunk a tárgymutatóban: „Feleség eltartására sincsen élelmiszer“ és „Nő rabságra jutása“ címek alatt írt, Miksa 1569. évi és I. Lipót 1659. évi törvényeire, melyekben egyrészt a nagy anyagi nyomorúságot, másrészt azt a leírhatatlan, másfél századig tartó küzdelmet ecsetelik törvényhozóink a török háborúk és megszállás idején melyet Magyarországnak, mint az egész kereszténység védőbástyájának oltalmára“ végig kellett küzdenie, amihez a római szent-szék anyagi segélyének kieszközölését is kérelmezte az országgyűlés, mert hiszen (az első törvény szerinti tekintetbe kell venni azokat, akik semmi eladni valót nem szállíthatnak és otthon sincs annyjuk,

amiből magukat, gyermekeiket és feleségüket eltarthassák“, (a második törvény szerint pedig:) „bizvást hiszik az országalakók, hogy a szomszéd országok inkább kívánják az ily hatalmas ellen-séget idegen, de velük legközelebb szomszéd földről, semmint saját földükről kiűzni s kiűzésére inkább elegendő pénzsegéllyel járulni, sem minthogy azt saját testükkel s gyermekeik és nejeik rabságra adásával fogadják.“ — Elvitathatatlan bizonyítéka e két. régi törvény annak, mit szenvedett ez ország lakossága a szörnyű küzdelemben s mint osztozott annak nyomorúságaiban a férfi mellett a gyermek és a nő, ki mindenkor megfelezte férje sorsát és szenvedéseit. Küzdelmei osztályostársát, úgy lehet, ezért igyekezett megvédeni — immár előadott — törvényeiben is a magyar férfi gyöngédebben, mint bármely más nemzet fia!

XIV. A nő feladatairól a törvényhozásban.

Az előző fejezettel bevégeztük ezen törvénygyűjtemény áttekintését, mely kiegészítője csupán e kötet betűrendes tárgymutatójának, amelyik a nőkről szóló magyar törvénycikkek mindenikéhez utalást tartalmaz. Habár ezen tárgymutatóban az egyes törvénycikkek lényeges rendelkezéseit megjelöltük, nem tartottuk feleslegesnek a tájékozódás megkönnyítése végett egyben tárgyak szerint csoportosítva bemutatni e törvénygyűjteményünket, mert pusztán a vezérszó nem mindig egyezik az olvasó pillanatnyi gondolatával, melynek alapján a keresett törvénycikkre ráakadni óhajt.

Az ezredéves magyar hon azon törvénycikkeit — ezen kötet átolvasásával — immár ismeretei közé sorozhatja, aki a nőkről alkotott férfitörvényhozás műveivel kívánt megismerkedni s így nincs most már más teendőnk, mint az, hogy rámutassunk néhány szóval azokra a feladatokra, melyek a nő jogának kiépítését a közeljövőben szolgálni hivatvák — anélkül, hogy ezek tekintetében irányítást avagy útmutatást bátorzkodnánk nyújtani, mert hiszen egyrészt e feladatok kimeríthetetlenek éppen úgy, nrrnt a törvényhozónak az életviszonyok mindenkre kiterjedő szabályozásai, másrészt, mivel a törvényhozás házába bevásárolt a maga feladatainak körével és céljaival mindenkor tisztában van és e tekintetben útmutatást nem igényel,

A fentírtak, illetve a gyűjtemény tartalmának ismeretében csupán felhívni óhajtjuk az olvasó figyelmét arra, hogy a nő részére a felsőházzal szóló törvény miniszteri indokolása egyenesen oda mutat a tárt kapura, mely a nőt a törvényhozás másik házába ugyancsak befogadni kész s így a nő hogy országgyűlésünk mindkét házában érvényesíthesse törekvéseit. elsősorban tekmtse hivatásának e tárt kapun a felsőházba való belépését, mellyel ott ismét hozzászólást biztosít nemének az ország törvényalkotásában. A jogosultsága megvan ezen lépése megtéte-

lére számarányánál és nemi sajátosságának különbözőségénél fogva legalább oly mértékben, mint az egyes élethivatások felsőházi képviselőit, melyek érdekeit e képviselő megóvni és előmozdítani hivatott a közérdekekbe beilleszkedő keretekben.

Ha azután a törvényhozó-testület mindkét házában biztosította helyét a nő, a már eddig hozott törvényalkotások kiegészítését, módosítását, pótlását, nemének egyéb tereken való érvényesülése céljából újabb törvényjavaslatokkal kivívni módjában leend. Elég itt rámutatnunk arra a feladatára, mely az igazságszolgáltatásban való részvételre kell, hogy ösztönözze kivált azt a nőt, aki jogi képzettségével eddig már az ügyvédi pályán érvényesülhet. Az igazság megtestesítőjét a régi rómaiak: istenaszszony, Justitia képeben ábrázolták és vajjon miféle elfogadható gátló ok hozható fel a nőnek akár az esküdtbíró, akár a szakbíró tagjai közt való helyfoglalása ellen?! — Indokolt a nő bírói szerepe kivált ott, ahol női bűnöző felett kell ítélkeznie a bíróságnak, mivel a nő tettének mozgató okait az ahhoz közelebb álló női lélek megértőbben képes mérlegelni.

Ugyanez indokból a közigazgatás és a rendészet terén sem zárkozhatunk el a nő részvételétől, hiszen, ha, mint fennebb olvashattuk, a nő bűnügyi motozását már csak nőre bízzák eddigi törvényeink, nem kevésbé indokolt az esetleg alaptalan feljelentés folytán elővezetendő gyanúsított nőnek nem a férfi-rendőrszobába és férfi-rendőrtisztviselő elé kísérése, hanem a nőt érintő ügynek e célra a nőnemből választott rendészeti és közigazgatási közeg útján való elintézése.

Feladata körében megoldást kereshet a női törvényhozó férfitársával egyetértve annak a keserves kenyérharcnak enyhítésére is, mely ma sok esetben szembeállítja a két nem tagjait a munkahelyeken. Meglelheti az ipar és kereskedelem sokféle ága között azokat, melyek a nő képességeinek inkább megfelelnek s ezekre a nők részére kizárólagos vagy elő jogos helyeket, külön ipartelepeket biztosíthat, hogy ekkép a két nem gazdasági érvényesülése megfelelő módon nyerjen elhelyezkedést.

A közoktatás terén ma már a nő középiskolai képzettségének megszerzése külön leányközépiskolákban eszközölhető fentebb megjelölt törvényeink alapján. Ennek továbbfejlesztése, vagyis a külön női főiskola illetve egyetem létesítése oly feladat, mely a női képzettség fokozása és elterjedése után ugyancsak betöltésre vár. Addig is, míg ez elkövetkezhetik, a nők joga külön tanszékkel érdemelné egyetemünkön.

A jóléti intézmények egész sorát fel sem állíthatjuk, mely pl. az alkalmazottak özvegyi ellátásának, a napszámosnők, munkásknők gyermekei megmentésének, a házasságon kívül születettek eltartásának és ártatlanul szenvedett megbélyegzésük mellezésének törvényhozói bölcsességgel való szabályozását, javí-

tását, megoldását tárja elénk és amely oly feladatok elvégzésére késztet, melyekre a nő érző lelke, gondoskodó tevékenysége elsősorban hivatott.

A törvényhozás termeiben és ezeken kívül van azonban még egy mindennél fontosabb feladata a nőnek, mely ma már a világ minden nemzetét foglalkoztatja s a világháború óta legkiemelkedőbb érdeke elsősorban a nőnek, aki, mint már bevezetésünk elején jeleztük, csekély kárpótláshoz jutott a választójog elnyerésével azért a súlyos veszteségért, mely a háborúk folytán számarányát a férfineméhez viszonyítva több, mint háromszorosára növelte a férfiak elhullásával, aminek hatása a női nemre nem csupán a férjhezmenés megnehezülésében, hanem eltartójuk, segítőársuk elvesztésében nyilvánul meg. A Nemzetek Szövetsége részben ezen okból tartja felszínen a háborúnak, mint a nemzetközi viszályok eldöntésére alkalmatlan eszköznek, eltörlését és tárgyalja azt a kérdést komolyabban, minő módzatok mellett lehetne a világbékét, helyesebben a háború kiküszöbölését a nemzetek megnyugvása végett elérni.

A napi sajtó már az 1928. év folyamán, sőt előbb is számos tudósításban, cikkben beszámolt a Nemzetek Szövetsége elé terjesztett, az orosz állam által ajánlott általános lefegyverzés, majd az amerikai egyesült államok által külön indítványozott döntőbírósi megállapodások létesítése, mint oly javaslatok felől, melyek a jövő háborúinak, emberpusztításainak kiküszöbölését célozzák. Ám a lefegyverzett újra fegyvert ragad, a döntőbírósi pedig ítélni nem tud vagy ítélete pusztá véleményként jó számításba, ha nincs parancsoló törvény, mely a nemzetek jogviszonyait előzetesen szabályozza és hatalom, mely a bírói ítéletet végrehajtja.

E téren az első megteendő lépés tehát csupán az lehet, amely minden állam szervezésének első lépése, az érdekelt tagok, a világ nemzeteinek tömörülése egy világtörvényhozásban az egyenlő jog elve alapján, mely törvényhozás éppen úgy alkotson törvényeket, melyek az egyes nemzeteket kötelezzék, mint ezt az egyes állam cselekszi a maga polgárai felett. És amint hazánkban az egyes törvényhatóságoknak (megyéknek, városoknak), e mellett megmaradt önkormányzati joguk, úgy az egyes állam is megtarthatná a maga területén belül saját törvényhozását, közigazgatását, bíraskodását, melyek azonban a nemzetközi törvényhozással ellenkező határozatokat természetesen nem hozhatnának.

Az államok egyenlő számú (nehogy kisebbségi sérelmek keletkezzenek) képviselői mellé minden állam a nép lélekszámához képest elküldené ezen világtörvényhozás rendelkezésére a világtörvényhozás által meghatározandó adóját, melyből világszélességet szervezne és tartana fenn a világtörvényhozás, ennek a

részére kisajátítaná az egybegyűlt adóból minden nemzet fegyverét, háborús készletét és ezeket előállító gyárait, majd megalkotná a világbiróságot, mely a nemzetek viszályaiban döntson és melynek határozatait a világórség kényszereszközével erőszakolná rá arra az államra, mely annak önként eleget tenni vonakodnék.

Természetesen eltiltaná, sőt elkobozná minden nemzet viszatartott, vagy rejtegetett fegyvereit a kisajátítás után s azontúl a világtörvényhozás tartaná fenn a rendet az egyes államok között, melyek belső rendjének fenntartását is segítené a világórség, mint egyetlen katonai alakulat. Az egyes államok népességének bizonyos száma (pl. egy millió lakos) kérelmére népszavazással határozná meg a világtörvényhozás, vajjon egyes terület melyik államhoz kíván csatlakozni, avagy önálló állammá kíván-e alakulni, melynek szabályait épügy meghatározná, mint ma nálunk egy-egy község átalakulásának vagy más községhez való csatlakozásának megvannak a maga szabályai és a szavazás előtt már felfüggesztené az elszakadni kívánó terület felett az uralkodó állami hatalom gyakorlását, a szavazás ideje alatt azt a világtörvényhozás kiküldött pártatlan bizottsága gyakorolná, ez vezetné a szavazást és örködné világórsége segítségével annak rendje és tisztasága felett. Ez úton vér nélkül visszajuthatna a magyar állam elszakított területeihez, mert ennek lakossága az ezredéves kapcsolatot bizonyára folytatni óhajtáná.

Az egyszerűnek látszó megoldást az államok önállóságának lekötése gátolja, mert egyik sem kíván maga felett más uralmat, Ez az ú. n. souverenitási elv az, mely a világbéke akadály, pedig nem egy szerződéssel köti le szabad mozgását minden állam ma is és nem jelentene a most jelzett megoldás sem alávetettséget más állam javára, hanem szerződést, mely közös világrendet, közös jogállapotot biztosítana a világ összes népessége számára. Megszüntetné a tömeges emberölést, mely igazságot nem szolgáltat sem a győző, sem a legyőzött részére, s mely az ökoljog uralmát jelenti az egyes államok között, amelynek uralkodását minden rendezett államban a jog, a törvény uralma váltotta fel már régen.

Az államok ökoljogra alapított hatalmaskodása rendszerint egy-egy uralkodni vágyó államférfiú vagy ezek egy kisebb csoportjának álmaiból vagy akarásából és tetteirejéből ered, s ennek következményei azután, hogy gépekkel, vegyi szerekkel pusztítják egymást az emberiség férfitagjai; hogy melyik győz ma, melyik holnap, mellékes, az eredmény: egy csomó özvegyasszony, egy tömeg árvaléány, kiknek kenyérkeresőjük elesett s nyomorúsága nőtt az emberiségnek, vesztesége pótolhatatlanná vált a női nemnek,

Siránkozással ez állapoton nem segítünk. A női nem maga

és talán egyedül ő hivatott változtatni e dolgokon, mert nem pusztá szolás-mondás, hogy a „férfi sorsa a nő“. A nő befolyása a férfielhatározásokra lélektani és élettani okokból származik és amely percben a nő, a mai többség, egyenkint avagy szervezetten odakiáltja a férfinemnek, hogy neme, a női nem elleni támadásnak tekinti a férfiak háborúját, mert a nőnem siratja ennek következményeit; amely pillanatban a nő kijelenti, hogy csak a világbéke, a világórség katonáját részesíti megbecsülésében, — amely pillanatban a nő minden állam nőjének megüzeni, hogy: i.neni kívánom férjed, fiaid pusztulásán a magam boldogulását, niert nekem is fájdalmat okozna az özvegyi fátyol viselése, az en szívemet is megrepeszténé küzdelemmel nevelt gyermekem elvesztése, fogjunk össze a háború ellen!“ — abban a pillanatban a háború a múlt emlékévé, kinevetett, hihetetlenül ostoba emlékévé válnék az emberiségnek, aminő a ma embere előtt az igazságszolgáltatás régi eszközeként emlegetett tüzesvas-próba vagy a törvényeinkben olvasható lutheránus-megégetés.

És a magyar anya elsőnek kiálthatná ezt a világ többi aszszonyának, senkisem vádolhatná kislelkűséggel, gyávasággal! A magyar nő túrt minden nemzet női közt egy évezreden át olyan anyni szenvedést (mint ezt előző fejezetünk végén olvashattuk), amennyi igazolja készségét, hogy hazája védelmére legbecse-sebb jeit: férjét és maga szülött gyermekét is feláldozni kész s 'áy igazolta már múltjával, hogy nem a hazaszeretet hiánya, hanem a józan belátás tartatja vissza vele ezentúl férfihozzátartozit a botor harctól. Ma már nem a férfivitézség számít az élen, helyben a magyar katonát senki felül nem múlta, hanem a gép es a vegyi szer tömege. Az önfeláldozó meghalással a férfi hazáján alig segít, övét pedig pusztulásba dönti.

A világbéke megalkotása az a feladat, mely a nőt kell, hogy lelkesítse. Nevelje ma az anya fiát ennek a kivívására, ösztönözze a nő az urát ennek a megértésére és keresztülhajtására és niindkettőnek kívánva parancsolja meg: „küzdjetek, ti férfiak, azért, hogy a világbéke megvalósulása útján minél puhább, minél kényelmesebb családi fészek jusson minden nőnek, hol leélhesse bensőséges, boldog életét; találmányaitokat ne az emberl'rtásra, de az élet szenvedéseinek enyhítésére fordítsátok és mi veletek küzdünk minden nemesért, szépért, jóért, de főleg a világ békességeért, mely ha elkövetkezik, megszabadítja az emberiséget földi szenvedései legnagyobb részétől.“

Hogy így legyen, nőolvasóinknak és a férfiaknak búcsúzóul enilékébe írjuk e három szót: világtörvényhozás, világórség, világbíróság. Ezek megvalósítására törekedjék közös törvényhozásuk!

Dr. M. K.

Törvéncikkék.

Szent István első magyar király decretómainak *első könyvében* (Szent Imre hercegnek) olvassuk *az előljáró beszéd 2. §-ában*:

„2. §. Illik pedig, hogy figyelmetesen hallgatván reám, Isten bölcsességének beszéde szerint, őrizze meg elméd a te atyádnak parancsolatait, aki Salamon szavával szól hozzád ekképen^Hallgasd szerelmes fiam, a te atyádnak bölcsességét, és a te a n y á d n a k oktatását el ne hagyjad, hogy kedves ékessége legyen a te fejednek és megsokasuljanak tenéked a te életednek esztendei^Tehát ezen mondásból veheted eszedben: ha megutálsz azokat, de távol legyen, amiket én atyai kegyességemből hagyok neked, többé nem nyersz kedvet az Isten és az emberek előtt.“

Szent István decretómainak II. könyvében a 2. fejezet 1. §-a így szól:

„1. §. Akarjuk, hogy a világiak az egyházak igazgatásában, az árvák és özvegyek oltalmazásában az ő szolgálat jókhoz alkalmaztassák magokat, és engedelmesek legyenek nekik a kereszttyén vallás megtartásában.“

II. könyvének 5. fejezete ezt mondja:

„5. Fejezet.

A király engedelméről, hogy tulajdonát mindenki bírhasa.

Királyi hatalmunknál fogva végeztük, hogy kinek-kinek szabad legyen azt ami az övé, a maga feleségének, fiainak és leányainak, szintűgy rokonainak, vagy az egyháznak osztania és adnia.

1. §. És az ő rendelését halála után se merje megbontani valaki stb.“

Ugyanezen könyv 14. fejezetében ezt olvassuk:

„14. Fejezet.

Azokról szól, akik feleségüket ölik meg.

Ha valaki az ispánok közül megkeménykedvén az ő szívében, lelke idvességével nem gondolván, ami távol járjon a hívők elméjétől, felesége vérében fertőznék, engesztelje meg az aszszony rokonságát *ötven* tinóval, mint a királyi tanács végezte, és bőjtöljön a kánonok rendelése szerint.

1. §. Ha pedig valamely jóra való vitéz esik azon vétékbe, adjon a rokonoknak tíz tinót ugyanazon tanácsi végzésből, és börtöljön amint mondtuk.

2. §. És ha közrendű ember cselekszi azon gonoszságot, békéljen meg öt tinón az atyafiakkal és alázza magát börtölésben, mint elől mondatott.“

Ezen könyv 19. fejezete a következőkről szól:

„19. Fejezet.

Szolgák vagy szolgálóleányok vádaskodását avagy tanúságtételét az ő urok vagy asszonyuk ellen, meghallgatni nem kell.

Hogy ezen ország népének a szolgák és szolgálóleányok minden zaklatásától és vádaskodásától nyugta és maradása legyen, a királyi *tanács végzése* teljességgel megtiltotta, hogy semmiféle véték okáért valamely szolgaszemély vádlást és tanúságot az ő ura vagy asszonya ellen ne tehessen.“

11. könyvének 24—29. fejezetei a következőkép hangzanak;

„24. Fejezet.

Az özvegyekről és árvákról.

Akarjuk nyilván, hogy az özvegyeknek és árváknak is legyen részök a mi törvényünkben, ily ok alatt: ha valamely özvegynek fiai, leányai maradnak, és azokat nevelni, mind éltiglen vélek lakni fogadkozik, legyen a mi engedelünkéből hatalma, hogy azt mívelhesse, és senki új házasságra ne kényszerítse *őtét*.

1. §. De ha megmásolván az ő szándékát, ismét férjhez akarna menni és az árvákat elhagyná, egyáltalában semmit az árvák javaiból magának ne tulajdonítson, hanem csak hozzá illendő öltöző ruhát adjanak véle.

2. §. Ha pedig magzat nélkül maradt el özvegyül, és házastalan az ő özvegyiségében való megmaradásra ígéri magát, akarjuk, hogy bírja minden javát, és valamit azzal cselekedni akar, cselekedje azt. És az ő holta után szálljanak vissza azon javak a férje rokonságára, ha vannak rokonai, ha pedig nincsenek, legyen örököse a király.

25. Fejezet.

Leányok elrablásáról.

Ha ki a vitézek közül rút szeméremtelen, valamely leányt az ő szüleinek engedelme nélkül rablana feleségül magának, parancsoljuk, hogy adja vissza a leányt a szülőknek, ha mindgyárt valami erőszakot mívelt volna is rajta; és a rabló tíz tinóval fizessen a rablásért, jóllehet azután meg is békéljen a leány szüleiével.

1. §. Ha pedig valamely szegény vagy közrendű ember indul ilyen cselekedetre, tegye jóvá a rablást öt tinóval.

26. Fejezet.

Ha szabad ember másnak a szolgálóleányával paráználkodik.

Hogy a szabadok az ő szabadságok szeplőtelen tisztaságát megőrizték, óvni akarjuk őket a mások szolgálóleányaival való paráználkodástól.

1. §. Valaki tehát ezen törvényt meggondolatlanul általhágván, másnak a szolgálóleányával paráználkodik, tudja meg, hogy bűnbe esett, mely bűneért első ízben vérig vesszőzik és megkopasztják. Ha pedig másodízben paráználkodik azzal, ismét vesszőzzék vérig és kopasszák meg. Ha harmad ízben, legyen szolgatársa a szolgálóleánynak vagy váltsa meg magát.

2. §. Ha pedig a leány fogadna tőle méhében és nem tudna szülni, hanem a szülésbe halna, más szolgálóleányt adjon érte.

3. §. Hasonlóképen ha valaki szolgája paráználkodik másnak a szolgálóleányával, azt is vesszőzzék vérig és kopasszák meg; és ha a leány fogadna tőle méhében és a szülésbe halna, adják el a szolgát és árának fele legyen a leány uráé, fele pedig maradjon mindenkor a szolga urának.

27. Fejezet.

Azokról szól, akik másnak szolgálóleányát kéri feleségül.

Hogy senki azok közül, akik szabadok nevén neveztetnek, valakinek bosszúságot tenni ne merjen, rettentjük és óvjuk őket.

1. §. Mert ím ezen királyi tanács végezte, hogy ha szabad ember másnak a szolgálóleányát választja házastársul, tudtával a leány urának, elveszítvén az ő szabadsága bírását, örök szolgálóra vettessék.

28. Fejezet.

Azokról, akik az országon kívül szöknek az ő feleségöktől.

Hogy mind a két nemen valók bizonyos törvény alatt és boszszuvallás nélkül éljenek és gyarapodjanak, ezen királyi végzésel rendeltetett: ha valaki szilaj gerjedelmében az ő felesége utalása miá elhagyja hazáját, minden amit a férj bír vala, legyen az asszonyé, valamедdig férjére várakozni akar, és senki ötöt más házasságra kényszeríteni ne merje.

1. §. De ha kedve tartja, magával vivén hozzá illendő ruháit, egyéb javakat pedig kibocsátván kezéből, szabad legyen házasságra mennie. És ha férje, hallván ezt, visszatérend, ne legyen

szabad neki mást feleségül venni az ő vétkeért, hanem csak a püspök engedelmével.

29. Fejezet.

Arról, ha férjes asszonyok lopnak.

Mivelhogy szörnyűséges dolog és utálatos minden ember előtt, ha férfinép, és még annál is inkább, ha asszony nép tapasztalják lopásnak cselekedetében, azért a királyi tanács ezt végezte: ha férjes asszony lop, férje váltsa meg.

1. §. És ha másodszor esik azon vétékbe, hasonlóképen váltsa meg; ha pedig harmadszor, adják el.“

„31. Fejezet.

A boszorkányokról.

Ha valami boszorkány találkozik, vigyék a bírák törvénye szerint az egyház eleibe és bízzák a papra, hogy bőjtöltesse és oktassa hitben; bőjtölés után pedig menjen haza.

1. §. Ha másodízban találják azon vétékben, alázza meg magát ismét bőjtöléssel; annakutána a templom kulcsával keresztforma bélyeg süttetvén mellére, homlokára és a válla közé, menjen haza.

2. §. Ha pedig harmad ízben, adják a bírák kezébe.

32. Fejezet.

A bűbajosokról, ördögösökről és jövődómondókról.

Hogy Isten teremtménye minden gonosznak ártalmától ment maradjon és senkitől kárvallást ne szenvedjen, hacsak nem Istentől, ki előmenetelét is adja, tanácsi végzésből vetettünk nagy retentő tilalmat az ördögösöknök és bűbajosoknak: hogy senki bűbájjal vagy ördögös tudománnyal egy embert is eszéből kiforgatni vagy elveszteni ne merjen.

1. §. De ha mégis ember vagy asszonyember ennekutána illetén dologra vetemednék, adják annak a kezébe, akit megrottott, avagy rokonai kezébe, hogy tegyenek törvényt reá az ő akaratjok szerint.

2. §. Ha pedig jövődómondók találatnának, akik hamuban s más effélékben mesterkednek, igazítsa meg őket a püspök ostorral.“

Szent László király dekrétomai első könyvének 1—4 fejezetei ezeket tartalmazzák:

„1. Fejezet.

A másodnős papokról és diakónusokról.

Parancsoljuk, hogy a másodnős papok és diakónusok és akik özvegyel vagy urahagyott asszonnal keltek egybe, bocsás-

sák el azt magoktól, és bűnbánat után térjenek vissza az ő papok rendjébe.

1. §. Akik pedig a tiltott házasságtól elállani nem akarnának, azok a kánoni törvény szerint alacsonyabb rendre lépjenek alá.

2. §. És parancsoljuk, hogy az elbocsátott asszonyokat adják vissza az ő rokonságuknak; és mivel nem valának törvényes társak, legyen szabad házasságra menniök.

2. Fejezet.

Azokról szól, akik szolgálóleányt vesznek feleség gyanánt.

Ha pedig valamely pap az ő szolgálóleányát vette társul magához feleség gyanánt, adjon túl rajta; mit ha nem akarna, adják el mégis, és az árát vigyék a püspöknek.

3. Fejezet.

A papoknak ideiglen adott engedelemről, hogy feleségükkel maradhassanak.

Az olyan papoknak pedig, akik első és törvényes házasságban élnek, minthogy a szeretet kötötte és a szent Lélek bírta egybe őket, ideiglen való engedelmet adtunk, míg az apostoli szent atya adna tanácsot rólok nekünk.

4. Fejezet.

Arról, ha a püspök enged azoknak, akik tiltott házasságukat felbontani nem akarják.

Ha pedig valamely püspök vagy érsek, megvetvén a zsinat végzését, engedne annak, aki tiltott házasságát felbontani nem akarja, vagy javallaná az ő cselekedetét, avagy egyházat adna neki, vagy megengedné hogy papi rendje tisztéhez tartozandó valami dologban eljárjon, Ítélje meg a király és Ítéljék meg püspöktársai, amint jónak látják.

1. §. De ha a főesperes lenne elnező a püspök tudtán kívül, vagy a pap annak megegyezésével maradna meg az ő vétkes állapotjában, tegyen ítéletet a püspök szabad akaratja szerint.“

Ugyanezen könyv 10. fejezete ezt mondja:

„10. Fejezet.

A zsidókról, ha keresztény asszonyt vesznek társul magokhoz.

Ha zsidó keresztény asszonyt vészen társul magához, vagy valamely keresztényen személyt szolgaságban tart az ő házában, vegyék el tőle és adják vissza annak szabadságát; aki pedig eladta volt, attól az árát vegyék el és legyen az a püspökök jóvedelme.“

„13. Fejezet.

A parázna asszony megöléséről. '.

Valaki mással paráználkodó feleségét megöli, Istennek adjon számot róla; és ha kedve tartja vegyen más feleségül.

1. §. De ha valaki az asszony közel valói közül ellene kelne, még igaztalanul ölte volna meg, bíró eleibe vigyék a dolgot; és minden módon arról tudakozzanak a szomszédoktól, ha gyűlölségben és utálatban lett volna-e az ő férje előtt, avagy az ő paráznasága felől valami gyanúság támadott volna-e már előbb? és a bíró ítéljen benne igazság szerint.“

„20. Fejezet.

A paráznaságon kapott asszonyról.

Ha valaki az ő feleségét paráznaságon kapván törvény eleibe viszi, tartson az asszony bűnbánatot a kánoni rendelkezések szerint és bűnbánat után fogadja vissza férje, ha akarja; ha pedig nem, hát maradjanak házasságon kívül, ameddig mindkettő életben leend.“

„21. Fejezet.

Miképen tartsák magokat az apátok az ő püspökeihez.

Az apátok, mint az atyák végezték vala, maradjanak meg alázatosan az ő püspökeik kormányzása alatt, akiknek földi házában vannak.

1. §. És a püspökök nem egyszer egy esztendőben, hanem gyakorta látogassák meg a kolostorokat és vizsgálják meg, mi csoda mértékletes életet és társalkodást folytatnak a szerzetesek. A szerzetbe lépők, valamely kolostorhoz akarják, ahhoz ajánlják magokat javaikkal egyben; hasonlóképen az apácák is az ő kolostoraikhoz.

2. §. De ennekutána bizonyos tartózkodás helyének megnevezése nélkül szerzetest vagy apácát a rendbe felvenni, se püspök, se apát ne merjen.“

„32. Fejezet.

Hajadon leányon vagy asszonyon való erőszaktételeiről.

Valaki hajadon leányon vagy asszonyon, egyik faluból a másikba menő útjában erőszakot teszen, úgy bánja meg, mintha embert ölt volna.“

Majd a 34. fejezel ezt mondja:

„34. Fejezet.

A lator asszonyok és boszorkányok meglakoltatásáról.

A lator asszonyok és boszorkányok úgy lakoljanak, amint a püspök jónak látja.“

Szent László dekrétomainak II. könyvében a 11. fejezet ekképen intézkedik:

„11. Fejezet.

A más házára támadó nemesről vagy vitézről. Ha valamely nemes vagy vitéz más nemes ember házára megyén és ottan viaskodik és a ház asszonyát bántalmazza: ha van annyit érő vagyona, két részt adjon belőle bírságul az ő rősz cselekedetiért, a harmadik pedig a feleségének és fiainak maradjon.

1. §. Hogyha pedig vagyona nincsen, megnyirt fejjel, kötözöttén, ostorozva hordozzák körül a piacon és úgy adják el szolgaságra.

2. §. Más szabad emberek, ha kik vele valának, ötvenöt bizánci pénzzel fizessenek meg vétkökért. A szolgák pedig azonképen bűnhődjenek, miképen az ő uraik. De ha mások szolgálói urok tudtán kívül egyelednek a harcba, azokat adják el, és áruk felerésze legyen az ő bűnök bírsága, felerésze pedig urokat illesse.“

Szent László dekrétomainak III. könyvében a 6. és 7. fejezetek így hangzanak:

„6. Fejezet.

A lopásban talált asszonyról.

Ha valamely férjes asszony lopásra vetemedik, vesztse orrát, őt pedig adják el és minden vagyona, mellyel férje halála után máshoz mehetett volna feleségül, vesszen utána.

1. §. És ha özvegy asszony esik azon vétekbe, tolják ki fél szemét, és kivévén az ő fiait illető részt, legyen semmivé a maga részével.

7. Fejezet.

A lopó leányról.

Ha valamely hajadon leány lop, adják el és ne nyerje vissza többé szabadságát.

1. §. És ha valaki felszabadítja, vesztse el az árát, a leányt pedig vigyék a király udvarába.“

Kálmán király dekrétomai I. könyvének 56—61. fejezetei így hangzanak:

„56. Fejezet.

A tolvajok büntetéséről, meg a tolvaj feleségéről és fiairól.

A vétkén marasztott tolvajt fosszák meg szeme világától; és a feleségét, ha részes ura vétkében, érdeme szerint vessék szolgálásra; és az ő fiaik is, ha tizenöt esztendősek vagy annál idősebbek, anyjok sorsát viseljék; de ha tizenöt esztendejek még nincsen, bocsássak büntetlen őket.

57. Fejezet.

A boszorkányokról.

A boszorkányokról pedig, mivelhogy nincsenek, semmi emlékezet ne legyen.

58. Fejezet.

A magzat jókat vesztő asszonyokról.

A magzat jókat vesztő asszonyok a főesperes előtt vezekeljenek.

59. Fejezet.

Asszonyok elrablásáról.

Asszonyok elrablóira a püspök vagy a főesperes lásson törvényt.

60. Fejezet.

A bűbajosokról.

A bűbajosokat a főesperes meg az ispán *emberei* keressék fel és vigyék törvény *eleibe*.

61. Fejezet.

A paráznákról,

A paráznák a püspöktől vagy a főesperestől vegyék el méltó büntetésöket.“

Ugyanezen *I. könyvének 67. fejezete* így szól:

„67. Fejezet.

A másodnős papokról.

A másodnős papok és a kik özvegyet vagy urahagyott asszonyt vettek feleségül, álljanak el e tiltott házasságtól, vagy rekesszék ki őket a papi rendnek társaságából.“

Kálmán király dekrétumainak II. könyve 4. fejezete ugyancsak a másodnős papokról így intézkedik:

„4. Fejezet.

A másodnős papok leléptetéséről.

Ha valamely másodnős pap az ő feleségeért elhagyja Istennek szolgálatát, vessék ki minden egyházi tisztéből és menjen a világiak közzé.“

Ugyanezen II. könyv 7. fejezete ekkép szól:

„7. *Fejezet.*

Az urokat elhagyó asszonyokról.

Ha valamely asszony elhagyja urát, adják vissza neki, és valahányszor elhagyja, vigyék vissza hozzá; mert meg nagyon írva: Kiket Isten egybekötött, ember el ne válassa.“

Ezen 11. könyv 8—10., valamint 12. fejezete a következőket tartalmazza:

„8. *Fejezet.*

A parázna asszonyokról.

Ha valaki az ő felesége paráznaságát törvény előtt bizonyítja meg, tartson az asszony bünbánatot, és annakutána békéljenek meg, ha kedvök tartja; máskülönben maradjanak házasságkívül.

9. *Fejezet.*

A másodnős papokat meg kell fosztani javadalmaktól.

A másodnős papok és akik özvegygel vagy urahagyott asszonnyal keltek egybe, veszítsék el az egyház földi javadalmait és minden egyházi tisztséket.

1. §. A püspök senkit diakonusságra és annál feljebb való papi rendre ne emeljen, hanem csak azt, ki előbb magatartóztatást fogad; és ha felesége vagyon, annak megegyezésével és hasonló fogadásával menjen a dolog.

10. *Fejezet.*

A házas papok szolgatjáról.

Házas pap vagy diakónus egy se áldozzon az oltárnál, hanem csak ha felesége reáhagyja és magatartóztatást fogad, és ő előbb annak külön lakásáról és testi élete szükségéről gondoskodik; mint az apostol mondja: a kinek felesége vagyon is, úgy tartsa mintha nem volna.“

„12. *Fejezet.*

Az ágyastartó papokról.

Ha áldozó papnak ágyasa vagyon, vegyék el tőle; ő maga pedig a püspök rendelése szerint élvén a vezeklés hasznával, férjen vissza az oltárhoz és szolgáljon az egyháznak.

1. §. A mely falunak temploma vagyon, messze ne távozzék a templomtól; hogyha eltávozik, tíz pénzt fizessen bírságul és szálljon vissza.“

Ezen // könyv 15. fejezete a házasságkötésre nézve ekkép rendelkezik.

„15. Fejezet.

A házasságkötésről, hogy az egyház színe előtt legyen.

A házasságkötésre való nézve tetszett a szent zsinatnak: hogy minden házasságkötés az egyház színe előtt, pap jelenlétében, alkalmas tanuk szeme láttára, az eljegyzésnek valami jelével és mind a két fél megegyezésével menjen végbe; máskülönben nem házasság, hanem paráznaságnak szerzete lészen.“

II. Endre király 1222. évi arany bullájának 12. cikkelye így hangzik:

„12. Cikkely.

Akármi módon megholtak feleségének hitbéréről.

Ha valaki meghal, vagy törvény szerint halálra ítéltetett, vagy perdöntő bajon esik el, vagy akármi más ok miá, annak felesége az ő hitbérében kárt ne valljon.“

I. (Nagy) Lajos király 1351. évi decretumának 10. cikkelye ezeket rendeli:

„10. Cikkely.

Az elmarasztaltnak büneiért azok fiait, fivéreit, rokonait, nővéreit és feleségeit nem kell megbüntetni.

Az ilyen elítélt embernek bűnéért az ő fiait, fivéreit, rokonait, nővéreit és feleségét nem kell megbüntetni, hanem maradjanak azok békén és nyugodtan birtokaikban, házaikban és jószágaikban, stb.“

Ugyanezen decretum 17. cikkelye így hangzik:

„17. Cikkely.

A nemeseket lakadalom idején ne kényszerítsék a vámhelyeken egy márka fizetésére.

Aztán meg azt a szokást, hogy a midőn országunk nemesei házasodni mennek és feleségeikkel szokott módon tűzhelyükre visszatérnek, tőlük a hidakon és vámhelyeken egy márkát követelnek, jónak láttuk megszüntetni és eltörölni.“

Mária első nőuralkodónk 1384. évben hozott decretuma, mely a nőnek trónöröklési jogosultságát első ízben teszi elismertté és II. Endre (András), valamint I. (Nagy) Lajos királyok azon végzeményeit erősíti meg, melyek a nemesek kiváltságait tartalmzták, — a következőképen szól:

Mária, Isten kegyelméből Magyarország királynéja stb.

„1. §. Az összes, úgy jelenleg élő, mint jövődő keresztényhívőknek, akiknek jelen levelünk tudomására fog jutni, üdvöt mindenek üdvözítőjében.

2. §. Szíves megfontolással kell mindazt figyelmünkre mél-

tatnunk, ami az országnak vagy a közjónak drága üdvére szolgál; mert a felségnek, a királyi magasságnak trónja annál boldogabb szilárdságot nyer, mentül fontosabb kötelességének ismeri el alattvalóinak az óhajtott béke eszközeivel való gyámolítását.

3. §. Ezért jelen levelünk rendén mindeneknek tudomására akarjuk hozni, hogy miután az egek urának, a kinek akarata kormányoz és intéz mindent, legkedvesebb apánkat, Lajost, a legdicsőbb fejedelmet, Isten kegyelméből Magyarország, Lengyelország, Dalmácia stb. felséges királyát, fimagzat hátrahagyása nélkül az élők sorából kiszólitania tetszett, és mi az ő örököséként és a születés rendje szerint a nevezett Magyarország trónjához és koronájához, valamint apánk országának jogarához jutottunk, országunk főpapjainak, báróinak, valamint előkelőinek és nemesseinek gyülekezete s ugyanaz a közönsége hozzánk és legkedvesebb anyánkhoz, Erzsébet dicső fejedelemasszonyhoz, Isten kegyelméből Magyar-, Lengyelország, Dalmácia stb. királynéjához, néhány nemest, tudniillik tudós Paduersiai Pált és Osztopáni Domokos fiát Dénest, követségbe küldvén, élénkbe terjesztették apánknak egy kiváltságlevelét, mely különben a mi boldog emlékeztető ősünknek és elődünknek, harmadik Béla király fiának, András urnak, az igen dicső fejedelemnek, Magyarország néhai felséges királyának, országunk bárói, előkelői és nemesei szabadsága tárgyában kelt levelét megerősítve foglalta magában, az alább egész terjedelmében megirt szöveggel és tartalommal.

4. §. Alázattal és hódolattal esedezvén felségünk előtt, hogy apánknak emiutott kiváltságlevelét jelen levelünkbe szóról-szóra bevétetni és átíratni, és azokkal a cikkelyekkel egyetemben, melyeket úgy András király úr, mint apánk szabadságaikat illetőleg nekik adtak és megengedtek, s amelyeket az a kiváltságlevelével felölelt, elfogadni, helyeselni, jóváhagyni és megújítván, a mi kiváltságlevelünkkel örök időkre megerősíteni méltóztassunk. Amelynek tartalma ím ez:

5. §. „Lajos, isten kegyelméből Magyarországnak stb. Üdvöt abban, ki a királyoknak ad üdvöt és boldog kormányzást stb. A trón és a királyi méltóság hatalma tudnivalóképen akkor erősödik meg, a midőn az alattvalók békéjének és nyugalmanak előrelátó körültekintéssel viselik gondját stb.

6. §. „A Szentháromság és oszthatatlan egység nevében.

7. §. „András, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. örökös királya.

8. §. „Mínthogy úgy országunk nemesseinek, mint másoknak Szent István király adta szabadságát is, némely királyoknak hatalma stb.“

9. §. „Hogy ha a főpapok vagy egyházi férfiak valamely ügyben országunk nemesei ellenében stb.“

10. §. Mi tehát kegyesen meghallgatván az ország említett

főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemeseinek előbb érintett könyörgését, melyet nevezett követeik útján élénkbe terjesztettek, apánknak említett és jelen levelünkbe szórói-szóra beiktatott kiváltságlevelét, annak egész tartalmával és záradékaival együtt elfogadjuk, helyeseljük, jóváhagyjuk és országunk fent nevezett bárói, előkelői és nemesei részére pecsétünkkel örök időkre megerősítjük.

11. §. A minek örök emlékezetére és ereje céljából kiadtuk függő és hiteles kettős pecsétünkkel megerősített jelen kiváltságlevelünket.

12. §. Kelt a főtisztelendő atyának Krisztusban, Demeter úrnak, Isten irgalmából a római szentegyház „sanctorum quatuor coronatorum“ címet viselő presbyter bibornokának Esztergom szentegyháza örökös kormányzójának s ugyancsak e hely örökös ispánjának, és udvarunk hű cancellárjának kezével az úr ezerháromszáznyolcvannegyedik évében, június 22-én, uralkodásunknak pedig harmadik esztendejében, stb.“

Zsigmond király 1435. évi első decretumának 5. cikkelye ezeket rendeli:

„5. Cikkely.

Hogy az előkelők hitvestársaik mellett
néhány nemest az udvar felügyelői gyanánt
otthon hagyhatnak.

Ezenkívül országunknak azok a főpapjai, bárói, nemesei, a kik váraknak, erősségeknek és várépítményeknek az urai az ő várnagyjaikat, vagy más, efféle erősségek őrizetére szükséges nemeseket.

1. §. Hasonlóképen a bárók, nemesek és előkelőbb világi személyek hitvestársaikkal és házuk népével, udvaruk méltóságának fentartása végett az udvar felügyelőiül nemes személyeket és másokat rendelhetnek ki és hagyhatnak otthon, csakhogy mértéket tartsanak és csak az elkerülhetetlenül szükséges személyeket hagyják otthon és foglaltassák el ilyen szolgálattal “

Ugyanezen decretumának 9. cikkelyében ezeket olvassuk:

„9. Cikkely.

A katonák okozta károk helyrehozásának
módjáról.

stb. 4. §. Amely katonák pedig hatalmasul vagy szándékosan falukat és birtokokat felgyújtani és elhamvasztani vagy pusztítani, egyházakat, nemeseket és egyházi férfiakat ellenségeseit megtámadni, azok saját telkeit és házait megrohanni és elpusztítani, asszonyokat és szüzeket fosztogatni, elrabolni és meggyalázni, embereket megverni, megsebesíteni és egyéb ilyen nagyobb és szörnyű hatalmaskodásokat elkövetni merészelnének-

5. §. Az olyanok, miután ellenükben azokban a megyékben, a hol eme hatalmaskodásokat elkövették, az említett mód és rend szerint a valóságot kiderítették és megállapították, hatalmaskodás tényén maradjanak és velük szemben bírói ítélettel a fent irjegjelölt módon a haladéktalan elégtételadást ki kell mondani és meg kell hagyni; egyszersmind a nádor és udvarbíró levél alakjában parancsolja és hagyja meg, hogy a vétkesnek és a hatalmaskodás tényében elmarasztaltnak megyei ispánjai és szolgabírói az ítéletévé! végrehajtását a birtokok elfoglalásával, a dolgok és javak elvételével és az ilyenekben szokásos egyéb eszközökkel véglegesen és foganatosán eszközöljék.“

Zsigmond király 1435. évi második decretumának 17—20. cikkelyei a következőképp rendelkeznek:

„17. Cikkely.

A magszakadásról, adományokról és
zár alá tételről.

Továbbá, minthogy szerfölött óhajtjuk, hogy az igazság és jognak tiszteletben tartása országlakosaink között teljes erejében álljon fönn és be akarjuk bizonyítani, hogy az a mi királyi felségünktől veszi eredetét, a jelen decretummal megállapítjuk:

1. §. Hogy, ha bármely megyében valamely elhunytnek magszakadása címén jogok háramlása történt és az efféle birtokokra nézve nem nyilvánvaló, ha vájjon királyi jog alá tartoznak-e, vagy pedig a nemzetiségi atyafiakat avagy a leány ágat illetik, hanem e kettő: úgymint a királyi jog és másoknak, tudniillik a nemzetiségi atyafiaknak és a leány ágnak joga felől kétség támadna: akkor az ilyen háramlott s kétséges, valamint más efféle netalán előforduló jogokat is, mindenik vármegyében egy arra való köznemes, kit a vármegye ispánja a szolgabíróval és az e célból egy helyen összegyűlt többi megyei nemesekkel együttesen a középrendűek (nem pedig a bárók vagy hatalmasabbak) közül választ, mindaddig, míg az örökösök hátrahagyása nélkül elhunytak jogainak ilyen háramlását királyi kúriánk bírói székén ki nem hirdetik, gondolja és minden kártétel nélkül kezén tartsa (kivéven azt, hogy az ilyen birtokok szokott jövedelmeiből, ameddig azok kezén maradnak, mértékletesen költezhetnek, amiről aztán köteles legyen és tartozzék beszámolni.)

2. §. És ha a kihirdetés megtörténte után, akárki is azt vitatná, hogy ezek a birtokok és jogok őtet illetik, jogait mentől hamarább előadván, a következő harmadik nyolcados törvényszéken bizonyítsa be, hogy azok az övéi.

3. §. Mit ha tehet, a királyi kúria bírái az ő bevezetését és beiktatását rendeljék el és hajtassák végre.

4. §. Ha azonban bizonyítékai cserben hagyják, maradjanak azok királyi jogra.

5. §. S akik azokhoz netán utóbb jogot tartanának, törvény útján, királyi kézről keressék azokat.

18. Cikkely.

Az elhunyt nemesek házaiban visszamaradó
hitvestársokról és leányokról.

Midőn pedig az ilyen birtokokban és jogokban, a fiágon magvaszakadt embereknek feleségeik és leányaik maradnak hátra:

1. §. Akkor mindaddig, amíg az ő jogaikra nézve a valóság, vájjon tudniillik e birtokok és birtokjogok a leányágot örökségül és örök időkre illetik-e vagy sem, ki nem derül, azokat nem kell kezükből elfoglalni és elvinni,

2. §. Hogyha kiderül, hogy ezek a jogok a leányágot nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen elhunytaknak emiített feleségeit a mondott földbirtokok uralmából kizárnák, hitbéreikre és jegy-ajándékaikra nézve a királyi felség, vagy mások, akikre ama jogok háramlottak, teljesen elégítsék ki.

19. Cikkely.

A leánynegyedről és apai házról.

A leányok számára pedig, országunk szokása szerint, leánynegyed fejében különítsék el az apai házat, az apai birtokok negyedrésszével együtt, s hagyják őket kiházásításuk idejéig azoknak birtokában.

20. Cikkely.

A nemeseknek olyan leányairól, akik paraszt
emberhez mennek férjhez.

Kiházásításuk és férjhezmenetelük után pedig negyedjogokra nézve *pénzül* elégítsék ki őket.

1. §. Ha pedig ama leányok közül valamelyik olyan emberhez ment férjhez, akinek birtoka nincsen, akkor annak, ugyancsak országunk szokása szerint, az ilyen leánynegyed fejében járó birtokba örökös joggal kell belépnie és benne maradnia,

2. §. Ugy mindazonáltal, hogyha fivéreinek vagy azoknak a rokonoknak akaratából ment (mint említve volt) birtoktalan emberhez, akikre az ilyen jogoknak vagy negyedeknek az ő férjhezmenetele után visszaszállniok és háramlaniok kell.

3. §. Máskülönb, ha ezt mondott fivéreinek vagy vérrokónainak, avagy szüleinek híre, és akarata nélkül tette, akár az atyai házból, akár a bárók vagy előkelő nemesek udvarából és szolgálatából: akkor negyed jogát nem birtokban, hanem pénzbea követelheti.

Albert király 1439. évi decretumának 12. cikkelye ekkép szól:

„12. Cikkely.

Hogy a királynő csakis az ország lakosaira ruházzon tisztségeket.

Hogy a felséges fejedelemnőnek, Erzsébet királyasszonynak és állása méltóságának fentartása érdekében, mivelhogy ő ez ország örököse, az országban mindenütt, ahol akarja, intézkedés történjék,

1. §. Úgy azonban, hogy a királyasszony az ő tisztségeit és hivatalait ne külföldieknek és idegeneknek, hanem az ország lakosai közül annak adományozhassa, akinek inkább akarja, és az adományozottakat tőlük saját belátása szerint, amikor neki tesszik, ismét elvehesse.“

Ugyanezen decretum 20. cikkelye pedig így hangzik:

„20. Cikkely.

A király leányainak kiházásításáról.

Leányaink kiházásítása fölött Magyarországunk főpapjainak, báróinak és nemeseinek, valamint az atyafiaknak, rokonoknak, és országaink meg tartományaink tanácsával fogunk határozni.“

1. (Corvin) Mátyás király 1462. évi decretumának 1. cikkelyében ezeket olvassuk:

„1. Cikkely.

Azok az esetek, melyekben a perbehívás, az ország régi szokása szerint, halasztás nélkül a nyolcados törvényszéken kívül a király személyes jelenléte elé történhetik, bárhol tartózkodjék a király az ország határain belül.

stb. 6. §. Továbbá a kik szüzeket erőszakosan megszeplősítenek vagy tisztességes asszonyokat elcsábítanak.

7. §. Ezek megannyian a király személyes jelenléte elébe idézhetők perbe, hosszabb vagy rövidebb határidőre, a helyeknek távolságához képest, a honnan a perbehívásnak történnie kell. stb.“

Ugyanezen decretum 2. cikkelyében ezek foglaltatnak:

„2. Cikkely,

Azok az esetek, melyek hűtlenség vétkére tartoznak, és a melyekben, valamint másokban, a király úr a bűnösök birtokait és fekvő jószágait másnak adhatja és adományozhatja,

stb. 14. §. Továbbá, akik vért fertőztetnek és nőrokonait a vérség negyedik ízén belül elcsábítják, ha őket nyilván elmarasztalták és levelesítették.“

Ezen decretum 3. cikkelye pedig így rendelkezik:

3. Cikkely.

Az egyházi bíróság elé tartozó ügyek,

stb. 4. §. Továbbá a házassági és a velük kapcsolatos ügyek, különösen pedig a hitbér és jegyajándékok, menyekzői ajándékok és negyedjog dolga; ha nem ingatlan örökség megszerzése a kereset tárgya, stb.

7. §. Továbbá az özvegyek és nyomorult személyek dolgai, ha a per nem birtokok és telkek megszerzése körül forog. stb.^{1c}

1. Mátyás király 1464. évi decretumának 17. cikkelye ekként rendelkezik:

„17. Cikkely.

Az egyházi bíróság elébe tartozó ügyekről.

Továbbá a szentszéken ne tárgyaljanak semmi más dolgot, mint végrendeletet, házasságot, hitbért és jegyajándékot, hamis esküt, a papi személyek és asszonyok megverését és fosztogatását, és más olyan ügyeket, melyek nem világi természetűek.“

1. Mátyás király 1486. évi decretumának 26. és 27. cikkelyeiben ezeket olvassuk:

„26. Cikkely.

Magszakadás esetében mit kelljen tenni a kétes fekvő jószágokra nézve az elhunyt nemesek feleségei és leányai érdekében.

Továbbá, mivel megtörténik, hogy valahányszor valamely fekvőjószágok vagy birtokjogok akár magszakadás címén, akár más okból a koronára és következésképpen a királyi felség adományozása alá haramiának, igen sokan fellépni és lármázni szoktak, hogy ezek a jogok reájok szállottak, és ekképen nemcsak hogy alkalmatlan lármájukkal a királyi felséget megsiketítik, hanem a fontosabb dolgokkal elfoglalt felséget visszatartják, háborgatják, és akadályozzák is, nehogy azokba belelegegyedjék; azokat is, kiknek ő felsége ilyen fekvő jószágokat adományoz, ellentmondással gátolják meg abban, hogy magukat beiktassák; stb.

6. §. Midőn pedig e birtokokban a fiágon magvaszakadt embereknek feleségeik és leányaik maradnak hátra, akkor mindaddig, míg az ő jogaikra nézve a valóság, vájjon tudniillik e birtokok a leányágot örökségül és örökidőkre illetik-e vagy sem, ki nem derül, azokat nem kell kezükből elfoglalni és elvenni.

7. §. Amely valóságot ama nők, a fentebb mondottak szerint egy éven belül kötelesek és tartoznak kimutatni.

8. §. És ha kiderül, hogy ezek a birtokok a leányágot nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen magvaszakadt említett feleségeit azok uralmából kizárnák, hitbéreikre és jogaikra nézve a királyi

felség vagy mások, akikre e birtokok szállottak, vagy azok is, akiknek a király azokat netán adományozta, teljesen elégsék ki.

9. §. A leányok számára pedig, az ország régi szokása szerint, leánynegyed fejében el kell különíteni az apai házat az apai birtokok negyedrésszével együtt, és kiházásításuk idejéig azok birtokában kell őket hagyni.

10. §. Kiházásításuk és férjhezadásuk után pedig negyed-jogukra nézve pénzül kell őket kielégíteni.

11. §. Ha pedig valakinek leánya vagy nővére akár valamely báró vagy nemes udvarából, akár saját apai házából vagy bárhonnét másunnan, apjának vagy fivérének beleegyezésével és akaratával birtoktalan emberhez ment férjhez, az ilyen leányt apjának vagy fivérének nemes módjára kell ama leánynegyed birtokában hagyni és megtartani.

12. §. Ha pedig apjának vagy fivérének beleegyezése és akaratára nélkül tette azt, akkor az ő leánynegyedrésszére nézve nemesi jogot ne kapjon, de mindamelllett pénzbeli fizetéssel ki kell őtet elégíteni.

13. §. És ebben az esetben negyedjogának kiadását nem birtokban, hanem pénzben követelheti.

14. §. A mint köztudomású dolog, hogy ez a szokás és rendtartás eddigelé is divatban volt.“

„27. Cikkely.

A fekvő jószágok felkérői abban az esetben,
ha az iktatás idején ellentmondók akadnak,
a fekvő jószágokat ne foglalják el.

És hogy mit kell tenni, ha az ellentmondók a fekvő jószágokban
íziben beleleegyednének?

A feleség, férje halála után semmi okból se essék el
viszonhitbéréből.

stb. 4. §. Továbbá a feleségek hitbére, férjeiknek bármiképen bekövetkezett halála után mindenkor épségben maradjon és attól soha se essenek el.“

Ugyanezen decretumnak 36. cikkelyében ez a rendelkezés található:

„36. Cikkely.

Hogy a parasztok, kik feleségeiket viszik,
vámot ne fizessenek. A szabók vagy posztónyírók vám
fejében ne fizessenek többet, mint más utasok.

Továbbá, a parasztoktól, kik más falukból feleségeiket hozzák, ezután egyáltalán semmi vámot sem kell venni.

1. §. És hogy a szabóktól meg posztónyíróktól nem negyven dénárt, mint eddig szokásban volt, hanem csak annyit kell a vám-

helyeken venni, amennyit más mesteremberektől és utasoktól vesznek.“

11. *Ulászló király 1492. évi decretumának 58. cikkelye* ezeket rendeli:

„58. Cikkely.

Az ilyen záradékkal: „Beleegyezésével és parancsára“ ellátott perbehívásoknak nem kell helyet adni. A nemesek anyját, leányait és nővéreit nem szabad perbe hívni.

A perbehívásokba némelyek ezt szokták betenni: N. és N. beleegyezésével és akaratából, a mi kétségtelenül az Isten és az ő igazsága ellen van. Mert hát ki tudhatja azt, hogy vájjon az illetők abba, amit valaki elkövetett, beleegyeztek-e vagy azt megakarták-e parancsolni? a titkok és szándék fölött ugyanis az Istenen kívül senki sem Ítéltet helyesen.

1. §. Miért is határoztuk, hogy ennek utána soha sem kell ilyen perbehívásokat kibocsátani.

2. §. A nemesek feleségét, anyját, leányait és nővéreit, sem szabad soha perbehívni, hacsak olyan birtok jogok alapján nem indítanak a pert, amelyek őket egyenlő joggal látszanak illetni. Mindazonáltal az előbb említett záradékkal, vagyis ezzel: „N. és N.-nek beleegyezésével és parancsából és felbujtására“ soha, semmi időben sem kell őket perbe hívni.

3. §. S ha ez mégis megtörténnék, a rendes bírák és ítélő mesterek ne méltassák figyelmökre, és soha meg se engedjék; kivéven mégis azt az esetet, ha az ilyen személyek az afféle gonosztevőket és azoknak egész családját segítségükkel és tanácsukkal kormányoznák, igazgatnák és gyámolítanák.“

11. *Ulászló király 1492. évi decretumának 63. és 64. cikkelyeiben* a következők olvashatók:

„63. Cikkely.

Miképen kell eljárni olyan királyi adományok tárgyában, melyeket valakinek magszakadása címén kértek föl?

Ha bármely megyében valamely elhunytnek magszakadása címén jogok háramlása történt, és az ilyen birtokokra nézve nem nyilvánvaló, ha vájjon királyi jogra tartoznak-e, avagy pedig a nemzetségi atyafiakat vagy leányágot illetik? hanem e kettő: úgymint a királyi jog és másoknak, tudniillik a nemzetségi atyafiaknak vagy a leányágnak joga felől kétség támadna: stb.

3. §. Midőn pedig az ilyen birtokokban és jogokban a fiágon magvaszakadtaknak feleségeik és leányaik maradnak hátra, ezeket kezükből nem kell elfoglalni és kivenni mindaddig, míg jo-
gaikra nézve a valóság, vájjon tudniillik e birtokok és jogok a

leányágot örökségül és örök időkre illetik-e vagy sem, ki *nem* derül.

4. §. Hogyha kiderül, hogy ezek a jogok a leány ágat nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen elhunytaknak említett feleségeit a mondott fekvő birtokok uralmából kizárnák, őket a királyi felség vagy mások, akikre azok háramlottak, hitbéreikre és jogaikra nézve teljesen elégsék ki,

5. §. A leányok számára pedig, az ország szokása szerint, a leánynegyed fejében különítsék el az apai házat az apai birtokok negyedrésszével együtt, s hagyják őket kiházásításuk idejéig azoknak birtokában.

6. §. Kiházásításuk és férjhezmenetelük után pedig leánynegyedjogukra nézve pénzül elégsék ki őket.

7. §. Ha pedig ama leányok közül valamelyik olyan emberhez ment férjhez, akinek birtoka nincsen, akkor annak ugyancsak ez ország szokása szerint az ilyen leány négy ed fejében járó birtokba örökös joggal kell belépnie és benne maradnia.

8. §. Úgy mindazonáltal, ha fivéreinek vagy azoknak a rokonoknak akaratóból és beleegyezésével ment, mint emiattók, birtoktalan emberhez, kikre az ilyen jogoknak vagy negyedeknek férjhez menetele után visszaszállniok és háramlaniok kell.

9. §. Máskülönb, ha ezt a mondott fivéreinek vagy rokonainak avagy szüleinek híre, akarata vagy beleegyezése nélkül tette, akár az atyai házból, akár bárók vagy előkelő nemesek udvarából és szolgálatából: akkor negyedjogát nem birtokban, hanem pénzben követelheti.

64. Cikkely.

A bármely módon elhalok feleségeinek hitbérei épen maradjanak.

A bármely módon elhalok, még a törvényesen kivégzendők feleségeinek hitbérei is, mindenkor épen és sértetlenül maradjanak.“

Ugyanezen decretum 85. és 86. cikkelyei ekkép rendelkeznek:

„85. Cikkely.

Az egyházi személyeket és a nemeseket, nem kell kényszeríteni, hogy a vám- és révhelyek felé menjenek; és a feleségeiket vivő nemesek ne legyenek kötelesek vámot fizetni; és azok büntetéséről, akik őket a vámfizetésre kényszerítik.

A nemesek és az egyházi személyek nem tartoznak a vám- és révhelyek felé menni s arra nem kell őket kényszeríteni, hanem minden akadály és fizetés nélkül szabad átkelést kell részükre engedni azokon a réveken és utakon, a melyeken át akarnak kelni.

1. §. Akik ez ellen cselekszenek, azok az ilyen megakadá-

lyózott nemes élő díja fizetésének a büntetésén maradjanak.

2. §. Hasonlóképen, *mivel az* ország nemeseit, midőn házasodni mennek és feleségükkel szokott módon tűzhelyükre visszatérnek, a réveken és vámhelyeken nem egyszer különféleképcn háborgatják; azért álljon jogukban és szabadságukban kíséretükkel együtt minden vámfizetés és egyéb akadály nélkül úgy oda menni, mint visszajönni.

3. §. Az ez ellen vétők az előbb emiített büntetéssel lakoljanak.

„86. Cikkely.

A parasztok, kik feleségüket hozzák, földesuraik részére élelmi szereket vagy a malmokba gabonát visznek, vámot ne fizessenek.

A szabók és posztónyírók se tartozzanak vám fejében többet adni, mint más utasok.

A parasztoktól, kik más községekből feleségüket hozzák, ezután egyáltalában sem menet, sem jövet, semmi vámot sem kell venni.

1. §. És hogy a szabóktól meg a posztónyíróktól nem negyven dénárt (mint eddig szokásban volt), hanem csak annyit kell a vámhelyeken venni, amennyit más utasoktól vesznek,

2. §. És ezenfelül azoktól az emberektől, kik a malmok helyeire gabonát visznek, sem menet sem jövet nem szabad vámot venni. És nemkülönbén azok se tartozzanak semmi vámot fizetni, akik földesuraik borait, gabonáját, élelmi szereit és adóit bármely vámhelyen át és földesuraik házaiba és udvaraiba viszik, és az emiített büntetés alatt ne is kényszerítsék őket vámfizetésre.“

Ugyanezen decretum 97. cikkelye a következőleg szól:

„97. Cikkely.

A nemes asszonyok a káptalannak vagy conventnek két bizonyosága előtt ügyvédet vallhatnak.

Gyakran elő szokott fordulni, hogy az asszonyok, főképen a bárók és előkelők és más nemesek feleségei a maguk ügyeiben, amelyeket tudniillik ők mások ellen, vagy mások ő ellenük indítottak, vagy a hely távolsága, vagy az utazás viszontagságai miatt, avagy más igaz okból nem igen mehetnek személyesen a káptalani vagy conventi helyekre, hogy ügyvédekét valljanak, vagy pedig a női nem gyarlósága és egyszersmind becsülete miatt is félnek oda menni.

1. §. Azért határoztuk, hogy amidőn ezek az asszonyok az illető káptalani és conventi helyekről, ugyancsak azoknak az asszonyoknak a kérésére e célból kiküldött két kanonok vagy conventbeli szerzetes előtt ügyvédet vallanak, ez az ügyvédvallás.

erőben maradjon és a káptalannak vagy conventnek erről kiadott leveleit minden bíróság elfogadja s azoknak olyan teljes hitelt adjon, mint egyéb ügyvédvalló levélnek.

2. §. Mindazonáltal kijelentvén azt, hogy azoknak, akiket az ilyen ügyvédvallás felvételére kiküldenek, útjukért nem szabad többet követelniök, mint a perbehívások vagy tanúvallások esz- közlése esetében; és azután a káptalanban vagy a conventben az ő jelentéstételük alapján kelt levelek után csak annyit vegyenek és semmi módon sem többet, mint amennyit más ügyvédvalló levelekért szokás venni és beszedni.“

II. Ulászló király 1495. évi decretumának 4. cikkelye ekként rendelkezik:

„4. Cikkely.

A hűtlenség vétkét tárgyazó esetek
vagy cikkelyek.

A hűtlenség vétkét tárgyazó cikkelyek pedig a következők: stb.

13. §. Akik vérrokonait a negyedik ízén belül, megszeplőtí- títik, nyilvános elmarasztalás vagy levelesítés esetében, stb.“

II. Ulászló király 1498. évi decretumának 6. cikkelye elrendelte a régi szokások összeírását, melyeket *Werbőczy István Hármás könyvében* össze- írt, ezen Hármás könyv vonatkozó rendelkezéseit ide iktatjuk a következőkben:

I. RÉSZ.

6. Cím.

Hogy nemessé birtokadományozás nélkül is lehet
valaki és hogy a törvény előtt a nemesség bizonyítására
nemesi címer nem szükséges.

„2. §. A nemesség bizonyítására a törvény előtt nem' szükséges tehát a nemesi címer előmutatása, hanem csupán az adománylevélnek vagy a birtok- adományozást is tartalmazó iktató levélnek felmutatása; sőt azoknak hiányá- ban, a leánynegyed kiadásáról készült nyugtató-levél is (ha ez a királyi jogok elévülési idejét meghaladta) az ilyen nemesség bizonyítására bőven elégséges.

3. §. Mert leánynegyed csak közszolgálatokkal szerzett fekvő jószágok és birtok jogokból jár ki.

4. §. A vásároltakból pedig a bárók, mágnások és nemesek leányai s leányágon leszármazói nem leánynegyedet, hanem megfelelő örökrészt kapnak,¹¹

7. Cím.

„Hogy a nemes atyától és nem nemes anyától
született gyermekek valóságos nemesek, de
nem megfordítva.

Továbbá azokat, akiknek csak anyjuk nemes, de atyjuk nem nemes, valóságos nemeseknek nem mondjuk, hacsak netán a király az asszonyt az atyai jogok valóságos örökösévé (de a törvényes örökösök sérelme nélkül nem tette és nem fiúsította).

1. §. Mert ily módon nem nemes atyától származott fiai is (mivel a fiú- sításnak olyan ereje és természete van, mint az adományozásnak és a birtok- jogok átruházásának s ezt képviseli), valóságos nemesek lesznek,

2. §. Ellenben pedig a nemes atyától és nem nemes anyától született fia- kat valóságos és igazi nemeseknek tekintjük,

3. §. Mert az atya nemző, az anya pedig a nemzés alakját adja meg.

4. § Hogy az emiutt fúsitásnak mikép lehet és kell megtörténnie, azt alább találod megírva.“

„9. Cím.

A nemeseknek négy fő és kiváltságos jogáról.

Ámbár pedig a nemeseknek a fejedelmi kiváltságlevelekből és rendeletekből kitetszőleg igen sok joguk van, mindazáltal közülök négy a legfőbb, a melyeket ide iktattam,

1. §. Az első tehát az: hogy őket előzetes idézés vagy perbe hívás és törvényes elmarasztalás nélkül, senkinek unszolására, panaszára vagy kérésére személyükben senki sehol le nem tartóztathatja.

2. §. Megszorítást szenved azonban ez a jog a büntettek és bűntügyek, úgymint: a szándékos gyilkosság, faluk felgyújtása, tolvajság, rablás vagy haramiaság, sőt az erőszakos paráznság esetében is, amelyekben a nemeség tisztességét, címét és szabadságát mindenki elveszti. És így az ilyent a tett színhelyén parasztkézzel is szabad mindig letartóztatni és kihágásához képest elmarasztalni és megbüntetni, stb.“

„14. Cím.

A hűtlenség vétkének eseteiről.

Az úgynevezett hűtlenség vétkének esetei pedig azok, melyek ha fölmerülnek, a királyi felség bárkinek fekvő jószágait még életében törvényesen és szabadon adományozhatja annak a kinek akarja, stb.

5. §. Továbbá: a kik atyafiaikat vagy vérrokonaikat a negyedik ízén belől meggyilkolják vagy megsebesítik. Nemkülönbén az atya-, feleség- és férj gyilkosok. Azonban csak azt a feleség- és férj gyilkosságot kell értened, melyet valaki a törvényes eljáráson kívül és igazságtalanul követ el.

6. §. Továbbá: akik nőrokonaikat ugyancsak a negyedik ízén belül megszeplősítik, Vagy akik mostoha anyjukon erőszakot tesznek s akik vért fertőztetnek, nyilvános elmarasztalás vagy levelesítés esetében, stb.“

„17. Cím.

Kiket értünk az örökösök és maradékok alatt és mely fekvő jószágok illetik a fiágot egyedül és melyek mind kettőt.

1. §. Meg kell jegyeznünk, hogy ámbár maradékok neve alatt mindazokat értjük, kiknek atyjuk vagy anyjuk után törvény szerint örökölniök kell, beleértve az utószülötteket is, akár férfiak, akár nők legyenek azok; ivadékok nevével pedig már a megszületett fiukat és leányokat jeleljük, az utószülöttek kizárásával; gyermekeknek pedig mind a fiukat, mind a leányokat, mind pedig a fiú és leánydédunokákat mondjuk, mindazonáltal országunk régi és meggyökeresedett szokása szerint örökösök alatt egyedül a törvényes fiakat értjük, kik az atyai jogokban örökölni szoktak.

2. §. Ámbár abban az esetben, ha az atyai vagy anyai fekvő jószágok és birtokjogok mind a két ágat, tudniillik úgy a fiukat, mint a leányokat illetik, az „örökös“ nevet (jóllehet nem valódi értelemben) a leányok is viselhetik. Minthogy tehát a leányok nem részesednek minden atyai jószágban és jogban, ugyanazért helyesen nem örökösöknek, hanem inkább maradékoknak nevezük őket.

3. §. És nem abban az értelemben mondom, hogy maradékoknak nevezik, mintha az atyai jogok közönségesen és mindenkor reájok háramlanának, hanem a verség tovább terjedése tekintetéből és azokban az esetekben, midőn az atyai vagy anyai jószágokban törvényesen örökösödnek.

4. §. Mert a leány- és fiágot egyaránt csak az apai vagy anyai pénzen vásárolt és szerzett, ezenfelül a megölt nemes ember díjába adott és lekötött, valamint a leánynegyed kiadása és megtérítése fejében örökre vagy ideiglenesen átruházott birtokjogok illetik, csakhogy a leánynegyednek ily örök-

joggal való átruházása ne legyen a fiútestvérek vagy egyéb törvényes utódok sérelmére; továbbá azok a birtokjogok is, melyekben a királyi felség hajadonokat vagy asszonyokat (de a nemzetiségi atyafiak sérelme nélkül) mindkét ágra nézve igaz örökösökké fiúsított.

5. §. Minden egyéb bármikép szerzett birtok jog egyedül a fiágot illeti.

6. §. És ezt a kifejezést „apai vagy anyai pénzen vásárolt” készakarva használtam; mert a fiútestvérek pénzén szerzett fekvő jószágokban és birtokjogokban a hajadonoknak vagy asszonyoknak, tudniillik azok nővéreinek semmi részesedési joguk sem lehet s a nők oldalágon nem is örökösödhetnek vagy részesedhetnek, hanem egyedül az apai jogokból követelhetnek maguknak vagy megfelelő részt, az imént felsorolt esetekben, vagy pedig leánynegyedet.

7. §. Készakarva mondtam ugyancsak ezt is: „mind a két ágra nézve”. Mert abban az esetben, ha a királyi felség az apa vagy akár a fivér jogaiban is (ha a fivérnek örökösei nincsenek s a fiúsításba beleegyeznek) egyszerűen, tudniillik nem iktatván be a fiúsító levélbe „mind a két ágat”, fiúsított valamely hajadont vagy asszonyt igazi örökössé és fiutóddá: akkor az asszony halálával az ilyen birtokjogok csupán a fiakra (ha ilyenek maradtak utána), különben pedig ismét a királyi fiscusra haramiának és leányai csupán az ő negyedükkel, mely azokból az ország szokása szerint részükre jár, tartoznak megelégedni.“

„18. Cím.

Miért nem illetik a leányágot a szolgálatok
fejében adományul nyert birtokjogok?

Ha pedig kérdés támad, hogy miért nem illetik a nőágot a szolgálatok főjében adományul nyert fekvő jószágok és birtokjogok? feleld, hogy azért, mivel e Magyarország, az alája vetett részekkel együtt, ellenségek-től környezve s ezeknek torkában fekszik, melyet eleink mindig csak karddal és fegyverrel szokták oltalmazni és védeni, józsaikat és birtok jogait is (mint közönségesen) katonai szolgálattal s vérük ontásával szereztek, a minthogy most is, így szokás azokat szerezni. Már pedig asszonyok és hajadonok nem szoktak fegyverrel katonáskodni és az ellenséggel küzdeni s ezt nem is tehetik; s ez okon nem illetik azok a jószágok a leányágot.“

„19. Cím.

Ellenben miért illetik a pénzen vásárolt
birtok jogok a leány- és fiágot egyaránt?

Ha pedig megfordítva kérdezzük, hogy miért illetik az apai és anyai pénzen vásárolt birtok jogok (mint föntebb mondtuk) a leány- és fiágot egyaránt? Mondd, hogy azért, mert a pénzt az ingó dolgok közé számítjuk; már pedig úgy az apai, mint az anyai ingó dolgokban a fiak és leányok egyenlően részesednek, következésképen az ilyen pénzen vásárolt fekvő jószágokból és birtok jogokból is, (mely pénzben tudniillik a leányoknak is kell vala atyjok vagy anyjok halálával részesedniük) a leányoknak megfelelő rész jár.

1. §. Ámbár eredetét és alapját meggondolva, minthogy a pénzt is igen nagy szolgálattal és munkával, sőt néha szörnyű vérontással szokták szerezni s gyűjteni és minthogy az asszonyok vagy hajadonok egymagukra sem a hazát nem védhetik: azért nem és birtok jogokból örökrészt; mindazáltal nehogy úgy tűnjék fel a dolog, mintha az apai vagyomból való örökösödésből egészen ki volnának zárva, a testvéri szeretet és fiúi vonzalom, melyet a fiuk nővéreik iránt éreznek s isteni törvény szerint érezni is tartoznak, megengedte, hogy az említett vásárolt jószágokból és birtok jogokból velők együtt a leányok is örökös joggal megfelelő részt kapjanak, a

hadi terhek viselését és a haza védelmezését e részben férjeik kötelességévé tévén.

20. Cím.

Vájjon a hűtlenség vétke miatt elmarasztaltnak
mind a két ágat illető fekvő jószágai megkegyelmezés
esetében ismét mind a két ágat illetik-e?

Továbbá kérdés, hogy ha olyan valakit marasztaltak el hűtlenség vétkeében, akinek fekvő jószágai és birtokjogai mind a két, úgymint a fi- és leányágát illeték és követték volna, s aki azután fejére és javaira a királytól kegyelmet érdemelt ki: vájjon a megkegyelmezés után született leányai, az atyai jószágokban a fiúkkal egyenlően örökösödnek-e vagy nem? mivel a hűtlenség vétke következtében az előbbeni kiváltságok megsemmisültek.

1. §. Feeld, hogy igen; mivel a királyi kegyelem által a hűtlennek, minden előbbeni kiváltsága az utána (de csak egyenes és nem oldalágban) következő örökösire és maradékaira nézve föléled és előbbeni erejét viszszeri, következésképen azok a jószágok megint mind a két ágat illetik.

2. §. Hacsak talán e részben a kegyelemlevél világos kivételt nem tesz, mert a kegyelemadás és a jószágok visszabocsátása a fejedelem hatalmában áll.

3. §. Amiként és amely föltételek alatt tehát a fejedelem megkegyelmezett és azokat a jószágokat visszabocsátotta, ugyanolyan lesz azokban az örökösödés rendje is.

4. §. Az apa elmarasztalása előtt született leányok pedig kérdés alá sem jönnek. Mert azok apjuk vétke miatt saját részüket el nem vesztik, mindazáltal (mint előbb a hűtlenség vétke és a főbenjáró ítélet közt levő különbség fejtegetése rendén mondtam) vele kölcsönös örökösödéshez többé nem jutnak.

21. Cím.

Vájjon mind a két ágat illetik-e a
szolgálatokért és egyszersmind pénzért adományozott
fekvő jószágok?

Kérdés továbbá: ha a királyi felség, avagy valamely úr vagy nemoi, valakinek valamely birtokjogot, akár várat, vagy erősséget, akár mezővárost, falut vagy pusztát, a teljesített szolgálatok fejében, vagy pedig kedveskedésből és szívességből s ugyanakkor az azokról készült adomány vagy bevalló levélben is kitett valamely pénzüsszegért örökösen ajándékozott és beírt, vájjon az ilyen birtokjog mind a két avagy csak a fiágot illetik-e?

1. §. Erre azt kell felelnünk, hogy az csak a fiágot illeti, minthogy a józágszerzésben mindenkor a megnyerés és hozzájutás gyökerét, nem pedig ennek toldalékát vagy ágát kell tekintenünk; ugyanazért bizonyos, hogy ez a fekvő jószág és birtok jog a szerzés gyökerénél fogva örökségi és nem vásárolt,

2. §. Mindazáltal az ilyen pénzüsszegből a leányok vagy leányágon lsvők saját részüket joggal visszakaphatják.

3. §. Ha pedig az a pénzüsszeg akkora és annyira jelentékeny volna, hogy az imént említett módon adományozott birtokjog annyit érőnek nem látszanék, akkor ennek a közbecsűjét a bíró és valamely hiteles hely emberei által meg kell állapítani és a pénznek azt a részét, mely e becsthöz képest a leányokra esik, a fiuk kiadni tartoznak.

4. §. Következtetés. Ahonnét is, a józágnyerés gyökeréből következik, hogyha az egyik fivér saját birtokrészét a másik fivérnek adja el, akire (az eladó magszakadásával) a leszármazás és örökösödés rendje szerint az különben is háramlik vala, az a rész a leányágot nem illeti stb.

22. Cím.

Az adománynak erről a záradékáról „per defectum seminis“ vagyis „magszakadásnál fogva“, mit kell értenünk a „mag“ alatt? stb. 1. §. E véleményt nem kell elfogadnunk. Mert „mag“ alatt csupán csak a férfi nemet vagyis a fiágot értjük, ér, nem a leányágot, Hiában való és fölösleges tehát annak hozzáadása és betevése, amit a szó ereje különben is magában foglal.

2. §. És ennek oka az: mivel a férfiak túlbő magvából természet szerint (többnyire) gyermekek fogamzik, ellenben a nő magvából nő születik. Helyesen mondjuk tehát magvaszakadtnak (ha vannak is leányai) azt, aki fiágban kihalt,

3. §. Innét van az, hogy a nemes atyától és nem nemes anyától származott fiak az igazi nemesek számába jönnek, atyjuk nemzetiségét és állapotát követik, de nem megfordítva, amint föntebb is nyilván megmondtam, stb.“

„28. Cím.

Hogy a királyi adomány által szerzett fekvő jószágok még akkor sem illetik a leányágot, ha az ellenmondók valamely pénzüsszeget kaptak.

Gyakran történik továbbá, hogy azok, kik valamely elhunyt magszakadásnak vagy bármiféle hűtlenségnek vagy királyi jognak címe alatt, fekvő jószágokat és birtokjogokat nyertek, azokkal, akik az ilyen adományok végrehajtása idején megjelenván, az azokba való iktatást ellentmondásukkal megakadályozták, megbékélnek és egységre lépnek és ezeknek az ellenmondóknak valamely pénzüsszeget fizetnek, hogy hamarabb és könnyebben juthassanak az elnyert jószágokba, vagy hogy a leánynegyed, hitbér és jegyajándék és más efféle dolgok színe alatt, azokat netalán terhelő minden további fizetés alól teljesen fölszabadítsák.

1. §. Ahonnét némelyek úgy vélekedtek, hogy az ilyen jószágoknak a leány és fiágot egyaránt kell illetniök, ami épen nem látszik valónak. Mert a birtokjogok természetét mindig a szerzés gyökeréhez és eredetéhez képest kell megbírálnunk, amint föntebb is röviden kijelenttem: amiért eme javakat, az adomány törzse szerint, adományul szerzeteknek és nem, a fizetés ágazata szerint, vásárolt javaknak kell tekintenünk.

2. §. Mert az utóbb következett pénzfizetésnek a megelőző adomány képezte az okát.

„29. Cím.

Hogyan kell eljárni a magszakadás címén nyert adomány esetében.

Miképen kell pedig a magszakadás címén kibocsátott és történt adományok esetében eljárni, mit a megnyert fekvő jószágokra és birtokjogokra nézve az irántok kezdett per eldöntéséig cselekedni, és miképen magát a pert is befejezni és annak végét szakítani, minthogy erről országos véleményben világos említést és megírt törvénycikkelyt találunk: azért e részben az ott megjelölt módhoz kell magunkat tartanunk, ámbár az néhány záradékában, országunk régi szokásaival ellenkezni látszik. Mindazáltal gondom volt rá, hogy e dolog ismeretének megkönnyítésére, ama végzeménynek erről szóló cikkelyt szóról szóra ide iktassam és csatoljam, mely is így kezdődik:

1. §. Továbbá, ha bármely vármegyében valamely elhunyt magszakadása címén jogok háramlása történt és az efféle fekvő jószágokról és birtokjogokról nem nyilvánvaló, ha vajjon királyi jog alá tartoznak-e, vagy pedig nemzetiségi atyafiakat, vagy leányágot illetnek, hanem e kettő: úgmint a királyi jog és másoknak tudniillik a nemzetiségi atyafiaknak és a leányágnak joga felől kétség támadna: akkor mindenik vármegyében valamely arra való köznemes, kit a megye ispánja a szolgabírákkal és más

e célból egy helyen összegyűlt megyei nemesekkel együttesen választ, de nem a bárók vagy hatalmasabbak, hanem a középrendűek közül, az ilyen háramlott s kétséges és más efféle netalán előforduló jogokat minden kártétel nélkül gondozza és kezén tartsa, — kivéven, hogy az ilyen birtokok szokott jövedelmeiből, ameddig kezén maradnak, mértékletesen költekezhetnek, amiről aztán számolni tudjon és tartozzék, — mindaddig, míg a királyi kúria bírói székén az örökösök hátrahagyása nélkül elhunytak jogainak ilyen háramlását ki nem hirdetik. Ha a kihirdetés megtörténte után akárki is azt vitatná, hogy ezek a birtokok és jogok őt illetik, jogainak előadásával egy egész év forgása alatt bizonyítsa be, hogy azok az övéi; mit ha megtehet, az országbíró e jószágokba való iktatását rendelje el és hajtassa végre.

2. §. Ha pedig bizonyítékai cserben hagyják, maradjanak azok királyi jogra, s ha utóbb valaki azokhoz jogot tartana, törvény útján királyi kézből keresse azokat.

3. §. Midőn pedig az ilyen birtokokban és jogokban a fiágban magvaszakadtaknak feleségeik és leányaik maradnak hátra, akkor, mindaddig, míg jogaikra nézve a valóság, hogy tudniillik azok a leányágot örökségül és örök időkre illetik-e vagy sem, ki nem derül, kezükből elfoglalni és kivenni nem kell.

4. §. Ha az derül ki, hogy ezek a jogok a leányágot nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen elhunytaknak említett feleségeit a mondott fekvő birtokokból kizárnák, őket a királyi felség vagy mások, akikre ezek háramlottak, hitbéreikre és jogaikra nézve teljesen elégték ki.

5. §. A leányok számára pedig az ország szokása szerint leánynegyed fejében különítsék el az apai házat az apai birtokok negyedrészével együtt s hagyják őket kiházasításuk idejéig azoknak birtokában.

6. §. Kiházasításuk és férjhezmenetelük után pedig leánynegyed jogukra nézve pénzül elégték ki őket.

7. §. Ha pedig valamely leány olyan emberhez ment férjhez, kinek birtoka nincsen, akkor annak ugyancsak ez ország szokása szerint az ilyen leánynegyed fejében járó birtokba örökös joggal kell belépnie és benne maradnia.

8. §. Úgy mindazáltal, ha fivéreinek vagy azoknak a vérrokonoknak akaratából és beleegyezéséből ment, mint mondtam, birtoktalan emberhez, kikre az ilyen jogoknak vagy negyedeknek férjhezmenetele után visszaszállaniok és maradniok kell.

9. §. Máskülönb, ha ezt, mondott fivéreinek vagy vérrokonainak, avagy szüleinek híre, akaratá vagy beleegyezése nélkül tette, akár az atyai házból, akár bárók vagy előkelő nemesek udvarából és szolgálatából, akkor negyed jogát nem birtokban, hanem pénzben követelheti.

30. Cím.

A magszakadás címén felkért fekvő jószágokról szóló törvénycikkely magyarázata.

Ez a törvénycikkely, mint előrebocsátám, országunk régi szokásával ellenkezni látszik. Még pedig először a fentebb említett kétséges jogoknak kihirdetésére nézve.

1. §. Másodszor meg nyolcados határidő ki nem tüzésére nézve.

2. §. Ezenfelül harmadszor ama hajadonok negyedeinek kiadására nézve, kik nemnemeshez mentek férjhez.

3. §. Mert ezt az ország régi és jóváhagyott törvénye szerint nem a királyi felség curiáján kell kihirdetni, hanem a birtokjogok színhelyén, leginkább pedig a magvaszakadtaknak szokott lakhelyén, tudniillik a törvényes iktatás idsjén a szomszédok és egy határban lakók jelenlétében; s mindazok, akik az ilyen iktatás és kihirdetés napjától számított egy egész év forgása alatt az *említett* iktatásnak *ellene* mondtak vagy mások is,

kik utóbb akarnak ebbe az ügybe és perbe avatkozni és elegyedni, legyenek azok az elhunytak akár az atyai házban maradt leányai, akár nemzetségéből való atyafiai, akár pedig többi nőágú rokonai; kötelesek az arra különösen és kifejezetten kiküldött bírójuk, most tudniillik az országbíró úr előtt (mert máskor a nádor úr előtt szokták ezt tenni), akár tartson ez nyolcados törvényszéket, akár nem, jogaik előadásaival bebizonyítani, hogy azok a fekvő jószágok őket illetik, azokhoz nekik van joguk; különben azok királyi jogra, s következésképp annak birtokában maradnak, akiknek a királyi felség adományozta.

4. §. Amint ezt a fenséges fejedelem, néhai Mátyás király úr végzése is, ahonnan ezt a törvénycikkelyt, de módosítva és változtatva vették, világosan kimondja.

5. §. Mert az ilyen magszakadás ügyében a bírót azért nevezték meg kifejezetten, hogy akármely peresfél a részére kitűzött határidő alatt, bírójához fordulhasson s tőle az előadottakra nézve igazságot követelhesen.

6. §. A leányok pedig, (amint a törvénycikkelyben van) kiházásításuk idejéig az apai házban fognak maradni.

7. §. Az elhunytak feleségét, vagyis özvegyét sem szabad férje házából és udvarából kirekeszteni mindaddig, míg másik házasságra nem lép, amint ezt alább, a hitbér fizetésének tárgyalásánál világosabban fogom előadni.

8. §. A hajadonokat, vagyis a nemesek leányait is, nem ama férfi vagy nőrokonoknak, kikre azok negyedjogainak háramlani kell, hanem atyjuknak vagy az atyafiának megegyezésével, akik tudniillik az ilyen negyedekeket kifizetni kötelesek, kell férjhez adni.“

9.

„38. Cím.

Miből ered a vértagadás?

Míg ellenben másfelől, ha a felkérő az említett eredeti leveleket az illetén eskütétel megtörténte után, vagy önmaga, vagy ügyvédje által használta, vagy pedig egyébként is eléggé és nyilvánvaló bizonyítékkal ki lehet mutatni és be lehet bizonyítani, hogy azokat eltitkolta és hogy azokat a birtok jogokat az előbb említett új adomány címén ama levelek tartalmának ellmére gonoszul és az atyafiak vagy a leányág jogainak is sérelmére kérte föl, és azoknak neveit, kikeről tudta, hogy őket azok a jószágok törvény szerint illetik, az adománylevélből kihagyta és ezáltal fivéreit vagy nővéreiket azoknak a jószágoknak örökségéből hamisan ki akarta tudni: akkor az ilyent a hamis eskü és vértagadás büntetésében méltán el kell marasztalni, stb.

„39. Cím.

A vértagadás meghatározása s ennek büntetéséről,

A vértagadás pedig az, amikor az egyik fivér vagy nővér a másik fivért vagy nővért az ő törvényes jogaitól ravaszul, alattomosan és ármányosan megfosztja és az örökségből kitudja.

1. §. A fivér és nővér alatt pedig értsd e helyen bármely nemzetiségi atyafiát, aki a birtokjogban vele egyenlően örökösödik.

2. §. A vértagadás büntetése pedig az ebből eredő gyalázaton és becstelenségen kívül az, hogy az elítélt vértagadó minden fekvő jószágától és örökségétől örök időre elesik és azok a jószágok és örökségek mind arra a fivérre vagy nővérré szállanak át. akit tudniillik megrövidíteni s törvényes jogaiból kirabolni s amaz örökségből kitudni törekedett, és hogy ő maga is, fáját személyében ennek ellátása alá és szolgálatába kerül; kit a megtagadott fivér vagy nővér mintegy cselédjeként, halála napjáig élelemmel és ruházattal ellátni tartozik.

3. §. És ugyanezt kell értenünk bármely úr vagy nemes amaz asszo-

nyaira, vagy leányaira nézve is, kiknek valamelyike magát a királyi felség által valakinek könyörgésére az apai jogokban (melyek a leányágot különben is illeték volna) igazi örökössé és fiutóddá fiúsíttatja, s ilyen módon azon mesterkedik, hogy az ő nemzetségének vagyis vérségének más nőtagjai azoktól a jószágoktól megfossza.

4. §. Ezenkívül, ha valamely fivér vagy nővér makacsul tagadná, hogy nemzetségének egy másik tagja az ő családfájából származnék, és ez azután okirattal, vagy okiratok hiányában netalán tanúbizonysággal kimutatja, de csak hatvan évi időközön belül és nem tovább, hogy abból a családfából való, akkor e miatt is vértagadás büntetésének kell őt érnie, mert ezzel nyilvánvalóvá teszi, hogy a másikat törvényes jogaiban megrövidíteni és az örökségből kitudni akarta.“

„41. Cím.

Mi történik, ha az apai ház kőből van,
vagy nagy költségekkel épült?

stb. 3. §. Egyébiránt, ha az efféle fekvő jószágok és birtokjogok a leány- és fiágot egyenlően illetik és az atya elhaltával fiúk és leányok maradnak hátra és az egyik leány volna a legifjabb, akkor ebben az esetben az apai ház nem a leánynak, hanem mindamellett az életkorra őt közvetlenül megelőző fiúnak, mint nemére é9 személyére nézve méltóbbnak jut lakásul, azonban csak az előbb említett föltételek alatt,“

„42. Cím.

Hogy az okiratoknak gondját a legidősebb
fitestvér viseli.

És ugyanezt kell értenünk a levelek és okiratok megőrzésére nézve is, tudniillik: hogy a fekvő jószágokat és birtokjogokat érintő és illető leveleket és okiratokat megőrzésre nem a legidősebb leánynak, hanem a legidősebb fiúnak kell átadni habár annál ifjabb volna is, melyeket mindig a fiúk, azaz fitestvérek legidősbike szokott gondozni, stb.

3. §. A leányok pedig az ország rendes bírái előtt maguknak, a mindkét ágra néző fekvő jószágokat illető levelek és okiratok átíratát, vagy mását vehetik és fitestvéreik tartoznak nekik azokat kiadni, stb.“

„48. Cím.

Vájjon a férjnek és feleségnek együttesen
adományozott fekvő javak a férj magvaszakadtával feleségére
szállanak-e és viszont?

Mivel némely úr és nemes a közszolgálatokkal jogszerűen szerzett fekvő jószágokról és birtokjogokról szerkesztett egyszerű vagy kiváltságos adománylevelekbe feleségének nevét is be szokta tételni és íratni, azért kérdezzük másodsor: vájjon ha a férj örökösök hátrahagyása nélkül hal el, az a rész, mely őtet az ilyen fekvő jószágokból és birtok jogokból megillette, feleségére háramlik-e? minthogy ez az asszony a férjnek nem testvére hanem csak hitvestársa, vagy felesége volt; és megfordítva, ha a feleség hal meg örökösök hátrahagyása nélkül, vájjon az ő része a férjére száll- és háramlik-e? Mondd hogy igen.

1. §. Mert habár a férj az asszonynak és az asszony a férjnek vérségi származása szerint nem testvére és nem is tartjuk annak, mégis a testi egység és kapocsnál fogva a testvérnél többnek tekintjük őt. Mert már az evangélium tanúsága szerint is: nem két, hanem egy testet tesznek ők; a testvér pedig más test.

2. §. Ugyanezért a test egységénél és kötelékénél fogva, az előbb mondott esetben joggal háramlik a férj birtokrésze a feleségre és viszont a feleség a férjre.

3. §. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy ha az említett adományba

vagy adománylevélbe ezt a záradékot: „mind a két ágra“ be nem iktatják, hanem az adomány csak egyszerűen történik, akkor az ilyen birtokjogok a leányra (még ha vannak is annak az asszonynak leányai) nem néznek, hanem csak a fiágot illetik.

4. §. De ha ezt a záradékot, tudniillik: „ha a fekvő jószágok felkérőjének fiörökösei nem találhatnak lenni, akkor azok a jószágok az ő leányaira szálljanak“ az adomány tartalmába beteszik és beiktatják, akkor azok a fekvő jószágok és birtokjogok, mihelyest és miután a leányok kezére jutottak, az előbb jelzett záradéknál és oknál fogva mindenkor mind a két ágat fogják illetni,

5. §. És a vásárolt fekvő jószágokról is ugyanezt kell tartanunk, ha a vásárról vagy ideiglenes átruházásról szóló levélbe a feleség nevét beiktatták, tudniillik, hogy az egyik félnek magvaszakadtával azok az érintett módon a másikra fognak szállani.“

„50. Cím.

Két testvér, külön-külön fiúsított
leányainak örökléséről mit kell tartanunk?

Kérdés továbbá, hogy ha két olyan apáról vagy osztályos testvér van, akik mindketten (fiúmagzatok hiányában) közös egyetértéssel, külön-külön és különböző időben, saját fekvő jószágaira és birtok jogaikra nézve a fejedelem által leányaikat fiúörökösökké tétetik vagy akár mindkét ágra fiúsítatják, vajjon az egyik testvér leányainak, vagy örököseinek, vagy maradékainak magvaszakadásával fekvő javaik és birtokjogaik a verség alapján az életben maradt másik testvér leányaira és maradékaira szállanak-e, avagy a fiscusra haramiának?

1. §. Mondd, hogy a királyi fiscusra haramiának. Mivel a leányok nem az öröklésnek vagy verségnek jogán, hanem a fiúsításnak erejénél fogva jutottak a javakhoz, stb.“

„51. Cím.

A jószágoknak megosztásáról az
atyák és fiak közt é9 az atyai hatalomról.

Tudnunk kell azután, hogy a jószágoknak megosztása az apa és fia között, ámbár nincs mindig megengedve; mégis van számos eset, amelyekben az apa a fiát ennek akarata ellenére is az osztály megejtésére kényszerítheti; és megfordítva, ha tudniillik az apa nem akarná, a fiú mind a mellett apjával a fekvő jószágokban megosztozhatik.

1. §. Mielőtt azonban ez eseteket előadnám, szükségesnek látszik tudnunk, hogy az atyának milyen és hányféle módon nyilvánuló hatalmuk van fiaik fölött, Ahol is meg kell jegyezni, hogy a szülőknek minden törvényes és nem törvényes korú még szárnyra nem bocsátott, vagyis az apai alárendeltségből föl nem szabadított fiai és leányai a szárnyrabocsátás vagy föl-szabadítás ideje előtt, amely hazai szokásunk szerint a fiúkra nézve egyedül a fekvő jószágokban és birtok jogokban az apával történt megosztozás a leányokra nézve pedig ezeknek jegyváltása és menyekzői szertartása, vagy a bázasság elhalása következtében szokott megtörténni, atyai hatalom alatt állanak.

2. §. Akik tehát tőled és feleségedtől születnek, míg szárnyra nem kelnek, hatalmad alatt állanak; nem csak ők, hanem unokáid is; azaz: a még szárnyra nem eresztett fiaidtól származott fiak hasonlóképen hatalmad alatt maradnak.

3. §. De akiket leányod szül azok nem a te hatalmad hanem atyjuk vagy nagyatyjuk hatalma alatt fognak lenni, akár nemes akár nem nemes az atya; mert a fiúk nem az anya hanem az apa családját követik. És innen van az is hogy a nemes anyától származott gyermekeket nem számítják igazi nemesek közé. stb.“

„54. Cím.

Az osztálynak még egy esetéről és a fiút anyai joron illető fekvő jószágokról.

stb. 1. §. De ha a fiúnak magának külön vagyona és birtok jogai vannak, amelyek az anyának akár életében, akár halála esetén anyai joron szállottak; reá, az ilyen jószágokat apjával megosztani nem tartozik.

2. §. Mivel e részben, amint az okosság is nyilván parancsolja, e jószágok egyedül az anya és nem az apa nemzetségét követik.“

„57. Cím.

Hogy minden úr és nemes saját fekvő jószágairól szabadon rendelkezhetik.

Tudnunk kell pedig, hogy minden báró úr és mágnás és birtokos nemes ember, akinek fiai és leányai vannak, ezeknek beleegyezése nélkül, sőt akaratuk ellenére is az ő vagyona, fekvő jószágai és birtokjogai fölött, amelyeket saját szolgálataival szerzett és nyert, vagy saját pénzén (amit szintén szolgálattal szokás szerezni) vásárolt és vett, életében (amint akarja), szabadon rendelkezhetik és azoknak elidegenítésére is teljes joga és hatalma van; a fiúknak vagy leányoknak semmiféle ellenmondása, tiltakozása vagy egyéb ellenszegülése útját nem állván.

1. §. És ha maga az apa az ilyen vagyonban, fekvő jószágokban és birtokjogban fiai és leányai közt még életében osztályt tett ezért, nehogy az ő kimultával közöttük magva keljen az egyenletlenségnek, gyűlölségnek, viszálykodásnak és meghasonlásnak: ez oknál fogva, az osztályt a fiúk és leányok, az apa halála után is, helyben hagyni és abban örökre maradni kötelesek.

2. §. És ugyanezt kell tartanunk azokról a fekvő jószágokról és birtokjogokról is, amelyek valamely szerződés testvérré fogadás vagy fiúsítás erejénél fogva szállottak vagy jutottak valamely férfira vagy nőre, mert úgy értjük és bizonyosnak vesszük, hogy az illetén jószágokat ez vagy az egyedül önmaga nyerte.“

„58. Cím.

Hogy az ősi fekvő jószágokat az apa, a fiúk sérelmére el nem idegenítheti.

Az ősi fekvő jószágokról és birtokjogokról azonban, az apa a fiaknak és a leányoknak, ha azok a leányágot is illetik, sérelmével, úgyszintén az atyai vagy ősi fekvő jószágokról és birtokjogokról az atyafi atyjafiának sérelmei, a fiúknak, leányoknak vagy az atyafiaknak beleegyezése nélkül, ama javak elidegenítésére és eladására igaz ok nélkül éppen semmi bevallást nem; tehet, mi ha mégis megtörténnék, semmi ereje és hatálya nem leszen. stb.“

„60. Cím.

A birtokeladást szükségképen megelőző törvényes megintésről.

stb. 1. §. Ezért is minden birtokeladásnál és elzálogosításnál azokat a fiúkat vagy leányokat, vagy atyafiakat, akikre az eladásra vagy elzálogosításra szánt birtokjogok öröklése és háramlása néz, (azért, hogy azt vagy azokat magukhoz vehessék) törvényesen meg kell kínálni. És ha ezek a törvényes megkínálásra és felszólításra a fekvő birtokot vagy az ilyen birtokjogokat igaz és közbecsűjök szerint való árban megtartani és magukhoz váltani akarnák, minden más vásárló és uzsorás előtt szabadon és teljes hatalommal magukhoz vonhatják és megvehetik.

2. §. Ha pedig az eladó vagy elzálogosító az előbb mondott megkínálást elmulasztja és birtokjogait a mondott fiúknak vagy leányoknak vagy atyafiaknak tudta és beleegyezése nélkül valakinek elidegeníti vagy elzálogo-

sítja és ezért valamelyik fia vagy leánya vagy atyafia az ilyen fekvő jószágok és birtokjogok vásárlóját, mint ellenfelét a királyi Curia elibe perbe hívja, akkor ez ügyet csak egy nyolcados törvényszakas alatt be kell vezetni és a felperes az előbb említett fekvő jószágokat és birtokjogokat, egyedül ezeknek közbecsűje szerint magához válthatja és az uzorás vagy a vásárló bevalló levelében kitett bármekkora pénzösszeg ennek útját nem állhatja, stb.

5. §. Amikor pedig a fekvő jószágoknak és birtokjogoknak örökös eladását az előbb érintett megkínálás törvényesen megelőzte és a fiak vagy leányok vagy atyafiak közül ama eladásra szánt fekvő jószágokat és birtokjogokat senki megtartani vagy megvenni nem akarta; vagy talán szükségétől gátolva meg sem szerezhetette: akkor ugyanazok a fiúk, leányok és atyafiak másként azokat a fekvő jószágokat maguk számára nem is követelhetik, mint a bevallólevelében kitett egész pénzösszegnek letétele és lefizetése mellett, vagy pedig örök becsáron is, és hosszú per útján. stb.

7. §. De ha a megkínálás idején valamely fiú vagy leány vagy atyafi azt felelné és mondaná, hogy ama fekvő jószágokat magához akarja venni, akkor részére az előtt a bíró előtt megjelenés végett, akinek hatalmából és levelénél fogva történt és ment végbe a megkínálás, a kellő összeg letételére és az eladóval való egyezkedésre egy rövid és illő határidőt kell kitűzni. Ha pedig a határidő elérkeztevel a bírónak megállapított összeget és a fekvő jószágok közbecsűjét letenni vonakodnék, az eladó az ő fekvő jószágait szabaddan elidegenítheti.

8. §. A zálogos fekvő jószágokra és birtokjogokra nézve azonban más értelemben kell lennünk. Mert némely birtokjogokat mondott közbeesőjük értékén felül, akár megelőzte légyen a törvényes megkínálás, akár nem, a fiúknak vagy leányoknak, avagy az atyafiaknak, vagy pedig a királyi jognak sérelmével senki el nem zálogosíthat. A becsű és ennek sora pedig nem csak a nemesi házakat, udvarokat és a mezővárosokban, falukban és birtokokban levő népes és elhagyott vagy pusztá jobbágytelkeket; hanem a földeket, erdőket, réteket, halastavakat és malmokat is (úgy a mint a leánynegyed fizetésénél) egyáltalában magában foglalja. És az elzálogosított birtokjogokért a fiúk vagy leányok avagy az atyafiak sőt (az esetben ha az elzálogosítást valamely egyedüli és magára álló és magvaszakadó félben levő személy tette volna) még azok is, akik netán királyi jogban léphetnének fel, akkora pénzösszeget tartoznak letenni és megtéríteni, amennyit a bírónak mérsékelt becsű kiteszen.

9. §. A leányok és asszonyok alatt pedig, akiket a mondott esetekben meg kell kínálni, azokat értsd, akiket az eladásra vagy elzálogosításra szánt ama birtokjogok a fiággal egyenlő jogon illetnek; mert különben a leányok vagy asszonyok e részben idegen számban mennek és csak úgy léphetnek fel, mint a szomszédok és az egy határban levők, azt kivéve, hogy a fekvő jószágok vételébe és magukhoz váltásába, ha akarják, minden szomszédot és határtost megelőzőleg, beavatkozhatnak s azokat maguknak megszerezhetik, stb.“

„67. Cím.

Hogy valaki kétféle módon mondható a fekvő jószágok urának. És végül a szerződésekről.

stb. 2. §. És ha az elhunyt atyafi leányokat és feleséget hagyott maga után és fekvő jószágai leányát nem illetnek, úgy tudniillik, hogy sem előbb a korábban, elhunyt atyafi életében, sem elődeinek idejében ama fekvő jószágokban a nők egyikének sem volt valóságos uralma, akkor ezeket a leányokat kiházásításukig, a feleséget vagyis özvegyet pedig addig, amíg férje urának nevével és címével él és özvegyiségének idejét tölti, épen azon a jogon és módon, amint az elhalt atyafi életében volt, élelemmel, ruházattal és a megélhetésre minden szükségessel, a fekvő jószágok erejéhez képest, nevelni, ellátani, eltartani s végre a leányokat tisztességesen kiházásítani, szintűgy a fe-

leségét is (ha akarja) férjhez adni s ezenfelül hitbérét és jegyajándékát a továbbéllő atyafi törvény szerint kiadni tartozik. Ugyanezt kell a szerződésekről vagy testvérré fogadásokról is (ahol a szerződés nyilván tudva van) tartanunk; mert jóllehet az előbb elhunyt atyafinak a saját ágyékából leszármazó örökösei nincsenek, mindazonáltal miután örököst helyettesített, kit törvényes utódnak nevezünk, magva nem szakad, stb.“

„73. Cím.

Ha a cserénél pénzáadás is történt, vajjon az ilyen fekvő jószágok illetik-e a leányágot?

Továbbá mivel a csere útján adott és kapott birtokjogok mennyiségre, jövedelemre és értékre egymásnak egyenlően mindenkor meg nem felelnek, azért többen, akiknek fekvő jószágai és birtokjai csekélyebb becstűek és értékűek, azokra bizonyos pénzösszeget szoktak ráadni, hogy a csere egyenlő legyen; amiért némelyek úgy vélekedtek, hogy az ilyen birtokjogoknak (mint-hogy pénzáadás történt) a leány és fiúágot egyaránt kell illetniök. Ami nem áll.

1. §. Mert a birtokjogok megtartását és következményeit nem a szerzés és hozzájutás ága, tudniillik a pénzáadás, hanem annak gyökere és eredete szerint kell megítélnünk; és azért ilyen esetben a leányágon levők az ő részüket csakis a ráadott pénzből kaphatják ki. De maguknak a birtokjogoknak tulajdonossága és öröksége a fiág részére épségben marad.

2. §. És ez akkor igaz, ha az ilyen birtokjogok eredetüknél és gyökörüknél fogva a leányágot nem illetik. Mert ha arra nézve: vajjon valamely birtokjog egyaránt illeti-e a leány- és fiúágot vagy sem, kétség forog fenn, mindig az eredeti levélhez kell fordulnunk, mellyel e fekvő jószágokat szereztek és nyerték.“

„78. Cím.

Miképen határozzuk meg az elévülést és hány év lefolyása szükséges ahhoz az esetek különféleségéhez képest?

stb. 5. §. A nemzetségi és osztályos atyafiak között pedig a birtok jogokra (kivéve a hatalmaskodásokat), valamint a hitbéreknek és leánynegyedeknek részokról teljesítendő fizetésére nézve, elévülésnek soha sincsen helye, stb.“

„88. Cím.

A negyedjog meghatározása és hogy kinek részére kell azt fizetni?

Miután a birtokjogoknak úgy örökösjogon, mint zálog címén való megtartását, de meg a határjárásokat és igazításokat is előzőleg leírtam: következőleg már a leánynegyedről vagyis a negyedjogok, valamint a hitbérek és jegyajándékok fizetéséről és visszaadásáról kell értekezniem.

1. §. S itt tudnod kell, hogy a negyed jog, az a birtokjog, melyet a hadjonoknak és asszonyoknak az apai örökségi fekvő javakból és jogokból a nemzetségi leszármazás jelül, nem örökösen vagy örökségképen, hanem a visszaválthatás kikötése mellett és ennek feltétele alatt adnak ki.

2. §. Miért nem illetik pedig a nőágot a közszolgálatokkal szerzett apai birtokjogok és miért nem részesedhetnek azokban a leányok egyaránt a fiúkkal és törvényes örökösökkel és hogy mely fekvő birtokokból kaphatnak öröksézt, azt fentebb, ahol az örökösöknek az apai fekvő jószágokban való örökösödését írtam le, nyilván megtalálod.“

„89. Cím.

A negyed jogok vagyis a leánynegyed ki-fizetésének módjáról.

Meg kell pedig jegyeznünk, hogy bármely báró, mágnás vagy nemes, legyen neki bár egy, vagy tiz, avagy több leánya, ezeket a leánynegyednek:

egyszeri fizetésével kielégítheti, akként tudniillik, hogy összes apai birtokjogait valamennyi haszonvételük és mindennemű tartozékaikkal együtt négyigazságos és egyenlő részre különíti és az egyik negyedrésznek, amely tudniillik negyedjog fejében jár, árát közbecsű útján meg kell szabni és állapítani, amely bec sünek sora szerint egy és ugyanazon fizetéssel, de készpénzben és nem a könnyen eladható ingókban, minden leányágot a negyedjogra nézve ki keli elégítenie.

1. §. Ennek a negyedrésznek tulajdona és öröksége pedig a többi negyed- vagyis birtokrészekkel együtt minden időre a fiúknak és örökösöknek marad meg.

2. §. Akármelyik leány pedig, ha akarja, negyedjogát külön-külön követelheti. De az örökösöknek, akiktől azt követeli, óvatosaknak kell lenniök, nshogy egynek fizessenek annyit, amennyit többnek kell fizetniök.“

„90. Cím.

Hogy abban az esetben, ha az egyik leány-
mik a leánynegyedet megadták, a másik az örökséget még
perelheti.

Ha pedig a leánynegyedet az egyik leánynak perlekedés és az apai birtokjogok dolgát illető levelek és okiratok előmutatása nélkül ki is fizették: a másik leány (ha akarja) mindamellet azoknak az apai birtokjogoknak tulajdona és öröksége iránt az érdekelt féllel a törvény előtt perlekedhetik é9 annak vájjon azok a jogok a leányágot illetik-e vagy sem, végére mehet.“

„91. Cím.

Hogy a hajadon leányok bevallásokat
nem tehetnek.

De, mivel a leányokat, könnyű gondolkozásuk miatt többnyire tévútra, vezetik, azért a hajadonok, még ha törvényes és teljes kort értek is, magukra vagy utódaikra, vagy atyafiakra nézve sérelmes, örök, vagy ideiglenes bevallásokat soha sem tehetnek.

1. §. Innen van az is, hogy a hajadonokat kiskorú atyjukfiainak gyám-ságára nem bocsájtsák és az ország szokása szerint a gyám tisztét nem viselhetik.“

„92. Cím.

Miképen maradjanak a hajadonok kí-
házásításuk idején belül az apai házban?

Milyen módon kell pedig a még pártát viselő leányoknak nemzőik halálával férjhez mehetésük idejéig az apai ház és birtok jogokban maradniok, és mikép kell őket utóbb azokból kiházásítani, arra nézve főntebb ahol az elhaltak magvaszakadása címén felkért fekvő jószágokról értekeztem, világos tanúságot meríthetsz.

1. §. Az pedig, hogy a leánynegyedet miképen kell becsülni és hogy mit ér egy vár, nemesi udvar, jobbágytelek, alább, a becsük során tisztán ki fog tűnni.“

„93. Cím.

A hitbér és jegyajándék meghatározása,

Továbbá a hitbérek és jegyajándékok fizetésére nézve szükséges meg-
jegyeznünk azt, hogy ámbár a hitbér: „dos“ (amelyből a „dotalitium“ szó ered) és az ajándék meg a jegyajándék egymástól nagyon különböznek, mi mégis a kifejezés összehavaráásával a hitbért és ajándékot egybevéve „dotalitiumnak“ vagy csakis „dos“-nak, azaz hitbérenek mondjuk. S ez nem egyéb, mint amit a feleségnek szüzessége vesztéseért és elhalásáért a férjnek javai-
ból adnak.

1. §. Jegyajándéknak pedig mindazokat az ingó javakat nevezzük, melyeket a férj vagy-szülők, vagy az atyafiak, vagy bárki más, a mennyekzo vagy eljegyzés avagy kézfogás szertartásának idején adnak a nőnek.

2. §. Ahonnét tudnunk kell, hogy a hitbér, országunk régi és törvényerőre emelkedett szokása szerint, a törvényesen férjhez adott nőknek dija, amelyet a férjek fekvő jószágaiból és birtokjogaiból, s állásuknak megfelelően, házassági kötelességük teljesítése fejében szokás nekik adni.

3. §. Mert a hitbér fizetése a férjék állásának és méltóságának kitűnősége és fekvő jószágaik meg birtokjogaik mennyisége szerint váltakozik es történik; példának okáért, valamely báró özvegye többet kap hitber tejében, mint valamely mágnás özvegye, szintúgy a zolyan nsmes özvegyének, akinek száz vagy ötven jobbágya van, hitbér címén több jár, mint egy másik nemesének, akinek jobbágjai száma kisebb,

4. §. Mert ha a férj bárói tisztet viselt, akkor az asszony száz girát, ha pedig mágnás vagy csak név szerint volt báró és bárói tisztet nem viselt, vagy ha előkelő nemes, vagy vitézlő és ötven vagy több népes jobbagytelke volt, özvegye ötven girát kap hitbérül, minden girát négy magyar forinttal, vagy most folyó pénz szerint négyszáz dénárral számítván.

5. §. Egyéb, alsóbb rendű és rangú nemesek özvegyei, pedig férjeik fekvő jószágaiból és birtokaiból nagyobb vagy kisebb mértékben, tudniillik a tekvo jószágok mennyiségéhez képest, közbecsü mellett (bele nem értve ebbe a szántóföldek, erdők, rétek és egyéb tartozékok és a fekvő jószágok kulso jövedelmeit) kaphatják ki hitbérüket,

6. §. Az asszony halálával pedig hitbérét az keresheti és követelheti magának, aki a vérrokonság ágán hozzá legközelebb áll.“

„94. Cim.

Kik az ország igazi bárói hivataluknál fogva s kiket értünk ez elnevezés alatt?

Hogy pedig a bárók tisztsége és elnevezése felől kétség ne támadhaszon, jónak láttam azok neveit ide iktatni. . . .

1. §. Az igazi bárók tehát, kiknek neveit a végzeményekben és királyi megerősítő levelekbe régtől fogva be szokták iktatni; ezek:

2. §. Az ország nádora, az országbíró, Dalmátia, Horvát- és Tótországok bánja, az erdélyi vajda, és székely ispán, a szörényi bán, mert a macsói bánságot a törökök a mi időnkben megszüntették. Továbbá a királyi és királynői tárnok, ajtónálló, pohárnok, asztalnok és lovászmesterek, nemkülönbén a temesi és pozsonyi ispánok,

3. §. Mindezek özvegyeinek, hitbérük és jegyajándékuk fejében azok, akiket illet (mint emlitem) száz girát szoktak és tartoznak adni.“

„95. Cim.

Hogy a hitbért részint pénzü, részint könnyen eladható dolgokkal kell kifizetni és melyek a könnyen eladható dolgok?

A hitbér kifizetése pedig részint készpénzzel, részint meg ingó és könnyen eladható dolgokkal, de ezeknek igaz ára és értéke szerint, szokott mindenkor történni.

Kizárván azonban a foltozott ruhák, fegyverek, sánta lovak, ökrök s más ilyen marhák becsüjét, melyeket hitberek fizetése fejében nem fogadnak el.

2. §. Az ingó és könnyen eladható dolgoknak pedig e részben olyanoknak kell lenniök, melyek a mindennapi vásárban eladhatók, minök a juhok, ökrök, lovak, kecskék, borjuk és sertések, melyek egyik helyről a másikkra könnyen mozoghatnak.“

„96. Cím.

Hogy az asszonynak első férjétől egész,

a másodiktól pedig fél hitbér jár, és honnan fizetik a hitbért? Továbbá meg kell jegyeznünk, hogy mindenik asszonyt első férjétől, virágzó szüzessége okán, amelyben férjhez adták, az egész hitbér, a másodiktól pedig, mert szüzességvesztés után ment férjhez, annak csak fele, a harmadiktól negyede, a negyediktől csak nyolcadrésze illeti.

1. §. Ha pedig valamelyik ötödször vagy hatodszor is férjhez megy, hitbére annyira lepad, hogy rendkívül csekélylé lesz.

2. §. A hitbért pedig a férjek ama fekvő jószágaiból és birtokjaiból fizetik az asszonynak, amelyekre őket vitték volt.

3. §. Mert az apai jogokból nem hitbért, hanem leánynegyedet kell kapniok, hacsak valamelyik netalán anyja vagy nagyanyja hitbérét keresné, amit, ha erről előbb nyugtató levelet nem adtak, törvény szerint megtehet.“

4.

„97. Cím.

Miként követelhető egyszerre a leánynegyed is és a hitbér is?

De tudnunk kell, hogy egy és ugyanazon személy az anyának s egyzersmind a nagyanyának hitbérét nem követelheti.

1. §. Mert ha anyámnak negyedét követelem, akkor nagyanyámnak hitbérét kell követelnem, mert anyám anyja az én nagyanyám.

2. §. Ha pedig egyedül anyám keresi negyedét az apai jogokból, akkor anyjának és nem nagyanyjának hitbérét kell keresnie. Mert az ő nagyanyjának hitbérét annak a nemzedéknek, még pedig a közelebbiknek kell keresnie, melynek véréből az az asszony tudvalevőleg származott.“

„98. Cím.

Miképen lehet és miképen nem lehet az asszonyokat férjeik fekvő jószágaiból kitenni? és ezeknek ingó javairól.

Továbbá a gyermekek és végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt férjnek összes ingó javai, bármineműek is legyenek és akárhogy is nevezzük azokat, feleségére haramiának.

1. §. Kit mindaddig, míg elhunyt férjének neve és címe alatt éli özvegy-sége idejét és más házasságra nem lép, még hitbérenek kiszolgáltatása mellett sem lehet férjének fekvő jószágaiból s birtokjaiból és lakházakból meg udvarából kizárni.

2. §. De ha férjhez adták és valakihez férjhez ment, akkor az, akire az elhunyt férjnek fekvő jószágai és birtokjai örökösödés vagy utódlás jogán háramlottak, azt az asszonyt, kiadván előbb az ő hitbérét, azokból a fekvő jószágokból teljesen szabadon kiteheti és kizárhatja.

3. §. Sőt, ha előbb elhalt férjének fekvő jószágai és birtokjai annyira bőségesek és jövedelmezők, hogy a feleség hitbérét sokkal túlhaladni látszanak, akkor az, akire a fekvő jószágok szállanak, az asszonyt a fekvő javaknak többi részéből, amely tudniillik hitbérenek becstjét felülmúlni és túlhaladni látszik, a törvény rendje szerint saját bírása előtt kizárhatja és azokból a birtokjogokból csak annyit adhat át neki használatul, amennyit a hitbér mennyisége megkíván, még akkor is, ha férjének nevét és címét viselné.

4. §. De a férjnek szokott lakhelyéről, házából és udvarából az asszony ki nem rekeszhető, kivéve, ha netalán az a ház vár volna, melyet nem engednek át neki, hanem részére a férjnek valahol a váron kívül fekvő más házát kell lakásul átadni.

5. §. Másként áll a dolog azokra nézve, kiknek kezén és birtokában sok olyan vár van, melyek lakhelyül szolgálnak; mert ebben az esetben az asszony részére várat is lehet lakásul kijelölni.“

„99. Cím.

A férj ingó vagyonának megosztásáról
annak özvegye, gyermekei és atyafiai között.

Mikor pedig az elhunyt férj, halála után feleségével és osztatlan atyafiaival együtt fiukat és leányokat is hagyott hátra az ő házában, akkor az összes ingó vagyonból legelőször az elhunytak részét az életben maradt osztatlan atyafiai részeitől el kell választani és különíteni.

1. §. Azután pedig az előbb elhunyt férjnek bármilyen névvel nevezendő minden vagyonát felesége és fiai meg leányai között közösen felosztják, és annyifelé különítik, ahány még meg nem osztott és ki nem házasított személy van a házban, s mindeniknek a maga részét kiadják, kivéven azt, hogy az elhunyt férjnek kocsilóit és legjobb ruháját hátrahagyott özvegye magának tartja meg.

2. §. Katonai fegyverzete pedig osztás nélkül fiainak, vagy osztatlan atyafiainak jut.

3. §. Ezeknek teljes hiányában pedig nemcsak az, hanem minden ingó vagyona (amint már előbocsátottam) özvegyére, (hacsak talán férje arról végrendeletet nem tett) háramlik.

4. §. A fiuk alatt pedig ezen a helyen azokat értsd, kik elhalt atyjuk-kai még meg nem osztottak, a leányok alatt pedig azokat, kiket az ő fekvő jóságából még férjhez nem adott és ki nem házasított. Mert a fiuk megosztásuk után és a leányok egybekelésük után az ilyen apai ingó dolgokból és javakból részt nem kaphatnak.“

„100. Cím.

A jegyajándékról és a menyasszonnyal
s a menyasszonynak menyekző idején adott dolgokról.

Mindazáltal meg kell jegyeznünk, hogy azok a ruhák és bármely más dolgok, melyeket a szülők vagy atyafiak vagy akár mások (amint előbb megjegyzem) a menyekző vagy kézfogas avagy eljegyzés szertartásának idején adtak a menyasszonnyal (amelyeket jegyajándékoknak nevezünk) a férjnek gyermekek hátrahagyása nélkül történt halálával a menyasszony vagyis felesége részére (ha azokból valami fennmaradt) hitbérével együtt sértetlenül maradnak s azokat részére ki kell adni, és az ilyen vele adott dolgok a többi ingó vagyon felosztásakor osztály alá nem esnek.

1. §. Sőt még akkor is, ha gyermekei, tudniillik fiai és leányai volnának és ő maga talán második házasságra lép, vagy egyébként azokkal a gyermekekkel együtt lakni nem akar, azokat a dolgokat szabadon megtartja magának,

2. §. Ha pedig a menyasszony gyermekek és végrendelet hátrahagyása nélkül elhalna, azokat a dolgokat szülei vagy közelebbi atyafiai visszavehetik és maguknak követelhetik.

3. §. Ha pedig gyermekeket hagyott hátra, ezekre fognak azok háramlani.

4. §. De azokat a dolgokat, melyeket akár menyekzői ajándékol, akár az eljegyzésért a vőlegény adott át a menyasszonynak, a vőlegény, ha menyasszonya, (egybekelésük előtt) meghalna, soha sem veheti vissza; de ha elhalásuk után gyermekek és végrendelet hátrahagyása nélkül (mert azokról végrendeletet tehet) múlták ki e világból, a férjnél fognak maradni.“

101. Cím.

Az elhunytak ötven számon alul levő méneséről.

Továbbá azt is eszünkbe kell vennünk, hogy ha a férjnek ötven számon alul levő lónyája, vagyis úgynevezett ménese van, melyeket feleségével való házasságának fennállása és tartama alatt gyűjtött össze vagy vásárolt: az köztük egyenlően oszlik.

1. §. Sőt, az ilyen ménest, még ha házasság előtt is jutott a férj kezéhez, hasonlóképen meg kell osztani és annak közönsnek kell lennie, hacsak az ötven számot el nem éri.

2. §. Ha azonban ezt a számot elérte, vagy felülhaladta, akkor a férj arról, mint szerzett vagyonáról, végrendelkezhetik. De ha erről való végrendelkezés nélkül halt el: fiainak örökségéhez kell azt számítani. Mindazáltal, ha ősi volt, akkor az arra nézve tett végrendelkezés sem hatályos s ennek helye sem lesz, kivéve azt, ami a végrendelkező férj osztályrészébe esik, ami törvény szerint megtörténhetik.

3. §. A többi azonban a birtok jogokkal együtt hasonlóképen a fiukra vagy osztatlan atyafiakra és más utódokra fog átszállani és tartozni és a hitbéreket meg a negyedeket evvel kell kifizetni, nehogy az utódok, akiknek az apai jogokból különben is a leányokat kiházasítaniok és férjhez adniok kell, az olyan fizetés színe alatt kénytelenek legyenek örökségeiket elidegeníteni.

4. §. És ezt akkor, ha a leányok apjuk halála után ennek ingó vagyonából osztályrészüket ki nem vették. Mert ez esetben az ilyen részt a kiházasításba kell betudni, azonfelül még negyedeiket is kikapják.“

„102. Cím.

A férjnek birtokjogairól, melyeket a feleségevei kötött házasság tartama alatt szerzett.

Tudnunk kell még továbbá, hogy, ha valamely férj pénzen birtokokat és birtokjogokat a házasság tartama alatt szerzett is, és feleségének nevét a bevalló-levelekbe be nem tette, akkor az asszony az ilyen (habár vásárolt) birtokokban és birtokjogokban nem részesedhetik.

1. §. Hanem, ha akarja és előbb elhalt férjének nevét és címét viseli életfogytáig, a fiuk és leányok fekvő jószágaiban és birtokjaiban mindig szabadon lakhatik és bennmaradhat, de azalatt a föltétel alatt, melyet föntebb e cikkelyben: „miképen lehet az asszonyokat férjeik fekvő javaiból kitenni?“ világosan előadtam. A leányokéira nézve pedig ezt arra az esetre mondom, ha azok a fekvő jószágok a leányágot is illették.

2. §. Mert ha az asszony második házasságra lép, őt az, akit illet, hitbérenek kiadása mellett, azokból kiteheti és kizárhatja. Mert aki örökségi jogaival kivan kedveskedni feleségének, igyekezzék ennek nevét a vásár vagy bevalló-levélbe beiktatni.

3. §. De ha az elhunyt férj, halála utánra bármely időben, tudniillik házassága előtt vagy azalatt neki lekötött zálogos jogokat hagyna hátra, ezeket még ha a kötelező vagy záloglevél feleségének nevét vagy az örökösök mindkét ágát nem foglalná is magában, mégis ingó vagyon módjára a feleség, fiuk és leányok vagy osztatlan atyafiak között, egyenlően meg kell osztani.

4. §. Mert a zálogos jogok visszaválthatók, melyek a visszaváltás után pénzzé változnak; a pénzt pedig az ingó javakhoz számítjuk; és az akkor áll ha az ilyen zálogos jogokat azután örökséggé nem változtatták át.“

103. Cím.

Hogy az asszony a maga hitbérét férjének ama fekvő jószágaiból is kikaphatja, melyeket az zálogul kötött le.

Tudnunk kell továbbá, hogy ha az asszony férje, netalán szükségbe esvén (amint ez sokszor meg szokott történni) birtokjogait más valakinek, főképen feleségének beleegyezése nélkül, elzálogosította, akkor az asszony férje halálával hitbérét attól, ki az afféle birtokjogokat zálogban tartja, követelheti és rajta megveheti. Mert a zálogbavetés a birtokjogok tulajdon és örökség voltát nem zárja ki.

1. §. Mert máskülönb, ha az asszony azoknak visszaváltását várna be és hitbérehez előbb nem juthatna: talán az alatt, míg a visszaváltás meg történik, e világból kimúlnék és így hitbérenek kárát vallaná.

2. §. Mindazáltal az, akire a visszaváltás tartozik, azoknak a birtok-jogoknak visszaváltása idején köteles léssen nemcsak arra a tőkeösszegre nézve, melyért tudniillik azokat zálogba adták, hanem az ilyen kiadott hitbér kifizetésére nézve is, eleget tenni.“

„104. Cím.

Hogy a feleség hitbére
a férj büntette miatt nem vész el.

Ezenkívül, ha a férj a birtok jogait az ő büntette vagy valamely hűtlenség! vétke miatt törvény szerint elfoglalják (még ha a férjnek fejét vennék is) felesége mindamellett attól, kinek ama birtokjogok hatalma alá kerülnek, mindenkor visszaszerezheti.“

„105. Cím.

Hogy a házasságtörésen kapott asszony hitbérét
elveszti, de jegyajándékát nem.

Ezenfelül meg kell jegyeznünk, hogy ha asszony a férje iránt tartozó hűséget megszegvén, házasságtörést követ el, és azért mert a házasságtörésen rajtakapták, utóbb elválás következik be, hitbérét elveszti, de nem jegyajándékát, vagyis azokat a dolgokat, melyeket menyekző idején szülei, vagy atyafiai, vagy férje, avagy akár mások is adtak vele vagy férje útján adtak által.

1. §. De ha a férje a házasságtörés után vele együtt lakván és hálván, erkölcsi magaviseletét tudva elnézné, akkor hitbérét is vissza fogja nyerni és azután őt a házasságtörés miatt (ha másodsor vétkeznék is) meg nem ölheti, amit első ízben, amikor tudniillik a házasságtörés tudomására jutott, szabadon és jogosan megtehetett.

2. §. Mikor pedig az asszony az ilyen házasságtörésért törvény szerint halállal bünhődött, atyafiai egyedül a jegyajándékát és nem hitbérét szerezheti vissza és ezt akkor, ha nem voltak gyermekei, vagy ha arról nem végrendelkezett, mert az esetben az gyermekeire háramlik, vagy a végrendeleti örökösöket fogja illetni.“

„106. Cím.

A vérokonság tudása vagy nem tudása
mellett kötött házasságról.

Továbbá, ha a férj és feleség közt, vérokonságuk vagy sógorságuk miatt, melyről tudomásuk nem volt, elválás történt: akkor az asszony, férjétől mind hitbérét, mind jegyajándékát kikapja s a házassági frigy fennállásának ideje alatt nemzett gyermekek is öröklési jogon mindkét szülőjük fekvő jószágaiban és birtok jogaiban benn fognak maradni.

1. §. De ezzel nem azt kell értenünk, hogy mind a két ág egyaránt örökösödik; ellenkezőleg, ha azok a fekvő jószágok egyedül csak a fiágot illetnék, csakis a fiukra néznek; ha pedig mind a két ágat illetik, akkor mind a fiuk, mind a leányok egyenlően örökösödnek.

2. §. Ha azonban a házasságot tudva, és az atyafiaknak vagy azoknak tiltakozása ellenére kötötték, akiknek ő utánuk örökösödniük kell, akár következett be utóbb elválás, akár nem: a házasság tartama alatt nemzett gyermekek szülei fekvő jószágaiban és birtok jogaiban nem örökösödhetnek, hanem ezek legott a nemzetségi atyafiakra, vagy más öröklésre hivatottakra haramiának, s ha őket a pápa törvényesítené is, ennek a törvényesítésnek mindazáltal a fekvő jószágoknak (melyek a nemzetségi atyafiakat és ezek hiányában a királyi felséget illetik) öröklésére nézve foganatja nem volna. Azonkívül az asszony elesik hitbérétől és férjétől egyedül csak jegyajándékát veheti vissza.“

„109. Cím.

Miképen engedheti el a feleség férjének
a maga hitbérét.

Továbbá, ámbár a feleség a házasság tartama alatt a maga hitbérét (közönségesen) háromféle okból szokta férjének elengedni: először, ha a férjet feleségének fekvő jószágait, melyeknek öröklése a férjre nem néz és őt nem illeti, gyarapította és öregbítette; másodsor: ha a férj azokra a fekvő javakra más módon is szükséges kiadásokat tett; harmadsor: ha a feleség férjének meghagyja, hogy halála után a hitbér fejében lelkének üdvösségéről gondoskodjék, vagy elrendeli, hogy arról más módon intézkedjék; mindamellett a mostaniak szokásához képest, az asszony férjének az előbocsátott okok hiányában is, elengedheti hitbérét, főképen halalos órájában, amikor annak gyatúja, hogy férjétől fél és retteg, eselik.

1. §. Másként áll azonban a dolog, ha a férj az életben és egészséges állapotban levő feleséget félelemmel és rettegéssel kényszeritené az elengedésre; mert ilyen esetben, ha az asszony eziránt törvényesen kifogást tett és visszahúzta, az efféle elengedésnek és az arról történt bevállásnak fogantja nem leszen,“

„110. Cím.

A férj feleségének és viszont a
feleség férjének fekvő jószágaira nézve miként
tehet bevállást.

Egyébiránt, noha sokaknak véleménye szerint a férj feleségének és viszont a feleség férjének, vagy a férjnek neje iránt érzett mérheterlen és kiváló szeretete, vagy az asszonynak urától való félelme miatt fekvő jószágairól és birtokjogairól sem örökös, sem zálogos joggal bevállást nem tehet; mégis ez országnak régi és elismert törvénye szerint, úgy a férj felesége, mint a feleség is férje részére, az összes birtokjogokra nézve, különösen azok felől és iránt, melyeket maga szerzett vagy másként kapott, amelyek felől tudniillik más ismeretlen vagy idegen részére jogosan és a fekvő jószágok eladására és elidegenítésére nézve főntebb előadott és megmagyarázott feltételek alatt rendelkezhetnek és bevállást tehetne, szabadon rendelkezhetik és örök bevállást tehet és létesíthet.

1. §. Csakhogy az ilyen bevállás a fiuk vagy atyafiak jogának sérelmét nyilván ne célozza,

2. §. És kényszer s erőszak vagy félelem által kicsikart se legyen, mert ilyen módon annak, ha az asszony eziránt törvényes kifogást teszen, semmi ereje sem lesz.

3. §. Zálog címén vagy jogán pedig a hitvestársak között bevállásnak egyáltalában helye nincsen, hacsak nyilvánvaló és szembetűnő alapon vagy okból nem történik az: a feleség teszem akár apjának, akár előbbi férjének tűzhelyéről vagy házából, sokaknak szemeláltára és tudtára készpénzt, avagy drágaköveket, gyöngyöket és nyakláncokat, vagy arany és ezüstneműeket hozott férje házába és a férj azokat vagy fekvő jószágok vásárlására, avagy kiváltására vagy halastavak vagy malmok készítésére, avagy házak építésére fordította. Ilyen és ehhez hasonló esetben (ha tudniillik a dologban semmi csalárdtság nem volt) az elzálogosítást és ideiglenes átruházást, helyén levőnek tartjuk.

4. §. Mert ha ezt egyáltalán megengednők, a férj a felesége iránt érzett, szeretetből és iránta való kedvezésből gyakran akkora pénzösszeggel terhelné fekvő jószágait (főképen ha utódait gyűlölné), hogy halála után az utódok az emiített fekvő jószágokat feleségének, vagy annak kezéből, kinek javára azokat több ideiglenesen átruházza, alig szabadíthatnák ki.

5. §. És a feleség részéről is férjére nézve (ha helyes és nyilvánvaló ok. @s körülmény forog fönn) ugyanezt kell értenünk.“

„111. Cím.

A gyermekek törvényes és nem törvényes koráról és azok ügyvéd-vallásáról.

stb. 2. §. Ahol tudunk kell, hogy a gyermekek közül némelyek teljes, mások nem teljeskorúak. Teljeskorúak: a férfineműek, mikor huszonnégyszáz évesek; a nőneműek pedig, mai szokás szerint, amikor tizenhat évesek.

3. §. Nem teljeskorúak pedig azok, akik az ilyen teljes koron alul élnek éveiket; és ezek közül némelyek törvényes, mások pedig nem törvényes korúak. Törvényes korúak (akiket serdülteknek mondunk) a férfi- és nőneműek egyaránt ebben a mi időnkben, amikor tizenkét évesek.

4. §. Noha régi szokásunk értelmében a férfineműeket tizennegyedik, a nőneműeket pedig tizenkettedik évükben mondják törvényes korúaknak stb.

7. §. A leányok pedig ugyancsak születésük tizenkettedik évében ügyvédeknek vallhatnak; tizennegyedik évükben adósságok és zálogjogok, arany és ezüst meg más ingó vagyron iránt felelhetnek: tizenhatodik esztendőjükben pedig negyedeik, hitbéreik és mindennemű más jogaikról is, még azokról is, melyiket birtokban adtak ki nekik, az előbb említett módon s főntebb magyarázott feltételek alatt bevallásokat tehetnek és tetszésük szerint rendelkezhetnek.

8. §. Csak hogy a hajadon és főképen az idegenek gyámsága alá helyezett leányokat valamely bevallásra, melyet tizenhatodik évükben vagy azon túl is tesznek, erővel ne kényszerítsék. Mert ilyen módon az efféle kikényszerített bevallást férjhez adásuk után egyszerűen visszavonhatják és megmásíthatják: mivel bizonyos, hogy akkor még önjoguk nem voltak, azaz saját hatalmuk alatt nem állottak.“

„112. Cím.

Kiket tekintünk önjogúaknak és a gyermekek háromféle gyámságáról.

Önjogúaknak pedig azokat mondjuk, akik senkinek hatalma alatt *sem* állanak.

1. §. Tudjuk pedig, hogy a szüzek és leányok, míg férjhez nem adják, mindig másnak gyámsága és hatalma alatt vannak; mert a leányokat különben, ha gyámjuk nem volna, könnyű gondolkodásuknál fogva könnyen félrevezethetnék és rászédhetnék. Miért is szükséges, hogy a gyermekek gyámságáról és gyámjairól egyet-mást elmondják stb.“

„113. Cím.

Az első vagyis úgynevezett törvényes gyámságról.

Törvényes gyámságnak tehát úgy a szülei, mint az atyafíú védelmet nevezük. Mert ha az atya előbb elhal, míg az anya életben van, s az apai házban nem törvényes korú fiú vagy leány marad vissza, akkor e fiú és leány gyámságát az anyának mindaddig szabad viselnie és gyakorolnia, míg előbb elhalt férjének címét és nevét viseli és második házasságra nem lép.

1. §. És megfordítva, ha az anya hal el és az apa marad életben, még ha ez az apa nem nemes és paraszt származású és a birtokjogok a fiúra vagy leányra nem apai, hanem anyai jogon szállottak volna is, a javak és gyermekek fölött is a gyámságot ő és nem más gyakorolja. Mert fontosabb a személy megoltalmazása, mint a javak megtartása. És ez akkor, ha a gyermekek nem törvényes koruk idején alul vannak, noha a leányoknak mint az imént megjegyeztem, törvényes koruk idején túl is, míg férjhez nem adják, mindig gyámság alatt illik lenniök.

2. §. Meg kell mégis jegyeznünk, hogy ha a nem nemes apa második feleséget vérszen és a gyámgyermekeknek előbbi nejeről hátrahagyott

vagyonát pazarolni kezdi, ebben az esetben gyámsága megszűnik és másra megy át.

3. §. De ha az atya nemes, akkor (fiának elhaltával) mint családfe, unokáinak gyámságát és gondját ő viseli.

4. §. Azt sem kell tekinteten kívül hagyni, hogy a gyámgyermek anyját, ha egyedül őt és nem férjét illető külön vagyona van, férje halálával (még ha második házasságra lép is) e részben fiainak vagy bányainak gyámságából nem kell kizárni; minthogy a gyámságok alapját a javak öröklése képezi s az anya efféle javaira nézve a fiukat és leányokat maga után utódokul és örökösökül hátrahagyni tartozik.

5. §. Ha azonban a fiúnak atyafiai vannak, akiket az apai jogok és fekvő jóságok öröklése és háramlása illetni látszik; azoknak az apai fekvő jóságoknak gondját és gyámságát a közelebbi atyafiúnak és nem az anyának kell viselnie, amint ezt alább, az atyafiak és vérrokonok gyámságáról világosabban elő fogom adni.“

„114. Cím.

A második vagyis úgynevezett végrendeleti gyámságról.

A második gyámságot végrendeletinek nevezzük, midőn tudniillik a haldokló apa, látván, hogy fiai vagy leányai gyenge és nem törvényes körűek és hogy atyafia, kire a gyámság terhe tartoznék, vagy nincsen, vagy van ugyan, de az fekvő jóságainak elrablására áhítozik, s ennél fogva gyanús gyám lenne: fiait vagy leányait nőágu- vagy vérrokonai, sőt gyakran barátai gyámsága és védelme alá helyezi.

1. §. És ez a gyámság nemcsak az életben levő, hanem az utószülött fiakra és leányokra is kiterjed, melynek (hacsak az apáról való atyafiak vagy a feleség azt törvényes és jogszerű ellenmondásukkal meg nem gátolják és hacsak a gyámságról való végrendelet oly személyeknek szól, kiket hazai szokásunk szerint gyámságra bocsátani szokás) mindenkor helye és ereje van.“

„116. Cím.

Milyen sorrendben következnek a gyámságban a fiágon levő atyafiak és milyenben a nőágon levők?

De hogy az előbocsátottak iránt annál inkább tisztában legyünk, tudnunk kell, hogy a gyámság terhe ugyanazt a rendet követi és tartja, mint a fekvő jóságok öröklése vagy a birtokjogok háramlása: azért tehát, ha végrendeleti gyámok hiányzanak és nincsenek, akkor a gyámgyermek gyámsága az elhunyt atyafiáira és vérrokonaira megy és száll át, akikre tudniillik az elhunyt magvaszakadása esetében az ő fekvő jóságainak háramlaniok kellene.

1. §. Az atyafiság pedig kétféle ágon, úgymint fi- és nőágon szokott leszármazni, A fiágon leszármazó atyafiak tehát, (akiket „agnatus“-oknak is nevezünk) a gyámság elvállalásában a vérrokonokat és nőágon levő atyafiakat (kiket „cognatus“-oknak is hívunk) mindenkor megelőzik és ezek a nőágon levő rokonok nem másként, hanem csak úgy jutnak a gyámhatalom gyakorlására, ha a fiágon levő atyafiak vagyis az agnatusok teljesen kihaltak.

2. §. És ez esetben is, csak úgy, ha a gyámgyermek és árvák fekvő jóságai és birtokjai nyilván mind a két, tudniillik a fi- és nőágra tartoznak és kétségkívül mind a kettőt illetik.

3. §. Mert ha a fekvő jóságok és birtokjogok öröklése és háramlása (vájjon tudniillik azok a mind a két ágra tartoznak-e, avagy valóban csak a fiágot illetik) kétséges, akkor a nőágon levő rokonok (még fiági rokonok hiányában is) nem jutnak a gyámsághoz, nehogy az ilyen gyámság színe alatt az árvák fekvő jóságainak uralmát és birtokát a m^tfjk réz^e*v» elsajátítani látszassanak. Azért ez esetben is inkább a fejedelemtől kell rendelt gyámokat kérni.“

„117. Cím.

Mit kell tenni a gyámságra nézve akkor, ha a birtok jogok mind a két ágat illetik.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ha a gyámgyermek birtok jogai nyilván mind a két ágat illetik, vagyis, ha a nőágon levő rokonok is még a írvák atyjának életében azoknak a birtok jogoknak valóságos uralmában voltak: akkor a gyámság viselésére nézve különbséget kell tennünk.

1. §. A fi- és nőágon levő rokonok ugyanis vagy ugyanazon egy életkorúak, vagy éveik számára és életkorukra nézve egymás közt különböznek. Ha ugyanazon korúak és a gyámságra alkalmasak, azaz ha huszonnégy évesek, akkor, (mint az imént mondtam) a fiágon levő rokonoknak ken a gyámságot viselniök. Ha azonban a nőági rokonok nagykorúak és a fiágon levők kiskorúak: addig amíg a fiági rokonok a gyámságra alkalmasakká nem lesznek, a nőági rokonokat kell a gyámság viseléséhez bocsátani.

2. §. Ámbár emlékezünk arra, hogy törvényes koruk betöltése után, de a teljes kornak, mely az előadottak szerint huszonnégy évet tesz ki, elérése előtt, az atyafiak és fiági rokonok többször viseltek gyámságot, főleg abban az esetben, amikor úgy tapasztalták, hogy az írvák anyja második házasságra lépett és ezáltal azok fekvő jóságai pusztulásnak voltak kitéve. i. s. ez előbocsátott esetben az ilyen gyámság is megáll.

3. Mindazáltal a gyámságnak az említett mód szerint fennálló terhét és gyakorlását mindenkor azokra a fi- s nőágon levő rokonokra vagyis fi- és nőágról leszármazó atyafiakra nézve kell értenünk, kik az írvákhoz a vérrokonság izére nézve közelebb és legejűl állanak és éveik számát és életkorukat tekintve idősebbek.“

„118. Cím.

Mit jelent az „agnatio“ és „cognatio“, vagy az „agnatus“ és „cognatus“?

Ahol röviden tudnunk kell, hogy a rokonságnak ez az elnevezése: „agnatio“ nem természetes, hanem római jogi elnevezés; és a római jog azt a természetes rokonság megkülönböztetésére találta fel. hogy azzal a férfiak és nők származásának különbségét feltüntesse.

1. §. Amiből kitetszik, hogy mindazok, akik „agnatus“-ok, azok egyzersmind „cognatus“-ok is, de nem megfordítva. Mert az „agnatio“ a „cognatio“-nak faja, a „cognatio“ pedig általános elnevezés, mely mind a férfiakra, mind a nőkre tartozik, noha az agnatio (mint előbb emlitem) e hlyűtt csak a fiágról és a cognatio a nőágról származott rokonokat jelenti.“

„119. Cím.

Vájjon a végrendeleti gyámság lerontja-e a törvényest és megfordítva?

De kérdés támad; vájjon a végrendeleti gyámság megsemmisíti-e a törvényest, vagy viszont a törvényes a végrendeletit? Azt kell mondanunk, hogy a helyesen és jó móddal és olyan személyekre ruházott végrendeleti gyámság, kiket a jog gyámságra bocsát, a törvényest gyakran semmivé teszi, de nem mindig.

1. §. Aminek világosabb megértésére és felfogására meg kell jegyeznünk, hogy ha az apa (legyen bár önjogú) serdületlen és gyenge korú fiait hitszegő, vagy nyilván hamisan eskűvő, hazai nyelvűnkön ludasoknak nevezett, vagy egyébként becstelen vagy levelesített, avagy olyan személyek gyámságára bizná, kik bármely módon hűtlenség vétkebe estek (még ha fiágon származnának is le az ő nemzetségéből), ezeket azoknak az atyafiaknak sérelmével, kiknek törvény szerint örökösödniök kell, a gyámsághoz nem bocsátják, mert efféle becstelenségük és hűtlenségük miatt az öröklés jogától elestek.

2. §. Hasonlóképen, ha az atya ő leányait (fiai nem lévén) végrendeletében valamely nőági rokon védelmére bízta, ennek gyámsága, mert a fiági rokonok vagy az osztályos és fekvő jószágai jog szerint örökösödő atyafiak jogainak veszélyeztetésére és sérelmére szolgál, meg nem áll és ennek helye sincsen, nehogy az atyafiak az ilyen gyámság színe alatt igaz jogaiknak kárát vallják.

3. §. Mert az atya, midőn látja, hogy fiai nincsenek, leányai szeretete miatt elfogulva, gyakran igyekszik arra, hogy ezeket nemcsak a gyámság által, hanem egyéb keresett színek és címek alatt is az örökösödő atyafiak sérelmére fekvő jószágainak örökségéhez juttassa.

4. §. Ellenben pedig az apa, ha észre veszi, hogy valamely atyafia vagy fiági rokona új osztály vagy más cím és szín alatt fekvő jószágaira áhitozik vagy e célból valóban pereket indít, fiai védelmezését végrendeletileg arra bízhatja, akire inkább akarja, miben őt az örökösödés és következképpen a törvényes gyámság meg nem gátolhatja.

5. §. De nem a nőági rokonokra, a fentebb kifejtett oknál fogva; hacsak talán a fekvő jószágok és birtok jogok nyilván mind a két ágat nem követnék és illetnék: mert ez esetben árváit és fiait a nőágon levő rokonok oltalma alá is helyezheti.“

„120. Cím.

A gyámságban következkést illető két nevezetes következtetés.

Az előbocsátottakhoz tehát két következtetést csatolunk. Még pedig először, hogy a szabály szerint beállított végrendeleti gyámok a többi, úgymint: a törvényes és rendelt gyámokat megelőzik, úgy, hogy elsősorban a végrendeletiek, azután a törvényesek s utolsó helyen a rendelték jutnak a gyámság viseléséhez.

1. §. A második következtetés az, hogy mivel a gyámság átszállása, mint már előbb mondtam, a fekvő jószágok háramlása szerint történik, azért ha valakinek fiágban magvaszakad és leányai vannak, a gyámság viselése azokra az örökbefogadott atyafiakra is, mint fiági rokonokra jogosan átszáll és átmege, akikre valamely szerződés vagy királyi jóváhagyás erejénél fogva a magvaszakadtnak fekvő jószágai és birtok jogai haramiának, aminek bármely leányági rokon joga és gyámsága útját nem állja.“

II. RÉSZ.

„24. Cím.

A zálogos jogokat és hitbéreket illető megintések teljesítéséről és az erre következkő büntetésekről.

A zálogösszeg felvételét és a zálogos birtokrész visszabocsátását vagy a hitbérek és jegyajándékok, valamint a leánynegyedekek és több effélék átvételét illető megintések, ha a felperes azt a férfit vagy nőt, akit meg kell intenie, saját személyében megkaphatja, személyesen; különben pedig annak lakóházából vagy szokott lakhelyéből történhetnek.

1. §. A megintést követő perbehívásnak azonban nem személyesen, hanem a megintett férfinak vagy nőnek népes, örökös vagy zálogos birtokjogaiból kell történnie, ahonnan tudniillik tudomására jöhet, hogy perbe hívták.

2. §. Mert különben, ha valakinek jobbágya nincs, az ilyent az ő nemesi udvarából és szokott lakhelyéből is helyesen meginthetik és perbe hívhatják.

3. §. Ha azonban jobbágya vagy jobbágyai vannak, ezek útján kell őt perbe híni, mert különben, ha személyesen vagy lakházából hívták volna perbe: a felperest a perbe hívott férfi vagy nő ellenében ennek díjában kell elmarasztalni és ezzel terhelni.

4. §. Mire nézve tudnunk kell, hogyha valamely nemes férfit vagy asszonyt, pénzének felvétele és a zálogos birtokrészek visszabocsátása, vagy

az iránt is, hogy hitbérét és jegyajándékát átvegye és elhunyt férje birtokjogait annak, akit törvény szerint illetnek, kiadja és visszabocsássa, megintettek, és miután azokat a megintéskor föl nem vették és a birtok jogokat vissza nem bocsátották, őket utóbb perbe hívták és a nekik kitűzött határidőre, tudniillik a nyolcados vagy rövid törvénykezési határidőre, sem magok meg nem jelentek, sem mást nem küldöttek: akkor a bíró, újabb határidőt is nem várván, az illetén birtok jogokat egyenesen, minden pénzfizetés nélkül, a felperes kezébe szolgáltatja és a perbe hívott férfiak vagy asszonyok jogait ama fekvő jószágok birtokán kívül tartoznak keresni és perelni stb.

7. §. Ha pedig az az asszony, akit megintettek és hitbérére és jegyajándékára nézve az előbocsátott módon perbe hívták, megjelent ugyan, de felelete által ügyét holmi keresett kifogásokkal más törvényszakra halásztatja, hogy aközben azoknak a fekvő jószágoknak jövedelmeit húzhassa és szedhesse és utóbb abban a törvényszakban feleletét jó móddal be nem bizonyíthatja, akkor csalársága és haszontalan felelete miatt (mivel tudjuk, hogy sok asszony ilyen üres kifogásokkal az árvák fekvő jószágait végpusztulásra juttatta) hitbérét és jegyajándékát legott mindenestül elveszti és a bíró azokat a fekvő jószágokat és birtokjogokat a hitbér minden fizetése nélkül felperesnek tartozik kiadni és visszaiktatni.“

„34. Cím.

Az okiratok dolgát illető eskünsk megítéléséről és elrendeléséről.

Meg kell aztán jegyezni, hogy a bárkinél elrejtett vagy másképp valaki kezénél levő levelek és okiratok dolgában a panaszlottnak és alperesnek nyomósabban kell magát tisztáznia, semmint más hatalmaskodások esetében.

i. §. Mert ha a felperes erre nézve csak egy vagy legfőbb két valató levelet mutat föl, ötvsned: ha pedig csapenséggel egyet sem mutat föl, hanem csak pusztá szóval hozza föl vagy bírói megintés útján állítja, hogy azok az okiratok valakinél vannak, az alperesnek mégis huszonötöd magával, nemesekkel, teendő hitet ítélnék meg. stb.

6. Tudnunk kell azután, hogy ha több olyan egy apáról való vagy másképen osztatlan atyafi van, kik a bírói tárgyaláskor (amint ez többször szokott történni) a nőági rokonok ellenében mutatnak fel és adnak elé leveleket és okiratokat, akkor n3m külön-külön mindegyik atyafinak, hanem egyedül a legidősbnek, akire tudniillik úgy az okiratok gondozása, mint a peres ügyek vitele tudvalevőleg tartozik, kell az esküt a magáéval együtt ötven kézzel, vagyis ötvened magával, nemesekkel odaítélni.“

„37. Cím.

Miképpen száll az az eskü, melyet az apa közbejött halála miatt le nem tehetett, az ő fiára vagy atyafiára ?

Azt sem kell mellőznünk, hogy ha valamely felperes vagy alperes, akinek tudniillik valamely eskü letételét ítélték meg, eme hitletétel határnapja előtt e világból történetesen elköltözött és feleségét talán teherben hagyta maga után: akkor, ha előbb született fiai vannak, a legidősebb fiút, ilyenek hiányában pedig az azután születendő fiút, (mert az asszony lebetegedésének id-jét be kell várni) különben pedig, ha leánya és nem fia születnék, az elhunytak közelebbi atyafiát illeti a hitletétel, akire tudniillik az ő birtokjogai háramlani fognak, stb.“

„42. Cím.

Az ítéletek fajairól, különfeleségéről és azok végrehajtásáról.

stb. 5. §. Főbenjáró ítéletet tehát a mi korunkban csupán a nemesek házába való berontás, azok megölése, megverése és megsebesítése és helyes ok nélkül letartóztatása; ezek mellett a bármi névvel nevezett birtokjogoknak és tartozékaiknak elfoglalása miatt szoktak hozni és kimondani.

6. §. És az ilyen főbenjáró ítélet csupán csak a férfi nemen levő világi és a vérségtől idegen személyeket illeti és sújtja. Mert az egyházi, nemkülönben az asszony és nőnemen levő személyek és nemzetségi atyafiak között és ellen főbenjáró Ítéletet (kivéve az alább felsorolandó eseteket) el nem határoznak és ki nem mondanak; hanem (az ország régi szokása szerint) csakis a feje díját vagyis váltságát illető ítéletet hoznak és mondanak ki; mindazonáltal a különböző személyekre tekintettel, különböző módon, amint ez alább kitéjük.“

„43. Cím.

A főbenjáró Ítélet miben különbözik a fej váltság ítéletétől?

A fej váltság ítélete pedig a főbenjáró ítélettől csak abban tér el és különbözik, hogy a meghozott fejeváltási Ítélet alapján, az elmarasztalt vétkest, aki ellen azt kimondták, vagy akár meg nem jelenése és elmaradása okán kiadták, annak hatályánál és erejénél fogva, személyében letartóztatni, elfogni és lenyakazással sújtani és büntetni nem lehet.

1. §. Mindazáltal épen azon a módon és rend szerint, miképen a főbenjáró ítéletnél történik, az illető összes fekvő jószágaitól és akármiféle birtokjogaitól, úgyszintén bármi névvel nevezett s bármilyen nemű vagy minőségű valamennyi ingó és ingatlan javaitól, amelyek sajátul és feltétlenül őt illetik (melyeket kétharmad részben a bíró, egyharmad részben pedig a felperes részére iktatnak és foglalnak el, hogy a birtokjogok kiváltásának idejéig azokat zálog címén, értékük és közbecsűjök szerint birtokolják), azonnal elesik és elveszti őket.

2. §. Emellett fejének díját, azaz váltságát, vagyis vérdíját, úgymint a főpap, és báró négyszáz, a nemes pedig kétszáz forintot csupán a felperes vagy felperesnő részére tartozik fizetni.

3. §. E díjra nézve a bíró elsőben és mindenekelőtt az elmarasztalt és elítélt embernek ingósaiból, — ha ilyenek vannak — azután — ilyenek nem lévén, — ha szükséges, birtokjogaiból tegyen eleget és végül az elmarasztalt ingó javainak, fekvőjószágainak és birtok jogainak megmaradó részét a bíró és felperes vagy felperesnő között kell megosztania, még pedig három részre, mely birtokjogoknak ezek (amint előbb mondtam) a kiváltás idejéig uralmában maradnak, az ingó dolgokat pedig szabadon megosztják és hasznukra fordítják.

4. §. A nők és asszonyok ezen felül az ilyen ítélet alapján, nemcsak birtok jogaikat és ingósaikat, hanem hitbérüket és leánynegyedüket is elvesztik.

5. §. Mindazáltal tudnunk kell, hogy az asszonyok és nők ellen is abban az esetben, ha közülök valamelyik a férjét vagy szülőjét, avagy saját magzatait gonoszul megöli vagy megöleti (mivelhogy ez hűtlenség vétkének számába esik) épen, mint a férfiak ellen, főbenjáró ítéletet kell hozni és kimondani.“

„57. Cím.

Minő hatálya van az elítélt ember részére adott királyi kegyelemnek? És a bírót illető részekről?

Ha pedig a fejedelem az ilyen elítéltnak és elmarasztaltnak különös kegyelmet ad, akkor a kegyelemnek oltalmát és kedvezményét nem az elmarasztalt ember díjára és birtok jogainak egyharmad részére értjük, amely tudniillik a felperest vagy az ellenfélt illeti: hanem csakis fejére, hogy a főbenjáró büntetéstől menekedjék és birtokjogainak kétharmad részére nézve, oíely tudniillik a bírónak jár. stb.

3. §. Másképen áll a dolog annál a hűtlenségi ítéletnél, melyet a második visszaüzés okán a mi időnkben hoznak; mert ebben közönséges végzemenyünk erejénél fogva az elmarasztalt ember fekvő jószágainak és birtokjogainak harmadrésze az örökséggel és tulajdonnal együtt az ellenfélre is örökre átszáll és kezére jut

4. §. És tudnunk kell, hogy ez a királyi kegyelem egy teljes év leforgásánál tovább nem marad hatályban; mert különben, ha az elmarasztalt az egy év tartama alatt a fejedelmi kegyelem mellett a felperesnek vagy ellenfélnek eleget tenni é9 vele kiegyezni vonakodnék, annak az évnek leforgásával legott az említett Ítéletnek régi terhe és súlya alá esik és erre ítélük; ezzel ellenkezőleg minden további törvényes eljárást mellőzvé.

5. §. Innen van az, hogy a felperes vagy felperesnö is ítélő levelét az ennek keltétől számított egy év leforgása alatt, a király vagy nádor, vagy valamely hiteles hely embere utján végrehajtani tartozik, stb.“

„60. Cím.

Mi módon kell a fiuk, leányok és atyafiak részét az ítélet végrehajtásakor kiszakítani?

Azonkívül azt is meg kell jegyeznünk, hogy bármely meghozott ítélet végrehajtásánál mindenekelőtt akármely elmarasztalt ember fiainak és leányainak, akik az ítélet előtt jöttek a világra és születtek, valamint nemzeti atyafiainak és mindazoknak, akiknek az elmarasztalttal még meg nem osztott birtok jogaik vannak, részeit el kell különíteni és kiszakítani és csupán az elmarasztaltnak magának az ő saját személyét illető része fog a bíró és az ellenfél között (az előadott módon) megoszlan.

1. §. Az ingó javakból pedig a bíró végrehajtásra kiküldött emberétől, az elmarasztaltnak úgy fiai és leányai, mint a felesége is az ő részüket ki kell hogy kapják.

2. §. Mert a fiút apja vétkei és kihágásaiért és viszont az apát fia vétégeiért sem személyében, sem birtokjogaiban vagy egyéb vagyonában elmarasztalni nem szokás.

3. §. Mindazáltal a leányok a birtok jogokból, birtokrészeket csak úgy kaphatnak, ha azok a birtokjogok, nyilván és tényleges uralommal kimutatva, a leányágot is illetik.

4. §. Felesége pedig a férje halála után a hitbérét és jegyajándékát mind a fiaitól, mind pedig attól, akinek a férj része birtokába jut, magának kikaphatja, amint ezt az első részben is, ahol a hitbérek kifizetését tárgyaltam, különösen kiemelve találod.“

„62. Cím.

Miképen örökölnek az apának elítélése előtt és után született fiai az apai fekvő jószágokban?

stb. 2. §. Itt tudnunk kell, hogy a fiak közül némelyeket fogamzottaknak, másokat megszületetteknek, másokat meg utószülötteknek nevezünk, Fogamzottaknak hívjuk a férj és feleség törvényes elhalásából az anya méhében nemzettek, akik azonban még meg nem születtek. Ezeknek természetük mivoltához képest a fogamzás idejétől, — amit a szülés mutat ki — a megszületett és élő fiakkal egyenlő joguk van.

3. §. Utószülöttek pedig azok, akik az apa eltakarítása vagy temetése után törvényesen születtek. És hangsúlyozom, hogy „törvényesen“, mivel ha a születés a férj eltakarítása után tíz hónap múlva történék, akkor az új donszülöttet igazán és jogosan utószülöttnek nem mondanók, mert az alatt a föltevés alatt állana hogy nem az elhunyt férj ágyából és magvából, hanem inkább a nő fajtalanságából származott,

4. §. És ezek valamennyien úgy a fogamzottak, mint a megszületettek és utószülöttek, de csakis (amint mondám) a törvényesen származottak, az apai jogokban mindenkor egyaránt örökölnek.“

„67. Cím.

A kisebb hatalmaskodásokról és ezek tárgyában az ítélethozásról.

Tudnunk kell továbbá, hogy az ítéletek közül némelyek egyszerűek, amelyek sem főbenjáró büntetésre, sem fej váltásra nem céloznak, hanem a fejaválságnak csak felére, azaz száz forintra terjeszkednek.

1. §. És Ulászló mostani király urunk közönséges rendelkezésének és végzeményének tartalma szerint az ilyen ítéletek úgy a főpap és báró urakat és a többi mágnásokat, mint a nemeseket egyaránt illetik és az ilyen hatalmaskodásokért száz forintnál (amint előbb mondám) többre nem terjednek.

2. §. Ezenfelül helyre pótolják és megfizetik a felperes vagy felperesnö keresetében és panaszában megnevezett cárokat.

3. §. És ennek a száz forintnak éppen a felerése a bírónak, a másik fele pedig a felperesnek vagy felperesnöknek jut. De a kár megtérítése egyedül a felperes vagy felperesnö személyét illeti, stb.“

„70. Cím.

Mi a patvarkodás és hányféle módon esik meg és annak büntetéséről.

Jóllehet a patvarkodás dolga vagy ügye főbenjáró büntetésre nem megyén, mégis mivel tudvalevőleg valamiképen fejrvaításágot tárgyaz, azért illő, hogy az Ítéleteknek ezen a során a patvarkodásról is röviden érteszem.

1. §. Holott tudunk kell, hogy a patvarkodás az, amikor valaki akárki ellen valamely pert csalárdul kétféle szín alatt vagy különböző úton-módon indít és támaszt. Ámbár ez sok ügyben és esetben a perlekedő ravasz mesterkedéseiből, néha a közönséges törvényben kijelentett büntetésből is bekövetkezik, mindazonáltal elkövetésének főképen három módja szokott lenni, amelyekre az imént adott meghatározást is alapítottam, stb.

3. §. Másodsor pedig, midőn valaki más negyed- vagy hitbér vagy zálogjogra vagy akármely más dologra nézve is fölment és felold és utóbb azt, akit feloldott vagy ennek örököseit és utódait ő maga vagy netalán bekövetkezett halála után fiai avagy más törvényes utódai ugyanazon dolog miatt ismét perbe vonnák, az olyan, mihelyt erre nézve elfogadható és elégséges bizonyítékot mutathatnak fel, legott a patvarkodás büntetésébe esik. stb.

5. §. Amelynek az a hatálya, hogy az a főügy vagyis az a dolog, amely iránt a per folyt, legyen az akár vár vagy mezőváros avagy más birtok jog, akár pénzösszeg, akár hitbér vagy leányngyed, azonnal örökre elvész és azonfelül a patvarkodó ugyancsak azonnal kétszáz arany forintot tevő ötven gira díj terhén marad, melynek két részét a bíró, harmadikát pedig alperes részére kell fizetnie.“

III. RÉSZ.

„3. Cím.

Slavon és Erdélyországnak külön szokásjogáról.

Tudunk kell tehát, hogy a slavon- és erdélyországi nemesek számos ügyre nézve külön szokásokat követnek és olyanokkal élnek; főképen pedig a díjak fizetésére nézve. stb.

3. §. Bármelyik elhunyt feleségének (kivéve azokat, akik a báróság tisztét viselik vagy viselték) hitbérét Slavonországban hasonlóképen száz, Erdélyben pedig hatvanhat forinttal fizetik.

4. §. Mindazáltal ezt úgy értsd, ha az elhunyt férj fekvő jószágai és birtok jogai annyi girát kitesznek, mert ha a fekvő jószágok kevesebb becsüek, akkor ott is (mint Magyarországon) az özvegyeknek kevesebb hitbért adnak.

5. §. A bárók feleségeinek azonban, úgy kell fizetni a hitbért, mint Magyarországon, stb.

9. §. Továbbá a hitbér két részét készpénzben leszámálva, harmad részét pedig könnyen pénzzé tehető ingóságokkal szokták fizetni, stb.“

„7. Cím.

Milyen pereket kell a királyi
curiától a megyei ispánok elébe ismét
visszaküldeni,

stb. 3. §. De a többi peres ügyeket, amelyek teherrel vagy birságiize-
téssel nem járnak, hanem inkább csak kellő végrehajtásra várnak, amilyen-
nek a hitbéreket, jegyajándékokat és zálogos jogokat és több efféléket:
tárgyazók, a királyi curiából bátran végrehajtásra bocsáthatják és fogat-
natba vehetik.

4. §. Másképen áll a dolog azokkal a peres ügyekkel, melyeket a ki-
rályi curiában, annak rendes bírái előtt kezdtetek, mert ezeket minden fel-
merült és felmerülendő bírói terhekkal együtt az egyik bírótól a másik
elibe küldik.

5. §. A hitbérek és jegyajándékok, valamint a zálogosjogok iránt in-
dított vagy indítandó azokat a peresügyeket, amelyek száz forint értéket,
vagy becsüt meghaladnak, a vármegyék vagy megyei ispánok törvényszé-
kein tárgyalni és elbírálni nem lehet.“

„29. Cím.

Miképen osztják meg a parasztok
ingó és ingatlan javait a fiúk és leányok
között?

Továbbá, ha valamely paraszt, akinek még ki nem házasított leánya-
is van, fiat nemzene: akkor úgy az ingó, mint ingatlan apai vagyonban
mind a kettő egyenlő joggal örökösödik.

1. §. Ha pedig a leány az ingó vagyonból ki volt házasítva, akkor
ügyelnünk kell; mert az a vagyon vagy ősi, vagy apai volt. Ha ősi volt, a
kiházasításban semmiféle csalás sem következhetik be, mert a leánynak
egyenlő részt kell kapnia. Ha pedig a vagyon apai volt, akkor apja a maga
állapotához és tisztességéhez illően kiházasíthatja, és abból a vagyonból
többé része nem leszen, hanem az apa halálával a fiúra, és ez is elhalván,
az ugyanazon törzsből leszármazott atyafiaira és vérrokonaira fog;
szállani.

2. §. De ha az apa saját osztályrészéről végrendeletet akar tenni, ezt
ugyan megteheti, azonban feleségének megrövidítése nélkül. Mert a feleség
abban a vagyonban, melyet férje a házasság tartama alatt szerzett, mindig
részessé és osztályossá válik, úgy, hogy ha a férj végrendelet tétele nélkül
halma el, az egész vagyon, melyet, mint előbb mondtam, szerzett, reá fog
háramlani.

3. §. Ha pedig az apa első feleségének elhaltával mást vesz nőül, ak-
kor az első feleségtől született fia, ha atyjával az ingó és ingatlan va-
gyonban megosztzott, második felesége a fiú osztályrészéből magának
semmi részt nem vehet és abba apjának eme második feleségtől született
fiútestvérei sem avatkozhatnak, hanem a fiú arról a vagyonról saját tet-
szése szerint szabadon rendelkezhetik.“

„32. Cím.

Miképen kell a megyei ispánoknak és a
kiváltsággal ellátott nemeseknek a nyilvános
gonosztevőket megbüntetniök?

Azt is tudnunk kell, hogy mindazok a nemesek, valamint mezőváro-
sok és faluk, akiknek vagy amelyeknek a gonosztevő és rosszemberek meg-
büntetésére és kivégzésére nézve kiadott királyi leveleik nincsenek, minden,
tolvajt, rablót és nyilvános gonosztevőt, kiket ők a maguk körében talá-
tak és letartóztattak, a befogott gonosztevő díjának büntetése alatt, meg-
fenyítés végett ama vármegye ispánjának vagy alispánjának és szolgabírái-
nak izéhez tartozik adni és szolgáltatni, amelyben az ilyenféle nemesek:

laknak, vagy a mezővárosok és falvak fekszenek és azokat három napnál tovább maguknál nem tarthatják, stb.

2. §. Azonban a gyilkosokat és gyújtogatókat, valamint az erőszakos házasságtörésen kapottakat, kiket a büntett helyén vagy színén vagy annak a mezővárosnak, vagy birtoknak területén fogtak be és tartóztattak le, ahol az ilyen bűntényt elkövették, a kiváltsággal fel nem ruházott mezővárosoknak, faluknak és nemeseknek is hatalmukban áll a törvény rendének megtartása mellett érdemük szerint megfenyíteni és megbüntetni.

3. §. De azokat elbocsátaniok nem szabad, mert ez esetben a mondott ispánok és alispánok meg szolgabírák ellenében minden egyes elbocsátott-nak díjában marasztalnák el. stb.“

II. Ulászló király 1500. évi IV. decretumának 14. cikkelyében ekként intézkedik:

„14. Cikkely.

Az asszonyok abban az esetben hívandók perbe, amikor a hatalmaskodások, amelyek miatt perbe hívandók, az őket illető fekvő jószágokban történtek és amidőn gyermekeik fölött gyámnői tisztet viselnek, különben nem; hanem helyettük férjeiket kell hívni.

Ezenkívül, hogy bármely hatalmaskodások, úgy az előre bocsátott öt eset, mint bármely mások miatt, bármely nemesek feleségeit sem szabad a királyi curiába perbehívni, sem királyi parancslevél útján a királyi felség elébe inteni, ha urok és férjük életben van; hanem minden hatalmaskodás tárgyában uraikat és férjeiket kell törvényesen kereset alá venni, hanemha azok a fekvő jószágok és birtokjogok, amelyekből az ilyen hatalmaskodások végbe mennek vagy tényleg végbe mentek, a feleségeket és nem a férjeket illetik.

1. §. Mert ebben az esetben úgy a feleségek, mint férjeik (még ha nem nemesek és birtoktalanok volnának is) mindenkor mind a királyi curiába perbe hívhatók, mind a királyi felség^ elébe ínthetők.

2. §. Az asszonyoknak mindazáltal ügyvédjeik által kell a szokott módon felelniök, visszavonván tudniillik, ha szükség volna, ezeknek szóváltásait.

3. §. Ugyanezt kell érteni az özvegy asszonyokra nézve is, akikről tudva van, hogy férjeik és uraik elhaltával ezeket túlélő örökösök maradtak velük, de mivel ezek kiskorúak, ezeknek az örökösöknek némely fekvő jószága és birtok jogai az ő kezükön vannak és aztán ezekből követnek el hatalmaskodásokat.

4. §. Az ilyenek is, az alatt az idő alatt, míg hátramaradt örököseik teljes kort érnek, mindenkor megínthetők és perbehívhatók, de mint előbb mondtuk, ügyvédek által kötelesek, a különben szokott módon felelni.

5. §. És hogy a cikkelyt egyedül csak a kisebb decretum kiadása után elkövetett vagy elkövetendő hatalmaskodásokra nézve kell érteni,“

Ugyanezen decretum 16. cikkelye pedig így hangzik:

„16. Cikkely.

A hitbérek és jegyajándékok körül forgó
ügyeket soron kívül bírálják el.

Továbbá, hogy a hitbérek és jegyajándékok dolgában ezután bármily módon indítandó összes pereket az e részben történt megintés és perbehívás után legelőször tartandó és lefolyó nyolcados vagy rövid törvényszékeken minden soron s lajstromon kívül lehessen fölvenni és elbírálni.“

II. Ulászló király 1514. évi VII. decretumának 14. és 15. cikkelyei a Dózsa lázadás felbujtóit és tetteseit következőleg rendelik büntetni:

„14. Cikkely.

A keresztesek kapitányainak, századosainak
s a többieknek büntetése és a rájuk rótt teher.

Ámbár mindazokat a parasztokat, akik természetes uraik ellen fölkeltek, mint árulókat, főbenjáró büntetéssel kellene sújtani, nehogy azonban annyi vér folyjon és a parasztság (amely nélkül a nemesség nem sokat ér) egészen kipusztuljon:

1. §. Határoztuk, hogy az összes kapitányokat, századosokat meg tizedeseket és a többi parasztok felbujtatóit valamint a nemesek nyilvánvaló gyilkosait, ezenkívül a szüzeket és az asszonyokon erőszakot tevőket, minden kegyelem mellőzésével meg kell ölni és mindenütt ki kell irtani.

2. §. A többi parasztok azonban, miután a föntebb említett károkat és díjakat megtérítették és megfizették, személyükben sértetlenek maradjanak.

3. §. Mindazonáltal, hogy ennek az ő árulásuknak az emléke és időleges büntetése maradékaikra is átszálljon és átmenjen, és hogy minden emberkor megtudja, hogy mekkora büntény az urak ellen föltámadni: ennekutána az ebben az országban bárhol lakó összes parasztok (kivéve a királyi felséghez híven maradt szabad és fallal kerített városokat, és kivéve azokat is, kik uraik és az ország szent koronája mellett hűségükben kitartottak és más bűnös parasztokkal ebben a lázadásban részt nem vettek), elvesztvén e hűtlenségi vétkük miatt szabadságukat, amely szerint egyik helyről a másira költözhetnek, az ő földesuraiknak föltétlen és örökös szolgaság alá legyenek vetve.

4. §. És jövőre ne legyen szabadságuk arra, hogy uraik akaratának és beleegyezésének ellenére egyik helyről a másira menjenek és állandóan letelepedjenek.

15. Cikkely.

A paraszton megveendő adókról.

Ezenkívül a feleséges parasztok, akár telkesek vagy házbirtokosok, akár pedig zsellérek, egyenkint minden egyes esztendő-

ben mindenütt egy aranyforintot tevő száz-száz dénárt tartoznak földesuraiknak *fizetni*: tudniillik ötvenet szent György, a többi ötven dénárt pedig szent Mihály arkangyal napján.

1. §. És ha valamely helyen eddigelé száz dénárnál többet szoktak volna fizetni, az az adó a jelen törvény következtében lejjebb szállítottak nem tekinthető.“

Ugyanezen decretum *21. cikkelye* a jobbágyok özvegyei és leányainak a jobbágyoktól megvont költözködési szabadságot következő módon engedélyezi:

„*21. Cikkely.*

Az özvegyekről és leányokról, akik egy másik nemes jobbágyához mennek férjhez.

Továbbá az olyan özvegy asszonyoknak, akik jobbágyok helyét pótolják, uraik akarátán kívül még akkor sem szabad elköltözniük, ha máshoz mentek férjhez.

1. §. A leányok azonban és más özvegy asszonyok, akik másoknál laknak vagy különben jobbágyok helyét nem pótolják, szabadon férjhez mehetnek és elköltözhetnek.

2. §. De ha házasulandó fiaik vannak, azokat nem szabad magukkal vinniök.

3. §. Sőt, ha az anya az ő fiát, gyenge kora miatt, magával vinné, ez a fiú mindazáltal (teljes vagy házasodásra alkalmas kort érve) régi lakóhelyére köteles visszatérni.“

Ugyanezen decretum *39. cikkelye* ekképen rendelkezik:

„*39. Cikkely.*

A paraszt kapitányokat, századosokat, tizedeseket s ezekhez hasonlókat ebben az esetben fejvesztésre ítélik.

És az előbb említett alispánok, szolgabírák meg a tizenkét választott férfi abban az időben, amikor az okozott károkra nézve a végrehajtás fog történni, minden egyes vármegyében mindenekelőtt az előbb megnevezett kapitányokat, századosokat, tizedeseket és a parasztok felbujtóit és elcsábítóit, nemkülönbén a nemesek gyilkosait, a leányok megszeplősítőit és az asszonyokon erőszakot elkövetőket puhatolják ki és írják össze és azok, akiknek fekvő jószágain akkor rejtőzködnek, vagy ha azok távol volnának, az ő tisztjük és ha a tiszt is távol volna, a bíró és az esküdt polgárok, és ha maga a bíró és esküdt polgárok lennének a gonosztevők, az alispánok és szolgabírák meg a tizenkét választott ember értesítésére és megkeresésére a jobbágyok összessége vigye be a vármegye törvényszékének a helyére, tudniillik a legelső törvényszéki ülésre és ott halálra kell őket ítélni.“

Ugyanezen decretum 47. és 48. cikkelyei ezeket rendelik:

„47. Cikkely.

Azoknak a parasztnak a büntetése,
akik a leányokon vagy asszonyokon erőszakot
követtek el.

És hogy jövőre a parasztnak közül senki se merészeljen a nép között lázadást szítani és különösen a nemes leányokon és asszonyokon erőszakot elkövetni, hanem az e miatt kiszabott büntetés azok minden maradékát elrettentse és minden idő egyaránt tudja és emlékében tartsa, hogy milyen kárhuzatos, milyen iszonyú és milyen gyalázatos egy véték, Isten után a magyaroknál, a szüzeknek megszeplősítése és az asszonyokon való erőszakot:

1. §. Azok a vakmerő és Isten meg emberek előtt utálatos rablók, valamennyien borzasztó halállal múljanak ki; és maradékaik, fiaik tudniillik és leányaik, meg apáról való atyafiaik is akképpen bűnhődjenek, hogy az ő nemzetségükből senkit sem szabad más parasztnak közé bírónak, esküdt polgárnak vagy elül járóvá választani és hogy soha senki se szolgálhasson közülök a fejedelem vagy a főurak és nemesek udvarán és senki se jusson közülök valamely tisztségre, hanem mint átkozott nemzetségből valók, örökös szolgaság és parasztság járma alá vetve viseljék bűnök gyászos büntetését.

2. §. Ha pedig nőtlének követtek volna el ilyeneket, azoknak atyját nem kevésbé kell a mondott becstelenségre ítélni.“

„48. Cikkely.

A gonosztevő papokat a főpapok
nyomozzák ki és vettessék börtönre.

A főpap urak pedig az ilyen büntetben részes papokat az egyházlátogatók útján azonnal nyomoztassák ki és vettessék örökös börtönre.

1. §. Sőt, ha a nemesek vagy azok cselédei megkaphatják, szabadon tartóztassák le és adják főpapjuknak vagy az ő sáfárjának a kezéhez, hogy említett büntetésüket elvegyék.“

Ezen decretum 61. cikkelye marhapásztorokul feleséges emberek tartását rendeli következőképen;

„61. Cikkely.

Marhapásztorokul jóhírű embereket s
nem másokat kell tartani.

Továbbá megállapítottuk, hogy jövőre a marhák vagy baromok őrzése céljából a mások földén sem parasztnak, sem szabad vagy más királyi városnak mezei házakat vagy kalyibákat, vagyis közönséges szóval szállásnak nevezett kunyhókat állítani

és tartani nem szabad, hogy ilyen módon a hajdúk gonoszsága megszűnjék és véget érjen.

1. §. Ha pedig a nemesek saját földeiken ilyen házakat találnának, mindamellett feleséges és olyan örököt kell ott tartaniok, akik jó hírűek és tisztességes állapotúak, nehogy az ő gonosz cselekedeteik miatt valaki rosszat szenvedjen.

2. §. A polgárok és más parasztok is, saját földeiken és területükön ugyanúgy kötelesek cselekedni, stb.“

Ugyanezen decretum 62. cikkelye végül ekkép rendelkezik:

„62. Cikkely.

A meggyilkolt nemesek birtokai azok leányainak és feleségeinek adományozandók.

A királyi felség azokat a fekvőjóságokat, melyek a parasztkézzel meggyilkolt nemesek magvaszakadása következtében törvényesen a királyi felség adományozása alá kerültek: egyenesen senkinek se adományozza, és ha adományozta volna, annak az adománynak semmi ereje se legyen.

1. §. Hanem, ha a meggyilkolt nemesnek leányai vannak, adományozza a királyi felség örökösen ezeknek a leányoknak.

2. §. Ha pedig leányai sincsenek, akkor adományozza ő felsége örökösen az özvegyének.

3. §. Úgy mindazonáltal, hogy az özvegy vagy leány paraszthoz férjhez ne menjen, mert ebben az esetben a királyi felség akárkinek akarja, szabadon adományozza.

4. §. A nemesnek a leányát is, (ha ezután akár atyjának vagy fivéreinek a beleegyezésével) paraszthoz meggy férjhez, egyedül leánygyeddel kell kielégíteni.

5. §. És a meggyilkolt nemesek leányainak vagy feleségeinek az előbbi módon teendő királyi adományok úgy értendők, hogy azok a meggyilkoltak osztályos atyafiainak vagy azoknak, akikre jog szerint e fekvő jóságok szállottak, sérelmükre ne szolgáljanak, hanem amelyekre nézve bizonyos, hogy helyesen és törvényesen a királyi felség adományozása alá jutottak, csak azokat kell majdan az illető leányoknak és feleségeknek adományozni.“

II. Lajos király 1518. évi tolnai decretumának 4. cikkelye ekkép rendelkezik:

„4. Cikkely.

Az apácák és özvegyasszonyok ugyanazon módon minden húsz jobbágy után egy-egy lovast küldjenek,

Az apáca úrnők és más özvegy asszonyok is, akiknek jobbágyaik vannak, hasonló módon tartozzanak hadi szolgálatot tétetni.“

Ugyanezen évi bácsi decretumának 9. cikkelye pedig így szól:

„9. Cikkely.

Továbbá: Horvátország néhai bánja: Both András úr özvegyének: Anna úrasszonynak, Diósgyőrért, a tartozást hasonlóképen meg kell adni, minthogy ez úrnő a horvátországi bánágot, a férje halála után, sértetlenül fenntartotta és arról különben is a végvárak elvesztése nélkül, a királyi felség javára lemondott; és máskülönben is világos, hogy az az összeg, amely neki fizetendő, sem nem kölcsön, sem nem Kalmárkodás és haszon vagy uzsoráskodás okán volt adva, hanem tisztán szolgálatok jutalma és nyilván való adósság.“

Az 1519. évi bácsi decretum 2. cikkelye ismétlen elrendeli Both András özvegyének kielégítését következőképen:

„2. Cikkely.

Hogy néhai Both András horvátországi bán özvegyét a követeléseire nézve ki kell elégíteni.

Továbbá, hogy Csáki Anna úrasszonynak, azelőtt néhai Both András horvátországi bán özvegyének, most pedig Kopacsky János hitvesének a Diósgyőrért járó tartozást is hasonlóképen vissza kell fizetni, minthogy ez úrnő a horvátországi bánágot férje halála után sértetlenül fenntartotta és erről a királyi felség javára a végvárak elvesztése nélkül mondott le és máskülönben is világos, hogy az az összeg, amely részére fizetendő, sem nem kölcsönbe, sem nem kalmárkodás vagy uzsoráskodás okán, hanem tisztán szolgálatok jutalma és tartozása fejében volt adva.“

II. Lajos király 1522. évi budai decretumának 36. cikkelye ezeket rendeli:

„36. Cikkely.

Az egyházak és asszonyok ellen erőszakoskodók fejüket veszítsék, és a katonák a nemesek házaiba be ne szálljanak.

És hogy azokat, akik az egyházakon, valamint a leányokon és asszonyokon erőszakot követnek el, halálos büntetéssel lakoltassák.

1. §. És ne engedjék meg, hogy a csapatok, a nemesek és papok akarata ellenére, ezek házaiba szálljanak be.“

Az 1523. évi budai decretum 49. cikkelye ezt rendeli:

„49. Cikkely.

Ezen kívül, ellent nem állván a hadjárat, még miféle ügyek folyhatnak?

És ezeken a törvényszékeken, a birtok jogok, zálogok és kötelezések, valamint a hitbérek és jegyajándékok tárgyában, ezután megindítandó peres ügyeket is, a többi ügyletek módjára,

el lehet bírálni; nehogy a nyolcados és rövid törvényszékek tartása hiányában, valaki lelkiüdvének ellenére, idegen fekvő javakat tartson vissza, s időközben az igazi törvényes örökösök javai elpusztuljanak, stb.“

II. Lajos király Rákos mezején kelt 1525. évi decretumának 3. cikkelye így rendelkezik:

„3. Cikkely.

A király és a királyné gyűrűs pecsétjeit megőrzés végett magyar kancellárookra kell bízni.

A királyi felség gyűrűs pecsétje ezután és közvetlenül, ő felsége adományozására magyar titkárnál legyen.

I. §. A királyné Ő felsége is, az ő pecsétjét hasonlóképen a magyar nemzetből való embernek, a főtisztelendő úrnak: Ő felsége érdemes kancellárjának méltóztassék adni.“

II. Lajos király 1526. évi rákosi decretumának 33. cikkelye a nők védelmére ezeket rendeli:

„33. Cikkely.

Továbbá az úrnőknek, a kiváló nemesek hitestársainak az ajtónálló vagy udvarmesterei azok házában és családjának az őrzésére otthon maradhatnak ugyan, de azok helyébe egy-egy lovast tartoznak küldeni.“

Ugyanezen decretum 39. cikkelye az árulók leányait is szolgálással bünteti, következőket rendelvén:

„39. Cikkely.

Addig is azonban, amíg az az országgyűlés befejeződik és véget ér, minden, bármely úr szolgálatában elfoglalt és alkalmazott nemes, még várnagyjaik és sáfárjaik is legyenek kötelesek ufóknak teljesített minden szolgálatukat és tisztségüket otthagyni és arról lemondani s ne tartozzanak az uraiknak másképen szolgálni, mintha nyilván megtudják, hogy azok, vagy közülök egyik-másik az előbb említett országgyűlésre akar jönni és megjelenni és a nemesekkel együtt a királyi felségnek és országának közjaváról intézkedni és gondoskodni. Aki az előrebocsájtottak ellenére cselekszik, azt az ország és az egész nemesség árulójának kell tekinteni és az ilyeneknek a fekvő javait a királyi felség szabadon adományozza örökül, akinek csak akarja; ingóságait pedig annak a vármegyének — melyben az olyanok lagnak — többi nemesi közös zsákmánnyá tegyék; házaikat dőlják szét, azok maguk lakoljanak fejükkel és fiaik meg leányaik is essenek örökös szolgaságba.“

Végül ezen decretum 40. cikkelye a királyné által betöltendő tisztségekről ekkép intézkedik:

„40. Cikkely.

A királyné a tisztségeket ruházza magyarokra.

Hogy a felséges királyné (amint az országlakosoknak kegyelmesen meg is ígérte, hogy meg fogja tenni) az ő bármi néven nevezendő tisztségeit, a decretum értelmében, magyaroknak, még pedig jól érdemesült személyeknek méltóztassék adományozni.“

I. Ferdinánd király 1527. évi I. decretumának 6. cikkelye a varázslónők kegyelem nélkül való megbüntetését ekképen rendeli el:

„6. Cikkely.

A gonosztevők és pártfogóik megbüntetendők.

Hogy az ország egyes vármegyéiben válasszanak a rákosi eskü alatt a megyei ispánok és szolgabírák mellé tizenkét becsületes nemest, akiknek kötelessége legyen minden tolvajt, rablót, gyújtogatót, varázslónőt, gyilkost és más hasonló gonosztevőket hűségesen kinyomozni és összeírni, akiket aztán az illető vármegyei ispánoknak érdemük szerint minden kegyelem nélkül meg kell büntetniök.

1. §. És ha egyes hatalmasok szolgálatában vag *T* fekvő jószágokban némely gonosztevőket megkapnának, és azok e gonosztevőket az illető vármegyei ispánok és a választott esküdtársak megintésére az arra kirendelt egy vagy két esküdtárs jelenlétében kellően megbüntetni nem akarnák, még ha magok a vármegyei ispánok lennének is azok: akkor a királyi felség őket a főt említett szolgabírák és választott esküdtársak levelére, mint a gonosztevők befogadóit, pártolóit és bűnrészeseit minden kegyelem nélkül fővesztéssel büntesse.“

I. Ferdinánd király 1542. évi (besztercebányai) VI. decretumának 8. cikkelye ezeket rendeli:

„8. Cikkely.

A hatalmaskodókat az elhunytaknak fi- és nőágú rokonai az elfoglalt fekvő jószágok okán perbe vonhatják.

Ha pedig valamely nemes az ő fekvő jószágainak elfoglalása után meg találna halni és már nem volnának örökösei s olyanok élnék őt túl, akik eme javakhoz akár verség és fi- meg nőágú rokonság, akár bármely más utódlás címén valami jogot tartanak, anélkül azonban, hogy valaha ezeknek a jószágoknak az uralmában és tényleges birtokában lettek volna: akkor azoknak a birtokosait tizenötöd napra törvényesen az ország rendes bírái elébe kell idézni.

1. §. Ahol, ha törvény szerint bebizonyul, hogy azok a jószágok a fi- vagy nőágú rokonokat vagy bármely más törvényes utódokat illetik, annak a pernek a bírása hagyja meg, hogy azokat hűtlenség büntetése alatt annak adják vissza, akire nézve bebizonyul, hogy őtet illetik; bárkinek ellenmondása, betiltása és visszaüzése ellent nem állván,“

Ugyanezen decretum 30. cikkelye a városi polgárok feleségeinek ékszerest kiveszi az adózás alól, mondván:

„30. Cikkely.

A polgárok adózása.

Mínthogy pedig a szabad- és bányavárosok polgárai és lakosai nem mennek ebbe a háborúba, hanem mindegyikük otthon fog maradni, még ha a királyi felség saját személyében találna is hadba menni.

1. §. Azért minden városi polgár és lakos tartozzék úgy az arany-mint az ezüstneműnek, továbbá a házaknak és majorsági javaknak, marháknak, lovaknak, szőlőknek és boroknak, ezenkívül az áruknak és minden más, bármi néven nevezendő dolognak (egyedüli kivételével az ő ruháiknak és feleségeik ékszereinek) hatvanadrészét, vagyis az igaz becslés szerint hatvan forintot érő dolgok után egy forintot fizetni.

2. §. A bíró és esküdt polgárok pedig, mindezeket a dolgokat eskü alatt híven tartoznak kinyomozni és megbecsülni.

3. §. Jobbágyaik mindazonáltal fizessék be a vármegyéhez az egy forintos adót és a hatvanadot.“

I. Ferdinánd király 1542. évi (pozsonyi) VII. decretumának 6. cikkelye Mária királyasszony hitbérééről következőleg gondoskodik:

„6. Cikkely.

Lipcse, Végles, Dobraniva várak
visszaadandók törvényes uraiknak.

Méltóztassék a királyi felség Lipche, Végles és Dobraniva várait a besztercebányai határozat értelmében végre valahára visszaadni azoknak, akiket jogosan illetnek.

1. §. És ne engedje azok visszaadásának további elhalasztását, kikötvén a felséges Mária királyasszony hitbérét tevő ama váraknak a visszaadását, amelyek a felséges királynétől az ország felosztása alkalmával valamiképen kézre kerültek.

2. §. Sőt inkább méltóztassék a királyi felség gondoskodni, hogy a besztercebányai decretum erejénél fogva a királyné Ő felségének ezeket a javait is visszaadják.“

Ugyanezen decretum 43. cikkelye Keglevyth Péter levelesítéséről következőket tartalmazza:

„43. Cikkely.

Keglevyth Péter levelesítése.

Mivel köztudomású, hogy a néhai nagyságos Csáktornyai Ernst Gáspár a múlt években minden örökös hátrahagyása nélkül múlt ki e világból és összes várai, kastélyai és fekvő jószágai meg birtokjogai minden kétségen kívül, jog szerint és tényleg Magyarország szent koronájára és következőképp a már említett király urunkra háramlottak.

1. §. Nagyságos Keglevyth Péter ellenben azt állítván, hogy az a Gáspár ötödik leányának, Gáspár özvegyének, és következtetés-képen a születendő örökösnek (mert Péter ürügyül hozta föl, hogy leánya az ő férjétől teherben maradt hátra) végrendeleti gyámjává tette, nevezett Gáspárnak Zalamegyében fekvő Csáktornya és Strigó nevű várait valamint a Kőrösmegyében létező Szent-György várát és Kapronca kastélyát az alatt a koholt ürügy alatt, hogy leánya teherben van, a királyi fiskus legvilágosabb joga ellenére elfoglalván, a királyi felség nyilvánvaló sérelmére azok birtokában merészkedett maradni, mindaddig míg a szülés ideje el nem érkezett.

2. §. E közben azonban ő felsége, nehogy valami alátoit csecsemőt adjanak ki örökösül, a szülés ellenőrzésére törvényesen néhány tisztességes és megbízható nemes asszonyt alkalmazván, miután megtudta, hogy ez álürügyként volt kigondolva, azokat a várakat és a kastélyt nem egyszer méltóztatott jó indulattal visszakövetelni.

3. §. Ámde a nevezett Keglevyth Péter, nem törődve sem az igazsággal és tisztességgel, sem Ő felségének kegyességével és jó indulatával, semmi áron nem akarta azokat visszaadni.

4. §. Később azután említett leányát nagyságos Alsólíndvai Bánffy Lászlóhoz férjhez adván, miután újból és újból megidéztek, néhány hónappal ezelőtt, szabad menevéd alatt, a királyi Felsőházhoz jött Bécsbe.

5. §. Ahol az a Keglevyth Péter Ő felsége előtt a tanácsban, néhány főpap és báró urnák, Ő felsége tanácsosainak, ebben a tanácsban történt minden dolog nagyszámú tanúinak a jelenlétében (mert a többi mind világosabb a fényes napnál) személyesen megjelenván és kezét mellére tevén, ámbár ő királyi felségének a kegyes és gyöngéd atyai intésére, keresztény hite alatt önkényt és szabadon megígérte, hogy az előbb megnevezett várakat és kastélyt, a hú szolga és alattvaló kötelességéhez illően Ő felsége amaz emberének kezéhez adja és szolgáltatja vissza, akit erre kiválasztott és ő felsége Keglevyth Péter jelenlétében meghagyta; hogy azok tisztelendő Albert prépost urnák, a királyi kamara főnökének a kezéhez szolgáltatandók és adandók vissza.

6. §. Az a Keglevyth Péter mégis, nem borzadván el attól, hogy a szent korona jogainak és a besztercebányai közönséges határozatnak, amely meghagyja, hogy az utóbbi évek alatt igaztalanul elfoglalt minden várat, kastélyt és más fekvő jószágokat meg birtok jogokat, örökös hűtlenség vétke alatt adják vissza azoknak, akiket illetnek, vakmerően ellene szegüljön és hogy ígéretét megszegje, az előbb érintett Csáktornya, Strigó, Szent-György várakat és Kapronca kastélyt minden tartozékaikkal és egyéb fekvő jószágokkal meg birtok jogokkal együtt nem akarta

a *nevezett* Albert prépost úr kezéhez adni és szolgáltatni, hanem azokat önhatalmúlag saját maga számára merészkedett visszatartani és birtokukban maradni.

7. §. Nehogy tehát mások, az ő példája után indulva, főképen az időknék ebben a veszedelmes állapotában, hasonló dolgot merjenek elkövetni; és különben is, mivel tudva van, hogy a megnevezett Keglevyth az elmúlt években, miután nemzetes Desházi István örökösök hátrahagyása nélkül elhalálozott, Szomszédvár várát, valamint a Sziavonországban fekvő Szellyéra és Sztubica kastélyokat elfoglalta és ezeket az említett királyi felség az ő kezéből még ki nem vette.

8. §. Határoztuk: hogy, ha Keglevyth Péter a tisztességes férfiak előtt a fentebbi módon rossz színben feltüntetett becsületének és hírnevének helyreállítására az érintett várakat és kastélyt a jelen naptól számítandó két hónap tartama alatt Ő felségének vissza fogja adni és azután a vakmerően megsértett királyi felséget meg fogja engesztelni és ez által minden említett gonosz tettet elenyészteti, minden rendén van.

9. §. Különben legyen az a Keglevyth Péter jelen határozatunk erejénél fogva mint Ő felségéhez és az országhoz nyilván hűtelen, úgy most mint jövőre, és jövőre úgy mint most, közönségesen és nyilvánvalóan, jog szerint és tényleg örök hűtlenség vétkében, és fejének és összes javainak elvesztésében elmarasztalva és levelesítve.

10. §. Továbbá ugyancsak Keglevyth Péternek összes neemes szolgálói, Magyarországnak és az alája vetett részeknek a honfiai, az előbb mondott örökös hűtlenség vétkének és összes javaik elvesztésének a büntetése alatt legyenek kötelesek és tartozzanak Keglevyth Pétert ama két hónapi határidejének az elteltével azonnal elhagyni.“

I. Ferdinánd király 1543. évi VIII. decretumának 8. cikkelye Máriát királyné csapatszolgáltatását ekkép kérelmezi:

„8. Cikkely.

Méltóztassék a királyné ő felsége az ötöt illető fekvő jószágok fejében csapatokat tartani.

Könyörögnek a karok és rendek a felséges Mária királyasszonynak, az ő kegyelmes úrnőjüknek is, akinek Magyarországnak bizonyos fekvő jószágai és jövedelmei vannak, hogy ő felsége az ő kegyességénél és jó akaratánál fogva az ország védelmére bizonyos csapatokat méltóztatnék tartani, hogy a királyi felség várórsége ezzel a hozzájárulással erősebb lehessen“.

Ugyanezen decretum 32. cikkelye a hitbérek és jegyajándékok szünet nélküli elbírálásáról következőleg intézkedik:

„32. Cikkely.

A bírászkodás szünet nélkül folyjon.

Mivel mind az elmúlt, mind az ezután felmerülő egyenetlenségek, jogtalanságok és főképen hatalmaskodások törvényes orvoslásra szorulnak.

1. A helytartó urnák a hozzá tartozó többi rendes bírakkal együtt nemcsak a nagyobb hatalmaskodás öt esetét és a felbbezéseket, hanem a zálogjogok, új adósságok, hitbérek és jegyajándékok, kártételek és erőszakos foglalások iránt indított összes pereket is szünet nélkül kell elbírálnia.

2. §. És a megítélt ügyeket hajtassa végre.“

I. Ferdinánd király 1545. évi IX. decretuma 13. cikkelyében ezeket rendeli:

„13. Cikkely.

A hadakozásra alkalmatlanok, küldjenek maguk helyett másokat a hadjáratra.

A birtokos nemes özvegy asszonyok és gyermekek, öregek és erőtlének, akik a hadakozásra alkalmatlanok, mind személyük helyett, mind tíz jobbágyuk után, a fentebbiek szerint, lovasaikat küldjék.“

Ugyanezen decretum 16. cikkelye így hangzik:

„16. Cikkely.

A királynő azok után a fekvő jószágok után, amelyeknek Magyarországon van birtokában, tartson katonát.

Hogy a királynő Ő felsége a Magyarországon levő fekvő jószágai és jövedelmei után tartsa el bandériumát.“

Ezen decretum 21. cikkelye az özvegyasszonyokról ekkép szól:

„21. Cikkely.

Az egytelkes nemesek fejenként menjenek a háborúba. Az özvegyek, akiknek a háborúra alkalmatlan fiaik vannak, mentesek legyenek.

Az egytelkes nemes emberek egy egész udvar vagy telek után személyenkint menjenek el.

1. §. Azonban az egytelkes özvegyasszonyok, akiknek a háborúra alkalmas fiaik nincsenek, maradjanak otthon és imádkozzanak Istenhez.“

Ugyanezen decretum 36. cikkelye a nőág jogainak évenkénti két határidőben való perléséről így rendelkezik:

„36. Cikkely.

A nőág a maga jogait az atyafiak ellenében a nyolcadas határidőkben perelheti.

Hogy az ugyanazon nemzetségből való nőágú atyafiak az ő

jogaikat, részüket vagy leány negyedüket az apai vagy ősi javakból fiági atyafiak ellenében az előbb említett két határidőben kereshessék törvény útján.“

Ezen decretum 46. cikkelye a királyné által hitbére zálogául visszatartott javakról ekként rendelkezik:

„46. Cikkely,

Végles, Dobraníva és Lipcse visszaadandók.

Hogy a királyné ő felsége Végles, Dobraníva és Lipcse várakat végre valahára már adja vissza azoknak, akikre tartoznak, amint ez minden korábbi gyűlésen el lett határozva.

1. §. Nehogy ő felségének példájára mások is merészkedjenek idegen javakat visszatartani.

2. §. És ne tartsa meg azokat a mások kezén levő fekvő jószágai fejében, mivel ezeket nem az urak vagy nemesek adták vagy zálogosították el másoknak,“

I. Ferdinánd király 1546. évi X. decretumának 5. cikkelye így hangzik:

„5. Cikkely.

A királynak egy forint, és a királynénak ötven dénár segílyt ajánlanak.

stb. 2. §. Mindamellet, hogy a királyi felség lássa, hogy a magyarok a végső percekben, nyomorult és csaknem kétségbeejtő viszonyok közepette sem mulasztanak el semmit sem, amit saját védelmükre megtehetnek: az ország karai és rendéi az országnak az ellenség ellen való állandó megvédésére, a pártütők és engedetlenek megbabolására, a királyi felségnek egy egész év tartamára közös akarattal a következő segílyt ajánlják meg: úgymint: minden kaputól vagyis minden telkes és adózó jobbágyuktól (akik tudniillik a telkeknek, amelyeken vannak, földeit, rétét használják és egyéb hasznát húzzák) egy-egy magyar forintot, amelyhez az urak, nemesek és többi karok saját zsebükből a porták vagyis jobbágyaik számához képest húsz-húsz dénárt adnak.

3. §. És ezt a húsz dénárt az ország karai és rendéi a felséges királyasszony, a király ő szent felségének hitestársa, az ő legkegyelmesebb asszonyuk iránt tartozó régi tiszteletből, a királyné Ő felségének kívánták följánlani és átadni, stb.“

Ugyanezen decretum 7. cikkelye ezeket rendeli:

„7. Cikkely.

Mekkora adót fizessenek a plébánosok, valamint a kápolna és oltárigazgatók?

Ezenkívül, hogy úgy a király vagy a királyné Ő felségeikhez, mint az urak vagy nemesekhez tartozó bármely város, mezőváros és falu plébánosai, azok tudniillik, akiknek magán vagy saját

jobbágyaik nincsenek, kötelesek legyenek az ő kerületükben vagy plébánosi hatóságuk alatt álló minden feleséges személytől egy-egy magyar dénárt fizetni.

1. §. Akiknek pedig jobbágyaik vannak, azok jobbágyaik számához képest fizessenek, éppen úgy, mint a többi urak és nemesek a főnőbb kijelölt két határidőben, saját zsebökből ötvenötven dénárt.

2. §. Az egyes kápolna és oltárigazgatók is fizessenek az említett Lőrinc napján ötvenötven dénárt, és ezt az egész pénzeszeget a királyi felség kezéhez kell szolgáltatni.“

Ezen decretum 29. cikkelye ismét Mária királynéről így hangzik:

„29. Cikkely.

Mária királynét reá kell venni, hogy a várakat és fekvő jószágokat, melyeket az ő emberei elfoglaltak, adja vissza.

Aztán mindenek fölött szükségesnek, és a kölcsönös egyetértésnek az országban való helyreállítására tartozónak látszik, hogy (amint ezt a királyi felségtől az utóbbi gyűléseken az ország összes rendének és karainak közös egyetértésével kérték volt) ő felsége bírja reá növéret, felséges Mária királynét és eszközölje ki tőle, hogy a királyné Ő felsége azokat a várakat valamint fekvőjószágokat, okiratokat, kiváltságleveleket, amelyeket ő maga és az ő emberei már rég elfoglaltak és elvettek volt, Ő felsége híveinek, (akik ezeket a fekvő jószágokat és várakat az ő nagy kárukra és súlyos veszteségükre már régóta nélkülözik) annyi kérés után adja vissza.

1. §. Hogy ekképen az idegen javak többi birtokosai, ez után a példa után indulva, azoknak a visszaadására könnyebben rávehetők legyenek.“

I. Ferdinánd király 1548. évi XII. decretumának 59. cikkelyében ezt olvassuk“:

„59. Cikkely.

Az Izabella királyné és György barát kezén levő fekvőjószágok visszaszerzendők és azok részére, akiket illetnek visszaadandók.

Méltóztassék a királyi felség arra is módot találni, hogy ő felsége híveinek a felséges Izabella királyasszony és György barát hatalmában levő fekvő jószágai visszakerüljenek azokhoz, akikre tartoznak.

1. §. És valamint Ő felsége az azok hatalma alatt álló nemeseknek törvényt és elégtételt szolgáltat, ugyanez azok részéről is megtörténjék.“

I. Ferdinánd király 1550. évi XIII. decretumának 53. cikkelye az özvegyek pereinek elbírálásáról következőleg szól:

„53. Cikkely.

A szegények pereit pénteken és szombaton kell fölvenni és elbírálni.

Továbbá, pénteken és szombaton, az eddig követett szokáshoz képest, a szegények és özvegyek pereiben kell bíraskodni.“

I. Ferdinánd király 1552. évi XIV. decretumának 28. cikkelye ekként rendelkezik:

„28. Cikkely.

Az özvegyek peres ügyei.

Az özvegyeknek és másoknak azon peres ügyeit is, melyeket a hitbér vagy nászajándék tárgyában indítottak vagy indítani fognak, a helytartósági törvényszékeken, megszakítás nélkül kell elbírálni.“

I. Ferdinánd király 1555. évi XVII. decretumának 2. cikkelyében a hitbér és nászajándékot tárgyzó perek felől így intézkedik:

„2. Cikkely.

Közönséges és helytartósági törvényszékek tartása.
Milyen ügyeket kell ezeken a törvényszékeken ellátni.

stb. 2. §. A nádor úrnak bíraskodása alá pedig, a helytartói hatalomnál és rendszabásnál fogva a következő peres ügyeknek kell tartozniuk:

6. §. A hitbért és nászajándékot és ezeken kívül azokat a zálogjogokat tárgyzók, amelyekre nézve a felperes bevalló levelekkel tényleg kimutatni tudja azt, hogy elzálogosított fekvő javai valakinél zálogban vannak, stb.“

I. Ferdinánd király 1559. évi XX. decretumának 42. cikkelye Mária királyné részére első bejövetele alkalmával ily szavakkal ajánl ajándékot:

„42. Cikkely.

A rendek a fenséges Mária fejedelemnőnek,
Csehország királynéjának, ötödik Károly császár leányának
és Miksa király hitvesének, Magyarországba való első bejövetele alkalmából ajándékot ajánlanak meg.

Továbbá mivel a királyné Ő felsége, a mi legkegyelmesebb asszonyunk, az említett királyi felséggel és férje urával egyben a mi legkegyelmesebb urunkkal ez alkalommal legelőször méltóztatott Magyarországra jönni és Ő felsége hívei közt megjelenni:

1. §. Mivel az Ő szent felsége hű magyarjainak, minden szükségleteivel és ügyeivel szemben, úgy a császári felség előtt, mint a fenséges cseh király előtt, magát már is, az ő szíves pártfogásával és támogatásával mindenkor kegyelmes védasszonyunknak

mutatta be; és abban a reményben vannak, hogy Ő felsége tőlük ezt a kegyelmes, kegyes és jó indulatát, sem az említett felségek előtt, sem kedvelt testvére, a fenséges spanyol király előtt, ezutánra sem fogja megvonni.

2. §. Az ország összes karai és rendei, mindenekelőtt, az Ő felsége köztük való megjelenését lélekben örvendező szívvel látják és elhatározták, hogy azt (amennyire a mostani nyomorúságaikban szegénységük engedi), alázatosan, kedveskedő ajándékkal fogadják,

3. §. És elvégezték, hogy a köz védelemre főntebb megajánlott pénzsegély első határidejében a királyné ő felsége számára, úgy az uraknak és nemeseknek, mint az ország többi karainak és rendiének a fekvő jószágaiból ebben az esetben, minden megrovás alá eső porta után húsz magyar dénárt adózzanak és azt a királyné Ő felségének adják.

4. §. És kéri a királyné Ő felségét, hogy ezt a csekély ajándékukat méltóztassék kegyelmes és kegyes szívvel elfogadni és jó néven venni.

5. §. Ennek a pénznek a felszedésére (ha a királyné Ő felsége is jónak látja) a magyar kamara titkárát: Hosszutóti Györgyöt találták alkalmasnak, akképen, hogy azokról, amelyeket beszedett, a királyné Ő felségének számot adjon.“

I. Ferdinánd király 1563. évi XXI. decreiumának 47. cikkelye ezeket: rendeli:

„47. Cikkely.

Ha a király hűtlenség okából adományoz valakinek fekvőjószágot és ellenmondás történik, az ítélőszék bírálja meg, hogy hűtlenség címén az adományozás helyesen történt-e?

Miután pedig a császári szent felség azon adományainak a visszavonásába, amelyeket a lázadókhöz és az ellenfélhez szítás miatt hűtlenség címén tett, bele nem egyezik, az ország karai és rendei Ő szent felsége akaratának ellenére nem szavaznak, stb.

6. §. Mindazonáltal, mivel azt állítják, hogy a lázadás miatt, hűtlenség címén, vajmi sok nemesnek, özvegynek, gyermeknek és elaggottnak a fekvő jószágá vált adomány tárgyává; igazságosnak látszik, hogy a császári és királyi szent felség ítélő székén elbírálják, hogy az ilyenek követtek vagy követhettek-e el valamit, amivel a hűtlenség büntetését érdemelnék meg?

7. §. És ha úgy találnák és az válnék bebizonyította, hogy békésen otthon ülve, az ellenfél mellett önszántukból föl nem keltek, Ő felsége ellen fegyvert nem fogtak; az ellenfélnek önkéntesen esküt sem tettek és az Ő felségével ellenséges katonákat ellátással nem segítettek; az ilyeneknek a fekvő jószágait adják vissza,“

Ugyanezen decretum 51—53. cikkelyei ezen intézkedéseket teszik:

„51. Cikkely.

A szegények, akiknek peres ügyeit a királyi törvényszéken pénteken és szombaton bírálják el, szegénységükről az alispántól és a szolgabiráktól bizonyítványt vegyenek.

Mínthogy az ügyvédek, a szegények, özvegyek és árvák peres ügyeiben, amelyeket, az ország régi szokásához képest a királyi ítélőszéken pénteken és szombaton szoktak megvizsgálni és elbírálni, a szegénység minőségére nézve igen gyakran vitatkozást és civódást indítanak:

1. §. Megállapították, hogy az alispánok és szolgabírák, az Ő felsége iránt tartozó hűség és engedelmesség alapján, az ilyen szegények, özvegyek és árvák állapotáról hiteles bizonyítványokat állítsanak ki.

2. §. És aztán a szegények ezeket a peres ügyeik felvétele alkalmával, szegénységük igazolására, maguk fölmutassák.

52. Cikkely.

A szegények peres ügyeit a vármegyéken az első napon vegyék elő.

Azt is megállapították, hogy a vármegyéken, a törvényszék első napján csakis a szegények peres ügyeit tárgyalják.

53. Cikkely.

A vármegye joghatósága alá tartozó peres ügyekben az ügyvédi megbízás a megye székén is megtörténhetik.

Továbbá, mivel az ország határszélei felé és némely vármegyében, úgynevezett hiteles vagy hitelt érdemlő helyek vagy épen nincsenek vagy pedig teljesen elpusztultak és elenyésztek:

1. §. Annyira, hogy a mindkét nemen levő urak és nemesek ügyvédeként könnyen nem vallhatnak:

2. §. Elhatározták, hogy a csupán a vármegye előtt folytatott peres ügyeiben, azon vármegye törvényszékén, ügyvédet akárki vallhasson.

3. §. A vármegye elibe nem tartozó egyéb peres ügyekben pedig, az ügyvédek bevallása, a régtől fogva mindeddig megtartott szokás szerint történjék.

4. §. És mivel Gyula és Sziget várából a nemesek közül igen sokan, vagy a törököktől való félelem miatt, vagy pedig azért, mert köztük özvegyek és erőtlenek vannak, a káptalanoknál és conventeknél, amelyek tőlük távol esnek, személyesen mindenkor meg nem jelenhetnek; megállapították, hogy az egri püspök úr az ő káptalanjából két-két kanonokot állandóan Gyulán tartson, akiknek egyike, a következő országgyűlésig, legyen ennek a helynek a plébánosa; a zalavári apát pedig, a maga conventjéből az év bizonyos részében egyet vagy kettőt Szigetre küldjön ki, és az ügyvédvallások ezek előtt történjenek.“

Miksa király 1567. évi II. decretumának 29. cikkelye a paráznaságok és egyéb bűntettek elkövetőinek megbüntetését ekkép rendeli el:

„29. Cikkely.

Ő felsége az ország részéről fölhozott
nyomorúságukat háromfelé működő biztosok útján
vizsgáltassa meg.

Továbbá, mivel nyilvánvaló, hogy a császári felség hűséges országlakosai, úgy a mostani, mint a többi országgyűléseken, milyen sok sérelmet, elnyomatást és nyomorúságot hoztak föl, amelyeket Ő felsége úgy magyar, mint idegen katonáinak fő- és más alsóbb rangú kapitányai részéről szenvedniük kellett és szenvednek ma is, amiképen azokról a császári felség az időként tett fölterjesztésekből kegyelmesen értesülni méltóztatott:

1. §. A császári és királyi felségnek jóakarató hozzájárulásával megállapították, hogy háromfelé osztott, magyarokból és németekből álló bizottságot rendelnek ki, amelyeknek egyikét, az ország Dunán túli; másikat a Dunán inneni részébe azaz a Dersffy úr alatt levő tíz vármegyébe; a harmadikat pedig Kaszára és az ország ott fekvő részeibe küldik ki.

2. §. Akik az alispán és a szolgabírák közben jöttével teljesen és igazságosan megvizsgálják azokat a károkat, gyilkosságokat, paráznaságokat, erőszakosságokat és egyéb gonoszságokat, amelyeket a magyar és német kapitányok és katonák bárhol elkövettek és véghez vittek.

3. §. A biztosok pedig ő császári felségének e vizsgálatról minél előbb tiszta, őszinte, hű jelentést tegyenek, aki aztán azt tanács uraival tárgyalás alá vévén, a biztosok részéről földerített dolgokban határozatot hozzon, és azokat, akik megérdemlik, a gonosztevő kapitányok tisztének elvesztése mellett, szigorúan megbüntesse és az okozott károkért elégtétel adásra szorítsa, stb.“

Miksa király 1569. évi III. decretumának 25. cikkelyében ezeket olvashatjuk:

„25. Cikkely.

Az élelmiszerek szállítására nézve a
korábbi országgyűléseken megállapított módot
tartsák meg.

A katonai őrség számára, az élelmi szereknek, a véghe-lyekhez szállítása módját és rendjét, már a korábbi országgyűléseken megállapították; ezt az országlakók most is megújítják és annak megtartását elhatározzák,

1. §. És nem is kételkednek afelől, hogy az élelmi szerekben, amennyiben ezen évnek szüksége mellett lehetséges, semmi hiány sem fog lenni, ha (amiképen Ő szent felsége az arról való gondoskodást kegyesen megígérte) azoknak a valódi árát megfizetik.

2. §. De tekintetbe kell venni azokat, akik semmi eladni valót nem szállíthatnak és otthon sincs anyuiuk, amiből magukat, gyermekeiket és feleségüket eltarthassák,“

Ugyanezen *decretum* 59. cikkelye a feleség és gyermekek elhelyezéséről ekkép gondoskodik:

„59. Cikkely.

Gondoskodás arról, hogy a felső vármegyék hadjáratra menő nemesi a feleségüket és gyermekeiket hol hagyják? avagy tőlük a hadba szállás helyett valamely adózásnak az elfogadása.

Végezetre, a szatmárvármegyieiek, és a tiszántúli többi vármegyieiek, az ország karai és rendéi előtt kijelentették, hogy rájuk nézve, valamely ellenséges erő betörése és Ő felsége hadseregének Kassa felé hátrálása esetén (amikép a közelebbi években történt) mennyire súlyos, sőt lehetetlen volna, hogy az Ő szent felsége kapitányainak fölhívása következtében, oly messzeségre személyesen a hadsereghez csatlakozzanak; és hogy feleségeiket, gyermekeiket és összes vagyonukat otthon hagyják, akiknek és amelyeknek inkább valamely bátorosabb helyre (amilyen ott a közelben nincsen) szállításával kellene, hogy foglalkozzanak:

1. §. Ami azokra nézve, az országlakók ítélete szerint is, nehéz és fölötte veszedelmes levén: az iránt esedeznek, hogy Ő szent felsége gondoskodjék kegyelmesen valamely olyan alkalmas módról, hogy a hadseregben lételük alatt, feleségeiket és gyermekeiket családotól valamely biztos helyen hagyhassák.

2. §. Vagy ha ez nem lehetséges, a hadbaszállás helyett valamivel adózzanak és így a családjuk biztosabb helyekre szállításáról önmaguk gondoskodhassanak.

3. §. Amiképen hogy Ő felsége kegyelmesen meg is Ígérte, hogy a kérésüket figyelmére fogja méltatni és valamely ellenséges erő betörése esetére a hadviselésnek ezutánra olyan módját állapítja meg, amellyel méltán megelégedettek lehessenek.“

Rudolf király 1578. évi 1. *decretum*ának 22. és 23. cikkelyeiben ezek“ olvashatók:

„22. Cikkely.

Erdődy Péterné özvegy úrasszony az Illésházy Istvántól elvett fekvő jószágokat adja vissza és az erőszakosságért rendkívülig törvényt álljon.

A néhai Erdődy Péter özvegy úrasszonya és ennek fiai Erdődy Tamás és Péter ellenében, Illésházy István is, amiatt panaszkodik, hogy azok őt, a Körmend várából illető részétől,

amely a legtisztább jog szerint hozzátartozott, minden törvénytelen kívül erőszakkal megfosztották.

1. §. Ennélfogva megállapították, hogy Ő felsége ezeknek az elvett fekvő jószágoknak, a főkapitánya és az ő kapitányai útján való előbbeni állapotba visszahelyezését azonnal megparancsolja.

2. §. Az erőszakoskodást pedig és az ebből származott károkat az ezután tartandó legelső törvényszéken, rendkívüli utón minden más peres ügyeknek a sorrendén kívül, megvizsgálják és az ez iránt meghozott ítéletet végrehajtással foganatosítsák; az ellentmondás, eltiltás és visszaüzés ellent nem állván.

23. Cikkely.

Tarnóczy András özvegyének, Erdődy Péter özvegye az elvett fekvő jószágokat visszaadja.

A néhai Erdődy Péternek ugyanezen özvegye ellen és ennek a megnevezett fiai ellen, Tarnóczy András özvegye is panaszol, hogy az ő Körmenten levő házát, késő éjszakán, fegyveres kézzel megtámadtatták és onnan minden vagyonát, pénzét, ruháit, arany és ezüst tárgyait erőszakkal elvették,

1. §. Ennek okáért megállapították, hogy az ispán és a kapitányok magát az özvegyét és ennek fiait kényszerítsék reá, hogy amiket elvettek, azokat visszaadják.

2. §. És az erőszakosságot a rendes bíró urak a jövőre legközelebb tartandó törvényszéken soron kívül megvizsgálják és az eziránt hozott ítéletet kellő végrehajtással foganatosítsák az özvegy Erdődyné és fiai ellentmondása, tiltakozása és visszaüzése ellent nem állván.“

Ugyanezen decretum 26. cikkelye pedig ekkép szól:

„26. Cikkely.

Tegzes Antal peres ügye, akit az erdélyiek megöltek.

Tegzes Antal megölésére nézve, amelyet amint mondják, némely debreceni polgároknak az unszolására, az erdélyiek követtek el, a néhai Salmi Eck gróf özvegy úrasszonya, annak a fiával és leányaival akképpen egyezett ki, hogy mint földesúrasszony a debreceni polgárok felett a legközelebb jövő Keresztelő Szent János születése napján és a közvetlenül ezt követő más két napon, Diós-Győr városában, a borsodvármegyei szolgabíró és esküdt nemes jelenlétében, törvényt és igazságot szolgáltatasson.

1. §. Amely Ítélettel, ha a felperesek megelégedni nem akarnak, Borsod vármegye törvényszékéhez felebbezzék.

2. §. Ahol is azon vármegye alispánja a szándékos emberölésről kelt ezeröttszázhatvanharmadik évi cikkelyekhez képest

ítéletet szolgáltatasson; ugyanazon cikkelyek értelmében a királyi curiához a fellebbezés fennmaradván.

3. §. Hogyha pedig a grófné úrasszony ítéletet szolgáltatni vonakodnék, avagy azok a polgárok, akiket az ügy megvizsgálására kitűzött határidő előtt, a felperesek egy teljes hónappal előbb megneveztek, az úrasszony vagy ennek tisztviselői előtt meg nem jelenének; akkor a polgárok közül azokat, akik távol maradtak, levelesítsék.“

Rudolf király 1595. évi VI. decretumának 34. cikkelye a táborba menő asszonyok vízbe vetését rendeli a következőképen:

„34. Cikkely.

A táborba menő asszonyokat, akik nemzetünkhöz tartoznak, a vízbe vessék.

Továbbá megállapították, hogy a nemzetünkhöz tartozó asszonyok üzérkedés és egyéb dolog miatt a táborba ne menjenek, hanem minden üzérkedést a férfiakra hagyjanak.

1. §. Azt, aki ez ellen cselekszik, varrják zsákba, vessék a vízbe és merítsék alá.“

Ugyanezen decretum 56. cikkelye a Báthory Zsigmonddal kötött erdélyi egyezkedést tartalmazván, ezen békeegyezség 2. cikkelyének 7. §-ában eze-
ket olvassuk:

„7. §. És minthogy maga az erdélyi fejedelem isten jóvoltából azt reméli, hogy nemcsak fiakat, hanem leányokat is fog nemzeni; ennek okáért fiúörökös hiányában (a mondottak szerint) Ő felsége gondoskodni fog arról, hogy mindenik leánya, az asszonyi ruhaneműeken és a drágaságokon kívül, százezer rénusi forint jegyajándékot kapjon.“

Majd ezen békeegyezség 4. cikkelye így szól:

„4. Cikkely.

Hogy Ő császári szent felsége, a nagyságos fejedelem számára, a nemes ausztriai vérből, elsőbben is, feleségről gondoskodjék; amire nézve, a néhai fenséges Károly főherceg, kedvelt nagybátyja özvegyénél és a fenséges Ferdinánd főherceg és bajor hercegnél, akik Ő szent felségével együttesen, az említett néhai fenséges Károly főherceg leányainak a gondnokai, mindent meg fog tenni, hogy azon leányoknak valamelyikét feleségül adják.“

Rudolf király 1597. évi VIII. decretumának 7. cikkelyében ezt olvassuk:

„7. Cikkely.

Hogy Ő császári felsége mellett, kevesek kivételével, mindenki személyesen fölkeljen.

Hogyha pedig ő császári és királyi felsége ebben a hadjáratban a maga saját személyében megjelenik, akkor őseik

szokása szerint Ő felsége mellett az összes főpap, báró és mágnás urak és nemesek személyesen fölkelni tartozzanak.

1. §. Kivéve a rokkantakat, a gyengéket, a szolgálatban állókat, az özvegyeket és a hadakozásra alkalmatlanokat, akik maguk helyett más alkalmasakat küldjenek.“

Ugyanezen decretum 27. és 28. cikkelyei az özvegyek és árvák vagyonát így védik:

„27. Cikkely.

Hogy az elhaltak és mások fekvő jószágait
Ő császári felsége fiscusa, erőszakkal el ne foglalja;
hanem jogát az ország törvényei értelmében tartozzék
keresni.

A karok és rendek azt panaszolják, hogy Ő felségének a kamarája, a „fiskus“ nevében némely nemeseknek, és pedig úgy azoknak, akik a minapában Eger ostroma körül forgolódtak, mint az itt-amott elesetteknek és elhaltaknak és más életben levőknek is, a fekvő jószágait, a birtokosoktól, utódoktól, özvegyektől és árváktól, mintegy önhatalmúlag, fegyveres kézzel és minden törvényes eljárás nélkül elfoglalni kezdette; amiképen, hogy a birtokosok tiltakozása ellenére, a Chapiak fekvő javait is, ugyanolyan erőszakos úton elfoglalta.

1. §. A kamara tehát ezután ilyesmit megkísérteni ne merészkedjék, sőt inkább Ő felsége azokat a fekvő javakat is, amelyeket az előbb említett módon elfoglaltak (a foglalás valóságának kitudása mellett), azoknak, akiktől elfoglalták, visszaadni, és ha az ilyen fekvő jószágokra nézve magának valami jogot követel, azt ezután az ország decretumaihoz képest a törvény útján keresni méltóztassék.

2. §. Mindazonáltal Ő császári és királyi felsége erre a cikkelyre nézve (mint igen fontos ügyre) később fog kegyesen határozni és a dolog valóságának a földérite, meg a magyar tanácsosainak meghallgatása után azt, amit a jog és igazság kívánni fog, kegyelmesen meg fogja állapítani.“

„28. Cikkely.

Az egi árvák és özvegyek vagyona
letartóztatónak a büntetéséről.

Megállapítják, hogy az egi árváknak és özvegyeknek a vagyonát azok, akiknek megőrzés végett átadták volt, hűségesen visszaadják.

1. §. Akik vissza nem adják, azok kétszeres büntetéssel és becstelenséggel lakoljanak.“

Ezen decretum 32. *cikkelye* Nádasdy Kristóf özvegyéről következőket tartalmazza:

„32. *Cikkely.*

Az ország karai és rendei kéri,
 hogy Ő felsége a Vas- és Sopronvármegye,
 meg a Nádasdy Kristóf özvegy úrasszonya között
 fennforgó viszálykodást, a magyar és német biztosok útján
 megvizsgáltatni méltóztassék.

Nádasdy Kristóf özvegy úrasszonya, jóllehet, hogy a rendek az ő különböző erőszakosságait már többször tárgyalták és előterjesztették, sőt azokra nézve külön törvénycikkelyt alkottak is, mindazonáltal Vas- és Sopron vármegyéket még most sem szűnt meg háborgatni:

1. §. Sőt Ő felsége törvényes parancsaira nyilván azt meri mondani és felelni, hogy az a vármegye a panaszokra nézve ü felségét nem jól és nem igazságosan tájékozta.

2. §. Ennek okáért a karok és rendek arra kéri alázatosan Ő felségét, hogy legközelebről méltóztassék arra alkalmas német és magyar nemzetiségű biztosokat kiküldeni, akik az azon vármegyék lakói és az ugyanazon úrasszony és ennek alattvalói közt fennforgó viszálykodásokat megvizsgálják és végrehajtással foganatosítsák, hogy különben hasonló magántermészetű ügyekkel az ország közügyeit ne zavarják és ne késleltessék.

3. §. Amely megbízatásnak az elvégzésére a magyarok részéről kinevezik: Kaszaházi Joó János urat, ő felsége személynökét, Heteyy Bálint, nádori ítélőmestert és Megyery Imre urakat; akiknek jogukban álljon a távollevők helyébe másokat választani és „Jubilate“ vasárnapra megbízatásukban minden bizonnal eljárjanak.“

Ezen decretum 42. *cikkelye* az apácák panaszainak megvizsgálását rendeli ekkép:

„42. *Cikkely.*

Azoknak az erőszakosságoknak, amelyekkel a különböző országlakókat Tapolcsány János illeti, a kitudására és kiegyenlítésére ő felsége biztosokat küldjön ki.

Továbbá az országlakók közül igen sokan vannak, névszerint pedig a remeték szerzetes rendje és a „nyulak szigetén“ levő apácák, akik Tapolcsány János ellen leginkább panaszkodnak, hogy őket az ország jogai és törvényei ellenére különböző fajta méltatlanságokkal illeti és határait meg fekvő jószágait erőszakosan elfoglalja.

1. §. Amiért is a rendek kéri Ő felségét, hogy méltóztassék

biztosokat kiküldeni, akik ezeket az erőszakosságokat megvizsgálják és ahogyan tudják, kiegyenlítik.”

Ugyanezen decretum 43. cikkelye pedig férjeik kiszabadításáért feleségküzdelmekről így szól:

„43. Cikkely.

Az ország rendéi alázattal kérik, hogy
a Chaby Mihály és Nagy György közt fennforgó ügyet,
magyar bírák vizsgálják meg.

Chaby Mihálynak a felesége és Nagy Györgynek a felesége fölöttébb panaszolkodnak, hogy az óvári kapitány, valamely gonosz feladás folytán férjeiket már régidő óta a legszigorúbb fogságban tartja, sőt még kínvallatásoknak is alávetni merészelte, mielőtt őket a törvény útján elmarasztalták volna; és most az ő ügyüket, e Magyarország nyilvánvaló szabadságai ellenére, német katonai szokás szerint akarja megvizsgáltatni.

1. §. Hogy tehát a gyanút, amely az igazságszolgáltatásnak ilyen intézéséből, innen s túl az említett Chaby Mihály és Nagy György ellen támadhatna, elháríthassák, az ország karai és rendéi azt látják helyesnek, hogy azoknak a dolgát és peresügyeit magyar bírók útján kell elbíráltatni.

2. §. Mert eddig is azt követték, hogy a magyar fölött csak magyar és a német fölött csak német bírák ítéljenek.”

Rudolf király 1599. évi X. decretumának 36. cikkelye a két feleségű, vérfertőző gonosztevőkről így rendelkezik:

„36. Cikkely.

A némely két feleségű, vérfertőztető
és közönséges gonosztevő nemesekre nézve közösen
megállapított büntetésről.

Továbbá: mivel a többi bűnök és szertelen gonoszságok között, amelyek ebben a Magyarországon és Szlavóniában divának, az sem utolsó, hogy némelyek, akik az Isten parancsolatjáról és a becsületességről megfeledkeztek, egynél több feleséget vesznek, sőt hogy bujaságuknak élhessenek és kedvezhessenek, az első feleséget elhagyva vagy megölve, másikat s néha éppen a legközelebbi vérrokont veszik el és fogadják házastársokul, mint amilyenek: Majthényi Imre, Báty Imre a Dély gyámja, Hollóssy János, Pellérdy Péter, és több ilyenek s úgyszintén ezeknek a feleségeik.

1. §. Aztán vannak más közönséges gonosztevők is, akik vagy útonálló, vagy pedig házbetörők és rablásokat meg emberléseket követnek el.

2. §. Ezért megállapították, hogy az ilyen közönséges gonosztevőkre nézve alkotott, negyvennyolcadik évi végzéseket megtartsák.

3. §. És ha a földes urak, a főispánoknak és alispánoknak a megkeresésére akár Ő felségének, akár a főpap és báró urak és nemesek bármelyikének a fekvő jószágaiban (még ha nemesek volnának is) azokat kellő módon megbüntetni nem akarnák, ugyanazok a főispánok és alispánok az olyanokat, elfoghatják, elítélhetik és megbüntethetik.

4. §. A fennebb megnevezett személyeket pedig legott perbe idézzék s előzetes törvényes elmarasztalás és elítélés után elfogassák és megbüntessék.“

Rudolf király 1600. évi XI. decretumának 23. cikkelyében ezeket olvassuk:

„23. Cikkely.

A néhai Teuffenbach Kristóf felesége és ennek fia Homonnai György ellen emelt panaszokról és arról, hogy ezek ellenében miképen kell eljárni.

Az ország karai és rendei előtt, hat vármegye is, nemzeti Dóczy Frusina úrasszony a néhai nagyságos Teuffenbach Kristóf özvegye, és ennek a fia a nagyságos Homonnai György ellen, a nemességgel, különösen pedig: nemzeti Zokoly Péterrel és Bánóczi Simonnal és még igen sok másokkal szemben elkövetett erőszakosságaik miatt súlyos panaszt emel:

I. §. Ennek okáért megállapították, hogy ezekkel szemben úgy járjanak el, mint ahogyan a nyilvánosan bepanaszoltak ellenében szoktak eljárni.“

II. Mátyás király 1608. évi I. decretumának 25. és 26. cikkelyeiben ezeket olvassuk:

„25. Cikkely.

Közbenjárás Joó János mellett.

Minthogy pedig nemzeti Joó Jánost is, minden fekvő jószágaitól megfosztották és eddigelé hitvesével és gyermekeivel együtt, elég nyomorúságosan élt:

1. §. Ennek okáért az országlakók a királyi felség előtt érdekében közbe lépnek az iránt, hogy a királyi felség ő reá méltó tekintettel lenni méltóztassék.“

„26. Cikkely.

Bakics Péternek, a Révai Ferenc ellenében elkövetett tettét, a nádor úr, a rendestől eltérő törvényes utón, a király tanácsosai és az ország rendes bírái útján megvizsgálta.

Nagyságos Révai Ferenc úr a maga és az egész nemzetsége nevében súlyos panaszt emel a miatt:

1. §. Hogy a korábbi években, nagyságos Bakics Péter, esztelen szerelemre lobbanva, Forgách Zsuzsannát, panaszlónak a feleségét, önmagának a hűgát és sógorasszonyát, aki vele az atyafiságnak és sógorságnak kettős kötelékében áll, halálosan megszerette, és azután az isteni és emberi félelmet félretéve, néhány csatlósának magához vételével, Holics várának a sáncain és árkain setét éjben áthatolván, a háznak, amelyben az említett Zsuzsannát őrizet alatt tarták, a hármassal ellenséggépen körül fogván és áttörvén: őt; az őrizet helyéről, két szolgáló leánnyal együtt, némelyeknek a segítségével Detrekő várába vitte s az elhurcoltat egész a mai napig tetszése szerint ott tartja és vele vérfertőzésben él.

2. §. Hogy tehát, a hasonló szokatlan gonoszságok elkövetésének útját másokra nézve is elzárják, elhatározták, hogy az országgyűlés végeztével, a panaszos fél, a megnevezett Bakics Pétert és Forgách Zsuzsannát, meg az ő cinkostársait a törvényes idézés előrebocsátása mellett, a nádor úr elibe személyes megjelenésre idéztesse.

3. §. A nádor úr pedig magához vévén a királyi felség tanácsosait és az ország rendes biráit (kiket a decretumok kiigazítása idején nagyobb számban találhat), a felek állításainak és feleleteinek meghallgatása után és a hitelt érdemlő bizonyítékoknak is helyet engedve; a jelen ügyet, a rendestől eltérő törvényes utón megvizsgálni, elhatározni és a hozandó ítéletet kellő végrehajtással foganatosítani tartozzék,“

II. Mátyás király 1609. évi II. decretumának 73. cikkelye a vonatkozó kancelláriai taksákról így rendelkezik:

„73. Cikkely.

A nagyobb kancellária taksája vagyis,
hogy a királyi kancellárián a leveleket és
kiváltságokat miképen váltsák ki?

stb. 4. §. A fiágra szóló fiúsításáért minden jobbágy után ötven dénárt, stb.

18. §. Kegyelemeveléért házasságtörési ügyben tízenkét forintot, stb.“

II. Mátyás király 1613. évi III. decretumának 10. cikkelye az ország részéről házassági ajándékot következőleg ajánt meg:

„10. Cikkely.

A szentséges császári és királyi
felségnek és a felséges királyasszonynak a házassági
ünnepére és az országlakók közt elsőízben történt
megjelenésének szerencsértetésére tiszteletdíjat ha-
tároznak.

Továbbá, minthogy a szentséges császári és királyi felség az ő hú karait és rendéit ő felsége házassági ünnepélyére meghívni

méltóztatott, ezen irányukban tanúsított kegyességéért örökös hála köszönetet mondanak.

1. §. Az országlakók pedig akkor, valamelyes tiszteletdíjről, a súlyos akadályok közbenjötte és az idők mostohasága miatt nem gondoskodhattak, most mindamellert Ő felsége iránt szívük háláját gyenge tehetségükhöz képest kimutatni óhajtván: házassági ajándék címen minden kaputól egy forintot megajánlanak.

2. §. Hasonlóképen a királyné Ő felségének, legkegyelmesebb asszonyunknak, Ő felségének a hívei közt való első megjelenése és szerencsés megkoronáztatása örömeire tisztelet díjúl minden kaputól egy forintot.

3. §. Biztos reménységgel levén, hogy a királyné Ő felsége a magyar ügyeket (amelyektől függ az összes kereszténységnek a jólléte) ő császári és királyi felségénél hathatósan előmozdítja.

4. §. És esedeznek Ő felségeik előtt, hogy csekély ajándékokat kegyesen és szívesen elfogadni és jó néven venni *méltóztatassanak.*“

Ugyanezen decretum 23. cikkelye ekkép szól:

„23. Cikkely.

Az erőszakosságokról és a jószágelfoglalásokról a korábbi országgyűléseken kelt törvénycikkeknek világosabb megmagyarázása.

Az ország karai és rendéi most is elhatározták, hogy a múlt országgyűlési végzéseknél, az erőszakosságokra és a fekvő jószág elfoglalásokra nézve kiadott cikkelyei, az ő valóságos értelmükben, érvényükben megmaradjanak .

1. §. Mínthogy azonban ezeket a cikkelyeket igen sokan különböző ferde értelemben veszik és ebből bizonyos visszaélések harapództak el; ennek okáért az ország karai és rendéi, az ilyen káros tévedések elkerülése és visszaélések megszüntetése céljából elhatározzák és azokat ily módon világosabban megmagyarázzák:

2. §. Hogy azokat a cikkelyeket tisztán csak a hatalmaskodásokra és a fekvő javak elfoglalására, meg visszafoglalására kell érteni; nemkülönben egyéb erőszakosságokra, fogságba vevésekre, megverésekre, ingó javak meg az ezeröttszázkilencvenkettődik évtől fogva birtokolt, egyéb birtokjogok és várak, bármely cím alatt és bárki részéről történt elvételére; úgyszintén azokra is, melyeket valaki a jelenben vagy jövőre is erőszakkal vagy ő maga elfoglalna, vagy mások útján elfoglaltatna: de nem lehet érteni az öröklés, osztály, leánynegyed, csere, hitbér, jegyajándék, végrendelkezés, adósság, zálogos jogok és más hasonló jogesetekre nézve.

3. §. Ha pedig ezutánra valakit a hatalmaskodás színe alatt ez esztendő óta mostanig történt vagy ezután történő jószágfoglalásokért, visszafoglalásokért, valamint egyéb erőszakosságokért, fogságba vetésért, megverésért, ingó javak és más birtokjogok és váarak, bárki részéről és bármely című elvételért, csupán boszantás céljából, méltatlan keresettel megtámadnának; vagy ha valaki ellen öröklés, osztály, leánynegyed, csere, hitbér, jegyajándék, végrendelkezés, adósság, zálogosjogok és más hasonló jogesetektől valamely kitalált és kigondolt cím és ürügy alatt pert indítanának: az olyan nemeseket külön-külön, amint a keresetben megnevezve vannak, azonnal a méltatlansági kereset büntetésében kell elmarasztalni; és a méltatlanul kereső felperessel szemben (minden jogorvoslatok kizárásával) épen oly rövid utón végezzenek és végrehajtást tegyenek, mint ahogy a peres ügyet megindították, stb.“

Ezen decretumnak 33. cikkelyében ezt olvassuk:

„33. Cikkely.

Pálffy Katalin asszony és Eszterházy Miklós úr által a rendek részére némely diplomáknak az átadásáról és ezeknek a megőrzéséről.

Azok az eredeti levelek és diplomák, amelyeket Pálffy Katalin úrasszony, a néhai Illésházy István özvegye és Eszterházy Miklós a rendeknek hűségesen átadtak, bizonyos lajstromba véve és egynéhány báró urnák és nemesnek a pecsétjével lepecsételve, a nádor ispán úr hűséges megőrzése alatt maradjanak.

1. §. Akinek halála esetén az örökösei tartozzanak ugyanazokat az akkori legközelebbi országgyűlésen az országlakóknak hűségesen bemutatni; ugyanazoknak a másolatait is, a kérőknek kötelesek legyenek hitelesen kiadni és kiszolgáltatni.“

Ugyanezen decretum 37. cikkelye ekkép szól:

„37. Cikkely.

Nemzetes és nagyságos Pálffy Katalin úrasszonynak, a néhai tekintetes és nagyságos Illésházy István hátramaradt özvegyének, az ő felsége részéről újólag megengedendő királyi kegyelem mellett való perújításáról.

Jóllehet, hogy tekintetes és nagyságos Illésházy István úr, egykor Magyarországnak nádora és Pálffy Katalin úrasszony az ő hitvese, az összes fekvő jószágai elfoglalása miatt szenvedett káraikra nézve, mind ő felsége, mind pedig az ország iránt teljesített hű és lankadatlan szolgálataikért a bécsi végzések, s különösen ezeknek a tizenkettedik cikkelye tartalmához képest kielégítést nyertek:

1. §. Minthogy azonban az ő urának és férjének a halála után azokat a fekvő jószágokat a Szent György és Bazin mezővárosiak

megnyerték, a királyi fiscus pedig a szavatosság alól fölszabadítván, ekképen ez a kielégítés függőben maradt:

2. §. Amely ügyben jóllehet ugyan, hogy a szentséges császári és királyi felség, az özvegy úrasszonynak, a közönséges decretum tartalmához képest, kegyelem mellett való perújítást engedélyezni méltóztatott; mindazonáltal bizonyos tekinteteből és később fölmerült okokból az iránt esedeznek, hogy a császári és királyi felség ugyanabból a magyar cancelláriából egy másik perújító levelet kiadatni méltóztassék.

3. §. Amelyre nézve ő felsége is kegyelmesen és megfelelően intézkedik.“

„41. Cikkely.

A terebesi fekvőjóságoknak, nagyságos
Homonnai Drugeth György részére való visszaadásáról
és Balassa Borbála úrasszony, meg az ő árvái ügyéről.

Minek utána a karok és a rendek az ezerhatszázadik évi törvénycikkelyt, amelyet tekintetes és nagyságos Homonnai Drugeth György ellen hoztak, az ezerhatszáznyolcadik évi közönséges országgyűlésen az arra különösen alkotott törvénycikkellyel eltörölték és következőleg őt a megnevezett Zokoly Péter és Bánóczy Simon követeléseiivel szemben teljesen ártatlannak és hibátlannak nyilvánították, amit Ő felsége is kegyelmesen megerősített:

1. §. Ennek okaért az összes karok és rendek azt kérik, hogy a császári felség még ez országgyűlés alatt méltóztassék módját találni annak, hogy a terebesi várat és fekvő jóságokat, ennek a Homonnay urnák (mint az egész ország Ítélete és határozata szerint teljesen ártatlannak, akit az ő fekvő jóságaitól minden elégséges ok nélkül fosztottak meg) visszaadják, hogy ekképen az erről alkotott és előbb említett törvénycikkely foganatba menjen; mert ő ártatlan is, meg a fekvő jóságaitól megfosztott is nem lehet.

2. §. Minthogy pedig Ő felsége, erre nézve a tárgyalást már elrendelte, ez ügyben is megfelelően intézkedni fog.

3. §. Hasonlóképen a Balassa Borbála úrasszony és az ő árvái ügyében is.“

„25. Cikkely.

Ecsed vára ügyének a nádor úr részéről
a rendestől eltérő törvényes úton való megvizsgálásáról.

Ami Ecsed várának és az elfoglaláskor ehhez tartozott fekvő jóságoknak az ügyét illeti:

1. §. Minthogy Ő felsége, az országlakók közbenjárására,, annak a visszaadását, a részéről felhozott okokból, egyszerűen-megtagadta, megállapították, hogy a nagyméltóságú nádor úr ezt a vizályt Báthory Andrásnak és gróf Nádasdy Pálnak, úgyszintén Nádasdy Katalin úrasszonynak, a tekintetes és nagyságos Homonnai Drugeth György gróf hitvesének és Várday Katalinnak, mint érdekelt feleknek a megkeresésére, az ezen megkereséstől számítandó egy év alatt, előzetes értesítés mellett, az ugyanezen nádor úrtól kitűzendő határidőben, az ország rendes bírának egybehívásával, úgy az ecsedi várban hiven megőrzött iratoknak és okleveleknek, (amelyet az örök ezen határozat erejénél fogva eskü alatt fölmutatni tartoznak), valamint a felek részéről felmutatandóknak alapján, a rendestől eltérő törvényes utón, az elől megnevezett feleknek és a többi érdekeltnek törvényt és igazságot szolgáltatasson és végrehajtást tegyen.

2. §. Hogyha pedig a vizsgálatot a nyolcados törvénykezési időszak előtt megejteni vagy bevégezni nem lehetne, akkor a nádor úr az előrebocsátott vizálykodást a nyolcados törvénykezési időszak alatt, vagy ennek letelése esetén, a nyolcados törvénykezési időszak után is, megvizsgálhassa és eldönthesse.“

Ugyanezen decretumnak 44. cikkelyében ezeket olvassuk:

„44. Cikkely.

Illésházy özvegyének az örököseit,
továbbá: Belevári Dávidot, Strucz Ferencet,
Szegedi Gáspárt, Szent Iványi Jánost; hasonlóképen
a néhai Silla Mátyás örököseit is, a zavaros időktől
náluk maradt hátralékok számadása és megtérítése
alól fölmentik és feloldozottaknak jelentik ki.

Ami Ő felségének azt a kívánságát illeti, hogy azon hátralékok elszámolása és megtérítése iránt is határoznának, amelyek az előterjesztésében megnevezetteknel, tudniillik a néhai Illésházy özvegyénél, Belevári Dávidnál, Strucz Ferencnél, Szegedi Gáspárnál, Szent Iványi Jánosnál és a néhai Silla Mátyásnál maradtak:

1. §. Holott tudva van, hogy a bécsi békekötés a zavaros időkben elkövetett minden cselekvényeket a feledésnek adott át, elenyésztetett és teljesen kiegyenlített; amelyekre nézve az országlakók is azt akarják, hogy érintetlenül és sértetlenül maradjanak:

2. §. Amennyiben tehát, mivel a jámborul kimúlt Illésházy,, a zavaros időkben az ő tisztét, a haza közjáváért, életét is veszélyeztetve, meg saját költségeit sem kímélve, oly hűségesen és; derekasan megállotta; amely jeles tetteivel magát a kellő meg-

emlékezésre is méltóvá tette; és épen úgy Strucz Ferenc, Szegedy Gáspár, Szent Iványi János és a néhai Silla Mátyás is, mivel az idő szerint sem Ő felségének a szolgálatában nem állottak, sem az országos jövedelmek beszedői, amiért számadásra vonhatók lennének, nem voltak:

3. §. Ennek okáért a karok és rendek, a bécsi végzések erejénél fogva úgy őket, mint az ő örököseiket és utódaikat minden ilyenmű kereset alól menteseknek és feloldozottaknak tekintik.

4. §. Belevári Dávid pedig, amennyiben Ő felségének, az országos lázadás idején, elkötelezett szolgálatában állott, és az elszámolásra nézve tudvalevőleg a magyar kamarától világos felmentő levele van, ennél fogva őt is azokra és minden egyébre nézve a bécsi békekötés erejével feloldottaknak tekintik.“

Ugyanezen decretum 61. cikkelye a hitbéres özvegyek visszaéléseiről ekkép rendelkezik:

„61. Cikkely.

Miképen kell eljárni azok ellen
a hitbéres özvegyek ellen, akik az utódok jogsérelmére
a férjeiknek fekvő jószágait nemcsak, hogy
visszatartják, elidegenítik, vagy pedig el-
pusztítják; hanem a fekvő jószágok törvényes
utódainak a leveleit és okmányait sem adják ki.

Minthogy pedig tudva van, hogy az urak és nemesek hitbéres özvegyei, különböző ürügyek alatt, mind a leveleknek és okmányoknak maguknál visszatartásával vagy másoknak átadásával; mind pedig a fekvő jószágoknak elidegenítésével és pusztításával, sőt néha még összejátszással is, a férjük utódainak nem csekély károkat és hátrányokat okoznak:

1. §. Ennek okáért megállapították, hogy a hitbéres özvegyek az azon fekvő jószágokra vonatkozó összes kiváltságleveleket, okmányokat és okiratokat, amely fekvő jószágokban a férjük halála után megmaradtak (az olyan levelek kivételével, amelyek esetleg határozottan vagy magukat a hitbéres özvegyeket, vagy az ezek örököseit illetik), azon törvényes utódok megkeresésére, azoknak, kiket a vármegye az ország törvényei szerint ezek megőrzésére méltóbbaknak ítél, a fekvőjószágokból való kizárás büntetése alatt, a kezükhöz eskü alatt kiadni tartozzanak.

2. §. Ha pedig úgy találnák, hogy valamely fekvő jószágnak az elidegenítése, bármely módon és törvényes ok nélkül, a hitbéren felül történt: az uzsorások pénzüket veszítsék és a fekvőjószág, a dolog valódi állásának, a vármegye bírái részéről való földérintése mellett, a törvényes örökösökre és utódokra háruljon vissza.

3. §. Ha pedig a nemesi udvarokat és fekvő jószágokat célzatosan pusztulni hagynák, az ilyen károkat a hitbérükből kell megtéríteniök.

4. §. Ha pedig az ilyen özvegyek másik házasságra lépve, mégis az előbbeni férjük fekvő jószágaiban maradnának, a dolog valódi állásának földerítése mellett az alispán, vagy ennek elégtelensége esetén a főispán őket az ilyen fekvőjószágokból szabadon kivethesse és azokat a valódi utódoknak átadhassa.“

Ezen decretum 63. cikkelyében ezeket olvassuk:

„63. Cikkely.

Egyrésről a nagyságos Palocsai Horváth
György özvegye; nagyságos Bruntalska Katalin
úrasszony és az amattól nemzett gyermekek;
és más részről az első hitvesétől
született Horváth Katalin úrasszony
között fennforgó vizzálykodást az ország nádor
ura vagy pedig az országbíró vizsgálja meg.

Elhatározták, hogy az ország nádorispán ura, vagy ha ez bizonyos okok miatt nem tehetné, ugyanazzal a hatalommal az országbíró gróf úr, azt a vizzályt, amely nagyságos Bruntalska Katalin úrasszony, a néhai nagyságos Palocsai Horváth György hátramaradt özvegye és az attól származott gyermekei között egyrésről, nemkülönben Palocsai Horváth Katalin, egyben a néhai Horváth Györgynek az első hitvesétől született leánya, a nemzetes Desöffy Ferenc úrnak pedig hitvese között másrésről, a, megnevezett néhai Palocsai Horváth György úr ingó és ingatlan javaira nézve támadt és folyamatba indult, az ország rendes tanácsosaival és a királyi tábla bíráival, a felek részére a maga idejében kitűzendő helyen és határidőben, leginkább abból az okból, mert az előlemlített özvegy úrasszony külföldi lévén és más külföldivel újabb házasságra léphetvén, nehogy tudniillik a néhai Horváth György árváinak és többi gyermekeinek valamelyes kárak és hátrányuk történjék, másfelől meg azért is, mert azok a fekvő jószágok a lengyelországi határszéleken vannak és ekképen, nehogy ebből az országra nézve is bármiféle egyenetlenségek és változások miatt, valamely közveszedelem következhesek be, törvényesen megvizsgálhassa és végrehajtásilag foganatba vethesse.

1. §. Viszont ugyanezen Bruntalska Katalinnak, a házára törés és az ingó javainak elvétele miatt fennforgó követelését is, ennek az úrasszonynak és árváinak a kérésére, ugyanazon az úton és egyfolytában kell megvizsgálniuk.“

Ezen decretum 70. cikkelye a házassági pereket a szentszéknél hagyni rendeli a következő intézkedéssel:

„70. Cikkely.

Azokról az ügyekről, amelyek elterelő parancsokra a szentszékektől eltérj esztendők és a szentszékek tartása idejéről.

Mint hogy némely szentszékeknél eddigelő bizonyos visszaélések csúsztak be, hogy tudniillik a peres ügyeket az ország rendes bírának még többszörösen kiadott elterelő parancsaira sem küldöttek át és hogy aratás, háború, szüret és végül még az általános törvényszékek és országgyűlések idején is törvényszékeket tartottak, az ilyen visszaéléseknek megszüntetésére tehát, ezutánra, az elterelő parancsokra az összes peres ügyeket (a házasságiak kivételével) átküldjék, és az előbbirt időben szentszéket ne tartsanak.“

Ugyanezen decretum 74. cikkelye a többnejűséggel vádolt Majthényi Imrének kegyelmet ad a következő módon:

„74. Cikkely.

Nemzetes Majthényi Imrét a reá nézve alkotott törvénycikkely köteléke alól fölszabadítják.

És jóllehet, hogy Majthényi Imrét, az 1599-ik évi végzések közül a 36-ik cikkely szerint némely állítólagos kihágás miatt, amellyel azidőszerint vádolva volt és amelynek ürügye alatt a vasvármegyei főispánnal valamelyes ítéletet kellett volna szolgáltatnia, törvénycikkelybe iktatták, mindazonáltal mint hogy azon egész idő óta ellene senki sem valamely panaszt nem emelt és pert nem indított, sem pedig olyan nem találkozott, aki ítéletet kívánt és megjelent volna, ennél fogva ezt a Majthényi Imrét, a családjára való tekintetből is, azon törvénycikkely köteléke alól, fölloldják és előbbeni tisztességébe visszahelyezik.“

Ezen decretum következő: 75. cikkelye ekkép szól:

„75. Cikkely.

A néhai gróf Thurzó György, Magyarország nádorának az özvegyét, nagyságos Czobor Erzsébet úrasszonyt és gróf Thurzó Imrét, a fiát, az ország karáinak és rendéinek átadott bizonyos iratokra és oklevelekre nézve megnyugtatták és feloldozottaknak nyilvánítják.

Mint hogy azokat az eredeti leveleket és diplomákat, amelyeket a néhai Pálffy Katalin úrasszony, a néhai Illésházy István özvegye és Eszterházy Miklós az 1613-ik évi országgyűlésen a karoknak és rendeknek átadtak és amelyek bizonyos lajstromba véve és némely báró uraknak és nemeseknek a pecsétjével el látva, hűséges megőrzés végett a néhai gróf Thurzó György

nádornál maradtak, nagyságos Czobor Erzsébet, a néhai nádornak az özvegye és gróf Thurzó Imre, a fia az ország rendéinek és karainak hűségesen átszolgáltatták:

I. §. Ennek okáért ugyanezen karok és rendek az említett levelek és diplomák hűséges átadására nézve őket, a jelen végzés erejével, megnyugtatták és mindenképen feloldozottaknak nyilvánítták.

És ugyanazokat a leveleket és diplomákat, azon biztosító levéllel együtt, amelyet a fenséges Ferdinánd úr, Magyarországnak és Csehországnak a királya, az uralkodása alatt megtartandó bizonyos feltételekre nézve az országlakóknak kiadott hűséges megőrzés végett, nagyméltóságú gróf Forgách Zsigmond úrnak, az ország mostani nádorának, a karok és rendek az 1613-ik évben kiadott 33-ik törvénycikkelyben kifejezett módon és feltételek mellett átadták és átszolgáltatták.“

II. Ferdinánd király 1622. évi I. decretumának 4. cikkelyében özvegy Révay Petemének, mint a szent korona megőrzőjének, szerepéről a következőket olvassuk:

„4. Cikkely.

Az ország szent koronájának Trencsénből
Sopronba szállításáról és annak megtekintése és meg-
vizsgálása után, ismét a pozsonyi várba visszahelyezéséről;
továbbá a koronaörök számáról és a korona átadása iránt
özvegy Révayné úrasszonynak a megnyugtatójáról.

A karok és rendek megemlékezvén arról, hogy az előző évek igen heves mozgalmai között az ország szent koronájának a szokott megjelölt helyéről elvive, mily sokat kellett vándorolnia:

1. §. Továbbá, minthogy az a mozgalmaknak Isten jóvoltából már megtörtént lecsendesültével, a Nikolsburgban megállapított békekötés erejénél fogva ezideig Trencsén sz. kir. városban volt elhelyezve, időközben pedig a koronaörök egyike, tudniillik a néhai tekintetes és nagyságos Révay Péter úr elhalálozván, ennek a tisztébe az országlakók közös egyetértéséből nagyságos nagyapponyi Apponyi Pál úr következett:

2. §. Ennek okáért a karok és rendek elhatározták, hogy az országnak ezt a szent koronáját, az összes hozzátartozó koronázási jelvényekkel együtt, megvizsgálás és felismerés végett erre az általános országgyűlésre hozatják; és pedig úgy, hogy a megvizsgálás és megtekintés után ünnepélyesen ismét a pozsonyi várba, tudniillik a régi szokásos megőrzési helyére visszahelyezik és megőrzésére a korábbi hatvan gyalog katona mellé még negyvenet adnak, hogy összesen százan legyenek.

3. §. Ezekhez a korábbi szokás szerint Ő császári felsége is hasonló számú német gyalogosokat adjon, akik a koronaöröktől és a várnagyoktól függjenek.

4. §. A koronának és jelvényeknek a teljes és mindenképen megtörtént átadásáról a mondott karok és rendek nemzetes és nagyságos Forgách Mária úrasszonyt, az említett néhai Révay Péter koronaőr úrnak stb. hátramaradt özvegyét, a jelen törvény-cikkely erejével mindenképen megnyugtatják, és föloldottnak és fölmentettnak nyilvánítják és jelentik ki.“

Ugyanezen decretum 13. cikkelyében ezt olvassuk:

„13. Cikkely.

Azon fekvő jószágoknak a visszaadásáról,
amelyeket némely magános országlakóktól Ő felsége
hadserege foglalt el.

stb. 3. §. A karok és rendek ehelyütt azt is kéri, hogy ő szent felsége a néhai gróf Thurzó György, Magyarország egykori nádorura stb. örököseinek bécsi házáat az özvegy úrasszonynak és örököseinek adassa vissza.“

Ezen decretum 33. cikkelye a királyné koronázási ajándékát ekkép ajánlja meg:

„33. Cikkely.

A fenséges királynénak az országlakók
között első megjelenése és szerencsés megkoronázatása öröme, tiszteletdíjat határoznak.

Ezenfelül a fenséges királyné Ő felségének, legkegyelmesebb asszonyunknak, a hívei között megjelenése és szerencsés megkoronázatása első öröme, tiszteletdíj fejében, egy magyar forintot minden kaputól egy évre hasonló módon megajánlanak, amelyet az első határidőkben, a magyar kamarába kell beszállgatni.

1. §. Kérvén a királyné Ő felségét, hogy ezt a csekély ajándékot, az elmúlt idők zavaraitól meggyöngített anyagi erejükre tekintettel, méltóztassék kegyelmesen jó szívvvel fogadni és ő szent felsége előtt a magyar ügyeket (amelyektől az összes keresztyénségnek a jóléte függ) jó indulattal támogatni.“

Ugyanezen decretum 67. cikkelye a hitbéres özvegyekről ekkép rendelkezik:

„67. Cikkely.

A hitbéres özvegyekről szóló 1618-ik
évi 61-ik törvénycikkelyeknek a megújítása
és megmagyarázása.

A hitbéres özvegyekre nézve az 1618-ik évi 61-ik törvény-cikkelyt megújítják.

1. §. Kijelentvén azt, hogy a törvényes utódoknak a kérésére, az ilyen hitbéres özvegyeket, előzetes törvényes megintés és ezt

követő megidézés mellett, és a szabályszerű törvénykezési időszakokat szem előtt tartva, a vármegyék törvényszékein perbevonják, ahol is a dolog valódi állásának tisztázása után, az ott meghozott és kimondott ítéleteket vagy határozatokat, minden jogorvoslatok kizárásával, végrehajtás útján kellőleg foganatosítsák.

2. §. És megengedvén mindenesetre azt, hogy a pervesztes fél a végrehajtás után, birtokon kívül perújítással és föllebbezésel is élhessen.

3. §. De itt csakis az egyszerű és nem a közös szerző vagy tulajdonos, hitbéres özvegyeket kell érteni.

4. §. De az ilyen közös szerzői és tulajdonjogot a vármegyén kellőleg igazolni tartozzanak.

5. §. A levelek és okiratok visszaadásáról egyedül a maguk személyében tegyenek esküt.“

Ezen decretum 69. cikkelyében ezeket olvassuk:

„69. Cikkely.

Arról, hogy a tekintetes és nagyságos
gróf Erdődy Tamás úrnak a leányait illető birtok jogok
kiszakításának a végrehajtását, maga a gróf úr eszközölje.

Gróf Erdődy Tamás úrnak, a néhai nemzeti és nagyságos Ungnád Anna Mária hitvesétől származott leányai: Zsuzsanna a néhai gróf Thurzó Kristóf özvegye; Anna, Bekényi Alaghy Menyhért hitvese és Erzsébet hajadon, nemzeti és nagyságos grófnőknek kérésére a karok és rendek elhatározták:

1. §. Hogy amidőn és amikor ezt az Erdődy Tamás gróf urat, mint szülőt és az említett Erzsébetnek a természetes és törvényes gyámját a leányai vagy azoknak egyike fölszólítják (minthogy föltehetőleg a leányai jogáról határozott tudomása van), akkor egy ítélmesternek a közbenjöttével, akár a saját személyében, akár megbízottjai útján, a néhai Ungnád Anna Mária úrasszonynak, ezen Magyarország és az ehhez kapcsolt részek bármely vármegyéiben létező váraiból, kastélyaiból, nemesi udvartelkeiből, mezővárosaiból, birtokaiból, pusztáiból, területes és birtokrészeiből, általában pedig összesen és egyenkint a fekvő-íószágaiból és birtok jogaiból, törvényesen az említett leányokra néző és szükségképen őket illető részeket, minden hasznaikkal és tartozékaikkal együtt, osztály útján, kihasználhassa és kiszakíthassa, a kihasítottakat és kiszakítottakat pedig, mindazon joggal, amellyel tudvalevőleg azok őket megilletik, birtoklás végett örökre a kezükbe adhassa és bocsáthassa; sőt ezzel tartozzék is;

2. §. Hogyha pedig Erdődy Tamás urat a halála megakadályozná abban, hogy az előrebocsátottakat foganatosíthassa, a

náadorispán úr az előkapható királyi táblai bírakat mindjárt egybehíván, a megnevezett úrasszonyoknak és hajadon leánynak kérésükre, a felek jogait megvizsgálja és ami a jognak és igazságnak megfelelő leend, azt minden jogorvoslat kizárásával, végrehajtásilag véglegesen foganatba vétesse.“

Ezen decretum 76. cikkelye Forgách nádor özvegyét mentesíti az általa, őrzött országot érdeklő levelek és diplomák átadása folytán, ekképen:

„76. Cikkely.

A néhai Forgách Zsigmond náadorispán özvegyének és örököseinek, az egész országot illető okleveleknek és okiratoknak a kiadása iránti felmentéséről és ezeknek a leveleknek a mostani náadorispán úr őrizete alá adásáról.

Minekutána nemzetes és nagyságos Pálffy Katalin, a néhai nagyméltóságú ghymesi gróf Forgách Zsigmond úrnak, Magyarország náadorának a hátramaradt özvegye, azokat az egész országot érdeklő eredeti leveleket és diplomákat, amelyeket némely báró uraknak, mágnásoknak és nemeseknek a pecsétjével ellátva, az országlakók bizonyos lajstrom mellett az ő férje urának, mint nádornak hű megőrzés végett átadták volt, hűségesen visszaadta; ennél fogva az említett néhai Forgách Zsigmond úr özvegyét és örököseit erre nézve megnyugtadják és minden tekintetben feloldottaknak nyilvánítják.

I. §. Ugyanezeket az eredeti leveleket és diplomákat, az előbb említett és a nikolsburgi végzésekről az országlakók számára kiadott diplomával együtt, a karok és rendek hűséges megőrzés végett, hasonlóképen lajstrom mellett és pecsét alatt, az 1613-ik évi 33-ik cikkelyben előírt módon és föltételek mellett, nagyméltóságú bethlenfalvi gróf Thurzó Szaniszló úrnak, az ország mostani náadorának átadták és átszolgáltatták.“

II. Ferdinánd király 1625. évi II. decretumának 6. cikkelye az anya, feleség és gyermekgyilkosok büntetéséről így rendelkezik:

„6. Cikkely.

Az anya-, feleség- és gyermekgyilkosok, meg a többnejűek elleni eljárásról és azok büntetéséről.

Továbbá az anya-, feleség- és gyermekgyilkosságban, meg a több feleségtartásban találtakra és más hasonlókra nézve, elhatározzák:

1. §. Hogy az ilyeneket az illetékes helybeli hatóságok azonsai elfogassák és törvényes eljárás megtartása mellett, a kellő büntetéssel sújtásák.

2. §. A nemesi előjogok e tekintetben mit sem használhatnak.

Ugyanezen decretum *44. cikkelyében* ezt olvassuk:

„*44. Cikkely.*

Homonnai gróf Drugeth Jánosnak,
a néhai Széchy György részéről elfoglalt és ennek az
özvegye és utódai kezén tartott Barkó és Terebes várak
visszaadásáról, Zemplén mezővárossal együtt.

A tekintetes és nagyságos gróf Homonnai Drugeth János úr nevében, a néhai tekintetes és nagyságos Széchy György úr özvegye és utódai ellenében, a Zemplén vármegyében fekvő Barkó és Terebes váraknak, meg Zemplén mezővárosnak a megnevezett néhai Széchy György részéről a békekötések ellenére történt elfoglalása és az özvegynek meg az utódoknak foglalás útján való birtokban tartása miatt emelt panaszos előterjesztésre nézve megállapítják:

1. §. Hogy ez az özvegy és az utódok az érintett várakat és a mezővárost összes tartozékaikkal és az időközben húzott jövedelmekkel és hasznokkal együtt, a legközelebb jövő szent Pál apostol fordulása napjáig az említett Homonnai János úrnak avagy meghatalmazottainak visszaadni tartozzanak és kötelesek legyenek.

2. §. Máskülönb, ha visszaadni nem akarnák, az ország nádorispán ura őket ügydöntőlegesen megidézhesse és a törvény rendén elmarasztalván, minden jogorvoslat kizárásával az érintett fekvőjóságok visszaadására kény szeri thesse.“

Ezen decretum *47. cikkelye* Thurzó nádor özvegyének okiratörzése alól ekkép ad felmentést:

„*47. Cikkely.*

Néhai gróf Thurzó Szaniszlónak, az ország
nádorának özvegyét és örököseit az okiratok átadására
nézve feloldottaknak jelentik ki.

Minthogy nemzetes és nagyságos Liszt Anna Róza uraszony, a néhai nagyméltóságú bethlenfalvi gróf Thurzó Szaniszló urnák, egykor Magyarország nádorának, a hátramaradt özvegye, úgyszintén annak örökösei, azokat az egész országot illető eredeti okiratokat és diplomákat, amelyeket az országalakók bizonyos lajstrom mellett és némely báró és mágnás uraknak, meg nemeseknek a pecsétjük alatt, hűséges megőrzés végett a kezére adtak, hiven visszaszolgáltatta:

1. §. Ennélfogva az előbb megnevezett néhai gróf Thurzó Szaniszló urnák ezt az özvegyét és örököseit erre nézve megnyugtadják és mindenképpen föloldottaknak jelentik ki; ugyanezeket az eredeti okiratokat és diplomákat az újonnan megkoronázott fenséges királynak az országalakók részére kiadott diplomájával együtt a karok és rendek hűséges megőrzés végett,

hasonlóképpen bizonyos lajstromban és pecsét alatt, nagyméltóságú gróf Eszterházy Miklós urnák, az ország mostani nádorának, az 1613-ik évi 33-ik cikkelyben előírt módon és feltételek mellett átadták és átszolgáltatták.“

Ezen decretum 49. cikkelye Bakich Péter és Forgách Zsuzsanna részére ekkép nyújt felmentést:

„49. Cikkely.

Laki Bakich Pétert és Forgách Zsuzsannát,
a törvénycikkelyben ellenük elrendelt
kötelék alól fölmentik.

Minekutánna a néhai nagyságos idősb Révay Ferenc úr azt a pert, amelyet az 1608-ik évi 26-ik törvénycikkely erejével, a rendestől eltérő bíróság előtt, nagyságos Laki Bakich Péter úr, meg nemzetes és nagyságos Forgách Zsuzsanna úrasszony, különben a néhai Révay Ferenc úr felesége, ellen indított és támasztott, több törvénykezési időszak letelése alatt befejezéshez nem juttatta, időközben pedig ez a Révay Ferenc elhalálozott, ennél fogva a karok és rendek ezt a Bakich Pétert és Forgách Zsuzsanna úrasszonyt az előbb említett törvénycikkely köteléke és tartalma alól fölmentik és föloldozottaknak nyilvánítják.“

Ugyanezen decretum 53. cikkelye az özvegyek és árvák zálogos ügyekben való kedvezményeiről így rendelkezik:

„53. Cikkely.

A zálogos ügyekben követendő eljárás módjára nézve
az 1618-ik évi 62-ik törvénycikkelynek
megmagyarázása, meghatározása és kiterjesztése.

Továbbá a karok és rendek visszaemlékeznek arra, hogy az 1618-ik évi országgyűlésen a zálogos ügyekben követendő eljárás módjára nézve, a 62-ik cikkelyben minő törvényt alkottak.

1. §. De a szegényebb nemesek, özvegyek és árvák iránt való kedvezésből, meg más egyéb kegyes és üdvös tekintetekből, a vármegyei törvényszékek hatalmának a kiterjesztését elhatározván, megengedték, hogy jövőre a megyei bírák az ilyen ügyekben hatszáz magyar forint összeg erejéig bíraskodhassanak.

2. §. Ahonnan a feleknek a föllebbezés, a peres fekvőjóságok birtokán kívül, megengedve legyen, de a záloglevelekben a zálogösszegre nézve kitett föltételeknek, mindenkor épségben hagyása mellett.

3. §. A tiszta adósságokról hatszáz forintig bezárólag ugyan-ezt kell érteni.

4. §. Hasonló perekben úgy az ispánok, mint az alispánok, az okiratokkal és az emberekkel való bizonyításnak egyaránt kelyet adjanak.“

Ezen decretum 57. cikkelye az ország nádora elé utalja a következő rendkívüli peres ügyek megvizsgálását.

„57. Cikkely.

A rendkívüli peres ügyek megvizsgálása törvénykezési időszakán, az ország nádor ura, a detrekői vár ideiglenes átruházási összegére vonatkozó ügyet is vizsgálja meg.

A Detrekő vára és tartozékai ideiglenes átruházási összegére nézve a néhai nagyságos gyarmathi Balassa Menyhért özvegye: nemzetes és nagyságos laki Bakich Margit, meg a néhai nagyságos Móricz Márton özvegye: nemzetes és nagyságos Pálffy Magdolna úrasszonyok között; úgy a nagyságos Koháry Péter úr hitvese: Balassa Borbála és a nagyságos Pethe György úr hitvese: szintén Balassa Zsuzsanna és nemzetes Fánchy György hitvese: Dóczy Mária között, ugyanez történjék.“

Ugyanezen decretum 59. cikkelye az özvegyek birtokában levő végvárakról következőleg intézkedik:

„59. Cikkely.

A több testvér vagy özvegy közös birtokában levő vég- és egyéb várak javítására nézve mit kell megtartani?

A több testvér, valamint az özvegyek és bárki mások közös birtokában levő végvárakra nézve, az 1622-ik évi 72-ik törvény-cikkelyhez hozzáadják:

1. §. Hogy ezt a törvénycikkelyt az ország bátorságosabb részeiben fekvő többi várakra nézve is kell érteni, aképen, hogy az alispán az olyan birtokosoknak a fekvő jószágaiból és jövedelmeiből, akik a maguk részének gondozását elhanyagolják, értesítés előrebocsátása mellett, erről gondoskodni tartozzék és köteles legyen.“

Ezen decretumnak 63. cikkelyében Czobor Erzsébet ügyéről ezt olvassuk:

„63. Cikkely.

Arról, hogy Czobor Erzsébet úrasszony a nádorispán úr hitves úrasszonyának a leányait visszaadja.

Méltóságos bedegi Nyári Krisztina úrasszonynak, előbb a néhai tekintetes és nagyságos Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre úr, most pedig méltóságos gróf Eszterházy Miklós Magyarország nádor ura hitvesének nevében, néhai bethlenfalvi gróf Thurzó György úr, egykor Magyarország nádora hátramaradt özvegye: tekintetes és nagyságos Czobor Erzsébet úrasszony ellen, a mondott Nyári Krisztina leányainak visszatartása és számos ízben

történt követelés ellenére vissza nem adása miatt, a karok és rendek elibe terjesztett kérelmére elhatározták, hogy a királyi személynök úr (ha az említett és az iránt törvényesen megkéréselt özvegy úrasszony, a panaszló úrasszonynak a leányait egy hónap leforgása alatt vissza nem adná) ebben az ügyben, előzetes idézés mellett, a rendestől eltérő törvényes úton a decretumban megszabott büntetés alatt érdemlegesen végítéletet hozhasson és azt végrehajtással foganatosíthassa.“

II. Ferdinánd király 1630. évi III. decretumának 11. cikkelye a nőtestvérek osztályára vonatkozó osztálylevelek végrehajtását következőleg szabályozza:

„11. Cikkely.

Az 1618-ik évi 69-ik törvénycikkelynek megmagyarázása és annak a módnak megállapítása, amelyet az osztály megejtésénél és a visszaűzés jogorvoslatánál használni kell.

Az 1618-ik évi 69-ik törvénycikkely világosabb megértésére elhatározzák, hogy mostantól kezdve jövőre, a visszaűzés jogorvoslata csupán az olyan osztálylevelek kiadása körül legyen kizárva, amelyeket a fekvőjóságok megosztására nézve a fitestvérek között és az anyai fekvő jóságok ügyében az egy apától és anyától való nőtestvérek között fognak kiadni.

1. §. Úgy tudniillik, hogy az ilyen osztály, — ellenmondás, eltiltás és visszaűzés ellent nem állván, — végrehajtható legyen és a kérelmező, a bíró hatalmánál fogva, a meghatározott osztályrészét birtokába vehesse.

2. §. Mindazonáltal a fitestvérek közt történő osztálynál és az anyai fekvőjóságok ügyében, még ha az osztálynak valamivel távolabb eső nőtestvérek között kell is történnie, a visszaűzés jogorvoslata az alperesnek hasznára lehessen és az ilyen osztálylevelek kiadásánál a „repulsio“ (visszaűzés) szócskát beiktatni sohasem kell; de az alperes fél az osztályt a visszaűzés jogorvoslatával szabadon megakadályozhassa.“

Ugyanezen decretumnak 35. cikkelye Balassa Ferenc és Botka Katalin bűnügyeiben következőkép rendelkezik:

„35. Cikkely.

Az ország nádor ura, Restéi kastélyának az elhamvasztását és a nagyságos Balassa Ferenc részéről elkövetett öldöklést, továbbá Horváth János nemes személynek (állítólag) a nagyságos Botka Katalin és cinkosai részéről elkövetett meggyilkolását, ügdyöntőlegesen vizsgálja meg és végrehajtással foganatosítsa.

A Gőmörvámegyében levő Restéi falunak az elhamvasztása, meg lakóinak és némely másoknak a legyilkolása ügyében, ame-

lyet, amint mondják, nemrégiben nagyságos Gyarmati Balassa Ferenc úr és cinkostársai követtek el; valamint Horváth János nemesnek, a nagyságos Pográny István úr felügyelőjének (állítólag) a néhai nagyságos Pográny János özvegye: nagyságos Botka Katalin úrasszony és cinkostársai részéről elkövetett és elkövetett megölése és elvesztése ügyében, a karok és rendek elhatározzák, hogy Balassa Ferenc és Botka Katalin úrasszony, meg ezeknek a cinkostársai, a sértett feleknek kérésére, a rendestől eltérő törvényes eljárásra, a nádor úr elibe perbe hívatván, ott megjelenni és felelni tartozzanak.

1. §. A nádor úr pedig a tanácsos urakkal és a királyi tábla előkapható bíráival, az előbb említett esetek miatt indítandó és véglegesen elbírálendő peres ügyeket megvitathassa és végrehajtásba vehesse.“

Ezen decretum 47. cikkelye Dóczy István koronaőr özvegyét a kulcsok őrizete alól következőleg mentesíti:

„47. Cikkely.

Néhai nagyságos Dóczy Istvánnak,
az ország szent koronája örének helyébe nagyságos
Forgách Pétert helyettesítik és Dóczynak az özvegyét
a kulcsok átadására nézve föloldozottnak jelentik ki.

A néhai nagyságos nagy lucsi Dóczy Istvánnak, az ország szent koronája egyik örének, az elhalálózásával, ennek a helyére a karok és rendek a régi szokás és gyakorlat értelmében, nagyságos ghymeszi Forgách Péter urat választják meg.

I. §. És ezenfelül nagyságos Vizkelethy Judit úrasszonyt, az említett néhai Dóczy István özvegyét, a szent korona őrzéséhez tartozó kulcsoknak a visszaadására nézve föloldozottnak jelentik ki.“

II. Ferdinánd király 1635. évi IV. decretumának 84. cikkelye így hangzik::

„84. Cikkely.

Az erdélyi fejedelemnek és hitvesének
az ügyvédvalló leveleket minő alakban engedjék meg?

Nagyságos Rákóczy György erdélyi fejedelem úrnak a kérésére megengedték, hogy úgy magának, mint hitvesének ez országban fekvő jószágaira és egyéb dolgaira nézve (mellettök vagy ellenök) indított és fennforgó peres ügyeiben, amíg él, saját neve és pecsétje alatt ebben az alakban: „Hogy mi úgy magunk, mint N. hitvesünk összes peres ügyeiben és azok cikkelyeiben stb.“ ügyvédvalló leveleket állíthasson ki.

1. §. És az ilyen leveleknek ne csak a törvényszékeken helyet adjanak, hanem azok a fejedelem urat és a fejedelemné asszonyt kötelezzék is.

2. §. És ez az engedély csakis az említett fejedelem úrnak szolgáljon javára.“

III. Ferdinánd király 1638. évi I. decretumának 9. cikkelye a királyné koronázási ajándékát ekkép ajánlja föl:

„9. Cikkely.

A felséges császárné Ő felségének szerencsés megkoronáztatása alkalmából üdvözlétük bizonyítékául tiszteletdíjat határoznak.

Továbbá a karok és rendek a felséges királyné Ő felségének, az ő legkegyelmesebb asszonyuknak, a mostani első közikbe jövelele és szerencsés megkoronázása alkalmából üdvözlétüknek bizonyítékául, tiszteletdíj címen minden kapu után, erre az egy évre, egy forintot tőlük kitelhető alázattal följájanlanak, amelyet a magyar kamarába kell beszolgáltatni.

1. §. Alázattal kérvén Ő felségét, hogy az országlakóknak ezt a csekély ajándékát, tekintettel az idők mostohaság ára és az ország anyagi erejének kimerültségére, derült arccal és kegyelmes szívvel fogadja.

2. §. A karok és rendek pedig bizalommal vannak a királynő Ő felsége iránt, hogy a magyar ügyeket, melyekben az összes keresztyénség üdve is leginkább benne fekszik, a szentséges császári és királyi felség előtt a maga közbenjárásával is hathatósan elő fogja mozdítani.“

Ugyanezen decretum 20. és 21. cikkelyei özvegy Nádasdnyé ügyeiben ekkép intézkednek:

„20. Cikkely.

Bizonyos helyi ügyekre nézve, a győri káptalanbeliek és lakosok, meg az ugyanazon helybeli kapitány közt fennforgott viszálykodás elintézésének a módját megszabják.

Minthogy Ő felsége ezúttal is kegyelmesen elismeri, hogy az 1625-ik évi 18-ik cikkely erejével, a tisztelendő győri káptalan érdekében, az azon helybeli főkapitány ellen kiküldött némely biztos urak bizottsági kijelentésének pontjai, a nemes haditanácsból az e tárgyban kiadott kegyelmes királyi rendeletekkel együtt érvényben állanak és abban is, hogy azokat ennek a főkapitánynak meg kell tartania, kegyelmesen egyetért:

1. §. Ennélfogva elhatározzák, hogy amiképen a régiekre, úgy azokra az újabb bántalmakra nézve is, amelyeket ez a főkapitány és az alatta állói elkövettek, úgy magának a káptalannak, mint a többi panaszló nemeseknek, névszerint pedig: özvegy Nádasdnyé úrasszonynak, az ikreni pusztán levő és őt illető kaszálóira nézve, amelyeket az említett főkapitány erőszakkal

elbitorolt; továbbá nemes Semberger Györgynek az ott Győrben levő háza visszaadására nézve; meg nemes Ivános Miklós háza árának a kifizetésére nézve (sőt akkor, ha ez a török hódoltsággal, az egész családjával egyetemben fölhagy, nem kifizetésére, hanem annak visszaadására nézve) egyformán eleget tegyenek. 2. §. A pallosjog pedig Győr városában a polgárookra és az említett káptalan alattvalóira nézve bírjuknál; a nemesekre nézve pedig Győrvármegye fő- és alispánjánál maradjon.

21. Cikkely.

A kis-komáromi kapitány, az özvegy Nádasdnyé területén levő telkeket ennek akarata ellenére ne bitorolja, avagy vele a fizetésre és bérré nézve kiegyezzék.

Ehhez járul az is, hogy a kiskomáromi kapitány a Szent-Györgyvárhoz tartozó bevetett koloni pusztabirtokra nézve az előbb említett özvegy Nádasdnyé úrasszonnyal, mint földesúrnóval a szokott bérré nézve vagy kiegyezzék vagy pedig abba beleavatkozni semmiképen se merészeljen.“

Ezen decretum 25. cikkelye a Thurzó család nőága és hitbéres és hátramaradt özvegyek jogainak megvizsgálását ekkép rendeli el:

„25. Cikkely.

A Thurzó család követelő nőága jogának és érdekének egy év leforgása alatt leendő érdemleges megvizsgálásáról.

A karok és rendek ehelyütt Ő szent felségét arra kérik, hogy a gróf Thurzó Bernát és Kristóf, meg a néhai György, egykori Magyarország nádora családja női ágának és Révay Ferencnek, valamint a hitbéres és hátramaradt özvegyeknek jogait, amelyeket a Thurzó-féle fekvőjóságokban maguk számára követelnek, egy év leforgása alatt, az 1635-ik évi 15-ik cikkelyéhez és kegyelmes elhatározásához képest is, Ő felsége végérvényesen megvizsgáltatni méltóztassék.“

III. Ferdinánd 1647. évi II. decreimának 16. cikkelyében ezeket olvassuk:

„16. Cikkely.

Hogy a birtok jogok dolgát bármely nagyobb és kisebb hatalmaskodást nyelv és fej váltságot, széksértést; úgyszintén a hitbért, jegyajándékot, vagy leánynegyedet, tizedet, valamint a Hármaskönyvben megjelölt eseteket tárgyazó pereket világi bíróság előtt kell megvitatni.

stb. 5. §. Továbbá a hitbért.' Ulászló 4. decr. 16. c. és 1552: 28. t.-c.

6. §. Valamint a jegyajándékot: ugyanott az imént idézett cikkelyekben.

7. §. A leánynegyedet a nagyszombati 1545: 36- t.-c. stb. világi bíróság előtt kell megvitatni stb.“

Ugyanezen decretum 105. cikkelye ekkép hangzik:

„105. Cikkely.

Miképen kelljen eljárni az olyan hitbéres özvegyek ellenében, akik a hitbéres fekvő jószágokat és a leveleket, meg okiratokat is, az öröklésre nézve idegeneknek adják el.

Mivel némely hitbéres özvegyekről azt állítják, hogy a hitbéri fekvő jószágokat és birtokjogokat az 1618. évi 61. c. és az 1622. évi 67. cikkely ereje és tartalma ellenére, a törvényes és közvetlen utódok vagy örökösök jogának a sérelmével, az öröklésre nézve idegeneknek vagy távolabb állóknak engedték át és a leveleket meg okiratokat is, velük egy kézre játszva, kiszolgáltatták.

1. §. Azért az előbb említett cikkelyekhez hozzáadják és elrendelik, hogy nemcsak ama hitbéres özvegyek marasztalhatók el az ilyen tettek miatt, az ott kijelentett büntetésben, hanem a fekvő javak vagy okiratok megszerzése következtében a pert is le szabad szállítani, amelyet ugyanazon teherrel és eljárással (mert a dolog a maga terhével száll át) kell azok ellen folytatni, akiknek azok az ilyen fekvőjószágokat és okleveleket átadják.

2. §. Kijelentvén azt is, hogy ha mindjárt az ilyen özvegy-asszonyok elhunyt férjeik vagy fiaik testeit, azért, hogy hitbérük kiszakítását elkerüljék vagy magukat más dolgok alól kivonják, hosszabb ideig eltemetetlenül vissza is tartanak, ez mindamellet a részben semmit se használhasson nekik.“

Ezen decretumnak 107. cikkelyében ezek. foglaltatnak:

„107. Cikkely.

Nemzetes Dévény István az ő hitvesének a zavargások előtt biztosabb megőrzés végett Kassán letétbe helyezett némely arany és ezüst és más ingó dolgai iránt rövid per útján járjon el.

És mivel nemzetes Dévény István a karok és rendek előtt különösen panaszkodott, hogy hitvestársának bizonyos arany és ezüst meg más ingó dolgait, a zavargások előtt biztosabb megőrzés végett, néhai Alvinczy Péter özvegyének és fiának a kezéhez helyezte letétbe, ezek azonban később, midőn meghallották, hogy Dévény István fogságba esett, a hű letéteményesek tisztének ellenére, nekik esvén, azok egyik részét, amely nekik megtetszett, elvették, a többit pedig Kassa városa vette kezébe, de azokat sem a fejedelem úr parancsaira, sem az országlakosok sürgetésére teljesen vissza nem adták, hanem nagyobb részükben más

elvett ingó dolgokkal is maguknál tartják; és hogy más olyanok is vannak, akik noha azzal a kötelezettséggel fogadták el ennek a Dévénynek a dolgait, hogy azokat, ha fogságából kiszabadul, neki visszadják, mégis vonakodnak visszaadni; azért (Ő felsége is beleegyezvén) határozták, hogy ezeket az ingó dolgokat nevezett Dévény István és említett felesége is, rövid perfolymat szerint kereshesse, mindazonáltal a közbocsánat épségben maradván.“

Ugyanezen decretumnak *111. cikkelye* elrendeli Rákóczy György fejedelem hitvesének, Lórántffy Zsuzsannának ügyét rendkívüli törvény útján a nádorispán által megvizsgáltatni, a következőképen:

„111. Cikkely.

Szerednye, Léva, Dombó várainak és a Henyei-féle fekvő jószágoknak a dolgát ugyanaz a nádor úr, hasonlóképen rendkívüli törvény útján, vizsgálja meg.

Hasonlóképen elrendelik az ország karai és rendéi, hogy mivel nagyságos Lórántffy Zsuzsanna fejedelemasszony, az említett fejedelem úrnak hitvese, is jogot tart Szerednye várához, (amelynek az ügyét a hitlevél erejénél fogva a jelen országgyűlésen különben is meg kellett volna vizsgálni) és Léva, Dombó várához és a Henyei-féle fekvőjószágokhoz, ugyancsak a nádor úr az eme várak és az ezekhez tartozó fekvő jószágok körül forgó vizsályt is a közvetlenül megelőző cikkelyben előadott módon, rendkívüli törvény útján vizsgálja meg s kellően hajtsa végre.“

Ezen decretum *112. cikkelyében* nemzeti Máriaassy Jánosnének ügyében ugyanily rendkívüli vizsgálatot rendel Révay Ferenc turóci főispán ellenében:

„112. Cikkely.

A nagyságos Révay Ferenc ellen emelt panaszokat az ország nádorispán ura a fiscus kérésére rendkívüli törvény útján úgy döntőlegesen vizsgálja meg és az ítéletet hajtsa kellően végre.

stb. 3. §. Nemzeti Máriaassy János hitvestársának nemes Palugyay Zsófia asszonyságnak az ügyét is, bizonyos dolgok elvitele tárgyában, ugyanazon az úton kell ellenében megvizsgálni és végrehajtás alá bocsátani.“

Ezen decretum *126. cikkelye* intézkedik a hitbérek és jegyajándékok törvényes perlési módjáról a következőképen:

„126. Cikkely,

Arról, hogy milyen módon szerzik meg a törvényes utódok az ingó dolgokat, a hagyományozottakat és következőképen a hitbéreket s jegyajándékokat.

Mivel az ingó dolgok, részint természetüknél, részint különböző emberi mesterségnél fogva is, könnyen elpusztulhatnak és

azokat jogtalan letartóztatók és elfoglalók a törvényes és közvetlen utódoktól elidegeníthetik, ami gyakran meg szokott történni: 1. §. Ennélfogva megállapították, hogy az ilyen ingó dolgokra, meg a hagyományozottakra és következésképpen a hitbérekre és jegy ajándékokra nézve, átháramlott vagy átháramlandó követeléseket és öröklési jogokat hatszáz forint érték erejéig ugyan a vármegyén, előleges idézés mellett és egyedül a birtokon kívül való felebbezés megengedésével, hatszáz forint értéken túl pedig az ország rendes bírának a parancsára valamelyik ítélőmester előtt, minden bírói halasztás és orvoslát mellőzésével, a királyi curiához birtokon belül való felebbezés megengedésével lehessen megvitatni és érdemlegesen elbírálni és elintézni, valamint a jogosított felpereseknek és örökösöknek keresniök és végrehajtás alá bocsátaniok.“

III. Ferdinánd király 1649. évi III. decretumának 51. cikkelyében ezt olvassuk:

„51. Cikkely.

A szomszéd tartományokban kinnlevő tartozásoknak gyorsabb megkapásáról.

A szomszéd tartományokban kinnlevő tartozásoknak gyorsabb megkapása céljából méltóztatni fog Ő szent felsége az 1647. évi 94. c. és az 1638. évi 55. cikkely értelmében, az ő szomszéd tartományai igazságszolgáltatóihoz intézendő érdemleges, kegyes parancsait úgy néhai Révay Pál hátrahagyott özvegy asszonyának, mint Magyarország többi lakóinak is kiadni és kegyesen gondoskodni, hogy (amint kegyelmesen ígérte), egészen megfelelően szolgáltassanak igazságot.“

Ugyanezen decretum 54. cikkelye Pográny Judith örökösinek ügyét a nádorispán elé utasítja:

„54. Cikkely.

Hogy Nagy-Tapolcsány mezőváros ügyét a nádor úr érdemlegesen vizsgálja meg.

A karok és rendek méltányosnak tartják, hogy a méltóságos nádorispán úr úgy Nagy-Tapolcsány mezőváros ügyét, mint azt, amely néhai nemzeti Bábindáli András hátramaradt özvegyének, a néhai boldogult Pográny Judithnak, összes ingó s bármely fekvő javaira nézve, nemkülönben ugyancsak néhai Pográny Györgynek és Istvánnak ama Judith kezére jutott javaira nézve minden érdekelt rokon közt főnforog, az országgyűlés után érdemlegesen és törvényesen megvizsgálja s végrehajtsa.

1. §. Azt az ügyet is, amely a néhai nemzeti Szerdahely Mihálynak Hrábor faluban levő zálogos birtokrészére nézve egyfelől a Szerdahely család, másfelől a Pográny család, tudniillik

az említett Pográny Judith összes rokonai közt forog fönn, ugyanazon érdemleges és törvényes úton dönthesse el és foganatosíthassa, és ha az igazság úgy kívánja, az ama birtokrész jelenlegi birtokosainál levő pénzösszegre nézve végrehajtást is eszközölhessen.“

Ezen decretum 57. cikkelye Balassa András özvegyének ügyét viszi a nádor elé, mondván:

„57. Cikkely.

Néhai nagyságos Balassa András
hátrahagyott özvegyét helyezze vissza az ország nádor ura
az előbbeni állapotba.

Méltónak tartják ezenkívül az országlakosok, hogy az ország nádor ura néhai nagyságos Balassa András hátrahagyott özvegyét, Szunyogh Ilona asszonyt, ki azt panaszolja, hogy mostoha, íia, nagyságos Balassa Bálint úr és ugyancsak Balassa Ferenc úr is, ötlet és mondott urától és férjétől született árváit, említett urának és férjének fekvő jószágaiból és birtokrészből, valamint saját zálogos birtokaiból is, amelyeket anyja váltott ki, kizárta és többi javaitól is megfosztotta, eme fekvő jószágoknak osztatlan uralmába, említett mostoha fiával együtt arányosan, már most azonnal, halasztás nélkül visszahelyezze és a nevezett néhai Balassa András említett gyermekei és özvegye közt az osztályt, egyik ítélőmesterrel minél előbb bíróilag végrehajtsa és az elvett dolgokra, beszedett jövedelmekre nézve is az ország törvényei értelmében, ugyanazon az úton, mindkét részről törvényt és igazságot szolgáltatson.“

Ezen decretum 59., 60. és 61. cikkelyei Náprágy Erzsébet, Bakócha. Erzsébet, Nadányi Zsuzsanna és Hódosy Katalin peres ügyeiben intézkednek. következőleg:

„59. Cikkely.

Néhai nemzeti Náprágy István leányát
minél előbb és véglegesen vissza kell helyezni
az ő fekvő jószágába.

Nemzeti Hanvay György hitestársának és néhai nemzeti Náprágy István leányának, Erzsébetnek panaszos kérése következtében méltányosnak látják az országlakosok, hogy az ő apai udvarhelyének és fekvőjószágainak a felét, amelyet nemzeti Thuránszky Péter ellentmondás mellett foglalt el, annak a vármegyének az alispánja, ahol azok a javak fekszenek, eskü alatt felmutatandó leveleivel és okirataival együtt, tekintet nélkül az ő nénjének peregyességére, az ellenmondás mellett elfoglalt javak visszaadása tárgyában alkotott cikkelyek értelmében, minél előbb és véglegesen adja vissza.

1. §. Az említett Thuránszky Péternek pedig álljon szabad-

ságában, az eme birtokrészre nézve felkért jogot, ha akarja, birtokon kívül annak módja szerint keresni.“

„60. Cikkely.

Nemzetes Hosszutóty Györgynek
a Rátky családdal való vitás ügyét
a nádor úr ügy döntőlegesen vizsgálja meg.

Mivel Hosszutóty György, különben szerencsétlen személy, panaszkodik, hogy ötlet elhalt feleségének, Rátky Katalinnak, a rokonai, tudniillik nemzetes Rátky György, Káldy Péter, Réchey György és nemzetes Darabos Gergely hitvestársa nemes Eakócha Erzsébet és más érdekeltek, valamely állítólagos végrendeleti intézkedés címén ingó javaitól megfosztották és erre nézve nem találhat bizonyos eljárási módot:

1. §. Azért a karok és rendek megengedik, hogy a méltóságos nádorispán úr az ő ügyét ne rendkívüli perrel, hanem a törvények szerint és ügydöntőleg vizsgálhassa meg és végrehajtsa,

2. §. Az 1638, évi 26. cikkelynek utolsó szakasza a maga erejében mindenkor minden időkre épségben maradván.“

„61. Cikkely.

A Hódosy család és nagyságos Perény Gábor
közt bizonyos fekvő jószágok miatt fenforgó vizsályt
a nádor úr ügydöntőlegesen intézze el.

Határozták azt is, hogy a méltóságos nádorispán úr azt a vizsályt is, amelyben nemes Hódosy István és nemzetes Nadány Istvánnak a hitestársa Zsuzsanna, valamint ugyancsak Hódosy Katalin nagyságos Perény Gáborral vannak azért, mert ez a Szinnyér-Várallya mezővárosában fekvő nemesi udvarhelyüket és a Szatmár vármegyében bárhol levő más jószágait elfoglalta és ottan található ingóságaikat elvette, ügydöntőleg és a törvények szerint eligazíthassa és e részben a végrehajtást foganatosíthassa.“

Ezen decretum 65. és 66. cikkelyei Révai Pál özvegyének és Máriássy János hitvesének ügyét bízzák a nádorra Révai Ferenc ellenében, ekképt

„65. Cikkely.

Néhai nagyságos Révai Pál özvegyének
nagyságos Révai Ferenc ellen folytatott perében
a nádor úr foganatosítsa a végrehajtást.

Mivel bizonyos, hogy néhai Révai Pálnak a szerencsétlen özvegyét az ő közte és nagyságos Révai Ferenc úr között létrejött peregyeségek erejénél fogva indított pereiben és az ítélőmesternek e részben hozott ítéletei végrehajtásában az említett

Révai Ferenc úr az ő nagyságos Miklós fia és arra kirendelt emberei útján fegyveres erővel akadályozta:

1. §. Ennélfogva az ország karai és rendéi határozzák: hogy a méltóságos nádorispán urnák azt a végrehajtást egy bizonyos és a lehető legrövidebb határidőben (semmiféle jogorvoslat vagy a mondott Révai Ferencnek és fiainak vagy bárki másnak egyéb bárminő kifogásai ellen nem állhatván) hathatósan foganatosítania kell.“

„66. Cikkely.

Hogy a nádorispán úr vizsgálja meg
nemes Palugyay Zsófia asszonynak ugyancsak Révai
Ferenc elleni ügyét.

A nádor ispán úr ezenfelül a legközelebbi múlt országgyűlés 112. cikkelye értelmében nemzetes Máriássy János hitvesének, nemes Palugyay Zsófia úrnőnek ugyancsak Révai Ferenc ellen bizonyos elvett dolguk iránt indított perét is vizsgálja meg és hajtsa végre.“

Ugyanezen decretum 68. cikkelye szól az erdélyi fejedelem hitvesének és az özvegy fejedelemnőnek ügyvédvallásáról emígyen:

„68. Cikkely.

Az erdélyi fejedelemnek és hitvesének,
valamint az özvegy fejedelemnőnek és Rákóczy Zsigmondnak
engedélyezett ügyvédvallásról.

A karok és rendek beleegyeznek abba, hogy a nagyságos erdélyi fejedelem a maga és igen tisztelt hitvestársa nevében, úgyszintén az ő anyja, a nagyságos fejedelemasszony és Rákóczy Zsigmond úr is a Magyarországon fekvő jószágaik vagy bármely más dolguk tárgyában (részükről vagy ő ellenük) indított és folyamatban levő pereikben saját pecsétjeik alatt adhassanak ki ügyvédvalló leveleket; és ezeknek az ország és vármegyék minden igazságszolgáltatója és bírója előtt helyt kell adni.“

Ezen decretum 70. cikkelye Lórántffy Zsuzsanna özvegy fejedelemnő kéréséről így intézkedik:

„70. Cikkely.

Hasonlóképen megújítják az özvegy
fejedelemnő kérésére a legközelebbi múlt
országgyűlés 111. cikkelyét.

Ugyancsak nagyságos Lórántffy Zsuzsanna fejedelemasszony kérésére az 1647. évi országgyűlés 111. cikkelyét is megújítják és határozzák a karok és rendek, hogy a szóban forgó ügyeket a méltóságos nádor úr rendkívüli törvényes eljárás útján kellő végrehajtás mellett hasonlóképpen vizsgálja meg.“

Ezen decretum 90. cikkelye Draskovics János gróf özvegyének okirat-beszolgáltatását ekkép nyugtatja:

„90. Cikkely.

Néhai Draskovics János gróf hátramaradt
özvegyét és örököseit bizonyos átadott okiratokra
nézve felmentetteknek jelentik ki.

Néhai méltóságos trákostyáni stb. Draskovics János grófnak, egykoron az ország nádorának, hátramaradt özvegyét, méltóságos Thurzó Borbála grófasszonyt és örököseit, az ország összes leveleire és okirataira nézve, miután azokat előmutatták és átszolgáltatták, megnyugtatják és felmentetteknek nyilvánítják.“

III. Ferdinánd 1655. évi IV. decretumának 13. cikkelye ekképen ajánlja meg a királyné koronázási ajándékát:

„13. Cikkely.

A legkegyelmesebb királyné Ő felségének
tiszteletdíjat ajánlanak meg.

A karok és rendek a felséges királynénak, az ő legkegyelmesebb asszonyuknak, az ő közöttük való első és szerencsés eljövetele és megkoronáztatása fölötti örömük jeléül, minden egyes kaputól egy-egy magyar forintot ajánlanak meg, amelynek egyik felét a legközelebbi Szent Márton püspök és hitvalló napjára, a másikat pedig Szent Pál apostol fordulásának a napjára kell a vármegyei adószedőknek a királyi kamarába beszo­lgáltatniuk.

1. §. Alázatosan könyörögvén, hogy Ő felsége ezt a csekélyke ajándékot, tekintettel a szegény és elnyomott népnek meggyengült s a jelen idők drágasága következtében kimerült vagyoni állapotára, jó szívvel és kegyelmesen elfogadni méltóztassék.

2. §. Bizván a karok abban, hogy a felséges asszony ezt az egész kereszténység elővár­ául szolgáló országot, Ő felségénél saját közbenjárásával is kegyelmesen előmozdítandja.“

Ugyanezen decretum 25. cikkelye a hitbéres özvegyekről így szól:

„25. Cikkely.

Az eljárás módja olyan hitbéres özvegyek
ellenében, akik férjeik testét hosszabb ideig eltemet-
lenül maguknál tartják, vagy ezeknek fekvőjóságait az
eltemetés címén elidegenítik.

A karok az előbb érintett törvényes utódok kártalanításáról továbbra is gondoskodni akarván, az ezerhatszáznegyvenhatedik évi szászötödik és az ott idézett cikkelyekhez hozzáadják és elrendelik azt, hogy a hitbéres özvegyek az ő férjük, fiaik vagy

leányaik temetésére, azoknak az állását és helyzetét túlhaladó nagyobb kiadásokat, semmi ürügy és szín alatt se tegyenek és emiatt az özvegyi jogon birtokukban levő fekvő jószágokat el ne merészeljék idegeníteni.

1- §- Különbén az illető vármegyék bíráinak, ha megkeresik, álljon hatalmukban, a dolog valóságának kiderítése után, az elidegenített jószágokat (minden jogorvoslat kizárásával), az említett utódoknak visszaadni, a hitbéres özvegyeket pedig az előrebocsájtottak erejénél fogva, ezekből a fekvő javakból kizárni.

2. §. Hogyha pedig ezek a hitbéres özvegyek férjeiknek és fiaiknak, meg leányaiknak a testit sokáig eltemetetlenül tartanák maguknál, akkor a mondott utódoknak joguk legyen, azoknak előlegesen történt törvényes megintése mellett, ezeket a holttesteket mérsékelt és a maguk állásához illő költségen eltemetni és a reájuk szállott fekvő jószágokat a vármegyei bírák útján (az uzsorásokat azokból minden pénzfizetés nélkül kizárván), a maguk részére birtokba venni; a temetést illetőleg, ugyanezt az eljárást és óvatosságot, az elhunyt feleségek férjeire is kiterjesztvén és alkalmazván.“

Ezen decretum 33. *cikkelye* több magyar asszony külföldi követeléseinek behajtásáról ekkép intézkedik:

„33. *Cikkely.*

Ő felsége megfelelő eszközöket fog alkalmazni,
hogy a szomszéd tartományokban ne történjenek
letartóztatások és hogy ugyanazokban a tartományokban
a tartozásokat gyorsabban fizessék meg.

Arra nézve, hogy Ő felsége szomszéd tartományjaiban ne történjenek letartóztatások, az országlakosok megnyugszanak abban, hogy Ő felsége, az ő kegyes Ígéretéhez képest, bárkinek különös kérésére, eltiltó és felmentő parancsok útján, megfelelő eszközöket alkalmaz.

1. §- Ami továbbá az ugyanazon tartományokban künn levő tartozások gyorsabb megkapását illeti, ámbár erre nézve fönnállanak az 1638. évi 55. és az ebben idézett cikkelyek, mindamelllett, mivel ezekkel ott mitssem törődnek, és az adósságokért való elégtételadást hosszúra nyújtják, a hitelezők kénytelenek vagy üres kézzel onnan hazatérni, vagy keresetüket ott függőben hagyni.

2. §. Aminthogy az esztergomi főegyház tisztelendő káptalanjának, továbbá nemzeti Kerekes Andrásnak és Menyhértnek Alsó-Ausztria tartományházában, nemkülönbén nagyságos Orlay Andrásnak a sziléziai rendeknél, hasonló módon nemzeti

Bucsány Zsigmondnak és Hídvéghy Mihály nejének, Aranyadi Judíth asszonynak és néhai Deső Zsuzsanna többi örököseinek, a morva örgrófság Straznicza városánál, szintúgy előbb Veskovicz Pál, most már Radvány István feleségének, Körtvélyessy Katalinnak, Bécs városában, azután a nagyságos idősebb fejedelemasszony Puchóban lakó alattvalóinak: néhai Válla Dániel özvegyének és Hauranek Miklósnak, meg Koblisky Zachariásnak, továbbá nemes Pantaleon Józsefnek és Mihálynak Morvaországban, végre néhai Maurer Mihály örököseinek és néhai Arumpruster Mihály árváinak, a felső- és alsó-sziléziai karoknál és rendeknél különvő tartozásai és másoké is, szokott kamatjaikkal együtt, több év óta fizetetlenek,

3. §. A miért is Ő felsége, a közigazság sugallatától vezérelve, az említett és más magyarországi hitelezőknek a kérésére, kegyesen elhatározta magát és megígérte, hogy az előrebocsajtottak valóságának a kiderítése mellett, további halasztás nélkül és minden késleltető parancs és új törvény félretételével, a szomszéd tartományok igazságszolgálatóihoz intézett kegyes ügydöntő parancsai útján fog illendő és kellő elégtételtől gondoskodni.“

Ugyanezen decretum 54. cikkelye az osztoztalan atyafiaknak az osztoztalan állapottól eredő hasznát és kárát ekkép rendezi:

„54. Cikkely.

Közös haszon és kár csakis az egy apától,
meg egy anyától való osztoztalan atyafiak közt álljon
fönn, és a maguk között vagy a meghívottak előtt tett
minden osztozásuk hatályos legyen.

Az osztoztalan atyafiak nagy sérelmével meg szokott történni, hogy míg az osztoztalan állapot tartama alatt az egyik atyafi szerez, a másik pedig pazarol; az osztály idején az atyafiaknak, még a rokonság távolabbi fokán állóknak is, a haszonban egyenlően kell részesülniük, a kárt pedig egyformán viselniök.

1. §. Ez okból megállapították, hogy a haszon és kár, a hármaskönyv I. részének 43. címe értelmében, csakis az egy apáról, meg az egy anyáról való osztoztalan atyafiak között legyen közös és azontúl ne legyen helye.

2. §. És nemcsak az ítélmesterek vagy alispánok útján bírói parancs mellett, hanem az egymásközt vagy meghívott bírák útján, a felek kölcsönös egyetértésével, bírósággal vagy a nélkül történt és tényleges birtokkal megerősített minden osztály is valóságos osztálynak tekintendő, és elfogadandó, és azt másképen, mint a HK. I. R. 45. címben előszabott eljárással, nem szabad megújítani.“

Ezen decretura *64. cikkelye* Pálffy Pál gróf özvegyének az okiratok átszolgáltatásáról ekké ad nyugtatványt:

„64. Cikkely.

Néhai Pálffy Pál gróf hátrahagyott özvegyét és ennek örököseit, az ország bizonyos átszolgáltattott okirataira nézve fölmentik.

Mivel néhai méltóságos erdődi Pálffy Pál gróf úrnak, egykoron Magyarország nádorának, az özvegye, méltóságos Khain Franciska grófné asszony és ennek az örökösei, az ország leveleinek és bizonyos okiratainak az eredeti példányait az ország karnainak és rendéinek híven bemutatták és visszaszolgáltatták:

1. §. Ezért ez özvegy úrnót és örököseit, azok felmutatása és átszolgáltatása iránt megnyugtadják s az alól felmentetteknek nyilvánítják.

2. §. Amelyeket a karok és rendek hasonlóképen újból lajstromba vezetve, az újonnan megkoronázott felséges királynak az országlakosok részére kiadott királyi hitlevelével együtt, hű megőrzés végett a jelenlegi nádornak, méltóságos hadadi Wesselényi Ferenc gróf úrnak adták át.“

Ezen decretum *72. cikkelyében* ezt olvassuk:

„72. Cikkely.

A Kerecheni család nőága ellen indított zeleni peres ügyet illetékes bírósághoz utasítják.

Mint hogy a zeleni peres ügyet, amelyet néhai nagyságos Mikulicz Tamás a Kerecheni családnak nőágon levő tagjai ellen, a rövid cikkelyek alapján, nemzetes Ruchich János, zágrábmegyei alispán előtt indított meg, a közönséges országgyűlés az Urnak 1647. és 1649. évében annak illetékes bíróságához, tudniillik a báni törvényszékhez utasította vissza, de Mikulicz Sándor, akire az az ügy leszállt, azt mindamellett tényleg szintén Zágrábmegye törvényszéke előtt folytatta tovább; azért a mondott ügyet úgy az ország bizonyosságlevelénél, mint Ő felségének, ez iránt kiadott és az ország előtt fölmutatott rendelete erejénél fogva, e törvény-cikkellyel a báni törvényszékhez utasítják,“

Ugyanezen decretum *85. és 87. cikkelyei* Nagy István és Széchy Dénes gróf özvegyeinek panaszaiban nádori, illetve királyi vizsgálatot rendel következésképpen:

„85. Cikkely.

Mozdorffer Pálnak Nagy István megölése tárgyában főnforgó ügyét a nádorispán úr vizsgálja meg.

Az ugyancsak Korpona városában lakó nemesek és néhai nemzetes Nagy István hátrahagyott özvegye is, súlyosan panaszkodnak ama város bírāja Mozdorffer Pál és ennek büntársai el-

len, hogy az a Mozdorffer Pál az ő bűntársaival együtt a jelen országgyűlés folyása alatt, félre téve mind az isteni, mind az emberi jognak minden félelmét, az előbb említett Nagy Istvánt, annak a városnak falai közt, kegyetlenül megölte.

1. §. Hogy a szándékos emberölésnek e gyalázatos büntette büntetlen ne maradjon, felhatalmazzák a méltóságos nádorispán urat, hogy annak elkövetői és bűnrészesei ellen ügydöntőleg járjon el és azokat elmarasztalván, kellő büntetéssel sújtsa.

2. §. Épségben maradván a vármegyékben az 1647. évi 81. cikkelyben meghatározott eljárás.“

„87. Cikkely

Draskovich Sára asszony alattvalója, Mészáros Ádám házának, Rattmanstorfer Vilmos úr részéről történt felgyújtása, és egy másik alattvalójának Trautmanstorffer gróf úr részéről történt megölése tárgyában, szolgáltatáson ő felsége igazságot.

A néhai Széchy Dénes gróf úr után hátramaradt özvegy Draskovich Sára grófné asszony jobbágya, a gondos Mészáros Ádám Felső-Lindva várához tartozó Tukszincz nevű birtokban levő házának és eme Mészáros Ádám abba bezárt feleségének és gyermekeinek elhamvasztása tárgyában, amit a stiriai Rattmanstorfer Vilmos úr követett el; és ugyanazon özvegy, Gombócz Sebestyén nevű másik alattvalójának a megölése tárgyában, amit Trautmanstorffer gróf úrnak Glaychemberg várában levő tisztje vitt véghez, méltóztassék kegyesen ő felsége, az ő kegyes Ígéréthez képest, az említett sértett félnek, a büntett mondott elkövetői ellenében, mentül előbb igazságot és megfelelő elégtételt szolgáltatni és azokat a tetteseket szigorúan megfenyíttetni.“

Ezen decretum 90. cikkelye Czobor Anna és Orsolya asszonyok sérelmében nádori vizsgálatot és elintéztést rendel:

„90. Cikkely.

Czobor Anna és Orsolya asszonyoknak, a várakozási kegyelem alapján felkért ötszáz jobbágyot illető ügyét, a nádor ispán úr ügydöntőleg vizsgálja meg és intézze el.

A Nyitravármegyében, Holich és Sassin várak fekvő jószágokban létező ama ötszáz jobbágyra nézve, akiket a néhai boldogult Czobor Bálint gróf, az elhunyt néhai idősb Czobor Imrénének és névszerint az ő fiának, magának Czobor Bálintnak, valamint Czobor Anna asszonynak, néhai Tarnowsky Szaniszló gróf úr hátrahagyott özvegyének, meg Czobor Orsolya asszonynak, Kéry János gróf úr hitvestársának, adományozott várakozási kegyelem jótéteménye alapján kért föl, a maga és az ő örökösei ré-

szere (a nevezett Czobor Anna és Orsolya asszonyok kizárásával), határozták:

1. §. Hogy a méltóságos nádorispán úr az említett Czobor Anna és Orsolya asszonyoknak jelen keresetét, az ő kérésükre és megkeresésükre, Ő felsége tanácsosainak és a királyi tábla többi, kézhez kapható bírának egybehívása után, rendkívüli törvény útján ügydöntőleg vizsgálja meg és intézze el és (kibocsátván s kiadván a mondott idősebb Czobor Imrének, az előrebocsátott módon felkért jószágaiból, kijáró megfelelő részt) bocsássa kellő végrehajtás alá, kizárván minden jogorvoslatot.“

Ugyanezen decretumnak 93., 94., 96. és 98. cikkelyei nádori vizsgálatot illetve törvényes igazságszolgáltatást rendelnek Révay Pál özvegye, Dobner Jakabné, Dóczy Zsigmond özvegye és Fánchy Pálné ügyeiben ilykép:

„93. Cikkely.

A nádorispán úr hatalmat kap arra, hogy néhai Révay Pál özvegyének nagyságos Révay Dániel ellenében főnforgó ügyében eljárjon és végrehajtást eszközöljön.

Minthogy Révay Pál úr hátrahagyott özvegyének, nemes és nagyságos Teuffel Erzsébet asszonynak Turócvármegyében levő összes fekvő jószágait, úgy azokat, amelyek birtoka a törvények és megkötött szerződés erejénél fogva, az özvegyiség idejére magát az özvegyet illeti, mint a zálog vagy más címen birtokba vettek, melyeket ugyanazon jogon neki és utódainak meg hagyományosainak kell birtokolniok, nagyságos Révay Dániel úr (az ítélmester végrehajtásának meg nem engedésével) a maga számára vette el és tartotta meg:

1. §. Ezért végzik a rendek, hogy a nádorispán úr amaz özvegyet (ha szükséges) helyezze vissza az előbbeni állapotba, az időközben szedett úgy rendes, mint rendkívüli haszonra és jövedelmekre, valamint az ezek megtérítésére vonatkozó keresetet pedig a méltóságos nádorispán úr a királyi tábla bírának és más törvénytudó férfiaknak (akiket kézhez kaphat) egybehívása után vagy barátságosan intézze el, vagy ha ez nem sikerülne, ez alkalmalmmal rendkívüli törvény útján is vizsgálja meg és kiderítvén azok meghatározott mennyiségét és valóságát, adjon az érintett özvegynek vagy elhalálozása esetében örököseinek és utódainak, az említett Révay Dánielnek, Magyarország határain belül bárhol levő fekvő jószágaiból (minden jogorvoslat kizárásával) teljes elégtételt.

2. §. Az egység megszegése miatt meg nem ítélt kétezer arany bánatpénz tekintetében azonban, ama Révay Dániel elől nem zárják el annak útját, hogy a maga jogát perújító parancs mellett keresse.“

„94. Cikkely.

Dobner Jakab kérésére az alább megírt kereset tárgyában igazságot kell szolgáltatni.

Dobner Jakabnak és hitvestársának a kérésére, az ausztriai főhercegségben fekvő s különben néhai nemes Grabner Sebestyénről végrehajtás útján néhai nemzeti Eppela Pálra átment, Gmaylebrn és Detendorff nevű két birtok elfoglalása és megítélése tárgyában, Ő felsége beleegyezésével, mielőtt azok az illetékes helyen és módon törvényes kérést adnak be, igazságot kell szolgáltatni.“

„96. Cikkely.

Kayser Eufrozina úrnő ügyét, a wiszoveczi fekvőjóságokat illetőleg, Ő felsége, a Magyarországon levő követeléseit illető kereseteire nézve pedig, a nádorispán úr intézze el.

Ámbár néhai nagyságos Dóczy Zsigmond hátrahagyott özvegye, nemzeti Kayser Eufrozina asszony, aki nem rég szabadult ki a török fogságból, azt állítja, hogy a morva örgrófságban levő wiszoveczi fekvő jóságokhoz igaz és kétségtelen joga van, mindazonáltal nagyságos Dóczy László úr gyámjai evvel nem törődve, ötöt azoknak a fekvőjóságoknak az átvételétől és birtoklásától eltiltják:

1, §. Ezért hát megállapították, hogy ezeket a fekvőjóságokat (Ő felsége beleegyezésével), Ő felsége ez iránt kiadandó különös parancsára, a nevezett özvegyasszonynak a reá eső részükben adják vissza, és ötöt a mondott gyámok és ama fekvőjóságok birtokosai ellenében támasztott követeléseire, nevezetesen pedig a Sáskóvár jóságaira kiadott néhány ezer forint pénzeszrege nézve, amelyet azok a gyámok eme fekvő jóságok teljes árával együtt fölvettek, azokból a wiszoveczi jóságokból teljesen kielégítsék.

2. §. Végül ennek az özvegynek Magyarországon kiegyenlítendő követeléseit, a méltóságos nádorispán úr, a királyi tábla bírának és más kézhez kapható törvénytudó férfiakkal egybehívásával (kivéven az állítólagos hatalmaskodásokat, amelyek iránt a maga módján kell pert indítani), az érdekelt feleknek is eziránt való idézésével, ha lehetséges még az országgyűlés folyása alatt, különben azután mindjárt, vizsgálja meg és igazítsa el, s kellő végrehajtás útján véglegesen foganatosítsa.“

„98. Cikkely.

Ő felsége a karoknak és rendeknek a Fánchy-féle fekvőjóságok visszaadása tárgyában előterjesztett kéréseit figyelembe fogja venni.

És mivel Ő felsége abban a perben, amelyet a királyi fiscus Nemzeti Fánchy Pál ellen vérfertőzés tárgyában indított, eme

Fánchy Pálnak a királyi fiscus részére végrehajtás útján lefoglalt fekvő jószágai visszaadására nézve, arra határozta el magát kegyesen, hogy a karok és rendek kérését figyelemre fogja méltatni: a karok és rendek Ő felsége kegyes elhatározásában megnyugodván, annak a foganatosítását újból is alázatosan kéri..

1. §. És megállapították, hogy ha a királyi fiscusnak a mondott Fánchy Pál és ennek hitvestársa ellenében valami követelése van, azt a hazai törvények értelmében per útján keresse.“

Ezen decretum *112. cikkelye* Pázmány Miklós grófné kérésére megújítja az 1625. évi *57. cikkelyt*, mondván:

„112. Cikkely.

Hasonlóképen megújítják az 1625, évi *57. cikkelyt*.

Pázmány Miklós gróf úr feleségének, Pethe Rozina grófné asszonynak a kérésére, megújítják és megerősítik az 1625. évi *57. cikkelyt*.“

I. Lipót király *1659. évi I. decretumának 2. cikkelyében* ezeket olvassuk

„2. Cikkely.

A véghelybelieknek az 1655, évi 3-ik törvénycikk szerint fenntartandó számát és az ott jelzett eszközökből leendő fizetését Ő felsége kegyelmesen megajánlja.

Legnagyobb kárukra tapasztalják a karok és rendek, hogy a végvárakban levő magyar katonaság az 1655. évi 3. t.-cikkelyben kijelölt számban felállítva nincsen, ami miatt a keresztyén névnek szomszédságában levő ellensége, folytonos részleges ki-rohanásokkal, az országnak még az ő hatalmába kerítendő részeiben is észrevehetőleg előrehaladt s napról-napra mindinkább előrenyomul, olyannyira, hogy ha a katonáknak azt a számát ki nem egészítik, félni lehet, hogy e gonosz kigyónak dühe Ő felségének szomszéd tartományaiiba is, folytonos meghódolás útján átözönlik, amint ez már meg is kezdődött:

1. §. Annál fogva a hivatolt 1655. évi 3. cikk erejében maradván, Ő felsége kegyelmes elhatározása értelmében is, a karok és rendek most újra elrendelik, hogy a véghelyi benszülött katonákat mielőbb az ugyanazon t.-cikkben kijelölt számban kell felállítani s azoknak (és a báni katonáknak is) folytonos fizetéséről, Ő felsége szomszéd tartományainak s Csehországnak az adóból, melyek az 1638-ik évi 34. t.-c. meghagyása szerint azelőtt is ez ország véghelyeinek a fizetésére voltak rendelve és melyeket eme tartományok és ország adókezelőinek és biztosainak a régtől megszokott módon kell leszámolniuk; és ez országnak is ugyanazon véghelyek fizetésére kegyelmesen utalványozandó jövedelmeiből s egyéb ugyanott kijelölt eszközökből is valóban gondoskodás történjék.

2. §. Sőt, hogy a római szent birodalom is a mondott Magyarországának, mint az egész keresztyénség védőbástyájának oltalmára az azelőtt is nyújtani szokott segedelmet kiszolgáltassa, Ő felsége kegyelmesen kieszközölni méltóztassék. Különösen, miután a karoknak értésükre esett, hogy a jelzett segély most is fennáll, s az egyes tartományok fejedelmei azt behajtják: bizvást hiszik az országlakók, hogy a római szent birodalom és a szomszéd országok s tartományok inkább kívánják az ily hatalmas ellenséget idegen, de velők legközelebb szomszéd földről, semmint saját földükről kiűzni s kiűzésére inkább elegendő pénzsegéllyel járulni, sem minthogy azt saját testükkel s gyermekeik és nejeik rabságra adásával, fogadják,“

Ugyanezen decretum 36. cikkelye ekkép szól:

„36. Cikkely.

Törvényes korú fiúk az anyai birtokokat s anyai ősieket s azokból szerzettek (ellent nem állván a későbbi szerzőlevelek) az első szerzési oklevelek mellett, osztály útján megszerezhessek.

Az is gyakran megtörténik, hogy a szülők, az első feleségtől származott fiúk jogsérelmére, ugyane fiúk anyai s az előbbi feleség jogán örökösen bírt javak első szerzési okleveleit megváltoztatják s azokra új adományleveleket s örök felvállásokat vezetnek, s eképen a saját szerzemény ürügye alatt, azoknak az ilyenemű s az ezek jövedelméből szerzett javakból való kitagadására törekszenek.

1. §. Akik ellen rendelik: hogy az előbbi szerzési oklevelek erejükben megmaradván, a teljeskorú fiúk az összes anyai, anyáról ősi s a fiúk anyai jogán szerzett birtokokból (ellent nem állván a későbbi szerzési oklevelek és felválló-levelek) az őket megillető részeket osztály útján megszerezhessek.

2. §. Az atyai és atyáról ősi birtokokra nézve az eddig fentartott eljárás épen maradván.“

Ezen Hecretum 45. cikkelye kizárja a nőket bizonyos gyámság tiszte alól, következőképen:

„45. Cikkely.

Törvénytelen visszafoglaló s *letiltó* parancsok ki nem adandók s a kiadottak figyelembe nem veendőek, s az ekkép folytatandó peres eljárások érvénytelenek.

stb. 2. De bármely árva gyámságát, az I. rész 115. és 116. címei s más törvények ellenére, különösen, ha finemű utódok vannak, oly árvák javaira nézve, melyekben azelőtt a nők nem részesültek, ily nőneműekre, a törvényes finemű örökösök jogsérelmével, ezentúl sohase bízzák; és az sem szabad, hogy a fivérek.

egyike ily gyámi jogot a másik fiú jogsérelmével, s a finem jogának veszélyével, nőnemre ruházzon át, stb.“

Ezen decretum 70. cikkelye szól a parasztokhoz feleségül ment nemes személyekről, ekkép:

„70. Cikkely.

Az 1556-ik évi 31. törvénycikkelyt, a szökevény jobbágyok visszaköveteléséről, s hasonlóképen a nemes személyeket feleségül vevő parasztok elleni eljárását értelmezik.

Az 1556-ik évi 31-ik törvénycikkelyt akkép értelmezik a karok, hogy két előrebocsátott visszakövetelésnek és vissza nem adásnak büntetését a harmadszor visszakövetelt jobbágynak visszaadásával megszüntetettnek épen nem kell tekinteni, s több együttesen visszakövetelt jobbágynak vissza nem adását egyetlen egy elmarasztalással kell büntetni.

1. §. S a visszakövetelt jobbágyok földesurának távolságához képest, nem kétszer tizenöt nap, hanem elegendő napokból álló határidő veendő tekintetbe és az ilyen jobbágyot minden dolgaival és családjával és időközben szerzett javaival együtt adják vissza.

2. §. A feleségül nemes személyeket vevő és ezeknek nemesi javain tartózkodó s hatalmaskodást elkövető parasztokat pedig, a nemes emberek hasonlatosságára fogják perbe s marasztalják el és a végrehajtást feleségük javaiból teljesíthessék.“

Ugyanezen decretum 82. cikkelye gondoskodik több belföldi nőnek külföldi követelése behajtásáról következőleg:

„82. Cikkely.

Az adósságok kifizetéséről a szomszéd tartományokban Ő felsége gondoskodni fog.

Abban is megnyugosznak az országlakók, hogy Ő felsége beleegezéséhez képest, az országban honos hitelezőknek úgy az 1655. évi 33. törvénycikkelyben megjelölteknek, mint nemzeti és méltóságos Tayffel Susána Erzsébetnek, Révay Pál, Kaunitz Mária grófnénak, Hödítz Vencel, Esterházy Juditnak, Amadé János, Kayser Fruzinának, Dóczy Zsigmond, Pálffy Szabinának, Recziczky Szaniszló néhai nagyságos urak hátrahagyott özvegyeinek:

1. §. Voyszkó Ilona Krisztinának, Uffalussy András, Joó Mariannának, Czongor János nemzeti urak hitveseinek s Czaby Judithnak, néhai Seczer György hátrahagyott özvegyének.

2. §. Úgyszintén nemes és körültekintő idősb s másik ifjabb Nezbud Györgynek, Gombár Jánosnak, Szlotta Mártonnak és Zsolna város más érdekelt polgárainak és lakosainak, ő felsége komoly sürgető parancsai alapján (a végrehajtás igazságtalan

halogatásait Ő felsége hatályos orvosló eszközei alkalmazásával megszüntetvén), a kellő igazságszolgáltatást s elégtételt megadják.“

Ezen decretum 85. cikkelye az özvegyek katonaillesztésének módját a régi törvények szerint fenntartja ilykép:

„85. Cikkely.

Előforduló szükség s ellenséges beütés idején a Horvát- és Szlavonország részéről való felkelés módjáról s rendjéről s az ugyanattól járó adó- s, eleségi segélyről.

stb. 6. §. A lelkészekről, özvegyekről, elaggottakról s az Ő felsége vagy a mágnás urak szolgálatában állókról, az ezekre nézve már előbb alkotott törvényeket e helyütt is beiktatottaknak kell tartani stb.“

Ezen decretum 91. cikkelye intézkedik Auersperg Eberhard gróf hitvese falvainak visszaadásáról, ekkép:

„91. Cikkely.

A földesurak hatósága alól újabban elvont helységek visszahelyezéséről.

Mivel pedig a megjelölt és némi tekintetben kiváltságolt oláhok, több más magánbirtokban levő oláh falut, nevezetesen pedig ifjabb Erdődy György gróf úrnak, Ludbreggh vára alatt fekvő mintegy öt faluját s Moscon Anna Erzsébet grófnő aszszonynak, Auersperg Eberhardt gróf úr hitvesének Raszinya kastélya alatt nyolc faluját s még bizonyos nemeseknek két faluját, melyek ezeknek területén feküdtek s mind katonai, mind polgári tekintetben ekkorig e földesurak alá voltak vetve s ezeknek engedelmekedtek, ugyanezekről a földesuraktól vagy azoknak elődeitől, a földesurak szokott hatalma alól a legközelebb lefolyt napokban elvonták és kiszakították, s a földesurakat az azok fölött való minden joghatóságtól eltiltották és visszatartották s azokat saját csoportjukhoz csatolni törekednek:

1. §. Határozták tehát, hogy mindazokat a falvakat, amelyeket mostanában bármely földesúrnak gyakorlattal megerősített szokásos joghatósága alól, az említett módon elvettek s kiszakasztottak, előbbi földesuraiknak nem valamely későbbi bizottság útján, hanem most azonnal, késedelem nélkül, Ő felségének mind a két cancelláriából, úgy a károsított országalakók részére kiadandó, mint azok parancsnokához s kapitány uraihoz, s így magukhoz az oláhokhoz is intézendő jóságos rendeletével a földesuraiktól való előbbi függésbe visszautalják s visszahelyezték és legott visszautaltaknak s visszahelyezetteknek tekintség. Amire nézve Ő felsége is a maga jóságos rendeleteit (a dolgok ily állásában) felajánlotta.

2. §. Abban az esetben pedig, ha az ilyen földesuraik joghatósága alul legközelebb kiszakított vagy önként eltávozó oláhokat, korábbi földesuraik hatalma alá szelid eszközökkel vissza nem terelhetnék, vagy visszamenni nem akarnának: akkor az ő földesuraik ellenükben jogukkal élhessenek s következősképen az ilyen oláhokat, mint lázadókat birtokaikból kiűzhessék, vagy másképen is személyeikben és vagyonukban büntethessék.“

Ezen decretum 93. cikkelyében ezeket olvassuk:

„93. Cikkely.

Ugy a német, mint a bennszülött katonák s ezek özvegyei, kiknek Kőrös, Kapronca és Várasd városokban telkeik s polgári fekvő jószágaik vannak, királyi díjakat s polgári adókat fizetni tartozzanak.

Mint hogy egyfelől Kőrös, Kapronca s némi részben Várasd szabad királyi városok s másrésztől eme helyek kapitányai s az ott levő, úgy német, mint bennszülött zsoldos katonák között, a varasdi bizottság idejében, az Úrnak 1635. esztendejében az akkori biztos urak e katonák részéről a polgári telkek és fekvőjószágok után a városok közibe fizetendő királyi taksáról, a korcsmának, piacnak és mészárszéknek, ugyanazon biztos urak megállapítása szerint, mindkét részről meghatározandó vagy beszedendő jövedelméről a polgári telkek s ingóságok fölötti joghatóságnak a polgári és katonai hatóságok közt mindkét részről az ott kijelentett módon való figyelemben tartásáról, a sáncárkokban való s Kőrös és Kapronca városokban a kapitányok és városok közt meghatározott halászatnak az ott előírt módon leendő gyakorlásáról s hasonló ügyekről, melyeknek egyedül figyelembevétele szükséges, bizonyos határozatokat; rendeleteket és végzéseket hoztak és állapítottak meg és azokat 1638. évi 51. t.-cikkely is helyben hagyta:

1. §. Ezeket a határozatokat s végzéseket tehát, most már ismételve helybenhagyják s továbbra is rendelik: hogy az ilyen, csak figyelemben tartásra váró határozatokat úgy a nevezett városok, mint a helybeli kapitány urak s mindkét nemzetből való katonák békésen és további meghagyás nélkül legyenek kötelesek megtartani.

2. §. Különösen pedig, hogy úgy a német, mint a bennszülött katonák s ezeknek özvegyei, kiknek polgári telkeik vagy fekvő jószágaik vannak, a királyi taksákat s egyéb polgári terheket és polgári adókat, amelyek ily telkek s javak után járnak, a városokhoz befizetni s átszolgáltatni kötelesek legyenek. Mire nézve ő felsége is, ajánlata szerint, jószágos parancsait kegyelmesen kiadni méltóztatik,

3. §. ő felségének tekintetes magyar kamarája is, az emlí-

tett Kőrös és Várasd városoknak a véghelyek közhasználatára fordított bizonyos polgári telkekért járó bizonyos csekély összegecskéket s díjakat, melyek az említett biztos urak tanácskozásában bővebben ki vannak jelölve, az ott kitett módon e két várostól a díjak fizetésének fejében elfogadni s nekik beszámolni tartozik.“

Ugyanezen decretum 104. cikkelye biztosítja a leányok illetményeinek épségben hagyását ítéletek végrehajtása alkalmával, ilykép:

„104. Cikkely.

A hűtlenségi s főbenjáró ítéletek végrehajtásában
jövőre megtartandó eljárás módjáról.

A karok és rendek elrendelik, hogy a jövőben kiadandó hűtlenségi és főbenjáró ítéletek végrehajtásánál a Hármass törvénykönyv első részének 6. címét tartsák szem előtt, azzal a kijelentéssel: hogy a fiúk és fivérek, s ahol ezeket megilleti, a leányok és egyéb törvényes részesek törvényes illetményeit, úgy Magyar-, mint Horvát és Szlavonországban, a kir. ügyész ne a javak végrehajtása után, hanem a végrehajtás idején az arra szokás szerint kiküldött s az ítéelő levelekben megnevezett végrehajtók vegyék zár alá, s ily részesülők számára törvényes jutalékaik érintetlenül maradjanak.“

Ezen decretum 106. cikkelye a zágrábi törvényszék ielebbviteli hatáskörét a hitbérek tekintetében is meghagyja a turopolyai mező (szabad nemes kerület) ügyeiben, kimondván:

„106. Cikkely.

A Zágráb—turopolyai mezőről átküldött felébbvitelek felülvizsgálatáról s helybenhagyásáról.

Elhatározták és kijelentették azt is, hogy Zágrábmegye törvényszékének hatalma a Zágráb—turopolyai mezőről átküldött, a megye joghatóságához törvény vagy szokás szerint tartozó felébbviteleknek, még a hitbérek irántiakat is ideértve — érettebb felülvizsgálása s helybenhagyása vagy kijavítása s azután végrehajtásra bocsátása tekintetében épen s erejében maradjon; így rendelvén ezt az 1613-ik évi 23-ik törvény „Parti verő succumbent?“ §-a, az 1622. évi 67-ik, s 1635-iki 65-ik cikkelyek.“

Ezen decretum 113. cikkelye Prinyi Ágnes és Bosnyák Judit asszonyok ügyeiben következőleg intézkedik:

„113. Cikkely.

Prinyi Ágnes és Bosnyák Judit asszonyok
a követelt fekvő jószágokra nézve jogukat kereshessék.

Minthogy pedig nagyságos Prinyi Ágnes asszony, nagyságos Eszterházy Miklós úr hitvese, azt panaszolja, hogy a morva örökségben levő Veszel nevű ősi várát, melyet nagyatyjától, né-

hai nagyságos Bosnyák Tamás úrtól hatvanezer forintért maga és örökösei részére megszerzett, gyámja: nagyságos Prinyi Ferenc úr, csak mintegy huszonkét ezer forintért, még az ő gyermekkorában, elidegenítette; azután pedig azt a száznolcvanezer forintba becsült várat a vevők ismét százharmincezer forintért eladták s így az említett, akkor kiskorú, asszonyt súlyosan megkárosították.

1. §. Beleegyezik tehát Ő felsége, hogy a nevezett úrasszony, Prinyi Ágnes, az e felett kieszközölt királyi vagy örgrófi helybenhagyás ellenére is (s hasonlóképen nagyságos Judit asszony is, az előbb említett néhai Bosnyák Tamás úr leánya s néhai nagyságos Balassa Imre úr özvegye) az ügy további megvitatásának megengedésével, jogukat a fentebb említett javakra nézve kereshessék s megszerezzhessék.“

Ezen decretum 114. cikkelyében az Eszterházy örökösök tokaji anyai: ősi házára nézve így intézkedik:

„114. Cikkely.

Regécz vár árának megajánlott ki-
elégítéséről s egy tokaji ház megszerzéséről.

Az elhunyt császári s királyi szentséges felségnek az 1655-ik évi 95. törvénycikkelyben tett jogos ajánlatához s az ország karnak és rendéinek alázatos kérelméhez képest, Ő felsége jóságosan elhatározta annak foganatosítását, hogy Eszterházy Pál és János gróf urak a Regécz várhoz tartozó uradalom hátralevő árának s atyjuk részéről sajátjából a hadi közszükségekre költött pénzösszegre nézve, a lehetségeshez képest mielőbb elégtételt kapjanak. A mindkét nemű Eszterházy örökösök s utódok tokaji anyai ősi házára nézve pedig, melyet említett atyjuk csak gyámi jogon foglalt el s vett birtokába s azután néhai nagyságos Lónyay Zsigmondnak, kibékülés céljából, mondott örököseinek és utódainak sérelmére elidegenítette, Ő felsége jóságos határozatához képest is, megállapították: hogy azt ugyanazok az örökösök s utódok az 1655-ik évi 24. t.-cikkely s az ország egyéb erre vonatkozólag alkotott törvényei szerint, a jelzett törvénycikkelyben megnevezett bírák közbejöttével, minden tartozékaival s haszonvételeivel együtt, megszerezzhessék.“

Ezen decretum 116. cikkelye kiegészíti a Révay Dániel ellen Révay Pál özvegye által tett ügyben hozott előző törvényi intézkedést, ilyképen:

„116. Cikkely.

Nagyságos Révay Dánielnek, az 1655-ik
évi 93. törvénycikkelyéhez képest, csupán kétezer arany
íránt engednek perújítást.

Mint hogy nagyságos Révay Dániel, bizonyos perújítási pa-

rancsot nyervén, nemcsak a nagyméltóságú nádorispán úr közbejöttével, az 1655-ik évi 93, t.-cikkely erejénél fogva teljesített végrehajtásnak, hanem magának a törvénycikkelynek is új tárgyalás alá vételét s felülvizsgálatát követeli:

1. §. Annak a törvénycikkelynek magyarázatául tehát hozzá adják az országalakók, hogy Révay Dániel úrnak a perújítást csak kétezer aranyra nézve s csak egy év lefolyása alatt engedjék meg. Különb en arra a kétezer aranyra nézve is, egy ítélőmester közbejöttével, királyi karhatalommal s megyei katonasággal is, ugyanannak a panasztevő asszonynak Révay Dániel részéről végérvényesen elégtétel adandó.

2. §. Ugyanazon törvénycikkely többi részére nézve pedig bármely jogorvoslatot s perújítást semmiképen meg ne engedjenek és ugyancsak ez özvegy számára hitbér címén kihatott fekvőjóságokat is csak e hitbéres örökösaitől legyen szabad, a leteendő letétele mellett, kiváltani.“

Ezen decretum 117. cikkelye a Kun család mindkét ágát illető örökséget következőleg rendezi:

„117. Cikkely.

Kijelentése annak, miken keresztül a Kuncsaládból való folyamodó emberek a Kun-család fekvőjóságait.

Nemzetes és nagyságos Bánffy Erzsébet grófné asszonynak, méltóságos Rákóczy László gróf úr hitvesének és szintén nemzetes nagymihályi Bánffy Anna asszonynak, tekintetes Desóffy Ádám hitvesének, valamint ifjabb Priny Gábornak, néhai ugyancsak nagymihályi Bánffy Borbála unokájának, továbbá a többször említett nagymihályi Bánffy Katalin néhai tekintetes nagymihályi Pongrácz Lászlótól nemzett fiainak, Ádámnak és Lászlónak s néhai nagyságos Barkóczy Lászlótól nemzett leányainak: Borbálának s Erzsébetnek, néhai Kun László ágán; nemkülönb en nagyságos Barkóczy Zsigmondnak és Jánosnak, Tárkány Istvánnak s Nemes Katalin asszonynak, tekintetes Orosz Tamás hitvesének, néhai Kun Gáspár ágán; úgy szintén e nemes asszonyoknak: Borbálának, vas-megyeri Nagymegyeri Ferenc hitvesének; Máriának, Recsky Zsigmond hitvesének s Újhelyi Andrásnak és Istvánnak, mint Újhelyi János, nemzetes Sulyok Katalin asszonytól nemzett fiainak s leányainak; végre Sulyok Péter leányának, Krisztinának, Vitéz Gábor hitvesének Kun János ágából, folyamodásukra:

Megállapították, hogy az említett ágakból származó nevezett örökösök, a Kun családnak összes fekvőjóságait, melyek néhai Kun Istvánnak halála s fiágban magszakadása következtében „aY egyrészt a fennemlített néhai Kun László és másrészt idősb Kun Anna között kötött, s ama Kun-féle javak egy részének valóságos haszonvételével s birtokával erőre emelt bizonyos

szerződés alapján, mely mind a két jelzett ágnek, úgymint idősb és ifjabb Kun Anna örököseinek utódlási jogát a mondott Kun-féle javakban megerősíti, mint az első rész 47. és 67-ik címeinek erejénél fogva, közvetlenül az említett örökösökre háramlottak, egy ítélmester közbejöttével, azoktól, kiknek kezeinél vannak (Szalánk birtokra nézve néhai Barkóczy László örököseinek joga épen maradván) — az előadottak igazságának kiderítése mellett, osztály útján, mindennemű jogorvoslatok s bekövetkező akadályok mellőzésével, magoknak megszerezhessék s azokból az őket megillető részeket, amelyek az előbb jelzett örökösöknek a leszármazási ágazat szerint kijárnak, átvehessék.“

Ugyanezen decretum 118. cikkelye Dóczy Zsigmond özvegye külföldi követelésének behajtásáról ekkép intézkedik:

„118. Cikkely.

Kayzer Fruzina követelő asszonynak a morva örgrófságban igazság szolgáltatandó.

Minthogy nemzeti Kayzer Fruzina asszony, néhai nagyságos Dóczy Zsigmond hátramaradt özvegye, az előbb elhunyt felségnek az 1655. évi 96-ik t.-cikkelyben kijelentett kegyelmes ígéréthez képest, követelésére nézve a kellő elégtételt mindekorrig meg nem nyerhette:

1. §. A karok és rendek megnyugodnak abban, hogy Ő felségének kegyelmesen kiadandó különös sürgető parancsai alapján, ugyanezen özvegynek, a morva örgrófságban levő összes követeléseire nézve, az ügy bővebb megvizsgálásának megengedése mellett, minden, a törvény szerint lehetséges módon és készséggel, pontosan igazságot szolgáltatassanak.“

Ezen decretum 122. cikkelye gróf Pálffy Pál nádor özvegyét a Draskovich-féle pénzüsszegré nézve következőleg menti föl:

„122. Cikkely.

Kanin Franciska grófnét a Draskovich-féle egész pénzüsszegré nézve fölmentik.

Amennyiben méltóságos Bellasy Kanin Franciska grófné, néhai méltóságos gróf Pálffy Pálnak, egykor Magyciország nádorának hátrahagyott özvegye, arról az egész pénzüsszegről, mely régebben a főtisztelendő Draskovich György győri püspök urat illető elmarasztalásból származott, az 1655. évi 40. i.-cikkely erejénél fogva, tekintetes Sigray György tisztartója útján kellőleg beszámolt s ugyanazon elmarasztalásra vonatkozó minden irományt s oklevelet, méltóságos Wesselényi Ferenc gróf úrnak, Magyarország nádorispánjának teljesen és minden hiány nélkül átadott:

1, §. Ezért ezt a grófnő úrasszonyt és örökösait minden to-

vábbi, abból az elmarasztalásból származó zaklatástól a jelen törvénnyel felmentik és mentesekké teszik.“

Ezen decretum *124. cikkelye* Balassa Simon özvegye ügyében hozott előző törvénycikkelyt megújítja:

„124. Cikkely.

Az alábbírt törvénycikkelyek megújítása.

A következő családok folyamodására, stb.

2. §. Úgyszintén nemzetes és nagyságos özvegy Wíndischgrätz Mária Magdolna asszony néhai, Balassa Simon hátrahagyott özvegyére s örökösei és utódaiéra és Balassa Jánoséra, az 1649-ik évi 55-ik törvénycikkelyt, stb. megújítják.“

Ezen decretum *128. cikkelye* megsemmisíti a Czobor Anna ügyében hozott előző törvényt:

„128. Cikkely.

Az 1655-ik évi 90-ik törvénycikkelyt, Czobor Annát illetőleg, megsemmisítik.

A Nyitramegyében fekvő Holits és Sassin javak tekintetében néhai Czobor Anna és ennek összes örökösei és utódai részére alkotott 1655-ik évi 90-ik törvénycikkelyt, a karok egyhangú beleegyezéssel örökre eltörlik, és megsemmisítik.“

I. Lipót király *1662. évi II. decretumának 5. cikkelyében* ezt olvassuk:

„5. Cikkely.

A felkelés és együttműködés módja nyílt háború vagy valamely erősség ostroma vagy visszaszerzése idején.

stb. 4. §. S az ilyen táborozásra az összes főpapok, mágnásurak és birtokos nemesek kötelesek legyenek; úgy a káptalanok, conventek, zárdák, szerzetek, apácák s a káptalanokba be nem kebelezett apátságok s prépostságok is, az 1543-ik évi 13-ik t.-c. így rendelvén, más birtokos nemesek módjára, javaik után a leírt módon lovasokat s gyalogosokat tartozzanak kiállítani s a várakban tartani, önmaguk, az ország s Isten egyházainak a védelmére, stb.

19. §. A birtokos özvegy asszonyok és más, a hadviselésre képtelen, akár főpapok, akár mágnások és nemesek, kik öregkor vagy betegség miatt saját személyükben a táborba nem mehetnek, valamint azok a nemesek, akik Ő felségének, az országnak vagy más főpapoknak, mágnásoknak és nemeseknek szolgálataira kötelezettek vagy a véghelyeken katonáskodnak, az 1545-ik évi 13. s az 1542-ik évi besztercebányai határozatok 42-ik s ugyanazon 1542-ik évi pozsonyi határozatok 22-ik s 23-ik

cikkeinek meghagyása szerint, saját személyeik helyett lovasokat küldjenek s nem kevésbé saját fekvő jószágaik után a fentemlített módon a táborban lovas és gyalogkatonákat tartsanak, stb.

23. §. Abban az esetben pedig, ha az országlakók, vagy a fentebb megjelöltek közül valaki, a fentebb írt táborozást egészben vagy részben elmulasztaná, a főpap urak, s a káptalanokba he nem kebeleztet apátok és prépostok, a mágnások és birtokos nemesek külön-külön s egyenkint; a káptalanok, zárdák, conventek, barát- és apáca szerzetek és a fentebb említett közönségek pedig testületileg, a részükről elmulasztott katonáskodás minden hónapja után azonnal fejdíjaikban s ezenkívül a táborozás egész idejére, javaik közbecsűjében: a címeres és egytelkes nemesek pedig fej díjaik fele részében, a bányabirtokosok és egyéb, fentebb megírt katonakötelezettek pedig a megyétől kiszabandó büntetésben, a jobbágyok végre a részükről be nem küldött gyalogkatonák után minden hónapra, a táborba nem szállított egyes gyalogok élő fejdíjában elmarasztaltakká legyenek. Stb.

Ide iktatjuk Erdélyország és az ehhez kapcsolt magyarországi részek II. Rákóczi György Erdély fejedelme által az 1669. év folyamán jóváhagyott, az 1540. évtől az 1653. évig terjedő *Approbata Constitutióinak* és *Compilata Constitutióinak* vonatkozó részeit:

A. C.

II. RÉSZ.

I. Cím.

Fejedelmek és gubernátorok állapotjokról.

4. Cikkely.

Catharina fejedelemasszony
conditói.)

I. Minthogy a mi kegyelmes asszonyunkat országul fejedelmünké addig választottuk, míg Ő felsége a mi kegyelmes urunknak nevét viseli, mi is országul addig ígérjük és kötelezzük magunkat az Ő felsége hűségére, nem tovább, sem különben.

II. Erdélyországhoz és Magyarországnak ahhoz tartozó részeihez semmi több just a szabad választásnál Ő felsége ne praetendáljon; azt pedig sem titkon, sem nyilván semmi szükségben más fejedelmekre ne transferálja,¹⁾ sem arról ne tractáljon²⁾ senkivel.

III. Dotalitiumban³⁾ mindazáltal, amint a mi kegyelmes urunk Ő felsége inscribálta, épen Ő felségének megtartassák.

IV. Hogy minden gubernatio és gondviselés mostani és következendő gubernátor uramon Ő nagyságán legyen és tanácsbkon, és semmit Ő felsége az ország közönséges dolgaiban Ő nagyságának és tanácsoknak akarajtok és hírek nélkül ne cselekedjék.

V. Hogy senkit idegen nemzetet azonkívül, ha kit Ő felsége bene merita personát⁴⁾ gubernátor urunk, és tanács és ország közönséges suffragiumá-

*) Bethlen Gáborné Brandenburgi Katalin feltételei.

Magyarul: ¹⁾ ne ruhazza át, ²⁾ ne tárgyaljon, ³⁾ hitbérben, ⁴⁾ jól érdemesült személyt.

bólP) recipiáltatna, a tanácsba bé nem végyen a haza fiaín kivüi, és idegen nemzetnek tiszteket, főképen várakba ne adjon, idegen nemzetből álló praesidiumot,⁵⁾ se várakban, se maga mellett ne tartson, körülötte lévő belső udvara népén kívül, kiknek numerusa 200 personát omnibus computatis ne excedáljon.⁷⁾

VI. Ezeknek pedig megtartásokra köteles légyen gubernátor uram ő nagysága, az országnak minden statusival együtt, melynek observáltására plena auctoritása⁴⁾ légyen.

VII. Hogy semmi követségeket, valamelyek az országot és közönséges dolgot illetik, gubernátor urunk ő nagysága és tanácsok híre nélkül Ő felsége meg ne halljon és választ semmi külső fejedelmeknek ne adjon, se követséget ne instituáljon⁹⁾ ő nagyságok híre nélkül.

VIII. Hogyha (kit Isten eltávoztasson) gubernátor urunknak ő nagyságának holta történnék, köteles legyén Ő felsége arra, hogy egy holnap alatt más gubernátort választasson; addig annak auctoritása¹⁰⁾ a tanács mellett légyen és maradjon, mely választás az egész tanács tetszéséből legyén.

IX. Ha pedig (kit Isten eltávoztasson) az országban oly disturbiumok¹¹⁾ támadnának, melyek miatt Ő felségének atyjafiainak tetszésekből és tanácsokból ki kellene ez országból menni, tehát in eo casu¹²⁾ hisszük, hogy a mi kegyelmes urunknak szegény hazánkra kegyelmes tekinteti léssen, azt Ő felsége a mi kegyelmes asszonyunk az országnak intacte¹³⁾ meghagyja.

X. Fejedelemasszonyunk Ő felsége az országnak gubernatióját kezébe vévén, egy thesaurarius¹⁴⁾ gubernátor urunk és az egész tanács tetszéséből válasszon, kinek az ország proventus¹⁵⁾ kezébe szolgáltatván az ország szükségére való erogatiojokban¹⁶⁾ micsoda modalitást kövessen, ugyanakkor Ő felsége, gubernátor urunk és az egész tanács tetszéséből deliberáljon.¹⁷⁾

XI. A négy recepta relígiokban¹⁸⁾ minden bántás nélkül, minden rendeket megtartson Ő felsége.

XII. Urakat, nemeseket, kerített és mezővárosokat, székelységet, szászságot, régi és legitimé emanált¹⁹⁾ privilégiumokban, donatiókban, melyek helyben maradtanak, annuentiákban, inscriptiókban megtartasson.

XIII. Mivel szegény hazánknak megmaradása Isten után a fényes Portától függ, Ő felsége a Portától el ne szakadjon, hanem annak kedvét keresse.

///. RÉSZ.

XXX. Cim.

Jobbágyokról.

1. Cikkely.

Istennek és országnak törvényével nem ellenkező módok szerént férjhezmenő asszonyi állatokat és leányzókat a földes urok meg ne akadályoztassanak, sub poana fi. 100, kik is nem lopva mennek férjhez, hanem a közönséges bevett szokás szerént; ha pedig találtatnának, kik affélét titkon vagy szöktetve cselekednének, azon poenába incurrálnak.²⁰⁾ Mindazáltal a megholt jobbágnak ingó javaiban az özvegy asszonyok csak harmadosok lévén, két része a földesuráé, fiúgyermek jobbágyokat is az ura nem tartozik elbocsátani, hanemha oly assecuratio alatt, kivel contentus akar lenni, a leányokkal is pedig köntösökön kívül, urok engedelmé nélkül egyéb bonumokat nem adhatnak: az ingatlan jók pedig teljességgel földesuroké, excipiáltatván ez iránt a privilegiált helyek és usu corroboráltatott consuetudo.²¹⁾

Magyarul: ⁵⁾ akaratából, ⁶⁾ őrséget, ⁷⁾ valamennyit beleszámítva túl ne haladjon, ⁸⁾ teljes hatalma, ⁹⁾ küldjön, ¹⁰⁾ hatalma, ¹¹⁾ zavargások. ¹²⁾ abban az esetben, ¹³⁾ érintetlenül, ¹⁴⁾ kincstárnokot, ¹⁵⁾ jövedelmei, ¹⁶⁾ kiadásukban, ¹⁷⁾ határozzon, ¹⁸⁾ bevett vallásokban, ¹⁹⁾ törvényesen kiadott, ²⁰⁾ büntetésbe essenek, ²¹⁾ gyakorlat útján meggyökerezett szokás.

XLVII. Cím.

Latrok büntetéséről.

21. Cikkely.

A nős parázna személyek halállal büntetessenek, a nőtelenek pediglen ne bírsággal, hanem vesszővel büntetessenek, és annak utánna ecclesiát követni tartozzanak, ha egymást el nem veszik; de ha egymást elveszik, meg ne vesszőtessenek, hanem ecclesiát tartozzanak követni.

XLVIII. Cím.

Fiak erkölcstelenségéről.

1. Cikkely.

Az erkölcstelen fiakat, kik atyjokat s anyjokat nem becsülik, sőt ke-sergetik: decernáltatott,²³⁾ hogy a tisztek vármegyékben és székes helyeken, törvény szerint juxta demerita ípsorum pro qualitate delicti²³⁾ megbüntet-tessék; a városokban is azon szerént: mindazáltal mivelhogy personális az actus,²⁴⁾ in persona luat poenam, non in bonis,²⁵⁾ és a poena decernáltassék pro qualitate delicti, amint a bírák előtt fog compsríaltatni: úgy tudniillik, hogyha attyát, anyját szidalmazza, vagy poenentiáltassék,²⁰⁾ vagy egyéb-íránt castigáltassék²⁷⁾ a bírák ítéleti szerént: atyjoknak s anyjoknak mag-veréséért, egyik kezek vágattassék el: megsebhetésekért, vagy ölésekért, mint aki atyjokfiaival azon cselekszik, a decretumban írott azon po[^]nan convi:i-cáltassanak.²⁸⁾ E két első casusban, ²⁹⁾ két széken decidáltassék a causa,³⁰⁾ az utolsó casus pedig diatán prosequáltassék;³¹⁾ a vármegyén vagy székes helyeken a panaszló fél, vagy a tisztek; a diétán a director prosequálja. De nemes ember ellen a paraszt bizonyságok ne admittáltassanak³²⁾ e casusban, melynek prosecutiója a diétára relegáltatott;³³⁾ a több feljebb írt casusban pedig, a házi cselédeknek, szomszédságoknak, és egyéb rendbéli emberek-nek, sí sint honestae famae et conditionis homines;³⁴⁾ egyébiránt ez ország törvénye szerént való módon recipiáltatott³⁵⁾ bizonyságok admittáltassanak.

LXXVI. Cím.

Székelységről.

12. Cikkely.

IV. A hol szabad örökségek lófője darabanté találtatnék, kiknek fiu ágon defectusok:¹⁻⁴⁾ volna, azokat leányi jussal jobbágy örökséggé a tisztek semmiképen ne engedjenek tenni, vagy lenni; de hogy az olyan lófő vagy darabant, leányokat concernálható³⁷⁾ örökségekből semmissé ne légyenek, az olyan örökséget jó lelki ismérütü hitese emberek becsüljék meg, s igazán bocs szerént való áráat a leánynak vagy asszonyembernek közelebb való fér-fü ember zászló alatt szolgáló atyafia tegye le, s légyen azé a jószág.

*IV. RÉSZ.**I. Cím.*

Törvények processusiról.

36. Cikkely.

Mivel pedig a divisio processusában³⁸⁾ sokaknak nyilván való igazságok-nak megtartására a felettébb való haladék miatt nem kicsiny injuriák láttat-nak lenni; tetszett, hogy ennekutánna in divisionibus inter fratres et sorores

Magyarul: ²²⁾ elhatározatott, ²³⁾ érdemük szerint a vétség minőségéhez képest, ²⁴⁾ szemé-lyes a cselekmény, ²⁵⁾ személyében szenvedje a büntetést, ne vagyónában, ²⁶⁾ megbánásra szorítottassék, ²⁷⁾ megfenyítettassék, ²⁸⁾ büntetésben marasztaltas-sék, ²⁹⁾ esetben, ³⁰⁾ döntessék el az ügy, ³¹⁾ országgyűlésen pereitessék,³²⁾ ne fogadtassanak el, ³³⁾ országgyűlésre utasított, ³⁴⁾ ha tisztességes hírtü és álla-potú emberek, ³⁵⁾ bevett, ³⁶⁾ magvaszakadásuk, ³⁷⁾ illethető, ³⁸⁾ osztályperben.

carnales, patruales et matruales fiendis az inhibitió ne admittáltassék; excipiáltván³⁸⁾ a székelység, kik között minemű usus observáltassék a divisio dolgában, annak seriesében meg vagon írva.

//. Cím.

Dilatiókról. °)

I. Cikkely.

Dilatiókról való parancsolatok és prorogatorium mandátumok a causanoknak injuriájokra,⁴¹⁾ és igazságoknak periclitatiójára⁴²⁾ ne adattassanak, excipiáltván azokat, akik fejedelmek vagy ország szolgálatjában foglaltassók, sőt ha kik afféle subterfugiumokat⁴³⁾ keresnének magoknak, a törvénytevők ahol a causáknak agítáltatni⁴⁴⁾ kellene, jó lelkeseméreti szerént ítélik meg, hogyha a decretumban specificált, vagy azonkívül méltó, s nem csak praetualis⁴⁵⁾ okok forganak a dologban, állhatnak-é meg avagy nem? Özvegyeknek való prorogata⁴⁰⁾ pedig a decretum és végzések szerént helyben maradjon.

V. Cím.

Jobbágyokról.

I. Cikkely.

Amely jobbágyok Mihály vajda irruptiójától,⁴⁷⁾ s ab 1599. akkori földesuruknak földökről, és nevek alól elmentek, azoknak visszavitelekben ilyen mód tartassék: hogy a praetendens⁴⁸⁾ vármegyéken szolgabíró által kéresse fel a jobbágyot feleségével, gyermekeivel, s minden ingó javaival, és hogyha a possessor meg nem adja, kinek földén lakott a megkeresésnek idejéig (mely kérés akár személy szerént magától, akár tisztartója, akár bírāja, avagy jobbágya által légyen) citáltassák a vármegye székre, Erdélyben nyolcad, a partiumban 15-öd nappal a szék előtt, és ott mind két fél, magok vagy procuratorok által comparealjanak,⁴⁹⁾ minden bizonyosságokkal együtt, ha az in causam attractus⁵⁰⁾ nem akarván admittálni az actornak⁵¹⁾ bizonyosságit, avagy bár meghallgatván is, mégis bizonyásra kéredzik, peresét fásasztani akarja, elbocsátassák ugyan, de a következő széken, exclusis omnibus juridicis remediis, ulterioque processu non admissio, ha comprobálja az actor⁵²⁾ mind azt, hogy a felkérésnek idején, annál inkább ha azután is hatalmában és földén lett volna, a felkért jobbágy, és hogy a fenn megírt idő után ment volt el is, finaliter megítéltessék, cum homagio et poena minoris potentiae, és executioni demandaltassék;⁵³⁾ ha pedig az első felkérés után az in causam attractus eszébe vészi az actornak igazságát, és megkínálja véle a következő széknek napja előtt, tartozzék elvenni sine poena. Ha ki e casusban per non venit convincáltatik prohibitio avagy simplex nóvum mellett⁵⁴⁾ a következő széken finalis sententiat vészen azon poena alatt, mint feljebb írva vagon, post exmissionem⁵⁵⁾ amin maradtott volt.

Efféle jobbágyoknak repetitioja⁵⁶⁾ székelységről, százságról városokról ha léssen, akár tiszték által, akár praeceptorium mandátum⁵⁷⁾ mellett, s ha nem restituáltatik modo praemisso⁵⁸⁾ a jobbágy, táblára evocáltassanak, és akár octavalis, akár diaeta alatt leendő táblán finaliter dijudicáltassanak, comperiáltván a praetendensnek⁵⁴⁾ igazsága, az in causam attractusok cum

Magyarul: ³¹⁾ az atyai és anyai vérszerinti fi- és nőtestvéreit közt leendő osztályokban, betiltás meg ne engedessék, kivétlén, ⁴⁰⁾ időhaladékokról, ⁴¹⁾ halasztó parancsok percsfeleknek méltatlanságára, ⁴²⁾ veszélyeztetésére, ⁴⁸⁾ szabadkozásokat, ⁴⁴⁾ ügyeknek folytattatni, ⁴⁵⁾ szinleges, ⁴⁶⁾ haladék, ⁴⁷⁾ betörésétől, követelő, ⁴⁸⁾ megjelenjenek, ⁵⁰⁾ alperes, ⁵¹⁾ odabocsátani felperesnek, ⁵²⁾ kizárva minden jogorvoslatokat ús további pert meg nem engedve, ha bebizonyítja a felperes, ⁵³⁾ véglegesen az emberdj és kisebb hatalmaskodás büntetésével végrehajassák, ⁵⁴⁾ esetben makacsságban marasztaltatik betiltás vagy egyszerű perújítás, ⁵⁵⁾ végítéletet . . . büntetés kibocsátás után, ⁵⁶⁾ visszakövetelése, ⁵⁷⁾ perfelvételő parancs, ⁵⁸⁾ bocsátatik vissza az előírt módon, ⁵¹⁾ hívhassanak perbe . . . nyolcadok országgyűlés . . . véglegesen megítéltessenek kiderülvén követelőnek.

poena fi, 200 Hungaricalium tartozzanak restituálni; úgy hogy ha pocnába incurralnak, a convictusoknak,⁸⁰⁾ nem a repetitus⁸¹⁾ jobbágnak javaiból légyen az executio. Ez móddal való keretes és kiadása a jobbágyoknak, Fogaras földén kívül, minden helyekre és possessorokra sine discrimine⁶⁻⁾ értetik.

Ide értetnek pedig mind az özvegy jobbágy asszonyok, és amazoknak akármilyen idejeki gyermeki és minden javai.

Ha mely jobbágy és nemes asszonyt vévén, annak örökségében lakik, a feleségtől kérjék fel ezen mód szerént.

Ha nem felesége örökségén lakik, bizonyos ura is nincsen, nem is meg-nemesített személy, mindazáltal szabadságban és szabad helyen él; szolgabíró által admoneáltassa a praetendens⁸³⁾ a visszamenésre: ki ha nem cselekszi, azon vármegye és székbeli tisztek vessék elegendő kezesség alá, és a következő széken perem ptorie⁶⁴⁾ Ítélik meg, s nem taláztatván méltó mentsége, adják kezébe a praetendensnek.

Ha pedig a jobbágy szegődött szolgaságban volna felelet alatt, compertálatván a dolog, és esztendeje eltelésének ideje is, a szerént annak eltöltése után tartozzék restituálni modo ut supra.⁸³⁾ A hódolt falukon lakó jobbágyoknak felkérése, s mind pedig megadása légyen a közönséges végzések szerént, az olyan helyekről, amelyekről földesuroknak felszolgálnak, s nem távol lakó, és csak sancz fizető emberek, stb.

V. RÉSZ.

Faluk birodalmának módjáról.

Edictum 22.

Nem kevés bántódása vagon ez iránt is a nemességnek, hogy némelyek jobbágyi in praedictum dominorum terrestrium⁸⁶⁾ másoknak obligálják jobbágyokra magokat, mely miatt a patronusnak nem csak jobbágyának személyéhez, hanem örökségéhez való jussa Iú más idegenre transferáltatik,⁸⁷⁾ némelyeknek örökségek megmarad ugyan, de a jobbágy az urának injuriájára⁶⁸⁾ helyből kibontakozván, más patrónus földjére költözik által, ahonnet törvény szerént is nem reducáltathatik.⁶⁹⁾ Némelyek viszont a jobbágnak fiu ágon levő defectusán a fundushoz való minden pertinentiákat abalienálnak;⁷⁰⁾ némelyek végezetre szólbéli örökségeket leányoknak adván, abból cedálendő⁷¹⁾ dézsmát is a dominus terrestriától elidegenítik; mely abususnak tollalásáért végeztetett, hogy amely patronusoknak effélékből, vagy éhez hasonló dolgokból emergált⁷²⁾ bántódások vagon, ez ilyen falu vagy város lakosait nem per modum citationis,⁷³⁾ hogy abból contentiók, condescensiók,⁷⁴⁾ és egyéb processusok következhetnének, admoneáltassák; hanem csak hogy a jövő országgyűlésre compareálni tartozzanak, és ha miről privilegiumok extál, producálni tartozzanak, hogy akkor lehessen deliberatio⁷⁵⁾ felőlök.

Oroszok, oláhok, muntyánokról, s egyéb nemből álló lézzegő emberek felől.

Edictum 59.

Hunyad-vármegyében feleségek után nemes funduson lakó muntyánok a nemességnek színe alatt lopást, gyilkosságot, és egyéb cégéres vétkeket cselekedvén hogy az 1624, esztendőben a lator oláh papoknak megfogásáról írott artikulus szerént, ha kiknek magoknak elegendő zálogjogok nem talál-

Magyarul: ⁶⁰⁾ alperesek büntetésbe esnek, elmarasztaltatnak, ⁶¹⁾ visszakövetelt, ⁶²⁾ birtokosokra különbség nélkül, ⁶³⁾ intesse a követelő, ⁶⁴⁾ véglegesen, ⁶⁵⁾ visszaadai fentebbi módon, ⁶⁶⁾ földesurak sérelmére kötelezik, ⁶⁷⁾ átruháztatik, ⁶⁸⁾ méltatlanságára, ⁶⁹⁾ vitethetik vissza, ⁷⁰⁾ magvaszakadtam telekhez való tartozékokat elidegenítenek, ⁷¹⁾ esendő, ⁷²⁾ felmerült, ⁷³⁾ idézés módján, ⁷⁴⁾ perpatvarok, perleszállítások, ⁷⁵⁾ megjelenni... kiváltságuk van, azt felmutatni... határozás.

titik; comperta rei veritate arestáltassanak, avagy kezesség alá vettethessenek végeztetett.

Oláh papokról.

Edictum 43.

Amely oláhok azelőtti rossz szokások szerint, tolvaj módon ragadnak el feleséget magoknak, magok halállal büntetessenek, ha a leányzó vagy asszony ember is nem consentiált.⁷⁶⁾ avagy azoknak atyjok vagy anyjok, akiknek incumbált;⁷⁷⁾ ha pedig azoknak consensusok járult, díjokon változzanak, mely díj a földes urnák adassék, az hol a hatalmat cselekedték: a tisztek is fi. 12 exigáljanak,⁷⁸⁾ a több complicesek⁷⁹⁾ pedig díjokon változzanak a tisztektől.

Ha mely nemes ember afféle dologban patrocinálna⁸⁰⁾ az oláh papoknak, a tisztek törvénnyel prosequálják, az illegitimum divortiumok pedig invigorosumok⁸¹⁾ légyenek.

Székelységről.

Edictum 52.

Midőn cirkálásra⁸²⁾ akarnak menni, a székelységen lévő székeken, elsöben törvényes székét, avagy arra való közönséges gyűlést hirdessenek a főtiszték, és úgy induljanak a választottakkal együtt, hit szerint az embereket megfeleltessék, valakiket kiadnak nyilvánvaló és halált érdemlő bűnnel, halállal is büntetessenek, érdemek és az ország végezési szerint, a tisztek egyéb rendbélieket is, ha a földes urok meg nem büntette, érdemek szerint azokat is megbüntessék; a halállal büntetett embereknek, feleségeknek, gyermekeknek részeket kiadják; mindeneknek előtte pedig a károsokat contentálják;⁸³⁾ abból ha mi marad, úgy vehetnek részt magoknak; parázna bírságot fel ne végyenek, hanem a szabad személyek egymást vagy elvegyék, vagy ha azt nem akarják, pellengéren megveretessenek; de ha egymást elveszik, meg ne veretessenek, hanem ekléziát kövessenek. Or bírságot, vagy azoknak egyéb büntetését is, az országnak affélékről való közönséges végezési szerint cselekedjenek; hasonlóképen egyéb vétkeknek nemeivel való büntetésekben is: magok autoritásokból pedig, a közönséges szabadság ellen való ilalmazásokat, a mineműek táncolásért, musikálásért, szokott helyekben való vad fogásért való tilalmakat, és abból következő büntetéseket, s több hasonló dolgokat; közönséges constitutió nélkül, a fő- és vice tisztek ne cselekedjenek., sub poena ducentorum florenorum.⁸⁴⁾

A tisztéknek, és egyéb vélek járó személyeknek a szokott ususon kívül, ne taxáljanak a cirkálásnak idején is. stb.

C. C.

ELSŐ RÉSZ.

Első cim.

Ekklesiái dolgokról.

8. *Cikkely.*

Ez elmúlt veszedelmes időkben jött volt ilyen alkalmatlanság is bé közinkbe, hogy némely ember feleségét és felesége is urát elhagyván, azonban rabságban lévő atyánkfiainak is feleségek némelyek urokat életben lenni tudván, hitokról meg nem emlékezőn férjhez mentek s mennek; rab uroknak is javokat elhordván s tékozolván, ha a papok székin vissza ítéltetnek is, hitek

Magyarul: ⁷⁶⁾ beleegyezett, ⁷⁷⁾ incumbált = illet, ⁷⁸⁾ vegyenek, ⁷⁹⁾ társak, ⁸⁰⁾ pártfogolna, ⁸¹⁾ pereljék . . . törvénytelen házassági elválások érvénytelenek, ⁸²⁾ nyomozásra, ⁸³⁾ kielégítsék, ⁸⁴⁾ kétszáz forint büntetés alatt.

mellé nem redeálnak,⁸⁵⁾ némelyek pediglen efféle személyeket házoknál tartanak és lappangtatnak. Melyről concludáltunk⁸⁶⁾ úgy, hogy ha mely személyt, akár férfi, akár asszonyi állapot legyen az, de vissza Itélnék a prédikátorok, kötelesek légyenek hitek mellé redeálni; és istenesen élni; ha hol rabságból megszabadult, vagy megszabadulandó atyánkfiainak feleségek férjhez ment lészen, s megszabadult ura mellé vissza redeálna s ura nem recipiálja,⁸⁷⁾ elvitt és tékozlott javait tartozzék urának vissza fordítani, melyet ha nem cselekednék, a tisztek kötelességek szerint tegyenek plenarie satisfaciót,⁸⁸⁾ ide értvén a férfiakat is, kik már feleséget vettek életbéli feleségekhez való kötelességek ellen. Akik valakinek feleségét, meg nem adnák, hűti mellé urához nem bocsátnák, azokat comperta rei veritate eo facto statim in ducentorum florenorum hungaricalium onus incurrált⁸⁹⁾ személyeknek pronuciáltuk⁹⁰⁾ és vígore praesentis articuli⁹¹⁾ a tisztek exclusis omnibus iudicibus remediis, de facto exequálják⁹²⁾ is; a tisztek is ha kedveznének, hasonló poenába incurrálnak és modo praenotato exequáltassa rajtok a director.⁹³⁾ Ezt pedig az articulus értjük nem csak a rabságban forgott személyek felől, amint némelyek magyarázni akarták, hanem mind azokról, valakik a szent Írásban specificált casusokon⁹⁴⁾ kívül házastársok mellől elállanak, ilyen declaratioval, hogy ad instantiam laesae partis⁹⁵⁾ annak a vármegyének vagy székeknek tisztei, ahol találatik lenni az ő házastársa mellől elállott személy, admoneálja⁹⁶⁾ a viszámenésre: melyet ha amaz nem cselekednék, úgy tegyen kétszáz forintig való executio,⁹⁷⁾ e jelen való articulusban inserált⁹⁸⁾ mód szerint és post factam executionem⁹⁹⁾ ujjabban admoneálja; melyet ha akkor is megvetne, toties quoties¹⁰⁰⁾ azt fogná cselekedni, exequáltassék rajta az articularis poena,¹⁰¹⁾ hogy ha pedig annyi java nem leszen, hogy az articularis poena exequáltathassék rajta, kössék nyakon s adják hűtös társa kezébe.

IV. RÉSZ.

Hetedik cím.

Rabok dolgáról.

1. Cikkely.

Ha mely asszony rabságba esett urának szabadulásáért és sattsáért, urához való szeretetétől, vagy egyéb respectustól¹⁰¹⁾ viseltetvén, nem az urának jószágát és egyéb javait, hanem a maga saját jószágát adná el, zálogba vagy örökösön is, a verus successoroknak nyilván való praejudiciumokra, intacte¹⁰³⁾ hagyván ez iránt urának javait és jószágait; végeztük azért, hogy ha valamely rabnak felesége, a maga saját jószágának árán váltja ki az urát, vagy váltotta ki ennekelőtte, addig a summáig való jussa fenn vagyon az ura jószágában, amely jószágát a maga jószágának eladásával tartott meg, amennyiben a maga jószágát adta, vagy zálogosította el, az urának fassiója¹⁰⁴⁾ nélkül is, constálván¹⁰⁵⁾ mindazonáltal a dolog. Ha pedig az az asszony megtalálna halni, az a jus azokra a vérekre száll, akikre az eladott, vagy zálogosított asszony jószága immediáte devolválódott¹⁰⁶⁾ volna, melyet az igaz vér e szerint vehet kezébe. Azon vármegyének vagy székeknek valamelyik tisztí által keresse a possessortól¹⁰⁷⁾ az ilyen jószágot, a kérés után admoneáltassa¹⁰⁸⁾ azon széke, ahol a jószág vagyon, és a törvénytévők requiráltatván,

Magyarul: ⁸⁵⁾ térnek vissza, ⁸⁶⁾ végeztünk, ⁸⁷⁾ fogadja vissza, ⁸⁸⁾ teljes elégtételt, ⁸⁹⁾ a dolog valóságának földerítése után azonnal kétszáz magyar forint terhébe esett, ⁹⁰⁾ jelentették ki, ⁹¹⁾ a jelen cikkely erejével, ⁹²⁾ minden jogorvoslatot kizárva azonnal végre is hajtás, ⁹³⁾ büntetésbe essenek és az előírt módon hajtassa végre az igazgató, ⁹⁴⁾ megjelölt esetekben, ⁹⁵⁾ kijelentéssel ... a sértett fái kelésére, ⁹⁶⁾ intse meg, ⁹⁷⁾ végrehajtást, ⁹⁸⁾ cikkelybe iktatott, ⁹⁹⁾ végrehajtás megtörténte után, ¹⁰⁰⁾ annyiszor, amennyiszor, ¹⁰¹⁾ törvényes büntetés, tekintetől, ¹⁰²⁾ igaz örökösöknek nyilvánvaló jogsérelmére érintetlenül, ¹⁰³⁾ bevallása, ¹⁰⁴⁾ így állván, ¹⁰⁵⁾ közvetlenül szállott, ¹⁰⁶⁾ birtokostól, ¹⁰⁷⁾ intesse meg.

ante omnes alias causas¹⁰⁹⁾ tartozzanak az ilyeneket elévenni: kiben is semmi exceptiókat ne admittáljanak¹¹⁰⁾; hanem a dolognak meritumát megvizsgálván, ha oly világosnak találják, hogy törvényt tehetnek benne, finaliter prononciáljanak,¹¹¹⁾ vegyék executióba is; nem gondolván sem repulsioval, sem egyéb remediumokkal.¹¹²⁾ Hogyha pedig valami homályt lát a törvénytévő benne, nem a peresek instantiá jökre,¹¹³⁾ hanem ad salvandam conscientiam judicium, ad communicandum küldjön ki, repetáltván, arról való documentumokat,¹¹⁴⁾ tegyenek végső igazítást az ilyen dologban modo praedecelarato.¹¹⁵⁾

5. Cikkely.

Noha már egynehány úttal concludáltunk¹¹⁶⁾ azok felől a rabok felől, kik másokat kezességben benne hagytak, vagy egyéb fraudulentiákat¹¹⁷⁾ cselekedtenek, melyekről való articulusinkat mostan is in vigore hadjuk, addalván¹¹⁸⁾; hogy az olyan fraudulentusok¹¹⁹⁾, akár adósok, akár kezesek, akár kezesség alatt valók lőttek légyenek, minden helyekben a tisztek által megfogathassanak a nagyságod parancsolatjára, vagy azonkívül is: melyre requiráltván a panaszó féltől, kötelesek is légyenek a lisztek: a rabságban lévőeknek pedig urok, feleségek, gyermekek, apjok, anyjok tartozzanak rabjokat kiváltani azokat illető javokból. Az atyafiak is hasonlóképen, míg a raboknak javok és jószágok sattokat felérik; kik ha nem cselekednék, a rabokat illető jószágokat és egyéb res mobileseket,¹²⁰⁾ azon helyekbéli tisztek a nem akarók kezekből tartozzanak kivenni, és azokból szerezzék meg a rabok váltóságát, és fordítsák kiváltásokra. Az asszony emberek, ha szintén férjhez mentenek volna is, vagy mennének, és compireáltatnék¹²¹⁾ uroknak életben való lételek, annak akármilyen névvel nevezendő javaik, kezekből kivétessenek, és váltóságokra fordíttassanak; ellenben férje is feleségét tartozván kiváltani, e mód tartassák abban is, ha eltékozolta volna valamelyik rész a rabnak javait, magáját vegyék el érette, míg az eltékozolt jöket feléri.

Tizenkettedik cim.

Donatiókról.¹²²⁾

4. Cikkely.

Szeme előtt viselvén a nemes ország nagyságodnak az ország dolgában való sok fáradságát, foglalatoságát mostani félelmes bajos útját, és életének majd mintegy kockázatását, a fővezér előtt való megígért kegyelmességének, e szegény nyomorult hazának megkönnyebbitendő dolgaiban való feltött szándékát, járulván éhez ez is, hogy néhai Barcsai Ákos fejedelemségének alkalmatosságával e szegény hazára imponáltatott¹²³⁾ volt ötszázezer tallér summának, kétszázezer tallérát nagyságod fejedelemségében portához való hűségéért azon hatalmas nemzet elengedte; hogy azért nagyságodhoz való háladatoságunkat megmutathassuk a nagyságod kívánságának annuáltunk,¹²⁴⁾ és Fogaras várát cum suis pertinentiis¹²⁵⁾ kegyelmes asszonyunknak a méltóságos Bornemisza Annának ő nagyságának, ő nagysága gyermekeinek nyolcvanezer forintba inscribáltuk,¹²⁶⁾ azon szabadsággal együtt, a mint az előtt volt: a Fogaras földi nemesség is tartozzék szolgálni a várhoz, vagy a hová parancsolják. Hadba való küldetések vagy nem, álljon az ő nagyságok dispositiójában.¹²⁷⁾

Magyarul: ¹⁰⁹⁾ megkerestetvén, minden más ügy előtt, ¹¹⁰⁾ semmi kifogásokat ne engedjenek meg,¹¹¹⁾ véglegesen mondjanak ítéletet, ¹¹²⁾ visszafizessél... jogorvoslatokkal, ¹¹³⁾ kérésükre, ¹¹⁴⁾ bírak lelkiismeretének megnyugtására, közlés végett küldjön ki, bekérvén arról való bizonyításokat, ¹¹⁵⁾ az előbb megjelölt módon, ¹¹⁶⁾ végeztünk, ¹¹⁷⁾ csalárdságokat, ¹¹⁸⁾ erőben hagyjuk, hozzáadván, ¹¹⁹⁾ csalók., ¹²⁰⁾ ingódolgokat, ¹²¹⁾ találatnék, ¹²²⁾ adományokról, ¹²³⁾ kivettetett, ¹²⁴⁾ kedveztünk, ¹²⁵⁾ tartozékaival együtt, ¹²⁶⁾ zálogcímen átruháztuk, ¹²⁷⁾ rendelkezése alatt.

Azon Fogaras várát hozzátartozó falukkal és portiókkal együtt inscrip-tióban¹²⁸⁾ bírván mostani kegyelmes asszonyunk, a mely faluk és portiók, azon várhoz tartozandók, más kezénél volnának, és ő nagysága kezéhez akarná váltani, azokat is a donatariusoktól annyi summán, a mennyiben in-scribáltattak az elébbi fejedelmektől; nem obstálván,¹²⁹⁾ ha szintén kötelez-ték légyen is a successor¹³⁰⁾ fejedelmeket, hogyha magoknak ki nem váltják, tehát a successor fejedelmek nagyobb summán válthassák ki; mindazonáltal csak annyi summán válthassa ki ő nagysága, a mennyi summában inscribái-tattak az elébbi fejedelmektől a donatariusoknak,¹³¹⁾ és annival feljebb inscribáltassék ő nagyságának és szerelmes gyermekinek, a mennyivel azokat kiváltja, communi voto concludáltak.¹⁵⁾ Ezt pedig praecise¹³³⁾ csak Fogaras földéről értjük.

5. Cikkely.

Mostani kegyelmes asszonyunk bírván hozzá való falukkal és portiók-cal együtt Balászfalvát is, a véreket is contentálván¹³⁴⁾ ő nagysága azon jó-szágból; hogy azért nagyságod mostani kegyelmes asszonyunknak azon jó-szágról költ emptionalis és fassionalis leveleire consensust adjon,¹³⁵⁾ egész országul concludáltak.¹³⁶⁾ Ha kik pedig még azon jószághoz praetensiojokat tartanak, servatis de jure servandis¹³⁷⁾ utjok engedtetett törvény szerint való* keresésekre.

6. Cikkely.

Sok ízben megtapasztaltuk nagyságodnak a szegény hazához való ke-gyes atyai indulatját, úgy mostan is szintén elközelgetvén az ország adaja beküldésének terminussá,¹³⁸⁾ mely adónak lévén az ország computussa¹³⁹⁾ szerint kétezer tallér híjja, szegénységinket annak supplealására¹⁴⁰⁾ semmi-képen nem kénszeríthetjük, ennekötte reájok vetett adót is nagy bajos-kodással exigálhatván¹⁴⁰⁾ rajtok: melyhez képest megtalálván nagyságodat aláztatos instantiánkkal egész országul, azon kétezer tallérbéli defectusnak supplealása¹⁴²⁾ felől, nagyságod is kegyelmesen resolválta¹⁴³⁾ magát, és azon két ezer tallért megadni porta contentatiójára¹⁴⁴⁾ kegyelmesen igéri. Mely nagyságod fejedelmi kegyelmességéért mi is háládatosságunkat akarván mu-tatni, noha in anno¹⁴⁵⁾ 1664. segesvári articulusinkban Balászfalvát, a mint a mi kegyelmes asszonyunk a vérektől megvette volt, azon fassióra való con-sensus adására is- autoritást¹⁴⁶⁾ adtunk volt nagyságodnak, mostan is újó-lag ezen kétezer talléroknek kiadásáért, és a hazához sok ízben tett kegyel-mes indulatjáért, kegyelmes asszonyunknak a méltóságos Bornemisza Anna asszonynek ő nagyságának, magának és két ágon levő maradékinak s lega-tariusinak¹⁴⁷⁾ is hogy nagyságod ujabban adhassa, donálhassa jure perpe-tuo,¹⁴⁸⁾ nagyságodat egész országul authoráljuk,¹⁴⁹⁾ és ő nagyságát kegyelmes asszonyunkat, s két ágon lévő maradékot s legatariusit is, Balászfalvának pertinentiáival¹⁵⁰⁾ együtt való birodalmában meghagyni és maradni assecu-ráljuk: insuper¹⁵¹⁾ Fogaras földén a dorombáki jószágból három egész falukat pertinentiáival, úgymint Felső-Porumbákat, Szavátát, és Felső-Viszt tízezer magyar forintban, kegyelmes asszonyunknak ő nagyságának, hasonlóképen két ágon lévő maradékinak és legatariusinak is egész országul inscribálunk.¹⁵²⁾

Magyarul: ¹²⁸⁾ birtokrészekkel . . . zálogcímen, ¹²⁹⁾ állván ellent, ¹³⁰⁾ utód, ¹³¹⁾ adományo-soknak, ¹³²⁾ közös szavazattal végeztük, ¹³³⁾ tisztán, kifejezetten, ¹³⁴⁾ kielégít-vén, ¹³⁵⁾ vásár és bevalló . . . jóváhagyást, ¹³⁶⁾ végeztük, ¹³⁷⁾ megtartva a törvény szerint megtartandókat, ¹³⁸⁾ határideje, ¹³⁹⁾ felszámolása, ¹⁴⁰⁾ pótlására, ¹⁴¹⁾ vehetvén fel, ¹⁴²⁾ hiánynak pótlása, ¹⁴³⁾ elhatározta, ¹⁴⁴⁾ kielégítésére, ¹⁴⁵⁾ évben, ¹⁴⁶⁾ örökvallásra . . . jóváhagyás . . . hatalmat, ¹⁴⁷⁾ hagyományosai-nak, ¹⁴⁸⁾ adományozhassa örökös joggal, ¹⁴⁹⁾ felhatalmazzuk, ¹⁵⁰⁾ tartozékaival, ¹⁵¹⁾ biztosítjuk: azonfelül, ¹⁵²⁾ zálogcímen adományozunk.

Tizenhetedik cím.

Kornis Gáspár uram dolga Kemény Jánosné
fejedelemasszonnyal.

1. Cikkely.

Nagyságos Kornis Gáspár atyánkfia jelenté, az elmúlt napokban néhai méltóságos Kemény János fejedelem ő nagysága relictája¹⁵³) bizonyos adósságát praetendálván¹⁵⁴*) lenni néhai Kornis Ferenc megirt Kornis Gáspár atyánkfia édes atyjánál, melynek megfizetése szállott volna fiára: mely adósságnak megvételeben nem ez haza törvényével, hanem magyarországi törvény szerént procedált¹⁵⁵) ő nagysága, és az ott való törvény szerént bizonyos rész jószágát el is foglaltatta ő kegyelmének; noha erdélyi emberek voltak, mind néhai Kemény János fejedelem ő nagysága, s mind néhai Kornis Ferenc uram, szoros articulüssa is lévén e hazának a rabok adósságának megvételeéről. Mivel azért közönséges szabadságunknak megbántódása látszik lenni abban, hogy erdélyi emberek között és erdélyi dolgok felől, nem ennek a hazának competens¹⁵⁶ bírása előtt lett peri és annak decisioja,¹⁵⁷) semmit nem tudván annak a törvénynek bírása abban is, ezekre a boldogtalan állapotokra nézve, minémü erős articulusokat és rövid processust irt a nemes ország, a rabok és azoknak adósságok felől: annakokáért a mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmesen ígervén, hogy méltóságos levelével requirálná¹⁵⁸) megirt Kemény János fejedelem ő nagysága relictáját; hasonlóképen mi is országuul, ő nagyságát illendő engedelmességgel irt levelünkkel, azon elfoglalt jószág visszaadásáról megtalálnék; úgy mindazonáltal, hogy ő nagysága mégis nem restituálja,¹⁵⁹) articulusbba íratnék, melynek vigorával erdélyi birodalomban lévő jószágából ő nagyságának annyi érő jószága foglaltassák el. Végeztük azért, hogyha a megirt fejedelemasszony ő nagysága, a nagyságod méltóságos requisitiójára,¹⁶⁰) s mind pedig a mi instantiánkra azon elfoglalt jószágot Kornis Gáspár atyánkfiának nem restituálja¹⁶¹); tehát ezen articulussunknak erejével, a megirt fejedelemasszonynak az erdélyi birodalomban annyi érő jószágát Kornis Gáspár atyánkfia elfoglalhassa. A méltóságos fejedelemasszony, hogyha akarja keresni in foro competent¹⁶²) az adósságért itt erdélyben Kornis Gáspár atyánkfiát, álljon az ő nagysága szabadságában.

I. Lipót király 1681. évi 111. decretumának 3. cikkelye a koronázási ajándékot ekkép ajánlja meg a királynének:

„3. Cikkely.

A fenséges királyné Ő felségének tiszteletdíjat ajánlanak.

A karok és rendek a legközelebb megkoronázott fenséges királynő Ő felségének, legkegyelmesebb asszonyuknak, legelső körükbe jövelele s megkoronáztatása üdvözlésére, tiszteletdíjképen, minden az ellenségnek meg nem hódolt porta után egy-egy forintnak (a meghódoltak ennek felét fizetvén) két határidőben, úgymint egyikben szent György vitéz s vértanú napján, másikkban pedig szent Márton püspök napján, a megyék útján, a kir. kamarához beszolgáltatását megajánlják.

1. §. Alázattal esedezvén, hogy e csekély ajándékot jószágon elfogadni, s nem annyira az ajándék csekélységét, mint leghódolóbb indulatok őszinteségét tekinteni méltóztassék.“

Magyarul: ¹⁵³) özvegye, ¹⁵⁴) állítván, ¹⁵⁵) járt el, ¹⁵⁶) illetékes, ¹⁵⁷) eldöntése, ¹⁵⁸) megkeresné, ¹⁵⁹) adja vissza, ¹⁶⁰) megkeresésére, ¹⁶¹) nem adja vissza, ¹⁶²) illetékes bíróság előtt.

Ugyanezen decretum 16. cikkelye ezt tartalmazza:

„16. Cikkely.

Mindennemű adók hátralékairól a számadás
azok pénztárosaitól behajtandó; s Palugyay özvegyének
ezer tallérnyi összeget elengednek,

stb. 3. §. S Ő felsége beleegyezésével, nemes Bornemisza Zsófia asszony, előbb ugyan néhai nemzeti Palugyay Gábor, azután pedig Spáczay János, volt kir. kamarai pénztárosok hátrahagyott özvegyének alázatos folyamodására, azt az ezer császári tallért, melyekkel ő fenntebb írt első férje halála után magát hátralékban levőnek elismeri, e törvénycikkkel elengedik.“

Ezen decretum 35. cikkelye Pálffy Miklós koronaőr özvegyét a kulcsok átadása iránt ekkép nyugtatja meg:

„35. Cikkely.

Monyorókeréki gróf Erdődy Kristófot
a szent korona őrévé választják.

Mínthogy néhai Erdődy gróf Pálffy Miklósnak, a szent korona egyik volt őrének, halála s elhunyt következtében megürült koronaőri hivatalt Ő felsége a jelen országgyűlésig monyorókeréki gróf Erdődy Kristófnak adományozta: ezért a karok és rendek is ugyané grófot, mint a haza iránt érdemeket szerzett személyt, annak megelőző kijelölésével s felesketésével, közakarrattal az említett szent korona valóságos őrévé választják s mint ilyen megerősítik.

1. §. És megállapítják, hogy a magyar kamara elnöke egyzersmind a szent korona őre ne lehessen.

2. §. Néhai Pálffy Miklós hátramaradt özvegyét pedig, annak árvaival együtt, az eme koronához tartozó kulcsoknak átadása iránt megnyugtatják.“

Ezen decretum 46. cikkelye háború idejére megújítja az apácázárdák, birtokos özvegyek katonállítási kötelességét:

„46. Cikkely.

Nyílt háború idején az országglakók
személyes felkelést ajánlanak.

stb. 4. §. A káptalanok, conventek, szerzetek, apácázárdák, s a káptalanokba be nem keblezett apátságok és prépostságok is, valamint a bányakamarák is, az 1543: 13. t.-c. meghagyása szerint, más birtokos nemesek hasonlatosságára, minden javaiktól a fentebb írt módon, saját maguk s az ország, és Isten egyházai védelmére, lovasokat és gyalogokat állítani, s táborban tartani kötelesek legyenek, stb.

19. §. A birtokos özvegyek, és más a hadviselésre alkalmatlanok, öregség vagy betegség miatt saját személyükben táborba

szállani nem tudó főpapok, mágnások és nemesek, s egyéb Ő felsége és az ország, vagy más főpap, mágnás urak s nemesek szolgálatára kötelezett, vagy a véghelyeken katonáskodó nemesek, az 1545. évi 13. t.-c, az 1542-iki beszercebányai végzések 42-ik cikke és az ugyanez évi pozsonyi végzések 22. és 23-ik cikkeinek meghagyása szerint, személyeik helyett lovasokat küldjenek, s jószágaik után nemkülönben, a fenntebb írt módon, a táborban lovasokat és gyalogosokat tartsanak, stb.“

Ezen decretum 51. cikkelye szól a mágnások özvegyeinek követeiről:

„51. Cikkely.

A mágnás urak s özvegyeik követeinek
az országgyűlésre küldéséről.

S mivel a karok és rendek észrevették, hogy a mágnás uraknak s azok özvegyeinek némely követei 5, 6, 7 személy követségét is magukra szokták vállalni, ami elég helytelenül történt.

1. §. Ennélfogva végezték: hogy ezentúl jövőre egy követ, bármilyen rendű legyen is, csak két szegényebb mágnásnak vagy ezek özvegyeinek helyettesítője lehessen a követségeken.“

Ugyanezen decretum 67. cikkelyében a jobbágyok családjáról, feleségeik sorsáról ezeket olvassuk:

„67. Cikkely.

A szökevény jobbágyok visszaállításáról,
s a vissza nem állítók büntetéséről.

Az országalakók alattvalói s jobbágyai a hazának súlyos sérelmére s kárára, jövedelmei csorbítására s pusztulására, gyermekeikkel, családjukkal, marháikkal s vagyonukkal (olykor különféle elkövetett gonosztetteik miatt az érdemlett büntetéstől félvén, olykor pedig adósságokat csinálván s egyéb terhekbe keveredvén, földesuraik üres telkeit s földeit, némelyek még feleségeiket vagy szülőiket is hátrahagyva) a véghelyekre szöknek, olykor pedig maguk a véghelyiek szokták őket titkon vagy erőszakosan, hasonlóképpen családjukkal s ingó dolgaikkal áthelyezni s elvinni,

1. §. Mely szökevények vagy elcsábítottak azután, nem ismervén a veszélyeket, sokszor könnyen jutnak a törökök támadásai következtében s más különféle módokon török kezekbe és sanyarú fogságba.

2. §. Hogy tehát e veszélyes bajon segítve legyen, Ő felsége beleegyezésével is végezték, hogy a véghelyek kapitány és tiszt urai az ily szökevény jobbágyokat soha, semmi időben a véghelyekbe be ne fogadják, s a véghelyiek azokat erőszakkal vagy titokban, annál kevésbé el ne vigyék; sőt a befogadottakat, elvitteket, vagy bármi módon oda jutottakat, a földesurak

kellő módon leendő megkeresésére, a vissza nem állítók részéről ötven magyar forint, valamint az erőszakkal vagy más módon elvivők részéről száz magyar forint büntetés alatt, — melyet azok külön-külön fognak viselni s amely az ő javaikból és fizetésükből megveendő, s egy részben a végrehajtó bírónak, az az a véghelyek főkapitányának vagy helyettesének, másik részében a károsítottak jár, — családjaikkal s időközben szerzett összes javaikkal együtt legott állítsák vissza,“

I. Lipót király 1687. évi IV. decretumának 7. cikkelye a Thököli-féle lázadás miatt az eperjesi bizottság (Karaffa) alatt megkárosítottak özvegyeinek jószágait visszaadni igéri:

„7. Cikkely,

Ő legszentségesebb felsége jószágos figyelembe veendi a karok és rendek esedezését, az eperjesi bizottság alkalmából egy vagy más módon, vagy előbb is, a szülők vagy férjek közbejött halála következtében elfoglalt, valamint az 1681. évi 11-ik törvénycikk foganatosításától függő birtokok visszaadása ügyében.

És minthogy úgy az eperjesi bizottság alatt végrehajtás alá került, avagy máskülönbén megkárosított személyeknek, mint ezek hátrahagyott özvegyeinek és árváinak az őket saját anyai-ősi és közszerzeményi vagy bármely más törvényes jogon megillető, de a kir. fiscus részéről elfoglalt, fekvőjóságai, ingóságai és okiratai, valamint azokéi visszaadása tárgyában, akik kielégítésüket az 1681-ik évi 11-ik törvénycikk foganatosításától várják s épen így, akik szüleik és férjeik révén, ezek közbejött halála miatt, általános közbocsánatot azután nem nyerhettek és akiket csupán ez okból fosztottak meg javaiktól, Ő legszentségesebb felsége akképen méltóztatott jószágosan határozni:

1. §. Hogy a karoknak és rendeknek eziránt nála országgyűlésileg tett alázatos közbenjárása folytán, kegyes tekintettel lesz arra, hogy ők nem kevésbé, mint az érdekelt esedezők és károsítottak is, a törvényes eljárás útján kívül, még Ő császári királyi kegyelmességét és irgalmasságát is hathatósan tapasztalhassák.

2. §. A mondott karok és rendek tehát ez atyai kijelentéssel megelégedvén, annak kegyelmes foganatosítását, amiképp bizton remélik, úgy továbbra is kéri,“

Ugyanezen decretum 11. cikkelye a férj és feleség közötti örökösödést gyermekek nemlétében ekként szabályozza:

„11. Cikkely,

A gyermekek s végrendelet nélkül elhalt férj és feleség között, a zálogos javakban s ingóságokban egymás irányában való kölcsönös és vízsonosan megtartandó örökösödést állapotának meg.

Továbbá a házaspár közt az igazsággal összeférőnek s

egyezőnek nem látszik az is, hogy tudniillik, midőn a férj örökösök s végrendelet nélkül költözik el e világból, az ő összes fekvőjóságai, melyeket zálog címén szerzett és nyert, valamint a Hármaskönyv első része 98., 99. és 102. címeinek erejénél fogva, bármiméű és fajú ingóságai is, az ő túlélő feleségére haramiának; ellenben, ha a feleség tér gyermekek s felvállás vagy végrendeleti intézkedés nélkül a minden halandók útjára, hasonló javai s ingóságai, sőt a csekélyebb értékűek is, nem férjére, hanem a fentebb idézett első rész 100-ik címe szerint a meghaltak közelebbi rokonaira szállanak,

1. §. Mire nézve az összes karok és rendek közakaratóból végezték, hogy ilyen házastársak közt, a fentebb írt esetekben, a javakban s ingóságokban kölcsönös, vízsonos és egyenlő örökösödést tartsanak szem előtt; egyenlőképen ezt kívánván a házastársi közösség is.“

Ezen decretum 18. cikkelye a nemes feleséget vevő parasztok utódaira is kiterjeszti a vonatkozó régebbi törvényt, mely a feleség javaiból rendel kielégítést a parasztférj bűncselekménye esetében. Ezen kiterjesztés így szól:

„18. Cikkely.

Az 1659-ik évi 70-ik törvénycikkelyt a nemes feleséget vevő parasztokat, s a részükről elkövetendő erőszakoskodásokat érintő részében, azoknak örökösire s utódaira is kiterjesztik.

Minthogy vannak ez országnak olyan lakosai is, kik személyükre nézve a Hármaskönyv 1-ső részének 7-ik címe szerint nem nemesek ugyan, de paraszt állású férfihoz, vagy férjhez adott nemes anyák ágyékából származván, nemesi telkek s javak tettleges örökösödés útján nyert birtokának részesei, s kik mások ellen vakmerően elkövetett hatalmaskodási cselekedetekre vetemednek, abból a tekintetből, hogy semmi földesúr hatósága alá vetve nem lévén, őket senkisémm vonhatja perbe.

1. §. Enné fogva, hogy az ilyeneknek is féktelenségét hasonlónak büntetlenül való elkövetésében megzabolázzák, a karok és rendek jónak látták annak elhatározását, hogy!jelen törvény alapján, az 1659. évi 70-ik t.-c. végén levő szakasz, mely a nemes személyeket feleségül vevő parasztokról rendelkezik, az ő ágyékából származottakra is kiterjedjen.“

III. Károly király 1715. évi I. decretumának 6. cikkelye a királyasszony koronázási tiszteletdíját ekkép ajánlja fel:

„6. Cikkely.

A felséges királyasszony Ő felségének tiszteletdíját ajánlanak.

A karok és rendek a most megkoronázott főséges királyasz-

szony, Ő felsége Erzsébet Krisztina, legkegyelmesebb asszonyunk részére, őszinte üdvözlétük s közöttük most történt első megjele-
nése és szerencsés megkoronáztatása indokából szánt tisztelet-
díjat, lelkük legnagyobb hódolatával ajánlották föl.

1. §. Alázatosan esedezvén, hogy tekintettel az országnak a mostoha idők s háborúk viszontagságai miatt kimerült anyagi ere-
jére, hű jobbjainak e csekély ajándokát jó kedvvel s kegyel-
mes indulattal fogadni, s nem ez ajándék csekélységét, hanem
hódoló indulatuk őszinteségét tekintve, a magyar ügyeket, me-
lyek az összes keresztyénség üdvét is első sorban érintik, ő csá-
szári és királyi legszentségesebb felségénél jóságos közbenjárá-
sával és veleszületett kegyességénél fogva, hatályosan előmozdí-
tani méltóztassék.“

Ugyanezen decretum 9. cikkelyében ezt olvassuk:

„9. Cikkely.

Az eddig elkobzott javak jelen álla-
potukban maradjanak, a panaszkodó károsultakat azonban
meg kell hallgatni s felségsértés vagy árulás bűnében
a fiúk részei is elveszenek.

stb. 5. §. Az ártatlan s a vétkessel osztatlan állapotban levő
testvérek részei azonban, valamint a törvényes hitvesi jog, s az
anyai és anyáról való ősi javak és jogok, az atya bűnébe nem ke-
veredett fiúk illetőségére nézve, mindig épségben maradnak, stb.“

Ezen decretum 20. cikkelye ezeket tartalmazza:

„20. Cikkely.

A Bécsben, Ausztriában tartózkodó
vagy elhaló magyarokról, amennyiben udvari vagy ausztriai
joghatóság alatt vannak.

A karoknak és rendeknek a császári királyi felség el ott a
rniati tett panaszára, hogy ha az udvari hivatalban levő magyarok
s ugyané nemzetből mások, akik ügyeikben s dolgaikban Bécsben
tartózkodnak, vagy magok, vagy az ő hitveseik s családbeli hoz-
zártartozóik ott elhalnának, ingó dolgaiknak az udvari marsall
hivatal, vagy más ausztriai hatóságok részéről való feljegyzését
és leltározását megengedni; végrendeleteiket, melyeket Magyar-
országban fekvő javaikról is alkottak, előmutatni, a gyermekeik
számára rendelt gyámokat s gondnokokat eltűrni, s a kiadott
dolgokra nézve magokat térítvénnel kötelezni tartoznak.

1. §. Ő császári királyi felsége, a Bécsben elhalt magyarok
után hátramaradt dolgoknak a marsall-hivatal részéről gyakor-
latba vett ily leltározására kegyelmesen a magyar udvari kan-
celláriából, s ugyancsak más császári királyi tanácsosokból álló
bizottságot rendelt, amely tárgyaljon úgy az eljárás módja fő-

lött, mint különböztesse meg az eseteket, amelyekben tudniillik az ily hatósági eljárásra, magát a magyar kancelláriát is együttesen alkalmazni kelljen.

2. §. Hogy ezenkívül ausztriai honossággal el nem látott s ott birtoktalan vagy a helybeli hatóság alá szerződésileg nem tartozó magyarokat külföldi törvény alá s bíróság elé ne vonják,

3. §. Ami pedig az özvegy Czobor grófné térítvényeit s ennek alapján a morvaországi törvényszék előtt indított perét illeti, ezeknek Ő császári királyi felsége a visszaadását s megsemmisítését jóságosan elrendelte, a felperest a maga illetékes magyar bíróságához utasítván, jog- és igazságszolgáltatás végett, stb.“

Ezen decretum 25. *cikkelye* így hangzik:

„25. Cikkely,

A királyi fiscus eljárásáról.

A királyi fiscus ellen fennforgó további az iránti való panaszok elhárítása végett, hogy az az őt illető ügyekben s perekben, nem a törvény útján, hanem tetteleg foglalja el az országlakók fekvőjóságait s jogait: ő császári királyi felsége kegyelmesen elrendelte, hogy a királyi fiscus, mint minden magvaszakadtaknak általános törvényesen meghatározott utóda, a nyilvánvaló megvaszakadásokban, más utódok hasonlatosságára a Hármaskönyv első részének 10. és 67. címei szerint, az előirt törvényes eljárás nélkül, egyedül saját hatalmából átvehesse a fekvőjóságokat:

1. §. A kihalás kétséges eseteiben pedig, s a midőn a kir. fiscus és a nemzetségi atyafiak vagy a nőág közt az utódlásra nézve valamely kétes és vitás magszakadás forog kérdésben, az ilyen fekvőj. ószágokat és jogokat előbb bíróilag zárlat alá ne tethesse, sem mint a zárlat bírója, azaz maga a megye, a másik követelő felet meg nem idézi s ki nem hallgatja, stb.“

Ugyanezen decretum 26. *cikkelye* pedig ezeket rendeli:

„26. Cikkely,

A kir. fiscus örökösödéséről,

A karok és rendek tapasztalták, hogy az országlakóknak, a király és ország irányában érdemeket szerzettek jutalmazása tekintetében is hasznára van az, hogy a királyi fiscus, az első rész 10-ik címének erejénél fogva, a magvaszakadtak ingó és ingatlan javainak igaz és törvényes örököse,

1. §. E miatt továbbra is megállapították, hogyha valaki örökösök s utódok nélkül találna elhalni és maga után a királyi adományozás bármely örökös címén nyert fekvőjávakat vagy birtokjogokat hagy hátra: az ilyen javak (hacsak a nőnemet is nem illetik) jövőre is a kir. fiscusra szálljanak és háramoljanak.

2. §. Kinek jogsérelmére a király adománya útján, nemcsak

örökös, hanem ideiglenes címen is, tisztán hű szolgálatokért és nem vegyesen szerzett bármely ilyenféle örökös nélkül maradt fekvő jószágokról és birtokjogokról az utolsó birtokos, ne más-képen, hanem csupán a királyi felségtől nyert rendelkezési szabadság mellett alkothasson végrendeletet.

3. §. Másféle, az első rész 47. és 65. címeinek erejénél fogva, királyi adományozáson kívül bármiképen keresett és szerzett ügy ingó, mint ingatlan, s zálogos javakról is, az utolsó magvaszakadt is szabadon rendelkezessék s végrendeletet alkothasson.

4. §. Máskülönb, végrendelet nem léte esetében (ha csak az 1687. évi 11. törvénycikkely értelmében kölcsönös hitvestársi öröklés nem jó közbe) az ilyen örökösödés is a kir. fiscus részére épen maradjon.“

Ezen decretum 28. cikkelye az ítélőmesteri bíraskodás alá tartozónak mondja többek közt a következő pereket:

„28. Cikkely.

Ama ügyek felszámlálása, melyek az ítélő mesterek bíraskodása alá s illetőségéhez tartoznak s nem tartoznak

A peres felek kétségeinek a megszüntetésére, amelyek eddig-elé a perek elítélésénél, a költségek súlyos szaporodásával, arra nézve támadtak: vájjon a keresetbeli ügy ítélőmesteri bíraskodás alá tartozik-e vagy sem? megállapították: stb.

2. §. Ellenben bíraskodni fognak székhelyükön kívül oly ügyekben, ahol az adományos, kinek a felkért javakba való tiszta igtatása van, a birtokban levők ellenszegülése és hatalmaskodása miatt a javakba nem léphet, stb.

10. §. Úgyszintén az ingóságok, hagyományok, hitbérek és jegyajándékok szerzését illető s az 1647. évi 126. t.-cikkelyben felszámlált egyéb ügyekben, stb.“

Ugyanezen decretum 33. cikkelye ekképen rendelkezik:

„33. Cikkely,

A nádorispáni s egyszersmind helytartói hatalomról a javak adományozásában.

Hogy a magvaszakadtak és hűtlenek javainak adományozása körül való nádorispánt s egyszersmind helytartói hatalomra nézve továbbra is vitakozásnak helye ne legyen, határozták, hogy a nádorispánok s egyszersmind helytartók, az ily magvaszakadtakra vagy hűtlenekre néző birtokjogok vagy ingatlan javak adományozásának jogát az 1659. évi 30-ik törvénycikkely s az 1446. évi törvényben foglalt szabály értelmében (azonban az ily javak felosztása vagy eldarabolása, vagy mások jogainak, úgy mint hitben, özvegyi, hajadoni, adóssági, vagy osztályos jogoknak sé-

relme nélkül) mostantól jövőre is, a király s ország irányában érdemeket szerzett személyek részére, folytathassák, stb.“

Ugyanezen decretum 47. cikkelyében ezek olvashatók:

„47. Cikkely.

Az országgyűlési követekapidíjairól.

Megállapították azt is, hogy az országgyűlési követek vagy küldöttek, kik rendesen vagy csak biztosabb tartózkodás okáért Pozsonyban laktak, az országgyűlés megkezdésétől vagy a jószágos királyi előadások bemutatásának napjától fogva a folytatott ülések napjai után; mások pedig és ugyan olyanok, kiknek nem más célból, mint országgyűlés végett kellett különféle helyekről Pozsonyba jönniök, az indulás napjától fogva, az országgyűlés alatti ott tartózkodásuk egész idejére (ha csak a országgyűlés félbeszakításával biztosan haza nem mehettek) napi díjaikat szabadon követelhessek s a megyék a fekvőjószágokat (ide értve a főpap urak, mágnások s oly özvegyek javait is, akik sem személyesen, sem követeik útján az országgyűlésen meg nem jelentek), a törvényes büntetés épségben maradása mellett, az azok kifizetéséhez való hozzájárulás alá vonhassák, s lelkiismeretesen megrohassák s követeiknek a napi díjakat megfizetni tartozzanak.“

Ezen decretum 64. cikkelye intézkedik Rákóczy Julianna Borbála asszony külföldi követelésének behajtásáról következőleg:

„64. Cikkely.

Az Amadé és Kerekes családok s más ország-lakók részéről a szomszéd tartományokban behajtandó adósságokra s követelésekre nézve alkotott cikkelyeket megújítják.

A karok és rendek közszavazatukkal végezték, hogy az 1683. évi 35-ik, 1655:53., 1659:82. cikkelyeket, amelyeket olyan hittelezőkre s követelőkre nézve, akiknek a szomszéd tartományokban s Ő felsége más országaiban is bevárando adósságaik s követeléseik vannak, jelesen pedig az Amadé és Kerekes családokra nézve alkottak, megújítsák s megtartsák.

1. §. És hogy azokat nemzetes Megyeri Gáborra, a királyi ítélőtábla esküdt ülnökére, akinek az osztrák tartomány marsallí hivatala előtt, néhai Aspermont Nándor Gobert gróf úr, mint osztrák ellen s ennek elhalta után, hátrahagyott özvegye Rákóczy Julianna Borbála asszony, mint az Aspermont örökösök gyámja és gondnoka, és annak utódai ellen már csak végrehajtásra váré ítélete van.

2. §. Nem különben Schweiger Ferdinánd főhadí biztos ellen a nagyméltóságú császári királyi udvari hadi tanács kiküldött bizottsága előtt pert folytat, — ki kell terjeszteni.

3. §. Melyek behajtásának előmozdításában és foganatosításában, ha az említett felperes vagy követelő felek követeléseiket az előadandók hiteles előadása s a részletesen megjelölendő esetek részletezése mellett, Ő felségének kellő módon előterjesztették: Ő felsége méltóztassék a kitüntetendő igazság kívánalmához képest, kegyesen segélyükre lenni s őket gyámolítani.“

Ezen decretum 67. cikkelye megszabja a törvényes eljárásokat a Jókay örökösöknek a Maholányi báró örökösök elleni, továbbá a Kordits örökösöknek Maholányi özvegye elleni, Csatáry Imrének és hitvesének Ráthy és Horváth elleni, megül Parapatics Ilonának Matatovics Juszтина elleni ügyében következő módon:

„67. Cikkely.

A Jókay örökösöknek és utódoknak
a Maholányi örökösök elleni ügyében
eljárási módot rendelnek.

Egyrészt a néhai Jókay János örökösei, másrészt a néhai Maholányi báró királyi személynök és tanácsos hátramaradt örökösei közt régóta folyó peres ügy tekintetében a karok és rendek (Ő felsége jószágos beleegyezésével is) ekképen határoztak:

1. §. Hogy ugyanis a gyorsabb igazságszolgáltatás végett, ezt az ügyet a nádorispán úr, a királyi ítélő tábla kézhez kapható bírának s ülnökeinek alkalmazásával, rendkívüli joggal (akár egyetlen nyolcados törvénykezési folyam alatt, ha aközben ez megtartható lenne) az ügy alapjához s érdeméhez képest, mindkét érdekelt félnek törvényes megidézése s kellő kihallgatása, meg (mint méltányos és igazságos) az összes bizonyítékok meghányása-vetése mellett vizsgálja meg s végképen döntse el, a vesztes félnek birtokon kívül csupán perújítást engedvén.

2. §. S nemkülönben a néhai Kordits Jánosnak nemrégén közbejött halála folytán örököseire szállott ügyében is, a nevezett Maholányi özvegye s örökösei ellen (a vesztes félnek itt is megengedvén a perújítás jogorvoslatát), végleges eldöntéssel kell eljárni; stb.

4. §. Továbbá, hogy nemzetes Bobroviczky Gáspárnak nemzetes Palugyai Ádám ellen, és Csatáry Imrének s az ő hitvesének nemzetes Ráthy Gergely és Horváth György ellen, a részük-ről állítólag elkövetett nagyobb hatalmaskodást tárgyozó ügyét; valamint a nemzetes Székely Farkasét és Andrásy Lászlót is, akik nemesi kiváltságuk világos hátrányára magukat nagy mértékben megsértetteknek állítják, hasonló törvénykezési s eljárási módozat szerint vizsgálják meg s vegyék kellő végrehajtás alá.

5. §. S hasonlóképen döntsék el Parapatics Ilona s Matatovics Juszтина ügyeit is.“

Ezen decretum 68. cikkelye az árvák gyám- és gondnoki ügyeiről az anyák illetve özvegyeket illetőleg következőleg intézkedik:

„68. Cikkely.

Az árvákról s azok gyámjairól és gondnokairól való intézkedés módja.

Az árvák nyomorult s csaknem elhanyagolt sorsának enyhítésére és azoknak gyámokkal és gondnokokkal ellátására nézve az 1655. évi 24. és 1659. 32-ik t.-cikkelyek felvilágosítására, módosítására és körülírására az országlakók így határoznak:

1. §. Hogy mostantól jövőre az árvák szülőinek elhalálózása esetében, ezeknek atyai vagy anyai rokonai minden halogatás nélkül tartozzanak az árvák szülőinek halálát annak a megyének alispánjánál, amelyben az árvák javai tudvalevőleg fekszenek, bejelenteni.

2. §. Ez pedig maga mellé vévén a szolgabíró s esküdtet (s be nem várva a megye további kiküldését) s belevonván az öröklés rendén közelebbi atyai s anyai rokonokat, kiket tudniillik maga mellé vehet, tartozzék az árvák javainak színhelyére kimenni s az összes követelésekről és adósságokról, alapos és pontos, úgyszintén az ingó és ingatlan javokról is, (az árvák javaira vonatkozó leveleket s okiratokat s azok vizsgálatát s megtekintését általában kivéve) szorgalmas és pontos összeírást készíteni s az ily leltározás sorozatát a legközelebbi megyei közgyűlésen írásban benyújtani (mely a megyei irományok közt az árvák jövődöbeli megóvása végett megtartandó), stb.

6. §. Az ily módon kirendelendő gyámok pedig az árvajavak jövedelmeit, s az ingókat, melyek el nem tarthatók, hanem vagy megromlanak vagy a régiség miatt elpusztulnak, az árvák javára s gyarapodására, annak idején illő áron eladni, s az árvák szükséges ellátása s a gazdaság kezelése után fennmaradó Iszt, biztos helyre, igazságos és törvényes kamatra kikölcsonözni, vagy javak szerzésére és növelésére fordítani, s a viselt gyámságról vagy gondnokságról, legalább három évenként, a megyétől erre külön kiküldendő személyek s (amennyire lehet) az árvák közelebbi atyai vagy anyai rokonai előtt kielégítő számot adni tartozzanak stb.

13. §. S ezeket csak a kirendelt, végrendeleti és törvényes gyámokról, nem pedig a törvényes és egyszersmind természetesekekről, az az szülőkről kell érteni, akik közül ugyanis az atyákat, a viselt gyámság egész, az anyákat pedig csupán özvegyesgük idejére, a javak jövedelmeiről s azok kezeléséről számadásra ne kötelezzék, de ha újból férjhez mennek s az atyai árvajavakat bármi okból kezelik, eziránt elszámolni kötelesek legyenek, stb.“

Ugyanezen decretum 71. cikkelye intézkedik az apácák atyai és anyai örökrészenek kiadása felől a következőképpen:

„71. Cikkely.

Bármely vallásos szerzetbe lépő személyek örökrészenek kiszakításáról.

A szent korona joghatóságának s az országlakóknak igen nagy és nyilvános sérelmére szokott történni gyakran, hogy némely rendnek a világi dolgokra nézve különben már halott szerzetesei (amiképen apácák is), meg nem elégedve az alapítványi ellátással, mivel a felől épen semmi alkotott törvény sem létezik, úgy az atyai s anyai ősi, mint az atyai s anyai szerzett ingó és ingatlan javakból is, az ő testvéreiktől, kiket azok közvetlen örökösödési joggal illetnek, a maguk aránylagos részét törvényes utón s osztályos perrel, ki szokták venni és vagy jelentős összegben, vagy örökös joggal a szerzet részére juttatni; mi által a törvényes örökösököt közvetlen öröklési joguktól, sőt a királyi fiscust is nyiltan s köztudomás szerint megfosztják.

1. §. Ezért végezték, hogy mostantól jövőre fekvő jószágokat birtokolható szerzetbe lépő személyek az ötvenezer forintnyi összeget túlhaladó atyai és anyai ősi ingatlan javakból, s következőleg fokonkint alább szállva, a javak minőségéhez s mennyiségéhez képest többet ne követelhessenek, mint az ő aránylagos részükből származó tizedrészt; s szülőik is nekik ennél többet ne adhassanak vagy hagyományozhassanak.

2. §. A szerzett javakból pedig épen semmit se kaphassanak különben, hanem csak a szülők szabad rendelkezése folytán.

3. §. E mellett azzal a kijelentéssel, hogy ha a szerzetbe lépőnek része az ötvenezer forintnyi értéket még túl is haladná, az ő nemzője vagy közelebbi utódai az ilyen szerzetesnek csak ötvenezer forint tizedrészét tartozzanak pénzül kifizetni.

4. §. Ha pedig a hasonló részek értéke iránt, hogy tudniillik azok ötvenezer forintnyi összeget, vagy alábbszállva fokonkint kevesebbet érnek-e? a szerzet, meg a szerzetes személyek rokonai közt kérdés támadna, ekkor szabad legyen a felek egyikének vagy másikának, a különböző megyékben létező és becsú alá veendő fekvőjószágok minősége s mennyisége szerint egy ítélmesternek, az egy és ugyanazon megyében birtokolt javakra nézve pedig megyei bírának (polgáriakban pedig a városi tanácsnak) közbejöttével, a törvényesen megtartandók megtartása mellett járni el, s az ilyen javakat (figyelemmel jövedelmüknek hat százalékára) megbecsültem.

Ugyanezen decretum 84. cikkelye Bokros Éva bárónő és Eödönffi Susana grófnő ügyeiben ekként rendelkezik:

„84. Cikkely.

Ő legszentségesebb felségének Bokros Éva báróné, özvegy Dujardné s néhai Eödönffi Susánna grófné részére adott jószágos rendeletéért köszönetet mondanak.

A karok és rendek legalázatosabb köszönetet mondanak azért, hogy Ő legszentségesebb felsége Bokros Éva báróné, özvegy Dujardné számára, akit egy bizonyos Morvaországba szökött tolvaj ezelőtt az 1703. évben kétezer forintnál többet érő ékszerekben megkárosított, amely ellopott s Brünnben egyeseknek eladott tárgyakból némelyek egy bizonyos Rosa ügyvédnél, s egy Barlo nevű másik ügyvéd özvegyénél még most is megvannak és amelyekre az ottani bizottság előtt reá is mutattak, ez ékszereknek, úgy amaz, mint emez és a többi érdekelt vevők részéről való visszaadását morvaországi örgrófsága királyi törvénszékének megparancsolta.

1. §. Úgyszintén, hogy a Dujard-féle tartozások iránt az ugyanazon özvegytől kicsikart térítvénylevelek megsemmisítését elrendelte.

2. §. Továbbá, hogy a néhai gróf Szirmay István hitvesétől néhai Eödönffy Susánna grófnótól az udvari kamara részére önmagáról adott térítvények megsemmisítését s érvénytelenítését is legkegyelmesebben meghagyni méltóztatott.“

Ugyanezen decretum 85. cikkelye a Fácnsy család nőági tagjai jogának megvizsgálását az újból visszaszerzett birtokjogok kimutaiására felállított bizottságra bizza:

„85. Cikkely.

A Fácnsy és Dersöffy családok folyamodásait bizottsági megvizsgálásra utasítják.

És mivel a gordovai Fácnsy családból származó nőági tagok a Posega és Verőce vármegyékben levő és őseik utján több mint két század óta békésen birtokolt Gordova, Petne, Velike és Babagora fekvő jószágokhoz s ezek tartozékaihoz:

1. §. A cserneki Dersöffy család pedig a Posega, Valkó és az Orbáci megyékben létező és fekvő és a császári királyi győzedelmes fegyverekkel a török járom alól visszahódított Posega, Csernek, Dínovitz, Podverca, Bresztocs, másképp Éleskő, Leboráz, más néven Vaskapu, és Eszék várakhoz vagy erődökhöz s ezek összes tartozékaihoz, melyek Ő szent felsége kamarájának, a visszaszerzés fegyverjogán, részint most is tényleg birtokában, részint pedig másoknak kezére kerültek, magának törvényes jogot követel, mit kiváltságselevelekkel és egyéb okiratokkal igazolni is akarja és erre ajánlkozott: ezért a nevezett családoknak az említett fekvő jószágokhoz való jogaik megvizsgálását s részükre az attól függő, jog és igazság kiszolgáltatását a 10. t.-cikkelyben felállított bizottsághoz utasítják.“

Ezen decretum 100. cikkelyében pedig ezt olvassuk:

„100. Cikkely.

Néhai idősb Erdődy György gróf országbíró
utódainak kellő elégtételt
ígérnek.

Ő legszentségebb felsége méltó tekintettel a karoknak és rendeknek az iránt tett alázatos ajánlására és kérésére, hogy az említett néhai gróf ama fekvőjóságait, melyeket előbbi hitvesével, néhai Rákóczy Erzsébet grófnéval, együttesen birtokolt, szerzett és vett, és a királyi fiscus elfoglalt, visszaadják, jóságosan elhatározta:

1. §. Hogy amennyiben a fenicimzett néhai grófnak utódai a boldogult gróf követelését az 1687. évi 11. t.-cikkely alá vonni s a szerint elegendőleg bizonyítani tudják, nekik (a törvény rendjének épségben tartása mellett) jóságosan kellő elégtételt méltóztat szolgáltatni.“

Ugyanezen decretum 103., 104. és 105. cikkelyei Hegymeghy Borbála, továbbá Haller özvegye és Lónyay Kata ügyeiben rendel rendkívüli vizsgálatot illetve igazságszolgáltatást a következőképen:

„103. Cikkely.

Meskó Jakab az ő feleségének szörnyen
sértett jogát hogyan kereshesse?

Nemzetes Meskó Jakab, az ő hitvese Hegymeghy Borbála nevében, panaszt emelt, hogy a míg életben voltak, ennek elődei, haláluk után pedig, mondott neje is, sok ezerre menő bántáimat szenvedtek, illetőleg szenvedett.

1. §. Minthogy pedig ez ügyben, se szörnyűséges károsodásukat orvosolni, se a (lehető legnagyobb romlásukat magában foglaló) jogsérelmükre gyógyító szert keresni nem tudtak, részint az ügyvéd hibája, részint némely akaratlanul és törvénytelen módokon becsempészett és olyan törvénybe ütköző záradékkal ellátott szerződések okából, amelyek tudniillik a perorvoslatokat és jogkedvezményeket és így magát a törvényes jogfolyamot (mely különben mindenkinek nyitva áll) súlyos és pedig a hartyáni és hopershorumi szerződésben, ezer aranyra terjedő és mindannyiszor megveendő büntetés kikötése alatt, akadályozták; és mivel e szerződés büntetés tekintetéből jogaik és jóságaik használatába vételére, roppant sérelmük orvoslására s a jog és igazság kiszolgáltatására mintegy harminc éven át birtonkon kívül kellett s kell most is várakozniok.

2. §. Ezért a karok és rendek egyértelmű szavazatával s egyezségével elhatározták: hogy ezt a peres ügyet is a nádorispán úr vagy ennek akadályoztatása esetében a kir. személynök utján (a kezéhez kapható kir. ítélőtáblai bírák s ülnökök alkal-

mázásával) rendkívüli törvénykezési úton (vagy egyetlen egy nyolcados törvényszéki időszakban, ha ilyent a közben tartani fognak) alapján felül kell vizsgálni.

3. §. És magának az ügynek érdemét meg a bíróilag szintén megvizsgálendő alperes fél védelmét érintetlenül hagyva, véglegesen döntsék el; a vesztes félnek birtokon kívül, perújítást engedvén.

4. §. És hogy egyrésről a nemzetes Martonfalvay István s ennek örökösei és utódai s másrésről főtisztelendő Mérey Mihály mint szegszárdi apát vagy annak apátságbeli utódai közt fennforgó ügyet is, hasonló törvényes eljárás alakjában lehessen megvizsgálni, befejezni, s kellő végrehajtásra juttatni, a birtokon kívül perújítást a vesztes félnek itt is megengedvén.“

„104. Cikkely.

A diósgyőri vár és fekvőjóságok
íránt Haller özvegy részére törvényes,
új vizsgálatot engednek,

Ő felsége kegyelmes hozzájárulásával azt is elhatározták: hogy a diósgyőri vár és fekvőjóságok birtokát, amelyeket különben a kir. fiscus a Haller család kezéből bíróilag vett át, mindkét részről helyezték vissza abba az állapotba, melyben a legközelebb lecsillapított mozgalmak előtt volt, s ugyanezt az ügyet, törvényesen s érdemileg újból vizsgálják meg s a Haller özvegy bizonyítsa a bizonyítandókat.

1. §. Mely célra, országgyűlési bírának Ő felsége kinevezi: Kchary István és Erdődy Sándor grófokat, Tolvay Gábor bárót, Nagy István nádorispáni ítélmestert és Okolicsányi Pált. stb.“

„105. Cikkely.

Az anyai jogát követelő Lónyai Kata
folyamodásáról.

Lónyay Kata alázatos kérésére és esedezésére (ki szülői halála után, gyöngye korában mások gyámsága alá helyezve, saját ügyeit intézni nem tudván s gyámjai részéről is elhanyagoltan az anyai ősi és szerzett fekvő jóságok iránti kérelmét az 1687. évi lí. t.-cikk értelmében törvény útján elő nem mozdíthatta) Ő császári kir. felsége ugyanezen Lónyay Kata ügyében legjóságosabban elrendelte, hogy ez követelését a jelen törvénycikkben erre kiküldött külön bizottság előtt törvény útján kereshesse.

1. §. Mely bizottsághoz fent tisztelt Ő legszentségesb felsége kinevezi: a királyi személynök és tanácsos urat, mint elnököt s a magyar királyi kamara részéről ennek tanácsosát, Mednyánszky Pál bárót, úgy a királyi tábla báróját, Berényi Györgyöt, valamint Hunyady András alnádort s Barlok István alországbíró, és Szluha Ferenc mestert, a királyi személynök s tanácsos ítélő-

mesterét, azzal a meghatalmazással, hogy a netalán távollevők helyébe az ügy elnöke a királyi tábla bírái közül másokat helyettesíthessen.

2. §. Kik a nevezett Lónyay Kata követelését, a másik félnek, vagyis a követelő fél fekvőjóságai tetteges birtokosainak, s amennyiben érdekelt lenne, a királyi fiscusnak is, kellő kihallgatása után az ország törvényei szerint bírálják és haladéktalanul döntsék el s jóságos végelintezés céljából Ő legszentségesb felségének legalázatosabban terjesszék elő s mutassák be.“

III. Károly király 1723. évi II. decretumának 1. és 2. cikkelyei a női örökösödést a királyi hatalomban a következőleg szabályozzák:

„I. Cikkely.

Az ország s az ahhoz kapcsolt részek
karai és rendéi Ő császári és királyi szent felségének
szabadságaik s kiváltságaik atyai és legkegyelmesebb
megerősítéséért s a karok és rendek közepette saját
legszentségesebb személyében megjelenéséért legnagyobb
köszönetet mondanak

stb. Ő császári és királyi legszentségesebb felségének legalázatosabb s tőlük kitelhető legnagyobb hálát nyilvánítanak azért is:

1. §. Hogy legfelségesebb osztrák háza nőágának is Magyarország királyi koronájára, s az e szent koronához tartozó részekre, országokra és tartományokra, ez ágnak s az abból le származóknak kihálásáig, az ország és az ahhoz kapcsolt részek összes karáinak és rendéinek egyértelmű szabad akaratával történt kikiáltását s ugyancsak a karoknak és rendeknek Ő legszentségesebb császári és királyi felségéhez Bécsbe menesztett ünnepélyes küldöttsége útján meghívását.

2. §. És az illetén felajánlást oly kegyesen s kegyelmesen és hálás lélekkel fogadni s hű karáinak és rendéinek kegyeletes és üdvös óhajtását nemcsak helybenhagyni méltóztatott:

3. §. Hanem ezt az örökösödést Magyarország szent koronájában s a hozzá kapcsolt részekben, országokban és tartományokban, a fiágéval azonos elsőszülöttség rendje szerint oly módon, amint azt Ő legszentségesebb felsége az ő Németországában s azon' kívül fekvő örökös országaiban és tartományaiban már szabályozta, megállapította, kihirdette s elfogadta, elválhatatlanul s ugyanazon ág fokozatának egyenlősége esetében a fineműek előjogának figyelembevételével kívánja rendezni, megtartani s megőrizni.

4. §. Akképen, hegy azt a nőt, vagy annak férfi örökösét, aki a felséges osztrák házban elfogadott, említett elsőszülöttségi rend szerint, a felséges osztrák ház előbb mondott országainak s tartományainak örököse lesz, ugyanezen utódlás és örökösödés jogán,

a jelen és minden jövő esetben, egyszersmind az ugyancsak feloszthatatlannak értendő Magyarország s az ahhoz kapcsolt részek, országok és tartományok kétségtelen királyának tartásuk és koronázzák.“

„2. Cikkely.

Ő császári és királyi legszentségesebb felsége
 fölséges osztrák háza nőágának
 Magyarország szent koronájában
 s a régtől fogva hozzákapcsolt részekben való
 folytonos királyi örökösödéséről.

Noha Ő legszentségesebb császári és királyi felségének magyarországi s az ehhez kapcsolt részekből való hű karai és rendéi az ő élénk és virágzó, s legjobb állapotban levő korát, erejét s egészségét látva, s Isten áldásában teljesen megnyugodva, igen nagyon bíznak abban, hogy ő, hű karainak e végett a mindenható Istenhez intézett s szüntelenül intézendő imái következtében is, nagy és dicső finemű utódokkal a leggazdagabban meg lesz áldva, s az ország hű karai az ő fiörököseinek szakadatlan sorával meg lesznek vigasztalva.

1. §. Minthogy azonban azt is különösen át kell látniok, hogy a királyok és fejedelmek is, a többi emberrel egyenlően, a halandóság végzetének vannak alávetve; ezért éretten s gondosan megfontolva, mind Ő legszentségesebb császári és királyi felsége elődeinek, boldogult néhai atyjának, Lipótnak, és testvérének, Józsefnek, Magyarország dicsőséges királyainak, mind pedig és kiváltképen a most legkegyelmesebben uralkodó legszentségesebb császári és királyi felségnek, a haza közjavanak gyarapítására s hű polgárai örök boldogítására hadban, és békében véghezvitt legdicsőségesebb tetteit s cselekedeteit, amidőn nemcsak ez örökletes Magyarországot s az ehhez kapcsolt részeket, országokat s tartományokat az említett dicső elődeitől hagyott állapotban megtartotta, hanem a legutóbbi török háború alkalmával is annak legdühösebb támadásai ellenében lelkesedéssel bátorságba helyezte s ugyanezt diadalmas és szerencsés fegyvereivel, a hozzá kapcsolt országokra s tartományokra is, nevének halhatatlan dicsőségével s a karok s rendek, valamint az ország magánpolgárainak örök biztosságára, kiterjesztette, hogy bármely jövő időkben minden külföldi s belső zavaroktól s veszélyektől megóva legyen, és áldástadó folytonos nyugalomban és a lelkek őszinte egységében, minden külső erőszak ellenében is legszerencsésebben fennmaradhasson.

2. §. S ezenkívül mindenféle belső mozgalmakat, s az uralkodás szüneteléséből könnyen támadható és a karok és rendek előtt régóta igen jól ismert bajokat is gondosan megelőzni óhajtván.

3. §. Őseiknek dicséretes példái után indulva:

4. §. S Ő legszentségesebb császári és királyi felsége, legkegyelmesebb uruk iránt hálájukat s hűségüket a legalázatosabban kimutatni kívánva:

5. §. Ő legszentségesebb császári és királyi felsége férfiágának magvaszakadtával (mely magszakadást Isten legkegyelmesebben távol tartani méltóztassék) az öröklési jogon való utódlást e Magyarországon és koronájában, s az Isten engedelmével már visszaszerzett és visszaszerzendő ehhez tartozó részekben, országokban és tartományokban, felséges osztrák házában nőágra is és pedig első helyen a fenntisztelt most uralkodó legszentségesebb császári és királyi felségnek.

6. §. Azután, ennek magvaszakadtával, a néhai boldogult Józsefnek.

7. §. S ezeknek is magvaszakadtán, a néhai dicső Lipótnak, császároknak s Magyarország királyainak ágyékából leszármazókra, és ezeknek törvényes, római katolikus, mindkét nemű ausztriai főherceg utódaira, a most uralkodó legszentségesebb császári és királyi felség részéről a Németországban s azon kívül és Magyarországgal, meg az ehhez kapcsolt részekkel, országokkal és tartományokkal, az előrebocsátott jog és rend szerint, feloszthatatlanul s elválaszthatatlanul, kölcsönösen és együttesen örökösödésileg birtoklandó más országaiban s tartományaiban is megállapított elsőszülöttségi rendhez képest, uralkodás és kormányzás végett átruházzák.

8. §. S az említett utódlást elfogadják;

9. §. És ekképen, a felséges osztrák házba behozott és elismert eme női utódlást (kiterjesztve arra most, mindenkorra az 1687. évi 2. és 3. és hasonlóképen az 1715. évi 2. és 3. törvénycikkeket) a fentebb említett rend szerint megállapítják.

10. §. S elhatározzák, hogy azt a felséges ház említett nőága az előbbi módon örökösökül és utódokul megjelölt mindkét nemű ausztriai főhercegek azt elfogadják, helybenhagyják, és az ország s a hozzákapcsolt részek, országok és tartományok karainak és rendéinek az előrebocsátott és a legszentségesebb császári és királyi felségtől hasonlóan legkegyelmesebben előzetesen megerősített hitleveles, valamint más fentebb kijelentett szabadságaival s előjogaival együtt, a fent idézett cikkelyek tartalma szerint, minden következő időkbén, koronázás alkalmával megtartsák.

11. §. S a király választására és koronázására nézve a karok és rendek ősi és régi, helybenhagyott és bevett szokását és előjogát oly értelemben tartják fenn, hogy annak csakis az *említett* nőág teljes kihalása után legyen helye.“

Ugyanezen decretum 9. *cikkelye* a hűtlenség bűnébe esettek elkobzott javaitól elkülöníteni rendeli az anyai javakat és hitvesi jogokat s ezek érintettségét megóvjá ekkép:

„9. Cikkely.

Hűtlenségi bünt magukban foglaló esetek.

A köznyugalom biztosabb fenntartása, meg a jó és békés országlakók védelme végett, a karok és rendek Ő legsz. felsége kegyelmes elhatározása mellett, végezték: stb.

11. §. Továbbra is hűtlenség bűnében, tudniillik fejük és a részükre eső ingó s ingatlan javak elvesztésében kell elmarasztalni.

12. §. Az ártatlan és a bűnössel osztoztatlan gyermekek és testvérek osztályrésze, továbbá anyai és anyai ősi javaik, valamint a hitvesi jogok, a mások pénze s követelése, az 1715. évi 9-ik törvénycikkely értelmében s a sértetteknek az előbbi esetekből felmerülő kár (a költségekkel) megtérítése, mindig épen maradván.“

Ugyanezen decretum 10. cikkelye a nagyobb hatalmaskodás halálbüntetése alól fej váltáság büntetésével kiveszi a nőket:

„10. Cikkely.

A nagyobb hatalmaskodás büntetésére változtatott előbbi hűtlenségi esetek felszámolása.

A hazai nemesség előjogainak fenntartása és a magán országlakók biztossága, meg bármely hatalmaskodók féktelenségének megzabolázása végett, Ő császári és királyi szent felsége helybenhagyásával végezték továbbá: stb.

7. §. A szerzetes és egyházi személyek pedig (s a nők) a mondott esetekben fejjáltáság büntetésével lakoljanak.“

Ezen decretum 11. cikkelye halálbüntetést rendel az anya és feleség-nyilkosokra, a vérfertőzőkre, a mostoha anyák és lányok megszeplősítőirs és az ezekkel paráználkodókra, a szülők megverőire, de az ezen büntetéssel járó elkobzás alól mentesíti az anyai javakat és hitvesi jogokat a következő intézkedésekkel:

„11. Cikkely.

Még néhány, előbb hűtlenségi esetet halálbüntetéssel sújtani rendelnek.

Hogy pedig a bűnöket, fenytéseket s büntetéseket illetőleg módot és rendet tartsanak: Ő legszentségesebb felségének kegyelmes elhatározásához képest, a karok és rendek beleegyezésével megállapítják:

1. §. Hogy az atyagyilkosokat, anyagyilkosokat, férjgyilkosokat, feleséggyilkosokat és gyermekgyilkosokat, stb.

3. §. Ezenfelül az első és második fokon vérfertőztetőket,

4. §. Úgyszintén a mostoha anyák s mostoha leányok megszeplősítőit s az azokkal paráználkodókat, stb.

8. §. Hasonlóképen a szülők megverőit vagy megsebzőit a

dolgok és tények körülményeihez képest, a bíró bölcs belátása szerint, stb.

11. §. A gyermekek részei, s az anya és anyáról ősi fekvőjóságok úgy a törvényes hitvesi jog, s nem kevésbé a mások pénze s követelése, ezek számára fenn és épen maradván, stb.

14. §. Az országban s kapcsolt részeiben birtokos bármely állású s hivatalú katonákat pedig büntető és katonai ügyekben, a katonai törvényszéken, nem katonaiakban pedig, az 1655. évi 7-ik törvénycikk értelmében is, az esetek különféiségéhez képest szokott törvényes eljárás szerint ítélik el s büntessék; a megölt ember gyermekeinek s özvegyének azonban, mint méltatlanul sújtottaknak a büntevő illetményéből fejdíjat fizessenek.“

Ugyanezen decretum 12. cikkelye a harmadik és negyedik ízén levő vérfertőzőkre csupán börtönbüntetést rendel ilyképen:

„12. Cikkely.

Különféle, eddig hűtlenségi bűnnek tekintett eseteket, a büntettek minőségéhez képest, enyhébb büntetéssel büntetendőknéek jelentenek ki.

stb. 2. §. Azok, akik harmadik és negyedik ízén tudva vérfertőzést követnek el és pedig, az előbbieket három, az utóbbiak pedig két évi börtönt szenvedjenek, stb.

Ezen decretum 29. cikkelye a törvénykezési szüneteket a szentszékekre is kiterjeszti a házassági ügyek kivételével, ilyképen:

„29. Cikkely.

Az ünnepekről s az általános törvénykezési szünetidők határnapjairól,

stb. 12. §. Mely törvényszünetek az 1618. évi 70. törvénycikk értelmében (csupán a házassági ügyek kivételével), a szentszékekre is kiterjednek.“

Ugyanezen decretum 46. cikkelye az álorcás személyekről és a vértagadásról ekkép rendelkezik:

„46. Cikkely.

Az álorcás személyek büntetéséről, s védekezésről az ellen, hogy a törvényes birtokosokat hamis levelekkel ki ne forgassák; és a vértagadásról.

Jóllehet az álorcás személyekről a Hármaskönyv 2-ik részének 16-ik címe említést tesz, a vértagadásról pedig a Hármaskönyv 1. részének 38. és 39-ik címeiben bő rendelkezés van; de az ilyen álorcás s idegen családokba befurakodó személyek büntetéséről az említett címekben semmit sem rendeltek:

1. §. Ezért, mivel a törvényes családoknak nagy jogsérelmet szoktak okozni azzal, hogy némely, többnyire bizonytalan eredetű, álorcás személyek, nemes és nagyobb családoknak neveit

is felveszik, sőt nem rettegnek attól, hogy innen-onnan összeszerzett levelekkel őket illető örökösödést mutassanak ki s hogy olykor a törvényes birtokosokat perekkel támadták meg és néha vagy meg nem jelenés alapján, vagy elegendő gondoskodás hiánya miatt, a javak tetteges birtokába jussanak.

2. §. Amennyiben tehát ilyen személyek szándékosan mások álarcát veszik magokra, s magokat testvérekül kiadni s hazudni, vagy magoknak, másképpen is, tudva, költött név és személyiség alatt csalárdul közelebbi vagy távolabbi örökösödést vagy előjogot tulajdonítani merészelnének: bár ezért a hazai törvények szerint méltán főbenjáró büntetést érdemelnének, hogy azonban bennük a felvett álarc undokságát utódaik is megátkozzák, rendelik:

3. §. Hogy az ilyenek, saját személyükre nézve azoknak, kiket megsértettek, jobbágyi alárendeltséggel örökös szolgálásába kerüljenek; fiaikat pedig, kik nem önmaguktól, hanem szüleik álorcájának nyomdokait követvén, tudva és vakmerően, a felvett névben és személyiségben megmaradnak, tehát már nem mások tetteben forognak, ha birtokosok, a hamis levelek készítőire s használóira kiszabott büntetésben, ha pedig semmijük sincs, a szolgálás említett büntetésében marasztalják el.

4. §. Ellenben azok, akik a törvényes vérséget, bárminő szín alatt, akár a javak öröklésétől megfosztani akarják s rajta vesztenek, akár a családból kitagadják, vagy az örökség elnyerése céljából a szülőket, fivéreket vagy nővéreket eszteleneknek, örülteknek, holdkórosoknak, örvjögőknek, s a birtokok kormányzására képteleneknek hazudják, s e miatt azokat saját javaik uralmából s haszonvételéből kizárni törekednek, az említett címek büntetésével lakoljanak.“

Ezen decretum 47. és 48. cikkelyei pedig az atyai és anyai javak eltékozlását ekkép akadályozzák:

„47. Cikkely.

A fivérek nyereségéről s káráról
szóló 1655. évi törvénycikkely magyarázata.

Az ősi javak eltékozlói az országnak és régi családoknak nagy romlását okozták.

1. §. Mivel olykor atyai s anyai, vagy csupán apai avagy csupán anyai osztatlan testvérek is nemhogy az ilyen apai s anyai javak eltékozlásától visszarettenének, sőt inkább a Hármaskönyv I-ső része 43-ik címében s az 1655-ik évi 54-ik törvénycikkelyben bizakodva, arra kedvet nyernek és ekképen ott-hon elrejtőzködve, a másik osztatlan testvérüknek gyakran vérel s nehéz fáradsággal szerzett javaiban részesülve, azokat elidegeníteni sem átalják:

2. §. Ezért, Ő legszentségesebb felsége előzetes elhatározása

folytán, rendelik, hogy az egyik vagy másik testvér, ki az előbbi törvényhez ragaszkodni nem akar, csak az olyan javakat tartozék közosztály alá (mindkét nemet illető javaknál a nővéreké alá is) bocsájtani, melyeket az atyai vagy anyai ősi javak jövedelmeiből szereztek, a többi, más úton-módon szerzeteket pedig, az említett ősiekből s azok jövedelmeiből őt megillető rész mellett, magának és örököseinek tarthassa meg.

3. §. A kölcsönös törvényes öröklés azonban az említett javakban, magszakadás esetében, a többi fivérek vagy nővérek vagy azok örökösei részére épen maradván.

4. §. Ezenkívül a közös, még osztály alá tartozó, vagy pedig fivéreket avagy nővéreket illető és joguk sérelmével elidegenített vagy megterhelt javakat is, minden ezentúl kötendő szerződéseknék vagy bevallásoknak, mint már törvéynél fogva semmisknek, félretételével (az akkorig kötöttek épen tartása mellett), a fivérek vagy nővérek vagy ezek örökösei, még pedig a több megyében fekvő javakra nézve a kerületi táblák előtt, az egy megyében fekvőkre nézve a megyei bírák előtt, bíróilag visszakövetelhessék és ezenfelül saját részeiknek is igaz és törvényes ok nélkül, vagy nem szükséges okból avagy törvényes megintés nélkül, hiteles felvallások mellett történendő eladásai ellenében az 1-ső rész 61-ik címe értelmében Ő legszentségesebb felsége királyi vagy báni táblája előtt egyetlen törvényszakban, a magánpecsétek alatt kötöttek vagy kötendők ellenében pedig, mint a melyek zálogtermészetűek, a megyék előtt, a többi osztályos fivérek, mindkét nemet illető javakban pedig a nővérek is keresettel felléphessenek.“

„48. Cikkely.

A tékozlóra rendelő zárlatról.

Hogy a közügyről s a családookról mennél jobban legyen gondoskodva, Ő legsz. felségének jószágos beleegyezésével végezték:

1. §. Mihelyt a közvetlenül megelőző törvénycikkben megnevezett egyik vagy másik rendű perből a fekvőjóságok eliékozlása tudomásra jutna, vagy másképen is kitűnnék, hogy valaki tékozló: az ilyenekre azoknak a megyéknek a hatóságai, melyekben ezek javai fekszenek, zárlatot rendeljenek, s a fekvőjóságokat valamelyik osztályos rokonnak, vagy ennek nemlétében, egy jólelkű és tisztességes, birtokos embernek (évenként teendő számadás terhe alatt) ama megyék részéről meghatározandó illő díj mellett, kezelés végett át kell adni.

2. §. Melyeknek jövedelméből, ha netalán adósságok lennének, a törvényes kamat fizetendő s azok tulajdonosának a javak jövedelméhez s a kifizetendő adósságokhoz arányított, és a megye részéről megszábot ellátásáról gondoskodás történjék.

3. §. És ha a javak ez előbb leírt módon a terhektől megszabadultak s a tékozló javulása bekövetkezett: azokat ismét ennek kormányzása s haszonvétele alá kell bocsátani; ha pedig a javulásnak semmi reménye sem mutatkoznék, továbbra is zárlat alatt maradjanak.

4. §. Azonban a törvényes és szükséges, meg a jogos és okoszerű jelzőkkel való terhelések és ezek feltételei, a Hármaskönyv első részének 59. és 60. címei, s az 1638. évi 29. s 1655. évi 52. törvénycikkelyek értelmében is (az ingó és ingatlan elsőszülöttségi, mint hitbizományi s az 1687. évi 9. t.-cikk tartalma szerint elidegeníthetlen javakon kívül) a magok épségében maradván.“

Ezen decretum 49. cikkelye a szerzeményeket ekkép határozza meg:

„49. Cikkely.

Mely javak értendők saját szerzeményeknek, melyekről mindenki szabadon rendelkezhetik?

Alaposnak tartja Ő legszentségesebb felsége, hogy akármi-féle ősi javaknak és birtok jogoknak az elidegenítőit s más javaknak szerzőit, annyiban amennyiben az ősieket elidegenítették, addig, amíg az ilyen elidegenítetteket ki nem egészítik, más javak szerzőinek mondani ne lehessen, ezért rendelik:

1. §. Hogy az ily ügynek előrebocsátott bírói megvizsgálása vagy eldöntése mellett csak azokat tekintsék szerzeményeknek, s az 1715. évi 26-ik t.-c. szerint is szabad rendelkezés alá esőknek, melyeket valaki vagy az ősi birtokok jövedelmeiből, vagy másképen saját erejével és szorgalmával (az ősi atyaiak vagy anyaiak elidegenítésének esetén kívül) szerez s keres.“

Ugyanezen decretum 92. cikkelye Erdődy Borbála grófnő ügyét a küldött bizottság elé utasítja, mondván:

„92. Cikkely.

Az egytelkes és címeres nemesek kiváltságainak megerősítéséről.

stb. 1. §. Végre a Draskovich család számára a Sztenichnyák birtokokra nézve, úgy Erdődy Borbála grófnő részére Boziliévo uradalom tárgyában, nemkülönben a kaproncai, varasdi és károlyvárosi katonaságnak igen terhes és ez országgyűlés bevégeztével mielőbb, az eziránt elrendelt s jóságosan helybenhagyott királyi bizottság előtt bővebben igazolandó kihágásai megelőzését és orvoslását illetőleg, az erre nézve Kapronca és Várasd városoknak, úgy a várbeli mint városi hatóságnak, valamint másoknak részére is, akiket az előbb említett mindkét t. í. a varasdi és károlyvárosi parancsnokság, akár a kaszálók igen sérelmes legeltetésével, akár más bármilyen módon megsértett s megkárosított, az igazság tényleges kiszolgáltatását és elégtételadást

a 88. törvénycikkelyben fentebb említett bizottsághoz utasítják, hogy azt kétségtelenül foganatosítsa.

Ezen decretum 96. cikkelye szól a boldogságos szűz Mária szolgálói és az Orsolya szüzek társulatának befogadásáról ilyenképen;

„96. Cikkely.

A verescsillagos-keresztes ispotályosok
rendjét Magyarországba s az ahhoz kapcsolt részekbe,
az alábbirt rendekkel együtt befogadják.

stb. 3. §. Úgyszintén a kapucinusok, irgalmas barátok, a boldogságos szűz Mária szolgálói, valamint a sarus és mezítlábas karmeliták s a pálosok szerzetes rendéit és az Orsolya szüzek társulatát, az 1715.-ik évi 102.-ik t.-cikkely hasonlatosságára, e Magyarországba s annak kapcsolt részeibe befogadják.

4. §. Melyek mindannyian éppen úgy, mint az ekkorig bármikor bevett s bárminő névvel felruházott rendek kegyeletük és hálaük jeléül, egyenkint tizenkét szent misét tartoznak évenkint s örök időkre mondani és tartani, az említett apácák pedig elmondadni, ő legszentségesebb felségének s utódainak, Magyarország királyainak, s ez apostoli országnak épségeért, gyarapodásáért s boldogságáért.“

III. Károly király 1729. évi III. decretumának 28. cikkelyében ez olvasható:

„28. Cikkely.

Mely ügyeket kell birtokon kívül
felebbezni?

Mivelhogy az 1723-iki 34. t.-c. útmutatása szerint, ugyanazon országgyűlés alatt, az idő rövidege okából a többi perorvoslat közt a felebbvitelről sem hozhattak határozatot (hogy tudniillik minő ügyekben lehet birtokon belül vagy kívül, s minőkben épen semmiképp meg nem engedni) s az említett törvény ideiglenes rendelkezése szerint, eddig az ügyek áttétele, azok különbsége nélkül, összeviessza, birtokon belül történvén, maga a tapasztalás bizonyította, hogy e miatt az igazságszolgáltatás folyama nem kis mértékben késedelmet szenvedett.

1. §. Ezért Ő legszentségesebb felsége kegyelmes beleegyezésével rendelik, hogy azok az ügyek, melyekben a felebbvitel a királyi ítélőtáblához a felebbvivő félnek nem birtokon belül, hanem azon kívül engedendő meg, a következők legyenek: stb.

7. §. Egyszerű hitbéres özvegyek részéről az utódlásra nem jogosított idegenek javára, oklevelekkel, vagy azok nélkül is átadott javaknak, az 1622. évi 67-ik t.-c. értelmében, visszavétele iránt folyó ügyek, stb.

15. §. A hitbérek, jegyajándékok s törvényes örökös hiányában alkotott végrendeletből eredő dolgok s javak iránti ügyek,

ha értékük a megyék előtt folyó ügyekben ezerkétszáz, a kerületi táblaiakban pedig tizenkét ezer forintnyi összeget túl nem halad, stb.“

Ugyanezen decretum 29. cikkelye pedig így intézkedik:

„29. Cikkely.

Mely ügyeket kell az alispánok vagy szolgabírák Ítéletével szemben a megye törvényszékéhez birtokon belül vagy kívül átküldeni?

Amely ügyek a fentebb megjelölt módon a megyei törvényszékektől a királyi táblához nem birtokon kívül, hanem birtokon belül vihetők fel: ugyanazok a megyei törvényszékekhez is, az alantásabb bíróságoktól vagyis az alispánok vagy szolgabírák ítélszékétől, ugyanazon módon lesznek felebbvihetők és átküldhetők, stb.

2. §. Az egyszerű hitbéres özvegyek részéről az utódlásra nem jogosítottaknak átadott javak visszavételét tárgyazó ügyek. stb.

5. §. A hitbérek, jegyajándékok s hagyományozott dolgok iránti ügyek. stb.

12. §. Csak birtokon kívül volnának felebbvihetők: mindazáltal az alsóbb fokon eljáró alispánoktól vagy szolgabíráktól a megyei törvényszékhez mindenesetre csak birtokon belül kell felebbezni, stb.“

Ezen decretum 43. cikkelyében az özvegyek peres ügyeinek sorrendjéről így intézkedik:

„43. Cikkely.

A. perek sorrendének megtartásáról.

Az ország régi törvénye és szokása, de az igazságszolgáltatás folyamata gyorsításának tekintete is azt kívánván, hogy az ügyek felvételében s megvitásában a királyi curián pontos sortartsanak:

1. §. Ezért minden egyes törvénykezési szak lefolyása előtt, a királyi tábla egyértelmű vagy legalább többséget tevő szavazatokkal ki fogja dolgozni s el fogja határozni, hogy mely ügyeket és mely sorban vegyenek elő s vitassanak meg minden egyes törvénykezési szakban? stb.

6. §. Mely ekképen elkészítendő sorrend annyira állandó és változatlan legyen, hogy mielőtt olyan ügyben, mely a sorban előbb áll és melyben a szóváltásokat bevégezték, ítéletet nem hoztak: valamely fontosabb ok közbejötté nélkül, más ügyet elő ne vehessenek.

7. §. Fenntartván, a Péntek és Szombat napokat illetőleg, az 1563. évi 51-ik törvénycikkelyt. Úgy, hogy ezeken szorosan véve csak a szegények, özvegyek vagy árvák ügyeit, vagy ezek nem-

létében a felebbviteliakat (ezeknek mindkét nemére nézve is megtartván az időrendet) vitassák meg s más ügyeket csak akkor vegyenek fel, ha ilyenek nem lennének, stb.“

Mária Terézia királynő 1741. évi 1. decretumának előbeszédéből kiemelve ennek 1. §-át, ide iktatjuk ezen decretum 1. cikkelyét a következőben:

„Előbeszéd.

1. §. Midőn szívek legnagyobb vigasztalására látják, hogy fenséges és leghatalmasabb úrasszonyuk, Mária Terézia úrasszony, a főntemlített császári királyi felség elsőszülött leánya, ezen országnak és a hozzákapcsolt részeknek, oly nagy és igazán királyhoz méltó lelki és testi adományokkal ékesített királynője és ura, kegyességgel, jóakarattal s a magyar nemzet iránt kegyelmesen tanúsított és már közönségesen hirdetett, nem kevésbbé királyi, mint anyai szeretettel szerencsésen megkezdette a népek isteni végzésből reá bízott kormányzását, s az igazságot és kegyelmet jelmondatul és mint uralkodásának zsinórmértékét éppen olyan bölcsen, mint szentül választotta, stb.“

„1. Cikkely.

A fenséges és leghatalmasabb úrasszony, Mária Terézia úrasszony, Magyarország és a hozzákapcsolt részek királynőjévé fölavattatik és koronáztatik. Néhai fenséges fejedelem, VI. Károly úr, a rómaiak császára és Magyarország dicsőséges királya, földi országlásából a halhatatlan dicsőség örökkétartó koronájára elhivatván, és annálfogva, mivel férfi ivadékot nem hagyott maga után, a fenséges és leghatalmasabb úrasszony, Mária Terézia úrasszony, mint az ő elsőszülött leánya és teljességgel közvetlen örököse, s ezen Magyarországon és a hozzákapcsolt részekben is az ezerhétszázhuszonharmadik évi pozsonyi országgyűlés első és második cikkelye értelmében utóda, az ország uralmát és kormányzatát elvállalván: a hűséges karok és rendek nem feledkezvén meg a főntemlített cikkelyek tartalmáról, tartozó jobbagyi hűségökhöz képest, főntnevezett legkegyelmesebb úrasszonyukat, a kegyelmes oklevelébe beiktatott cikkelyek kiadása és az alább beiktatott forma szerinti eskü letétele után, a legjobb és legnagyobb Isten segítségével hívásával, Magyarország apostoli királyságának szent koronájával egyértelmű örömnívánítások és szerencsekívánó iölkialtások között ünnepies módon megkoronázták.“

Ugyanezen decretum 3. és 4. cikkelyei így szólanak:

„3. Cikkely,

Az újonnan koronázott királyi felségnek tiszteletdíj ajánltatik.

Óhajtották volna ugyan az ország hűséges karai és rendei

szeretetük és buzgóságuk mellé a szerencsésen s az egész nép roppant vigassága között végbement királyi fölavatás és koronázás fölött érzett kiváló hálaérzetüknek megfelelő ajándékot csatolni, és úgy jelenni meg újonnan koronázott Ő királyi felségének, legkegyelmesebb úrasszonyuknak színe előtt; azonban beismerik erőik gyöngeségét, s bevallják arra való egész elégtelenségöket, hogy Ő királyi felsége szent személye iránt velők született szereteteknek teljes hatású bizonyítékát hódoló lélekkel szolgáltatassák; minélfogva esedeznek Ő felségének, hogy amit jobbágyi hódolatuk készségének bizonyítására szívesen felajánlottak, azt szokott nyájasságavai és anyai indulatának jóságával elfogadni, és hogy ne az ajánlat csekélységére, hanem az ajánlók őszinte lelkére kegyelmesen tekinteni méltóztassék.“

„4. Cikkely.

A fenséges fejedelem úr, Ferenc,
Lotharingia és Bar hercege, Etruria nagyhercege,
Magyarország és a hozzákapcsolt részek társuralkodójának
és társormányzójának nyilvánítatik,
az alább beiktatott módozat szerint.

Fenséges Ferencnek, Lotharingia és Bar hercegének, Etruria nagyhercegének stb., Ő királyi szent felsége legkegyelmesebb úrasszonyunk szeretett házastársának, ritka és a legmagasabb kitüntetésekre méltó erényeit és lelkének királyi tulajdonait, továbbá úgy békében (midőn ugyanis ez országban nyolc éven át és azon felül, mindekinek öröme, a királyi helytartó tisztét viselte), mint a törökök elleni utolsó háború alkalmával, a sereg élén élete kockáztatásával hadban szerzett és fenséges nagyatyjától, a dicsőséges Károly, lotharingiai hercegtől (ki Bécsnek az ostrom alól való fölmentésében az egész keresztyénség javára teljesített leghasznosabb és legüdvösebb munkáján kívül az ország fővárosát, Budát, a törökök torkából dicsőségesen kiragadta és az ország szívéig benyomult s az igazságtalanul bitorló török zsarnokságot, előbb számos győzedelmet aratván s levévén a honlakók nyakáról a jármot, diadalmasan és dicsőségesen az ország legszélsőbb határáig kergette) reá szállott, örök emlékezetre méltó ősi érdemeit, és úgy e boldog emlékeztető néhai fenséges VI. Károly császár és király, mint a most uralkodó felség dicsőséges kormánya alatt az ország érdekében tanúsított jótékony és hathatós pártfogását, úgyszintén azt a kiváló szeretetet és jóakaró hajlandóságot, mellyel a magyar nemzet iránt viseltetik, tiszteletteljes és hálás szívvel méltatván, az ország karai és rendei igaz hálájuk örök bizonyágául (Ő királyi szent felségének, legkegyelmesebb asszonyuknak jóságos beleegyezésével) a fönt nevezett fenségnek, Lotharingia és Bar hercegének (kit Isten és a természet a szent házasság frigye által az ő gondjainak és fáradalmai-

nak részesévé tőn) ezen örökölt Magyarország és a hozzákapcsolt tartományok fölötti társuralkodást és társ kormányzóságot az összes karok és rendek egyező akaratával, önként és szabadon felajánlották oly határozott kijelentéssel, melyet az ország törvényei rendelnek, és anélkül, hogy ebből jövőre ez országban későbbi királyi férjek valami következtetést vonhatnának, valamint a nádori hatalomnak is minden tekintetben való épen maradása mellett:

1. §. Hogy ugyanis az a társ kormányzóság az 1723. évi 1. és 2. törvénycikkelynek sem a királyi szent felség örökös tartományai elválaszthatatlansága, sem mások meghatározott és körülírt örökösödése tekintetében, legkevésbbé se szolgáljon vagy szolgálhasson sérelmére;

2. §. Azért is ez a társ kormányzóság Ő királyi szent felsége életének (melyet Isten kegyelme nagyon hosszúra nyújtson) idejére terjedjen és szabad tetszéséig tartson.

3. §. Hogyha pedig ő királyi szent felsége (akinek hosszú és a késő jövődig terjedő boldog életet hön kívánunk) az isteni akarat rendeléséből előbb találna meghalni: azon esetben Ő királyi fensége annak a felséges magzatnak kiskorúsága ideje alatt, akit az országok és tartományok trónja és öröksége közvetlenül illet, ezt az országot és a hozzákapcsolt részeket gyámi jogon és atyai címen kormányozandja.

4. §. Magszakadás esetén pedig (amit Isten kegyelmesen el távoztatni méltóztassék) a jog és közvetlen trónöröklés azok számára, akiket ez az 1723. évi 1. és 2. törvénycikkelynél fogva illetni fog, épen és sértetlenül maradand,

5. §. Végre, az Ő királyi szent felsége beleegyezésével és jóváhagyásával önként és egyértelműleg felajánlott ezen társ kormányzóságnak erejénél fogva, Ő királyi fensége az ország ügyeit és a kormányzás terhét az ország törvényeivel egyezőleg fogja igazgatni; a legfőbb és kiváltképen a Hármaskönyv I. R. 4. és 9. címeiben kifejezett hatalom, valamint a kiváltságok osztogatása és más felségjogok azonban, mint amelyek az ország törvénye szerint egyedül a törvényesen megkoronázott királyokat illetik, csupán Ő felsége, a koronás királynő kezében maradnak, stb.“

Ugyanezen decretum 18. cikkelye ekkép rendelkezik:

„18. Cikkely.

Erdélyről, valamint a Magyarországhoz tartozó megyék, kerületek és vidékek visszacsatolásáról és bekebelezéséről.

Az ország közönséges törvényei közé is beiktatandónak kegyelmesen elhatározta a királyi szent felség.

1. §. Hogy Erdélyt, mint amely a magyar királyság szent koronájához tartozik, valamint ő maga, úgy utódai, mint Magyarország királyai fogják bírni és kormányozni, stb.“

Ezen decretum 63. cikkelyében a következők olvashatók;

„63. Cikkely.

Az alább megírt módon meghatározott
általános fölkelésről.

Miután a királyi szent felség úgy az országnak országgyűlésileg összesereglett karai és rendei előtt a királyi trónról tett kegyelmes előterjesztésével, mint hozzájuk intézett iratával a bajor választó fejedelemnek rosszindulatú cselekvéseit és ez ország szent koronája ellen is táplált igazságtalan követelését fölfedezni; s egyszersmind e szorongató körülmények között, midőn ugyanis a nevezett választó, a francia király nagyszámú katonaságától segítettve, Felső-Ausztria tartományát ellenségesen megtámadta, és magát Bécs városát is, a felséges ausztriai ház székhelyét és azután ezt az országot és kapcsolt részeit is kétségtelenül megtámadni készül; a fent nevezett királyi felség hadserege, továbbá Sziléziában a porosz király hasonló erőszakosságával szemben, ugyanott el van foglalva, a fent említett karokat és rendeket nemcsak a magyar nemzet ősi vitézségére, és a nevezettek ellen, mint magának és örökös országának ellenségei ellen, fegyverfogásra jóságosan buzdítani, hanem saját szent személyét és főnséges királyi gyermekeit is hű magyarjainak hűségébe és tanácsába legkegyelmesebben ajánlani méltóztatott: valamint a karok és rendek Ő királyi szent felségének, asszonyuknak és királynőjüknek, a maga hű népe iránt ebben is tanúsított legkegyelmesebb bizodalalmát, anyai szeretetét és hajlandóságát legmélyebb alattvalói hódolattal fogadták, és a király, ország s annak szent koronája, az 1723. évi 1, és 2. cikkelyekben foglalt országgyűlési törvények által megerősített és alapított igaz jogainak védelmére életöket és verőket áldozni egyhangú lelkesedéssel ígérték, úgy a mondott bajor választó s a király és ország más ellenségei igazságtalan törekvéseinek elnyomására minden lehető eszközöket kész szívvvel alkalmazni igyekeztén, habár a szükséges katonaságot rendes alakban zászló alá gyűjteni, az idő rövidsége nem engedi, mégis a fenyegető veszélyre való tekintetből, őseik példáin lelkesülve, az előadott célra s csak ez egy alkalomra és szükségre, végül azon föltételek és óvadékok mellett, hogy ezáltal az ország alaptörvényei, s a nemesek ősi kiváltságai, jogai és szabadságai (melyek megtartása felől a fent nevezett királyi felség az ország karait és rendéit ezúttal is legkegyelmesebben biztosította) semmiképen sérelmet ne szenvedjenek, és hogy

belőle bármely jövődó időkben következtetést vonni ne lehet: az ország általános fölkelését elhatározták, stb.

3. §. Fölkelnek azonkívül, az 1715- évi 8. cikkelyhez képest, az összes nemesek; és mindazok a személyek, kiket a törvény ezen nevezet alá foglal, bármely méltóságban, tisztségben és állásban legyenek, fegyvert fognak ragadni, stb.

7. §. Azok a birtokos nemesek szintén, akik hadi szolgálatban vannak, az 1542. évi 44, és az 1681. évi 46. cikkely szerint, hasonlóképen a birtokos özvegynök és gyámoltak az 1547: 13. és 1622: 21. cikkelyek értelmében, valamint a megyei tisztviselők is személyök helyett, az 1542. évi 24. cikkely rendelkezéséhez képest, lovasokat állítandanak. stb.

14. §. A soproni javadalmasok, azonban megyéspüspökük becslése szerint, ugyancsak az 1681: 46., a birtokos apácák pedig az 1518: 4. cikkely értelmében fognak lovasokat állítani, stb.“

Az erdélyi nagyfejedelemségnek, mely „Novellaris artieulusok“ cím alatt 1744. évtől kezdve még külön törvényeket hozott, de az 1744, évi II. cikkellyel más fejedelmválasztási jogát eltörölte, III, cikkelyében pedig az ausztriai ház mindkét, ágának örökösödési jogát és utódlását elismerte, ide iktatjuk ezen 1744. évi IV. cikkelyét, mely szó szerint így hangzik:

IV. Cikkely.

Mária Terézia királyi felséges asszonynak
törvényes örökösödéséről.

Mínt hogy a fentemlített felséges császárnak és királynak, a dicsőséges VI. Károlynak a földi uralkodásból a halhatatlan megdicsőülés örökké Taió koronájához történt elszólítása akképen következett be, hogy fiú ivadékot maga után nem hagyott; a fenséges és hatalmas Mária Terézia úrasszony pedig mit sem tartott előbbre valónak és kívánatosabbnak, mint biztosítását annak, hogy az ő igen kedvelt atyjának halálával, a magán- és közérdekű összes jogokat, szabadságokat, kiváltságokat, törvényeket, engedményeket, szokásokat és mentességeket, mind maga sértetlenül és érintetlenül meg és fenn fogja tartani, mind pedig másfelől másokkal is, mindenkivel meg fogja tartatni; ennél fogva a rendek a felséges ausztriai háznak a kegyelmes és az alattvalók irányában gyöngéd uralkodását általában és egyenkint, mindé* időben tapasztalván, mi, a gyakran említett fejedelemség összes karai és rendéi, ennek a királyi szent felségnek, mint az említett császár elsőszülött leányának, az előrebocsátottak szerint, az ezen fejedelemségben is elfogadott és állandósított Pragmatica Sanctio érintett rendelkezéséhez képest, az összes örökös országok és tartományok minden tekintetben való örökösének és úrnőjének és emez örökös országokban és tartományokban, meg az erdélyi fejedelemségben s az ebbe keblezett részekben is törvényes utódjának, amidőn Ő, az őt megillető és hozzá tartozó jognál fogva amaz örökös országainak és tartományainak és e fejedelemségnek, meg az ebbe keblezett részeknek a kormányát és uralmát a kezébe vette, kimondhatatlan örvendezéssel és lelkesedéssel a tartozó hűségi esküt, az ezen cikkelyhez kapcsolt esküforma szerint hódolattal letettük, és a fent említett királyi felségnek az öröklési jogok való utódlását, jogosnak törvényesnek és a feni említett Pragmatica Sanctio rendelkezéséből őt megilletőnek, a jelen cikkelyben elismerjük, kijelentjük és becikkelyezzük.“

Mária Terézia királynő 1764/5. évi III. decretuma 43. cikkelye a Notre-Dameról nevezett szerzetes szűzek gyülekezetének befogadásáról következőleg intézkedik:

„43. Cikkely.

A Notre-Dameról nevezett szerzetes-szűzek Szent Ágoston rendtartása szerint szervezett gyülekezete bevétetik.

A karok és rendek a Notre-Dameról nevezett szerzetes-szűzeknek Szent Ágoston rendszabálya szerint szervezett gyülekezetét, melyet Ő császári és apostoli királyi szent felsége, királyi nagylelkűsége és kegyes bőkezűsége folytán, a nemes hajadonok nevelése végett, a magyar nemzet iránt érzett anyai jóindulatából Pozsony szabad királyi városba behozott, törvényesen bevettnek nyilvánítják, azonban minden birtokképeség nélkül; azzal a kötelezettséggel, hogy kegyelete és különös hálája jeléül ő szent felségének s utódainak, Magyarország királyainak s apostoli királyságunk gyarapodásáért s boldogságáért évenként tizenkét szentséges miseáldozatot szolgáltatasson.“

II. Lipót király 1790. évi decretumának 26. cikkelye az evangélikusok házassági ügyét ekkép szabályozza:

„26. Cikkely.

A vallás ügyéről,

stb. 11. Mind a két hitvallású evangélikusok összes házassági ügyeiben a bíraskodás saját egyházi székeikre hagyassék; Ő szent felsége azonban, királyi tisztéhez képest meghallgatván magukat a mindkét hitvallású evangélikusokat, előlegesen alkalmas mód-ról fog gondoskodni nemcsak arra nézve, hogy az egyházi székek a pörlekedő felek mindenoldalú biztossága érdekében kellőképen szerveztessenek, hanem, hogy azok az elvek is, amelyek szerint az egyházi székek a maga idejében a házassági pereket elbírálandják, felügyelet és megerősítés céljából hozzá fölterjesztessenek. Addig is pedig ezen házassági ügyek az utóbbi években érvényes elvek szerint a világi bíróságok által, ugyanis a vármegyékben és saját bírói hatósággal ellátott kerületekben azok törvényszékei által, a szabad királyi és a bányavárosokban pedig azoknak tanácsa előtt fognak ítéltetni; érintetlenül hagyatván a királyi, és a dolog természetéhez képest a hétszemélyes táblához való fölebbezés; annak határozott kifejezésével azonban, hogy az elválási ítéletek csupán csak polgári hatásukra nézve tekintessenek mindenütt érvényeseknek, a püspököket pedig a házassági kötelék ilyen semmiségének elismerésére és a katolikusokra való kiterjesztése nem kötelezhetik. Ami a hazai törvénnyel tilalmazott, az evangélikusok elvei szerint pedig megengedett ízekben való fölmentéseket illeti, az evangélikusokat ő szent felsége egyszer s mindenkorra kiveszi azon kötelezettség alól, hogy az ilyen föl-

mentéseket, tudniillik a harmadik és negyedik ízben, tőle kérjék, úgy mint ezt már előbb is a kegyeletes emlékü felséges császár és király, II. József, az Ő szeretett testvére, elrendelte volt. stb.

15. A vegyes házasságokból, melyek mindenkor a katolikus lelkészek előtt lesznek kötendők, amelyek ellen azonban bármely akadályt akármilyen szín alatt emelni tilos legyen, származott és származandó gyermekek, ha az atya katolikus, az ő vallását kövessék; ha pedig az anya katolikus, akkor csak a fiúgyermek követhessék atyjok vallását.

16. Valamint azon házasságokból, melyek már megkötésök idején vegyesek valának, úgy az olyanokból eredő perek is, melyek az egyik félnek az evangélikus vallásra való áttérése következtében váltak vegyesekké, mivel mindakét esetben valóságos szentségről van szó, a katolikusok szentszékei elé tartoznak, stb.“

Ugyanezen decretum 55. cikkelye szól a II. József által világi bíróságok elé utalt házassági perek következményeiről ilyképen:

„55. Cikkely.

A házassági- és válóperekről.

A házassági perek és ügyek az elhunyt felséges császár és király nyílt-parancsai által a világi bíróságokhoz utasítatván, hogy ezen perekről is, amennyiben a nyílt-parancsok szerint indítottak, befejeztettek és végrehajtásba vétettek, intézkedés tétésék, s jelesül azon gyermekekről, akik a bírói ítélettel kimondott elválás után kötött házasságból születtek, alkalmas úton és módon gondoskodva legyen, s minden előállható kétségnek és zavarának eleje vétessék, határozatlik:

1. §. Hogy mindazon ítéletek, melyek az elmúlt kormányzat alatt a világi bíróságok által hozattak, polgári hatályukra nézve minden időben megtartsák érvényüket és szilárd erőt nyerjenek.

2. §. Annálfogva úgy az elválás előtt született, mint azon gyermekek, melyek a bírói ítélettel kimondott elválás után kötött házasságból származtak, az I. R, 106. c. értelmében is mind az atyai, mind az anyai öröklésre képeseknek nyilváníttatnak.“

Ezen decretum 67. cikkelyében ezeket olvassuk:

„67. Cikkely.

A közpolitikai és bírósági ügyeknek
s más tárgyaknak, melyek az országgyűlésen
nem voltak bevégezhetők, rendszeres kidolgozására

bizottságok rendeltetnek és megbízottak neveztetnek ki. Midőn úgy e kegyelmes királyi javaslatok, valamint a vármegyék, szabad királyi s illetőleg bányavárosok utasításaiból vett több kívánalmak s illetőleg országos sérelmek nagyobb részben oly tanácskozási tárgyakat tartalmaznak, melyek rendszeres és

csak hosszabb idő alatt elvégezhető kidolgozást igényelnek: azért nehogy a jelenlegi országgyűlést úgy a magánosok, mint az adózó nép nagy megterhelésével hosszabb időre kelljen elhúzni, az ország karai és rendéi alázatos előterjesztéséhez képest Ő szent felsége kegyelmesen beleegyezni méltóztatott, hogy azon összes, akár kegyelmes királyi javaslatok, akár pedig országos kívánalmak és sérelmek tárgyai, melyek ez országgyűlésen teljesen nem voltak elvégezhetőek, mindjárt az országgyűlés után külön, abban az alakban, melyben a karok és rendek javasolták, Ő felsége által is megállapított s országgyűlésileg kirendelendő bizottságokban tanácskozás alá vétessenek és úgy dolgoztassanak ki, hogy a legközelebbi 1792. évben Buda szabad királyi városban bizonyosan meghirdetendő és összehívandó jövő országgyűlésen előadhatók, és köztörvényekké, oly módon, mint az országgyűlés elfogadandja, alakíthatók legyenek.

Az előrebocsátottak következményéül tehát, a tanácskozás alá veendő tárgyak megjelölésével, a következő országos bizottságok rendeltettek ki: stb.

7. A tudományi bizottságban: stb.

Valamely leánynevelő-intézet fölállításának tervezete, stb.“

Ferenc királynak, mint Erdély nagyfejedelemének 1791. évi Novellaris Articulusai között olvashatók a következő *Erdélyre vonatkozó cikkelyek*:

XXVIII. Cikkely.

A pénzbüntetéseket, a paraszt népet illetőleg, testiekre változtatják át.

Hogy a paraszt népnek a pénzbüntetésekből bekövetkezhető kimerülését meggátolják, a rendek már az 1741. évben is a felséges udvar elébe terjesztett szavazatukhoz képest határozzák, hogy mind a vármegyékben és székely székekben, meg magyar vidékeken, mind a szász nemzet kebelében és más városokban és mezővárosokban a pénzbüntetéseket, melyek a paraszt népre akár büntettek eseteiben, akár közigazgatási rendeletek áthágása miatt, az erőben levő törvények határozatából kiróhatók volnának, testi büntetésekre kell. átváltoztatni, amelyek közé a fogság és a kenyéren s vízen való koplalás is számítandó 9 amelyeket a vétkesek korához, neméhez és állapotához, a büntett súlyához és a bűnösök személyéhez képest kell kimérni, és az említett esetekben a pénzben való kiegyenlítést nem szabad megengedni, ide nem értve a közönségeket, a kár és költségek megtérítését, vagy a magánosok polgári ügyeiben törvényesen kirótt más büntetéseket.

XXXIV. Cikkely.

A világi bíróságok előtt tárgyalta házassági ügyekről és a világi bíróságok részéről ítéletileg kimondott elválás után kötött házasságból született gyermekek törvényes állapotáról.

A házassági pereket és ügyeket azokra a dolgokra nézve, amelyek a néhai felséges II. József rendelkezései értelmében a világi bíróságok elébe vitettek, a bevett vallások illető egyházi törvényszékeire utasítván, az ilyen perekben a világi törvényszékek részéről hozott ítéletek és a világi törvényszékek ítéletével kimondott elválás után kötött házasságból született gyermekek tekintetében Ő szent felsége beleegyezésével határozzák, hogy a világi bíróságoknak házassági perekben hozott ítéletei minden időben és valláskü-

lönbség nélkül tartsák meg erejüket és a világi bíróság ítélete útján kimondott elválás után kötött házasságból született gyermekeket törvényeseknek kell tekinteni.

XXXVIII. Cikkely.

A bűnvádi perekről és a tagconkitás eltiltásáról.

Ő szent felsége kegyes beleegyezésével határozzák, hogy mindaddig, míg a kiküldött bizottság a bűnügyekben nem fog bizonyos szabályt kidolgozni és ez országszerte nem lesz megállapítva, a bűntényeknek úgy megvizsgálásában, mint megbüntetésében minden bíróság a hazai törvényekhez és a régi gyakorlathoz tartsa magát; mindazonáltal mivel bizonyos az, hogy az eddigelé divatban volt tagconkitás az élet megjavítására mit sem használ, sőt inkább az életfentartás eszközeinek a megszerzésére az alkalmat megvonja, azért a tagconkitást közös szavazattal eltiltván, határozzák, hogy csak a bélyeget legyen szabad, még pedig a bűnösök hátára sütni, hogy az a bűntények ismétlése esetében a vizsgálóbíró szemébe tűnjék, s ezt is csak nagyobb bűntények és ismételt lopások esetében, amikor az élet és az erkölcsök megjavulására semmi remény sincs,

LII. Cikkely.

Az árvákról és ezek gyámjairól,

stb. 11-szer. Minthogy a szülőket gyermekeik boldogságának az előmozdítására természetes ösztön sarkalja, ezért az apákat és anyákat, ha különben a törvényben megkívánt kellékekkel fel vannak ruházva, sem gyermekeik személyes gyámságától, sem javaik kezelésétől elzárni nem szabad, sőt azok a szülők és gyermekek közt fennálló természetes kötelék sérelme nélkül szigorú számadástételre sem szoríthatók. Ennélfogva, ha az egyik vagy másik szülőfélnek az elhalálozásával a túlélőben a szükséges kellékek megvannak, a főtisztek az apjuktól vagy anyjuktól megfosztott árvákat túlélő szülējük gyámsága alá fogják helyezni, megtartván mindazonáltal a Hármaskönyv I. R. 119. és 120. címeinek a végrendeleti gyámokra vonatkozó intézkedését. Abban az esetben pedig, ha ilyen természetes gyámapa vagy gyám-anya második házasságra kelne, ugyancsak a Hármaskönyv I. R. 113. címének a tartalmához fognak alkalmazkodni. Ügyeljenek azonban a főtisztek és a királyi főkormányzások, akiknek a gyámgyermek és árvák kiváló gondviselése és védelmezése kötelességük, hogy az árváknak az ő állapotukhoz illő nevelése és az árvavagyon kezelése a szülők természetes gyámsága alatt is annak a rendje szerint folyjon; a nevelés elhanyagolásának és a javak megrontásának vagy elidegenítésének, avagy a jövedelmek pazarlásának esetében a közhatalom útján kell az árvák jobb neveléséről, a javak biztosításáról gondoskodni, stb.

LVII. Cikkely.

A vegyesházasságokból született gyermekekről.

A karok és rendek, Ő szent felsége kegyes hozzájárulása mellett, közös megegyezéssel határozták, hogy a különböző vallású szülőktől vagy a vegyes házasságokból születendő gyermekek szülei nemét kövessék, és a fiúgyermekket atyjuk, a leánygyermekket pedig anyjuk vallása szerint kell nevelni és megkeresztelni, az ezzel ellenkező bármely szerződésnek semmi ereje sem levén,

LIX. Cikkely.

A házassági felmentésekről.

Ő szent felsége ebben a nagy fejedelemiségben a református, az ágostai és az unitárius valláson levőket az ő hitelveik szerint megengedett rokonsági ízekre, úgymint a harmadik és negyedik ízre nézve a felmentés kérésének a szükségessége alól egyszer s mindenkorra feloldja, a római katolikusok önmagukra nézve az eddigi gyakorlatban maradván meg,

LXIV. Cikkely.

A rendek kebeléből kiküldött rendszeres
törvényelőkészítő bizottságokról.

A kegyes királyi előterjesztések és e nagy fejedelemség karainak és rendéinek több kívánsága és illetőleg sérelmei nagyobb részt olyan tanácskozási tárgyakat foglalnak magukban, amelyek rendszeres és csak hosszabb idő alatt bevégezhető munkát követelnek, azért Ő szent felsége kegyesen beleegyezik abba, hogy az alább megírt sorban foglalt és a jövő országgyűlésig a rendszeres törvényelőkészítő bizottságokhoz utasított tárgyak meghányására és kidolgozására a következő egyéneket jelöljék ki, még pedig: stb.

5. A törvénykezési bizottságba: stb.

Amelynek tárgyai lesznek: stb.

A házastársaknak az ingó javakban való kölcsönös örökösödése, és az ingatlan javaknak feleség és gyermekek hiányában a törvényes örökösökre és utódokra való átszállása.

Az osztatlan fivérek és nővérek közt megejtendő osztály módja. stb.

7. A tanügyi bizottságba: stb.

Ehhez tartoznak: a mindkét nemű ifjúság nevelésének és oktatásának a módja és a szép művészetek üzésére, a szükséges nyelvek művelésére és egy tudós társaság felállítására megkívántok eszközöknek a megválasztása, stb.

Ferenc királynak 1792. évi I. decretumának 4. cikkelye a királynénak tiszteletdíjat ekkép ajánl fel:

„4. Cikkely.

Az újonnan koronázott felséges apostoli
királynénak tiszteletdíj ajánlatik fel.

„Ő felsége a királyné szerencsés megkoronáztatásának és a maguk legmélyebb hódolatának valamelyes tanúságát óhajtván adni a karok és rendek, ő felségének, apostoli királynéjuknak alázattal tiszteletdíjat ajánlanak föl. és esedeznek, hogy Ő felsége, a magyar nemzet iránti kegyes hajlamánál fogva, az ország érdekeit közbenjárásával előmozdítani méltóztassék.“

Ferenc király 1808. évi VI. decretumának 1. cikkelye koronázási tiszteletdíjat ekkép ajánl fel a királynénak:

„1. Cikkely.

A felséges császárné és királyné, Mária Ludovika
úrasszony megkoronáztatik s részére tiszteletdíjat
ajánlanak föl.

A felséges császárné és királyné, Mária Ludovika urasszony szerencsés megkoronáztatása, a karok és rendek kívánságához képest mindenek kiváló öröme ünnepies módon végbe menvén; a szerencsés megkoronázásnak és saját legmélyebb tiszteletöknek bizonyítékát akarván adni, a karok és rendek az apostoli királyné Ő felségének alázatosan tiszteletdíjat ajánlanak föl, és kérik, hogy azt kegyes szívvel fogadni, és a magyar nemzetet eddig is tanúsított kegyelmével pártfogolni méltóztassék.“

Ugyanezen decretum 2. cikkelye a személyes felkelés kötelezettsége alól kivetszi az özvegy nőket, kik régebben maguk helyett lovaskatonát voltak kötelesek küldeni, kimondván;

„2. Cikkely.

A fölkelésnek az alább írott módon való fölajánlásáról,

stb. 7. §. A személyes fölkelés ezen kötelezettsége alól pedig, csupán azok vétetnek ki: stb.

Özvegnők és kiskorú árvák, stb.“

Ferenc király 1827. évi VIII. decretumának 1. cikkelye koronázási tiszteletdíjat ekképp ajánl meg a királynőnek:

„1. Cikkely.

A felséges császárné és királyné,
Karolina Augusztia úrasszony megkoronáztatik, s részére tiszteletdíj ajánltatik fel.

Ő felségének, legkegyelmesebb királyné asszonyuknak örvendetes megkoronáztatása ünnepies módon szerencsésen végbemenvén, a karok és rendek ebből eredő örömeiket és alattvalói tiszteletöket bővebb biznysággal kívánván tanúsítani: Ő felségének alázatosan ajánlanak föl tiszteletdíjat, s egyszersmind esedeznek, hogy legkegyesebb hajlandósága szerint, melyet a magyar nemzet iránt eddigelé is tanúsított, az ország érdekeit közbenjárásával feleséges férjénél előmozdítani méltóztassék.“

Ugyanezen decretum 30. cikkelyében ez olvasható:

„30. Cikkely.

Bizottság küldetik ki törvényjavaslat készítésére a görög nem-egyesültek és a mindkét hitvallású evangélikusok között kötött vegyes házasságból eredő válóperek bírósága tárgyában.

A görög nem egyesült és a mindkét hitvallású evangélikusok között kötött vegyes házasságokból eredő válóperekben való bíráskodásra nézve törvényes intézkedés megállapítása céljából a következő bizottság rendeltetik ki, még pedig: stb.

Mely bizottság, meghallgatván a papságot és az illető valásfelekezetek egyházkerületeit, s az ezen tárgyban előforduló mindenféle körülményeket a dolog fontosságához képest kellőleg mérlegélvén, az alkotandó törvény tervét a következő országgyűlés elé térj észten di.“

V, Ferdinánd király 1836. évi IX. t.-c.-ében, mely a jobbágyközségek belső igazgatásáról szól, ezek olvashatók:

IX. t.-c. A községeknek belső igazgatásáról.

„7. §. Ha valamely kisebb korú gyermekekkel elmaradott

özvegy anya más földes Úr Törvényhatósága alá akar költözni, bátor az ollyatén gyermekek atyai vagyona az előbbeni földes Úr felügyelése alá tartozik, mindazonáltal az árva vagyonának már meglévő, vagy az özvegy elmenetelével készítendő özveírása rendszerint mindenkor az illető földes-urasággal, vagy azon Tanáccsal, melynek Törvényhatósága alá költözik az Özvegy, közlendő léssen.

8. §. Magában értetődvén, hogy a gyámság alatt levők gyámtyjoknak a földes-uraság által helyben hagyandó meg-egyezése nélkül vagyonokról nem rendelkezhetnek; a gondviseletek következő eseteiben is mindazokat megtartani kellett, mellyek a gyámságra nézve rendeltettek.

9. §. Hasonlóan ha valamely Jobbágy magzatok nélkül múlna ki e világból, köteleztetnek a Biró és a helybeli Elöljárók azt az Uraságnak, kit a végrendelet nélküli világos magvaszakadásnak esetében az örökösödés illet, nyomban bejelenteni; — a 3-dik rész 30-dik Cím jenek rendelete oda terjesztvén ki: hogy a Jobbágyok ezentúl, minden, akár ingó, akár ingatlan szerzett vagyonairól teljes végrendelezési szabadsággal bírnak.“

Az 1836: XIV. t.-c. a vérek közti örökösödés peren kívüli felosztásáról következőleg intézkedik:

*XIV. t.-c. A vérek közt a
világos örökösödés esetében végrehajtandó
osztályról.*

„Hogy a hármaskönyv I. Része 45-dik cím jenek eseteiben az osztályos vérek közötti gyűlölködések eltávoztathassanak, rendeltetik:

1. §. Hogy ha akár atyával, akár anyával is testvér, vagy unoka-tesvérek a szüleiktől, vagy magvaszakadott testvérek után reájok háromlott nyilvános örökségre nézve még osztatlanok, és az osztály-részek valóságos kihasítása eránt egymás közt meg egyezhetnek, ha akkor azoknak bármelyike osztály részéhez lehető jutás végett azon Megyének Közönségéhez folyamodik, melyben az elosztandó javak, és birtoki jussok fekszenek, a megkeresett Megyének Közönsége Köz-Gyülésből Küldöttséget azonnal rendeljen ki, mely Küldöttség, ha a munkába veendő barátságos egyeztetés nem sikerülne, a folyamodástétel napjától számítandó egy esztendő alatt a javak özveírásának, és a megbecsülendők megbecsülésének előre bocsájtása után, az osztálybeli részek teljes kihasításával, és ezeknek, ha elfogadások eránt az egyesség másképp meg nem készülhetne, sors-huzás útján eszközöndő valóságos általadásával, a Felek között az osztályt tegye meg, s arról tudósítását a közelebbi Köz-Gyü-

lésbe adja be. A sors-húzás, valamely Félnek attóli vonakodása esetében, a Küldöttség által nevezendő, s a sors-húzásban a vonakodó osztályos atyafi képét viselendő helyettes által fog teljessé tenni.

2. §. Ha pedig a javak több Megyékben feküdnének, akkor ezen Megyék közül az fog Küldöttséget rendelni, melyet a Felek közmegegyesüléssel választandanak, vagy ha ez meg nem történék, a melyet egyik osztó atyafi folyamodására a királyi Felség fog kijelelni, mely is munkálkodásait, az osztály alá tartozó javak teljes özveségére nézve folytatni, és végzését teljesedésbe is hajtani fogja; azon esetben mindazonáltal, ha a több Megyékben fekvő elosztandó javak nagyon csekélyek volnának, azon Megye, mellyhez az eránt folyamodás fog tételni; a rályi szükséges kijelelést az osztó vérek minden terhelése nélkül kieszközölni tartozand.

3. §. Ugyan ezt kell érteni a leány-testvérekről is, kik mind az anyai, mind pedig az atyai ősi javakból is, még pedig az utóbbiakból, ha ezek a leány-ággal már ez előtt történt utolsó osztályban befoglalva valának — a fiu-testvérek ellenkezése akadályt nem tehetvén — örökösödési részeit mind fiu-testvéreiktől, mind pedig a fiú-ág kihalása esetében egymástól ezen sommás után kiszerezhetik.

4. §. Minden szerzett javakra nézve a szerzeményi-levelek szerint fog az osztály megtételni, ha különben azoknak rendelet a szerző tetteleg meg nem változtatta, stb.

12. §. A Kiküldöttség ítéletében meg nem nyugvó félnek szabadságában fog állani, követelését a törvény rendes útján, birtokon kívül, keresni, és ezen esetben a Kiküldöttség végzése figyelembe nem vétethetik, ha csak azt a felek, vagy minden részről történt ínépélyes aláírásaikkal, vagy az időmúlás törvényes esztendei alatt békességesen folytatott bírással meg nem erősítették.“

V. Ferdinánd király uralkodása alatt hozott 1840: VIII. t.-c. a jobbágyok örökösödéséről következőleg rendelkezik:

VIII. t.-c. A jobbágyok örökösödéséről.

„1. §. A jobbágyok az 1836-dik évi IX-dik t.-cikk 8-dik §-a rendelete szerént, minden ingó és ingatlan szerzeményeiről megszorítás nélkül szabadon rendelkezhetnek.

2. §. A jobbágyoknak minden ősi javaikban, s végrendelet nélkül hátrahagyott szerzeményeikben törvényes házasságból származott fiú és leány maradékaik; olly világos megjegyzéssel azonban, hogy mind az, mit a mind két nemű magzatok kiházásításukkor vagy azután is szüleiiktől kaptak, osztálybeli részükbe tudassék be — teljesen egyenlő mértékben örökösödnek, — s

minden e részben eddig fenállott ellenkező szokások, szőlőhegyi vagy más helybeli szabályok, ezennel jövendőre megsemmisítetnek, stb.

8. §. A házasság alatti közszerzemények a jobbágyok között mindenik házastársat egyformán illetvén, azokról egyik úgy, mint másik, fele részben szabadon rendelkezhetik, s ezen fele részből a férj feleségét végrendelet által sem zárhatja ki; ha pedig egyik házastárs mag nélkül és végrendelet nélkül hal meg, minden közszerzemény az életben maradt házastársra száll.

9. §. A házastársaknak viszonos örökösödése — egyenes maradékoknak és végrendeletnek nem létében — még azon szerzeményekre nézve is, mellyek a házasság előtt szerzettek, minden egyéb örökösödést megelőző; az ősiekre azonban soha ki nem terjed, stb.

14. §. Az asszonyi hozományra *nézve* az rendeltetik: hogy a mennyiben az természetben megvagyon, vagy pedig ha a jobbágy nő hozománya kész pénzből áll, ennek a meglévő javakba történt beruháztatása elegendőképp megpróbáltatik: minden örökösödésnél és osztálynál az özvegynek vagy törvényes örököseinek mindenk előtt azonnal kiadandó; a beruházásra nézve világosan meg jegyeztetvén: hogy ott, hol az asszonyi hozományok egyedül csak marhákból és egyéb ingóságokból állanak, a következő 15-dik §. értelmében elegendő legyen annak bebizonyítása, hogy ezek a jobbágy nők által valósággal férjeikhez vitettek; — a mi pedig a jelen törvény alkotását megelőző időkbeli asszonyi hozományokat illeti: ezek tekintetében még a kész pénzből álló hozományokra nézve sem kívántatván meg azoknak a meglévő javakba történt beruháztatásuk megpróbálása, reájuk nézve a férj házához lett vitelőket bebizonyítani elegendő leend.

15. §. Hogy pedig az asszonyi hozományra nézve a visszaélések és vizsgálódások meggátoltassanak, jövendőre minden asszonyi hozomány azonnal, midőn azt a feleség férje házához viszi, a földesúrnak befolyásával, a község elöljárói által pontosan és hitelesen összeírva, becsültessék meg, s az összeírás és megbecsülés egy példányban az asszonynak kiadatván, másik példányban a község levelesládájába tétessék. Különben a melly asszony ezt elmulasztaná, az, férje halála után, természetben meglévő hozományain kívül, hozományából semmit egyebet ne követelhessen.

16. §. A mag nélkül elhalt jobbágynek özvegye, míg él, és férje nevét viseli, annak minden ősi javaiban benmarad, hacsak az elhunyt férj özvegyének illendő tartásáról végrendelet által nem gondoskodott. Ha pedig az illetén ősi javak között jobbágy telek is vagyon, s az özvegy annak művelésére és a jobbágyterhek viselésére nem alkalmas, akkor azok, kiket a telekre

nézve az örökösödés rendé egyébként illetve, a telket és ahoz tartozó ősieket ugyan átalvehetik, vagy alkalmas jobbágnak eladhatják, de az özvegynek sorsához mérsékelt özvegyi tartását teljesen biztosítani kötelesek. A tartásnak mennyiségét, ha iránta egyesség nem eszközöltetik, az özvegynek sorsára, a vagyonnak mennyiségére, és arra is, amit az özvegy közszereménynek és hitvestársi viszonyos örökösödésnek fejében, mint tulajdonát, megtartott, figyelmezve, az illető bíróság határozza meg.

17. §. Midőn az elhunyt jobbágy özvegyet és gyermekeket hagy maga után, a nélkül, hogy végrendelet által intézkedett volna özvegyének tartásáról, akkor, ha az özvegy minden hátrahagyott gyermeknek édesanyja, ezek az őket illető atyai javakban is csak úgy osztozhatnak, ha édes anyjónak illő özvegyi tartását a felebbi 16-ik §. értelmében teljesen biztosítják.

18. §. Ha pedig a hátrahagyott gyermekek, vagy azoknak egy része any jónak elébbi házasságából származtak, az övegy férjének ősi javaiból és azon szerzeményekből, mellyek nem az utolsó házasság ideje alatt szerzetvén, közszereménynek nem tekintethetnek, özvegyi tartás fejében csak egy gyermekrészt követelhet, s azt is olly móddal, hogy azon gyermekrészt tartására külöszakasztatván, annak egyedül évenkénti jövedelmét húzhasa, de a tőke folyvást az illető földesúrnak és községi elől járáságnak felügyelése alatt tartassék s midőn az özvegy meghal, vagy férje nevét viselni megszűnik, az egész tőke az osztozókra szálljon vissza.

19. §. Ezen törvény rendelete minden földesúri törvényhatóság alatt levő, s akár úrbéri, akár szerződési, vagy kiváltságos helyeken lakó nem-nemes személyekre s azoknak örökösödésére, — sőt az ingatlan jobbágyi javak iránt a nemesekre *íz.* egyformán kiterjed. Visszaható ereje azonban nem lévén, csak azon örökösödések és osztályok, mellyek a jelen törvény kihirdetése után fognak keletkezni, lesznek tartalma szerint elítélendőek; az eddig megtörtént osztályok pedig, mellyek más helybeli szokások és szabályok szerint rendesen intéztettek el, ezen törvény erejével fel nem bontathatnak.“

Az 1840: XV. t.-c. (Váltótörvény) 2. fejezetében, mely a váltó-képességről szól, ily rendelkezést lelünk:

„9. §.

Idegen váltók által, azoknak kibocsátásában, forgatásában (Giriren), elfogadásában (Acceptiren), vagy azokérti kezeskedésben (Verbürgen) magát minden teljeskorú kötelezheti, ki terhes szerződést törvényesen tehet. Az asszonyok és hajadonok azonban, hacsak mint kereskedők a törvény értelmében bejegyezve nincsenek, idegen váltókra nézve sem bírnak szenvedő váltóképességgel.“

„13. §.

A szenvedő váltó-képesség hiánya kizárja a nem képes el-
leni váltójogi követelést; de azért ellene a köLelelésből szár-
mazható köztörvény szerinti kereset fennmarad.“

Ezen törvény 11. fejezetének 154. §-ában pedig ezek olvashatók:

„154. §.

Bírói összeírás és zár alá soha sem vétethetnek:
g) Ha egyedül a férj ellen történik a végrehajtás, vele lakó
feleségére s gyermekeire szabott ruhák annak vagy gyermekei-
nek nevével megjegyzett fejrőnemű és házi bútorok, úgymint az
ágy és mi különben kizárólag általa s gyermekei által használ-
tatik.

h) Ha egyedül a feleség ellen történik a végrehajtás, kiha-
gyandó mindaz, ami az asszony tulajdonának lenni be nem bi-
zonyíttatik.“

Ugyanezen törvény 16. fejezetének, mely a váltó-törvényszéki díjsza-
bást tartalmazza, 1. §-ában ezen rendelkezést találjuk:

Azon munkálatokért, miket törvénykezés esetén kívül hiva-
talanosan teljesítenek a váltó-törvényszékek, következő díjak fize-
tendőek: stb.

7. Ha a kereskedő vagy gyártó felesége hozományát, hitbé-
rét és jegyajándékát bejegyezteti, fizet 6.— Rf.“

Az 1840: XVI. i.-c. (A kereskedőkről.) 1. fejezetének, mely a keres-
kedés kezdetéről szól, ide vonatkozó §-ai, így hangzanak:

Törvény előtt rendes kereskedőnek csak az tartatik, ki ke-
reskedési címét (Handlungsfirma) az alább következő szabályok
szerint bejegyezteti és kereskedéséről rendes könyveket vezet.

2. §. Rendes kereskedést azonban nem nyithatnak, s mago-
kat mint kereskedőket be nem jegyeztethetik:

- a) Azok, kik 20-dik évöket el nem érték;
- b) Bármely vallás papjai, s a szerzetesek;
- c) Valóságos szolgálatban levő katonai személyek;
- d) Az alkuszok (Sensalen, proxenetae);
- e) Kik csődület és bukás (Falliment) alá kerülvén, a csődü-
leti bíróság ítélete által rendes kereskedés üzésétől eltiltattak;
- f) Kik csalási bűnök miatt megfenyítettettek;
- g) Kik elmebeli fogyatkozásuk miatt törvényes gondviselés
alatt állanak;
- h) A d), e) és f) pontok alatt előszámlált személyek fele-
ségei;
- i) Ezeken kívül sz. kir. városokban addig, míg e részben a

törvényhozás kimerítőleg rendelkezik, a kereskedésnek elkezdhetésére nézve az eddigi gyakorlat fog megtartatni.“

„9. §.

Ha a kereskedő akkor, midőn címét illető hatóságánál a 6-ik §. értelmében bejegyeztette, házas, felesége hozományának (allatura), hitbérének (dos) és jegyajándékának (paraphernum) mennyiségét, mindjárt a bejegyzés alkalmával — ha később házasodnék meg, hat hónap alatt az egybekelés után, — azon hozományokra nézve pedig, mellyek a házasság után jöttek kezébe, azonnal ugyanazon hatóságnál, mellynél kereskedési címét bejegyeztette, Írásban két példányban bejelenteni, és bejegyeztetéséért folyamodni köteles. A megkeresett hatóság a hozomány, hitbér és jegyajándék sommáját végzésben mind a két példányra hitelesen feljegyzendi, az egyiket a kereskedő feleségének visszaadja, a másikat a betáblázási jegyzőkönyv mellett megtartandja.“

„10. §.

A kereskedő feleségének ily módon be nem jelentett követelési csődület esetében elsőbbséggel nem bírnak.“

Az 1840: XVII. t.-c. (A gyárak jogviszonyairól) ezeket tartalmazza:

Aki törvény szerint kereskedést kezdhet, szabadon gyárt is állíthat fel, azaz olly intézetet, mellyben ugyanazon ipar-készítménynek előállításához szükséges minden részletmunkák egy fővezérlat alatt készíttetnek.“

„4 §.

Ha a gyártó felesége magának követelései iránt csődület esetére biztosítást kíván szerezni, hozományát, hitbérét és jegyajándékát a kereskedőkről szóló XVI.-dik törvénycikkely 9-dik §-nak rendelete szerint ugyanazon hatóságnál köteles bejegyeztetni, mellynél férje könyveit törvényesítette.“

Az 1840: XVIII. t.-c. (A közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól.) ilyképen rendelkezik:

2. Fejezet.

A szoros értelemben közkereseti társaságokról.

„2. §. A fentebbi fejezet 1-ső §-nak a) alatt körülírt szoros értelemben! közkereseti társaságok tagjai nem lehetnek:

- a) Megbukottak (cridatate), kik bírői ítélet által a kereskedés üzésétől eltiltattak;
- b) Az alkuszok (Sensale);
- c) Akik csalási bűnök miatt megfenyítetttek;
- d) Ezen személyek feleségei.

Ezekon kívül mindenki, ki a Váltó-törvénykönyv I-só Rész 2-ik fejezete szerint váltókötelezéseket vállalhat magára, ilyen közkereseti társaságot állíthat fel, vagy abban részt vehet.“

„6. §. A társasági tagok feleségei követeléseiket szintén azon módon, mint a kereskedők és gyártók, csődület esetére biztosítják.“

Az 1840: XXII. t.-c. (A csődületről) így intézkedik:

„18. §.

Azon ingatlan javakra, mellyek a bukott feleségének sajátjai, az összeírás ki nem terjeszkedhetik, ha csak az adóslevelet az asszony is alá nem írta. — Az összeírás szinte ki nem terjesztetik a megbukott tisztviselőnek hivatalbeli fizetésére.“

„38. §.

Ha csődületi tömegnél bizományi árúk vagy oly tárgyak kerültek volna összeírás és zár alá, mellyek másnak kétségtelen sajátjai, ezek iránt a tulajdonos a csődületi bíróság elébe, még a hitelezők összegjövelele előtt is, adhat kereset-levelet, mellyben

a) Azon tárgyat, mellyre tulajdoni jogot formál, úgy leirandja, hogy ez minden egyéb hasonló tárgyaktól világosan megkülönböztethessék;

b) Megmutatandja, hogy ezen leírt tárgy összeírásakor a csődületi tömegben találtatott;

c) Bebizonyítandja, hogy ezen tárgy kétségtelen tulajdona;

d) Megmutatandja azon módot, mellyen ezen tárgy a bukotthoz jutott, a nélkül, hogy annak tulajdonává vált volna,“

„39. §.

A fentebbi §. rendelete alá tartoznak mind azon ingó javak is, mellyekről bebizonyítatik, hogy a bukott feleségének valóságos hozományai, s mint hozomány kerülvén a bukottnak kezéhez, még természetben megvagynak; magában értetődvén, hogy a bukottnál találtatott s mások által kiadott azon hozománybeli activ adóslevelek is, mellyek feleségének nevére szólnak, mint annak sajátjai szinte kiadandók.“

„40. §.

A feleség fene tömegéből az ingó javak közül csak azt követelheti, ami kizárólag számára, vagy gyermekei számára készült tulajdon, s gyermekei ruháit, fehérneműjét, ágyneműjét, s azon bútorokat, mellyek nevével vagy gyermekei nevével meg vannak jegyezve. A többi követelése az osztályozás alá tartoznak.

„41. §.

A férj ellenben felesége csődületi tömegéből a 40-dik §-ban megjegyzett tárgyakon kívül minden a háznál találtató ingó javakat követelheti.“

„85. §.

A harmadik osztályba sorozandók: stb.

b) A csődület alá került feleségének törvényes hitbére, mely a mágnásoknál 400, nemeseknél és polgároknál 200, nem-nemeseknél pedig 40 forint leendő törvényes értékű pénzben.

Ezen jegypénz rendesen az ingatlan javakból leszen kifizetendő, s az ingókat csak akkor terheli, ha ingatlanok nincsenek. Megelőzi pedig a bukottak még azon adósságait is, mellyek ellene házassága előtt már betábláztattak. Hasonló tekintet alá jönnek mindennemű bírói Ítélet által megállapított vitalítiumok, ha azok az ítélet kihirdetése után legfeljebb hat hónap alatt az adósnak ingatlan javaira betábláztattak, vagy ahol ingatlan javak nincsenek, úgy mint az asszonyi hozományról rendeltetett, az illető törvényhatóság előtt bejegyeztettek. Az ily betáblázott vagy bejegyzett vitalítium épen úgy leszen a 3-ik osztályba sorozandó, mint a jelen §-nak rendelete szerint az asszonyi hozomány; ami pedig a fentebbi módon be nem tábláztatott, vagy be nem jegyeztetett, szintúgy a közönséges adóslevelek közé tartozik.

c) A bukott feleségének hozománya és jegyajándéka, a mennyiben annak valósága s a férj kezére lett jutása, sőt nemesekre nézve a férj ingatlan javaiba történt beruházása megbizonyítatik.

Hogy azonban az asszonyi hozomány ezen 3-dik osztályba soroztassék, szükséges, hogy az kereskedőknél a kereskedőkről szóló XVI-dik törvénycikkely 9-dik §-a szerint az ott meghatározott időben bejelentve, nem-kereskedőkre nézve pedig azon időtől fogva, midőn a férj kezére került, hat hónap alatt betáblázva lett légyen. Az így bejelentett vagy betáblázott hozomány megelőzi a férjnek minden későbbben felvett vagy későbbben betáblázott adósságait, azon asszonyi hozomány pedig, mely a fentebbiek szerint be nem jelentetett, vagy be nem tábláztatott, a férjnek betáblázott adósságai és váltóbeli kötelezései előtt semmi esetben elsőbbséget nem nyer, hanem a közönséges adóslevelek (chirographa) közé tartozik;

d) A bukottak adósságai, mellyek ellene a XXI-dik törvénycikkely rendelete szerint betábláztattak;

e) A bukott által kiadott vagy elvállalt váltóbeli kötelezések.“

„86. §.

Az ezen osztályhoz tartozó c), d) és e) alatti követelésekre nézve azonban meg jegyeztetik, hogy a betáblázott hozomány és a bukottak betáblázott adósságai az ingatlanokra nézve bírnak a XVI-dik törvénycikkely 9-dik §. értelmében bejelentett hozomány és váltóbeli adósságok előtt elsőbbséggel; ellenben az in-

dókra nézve a bejelentett hozomány és váltó-adósságok megelőzik a betáblázott adósságokat, Ugyanazért a betáblázott hozományt és a betáblázott adósságokat, ha ezek az ingatlanokból ki nem elégíttethetnének, csak akkor lehet az ingókból kifizetni, ha a bejelentett hozomány és váltóbeli adósságok az ingókból már kikerültek, valamint más részről a bejelentett hozománynak és váltó-adósságoknak kifizetésére az ingatlanokat csak akkor lehet fordítani, ha már az ingók kimerítettek s az ingatlanokból a betáblázottak teljes kielégítésén felül valami megmaradt; magában értetődően: hogy az ingatlan nemesi javakon levő gazdaságbeli ingó vagyonok, mellyek a 105.-dik §. értelmében az ingatlanokkal együtt csak a per végével adatnak el, a kielégítéskor nem az ingatlan javakhoz számlálatnak, hanem természetöknél fogva ingóknak tekintendők; ellenben pedig az ingatlan nemesi vagy nem-nemesi javaknak a csődület alatti jövedelmei, s amennyiben a nem-nemesiek a csődület alatt eladattak, azok árának kamatai kielégítéskor az ingatlanokhoz számítandók.“

„88. §.

Ha a csődületi tömegeből ezen 3-dik osztálybeli követelések egészen ki nem kerülénének, a betáblázott követelések egymás között a betáblázás ideje szerint sorozandók. A váltóbeli követelésekre nézve pedig az határozatátik: hogy mindennemű váltói kötelezések, melyeket az adós fél a váltó-törvényezéknek vagy városi tanácsnak színe előtt, vagy megyékben a törvényes bizonyosság előtt a kiadás idejének és sommának világos kifejezésével írt alá, egymás között ezen hiteles aláírásnak ideje szerint soroztassanak, s egyéb váltói követelések előtt minden levonás nélkül lesznek kifizetendők. Ugyanezen szabály alá tartozik és szinte levonás nélkül kifizetendő kereskedőknél a bukott feleségének a XV-dik törvénycikkely 9-dik §. szerint bejelentett hozománya is, mely minden váltó-kötelezéseket, mik a bejelentés utáni időből erednek, habár azok a fentebbiek szerint lettek volna hitelesen aláírva, megelőzi. Ellenben azon váltóbeli kötelezések, mellyeket az adós nem a fentebbiek szerint közhitelességü személyek előtt, hanem csak magánosan írt alá, egymás között semmi elsőbbséggel nem bírnak, hanem azon sommá, mely a tömegeből ezek kielégítésére fennmaradóit, közöttük aránylag lészen felosztandó.“

„89. §.

A negyedik osztályhoz tartoznak: stb.

b) A bukott feleségének a 85-dik §. értelmében be nem táblázott, vagy be nem jelentett hozománya; stb.“

V. Ferdinánd király uralkodása alatt hozott 1844: III. t.-c.-ben (A vallás dolgában) ez olvasható:

„1. §.

Kijelentetik, hogy azok, kik 18 éves koruk eléréséig az evangelica vallásban neveltettek, a nőszemélyek pedig férjhezmenetelök után, ha bár még ezen időkort el nem érték is, sem maguk, sem maradékaik vallásos kérdés alá többé nem vétetnek.“

„2. §.

A jelen törvény kihirdetése után keletkező azon vegyes házasságok is, mellyek evangelicus lelkipásztor előtt kötöttek, törvényesek,“

„3. §.

Azon vegyes házasságok, mellyek római catholicus és az evangelica vallás bármelyikéhez tartozó felek között az 1839.-ik évi Martius 15-dik napjától kezdve, a most folyó 1844-ik évi November 10-dik napjáig kötöttek, és nem római catholicus, hanem az evangelica vallás bármelyikének lelkipásztora által adattak össze, törvényesítetteknek jelentetnek ki.“

„4. §.

Az illető törvényhatóságok kötelesek a jelen törvény kihirdetésétől számítandó egy év alatt illy házasságokat hitelesen összeírni; az összeírást a felek és maradékaik jövő biztosítása végett levéltáraikba betéttetni, s amennyiben a házasságok az illető egyházi anyakönyvbe beírva nem lennének, ezen anyakönyvbe beírni, stb.“

Az 1844: IX. t.-c. (A közmunkák szabályozásáról) így intézkedik:

„8. §.

A zsellér-nők akár özvegyek, akár hajadonok legyenek, ugyszinte azon zsellérek is, kik életöknek 18-ik évét még be nem töltötték, vagy a 60-at már meghaladták, ha házuknál velők egy kenyéren élők, s munkára alkalmas férfi családtag vagy szolga nincs, közmunkát tenni nem tartoznak.“

V. Ferdinánd király uralkodása alatt hozott 1848: V. t.-c. (Az országgyűlési követeknek népképviselőt alapján választásáról) ekkép rendelkezik:

„2. §.

Az országnak s kapcsolt részeknek mindazon benszületett, vagy honosított, legalább 20 éves, és sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyújtogatás miatt fenyíték alatt nem levő lakosai, a nőket kivéve, törvényesen bevett valláskülönbég nélkül, választók, stb.“

Az 1848: XXIII. t.-c. (A szabad királyi városokról) ily intézkedést tartalmaz:

„6. §.

A városi közönségnek, a nőket kivéve, mindazon tagjai, kik teljes korúak, sem atyai, sem gyámi, sem gazdái hatalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyűjtogatás miatt fenyték alatt nincsenek, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül, választók; ha stb.“

Az 1848: XXVII. t.-c. (Fiume és Buccari szabad tengerkereskedési kerületekről) a sz. kir. városokra vonatkozó intézkedést tartalmazza némi kiegészítéssel ilykép:

„6. §.

A két kerületben választók: a községnek mindazon tagjai, kik a szabad királyi városokról szóló XXIII. törvényben a hasonló népességű szabad királyi városokra nézve megállapított képességgel bírnak, továbbá a patrícius tanácsnokok, bár a szükséges értékű képességgel nem bírnak is, végre a hajóskapitányok és hajós őrnök.“

Az 1848-évi erdélyi törvényekbe ide vonatkozólag ezen rendelkezések találhatók:

1848:11. t.-c.

A legközelebbi közös hongyülésre küldendő követek népképviselőt alapjáni választásáról.

1. §. Nem részesülnek a választási jog gyakorlatában általán

a) Nőszemélyek. stb.

3. §. Ami a külön képviselői joggal felruházott városokat illeti, ezekben választási joggal fognak bírni:

a) mind azon lakosok, kik 300 ezüst forint értékű házat vagy földet kizáró tulajdonul vagy hitveseikkel s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak, stb.

1848: IX. t.-c.

A bevett vallások teljes jogegyenlőségéről.

1. §. E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetek (melyek közé a nemegyesült görög szertartásúak is értetnek), nemzetkülönbség nélkül teljes és tökéletes jogegyenlőséggel bírnak, mind vallás gyakorlati, mind vegyes házassági viszonyok, mind politikai igények tekintetében, stb.

Az 1849—1861. évek közti elnyomatás korszakában következő császári nyílt parancsok rendelkeztek ide vonatkozólag alkotott törvényekről és rendeletekről:

1852. nov. 29. cs. ny. par. (Birodalmi Törvénylap 246.) elrendelte Magyarországon Az általános osztrák polgári törvénykönyv behozatalát. Ezen polgári törvénykönyv Fiume városában és kerületében és a polg. határőrvidék területén érvényben maradt.

1853. máj. 29. cs. ny. par. (B. T. L. 99.) Erdélyben rendelte el ezen polgári törvénykönyv behozatalát, ahol az ugyancsak később is érvényben maradt, mely nyílt parancs értelmezéseként kiadott 1859, aug. 12-én igazs. min. rend. (1859. B. T. L. 151.) a szászok házassági vagyonközösségét szabályozta.

1853. júl. 25-én kelt belügymin. rend. (1853. B. T. L. 144.) Erdélyben előírta „Az érvényes zsidóházasság kötéséhez“ szükséges politikai engedélyt.

Eljárási rendeletek ezen időből:

1853. márc. 30. igazs. min. rend. (1853. B. T. L. 57.) „A zsidó hitsorso-

sok házassági peres ügyeiben való eljárás tárgyában Magyarországon“, mely Fiume városában és kerületében érvényben maradt. ,

1853. jún. 9. igazs. min. rend. (1853. B. T. L. 108.) „A zsidó hitsorsosok házassági pereiben való eljárásról Erdélyben. ‘

1853. jún. 26. igazs. min. rend. (1853. B. T. L. 122.) „A házasság érvényessége és felbontása, valamint az asztaltól és ágytól való elválasztás körül ielmerülő és a polgári bíróság hatáskörébe tartozó mellékkérdések tárgyalása iránt“, mely Fiume városában és kerületében érvényben maradt.

1854. júl. 14. igazs. min. rend. (1854. B. T. L. 193.) „A magyarországi evangélikusok házassági pereiben felmerült kételyek eldöntéséről.

1860. évi okt. 2-án I. Ferenc József király báró Vay Miklós magyar kancellárhoz kéziratot intézett, melyben közölte, hogy Magyarország törvénykezési ügyeit szándéka ismét ezen ország határai közzé visszahelyezni és így várja az országbíró elnöklete alatt tartandó értekezlet erre vonatkozó javaslatainak felterjesztését.

Ekkép keletkeztek az 1861. év folyamán „Az országbírói értekezlet által javaslatba hozott ideiglenes törvénykezési szabályok“, melyek anyagi része ma is érvényben levő jogszabályokat tartalmaz. Ezek közül ide vonatkozők a következők:

I. Polgári Magánjog.

3. §.

A királyi adományos és nem adományos, a fi- és leányági javak, és az ezekből származható jogviszonyok közti különbség, úgy a leányi negyedes hajadoni jog, mint a fiágiság kifolyása, az 1848: 15-ik törvénycikk szellemében megszüntétnek tekintendők.

A hitbizományi intézvény azonban, a vele kapcsolatos hajadoni joggal együtt, érintetlenül hagyatik.

9. §.

Végrendelet nem létében az örökhagyónak minden vagyona a tőle leszármazó törvényes gyermekekre száll és ha ezek közül egyik vagy másik már nem élne, de törvényes maradékokat hagyott volna hátra, a reá jutandott osztályrészt ezek öröklík; vagyis az első ízen levők fejenkint, a többi ízbeliek pedig törzsonkint öröklének.

10. §.

Leszármazók hiányában az apa és anya hívatvák öröklésre, mindenik azon érték erejéig, mely tőlük vagy águktól akár végrendelet folytán, akár anélkül, az örökhagyóra hárult; az apai ágról származott vagyon az apára, az anyai ágról eredt vagyon pedig az anyára szállván vissza.

Ha a hagyatékban azon vagyon, mely az örökhagyóra az apai és anyai ágról szállott, ki nem kerülne: az apa és anya a hagyatékban azon érték arányában osztoznák, amely tőlük, vagy águktól az örökhagyóra származott.

Ellenben, ha a hagyaték túlhaladná azon értéket, amely az örökhagyóra az apai és anyai ágról került: ezen szerzemény a hitvestársra száll, ennek nem létében pedig az apa é9 anya közt két egyenlő részre oszlık.

11. §.

Ha az apa, vagy anya, vagy közölők már egyik sem élne: a magyar törvények értelmében az apát az apai, és az anyát az anyai ágon leszármazott oldalrokonok képviselik.

12. §.

Sem szülők, sem tőlük leszármazott oldalrokonok nem lévén: az öregapát és öreganyát s illetőleg az ezektől leszármazott oldalrokonokat-, és ha ezek sem volnának életben: az ősapát és ősanját, s illetőleg a tőlük leszármazott oldalrokonokat, s így sorban a további felmenőket s illetőleg az ezektől leszármazott oldalrokonokat illeti az öröklés ugyanazon elvek szerint, melyek a 9., 10. és 11. §§-okban megállapítvák.

13. §.

A házasság alatti közszereményekre nézve a korábbi magyar törvények határozatai változást nem szenvednek.

14. §.

Hitvestársi öröklésnek a magyar törvény szerint helye van:

- a) a szerzeményi javakban, ha leszármazó egyenes örökösök nincsenek;
- b) az öröklött javakra nézve, ha sem leszármazó, sem felmenő, sem oldalagos örökösök nem léteznek.

15. §.

Az özvegyi öröklést szabályozó magyar törvények változatlanul fennmaradnak.

16. §.

Az özvegyi jog tekintetében a magyar törvények rendeletei újra hatályba lépnek; azonban e jog megszorítását csak a leszármazó egyenes örökösök követelhetik,

17. §.

A 14., 15. és 16. §§-okban foglalt hitvestársi öröklésre, özvegyi öröklésre, s özvegyi jogra nézve — a jászkun kerületekben fennállott szabályok ott jövőre is zsinórmértékül fognak szolgálni; egyéb tekintetben mindazonát az itt szabályozott öröklési rend a jászkun kerületekre is kihat.

II. Bűnvádi eljárás.

5. §.

A mezei rendőri kihágások tekintetéből az 1840-ik évi 9-ik törv.-cikk által a testi büntetés fenntartva levén és az 1848-ik évi törvények által sem töröltetvén az el egészben, de a testi büntetésnek fenntartása, míg más célszerűvel a törvényhozás által nem pótolatik, a közfegyelem fenntartása tekintetéből, a kihágások minden egyéb nemeinél is nélkülözhetlennek mutatkoznán, a testi büntetés óvatos használata kihágásoknál fennhagyatik ugyan; amennyiben azonban az 1848-ik évi XXII. törv.-cikk a testi büntetést bizonyos qualificatiók létezése esetében megszüntette: ennél fogva az 1848-ik évi törvényhozás szelleméből indulva ki, a testi büntetés alóli teljes mentesség, a kihágás eseteiben is, a nemeseken és gyakorlatilag azok sorába fölemelt honoratorokon fölül mindazokra is kiterjesztetik, kik az 1848-ik évi V. törv.-cikkely szerint politikai jogok gyakorlatára képesítvék.

Ezen mentesség mindazon izraelitákra is kiterj észtet vén, kik bár politikai jogok gyakorlatával felruházva nincsenek, az erre törvényileg megszabott egyéb qualificatióval bírnak.

A testi büntetés alól mentesítetteknek nejeik, özvegyeik és családjuk tagjaira ezen mentesség szintén kiterjed.

IV. Csódtörvény.

A harmadik osztályba tartoznak.

20. §.

1. A. bukott feleségének törvényes hitbére; amennyiben ez a csódtömeghez tartozó ingatlan vagyonból ki nem elégítetett.

2. A bukott kereskedő feleségének hozománya és jegyajándéka, amennyiben annak valósága, s a férj kezére lett jutása bebizonyíttatik. Hogy azonban az asszonyi hozomány ezen harmadik osztályba soroztassék, szükséges, hogy az kereskedőknél, a kereskedőkről szóló 1840: XVI. t.-c. 9. §-a szerint, az ott meghatározott időben az illető törvényhatóságnál bejelentve, s rendszeresen bejegyezve légyen. — A bukott kereskedő feleségének ekkép bejegyzett hozománya — az 1. pont alatt említett hitbéri követelés kielégítése után — minden egyéb harmadik osztálybeli követeléseket, mik a bejelen-

tés utáni időből erednek, megelőz és levonás nélkül, amennyiben a harmadik osztálybeliekre esett csödtömegeből lehetséges, kifizetendő.

1. *Ferenc József* király 1867. évi megkoronáztatása után kelt ide vonatkozó törvénycikkeink a következők:

1867: V. t.-c. Felséges
Erzsébet királyné megkoronáztatván, részére
tiszteletdíj ajánlatik.

„Az ország főrendi és képviselői, Erzsébet királyné Ő Felsége szerencsésen végbement ünnepélyes megkoronáztatásának emlékét megörökíteni és mély hódolatukat iránta tanúsítani kívánván; Királyné Ő Felségének tisztelet-díjat ajánlanak, remélvén, hogy azt Ő Felsége a magyar nemzet iránt tanúsított legkegyelmesebb hajlamánál fogva, szokott kegyességével fogadja.“

1868: XXIII. t.-c. a bélyeg és
illetékek, valamint a díjak tárgyában.

„22. §. Egyenes és házastársak közti örökösödés eseteiben az eddigi szabályok szerint 50 irtot meg nem haladó hagyatékok iránt fennálló illetékmentesség, hasonló esetekben és föltételek mellett, 100 firt értékű hagyatékokra terjesztetik ki,

23. §. A jelen törvény életbelépte napjától kezdve szülők és törvényes gyermekek, valamint unokák közt megnyílt egyenes örökösödéseknél az 1% s illetőleg 1½% rendes illetékekhez a 25% rendkívüli pótlék nem számítandó.

Ezen kedvezmény, a természetes, örökbefogadott és mostoha gyermekekre, továbbá a házastársakra, a vőre, menyre, és viszont nem terjesztetik ki.“

1868: XXIV. t.-c.
a jövedelemadóról.

„5. §. Jövedelemadó alá nem tartoznak: stb.

m) a pénzügyőri legénység fizetése és nyugdíja, valamint azok özvegyeinek és gyermekeinek ellátása;

n) a bányamunkások és özvegyeik nyűg- és kegy díja;

o) azon nyugdíjak és segélyezések, melyeket a testületek és egyletek által alakított alapokból ugyanezen testületek s egyletek tagjai, vagy ezeknek özvegyei és árvái húznak; stb.“

1868: XXXVIII. t.-c.
a népiskolai közoktatás tárgyában.

„29. §. A fiú- és leánygyermek elkülönözve, s amennyire ihető, külön termekben oktatandók.“

„61. §. A tanfolyam a felső népiskolában a fiúk számára 3, a leány-gyermekek számára 2 év,“

„63. §. stb. A fiú- és leány-gyermekek ezen iskolákban minden esetben elkülönítve taníttassanak.“

„64. §. Tantárgyak:

b) Leányok számára:

a) a hit- és erkölcsstan;

b) szépírás és rajz;

c) számtan;

d) anyanyelv;

e) amely iskolában a tanítási nyelv nem a magyar, ott a magyar nyelv;

f) földrajz és történet;

g) természettan és természetrajz, (különös tekintettel a kertészetre és női foglalkozásra);

h) ének;

i) női kézimunkák.“

„68. §. Polgári iskolákban a tanfolyam fiúk számára 6 év, leánygyermek számára 4 év.“

„71. §. A fiú- és leánynövendékek a polgári iskolákban teljesen elkülönítendők.“

„78. §. A közoktatási miniszter állapítja meg azt is, hogy a leányok számára alkotott polgári iskolákban a fennebb elsorolt tantárgyak közül melyek hagyassanak el, s minő más tantárgyak véssenek föl azok helyett.“

b) Tanítónőképezdek:

„106. §. Az állam az ország különböző vidékein tanítónőket képező intézeteket is állít föl, amelyekben különösen a felső népes polgári iskolákban levő leányosztályok számára tanítónők képeztessenek.

107. §. A tanítónőket képező intézetekben egy bennlakó tanítónő felügyelete alatt a növendékek is mindnyájan bennlaksanak és közösen étkeznek.

108. §. Felvétetnek a 14-ik évüket betöltött oly leányok, kik a felső népiskolai tanfolyamot egészen bevégezték.

Mindenik növendék a felső népiskola tantárgyaiból szigorú felvételi vizsgát tartozik kiállani.

109. §. A tanfolyam 3 év.

110. §. A tanítónőket képező intézetben férfi tanárokon kívül, női tanulmányokra, kellő számú és képzettségű tanítónők is alkalmazandók.

111. §. A tanítónőket képező intézetek kötelees tantárgyai:

a) hit- és erkölcsstan;

b) szépírás és rajz;

c) anyanyelv és helyesírástan;

d) magyar nyelv;

e) német nyelv;

f) földrajz és történet;

g) neveléstan;

h) számtan;

i) természettan és természetrajz (különös tekintettel a kertészetre és a női foglalkozásokra, p. o.a főzésre);

k) ének;

l) gazdasszonyág és háztartás szabályai;

m) női munkák;

n) a tanítás gyakorlása a gyakorló iskola leányosztályában.

112. §. Egy-egy intézetbe felvehető növendékek számát a kormány határozza meg.

113. §. Tandíj nincs. A bennlakók szállást, mosást ingyen, élelmet pedig mérsékelt árért nyernek.

Több szegény és kitűnő szorgalmú leányért az intézet fizeti meg a köztartási díjat. Ezek számát, az igazgatótanács felterjesztésére, a közoktatási miniszter határozza meg.

114. §. Az évi vizsgákon felül az egész tanfolyamot bevégzett növendékek összes tanulmányaikból szigorú vizsgát tartoznak kiállani, s csak úgy nyerhetnek oklevelet.

Aki e vizsgán kétszer visszavetetik, többé nem bocsáttatik vizsgára.

115. §. A növendékek fölött fegyelmi ügyekben a képezdei igazgató tanár és a rendes tanítónők ítélnek első fokon, másodfokon az igazgatótanács.

Egyébiránt a tanítónőképezde a tanítóképezdével ugyanazon hatóság alatt áll.“

„140. §. A tanító halála esetén özvegye és árvái a halálozás napjától számítandó fél évig az egész fizetést és lakást élvezik.“

„145. §. A rendes tanítók évi fizetésének 2 százalékát a község évenként visszatartja a segélyezési pénztár számára, s azt a megyei iskolatanácsnak beszolgáltatja.

Az ekkép minden tankerületben begyűlt pénzt összesítve az oktatásügyi miniszter kezeli, róla évenként lehetőleg részletes nyílt számadást tevén közzé.

E pénztárból az öregség vagy betegség miatt végleg munkaképtelenné vált s így állomásaikon nem maradható tanítók, a munkaképtelenné vált tanítónők, valamint az elhalt tanítók özvegyei (míg férjhez nem mennek) és árvái (16 éves korúig) segélyeztetnek, különös tekintettel a segélyezendő tanító vagy özvegye számosabb tagokból álló s szükségben szenvedő családjára.“

1868: XL. t.-c. a véderőről.

Ideiglenes mentesség a hadsereg, hadi tengerészet vagy honvédségbeli szolgálat alól.

„17. §. A hadseregbe, hadi tengerészeibe vagy a honvédségbe való belépés kötelezettsége alól ideiglen mentesek:

1. a keresetképtelen apának vagy özvegy anyának egyetlen fia, vagy ennek nemlétében egyetlen veje;

2. az apa halála után a keresetképtelen nagyapának vagy özvegy nagyanyának egyetlen unokája, ha azoknak fíjak nincsen;

3. teljes árvaságra jutott testvéreknek egy bátyja.

Azonban csak vérszerinti egyetlen fiúnak, unokának, vagy bátyának és illetőleg egyetlen vőnek lehet felmentetésre igénye, s csak azon esetben, ha felmentetésétől szülőinek, öreg szülőinek vagy testvéreinek eltartása függ, s ő e kötelezettséget teljesíti is; törvénytelen fiú gyermeknek hasonlóan igénye van a felmentetésre, ha ettől függ anyja eltartása, s ha ő e kötelezettséget teljesíti is. stb.“

„44. §. Aki az újoncállítási bizottság által hadi szolgálatra mindenkorra alkalmatlannak nem találtatott, vagy a 3-ik korosztályban a sorrendi szolgálattól ideiglen fel nem mentetett, valamедdig a harmadik korosztályból ki nem lépett, meg nem nőülhet.

Különös tekintet érdemlő körülmények közt, kivételes nőülési engedélyadásra a honvédelmi magy. kir. ministerium van jogosítva; de ezen engedély az illetőt a hadseregbe (hadi tengerészeibe) vagy honvédségbe lépés kötelezettségétől fel nem menti.“

„46. §. Azon védköteles, aki a 44. §-ban körülírt tilalom áthágásával megnősült, a korosztály szerinti sorozás kedvezményét elveszti és sorshúzás nélkül hivatalból besoroztatik; alkalmatlan volta esetében pedig vagy a községi szegényalap javára ezer forintig terjedhető pénzbírságban, vagy hat hónapig tartható fogságban marasztaltatik el.

Azok, kik a tiltott nőülésnél vétkeesen közreműködnek, a községi szegényalap javára ötszáz forintig terjedhető pénzbírság, vagy három hónap tartamáig terjedhető fogság alá esnek, fennmaradván ellenök még a hivatali szabványok szerinti eljárás, ha államszolgálatban állanak.“

1868: XLVIII. t.-c.

a vegyes házassági válóperekről.

„1. §. A vegyes házassági válóperek, amennyiben a házassági kötelék érvényességét és az ideiglenes elválást, vagy a végképi fölbontást tárgyazzák, az alperes illetékes bírósága előtt indítandók meg, és miután az alperes felett kimondott ítélet jogerőre emelkedett, a per legfőlebb harminc nap alatt hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, mely viszont a felperes felett hoz ítéletet. Mindenik félre nézve egyedül saját illetékes bíróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott jogerejű ítélete kötelező.

2. §. Házassági ügyekben a kötelék érvényességének kérdé-

seben, a római- és görög-katolikusokra és görög-keleti hitvallásúakra, valamint az erdélyi két evangélikus egyház híveire és az unitáriusokra nézve, a jelenleg fennálló egyházi törvényszékek az illetékes bírák, a két evang. hitfelekezetű egyház magyarországi híveire nézve pedig az illető világi törvényszékek.

3. §. Ezen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatási s az igazságügyi miniszterek bíztatnak meg,“

1868: Lili. t.-c. a törvényesen

bevett keresztyén vallásfelekezetek viszonzóságáról.

„2. §. Áttérni annak szabad, aki életkora 18 évét már betöltötte. Azonban a nők férjhezmenetelök után, ha e kort el nem érték volna is, áttérhetnek.

9. §. Különböző keresztyén hitvallású egyének egybekeléséből származó vegyes házasságoknál a háromszori hirdetés eszközlésére mindkét fél lelkésze felszólítandó.

Ha azt valamelyik fél lelkésze megtagadná, két tanúnak afelől adott bélyegmentes bizonyítványa mellett, hogy azon lelkész a kihirdetésre felszólított, egyik fél lelkészének hirdetése is elégséges,

10. §. Ha a háromszori kihirdetés megtörtént, de valamelyik fél lelkésze vonakodnék kiadni az elbocsátó levelet: a házasulandó felek részéről két tanú nála megjelenvén, kérik az elbocsátó levél kiadását, melynek megtagadása esetében a tanúk egyike azon kérdést intézi a lelkészhez, hogy a szándékolt egybekelés ellen jelentett-e be akadály vagy nem? A lelkész által e kérdésre adott vagy megtagadott válaszról a tanúk bélyegmentes bizonyítványt adnak, mely teljesen pótolja az elbocsátó levelet.

A netalán bejelentett akadály eltitolásáért a lelkész a saját egyházi hatósága által reá szabható fenyítéken kívül 500 forintig fokozható bírsággal és fél évig terjedhető fogsággal büntetendő.

11. §. Vegyes házasságok bármelyik fél papja előtt érvényesen köthetők.

12. §. A vegyes házasságokból származó gyermekek közül a fiak atyjoknak s a leányok anyjoknak vallását követik.

A törvénnyel ellenkező bármely szerződés, térítvény, vagy rendelkezés ezentúl is érvénytelen, és semmi esetben se bírhat jogerővel.

14. §. Ha a szülék valamelyike más vallásra tér át, mint amelyet előbb követett, a 7-ik évet még be nem töltött gyermekek nemök szerint követik az áttétet.

15. §. A házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabály alatt állanak.

16. §. Házasságon kívül született, s így törvénytelen gyermekek, ha atyjok által elismertetnek, hasonlóul a törvényes gyerme-

kekkel egyenlő szabály alá esnek; ellenkező esetben anyjok valását követik.“

1868: *LIV. t.-c.* a polgári
törvénykezési rendtartás tárgyában.

„22. §. A római latin és görög szertartású katolikusok, úgyszintén a keleti egyházi, valamint a mindkét felekezetű evangélikusok és unitáriusok jelenleg fennálló egyházi törvényszékeik illetősége alá egyedül a házassági, illetőleg vegyes házassági perek, és ezek is csak annyiban tartoznak, amennyiben a házassági kötelék érvényességét és akár az ideiglenes elválást, akár a végképi felbontást tárgyazzák. Minden egyéb, a házassági viszonyból származható peres kérdések, melyekre nézve eddig az egyházi törvényszékek ítétek — jelesül a születés törvénységének kérdése, a perlekedő házastársak közt a gyermekek tartása és a házassági elválásból felmerülhető vagyoni követelések iránti keresetek — az illető polgári-, és pedig sz. kir. városok lakosaira nézve a városi, a megye egész területére nézve a megyei, és az 1. §-ban említett kerületekben az illető kerületi törvényszékekhez utasítatnak, stb.“

„36. §. A római latin és görög szertartású katolikusok, valamint a keleti szertartású keresztyének házassági viszonyból származó minden perei, melyekre nézve a szentszékek eddigi illetősége megszüntetett; továbbá a mindkét felekezetű evangélikusok és unitáriusok válóperei, valamint a házassági összeköttetésből és elválásból keletkező egyéb keresetek, amennyiben ezen felekezetek egyházi bíróságai rendezve nem volnának, végre az izraeliták válóperei, akár kölcsönös megegyezéssel, akár perúton szándékoltatik az elválás: a 22-ik §-ban megnevezett azon törvényszék illetőségéhez tartoznak, amelynek területén a házasságoknak állandó és utolsó együttlakásuk volt.

Ha a végelválás hűtlen elhagyás következtében kéretik: a távollevő fél, — amennyiben tartózkodási helye ismeretlen — azon törvényszék elé idézendő, melynek területén a folyamodó fél lakik.

Egyébiránt a mindkét felekezetű evangélikusok házassági ügyeire, valamint az eljárásra nézve az 1791: 26. t.-c., illetőleg az 1786. március 6-án kiadott utasítás és az eddigi törvényes gyakorlat szolgál tovább is zsinórmértékül.“

„53. §. Eltérésnek a rendes bírói illetőségtől nincs helye: stb.

c) házassági s általában olyan ügyekben, melyek által házassági elválás céloztatik: stb.“

„56. §. Bírói személynek nem szabad oly ügyekben részt venni: stb.

b) melyek által felesége vagy jegyese, fel- vagy lemenő ágbeli rokonai, avagy olyan személyek vannak érdekelve, kik

vele negyedíziglen oldalrokonságban vagy másodíziglen sógor-ságban, továbbá fogadott szülei vagy fogadott gyermeki, végre gyámsági vagy gondnoksági viszonyban állnak; stb.“

„192. §. Az ellenfél kifogása folytán tanúságtételre nem bocsáthatók: stb.

d) a bizonyító felmenő vagy lemenő ágbeli rokonai, ha az ellenéihez is hasonló viszonyban nem állanak; úgyszintén a bizonyító fél házastársa vagy jegyese.“

„395. §. Bírói foglalás alá nem vétethetnek; stb.

h) ha a szülők ellen foganatosíttatik a végrehajtás: a gyermekek számára készült vagy nevük kezdőbetűivel jelölt ágybéli, ruha- és fehérenemű;

i) hasonnemű ingóságai az egyik házastársnak, ha a másik házastárs ellen foganatosíttatik a végrehajtás; stb.“

„522. §. eltűnt egyén holtnak nyilvánítását kérhetik:

a) a házastárs a házassági kötelék feloldása végett, stb.“

*1870: IX. t.-c. az 1849-ik
évtől az 1867-ik évig tetteleg fennállott központi
kormány közegeinek nyugdíjairól.*

„1. §. Az 1849-ik évtől az 1867-ik évig tetteleg fennállott központi kormánynál alkalmazott tisztviselők és szolgák, úgyszintén ezek özvegyei és árvái által élvezett nyugdíjakra nézve, az 1868-ik XLVII. törvénycikk értelmében következők rendeltetnek.“ stb.

*1870: XLIX. t.-c. a jövedelem-
adóról szóló 1868: XXVI. t.-c. hatályának meg-
hosszabbításáról és némely §-ának módosításáról.*

„2. §. A jövedelemadóról szóló 1868: XXVI. t.-c. 5. §-a következőkép módosíttatik:

Jövedelemadó alá nem tartoznak: stb.

2. a II. osztályban: stb.

f) a pénzügyőri legénység fizetése és nyugdíja, valamint özvegyeik és gyermekeik ellátása;

g) a bányamunkások és özvegyeik nyűg- és kegydíja;

h) azon nyugdíjak és segélyezések, melyeket a testületek és egyletek által alakított alapokból ugyané testületek tagjai vagy özvegyeik és árváik húznak, stb.“

*1871: XVIII. t.-c. a községek
rendezéséről.*

II. Fejezet.

„8. §. A nő a házassági kapcsolat tényleges tartama alatt férje községi illetőségét követi, s megtartja azt az özvegy is,

amennyiben a 10. §. a) pontja értelme szerint illetősége meg nem változik.

9. §. Kiskorú gyermekekre nézve az atya, vagy amennyiben bírói ítélet által a gyermekek feletti gondoskodás az anyára bízott, ennek községi illetősége határoz.

Törvénytelen ágyból származottak az anya községi illetőségéhez tartoznak,

10. §. Azon esetekben, melyekre a fentebbi §-ok nem alkalmazhatók:

a) a honpolgár azon községhez tartozik, amelyben legalább két év óta állandóan lakik és adót fizet;

b) oly egyénekre nézve, kik az a) pont alatti szabály alá nem vonhatók, és a községből, melyben születtek, eltávoztak anélkül, hogy más község illetőségébe felvétettek volna, a szülők, illetőleg az anya községi illetősége határoz; stb.“

IV. Fejezet.

A községi képviselőről.

„35. §. stb. A férj vagy atya államadójába a nő, valamint kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli, stb.“

„40. §. A községben fekvővagyonnal bíró kiskorúakat, és gondnokság alattiakat a gyám, illetőleg gondnok, a nőket, testületet, intézeteket, társulatokat, cégeket, a meghatalmazott képviselőket a választásnál.

Máskülönben a választói jog csak a jogosult által és csak személyesen gyakorolható.“

VI. Fejezet.

A községi eljárásról.

„67. §. stb. Az elaggott jegyzők, s a jegyzők özvegyei és sorsának biztosításáról, segély- és nyugdíjpénztárak vagy gyámintézetek felállítása által a törvényhatóságok szabályrendeletileg tartoznak intézkedni. E célból több törvényhatóság is szövetkezhetik, stb.“

1871: XXIV. t.-c. a Svéd-Norvég

királysággal 1868. évi június 2-án a közbüntetések kölcsönös kiadása tárgyában kötött államszerződésről.

„II. Cikk.

Az alantabb elősorolt büntetendő cselekmények miatt elrendelendő a kiadás, ha a cselekmény a svéd vagy norvég törvény szerint két évi kényszermunkával vagy nagyobb büntetéssel sújtatik, vagy ha az osztrák törvény szerint a „büntett“ fogalma alá vagy pedig a magyar törvények szerint súlyos büntetés alá esik. stb.

3. Kétnejűség, nőrablás, erőszakos nemi közösülés, magzat-elhajtás, a kiskorúaknak szülőik vagy felügyeletükkel megbízott bármely más személy általi elcsábítása vagy megfertőztetése, vérfertőztetés. stb.“

1871: XXVI. t.-c. az olasz

királysággal 1869. évi február hó 27-én a közbüntettek kölcsönös kiadása tárgyában kötött államszerződésről.

„II. Cikk.

A kiadatás a büntető törvények itt felsorolt áthágásainak eseteiben eszközzendő, ha a cselekmény az osztrák törvények által büntetnek minősítetik, illetőleg, ha arra a magyar törvények súlyos büntetést határoznak, vagy pedig, ha azt az olasz törvények a büntettekre határozott büntetéssel rendelik sújtani, stb.

4. Vérfertőztetés, kétnejűség, nőrablás, erőszakos nemi közösülés, kiskorúaknak megfertőztetése vagy elcsábítása rokonaik vagy a felettük való felügyelettel megbízott bármely más személy által, magzat-elhajtás, stb.“

1871: XXXIII. t.-c. a királyi
ügyészségről.

„11. §. A kir. ügyészség egyik tagja sem járhat el oly ügyekben:

- a) amelyekben önmaga a sértett fél; vagy
- b) amelyekben a vádlott vagy a sértett fél az illető ügyészségi tag jegyese vagy felesége, vagy felmenő vagy lemenő ágbeli rokona vagy negyedíziglen oldalrokona, vagy másodízigen sógora, vagy fogadott szüleje vagy gyermeke gyámoltja vagy gondnokoltja; stb.“

1871: XLVII. t.-c. az uruguayi

köztársasággal 1870 december 7-én kötött barátsági, kereskedelmi és hajózási szerződésről.

„XVIII. Cikk.

Ingó javaknak akár végrendeletileg, akár egyébként öröklése, úgy mindennemű és nevezetű ingó tulajdonnak eladás, ajándekezés, csere, házasság, végrendelet vagy bármely módon átruházása tekintetében a szerződő felek mindegyikének polgárai a másik birtokaiban és területein a nemzetbeliével egyenlő kiváltságokat, mentességeket és jogokat fognak élvezni, és semmi esetben más vagy magasabb terhekkel vagy adózásokkal nem fognak illetetni, mint amelyek a nemzetbeliek által fizettetnek vagy jövőben fizettetni fognak, feltéve, hogy a nevezett birtokok-

és területeken hatályban levő törvények- és rendeleteknek magukat mindannyiszor alávetik.“

1871: XLVIII. t.-c.

az Argentina köztársasággal 1870. október hó 27-én
kötött barátsági-, kereskedelmi- és hajózási szerződésről.
„XVIII. Cikk.

Ingó javaknak akár végrendeletileg, akár egyébkénti öröklése, úgy mindennemű és nevezetű ingó tulajdonnak eladás, ajándékozás, csere, házasság, végrendelet útján vagy bármily más módon átruházása tekintetében a magas szerződő felek mind-egyikének polgárai a másik birtokaiban és területein a nemzetbeliékével egyenlő kiváltságokat, mentességeket és jogokat fognak élvezni és semmi esetben más vagy magasabb terhekkel vagy adózásokkal nem fognak illetetni, mint amelyek a nemzetbeliek által fizettetnek, vagy jövőben fizettetni fognak, feltéve, hogy a nevezett birtokok- és területekben hatályban levő törvényeknek és rendeleteknek magukat mindannyiszor alá vetik.“

1871: XLIX. a perui köztársasággal

1870. évi május 2-án kötött barátsági-,
kereskedelmi és hajózási szerződésről.

„Ingó javaknak akár végrendeletileg, akár egyébkénti öröklése, úgy mindennemű és nevezetű ingó tulajdonnak eladás, ajándékozás, csere, házasság, végrendelet útján vagy bármily más módon átruházása tekintetében a magas szerződő felek mind-egyikének polgárai a másik birtokaiban és területein a nemzetbeliékével egyenlő kiváltságokat, mentességeket és jogokat fognak élvezni és semmi esetben más vagy magasabb terhekkel vagy adózásokkal nem fognak illetetni, mint amelyek a nemzetbeliek által fizettetnek, vagy jövőben fizettetni fognak, feltéve, hogy a nevezett birtokok- és területekben hatályban levő törvényeknek és rendeleteknek magukat mindannyiszor alávetik.

Mindegyik magas szerződő fél polgárainak a másik területein az illető polgári törvények szabályaihoz képest ingatlan jószágok szerzése és bírása meg lévén engedve, ugyancsak ezen törvények határozatainak lesznek alávetve mindabban, mi az ingatlan jószágok átruházására és akár végrendeletileg vagy végrendeleten kívül öröklésére vonatkozik.“

*1871: LI. t.-c. a bírósági
végrehajtókról.*

„17. §. A bírósági végrehajtó nem járhat el oly ügyben, amelynél maga, neje, jegyese, gyámoltja, gondnokoltja vagy oly személy van érdekelve, aki vele fel- vagy lemenő ágban, vagy másodízig oldalrokonságban, vagy első ízig sógorságban áll.

Ily esetekben a végrehajtó az illető bíróságot a fennforgó körülményről a meghagyás átvétele után legfeljebb 24 óra alatt értesíteni tartozik.“

1872: VIII. t.-c.

az ipartörvény.

I. Fejezet.

Az ipar megkezdéséről.

„1. §. A magyar korona területén minden nagykorú vagy nagykorúnak nyilvánított egyén, nemre való tekintet nélkül, ezen törvény korlátai közt, bármely iparágat, ideértve a kereskedést is, bárhol, önállólag és szabadon gyakorolhat.“

„23. §. Az iparos elhalálózása esetében az üzletet annak özvegye újabb bejelentés nélkül folytathatja. Özvegy nem létében, vagy ha az ezen jogával élni nem akarna, az üzlet a kiskorú örökösök javára folytatható.“

III. Fejezet.

A segédszemélyzetről.

„68. §. A műhelyekben munkarendnek kell kifüggesztve lenni, melybe következők veendőek fel:

a) a dolgozó személyzet különféle osztályzata és foglalkozása, jelesül a nők és gyermekek alkalmazásának módozata, tekintettel testi erejükre és az utóbbiak iskolai kötelezettségére; stb.“

IV. Fejezet.

Az ípartársulatokról.

„80. §. Ha egy társulati tag halála után annak iparát özvegye vagy árvái számára üzletvezető gyakorolja, az elhunyt tag-sági jogai és kötelességei az özvegyre özvegyeségi idejére, vagy a kiskorúakra kiskorúságuk idejére szállnak át.“

1872: XXXVI. t.-c. Buda-Pest

fővárosi törvényhatóság alakításáról

és rendezéséről.

II. Fejezet.

„37. §. stb. A férj vagy atya államadójába a nő, valamint kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli, stb.“

1873: VIII. t.-c. a személyes

kereseti adóról szóló 1868. évi XXIV. és

XXXIV. törvénycikkek hatályának meghosszabbításáról

és az ez adóra nézve gyakorlatban levő szabályok

némely rendeletének módosításáról.

„2. §. stb. Felmentetnek továbbá a személyes kereseti adó alól: stb.

b) tényleges szolgálatban álló vagy nyugalmazott állami és törvényhatósági tisztviselőknek hitvesei és gyermekei, amennyiben velük közös háztartásban élnek és külön keresetet nem üznek.

3. §. A gyakorlati szabályok 3. §. hatályon kívül tétetvén, annak helyébe a következő rendelet lép.

A személyes kereseti adó a következő osztályzatok szerint vették ki: s íb.

2. a) az 1. pont alatt említett adózóknak, és

b) a jövedelmi adót az I. és II. osztály szerint fizetőknek családtagjai, azaz feleségei, fiai, leányai és testvérei, amennyiben a családfővel közös háztartásban élnek és külön keresetet nem üznek, s amennyiben a jelen törvény 2. §-a a) és b) pontjai szerint a személyes kereseti adó alól felmentve nincsenek

fizetnek:

személyes kereseti adó fejében egy-egy forintot, ha a családfő azon községben, hol a személyes kereseti-adó-kötelezettek lajstromában összeíratott, a megelőző évben 40 frtnál csekélyebb egyenes adót fizetett; két-két forintot, ha a családfő 40 frtnál többet fizetett.

A házközösséghez tartozó családtagok személyes kereseti adójára nézve az eddigi törvényes gyakorlat tartatik fenn.

A kivetés könnyítésére köteles minden adózó előmutatni adókönyvecskéjét. Ki ezt nem teljesíti, az 1868. évi XXI. t.-c. 9. §-a szerint 5—20 forintnyi bírsággal büntettetik.“

„5. §. A gyakorlati szabályok 38. §-a ekkép bővítettik:

Fiúk, leányok, legények, tanoncok, cselédek, gyárakban, kereskedelmi vállalatokban alkalmazott segéd munkások szüleiknél, gyámjaiknál, munkaadóiknál, gazdáiknál s a vállalkozóknál íratnak össze.“

1873: IX. i.-c. a bélyeg és

illetékek, valamint a díjak iránt fennálló szabályok

és az 1868: XXIII. törvénycikk hatályának

meghosszabbításáról és azon szabályok némely rendeletének módosításáról.

„12. §. Ingatlanok átruházásainál az illetéki szabályok szerint az előbbi birtokváltozás kisebb-nagyobb közelségének alapján járó illetékelengedés csak azon átruházásokra nézve tartatik fenn, melyek:

a) a szülők és törvényes gyermekek vagy unokák, úgyszintén az anya és törvénytelen gyermekei és unokái;

b) a szülők és vő vagy meny;

c) a házastársak; stb. közt fordulnak elő.“

1873: XXV. t.-c. az osztrák-magyar monarchia közös külügyminiszterének megbízottja és O Fensége Montenegró fejedelmének megbízottja által 1872. évi szeptember 23-án a közönséges büntettek kölcsönös kiadása iránt megállapított egyezményről.

„II. Cikk.

A büntettek, melyek miatt a kiadás engedélyeztetik, a következők: stb.

4. Vérfertőztetés; kettős házasság, erőszakkal vagy csábítással elkövetett nőrablás; tízennégy éven aluli bármely nemű gyermek ellen elkövetett fajtalanság; a kiskorúak ellen azok szülői vagy az azok fölötti felügyelettel megbízott személyek által elkövetett fajtalanság; magzatelhajtás, stb.“

1873: XXVI. t.-c. a magyar leszámítoló és kereskedelmi bankról.

VI. Cím.

A közgyűlésről.

„43. §. Távollevő részvényesek a közgyűlésen más szavazattal bíró részvényeseknek adandó meghatalmazás által képviselhetik magukat.

Kiskorúak és gondnokság alatt levők, valamint jogi személyek törvényesen kirendelt és alapszabályszerű képviselőik, nők meghatalmazottjaik által gyakorolják szavazat jogukat, ha maguk ezen képviselők és meghatalmazottak nem is lennének részvényesek.

A meghatalmazás kellékeit az igazgató-tanács határozza meg.“

1873: XXIX. t.-c. a házközösségek rendezése tárgyában 1872. június 9-én a bánási határőrvidék és a titeli zászlóalj számára kibocsátott s némely közigazgatási intézmény megváltoztatására célzó királyi rendelet törvénybe iktatásáról.

„5. §. Ha a szavazási joggal bíró mindkét nembeli házközösségi tagok többsége kívánja, a házközösségi kötelék felbontható. Ez esetben az ingó és ingatlan vagyon a házban lakó és az azon kívül még élő, s a kilépésre törvényesen jogosult vagy kielégítés nélkül valamely más törvényes módon a házból kilépett tagok között egyenlő részben felosztandó.

A törvényes örökösödésnek csak akkor van helye, ha az elsorolt igényjogosult egyének közül többé egy sem létezik.

6. §. Ha a házbéli tagok a közösségi kötelék megtartása mellett kívánnak megosztzni a karánsebesi, teregovai, ó-orsovai és

bosoviczi járásban minden osztályrésznek legalább hat, a többi járásokban pedig legalább nyolc holdnyi telekből kell állania.

A felosztás a férfi- és nőnemű családtagok létszáma szerint történik.

A házközösségi társtagok közt barátságos egyezség folytán létrejött osztálylevelek a szolgabíróság előtt történt kiállítás napjától fogva a felekre nézve kötelező erővel bírnak,

Az ingatlan birtoknak az érintett mértéken aluli felosztása a házközösségi kötelék felbontásával (5. §.) egyenlő.“

*1874:11. t.-c. a Nagy-Britannia
és Irhon egyesült királyságával 1873. december 3.-án
a közönséges büntettek kölcsönös kiadatása iránt
kötött államszerződés tárgyában,*

„/I. Cikk.

Azon büntetendő cselekmények, melyek miatt a kiadás engedélyezendő, a következők; stb.

9. Erőszakos nemi közöszülés.

10. Elragadás. stb.“

*1874:XXIII. t.-c. a nők
teljeskorúságáról.*

„1. §. Hajadonok 24-ik életévük betöltével teljeskorúakká válnak és minden, a teljeskorúsággal járó jogok élvezetébe lépnek,

2. §. Minden nő, tekintet nélkül életéveire, férjhezmenetelével íeljeskorúvá lesz s e jogot akkor is megtartja, ha az 1. §-ban meghatározott életkor betölte előtt özvegységre jut, férjétől bíróilag elválasztatik, vagy házassága föloldatik.

3. §. E törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bízaik meg.“

*1874:XXXIU. t.-c. az 1848: V.
törvénycikk és az erdélyi II. törvénycikk
módosításáról és kiegészítéséről.*

I. Fejezet.

A választói jog.

„1. §. Országgyűlési képviselő-választásnál választói joguk van az ország mindazon bennszületett vagy honosított polgáráinak — a nőket kivéve — kik 20-ik évüket betöltötték és az 1848: V. törvénycikk 1. és 2. §§-ai, valamint az erdélyi 1848: II, törvénycikk 3, és 4. §§-aiban megállapított és a következő §§-okban részletesebben meghatározott kellékekkel bírnak.“

„3. §. Szabad királyi és rendezett tanácsú városokban vá-

lasztói joggal bírnak azok, kik kizáró tulajdonul vagy hitvесеikkel, illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen:

a) oly házat bírnak, mely házadó alá eső, legalább három lakrészt foglal magában, habár az ideiglenesen adómentes is;

b) oly földet bírnak, mely 16 frt. tiszta jövedelem után van földadóval megróva.

4. §. Az ország azon részeiben, melyekre az 1848: V. t.-c. hatálya kiterjed, választói joggal bírnak azok, kik nagy és kis községekben úrbéri értelemben *vett* $\frac{1}{4}$ telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot kizáró tulajdonul, vagy hitvесеikkel s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak, bármelyikre legyen is ez közülök telekkönyvileg felvéve stb.

5. §. Az ország azon részeiben, melyekre az 1848: II. erdélyi törvénycikk hatálya kiterjedt, nagy és kis községekben választói joggal bírnak azok. stb.

6. §. Választói joggal bírnak továbbá azok:

a) kik kizáró tulajdonul, vagy hitvесеikkel, illetőleg kiskorú gyermekeikkel a 4. §-ban említett módon oly házat bírnak, mely legalább 105 frtnyi évi tiszta jövedelem után rovatott meg ház-béradóval, stb.“

1874: XXXV. t.-c. a királyi
közjegyzőkről.

V. Fejezet.

A közjegyző hatásköréről általában.

„49. §. A közjegyző, mint ilyen, nem járhat el oly ügyekben: stb.

b) amelyekben felesége vagy jegyese, fel- vagy lemenő ágbeli rokonai, továbbá oly személyek vannak érdekelve, akik vele legalább is másodíziglen oldalrokonságban, első ízigleni sógorságban, fogadott szülei, vagy fogadott gyermeki viszonyban állanak; stb.“

VI. Fejezet.

Okirat felvétele.

„72. §. stb. Nem lehetnek tanúk: stb.

e) kik a közjegyzővel vagy valamelyik féllel a 49. §-ban b), c) alatt érintett viszonyok valamelyikében, avagy a közjegyzőnek, illetőleg félnek szolgálatában állanak (70. §.).

73. §. Ha egy másik közjegyző közreműködése is vétetik igénybe, tanuk jelenléte nem szükséges.

A 49. §-ban érintett viszonyok azonban a másik közjegyzőre nézve is kizáró akadályt képeznek, stb.“

1875: III. t.-c. a nyilvános
 betegápolás költségei fedezéséről.
 I. Fejezet.

„1. §. A nyilvános gyógy-és betegápolási, úgyszintén szül-
 liázi költségeket, mennyiben azokat maguk az ápoltak vagyontalanság miatt megtéríteni nem képesek, a következők kötelesek viselni:

- a) a szülők gyermekeikért;
- b) a gyermekek szülőikért;
- c) a hitestársak egymásért; stb.

2. §. Ha a rokonok és hitestársak vagyontalanok és általában oly egyének, társulatok, vagy alapok nem léteznek, melyek ezen költségviselésre kötelezhetők, úgy ez a 4. §-ban felsorolt esetek kivételével azon törvényhatóság által térítendő meg, melynek területéhez az ápoltnak illetőségi községe tartozik.“

4. §. Az ápolási költségek következő esetekben az államkincstár által térítetnek meg: stb.

c) az állami, úgy a nyilvánossági jelleggel felruházott kórházakban és gyógyintézetekben ápoltt elmebetegekért, ha ezek, valamint az érettök fizetni köteles rokonok vagy hitestársak vagyontalanok; stb.“

„9. §. Közkórházakban és gyógyintézetekben ápoltt és gyógyíthatatlanoknak nyilvánított bármily vagyontalan betegeket az illetőségi község további ápolás és gondozás végett átvenni tartozik.

E kórházakban és gyógyintézetekben ápolandó vagy ápoltt betegek, valamint a külföldi ápolásban tartott egyének szállításából felmerült költség, amennyiben ez az ápolttak vagy az azokért fizetni köteles rokonok vagy hitestársak vagyonából ki nem kerül, az illetőségi község által fedezendő. stb.“

1875: VII. t.-c. a földadó szabályozásáról.

III. Fejezet.

Végrehajtó közegek.

„30. §. A földadó-bizottságok a megjelent tagok számának tekintetbevétele nélkül határozatképesek, Üléseik nyilvánosak s azokról rendes jegyzőkönyv vezetetik,

A tagok rendszeren meghívandók. De sem az egyéni érdekeket közvetlenül érintő osztályba-sorozási munkálatok és azok elleni felelőszékek elintézésénél, sem a bizottsági üléseken való határozathozatalban, sem vizsgálati kiküldésekben és véleményadásban nem vehetnek részt, ha oly kérdés merül fel, melyben

a) saját *személyükre* nézve érdekeltek lévén, közvetlenül vagy közvetve, kártól tarthatnak vagy hasznot remélhetnek;

b) ha feleség vagy jegyes, fel- vagy lemenő ágbeli rokonaik

vagy oly személyek vannak érdekelve, kik velük negyed izig oldalrokonságban, vagy másod izig sógorságban, továbbá fogadott gyermeki, végre gyámsági vagy gondnoksági viszonyban állanak. Határozataikat a jelenlevők szavazattöbbséggel hozzák.

A szavazatok egyenlő megoszlása esetében az elnök szavazata dönt.

Minden bizottságnak jogában áll szakértőket hallgatni ki.“

1875: XXII. t.-c. a tőkekamat és
járadék-adóról.

„1. §. Tőkekamat- s járadék-adó tárgyát képezi mindazon vagyon, mely a föld-, ház- és kereseti adó, valamint a nyilvános számadásra kötelezett társulatok és egyletek adója által közvetve vagy közvetlenül nem érintetik; képezik jelesül: mindazon kamatok, osztalékok és jutalékok, melyeket az ország valamely lakosa (egyén vagy erkölcsi személy) a következő jövedelemforrásokból, úgymint:

1. bel- vagy külföldről folyó életjáradékokból, özvegyi ellátásból vagy rokonsági év járadékból huz; stb.

2. §. Kivétetnek: stb.

14. 315 forintot túl nem haladó kamat vagy életjáradék, amennyiben az illető fél összes jövedelme adósságainak levonása nélkül a nevezett összegnél nem több.“

„4. §. Azon életjáradékok után, melyek özvegyi jog címén az özvegy ellátására kiszolgáltatattak, valamint azok után is, melyek szülők részére a gyermekeknek vagy unokáknak átengedett vagyonért kikötöttek, 5%, minden egyéb élet és év járadékok, valamint az 1. §. 2., 3., 4., 5. és 6. pontjai alatt említett tőkékből és jogosítványokból folyó, a 3. §. rendeletei szerint számított jövedelem után pedig 10% fizetendő tőkekamat és járadékadól, stb.“

1875: XXIX. t.-c. a keresetadóról.

I. Fejezet.

A keresetadó tárgyról és osztályáról.
2. §. A keresetadónak négy osztálya van. stb.
A III. osztályba tartoznak: stb.

d) mindazok, kik évi vagy havi fizetéssel vagy tiszteletdíjjal egybe nem kötött szellemi (értelmi) vagy művészi foglalkozást űznek, ú. m. ügyvédek, mérnökök; orvosok, sebészek, szülésznek, írók, művészek, magántanárok tanítók stb.; végre a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek igazgatói és azok igazgató-tanácsának tagjai, a jelenléti jegyekért járó összegekre nézve. stb.

A IV. osztályba tartoznak:

Az állandó fizetést, nyug-, kegy- vagy tiszteletdíjat húzó

állami, törvényhatósági, közalapítványi, községi, egyházi, társulati és magántisztek, tisztviselők, hivatalnokok, közegek, nyugvagy kegydíjt húzó özvegyek; — állandó alkalmazásban lévő üzletvezetők, felügyelők, kezelők, könyvvivők, pénztárnokok s általában a 40 frt-nál több havi díjt húzó segédek, segéd munkások, állandó fizetést húzó lelkészek, tanárok, tanítók, nevelők, írók, művészek; — végre a hivatalszolgák.“

„4. §. A keresetadó a családfőre és azon családtagokra, kik a 16-ik életévüket már betöltötték, külön vettetik ki.

Családfőnek tekintetik a férj, az özvegy, az elvált hitves, a magánosan élő egyén, házközösségeknél a házközösség feje.

Családtagokul tekintetnek a feleség, a családfővel egy háztartásban élő és külön önálló keresetet nem űző vérszerinti vagy fogadott gyermekek és rokonok; végre házközösségeknél a családfővel közösen élő házközösségi tagok.

Azon családtagok, kik valamely képezdének tanítványai, keresetadó alá nem esnek.

A családtag kereseti adóját a családfő fizeti.

5. §. Keresetadó alá nem tartoznak:

1. Az I. osztályban: stb.

c) a pénzügyőrök, a szemlészeket is ide értve, a megyei és városi hajdúk, pandúrok és fogházak őrei rendes zsoldjuk, valamint nyűg- és kegydíjaira nézve; ha ezeken kívül más keresetük nincsen;

d) a c) pont alatt felsoroltak özvegyei és gyermekei nyug- és kegy díjaira nézve;

e) a bányamunkások és azok özvegyei nyug- és kegy díjaira nézve; stb.

3. A IV. osztályban: stb.

c) a Mária Terézia lovagrenddel és vitézségi érdemmel összekötött járandóságok és a nevezett rend vitézeinek és özvegyeinek járó nyűg- és kegydíjak; stb.

f) azon nyűg- és segélydíjak, melyeket testületek és egyletek által alakított alapokból ugyan e testületek és egyletek tagjai vagy özvegyeik és árváik húznak;

g) tényleges szolgálatban álló vagy nyugalmazott állami és törvényhatósági tisztviselők hitvesei és gyermekei, amennyiben velők közös háztartásban élnek és külön keresetet nem űznek.“

//. Fejezet.

A keresetadó megszábasáról az 1-ső osztályban,

„7. §. Keresetadó fejében fizetnek: stb.

b) A házi cselédek és napszámosok:

a családfő és férficseléd 4— frt.,
 a nőcseléd 2— „
 a családtag 1-20 „
 stb.“

IV. Fejezet.

A keresetadó megszabásáról a III. osztályban.

„20. §. Lakbér alatt azon bér értetik, melyet az illető egyén-saját maga, vele közös háztartásban élő neje vagy családja a lakásért fizet vagy fizetne, ha a lakot bérben bírná, — az ingyen. használt lakok bérértéke becslés útján állapíttatik meg. stb.“

1875: XXXII. t.-c. a népoktatási nyilvános tanintézetek s nyilvános kisededővő intézetek tanítóinak s nevelőinek nyugdíjazásáról, valamint azok özvegyeinek és árváinak gyámolításáról.

„1. §. A nyilvános népoktatási tanintézetek, a nyilvános, árva- és szegény gyermekeket nevelő intézetek (amennyiben tanfolyamuknál fogva a népiskolák körébe tartoznak) s szeretetházak, úgyszintén a nyilvános kisededővő intézetek (gyermekkeretek) tanítóinak s tanítónőinek, nevelőinek s nevelőnőinek számára egy országos nyugdíj és gyámintézet állíttatik, melyből a jelen törvény értelmében jogosított tanítóknak (tanítónőknek) rendes nyugdíj, özvegyeiknek és árváiknak pedig rendes segélypénz biztosíttatik.

I. A nyugdíjra és segélypénzre való jogosultság.

2. §. Nyugdíjra jogosítottak:

1. Az 1868: XXXVIII. t.-c. értelmében bármely nyilvános; népiskolában alkalmazott mindazon rendes- és segédtanítók[^] avagy tanítónők, kik az 1868-iki népiskolai törvény 133. §-a értelmében képesített okleveles tanítók; valamint azon, bár nem okleveles tanítók, kik az 1868: XXXVIII. t.-c. kihirdetésekor már rendes tanítókul alkalmazva voltak és azóta tanítói képességüket vagy gyakorlatilag az állami tanfelügyelő előtt, vagy valamely nyilvános képezdében letett vizsga által igazolták s erről bizonyítványt mutathatnak fel.

2. Nyilvános óvó intézetekben (gyermekkeretekben) alkalmazott okleveles óvók vagy nevelők (nevelőnők), kik a közoktatási miniszter által megállapított tanfolyamot valamely nyilvános intézetben elvégezték, vagy legalább kellő sikerrel letett vizsgán nyertek képesítő oklevelet.

3. A népiskolai tanfolyammal ellátott és az 1868: XXXVIII. t.-c. 17. §-a értelmében nyilvános intézetekül tekinthető árvaházaknak és szeretetházaknak a népiskolai tanítósággra is oklevél-

lel képesített nevelői s igazgatói (nevelőnői s igazgatónői).

Mindazon tanítóknak (tanítónőknek), nevelőnőknek és óvóknak, akár felekezeti, akár községi, akár egyéb nyilvános (illetőleg nevelő vagy óvó) intézetben töltött szolgálati idejük egyenlően beszámíttatik a nyugdíjazásnál.

3. §. Segélypénzre jogosítottak:

1. A nyugdíjra jogosított tanítók, nevelők s óvók özvegyei, az alább előadandó esetekben és módon.

2. A nyugdíjra jogosítottaknak nyugdíjaztatásuk előtt kötött házasságból származott árvái, életük 16-ik évének betöltéséig, vagy ezen kort megelőzőleg férjhez menetelőikig, avagy egyéb módon való ellátásukig, az alább előadandó esetekben és módon. A segélypénzre jogosított özvegyek és árvák a gyámpénzt egyenlően megkapják, halt légyen meg az illető tanító vagy tanítónő akár tetteges szolgálat közben, akár már nyugdíjazott állapotban.“

II. Végkielégítés és nyugdíjazás.

„8. §. A szolgálati évek a tanítókra nézve legalább 21-ik, a tanítónőkre nézve legalább 20-ik életévük betöltése után törént alkalmaztatásuktól fogva számíttatnak, stb.“

„10. §. A nyugdíjra jogosított tanító, tanítónő, nevelő, nevelőnő, saját kérelme nélkül, sőt akarata ellenére nyugdíjazható:

1. ha 65 éves korán felül bebizonyítatik, hogy öregségi elgyengülés miatt a tanítói hivatal betöltésére egyáltalán képtelen;

2. bármely életkorában bebizonyítatik, hogy elmebetegség (őrültség) vagy egyéb betegség s elnyomorodás miatt a tanítói hivatal betöltésére teljesen és véglegesen képtelen, stb.“

III. Özvegyek és árvák gyámolítása.

a) Özvegyek gyámolítása.

„13. §. A nyugdíjra jogosítottnak felesége, férje halála esetén, évenként rendes özvegyi segílyt kap, ha férje legalább 10 beszámítható éven át szolgált és legalább egy éven át élt vele házasságban s férjénél legfőlebb 20 évvel ifjabb.

Oly özvegy, ki még egy évig sem élt férjével házasságban, csak azon esetben nyer segélypénzt, ha bebizonyítja, hogy férje összekelésükkor nem szenvedett azon betegségben, mely halálát okozta.

14. §. Azon özvegy, kinek férje már 10 évig szolgált, s ki férjével legalább egy évig élt együtt házasságban, az özvegyi gyámpénzt élethosszig élvezi. Ha ismét férjhez megy, özvegyi díját elveszti ugyan házassága tartamára; de ha megint özvegy marad és második férje után sem kap özvegyi nyugdíjat, akkor ismét megkapja előbb húzott özvegyi gyámpénzét, vagy pedig férjhezmenetelekor az őt megillető gyámpénznek két évi összegét kapja

végkielégítésül. A férjhez menő özvegyeknek nyilatkozniok kell az iránt, hogy ezen végkielégítést kívánják-e, vagy pedig ismét férjhez menetelük esetére fentartják igényüket a rendes segélypénzre.

15. §. Az özvegyi segélypénz évi összege a férj részére 40 évi szolgálata után biztosított nyugdíjösszeg 40%-át képezi, mely a házastárs halála napjától számított fél év múlva tétetik folyóvá.

16. §. Özvegyi segély pénzre nem lehet joga azon özvegynek:

1. aki a 13. §. értelmében nem jogosított segélypénzre;
2. aki az elhunyt férjjel már annak nyugdíjba helyezése után lépett azon házasságra, melyből segélypénzre igényét származtathatná, kivéven azon esetet, ha férje az egybekelés után ismét tényleges tanítói szolgálatba lépett s egy évnél tovább szolgált;
3. aki férje halálakor maga is rendes fizetéssel ellátott tanítónői hivatalban van, vagy ily hivatala után nyugdíjat élvez.

Azonban, aki kénytelen volna a tanítónői pályát elhagyni, kivéven, ha a törvény értelmében vétség miatt mozdított el, vagy önhibáján kívül alkalmazás nélkül maradna, az akkor igénybe veheti a férje után járó özvegyi segélypénzt azon esetben, ha maga nem kaphatna azzal legalább egyenértékű nyugdíjat;

4. aki törvényesen elvált azon házastársától, ki után a segélypénzt kapná, hacsak az elvásztó ítélettel nem igazolja, hogy az elválás oka nem ő volt;

5. kinek házastársa a fennebbi 12. §. értelmében elvesztette nyugdíjra jogosítottságát.

17. §. A már megnyert özvegyi segélypénz is akár ideiglenesen, akár véglegesen az illetékes hatóság (11. §.) által megvonható az illetőtől súlyos erkölcsi kihágása vagy erkölcstelen élete miatt, sőt feltétlenül megvonandó azon esetben, ha a gyámoltott büntényért bírói ítélettel sújtott,

b) Árvák gyámolítása.

18. §. A nyugdíjra jogosított óvók, nevelők s tanítók, valamint nevelőnők és tanítónők mindazon törvényes árváinak, kik még a nyugdíjazás előtt kötött házasságból származnak, rendes évi segélypénz biztosítatik, ha azon szülőjük, ki után a gyám-pénzt nyerik, legalább 10 beszámítható évig szolgált.

Tíznel kevesebb szolgálati idő után elhunyt szülők árvái pedig csak akkor nyernek segélypénzt, ha teljes szegénységük kímültattatik és szülőjük legalább öt évig szolgált.

Az ekként gyámolítandó árvák a szerint segélyeztetnek különböző összegekkel, amint vagy olyanok, kiknek sem apjuk, sem anyjuk nincsen, tehát egészen szülőtlenek, vagy olyanok, kiknek egyik szülőjük él.

19. §. A szülőtlén árvák segélypénzének összege:

1. ha csak az egyik szülő volt tanító (tanítónő, óvó), akkor minden árvára fejenként 50 ft.;

2. ha mind a két szülő nyugdíjra jogosított óvó vagy tanító volt s mind a kettő legalább 10 beszámítható évig szolgált, akkor mindegyik árvára 75 ft.

20. §. Ha az anya él és özvegyi segélypénzt húz, akkor egy gyermekre nem számítatik külön segélypénz, hanem egy gyermek felül mindegyik számára 25 írt.-ot kap.

21. §. Ha pedig az özvegy anya maga is tanítónő volt és mint ilyenek nem özvegyi, hanem tanítónői nyugdíja van, akkor a saját maga számára nyert nyugdíjon felül mindegyik gyermeke számára azok apja után járó évi 20 írt. segélypénzt kap. Az ily segélypénzek egész összege azonban 100 forintot nem haladhat túl.

22. §. Az egyazon szülő után jogosított árváknak a 20., illetőleg 21. §-ban rendelt összes segélypénz összege nem haladhatja túl az ugyanazon tanítói állomás után járandott özvegyi segélypénz összegét.

23. §. Ha az özvegy nő férjhez megy s ez által özvegyi segélypénzét (legalább házassága tartamára) elveszti, akkor ezen idő alatt a már kiutalványozott segélypénzt az árvák tovább is élvezik, a fennebbi §-ok értelmében.

24. §. Azon időtől fogva, melyben az anya vagy atya is elhal és így a gyermekek egészen szülőtlén árvákká lesznek, róluk a 19. §. 2. p. értelmében kell gondoskodni.

Hasonlóul szülőtlén árvákkul tekintendők a 18. §. értelmében segélypénzre jogosított azon árvák, kiknek anyja házassági elválás vagy valami saját hibája miatt segélypénzét elveszti, vagy gyámpénzt nem is nyert,“

IV. A nyugdíj- és gyámpénztár jövedelmei.

„27. §. A nyugdíj és gyámpénztár jövedelmeit képezik: a) a nevelők, óvók és tanítók (illetőleg nevelőnők s tanítónők), valamint az iskolafentartók egyszer-mindenkorra teendő befizetései; stb,

28. §. Egyszer-mindenkorra köteles a nyugdíj-, özvegy-, ár- vagyámpénztárba fizetni: stb.

3. az országos tanítói nyugdíj-pénztár terhére nyugdíjazott minden oly óvó és tanító, illetőleg óvónő, és tanítónő, kinek gyámpénzre jogosított felesége vagy gyermeke van, nyugdíjaztatásakor a nyert nyugdíjnak 2%-át;

4. minden iskola-fentartó akár egyházi, akár polgári község, akár más testület vagy magános 10 forintot akkor, midőn az általa fenntartott iskolának egy tanítója vagy nyugdíjaztatik vagy

szolgálat közben meghal s gyámolítandó özvegyet vagy árvát, hagy maga után.

29. §. Egész szolgálata tartama alatt évenként köteles fizetni: 1. minden óvó, segédtanító s elemi rendes tanító (illetőleg tanítónő), a számára 40 évi szolgálat után biztosított nyugdíj-összeg 2% -át vagyis 6 frtot; stb.“

1875: XXXVII. t.-c. a
kereskedelmi törvény.

Első rész.

Első cím.

„6. §. Hogy a kereskedés mint iparjogosítvány, kik által és mily feltételek mellett gyakorolható, az ipartörvény (1872-ik VIII. t.-c.) s az e részben fennálló külön törvények és rendeletek határozzák meg.“

Második rész.

Hetedik cím.

///. Fejezet.

Életbiztosítás.

„499. §. Az életbiztosítási ügylet egy harmadik személy halála esetére csak akkor érvényes, ha ennek vagy törvényes képviselőjének beleegyezésével köttetik, vagy ha a szerződő fél kimutatja, hogy a biztosítottnak életbenmaradása érdekében fekszik.

Kivételnek e tekintetben házastársakra, fel- és lemenő ágbeli rokonokra és jegyeesekre nézve van helye, kik egymás életét feltétlenül biztosíthatják.“

Átmeneti és vegyes intézkedések,

„551. §. A jelen törvény azon határozatai, melyek szerint a kereskedelmi cégek a cégjegyzékbe bevezetés végett bejelentendők, és az aláírások a kereskedelmi ügyek elintézésére hivatott törvényszéknél hitelesítendőek, illetőleg hiteles alakban bemutatandók, azon kereskedők által is megtartandók, kik üzletüket a jelen törvény hatályba lépte előtt már megkezdették, akár voltak bejegyezve, akár nem. E célra a most említett időponttól számítandó hat hónapi határidő állapíttatik meg, melynek eltelte után a késedelmesekek a törvényes határozatok megtartására a 21. §-ban kiszabott pénzbírság terhe alatt szorítandók. stb.

552. §. Míg a jelenlegi csódtörvény hatályban van, az 1840. évi XVI. t.-c. 9, §-ának a női hozomány, hitbér és jegyajándék bejegyzésére vonatkozó határozatai érvényben maradnak.

A jelen törvény hatályba léptéig bejegyzett hozomány, hit-

bér és jegyajándék az új cégjegyzékekbe bevezetés végett az 551. §-ban megállapított határidő alatt bejelentendő, ellenkezőleg csőd esetében elsőbbséggel nem bír. E bevezetést a nő is kérheti.“

1875: XXXVIII. t.-c. az Orosz-
országgal 1874. október 15-én, a közönséges büntette-
sek kölcsönös kiadatása iránt kötött államszerződés
becikkelyezéséről.

II. Cikk.

„1. §.

A kiadásnak csak azon esetben lesz helye, ha az elítélés vagy az üldözés oly szándékos cselekvényre vonatkozik, mely azon állam területén kívül követtetett el, amelytől a kiadatás követel-
tetik és amely a megkereső állam és a megkeresett állam törvé-
nyei szerint egy évi fogságnál nagyobb büntetést vonhat maga
után. Ezen megszorítás mellett a kiadatásnak helye lesz a követ-
kező büntetendő cselekmények miatt, ideértve a kísérlet és a ré-
szesség eseteit is, névszerint: stb.

2. Kétéjűség, nőrablás, erőszakos nemi közönsülés, magzat-
elhajtás, a szemérem ellen erőszakkal elkövetett merénylet, va-
lamely az egyik avagy a másik nemhez tartozó 14 éven alóli gyer-
meknek személyén vagy személyével a szemérem ellen erőszak
nélkül elkövetett merénylet, a kiskorúaknak szülőik vagy a fel-
ügyeletükkel megbízott bármely más személy által elkövetett el-
csábítása vagy megfertőztetése. stb.“

1875: XLVII. t.-c. az általános
jövedelmi pótdóról és az 1875: XXIX. t.-c.
néhány rendelkezésének módosításáról.

„1. §. Általános jövedelmi pótdó fizetendő azon jövedelem
után, mely; stb.

6. bel- vagy külföldről folyó életjáradékokból, özvegyi ellá-
tásból vagy rokonsági év járadékokból, kézi vagy jelzáloggal biz-
tosított vagy egyszerű adóslevelekre, váltókra vagy bármennemű
magánkötvényekre, bel- vagy külföldön kölcsön adott, továbbá
hitbizományi, családi és alapítványi tőkékből, belföldi földbirtok-
kal összekötött, a földadó tárgyát nem képező dologi jogosítvá-
nyokból, külföldön fekvő ház vagy földbirtokból, ipari, kereske-
delmi s bármi nevezet alatt értendő külföldi részvényekből, —
végre törvényhatóságok, községek és társulatok által kibocsátott
s külön törvényekkel adómentesség kedvezményében nem része-
sített kötvényekből származik.

2. §. Általános jövedelmi pótdó alá nem tartoznak: stb.

3. azok, kik az 1875: XXIX. t.-c. szerint mint családtagok
vannak adóval megróva; stb.“

1875: *LI. t.-c.* a közös hadsereg (haditengerészet) és a m. kir. honvédség egyéneinek katonai ellátásáról.

Halálózási negyeddíj, illetőleg a nyugállományban elhaltak családjai számára járó végkielégítés.

„25. §. A díj osztályzatba sorozott nyugalmazott katonai egyén elhalálózása esetében a hátramaradt családnak az elhalálózott három havi nyugdíjának megfelelő halálózási negyeddíj jár.

Család alatt csak az elhalálózottnak törvényes neje, — föltéve, hogy ez utóbbi ha elvált, nem saját hibájából vált el törvényesen férjétől — továbbá a házasságból eredő vagy törvényesített, szülői gondviselés alatt álló gyermekek értendőek.

26. §. A hadsereg nyugállományában elhalt, díj osztályzatba nem sorozott egyének hátramaradt családjainak (25. §. 2-ik bekezd.) netaláni állandó ellátásra való igényeik érintetlenül hagyásával, 50 forint végkielégítés jár.

27. §. Azon elhalálózottak családjainak (25. §. 2-ik bekezdés), kik a nyugállományban házasodtak meg, halálózási negyeddíj, illetőleg végkielégítés csak azon esetben jár, ha a férj vagy atya, házasságra kelése után ismét állandóan volt alkalmazva katonai szolgálatban s ezután újólág nyugalomba helyeztetett, vagy ha bárcsak ideiglenesen volt is alkalmazva, de az ellenség előtt történt megsebesülés vagy egyéb szolgálat közben, — saját hibáján kívül szenvedett sérülés vagy kórházi szolgálatban kapott ragadós betegség folytán múlt ki.“

Az elhalálózottak családjait megillető halálózási negyeddíj és a lakás használatának joga.

„59. §. A rokkantak házainak ellátási állományában elhalálózott, díjosztályba sorozott egyének családjai részére (25. §. 2. bekezdés), a férj, illetőleg atya által húzott havidíj három havi összegének megfelelő halálózási negyeddíj jár, az ellátási állományban elhalálózott nyugdíjban részesült, de díj osztályzatba nem sorozott katonai egyének hátrahagyott családjai pedig ötven forint végkielégítésben részesülnek.

60. §. Azon elhalálózott egyének családjainak (25. §. 2. bekezdés), kik a rokkantak házaiban voltak elhelyezve, a halálózási negyeddíjon vagy végkielégítésen kívül, még az elhalálózott által a rokkantak házában használt lakásnak az elhalálózás napjára legközelebb következő, helyben szokásos, felmondási idő lejártáig elfoglalva tartására van igényük.“

A rokkantak házainak ellátási
állományában elhalálozott legénység családjainak
járó végkielégítés,

„108. §. Az első módozat szerint házasságra kelt s a rokkantak házainak ellátási állományában elhalálozott legénység családjainak (25. §. 2. bekezd.) harminc forint végkielégítés jár, mely összeg az illetőknek a családfő elhalálozásakor azonnal, úgy mint a haláleset utáni napon szolgáltatandó ki.“

*1876: V. t.-c. a községek
rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. t.-c.
módosításáról és kiegészítéséről.*

„2. §. Törvényes vagy törvényesített gyermekek atyjuk illetőségét követik.

Törvénytelen ágyból származott gyermekek azon község kötelekébe tartoznak, melybe születésük idején anyjuk tartozott.

Az örökbefogadott kiskorú gyermekek az örökbefogadónak illetőségét követik.

3. §. A nő férje illetőségét követi és azt mint özvegy is megtartja mindaddig, míg önjogúlag más községi illetőséget nem szerez.

A nő ha férjétől bíróilag elválasztott, vagy ha a házassági kapocs bíróilag felbontottnak mondatott ki, azon község kötelekébe lép vissza, melyhez férjhez menetelig tartozott.“

*1876: XIII. t.-c. a cseléd
és gazda közti viszony szabályozásáról, a
gazdasági munkásokról és napszamosokról.*

„4. §. Családi viszonyok között a cselédség fogadása rendszert a családfőt, a férfit illeti, de a ház körül és belszolgálatra való cselédeket a ház asszonya is fogadhat fel, nézetkülönbség esetében azonban a férj szava ezekre nézve is döntő, ki ily cselédet, ha már szolgálatban állott, a törvényes felmondási idő megtartása mellett elbocsáthat.“

„9. §. Férjnél levő asszonyok, ha férjeik ellenzik, nem léphetnek szolgálatba. Kivételnek e szabály alól a férjeiktől törvényesen, akár ideiglenesen, akár végképen elválasztott asszonyok.“

„22. §. A szerződés megkötése után nem köteles a cseléd szolgálatba lépni: stb.

b) ha a női cseléd férjhez megy és a férj beleegyezését általában megtagadja, hogy neje szolgálati viszonyba lépjen; stb.“

„51. §. Jogcs a felmondás a 61—67. §§-okban megállapított felmondási idő előtt is

I. A gazda részéről:

stb. f) ha a nőcseléd terhes állapotba jut.

II. A cseléd részéről:

stb. b) ha a cseléd házassága által önállóságra tehetne szert, melyre a szolgálati idő betöltése esetén nem lehetne kilátása; ezen felmondás azonban a cselédre nézve érvényét veszti, ha a felmondási idő lejártáig, az őt felmondásra jogosított feltevés alaptalansága kiderül; stb.

d) ha személye felett nem rendelkezhető kiskorú, atyja vagy gyámja beleegyezése nélkül szegődött be s ezen beleegyezést a hatóság nem pótolta (8. §.) s az atya vagy a gyám a szolgálatból való kilépést követeli; úgy szintén, ha a férjezett asszony férjének ellenzése dacára állott be s ez őt visszaköveteli; stb.“

52. §. Felmondás nélkül is jogosítva van, stb.

II. a cseléd jogosítva van szolgálatát rögtön elhagyni:

stb. B) ha a gazda oly lépésre akarja cselédjét csábítani, melyet a jó erkölcsök vagy törvények tiltanak; stb,“

1876: XIV. t.-c. a közegészségügy rendezéséről.

Első rész.

II. Fejezet.

„16. §. Magán és nyilvános szülházak, a lelencek és a dajkaságba adadni szokott kisdedek szigorú hatósági és orvosrendőri felügyelet alá helyezendők,“

III. Fejezet.

„24. §. Az, ki saját lakásán valamely csecsemőt szoptatás avagy kisdedeket dajkálás végett akar elvállalni, tartozik e szándékát a község elöljáróságának bejelenteni: ez — miután a dajka egészségi állapotát és azon helyiséget, melyben a csecsemő vagy kisdedek elhelyezése történnék, előzetes, orvosi vizsgálat alapján kielégítőnek találta, az engedélyt megadhatja, ellenkező esetben az engedélyt egyelőre megtagadja, s az ügyet a közegészségi tárgyakban elsőfokú hatóságnak határozathozatal végett bejelenti.

25. §. Szoptatásra ugyanegy nő egy csecsemőnél többet nem vállalhat.

A dajkálásba adott csecsemőket a község elöljárósága jegyzékbe venni tartozik.

A dajkák bánásmódját, a kisdedek táplálását és hogylétét első sorban a hatósági és községi orvosok, ahol pedig községi orvos nem létezik, a községi elöljáróságnak e célra kirendelt tagja

vagy tagjai gyakori szemlék által folytonosan ellenőrzik s a tapasztalatról hatóságuknak jelentést tesznek.

26. §. Altató vagy kábító szereknek orvosi rendelet nélkül való alkalmazása, amennyiben ez büntettet vagy vétséget nem képezne, minden egyes esetről 5—20 fitnyi bírsággal, esetleg 4 napig terjedhető fogsággal büntetendő.“

VII. Fejezet.

Szülésznői gyakorlat.

„49. §« Mindazok, kik bármily jogon, jelen törvény kihirdetéséig szülésznői gyakorlatot folytattak, abban továbbra is meghagyatnak.

A jogcím nélkül tényleg bábáskodó nők tartoznak egy év alatt a jogosultságot az alább következő módok egyikén megszerzeni.

50. §. Ezentúl szülésznői gyakorlatra csak az bocsáttatik, ki az ország területén érvényes szülésznői oklevéllel vagy tiszti főorvosi képesítő okmánnyal van ellátva.

Rendes oklevél megszerzésére azok köteleztetnek, kik valamelyik egyetem vagy bábaképezdétől 75 kilométert meg nem haladó távolságra laknak, ezen távolságon túl lakók addig, míg elegendő számú bábaképezdek állíttatnak fel az országban, a szülésznői gyakorlatra megkívántató jogosultságot a tiszti főorvosi képesítő okmány által is megszerzethetik.

Azonban az ily bába azon esetre, ha ugyanazon helységben egy okleveles szülésznő állandóan letelepedik, a gyakorlattól eltiltandó, ha csak magának 2 év lefolyása alatt rendes oklevelet nem szerzett,

51. §. Törvényhatósági szülésznői szolgálatra csak rendes oklevéllel ellátott bába alkalmazható.

Községi szülésznői állomás betöltésénél rendes oklevéllel ellátott bába előnnyel bír.“

XII. Fejezet.

86. §. Az állam vagy valamely nyilvános alap szolgálatában állandóan alkalmazott orvosok, seborvosok és betegápolók özvegyeinek és árváinak, k'knek férjeik, illetőleg atyjukra nézve kellőleg igazolva van, hogy halálukat a járvány ellen történt alkalmaztatásuk okozta, nyugdíjazási ellátásra és nevelési pótléokra akkor is van igényük, ha az elhalt 10 évi szolgálati időt még be nem töltött volna.

87. §. Törvényhatósági, községi és magánorvosok, seborvosok és betegápolók özvegyei és árvái, kiknek férjeik, illetőleg atyjuk, a hatóság felhívása folytán, járvány ellen alkalmaztatnak, és kikről bizonyult, hogy halálukat a járvány ellen történt alkalmaztatásuk okozta, szintén tarthatnak igényt nyug-

díjra, ellátásra és nevelési pótlékra, és pedig az orvosok és seb-orvosok özvegyei és árvái, amennyiben férjeik illetőleg atyjuk nagyobb fizetés élvezetében nem állottak, azon államtisztviselők özvegyeihez és árváihoz, kiknek férjeik illetőleg atyjuk 1000 fitnyi fizetéses állásban voltak; a betegápolók özvegyei s árvái pedig az állami intézetekben alkalmazott betegápolók özvegyeihez és árváihoz hasonló összegben.

Az ily nyugdíj-ellátás és nevelési pótlék, amennyiben a törvényhatóságnak nyugdíj-alapja nincs, szintén az államkincstárból fedeztetik.

88. §. Nyilvános pénzalap szolgálatában állott orvosok, seb-orvosok és betegápolók özvegyeinek és árváinak ily járandóságai, ha az elhunytnek halála saját szolgálata körében történt, az illető pénzalapból, ha pedig ezen kívüli alkalmazásban következett be, az államkincstárból fedezendőek.

„91. §. A kéjelgési ügy, amennyiben a közegészségre vonatkozik, rendeleti úton szabályoztatik.“

XVI. Fejezet.

„132. §. A gyógyszerész elhunytával a személyes gyógyszerészeti jogosítvány haszonélvezete az özvegyre száll. Ha az özvegy gyermekei kiskorúsága alatt újra férjhez megy, vagy elhal, a jogosítvány haszonélvezete a gyermekek nagykorúságáig ezekre száll át.

Ugy az özvegy, mint kiskorú gyermekek gyámja (utóbbi a gyámhatóság meghallgatásával) a 129. §-nak megfelelőleg okleveles kezelőt tartani köteles.“

Második rész.

I. Fejezet.

Közegészségügyi szolgálat a községeknél.

„139. §. A község végrehajtja jelen törvénynek, a kormánynak és a törvényhatóságnak a közegészségre vonatkozó; a törvények értelmében kiadott rendeleteit.

140. §. Ezen kívül:

a) gondoskodik a községi vagyontalan és tébolydai ápolásra nem minősített elmebetegek, továbbá: a vagyontalan hülyék, siketnémák, vakok, nyomorékok, lelencek és dajkaságba adottak orvosoltatása és eltartásáról;

b) gondoskodik a szükséges segély *eléréséről* betegülések és szüléseknél, valamint okleveles szülésznőknek szükség esetében községi költségen való képzetéséről: stb.“

„140. §. Minden község, mely legalább 1500 lakost számlál, tartóik szülésznőt (51. §) alkalmazni.

Oly községek, melyek az említett lélekszámmal nem bírnak, községi szülésznőt közösen alkalmazhatnak.

147. §. A községi szülésznőt a községi egészségügyi bizottmány kijelölése alapján a község választja; hivatala állandó.

Fegyelmi tekintetben irányában ugyanazon törvények alkalmazandók, melyek a községi tisztviselőkre nézve érvényesek.

A község által fizetendő szülésznő évi járandóságát, a törvényhatóság jóváhagyásával, a község állapítja meg.

148. §. A községi szülésznőnek kötelességében áll, minden vagyontalan szülő nőnek díjtalanul, a vagyonosoknak pedig községenként megszabott díj mellett segílyt nyújtani.“

„152. §. A községi közegészségügyi bizottság hatásköréhez következők tartoznak: stb.

c) véleményez a községi és községkórházi orvos- és szülésznői állomások betöltésénél.“

II. Fejezet.

Közegészségügyi szolgálat a törvényhatóságoknál.

„154. §. A törvényhatóság és közzegeinek hatásköre közegészségügyi ügyekben következőkép szabályoztatik:

A szolgabírónak és az ezzel ugyanazon hatáskörrel bíró közegeknek mint közegészségi ügyekben elsőfokú hatóságnak teendői: (4. §.) stb.

c) felügyel arra, hogy a szükséges segílyről betegülések és születeknél, úgyszintén hirtelen életveszélyeknél hatósága területén mindenütt gondoskodva legyen és az e részben megkívánató oktatás megadásék;

d) nyilvántartja a hatóság területén létező lelenceket, siketnémákat, elmekórosokat, bárgyúkat, dajkaságba adottakat és azok tartása és ápolására, valamint a vagyontalan betegek gyógyítására felügyel, illetőleg a helyi viszonyokhoz képest eljár; stb.“

„159. §. A törvényhatósági közgyűlés hatásköre: stb.

e) a közegészségügyi köröket, nemkülönb a községi (kőr-) orvosok fizetését megállapítja és a bábák járandóságát jóváhagyja (142., 144., 147. §§.);

f) intézkedik, hogy a községekben okleveles bábák alkalmazása lehetővé tétessék.

Intézkedései ellen a felebbezés az e) pont alatti esetek kivételével, melyekben felfolyamodásnak helye nincs, a belügyminiszterhez intézendő. A b) pontra vonatkozólag azonban Budapestre nézve az 1870: X, törvénycikk rendelkezései *ezentúl* is fentartatnak.“

„162. §. A tisztii főorvost ugyanazon felügyeleti hatáskör illeti, a törvényhatóság egész területére nézve, mint a járási orvost területét illetőleg, azonkívvül: stb.

e) a letelepedő orvosok és bábák okleveleit megvizsgálja, láttamozza, beiktatja és kihirdetés végett a törvényhatóságnak

bejelenti; azoknak hiányossága esetére az eljárás iránt indítványt tesz; szüléssel foglalkozni óhajtó nőknek oktatást ad; stb.“

1876: XVI. t.-c.

a végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékeiről.

I. Fejezet.

Az írásbeli magán-végrendeletekről.

„13. §. Házastársak feljogosítva vannak, végrendelkezésüket ugyanazon írott magán-végrendeletbe foglalni, akár tartalmazzon e végrendelet a házastársak közötti kölcsönös intézkedést, akár pedig nem.

Ezen eset kivételével, ha ugyanazon végrendeletbe többeknek végintézkedése foglaltatik, e végrendelkezések mindenike semmis.“

IV. Fejezet.

A kiváltságos végrendeletekről.

„32. §. Azon végrendelet, melyben leszármazó egyenes örökösök és házastárs-javára tételik intézkedés, alaki kellékek tekintetében akkor is érvényes, ha azt a végrendelkező egész terjedelmében önkezüleg írta és aláírta, Az ily végrendeletben foglalt más személyek javára szóló intézkedések hatállyal nem bírnak.“

V. Fejezet.

Az öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozásokról.

„33. §. Öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékek tekintetében csak azon esetben érvényesek, ha a jelen törvényben az írásbeli magán-végrendelet, a közvégrendelet, vagy a közjegyzőkhöz letétmenyezett írásbeli magán-végrendeletre előírt alaki kellékekkel készítettnek.

A 13. §. azon rendelkezése, mely szerint egy okiratba több végintézkedés nem foglalható össze, öröklési szerződésekre nem alkalmazandó.“

1876: XXVII. t.-c. a váltó-törvényekről.

I. Rész.

Váltóképesség.

„1. §. Szenvedő váltóképességgel bír mindenki, aki terhes szerződéseket jogérvényesen köthet.

Nem teljeskorúak szenvedő váltóképességgel csak az esetben bírnak, ha önállóan ipart űznek. (1872: VIII. 2.)

Nők, az 1874: XXIII. t.-c. 2-ik §-a által szabályozott teljeskorúság esetében is — amennyiben önálló ipart nem űznek —

csak a 24-ik *életév* betöltésével nyernek szenvedő váltóképességet—

1876: XXXI. t.-c. a fizetések, nyugdíjak
és egyéb illetményekre vezetendő végrehajtás
korlátozásáról.

„1. §. Állami, törvényhatósági és községi szolgálatban levő tisztviselők és hivatalnokok, egyházközségi lelkészek és segédlelkészek, állami, községi és felekezeti nyilvános tanintézeteknél alkalmazott tanárok, tanítók és tanítónők, a véderőhöz tartozó személyek, hivatalszolgák, börtönőrök; közhasználatra szolgáló gőzmozdonyú vasutak hivatalnokai és szolgálói, — végül a nemzeti színháznál alkalmazott igazgatósági, művezetési és gazdasági tisztviselők, drámai és operai magánszereplők rendes fizetésének, illetőleg várakozási illetékének, személyes (működési) és korpót-díjainak legfeljebb egyharmada, és ez is csak akkor vehető végrehajtás alá, ha a fizetés, illetőleg várakozási illeték a személyes és korpót-díjjal együtt évi 600 frtot meghalad és ha a végrehajtást szenvedett részére évi 600 frt a foglálás után is érintetlenül megmarad.

A főlebb elsorolt személyeknek lakpénzeik csak lakbér fejében, — a szolgálat után járó más illetményeik pedig épen nem foglalhatók le.

2. §. Az első §-ban említett személyeknek, vagy ezek özvegyeinek nyugdíjai vagy kegydíjai, úgyszintén a nyugalmaztatás folytán járó személyes pótdíjak, valamint a lelkészek aggastyánt fizetései szintén csak egyharmad részben foglalhatók le; de csak azon esetben, ha a nyugdíj vagy kegydíj a személyes pótdíjjal együtt, vagy az aggastyáni fizetés 350 frtot meghalad, s a marasztaltnak évi 350 frtja a foglálás után is szabad rendelkezésére marad.

Ha az első §-ban elősorolt személyek nyugdíj helyett végkielégítést vagy kegydíjt katonai rangjuk elvesztésével kapnak, ez a végrehajtási foglálás tekintetében a nyugdíjjal egyenlő tekintet alá esrk.

3. §. A rokkantak ellátási díjaira, a sebesültek pótdíjaira, a vitézségi érmek után járó díjakra, az elhunyt katonai személy családjának halálozási évnegyed címen k'utait illetményre vagy végkielégítési összegre; a jelen és az első §-ban említett személyek özvegyének vagy gyermekeinek, férje, illetőleg atyjuk szolgálataiért adományozott illetményekre végrehajtást vezetni nem lehet.

4. §. A katonai házassági biztosíték kamatainak szintén csak egyharmada és csak úgy foglalható le, hogy a kamatokból egy évre legalább 350 frt a végrehajtás alól ment maradjon, azonban a végrehajtás csak oly kötelezettségek miatt engedhető meg, me-

lyeket a házassági kötelék tartama alatt mindkét házastárs közösen, vagy a házassági kötelék megszűnte után a férjet túlélő özvegy vállalt magára.

5. §. Az 1. és 2. §§. rendeletei alól kivételnek van helye azon esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, gyermekeit vagy szüleit illető tartás miatt intéztetik. Ez esetben a marasztaltnak 300 frtot meghaladó tényleges szolgálati illetményei (1. §.), tényleges szolgálaton kívül pedig annak egész nyugdíja és személyes pótdíja korlátlanul lefoglalhatók.

A katonai házassági biztosíték kamatai az adós feleségének vagy gyermekeinek tartása miatt szintén korlátlanul teljes összegekben végrehajtás alá vonhatók.

Az adós szüleinek tartása miatt azonban a végrehajtásnak a házassági biztosíték kamatait illetőleg csak a 350 frtot meghaladó részre van helye, stb.“

*1877: XX. t.-c. a gyámsági és
gondnoksági ügyek rendezéséről.*

I. Rész.

1. Fejezet.

Általános határozatok.

„1. §. Teljeskorúság a személy életkora 24. évének elteltével éretik el.

A nőkre nézve az 1874. évi XXIII. t.-cikk intézkedései érintetlenül maradnak.“

„11. §. A vagyontalan kiskorúakat elsősorban az atya, ha ez erre magában nem képes, vele együtt az anya, ha atya nincs vagy arra teljesen képtelen, az anya, végre a nagyszülők tartoznak eltartani és neveltetni.

A törvénytelen gyermekek tartását és nevelését tárgyazó kötelezettségekre nézve a fennálló jogszabályok érintetlenül hagyatnak s e kötelezettség iránt, ha az vitássá válik, a bíróságok határoznak.

Az anya azonban addig is, míg a tartási és nevelési kötelezettségekre nézve a bíróságok határoznak, a törvénytelen gyermeket tartani és neveltetni köteles.

A szülők és nagyszülőknek azon jogára nézve, hogy gyermekeiktől vagy unokáiktól tartást követelhessenek, a fennálló jogszabályok érintetlenül hagyatnak,

A kiskorú gyermek vagy unoka részéről, a szülő vagy a mennyiben ennek a fennálló jogszabályok szerint helye van, nagyszülő részére és viszont fizetendő tartási összeget a gyámhatóság állapítja meg.

Az ez iránti határozat a felsőbb gyámhatósághoz hivatalból felterjesztendő.“

„13. §. Törvényes elválás esetében az iránt, hogy a gyermeket melyik szülő tartsa magánál, s a tartás és nevelés költségeit melyik legyen köteles viselni, a fennálló jogszabályok értelmében a bíróság határoz.

E határozat a gyámhatósággal hivatalból közlendő.

Addig, míg a bíróságok ez iránti határozata jogerőre emelkedik, amennyiben a szülők erre nézve meg nem egyeztek, a tényállás kiderítése és a legközelebbi rokonok meghallgatása után ideiglenesen a gyámhatóság határoz, stb.

A kiskorú gyermekek életök 7-ik évének betöltéséig, a kiskorú leányok pedig 7-ik életévök betöltése után is rendszerint az anyánál hagyandók, ha csak a gyámhatóság fontos okok miatt eltérő intézkedést nem lát szükségesnek.“

///. Fejezet.

A gyámság és gondnokságról.

„29. §. Kiskorúak vagyonuk kezelésére nézve gondnokság alá helyeztetnek: stb.

b) ha az anya, mint természetes és törvényes gyám, a kiskorú vagyonát kezelni nem akarja (38. §.); stb.“

„30. §. Az előző szakaszokban meghatározott eseteken kívül következő esetekben van gondnokságnak helye; stb.

b) valamely méhmagzat képviselote szempontjából azon esetben, ha világra jövetel folytán atyai hatalom alá kerülne, s érdeke atyja érdekével ellenkeznék; ha pedig atyai hatalom alá nem kerülne, amennyiben világrajövele esetén érdeke anyja érdekével ellenkeznék, vagy ha a gondnokság elrendelését az anya kéri; stb.

„34. §. A gyámság elsősorban azt illeti, aki az atyai hatalmat gyakorló atya által a törvényben előírt alakszerűséggel ellátott végrendeletben, vagy közjegyzői okiratban gyámul nevezetett.

35. §. Nevezett gyám nemlétében a gyámság mint természetes és törvényes gyámra az anyára száll, aki újabb férjhezmeneteléig kiskorú gyermekeinek vagyonát rendszerint számadás nélkül kezeli.

A 16., 17., 18., 19., 20. és 25. §§-ok intézkedései a kiskorúnak vagyonát kezelő anyára is alkalmazandók.

Az anya a kiskorú gyermeke vagyonának állagát a 17. és 18. §§. szerint azon esetben is tartozik biztosítani, ha őt özvegyi jogon a vagyon haszonélvezete illeti.

36. §. Nő általi örökbefogadás esetében, ha a törvényes atya az atyai hatalmat vagy az anya a törvényes gyámságot fenn nem tartotta, a törvényes és természetes gyámság az örökbefogadó anyát illeti.

37. §. Ha az atya kiskorú gyermekei részére gyámot neve-

zett, az anya követelheti, hogy kiskorú gyermekeit magánál tarthassa, és hogy azok személyi és vagyoni ügyeiben meghallgattassák; ha csak ellene oly okok nem forognak fenn, melyek miatt ő a 41., 43. és 44. §§-ok szerint a törvényes gyámságot különben, sem igényelhetné volna.

Ugyanezen jogok megilletik az anyát akkor is, ha a gyámságtól időközben mozdított el, ha csak a gyámhatóság fontos okokból ezen jog elvonását vagy megszorítását nem határozta el,

A gyermektartás költségei fejében az anyának fizetendő összeget ez esetben a gyámhatóság határozza meg.

38. §. Az anya a gyámságot elfogadni köteles, de kiskorú gyermekei vagyonát kezelni nem tartozik. (29. §. *b*) pont.)

39. §. Az anya után a törvényes gyámság illeti az atyai nagyatyát; utána az anyai nagyatyát s ezután a fi-nembeli oldalrokonokat, unoka-testvérekig bezárólag.

Az oldalrokonok közt a rokonsági fok közelsége dönt. Több hasonló fokú rokon közt a gyámhatóság választ.

Törvénytelen gyermek gyámsága törvény szerint csupán a teljeskorú anyát illeti.

Kiskorú anya törvénytelen gyermeke részére a gyámhatóság rendel gyámot, ha azonban az anya teljeskorúvá lesz, a törvényes és természetes gyámság őt illeti.

40. §. A 28. §. eseteiben a gondnokság elsősorban a házassági közösségben levő házastársat, másodsorban az atyát, ezután a 35. és 39. §§-ban megjelölt rokonokat illeti.

A 29. §. *b*) pontja esetében feltétlenül, az *a*) és *c*) pont esetében pedig akkor, ha külön gondnok nem neveztetett, a gondnokság a 39. §-ban megjelölt rokonokat illeti.

41. §. A végrendeleti gyámot és gondnokot, továbbá a törvényes gyámok és gondnokok közül az anyát és az atyai és anyai nagyatyát csak a 43. és 44. §§-ban megállapított okokból, az oldalrokonokat és házastársat pedig a gyámhatóság más fontos okból is kizárhatja,“

„43. §. Gyámságot és gondnokságot nem viselhetnek:

a) a nő, — az anya, az örökbefogadó anya és a házastárs kivételével (35., 36., 40. §.); stb.

44. §. A jelen szakaszban megjelelt személyek; stb.

b) akik vagy akiknek házastársa, szülei, gyermekei vagy testvérei a gyámolttal vagy gondnokolttal perben állanak; stb.

ki vannak zárva azon gyámság vagy gondnokság viseléséből, amelyre az itt meghatározott esetek valamelyike vonatkozik, stb,“

„49. §. Gyámságot és gondnokságot viselni nem tartoznak, illetőleg a gyámság és gondnokság folytatásától kérelmükre felmentendők: stb.

Ezenfelül az anya gyermekei, a nő férje felett gondnokságot viselni nem köteles.“

„56. §. stb. A 30. §. b) pontja esetében megszűnik a gondnokság, ha a méhmagzat megszületik, vagy bizonyossá válik, hogy a születés nem fog bekövetkezni.“

IV. Fejezet.

A gyámi és gondnoki tisztról és
az ezzel egybekötött felelősségről.

„67. §. Egyedül a nevezett gyám vagy gondnok, továbbá az anya, mint természetes és törvényes gyám teheti meg a gyámhatósági intézkedés előtt is a kiskorúak érdekében a halaszthatatlan teendőket.

68. §. Azon időig, míg a nevezett gyám vagy gondnok, illetőleg az anya (67. §. értelmében) vagy más gyám és gondnok, a gyámhatóság intézkedése alapján működését megkezdhetné, az elhalaszthatatlan gyámi vagy gondnoki teendőket a községi közgyám hivatalból teljesíti.“

V. Fejezet.

A gyámok és gondnokok jogai és kötelességei.

„91. §. A gyám a kiskorúak iskoláztatását illetőleg az erre nézve fennálló törvények értelmében, a tartás, nevelés, kiképzés és keresetképeség különbeni iránya, módja és költségeire nézve pedig az anya és nagyszülőkkal, ezek nemlétében pedig, vagy ha ellenük oly okok forognának fenn, melyek őket a gyámság gyakorlatából kizárnák, a rokonokkal egyetértőleg intézkedik.

Ha a fentebbiekre nézve a gyám, az anya és nagyszülők, illeletőleg a rokonok közt egyetértés nem jönne létre, vagy ha a 16. évet meghaladott kiskorú a megállapodással egyet nem ért, vagy ha a nevelési és képzési költségek a vagyonnal bíró kiskorú jövedelmét aránytalanul terhelnék vagy kimerítenék, vagy ha erre a törzsvagyon szándékoltnék igénybe vétetni, tartozik a gyám a gyámhatósági jóváhagyást kieszközölni. (26. §.)“

„113. §. A gyám vagy gondnok köteles a gyámhatóság jóváhagyását következő esetekben kikérni: stb

5. a kiskoni házasságára nézve általában, ha az iránt a gyám és szülők, illetőleg rokonok és a kiskorú között egyetértés létre nem jött; továbbá a 18. évet még be nem töltött kiskorú fiú, valamint a 16. évet még be nem töltött kiskorú leány házassága tekintetében, a házassági szerződésre nézve pedig minden egyes esetben; stb.“

„115. §. A gyám vagy gondnok, amennyiben vagyont kezel, még azon esetben is, ha az örökhagyó vagy hagyományozó a

gyámot vagy gondnokot a számadás kötelezettségétől felmentette volna, számadással tartozik.

Az anyának, mint természetes és törvényes gyámnak, számadási kötelezettségét a 35- §. szabályozza.“

VI. Fejezet.

A rokonokról.

„142. §. A gyámolt vagy gondnokoltnak férfi és nő-ágon levő rokonai negyedízig, ha az országban tartózkodnak, szülők és nagyszülők nemlétében, vagy ha ezek ellen oly okok forognak fenn, melyek őket a gyámság vagy gondnokságból kizárják, követelhetik, hogy gyámság vagy gondnokság alatt álló rokonaik ügyeinek elintézésénél meghallgattassanak és közreműködhesenek. (149. §.) stb.

143. §. Nagyobbszámú rokonok e célból maguk közül lehetőség szerint az atyai és anyai rokonok közül egyenlő számban legfeljebb négy tagot választanak és kijelölik azt, kivel a gyám vagy gondnok érintkezik.“

„147. §. A rokonok beleegyezése következő ügyekben a gyámhatósági jóváhagyást mellőzhetővé teszi. stb.

2. a gyámolt vagy gondnokolt 18 éven túli fiú, vagy 16 évet meghaladott leány házassága, stb.“

VII. Fejezet.

A családtanácsról.

„151. §. Az atyai hatalmat tényleg gyakorló atyának jogában áll, végrendeleti úton, vagy a végrendeletekre előszabott alakban kiskorú gyermekei részére, ha összes hagyatéka a terhek levonásával 100.000 frtot felül halad, családtanácsot felállítani s annak tagjait kijelölni.

152. §. Ily atyai rendelkezés hiányában családtanács felállítását az anya, nagyszülők vagy rokonok kérelmére, mellyel a családtanács tagjai is javaslatba hozandók, az alantas gyámhatóságok meghallgatásával oly esetekben, midőn a kiskorúakra terjedelmes s kezelésének felügyeletére nézve gyors és szakszerű eljárást kívánó vagyon háramlott, — vagy a gondnokság alá helyezett ily vagyon birtokában van, a belügyminiszter megengedheti.

Az anya ugyanez iránti kérelmét végrendeletileg is kifejezheti.“

„156. §. A családtanács tagjai rendszerint csak rokonok lehetnek, egy tag azonban a gyámolt vagy gondnokolt családjával jó viszonyban élő és ügyeit ismerő nem rokon is lehet.

A rokonok közül, amennyiben lehetséges, egynek az atyai, egy másíknak pedig az anyai részről kell lenni.

157. §. A családtanácsnak általában csak azok lehetnek tagjai, kik a gyámságra vagy gondnokságra jelen törvény szerint alkalmasak; nőrokonok azonban, ha egyébként akadály fenn nem forog, a családtanácsba beválaszthatók.“

II. Rész.

A gyámhatóságokról.

VI. Fejezet.

Eljárás az örökösödési ügyekben.

„226. §. A községi jegyző tartozik azon esetben, ha az örök-hagyónak halála helyén sem hátrahagyott házastársa, sem ön-jogú gyermeke, sem más közeli rokona nincs, akinek kezénél s felügyelete alatt a hagyatéki javakat hagyni lehetne; vagy ha az örökösök között oly személyek vannak, kik jogaikra fel nem ügyelhetnek s ezek törvényes képviselővel még nem bírnak; ad-dig is, míg a gyámhatóság, illetőleg hagyatéki bíróság intéz-kedhetik, a hagyatékot zár alá venni, lepecsételni és a községi közgyám felügyelete alá helyezni, az eltarthatlan ingóságok ér-tékesítéséről pedig a közgyámmal egyetértőleg gondos-kodni, stb.“

1877: XXII. t.-c. a kisebb

polgári peres ügyekben való eljárásról.

I. Fejezet.

Általános határozatok.

„16. §. A bírónak nem szabad oly ügyekben eljárni és ítélni: stb.

2-or, melyek által felesége vagy jegyese, fel- vagy lemenő ágbeli rokona, vagy olyan személyek vannak érdekelve, kik vele másodízigen oldalrokonságban vagy elsőízigen sógorságban, to-vábbá fogadott szülői vagy fogadott gyermeki, végre gyámsági vagy gondnoksági viszonyban állanak, stb.“

III. Fejezet.

Eljárás a községi bírászkodás alá nem tartozó
kisebb jelentőségű polgári peres ügyekben.

„34. §. A feleknek jogukban áll a tárgyalásnál magukat meghatalmazott által képviseltetni.

A házastárs házastársa helyett, a nagykorú fiú szülője he-lyett vagy viszont, a gazdatiszt a helyett, akinél alkalmazva van, a kereskedő-segéd vagy iparos-segéd főnöke helyett, írásbeli meghatalmazás nélkül is megjelenhetnek.“

„48. §. Tanúságtételre nem bocsáthatók: stb.

f) a bizonyító félnek meghatalmazottja, fel- és lemenő ág-beli rokonai, házastársa és jegyese, stb.“

1877: XXV. t.-c. az elzálogosított
gyalui korona-uradalom visszaváltása iránt,
a zálogbirtokosokkal kötött egyezség tárgyában.

„1. §. A Kolosmegyében fekvő s az 1778-ík évi szeptember 16-án kelt inscriptionális okmány szerint gróf Bánffy Györgynek és nővérének Bánffy Ágnesnek, férjezett gróf Eszterházy János-nának megújítva elzálogosított gyalui korona-uradalom visszaváltása iránt, az ezidőszerinti zálogbirtokosokkal 1877 augusztus hó 12-én kötött egyezségi szerződés jóváhagyatik.

2. §. E törvény végrehajtásával a pénzügyminiszter bízatik meg.“

1878: V. t.-c. a magyar büntető-
törvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

Első rész.

Általános határozatok.

VII. Fejezet.

A beszámítást kizáró vagy enyhítő okok.

„78. §. Hozzá tartozóknak tekintetnek: a fel- és lemenő ág-beli rokonok és sógorok, a testvérek, unokatestvérek és ezeknél még közelebbi rokonok, az örökbefogadó és tápszülők, az örökbe fogadott és tápgyermek, a házastársak és jegyesek, testvérek házastársai s a házastársnak testvérei.“

„80. §. Nem büntettetik a cselekmény, ha az, a tettes vagy hozzátartozói életének vétkesen származott, más módon eí nem hárítható, közvetlen veszélyből való megmentése végett, vég-szükségben követtetett el.“

Második rész.

A büntettek és vétségek neveiről, és azok
büntetéseiről.

I. Fejezet.

A felségsértés.

„135. §. Az, ki olyan időben vesz hitelt érdemlő tudomást arról, hogy felségsértés elkövetése céloztatik, midőn annak megakadályozása még lehetséges, és arról a felsőbbségnek jelentést nem tesz: három évig terjedhető államfogházzal büntettetik, kivéve, ha a célba vett büntett abbanhagyott.

A tettes vagy részes hozzátartozói (78. §.) a feljelentés elmulasztása miatt nem büntettetnek.“

VIII. Fejezet.

A polgároknak választási joga ellen elkövetett
büntettek és vétségek.

„185. §. Aki a választónak, vagy annak tudtával hozzátartozójának (78. §.), azon célból, hogy az bizonyos jelöltre szavazzon, vagy ne szavazzon, vagy hogy a szavazástól tartózkodjék, pénzt, vagy pénzértéket, vagy más előnyt ad vagy ígér; hat hónapig terjedhető fogházzal, és ezer forintig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő.

Ugyanezen büntetéssel büntetendő azon választó is, ki a neki, vagy tudtával hozzátartozójának, a jelen §-ban megjelölt célból adott pénzt, vagy más előnyt elfogadja.“

„189. §. A 178., 184., 185., 186., 187. §§. eseteiben: a bűnvádi eljárás csak akkor indítható meg, ha a cselekmény elkövetése után 30 nap alatt a bíróságnál feljelentett.“

XII. Fejezet.

A hamis tanúzás és hamis eskü.

„224. §. Nem büntetetik az ezen fejezetben meghatározott cselekmények miatt az:

1. aki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná.

2. aki büntető, vagy fegyelmi ügyben jogosítva volt a tanúzást, vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a bíróság által figyelmeztetve nem lett.“

XIII. Fejezet.

A hamis vád.

„230. §. Aki oly tények vagy bizonyítékok tudomásával bír, melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyének felmentése, — vagy ártatlanul elítéltnak kiszabadulása függ, és azokat akár az illetővel, akár hozzátartozóival, akár az illető hatósággal nem tudatja — ámbár azt magának, hozzátartozóinak, vagy más ártatlan személynek veszélyeztetése nélkül megtehetné volna — vétséget követ el, és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.“

XIV. Fejezet.

A szemérem elleni büntettek és vétségek.

„232. §. Erőszakos nemi közösülés büntetést követi el, és tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

“1. aki valamely nőszemélyt erőszakkal, vagy fenyegetéssel arra kényszerít: hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön;

2. aki valamely nőszemélynek öntudatlan, — vagy akarata nyilvánítására, vagy védelmére tehetetlen állapotát arra hasz-

nálja fel, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön; akár ő idézte elő azon állapotát, akár nem.

233. §. A szemérem elleni erőszak büntettét követi el, és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő: aki valamely nőszemélyen erőszakkal, vagy fenyegetéssel, vagy a nőszemélynek a 232. §. 2. pontjában meghatározott állapotában, házasságon kívül fajtalanságot követ el, amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítása büntettet nem képez.

234. §. Fenyegetés alatt a jelen fejezetben olyan fenyegetés értetik, mely alkalmas arra, hogy a fenyegetettben saját, — vagy jelenlevő hozzátartozójának életét, vagy testi épségét veszélyeztető súlyos sértés közvetlen bekövetkezése iránt, alapos félelmet gerjessen.

235. §. A 232. §-ban meghatározott büntett: tíztől tizenöt évig, a 233. §-ban meghatározott büntett pedig: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. ha az felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren;

2. ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személyen követtetett el.

236. §. Azon férfi, aki életkorának tizennegyedik évét be nem töltött tisztességes leánnyal nemileg közösül: a megfertőztetés büntettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

237. §. Ha a jelen fejezet előbbi §§-ban meghatározott büntett, vagy ennek elkövetésére használt eszközök, vagy szerek a sértettnek halálát okozták: a büntetés életfogytig tartó fegyház leend.

238. §. A jelen fejezet előbbi szakaszaiban meghatározott túntettek miatt, a bűnvádi eljárás rendszerint csak a sértett fél indítványára indítható meg. Az indítvány azonban nem vonható vissza.

239. §. A sértett fél indítványa nélkül indítandó meg a bűnvádi eljárás:

1. ha a tettes ellen, a jelen fejezet előbbi szakaszaiban meghatározott büntettel az elkövetés idejére és helyére nézve összefüggő, és hivatalból üldözendő más büntett is forog fenn;

2. ha a büntett a megsértettnek halálát okozta;

3. ha a 235. §-ban meghatározott esetek valamelyike forog fenn.

240. §. Az erőszakos nemi közösülés, a szemérem elleni erőszak, és megfertőztetés nem büntetetik: ha a tettes és a sértett között a bűnvádi ítélet kihirdetése előtt házasság jött létre.“

„234. §. Nemi közösülés felmenő és lemenő ágbeli rokonok között vérfertőztetést képez, és a felmenő ágbeli rokonon öt évig

terjedhető fegyházzal, a lemenő ágbelin pedig két évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Másnemű fajtalanságok, felmenő és lemenő ágbeli rokonok között: a felmenő ágbeli rokonon három évig terjedhető fegyházzal, a lemenő ágbelin pedig egy évig terjedhető fogházzal büntetendők.

A lemenő ágbeli rokon azonban nem büntettetik: ha a cselekmény elkövetésekor, életének tizennyolcadik évét még nem haladta túl.

244. §. A testvérek közötti nemi közösülés, szintén a vérfertőztetés büntettét képezi, és két évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ezen büntetés, a testvérek közötti természetelleni fajtalanságra is alkalmazandó.

A bűnvádi eljárásnak csak a szülő vagy gondnok indítványára van helye.“ stb.

„245. §. Aki magát valamely nő férjének színleli, és a nőnek tévedését felhasználja, hogy azzal nemileg közösüljön: a szemérem elleni büntett miatt, három évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A bűnvádi eljárásnak csak a sértett nőnek vagy férjének indítványára van helye.

246. §. A házasságtörés, ha amiatt házasság-felbontás, vagy az elválás, jogerejű ítélet által kimondatott: három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

A házasság felbontása vagy az elválás iránt benyújtott kereset félbeszakítja az elévülést, az elévülés azonban az ítélet jogerőre emelkedésekor újra kezdetét veszi.

A bűnvádi eljárásnak csak a sértett házastárs indítványára van helye.

247. §. Azon szülő, aki törvényes vagy természetes nőgyermekét, mással nemi közösülésre, — úgyszintén az, aki a törvényes vagy természetes gyermekét mással nemi, vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére csábítja: a csábítás büntettét követi el, én öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ugyanezen büntetéssel büntetendő az is, aki a gyámságára, gondnokságára, nevelésére, tanítására, vagy felügyeletére bízott személyt ezen cselekményre csábítja.“

„250. §. Az ezen fejezet előbbi szakaszaiban megjelölt cselekmények, amennyiben büntettet képeznek, a megállapított büntetéseken felül hivatalvesztéssel is büntetendők.“

XV. Fejezet.

Kettős házasság.

„251. §. Aki érvényes házassági kötelékben lévén, ismét házasságra lép, úgyszintén azon nem házas is, ki tudva, oly egyén-

nel házasságot köt: a kettős házasság büntettét követi el, és három évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Az pedig, aki a vele házasságra lépő felet az előbbi kötelék fennállására nézve tévedésbe ejtette: öt évig terjedhető börtönnei büntetendő.“

XVI. Fejezet.

A családi állásra vonatkozó büntettek
és vétségek.

„255. §. Aki a házasság megkötésénél, a másik fél előtt, valamely bontó akadályt elhallgatott, vagy a másik felet oly tévesztés által bírta a házasság megkötésére, mely miatt az felbontatott, vagy semmisnek nyilvánított: a családi állás elleni büntettet követi el, és két évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ezen büntett miatt, csupán a sértett fél indítványára van helye a bűnvádi eljárásnak.“

XVII. Fejezet.

A rágalmazás és becsületsértés.

„264. §. Az állítás vagy kifejezés valóságára bizonyításának nincs helye, és az még a sértett fél kívánatára sem engedhető meg: stb.

4. ha az állítás vagy kifejezés, a családi élet viszonyaira vonatkozik, vagy a női becsületet támadja meg.“

„268. §. A jelen fejezetben meghatározott büntetendő cselekmények miatt, csak a sértett fél indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás.“

„273. §. Holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés is, a jelen fejezet szabályai szerint büntetendő.

A bűnvádi eljárás megindítása azonban, csak a megholtak gyermekei, szülői, testvérei vagy házastársa által indítványozható.

Ezen szabály alkalmazandó azon esetben is: ha a rágalmazott vagy sértett, a rágalmazás vagy becsületsértés elkövetésekor még életben volt, de a bűnvádi eljárás megindítását halála előtt nem indítványozta.“

XVIII. Fejezet.

Az ember élete elleni büntettek és vétségek.

„280. §. Életfogytig tartó fegyházzal büntetetik a szándékos emberölés: ha azt a tettes, felmenő ágbeli törvényes rokonán^ házastársán, több emberen, törvénytelen gyermek saját anyjára vagy törvényesítés esetében természetes atyján követte el.“

„281. §. stb. Felmenő vagy lemenő ágbeli rokonnak vagy házastársnak, erős felindulásban elkövetett megölése: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“

„284. §. Azon anya, aki a házasságon kívül született gyermeket a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli: öt évig terjedhető börtönnel büntetendő,

285. §. A teherben levő nő, aki méhmagzatát szándékosan elhajtja, megöli, vagy azt más által eszközölteti, ha házasságon kívül esett teherbe: két évig terjedhető börtönnel, ellenkező esetben pedig három évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ugyanazon büntetés éri azt, aki a büntetett, a teherben levő nő beleegyezésével követi el, ha pedig azt nyereményvágyból tette: öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

286. §. Aki a teherben levő nő méhmagzatát annak beleegyezése nélkül szándékosan elhajtja, vagy megöli: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig ezáltal a teherben levő nő halálát okozta: tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő,“

XX. Fejezet.

A testi sértés.

„302. §. stb. A felmenő ágbeli rokonon elkövetett súlyos testi sértés büntette: öt évig terjedhető börtönnel, — a súlyos testi sértés vétsége: három, — a könnyű testi sértés: két évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

303. §. Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő a testi sértés, ha annak következtében a sérült, testének valamely nevezetesebb tagját, vagy érzékét, beszélő, halló, látó vagy nemző tehetségét elvesztette; ha e tagok, érzékek vagy tehetségek valamelyike használhatatlanná lett; ha a sérült nyomorékká vált; ha elméje megzavarodott; ha előreláthatólag hosszú ideig tartó betegségbe esett, vagy rendes foglalkozásának folytatására végkép, — vagy előreláthatólag hosszú időre képtelenné vált, vagy feltűnően eltorzított.

Ha pedig e sértések valamelyike felmenő ágbeli rokonon követetett el; büntetése öt évig terjedhető fegyház.

304. §. A 303. §-ban meghatározott büntetés alkalmazandó akkor is: ha a testi sértés terhes állapotban levő nőn követetett el, és a nő annak folytán méhmagzatát elvesztette.“

„307. §. Ha a 306. §. első esetében a halált okozó testi sértés a tettes erős felindulásában követetett el, a büntetés egy évtől öt évig terjedhető börtön leend.

Ha pedig az erős felindulást az okozta, hogy a sértés folytán meghalt személy a tettest vagy hozzátartozóit jogtalanul súlyosan bántalmazta és a testi sértés ezen felindulásában rögtön követetett el, a büntetés három évig terjedhető börtön leend.

A jelen §. intézkedései nem alkalmazhatók, ha a halált okozó testi sértés a tettesnek felmenő rokonain követetett el.“

XXII. Fejezet.

A személyes szabadságnak megsértése magánszemélyek által.

„317. §. Aki a tizennégy éven aluli gyermeket, akarata ellenére, szülője, gondnoka, vagy felügyelője hatalmából, — erőszakkal, fenyegetéssel, vagy ravaszsággal elvisz, vagy letartóztat: a gyermekrablás büntetést követi el, és öt évig terjedhető fegyházal büntetendő.

318. §. Öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a gyermekrablás: ha avégett követtetik el, hogy a rablott gyermek koldulásra, más nyereszkesedési vagy pedig erkölcstelen célra használtassék.

319. §. Ha az elrablott vagy letartóztatott gyermekben súlyos testi sértés, erőszakos nemi közösülés, vagy megfertőztetés követtet el: tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyház állapítandó meg.

320. §. Aki életkorának tizennegyedik évét még túl nem haladott leányt, annak beleegyezésével szülőjének, gondnokának, vagy felügyelőjének felügyelete alul, azok akarata ellenére elvisz, vagy letartóztat: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig a 318. vagy 319. §§-ban meghatározott valamely ténykörülmeny forog fenn, az ezen szakaszokban meghatározott büntetés lesz alkalmazandó.

321. §. Aki fajtalanságra, vagy házasságkötésre irányzott célból, valamely nőszemélyt, ennek akarata ellenére, erőszakkal, fenyegetéssel, vagy ravaszsággal hatalmába kerít, elvisz vagy letartóztat: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

322. §. A jelen fejezet 317—321. §-ainak eseteiben a bűnvádi eljárás, amennyiben a 239. §-ban meghatározott esetek valamelyike vagy súlyos testi sértés nem forogna fenn, csak a sértett fél indítványára indítandó meg. Az indítvány nem vonható vissza.“

XXIV. Fejezet.

A titok tiltott felfedezése.

„328. §. Azon közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülész, aki valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető, és hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott, vagy reá bízott titkot, alapos ok nélkül másnak felfedez: vétséget követ el, s a sértett fél indítványára, három hónapig terjedhető fegyházzal, és ezer forintig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő.

Ezen intézkedés kiterjed a fenn megjelölt személyek segédeire is.“

„329. §. Nem tartozik az előbbi szakasz rendelkezése alá azon eset: ha a megjelölt személyek, a tudomásukra jutott vagy reájuk bízott titokról, a hatóságot kötelességükhöz képest értesí-

tik, vagy ezáltal megkérdetvén, vagy mint tanúk kihallgattatván, azt a hatóság előtt felfedezik.“

XXVI. Fejezet.

A lopás.

„342. §. Ha a lopás, házastársak, fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek, vagy közös háztartásban élő rokonok között követtetik el, úgyszintén, ha azt a gyámolt gyámja, a gondnokolt gondnoka, vagy a növendék nevelője ellen követi el: a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg.

343. §. Aki az ellen, kinek szolgálatában vagy fizetésében áll, vagy háztartásában él, vagy az utóbbival közös háztartásban élő hozzátartozók ellen (78. §.) követ el lopást, csak a szolgálatadó, a ház feje, vagy pedig a sértett fél indítványára vonathatik bűnvádi eljárás alá.“

XXVII. Fejezet.

A rablás és zsarolás.

„344. §. Aki idegen ingó dolgot, annak birtokosától vagy birlalójától, — ez vagy más jelenlevő ellen alkalmazott erőszakkal, vagy fenyegetéssel (347. §.), azon célból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa: a rablás büntetést követi el.

345. §. Rablásnak tekintetik, ha a tetten kapott tolvaj, a lopás véghezvitele, vagy a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használ.“

„347. §. Fenyegetés alatt, a 344. és 345. §. esetében oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek, vagy hozzátartozójának, vagy valamely jelenlevőnek élete, testi épsége vagy vagyona súlyos veszélynek tétetik ki.“

XXVIII. Fejezet.

A sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelés.

„358. §. stb. A 342. és 343. §. határozatai a sikkasztás esetében is alkalmazandók.“

XXIX. Fejezet.

A jogtalan elsajátítás.

„369. §. Ha a jogtalan elsajátítás által, az elsajátítónak házastársa, fel- vagy lemenő ágbeli rokona, testvére, vele közös háztartásban élő rokona, gyámja, gondnoka vagy nevelője károsított meg: a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg.“

XXX. Fejezet.

Az orgazdaság és bűnpártolás.

„347. §. Aki valamely büntett vagy vétség tettesének vagy részesének segítséget nyújt arra: hogy a hatóság üldözése elől meneküljön, a büntető eljárás sikerét meghiúsítsa, vagy büntetlenül maradjon, ha ez iránt vele nem a büntett vagy a vétség elkövetése előtt egyezett meg: bűnpártolást követ el, és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.

375. §. Bűnpártolást követ el az is, és az előbbi §-ban meghatározott büntetéssel büntetendő: aki anélkül, hogy a büntett vagy vétség elkövetése előtt, a tettel vagy részessel az iránt megegyezett volna, a büntettből vagy vétségéből származó előny biztosítására közreműködik.“

„378. §. A 374., 375. §. rendeletei nem alkalmazhatók: ha a bűnpártoló az azokban meghatározott cselekményt valamely hozzátartozójának (78. §.) érdekében követte el.“

XXXI. Fejezet.

A csalás.

„389. §. A 342. §-ban meghatározott személyek között elkövetett csalás miatt, csupán a sértett fél indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás.“

XLI. Fejezet.

A fegyveres erő elleni büntettek és vétségek.

„460. §. Az 1868: XL. törvénycikk 46., 47. §§-ainak az engedély nélkül nősülőkre és a hadköteles szökevényekre, illetőleg a bűnrészesekre vonatkozó rendelkezései érintetlenül maradnak.“

1878: XXI. t.-c. az osztrák-magyar vámterület általános vámtarifájáról.

„VII. Cikk.

A beviteli vámdíj alól fel vannak mentve: stb.

7. stb. Kiházásítási tárgyak oly személyek számára, kik házasságuk következtében a vámterületre költöznek, amennyiben azok viszonyaiknak megfelelnek, stb.“

1878: XXV. t.-c. az osztrák-magyar bank létesítéséről és szabadalmáról.

Az osztrák-magyar bank alapszabályai.

III. Cím.

„19. Cikk.

Ha a részvények jogi személyre, nőre, vagy több résztvevőre szólnak, annak van joga a közgyűlésen megjelenni és a szavazati

jogot gyakorolni, aki a részvénytulajdonosoktól, feltéve, hogy ezek vagy osztrák vagy magyar alattvalók, felhatalmazást mutat fel. A meghatalmazottaknak azonban a részvénybirtok kivételével egyéb személyes tulajdonságaiknál fogva (14. és 15. cikk) képeseknek kell lenniök arra, hogy a közgyűlésben részt vehessenek.“

1879: I. t.-c. az Olaszországgal
1878. december 27-én kötött vám- és kereskedelmi
szerződésről.

„IV. Cikk.

Az olaszok az osztrák-magyar monarchiában és az osztrákok és a magyarok Olaszországban bármilyenmű és természetű ingó és ingatlan javakat szerezhetnek és birtokolhatnak, és ezek felett adás-vevés, ajándékozás, csere, házassági szerződés, végrendelet, végrendelet nélküli öröklés, vagy bármely egyéb intézkedés útján szabadon és ugyanazon feltételek alatt rendelkezhetnek, mint a nemzetbeliek, anélkül, hogy más vagy magasabb adókat, díjakat vagy illetékeket fizetnének, mint amelyekre a törvények értelmében az illető ország alattvalói kötelezvék.“

1879: XVIII. t.-c. a magyar nyelv
tanításáról a népoktatási tanintézetekben.

„1. §. Minden, akár felekezeti, akár másnemű oly tanítóképző intézetben, amelyben a tanítás nyelve nem a magyar, a magyar nyelv, mint már az 1868: XXXVIII. t.-c. rendelete szerint is ez intézetekben köteles tantárgy, oly óraszámmal tanítandó, hogy azt az egész tanfolyam alatt minden tanítójelölt beszédben és írásban elsajátíthassa.“

„7. §. Mindenütt, hol e törvényben tanítóképezdek, tanítók, tanítójelöltek, segéd- vagy helyettes tanítókról van szó, a tanítónőképezdek, tanítónők, tanítónő-jelöltek, segéd- vagy helyettes tanítónők is értendőek.“

1879: XXVIII. t.-c. a rendőri
bejelentési intézménynek Budapest fővárosban
életbeléptetéséről.

„7. §. Minden egyes, a 3. §. értelmében bejelentendő személyre nézve, kivéve a bejelentendő személy vele lakó törvényes nejét és gyermekeit, külön bejelentési lap a 17. §. értelmében megállapítandó számú példányban állítandó ki. A nő és törvényes gyermekek neve és kora, a családapa bejelentési lapjára jegyzendők.

A bejelentési lapokat az illető háztartás feje állítja ki és írja alá.

1879: XXXI. t.-c. Erdőtörvény-

Első cím.

Az erdők fenntartásáról,

IV. Fejezet.

Az erdőbirtokosok által saját erdeikben elkövetett erdőrendészeti áthágásokról.

„54. §. Az erdőrendészeti áthágásoknál a bírság és költségekre nézve, az erdőbirtokos felelős, a vele együtt lakó házastárs, a vele házi közösségben élő gyermekei, erdő- vagy gazdatiszteiért, s a gyámok és gondnokok, gyámoltjaik és gondnokoltjaikért.

Ha azonban az erdőbirtokos, illetőleg gyám vagy gondnok kimutatja, miszerint az áthágás tudta nélkül történt, s azt megakadályozni felügyeleti kötelességének szigorú gyakorlata mellett sem volt képes — ez esetben felelőssége megszűnik, stb.“

Második cím.

Az erdei kihágásokról.

I. Fejezet.

Általános határozatok.

„84. §. A családtagok, a gyámság és gondnokság alatt álló-egyének, a cselédek, az iparos tanoncok és segédek és a gyári munkások által elkövetett erdei kihágások eseteiben az értéknek, a kárnak és költségeknek megtérítésére nézve a családfők, a gyámok és gondnokok, a gazdák s illetőleg az iparosok és gyárosok is felelősséggel tartoznak azon esetben, ha a kötelességszerű felügyeleti jog gyakorlását elmulasztották. Ezen esetben utóbb nevezettek az érték, kár és költségek megtérítésében a tettessel együtt, — mindazonáltal visszkereseti joguk épségben tartása mellett elmarasztalandók; de ellenük a végrehajtás csak azon esetben foganasítható, ha annak a tettes elleni foganasítása, ez utóbbinak vagyontalansága következtében, részben vgy egészben eredménytelen maradt, stb.“

1879: XXXVI. t.-c. a közös

hadsereg (haditengerészet) és a honvédség
beszállásolásáról,

I. Fejezet.

Általános határozatok.

„10. §. Beszállásolásra nem vétethetnek igénybe a következő helyiségek: stb.

6. a női zárdák, továbbá a férfizárdák azon helyiségei,

amelyeknek a tényleges szükséghez képest, a belső zárlat miatt elkülönítve kell lenniök; stb.

9. a kereseti üzletre nélkülözhetetlen helyiségek és minden egyes szállásadónak családi viszonyaihoz képest szükséges szállása, stb.“

///. Fejezet.

Különös határozatok az ideiglenes (átvonuló) beszállásolást illetőleg.

„45. §. A havi fizetésben részesülő katonai személyek nejeit és gyermekeit, férjeikkel, illetőleg apáikkal közös szállás illeti; s azonkívül igényük van bútorok átengedésére is, a fejszámuknak megfelelő szükségletekhez képest.

Ha ezek helyőrségváltozás, vagy a családfők szolgálatból át-helyezése folytán, szolgálati tekintetből az utóbbtól elkülönítve utaznak, őket a családfőéhez hasonló szállás illeti és a fejszámuknak megfelelő butortöbblet átengedésére is van igényük.“

„47. §. Az első módozat szerint házas altiszteknek és legénységnek nejei és az ily házasságból származó, a szülők gondjai alatt álló gyermekek férjeikkel, illetőleg apáikkal közös szállásra jogosítvák.

Ha ezek szolgálati tekintetből a családfőtől elkülönítve utaznak, őket a családfőéhez hasonló beszállásolás illeti s ezen beszállásolásért fejszám szerint, ugyanazon megtérítés fizetendő.

A nők és gyermekek azonban a szállásadótól élelmezést nem követelhetnek.“

B. Kimutatás,

az illetékszerű legénységi szállásokról,
istállókról és mellékszükségletekről, az állandó
beszállásolásnál.

I. A közös beszállásolásnál.

a) A legénység szállásai.

„1. Minden egyes az I. módozat szerint nősült altisztnak és az I. módozat szerint nősült hasonrangú személyeknek, az őrmestertől vagy főhajómestertől (Oberbootsmann) lefelé, egy szobából, konyhából, fűskamrából és padlásból álló altiszti lakásra ^van igénye.“ stb.

II. Az egyenkénti beszállásolásnál.

a) A legénység szállásai.

„Az első módozat szerint nősült minden egyes altisztnak, továbbá az I. a) 2. alatt érintett nőtelen altisztek kettejének, és ha az állomáshelyen csak egy ilyen elszállásolandó van, ennek

számára is egy szoba, a bútorzattal, fűtéssel és világítással átengedendő.“ stb.

1879: XL. t.-c. a magyar büntető
törvénykönyv a kihágásokról.

Első rész.

Általános határozatok.

„27. §. Ha oly rendelkezések, melyeknek megtartásáról a törvény, a miniszteri rendelet, vagy a szabályrendelet értelmében, a családfők, gyámok, gondnokok, felügyelők, a háztulajdonosok, az iparosok vagy gazdák tartoznak gondoskodni, ezeknek rendelete vagy utasítása folytán a családtagok, a gyámoltak, a gondnokoltak, a felügyeletükre bízottak, a lakók, segédek, tanoncok, cselédek vagy munkások által sértetnek meg: a büntetés csakis amazok ellen állapítandó meg.

Ha mindazonáltal a jelen §-ban megjelölt tettesek a kihágást a hatósági közegek felhívása, intése vagy figyelmeztetése ellenére követték el, ezek is megbüntetendők.“

Második rész.

A kihágások neveiről és azok büntetéséről.

VII. Fejezet.

A közrend és közszemérem elleni kihágások.

„81. §. Kéjnlök, akik a reájuk vonatkozó hatósági szabályokat meg nem tartják: egy hónapig terjedhető; elzárással büntetnek.“

IX. Fejezet.

A közegészség és a testi épség elleni kihágások.

„92. §. Száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendői

1. aki szabályszerű jogosítvány nélkül fizetésért vagy jutalomért, orvosi, sebészi, fogorvosi vagy pedig olyan helyeken, ahol szülész vagy szülésznő van, és ezek akadályozva nincsenek, szülészi teendőt végez; stb.

Visszaesés esetében, ha az ezen kihágást elkövetőnek utolsó-megbüntetése óta két év még nem telt el: egy hónapig terjedhető elzárás és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetés állapítandó meg.“

„93. §. Azon gyakorló orvos és sebész, aki veszély esetében az első orvosi segély nyújtást alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja, továbbá azon gyakorló orvos vagy sebész, aki járvány idejében rendes működési területén a hatósági kirendelést el nem fogadja, vagy a járvány folytán megbetegültek részéről kért első orvosi segélyt, s amennyiben lakhelyén, más orvos a

gyakorlatot nem űzi, a további gyógykezelést alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalsztja: száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanezen büntetés éri azon szülést vagy szüléshőt, aki sürgős esetekben, a hivatásával járó igénybe vett szolgálatot, valamint azon gyógyszerészt is, aki az orvosilag rendelt gyógyszer kiszolgáltatását, alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalsztja.

94. §. Az állam, a törvényhatóság, vagy a község által alkalmazott azon orvos, sebész, szülész vagy szüléshő, aki ezen hivatalos alkalmaztatásával egybekötött orvosi, sebészi, illetőleg szülési szolgálatot alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalsztja; háromszáz forintig *terjedhető* pénzbüntetéssel büntetendő.“

„106. §. Azon nőszemély, aki tudva, hogy ragályos betegségben vagy bujakórban szenved, mint dajka szolgálatba lép, vagy ha szolgálatba lépte után esik ragályos betegségbe vagy bujakórba, ezen körülményt, mihelyt annak tudomására jő, azonnal fel nem fedezi: két hónapig terjedhető elzárással büntetendő.“

*1879: L. t.-c. a magyar állampolgárság
megszerzéséről és elvesztéséről.*

„1. §. A magyar korona összes országaiban az állampolgárság egy és ugyanaz.

2. §. Az állampolgárság megszerzéséről.

A magyar állampolgárság csak a következő módon szerzetik meg:

1. leszármazás, — 2. törvényesítés, — 3. házasság, — 4. honosítás által.

3. §. Leszármazás.

Leszármazás által megszerzik a magyar állampolgárságot a magyar állampolgár törvényes gyermekei és magyar állampolgárnő törvénytelen gyermekei mindkét esetben akkor is, ha a születés helye a külföldön van.

4. §. Törvényesítés.

Törvényesítés által az állampolgárságot megszerzik a magyar állampolgárnak külföldi nőtől született törvénytelen gyermekei.

5. §. Házasság.

Házasság által megszerzi a magyar állampolgárságot azon külföldi nő, aki magyar állampolgárhoz megy férjhez.“

„7. §. A honosított férfi által szerzett magyar állampolgárság kiterjed nejeére és atyai hatalom alatt levő kiskorú gyermekeire.“

„12. §. A honosítási okiratban világosan kiteendő, hogy a

honosított a magyar állampolgárok közé felvétetik s a 7. §. esetében nejeinek és azon gyermekeinek nevei is felemlítendőők, akikre a honosítás kiterjed.“

„20. §. Az állampolgárság elvesztéséről.

Megszűnik a magyar állampolgárság:

1. elbocsátás;
2. hatósági határozat;
3. távollétei;
4. törvényesítés; és
5. házasság által.“

„26. §. Az elbocsátás kiterjed az elbocsátott férfi nejeire és amennyiben a 22-ik §. értelmében kivételnek nincs helye, atyai hatalom alatt levő kiskorú gyermekeire, ha ezek az atyával, illetve férjével együtt kiköltöznek.“

„28. §. Az elbocsátási okiratban világosan kiteendő, hogy az illető a magyar állam kötelékéből elbocsátatik s a 26. §. esetében az elbocsátott nejeinek és azon gyermekeinek nevei is felemlítendőők, akikre az elbocsátás kiterjed.“

„31. §. Távollétei, stb.“

32. §. A magyar állampolgárságnak ily módon történt elvesztése kiterjed a távollévő férfinak vele élő nejeire és vele levő atyai hatalom alatt álló kiskorú gyermekeire.“

„34. §. Házasság.

Elveszti magyar állampolgárságát azon nő, aki nem magyar állampolgárhoz megy férjhez.

35. §. Nem veszti el magyar állampolgárságát azon külföldi nő, aki a magyar állampolgárhoz férjhez menvén, özvegységre jutott, férjétől bíróilag elválasztott, vagy akinek házassága feloldott.“

„37. §. Az állampolgárság visszanyeréséről.

Visszanyeri magyar állampolgárságát azon nő, aki külföldihez ment férjhez, az által, ha házassága az illetékes bíróság által érvénytelennek nyilvánítatik.“

„41. §. Azon nő, aki férjének elbocsátása, távolléte vagy külföldivel kötött házassága folytán elvesztette magyar állampolgárságát, ha férjétől bíróilag elválasztatik, házassága feloldatik, vagy özvegységre jut, s a magyar korona országai területén valamely község kötelékébe felvétetik vagy ezen fölvétel ki látásba helyeztetik, folyamodása folytán visszaveendő a magyar állampolgárok közé.“

1880: XXVII. t.-c. a hadmentességi díjról.

„5. A hadmentességi díj címén befolyó összegekből:

Elsősorban egy külön alap képeztetik, mely

1. a rokkantak eltartásának javítására (8. §.);
2. a hadsereg, haditengerészet és honvédség állományához

tartozott, az ellenség előtt elesett, továbbá megsebesülés vagy hadi fáradalmak következtében elhalt havi díjasok és legénység gyámoltalan özvegyeinek és árváinak ellátására fordítandó (9. §. a).

Másodsorban az említett összegeknek egy része a mozgósítás esetében behívott állandóan szabadságoltak, tartalékosok, póttartalékosok és honvédek gyámoltalan családjának felsegélésére fog fordíttatni. (9. §. bj.) stb.“

„9. §. Külön törvény által fog szabályoztatni:

a) azon eljárás, mely a hadsereg, haditengerészet és honvédség állományához tartozott, az ellenség előtt elesett, továbbá megsebesülés vagy hadi fáradalmak következtében elhalt havi díjasok és legénység gyámoltalan özvegyeinek és árváinak eltartásánál lesz követendő; továbbá

b) azon módokat, mely alatt a mozgósítás esetén behívott állandóan szabadságoltak, tartalékosok, póttartalékosok és honvédek gyámoltalan családjainak segélyezése lesz eszközzendő.“

1880: XXXVI. t.-c. a hatóságok

és közhivatalnokok által kiállított vagy hitelesített okiratok hitelesítése tárgyában, a német birodalommal
1880 február 25-én kötött szerződésről.

„I. Cikk.

Polgári vagy katonai bíróságok által peres vagy peren kívüli polgári ügyekben és büntető ügyekben kiállított okiratok hitelesítése nem szükséges, ha a hivatalos pecséttel el vannak látva.

A német hadi állományi vagy ítélőbírósági határozatok kiadmányai az illetékes katonai bíróság által hitelesítendőek.

A bírósági okiratokkal egyenlők azok, amelyek a következő hatóságok valamelyike által állíttatnak ki. stb.

Magyarországban:

a) az egyházi házassági bíróságok által; stb.“

„III. Cikk. stb.

Ausztriában és Magyarországon szükséges, hogy a hivatalos születési, esketési és halálozási anyakönyvek kivonatai, hacsak ezen anyakönyveket nem valamely politikai közigazgatási hatóság vezeti, az anyakönyvvezető feletti felügyeletre hivatott elsőfokú politikai közigazgatási hatóság által hitelesíttessenek.

Ha pedig az anyakönyvet vezető katonai hatóság alatt áll, a hitelesítés a fölöttes honvédelmi minisztérium, illetőleg a hadügyminisztérium által eszközzendő.

A fölebbi határozatoknak megfelelőleg hitelesített kivonatok további hitelesítése nem szükséges.“

1880: *LI. t.-c.* a királyi
közjegyzők díjairól.

„14. §. Halálesetire szóló rendelkezés, ajándékozási, örökségi és házassági szerződés felvételéért, ha az érték az okiratban kitéve nincsen, vagy meg nem határozható: az időszerinti munkadíj kétszeres összege számítandó fel.“

1881: *XVII. t.-c.* Csódtörvény.

Első rész.

Anyagi intézkedések.

III. Fejezet.

A jogcselekvények megtámadása.

„28. §. Amennyiben a csődnyitást megelőzőleg két éven belül keletkeztek, megtámadhatók: stb.

2. azon terhes szerződések, melyeket a közadós a házastársával, saját vagy házastársának fel- vagy lemenő ágbeli rokonaival, fél- vagy egész testvéreivel, vagy végre e személyek valamelyikének házastársával kötött; amennyiben azoknak megkötése által a csődhitelezők megkárosítottak, s az érintett személyek igazolni nem képesek, hogy a közadósnak a hitelezők megkárosítására irányzott szándékáról tudomással nem bírtak;

3. a házastárs részére történt ajándékozások, nem különben a hozományak s a férj kezelése alá került egyéb női javaknak biztosítása vagy kiadása, amennyiben ez nem a törvény, vagy a fentebbi határidő előtt keletkezett szerződési kötelezettség alapján történt.“

„35. §. A jogutód ellen a megtámadási jog gyakorolható: stb.

2. ha a jogutód a 28. §. 2. pontja alatt érintett személyek közé tartozik és igazolni nem képes, hogy a szerzés idejekor tudomással nem bírt azon tényköörülményekről, melyek miatt a jogcselekvény az ő jogelőde ellen megtámadható lett volna.

Az örökösök mint jogutódok ellen, a jogcselekvény a fentebbi korlátozások nélkül támadható meg.“

V. Fejezet.

Visszakövetelési jog.

„46. §. A közadós neje valamely dolognak, mint tulajdonának visszaadását csak az esetben követelheti, ha bebizonyítja, hogy a visszakövetelt dolgot már a házasság megkötése előtt bírta, vagy a házasság megkötése után, de nem a közadós pénzén szerezte.

A nő, mint tulajdonát, vissza nem követelheti azon dolgokat, melyeket üzlete folytatásához a közadós használt, kivéve, ha tulajdonjoga e dolgokon külsőleg felismerhető volt.“

Második rész.

Csődeljárás.

///. Fejezet.

Csődbiztos, tömeggondnok és csődválasztmány.

„97. §. A közzadónak fel- vagy lemenő ágbeli rokonai és sógorai, testvérei, unokatestvérei és ezeknél még közelebbi rokonai, házastársai és jegyesei, testvéreinek házastársai és házastársainak testvérei sem tömeggondnokul, vagy ennek helyettesül, sem ideiglenes választmányi tagokul ki nem nevezhetők.“

IX. Fejezet.

A csőd befejezése.

III. Kényszeregyezés által.

„212. §. Az egyezés érvényesen elfogadottnak akkor tekintetik: stb.

2. ha az egyezséget elfogadó hitelezők követelése, a szavazásra jogosított hitelezők összes tőkeköveteléseinek legalább négyötödrészét képezik. A közzadós fel- vagy lemenő ágbeli rokonai és sógorai, testvérei, unokatestvérei és ezeknél még közelebbi rokonai, házastársa és jegyese, testvéreinek házastársai és házastársainak testvérei, a kény szeregyezésnél szavazati joggal nem bírnak, stb.“

Harmadik cím.

Vegyes és átmeneti intézkedések.

///. Fejezet.

Átmeneti intézkedések,

„267. §. A jelen törvény életbelépésével az 1840: XVI. t.-c., 9. §., az 1840: XXII. t.-c., az 1844: VII. t.-c., úgyszintén az ezeket kiegészítő vagy módosító, nemkülönben a csőd jogra vonatkozó egyéb törvények, szabályok és rendeletek hatályon kívül helyeztetnek.

A jelen törvény hatálybalépése előtt, az 1840: XVI. t.-c. 9. §. és a kereskedelmi törvény 552. §-a alapján szerzett jogok érintetlenül maradnak, s a bejegyzett hozomány, hitbér és jegyajándék az általános csődtömegeből, az elsőosztálybeli követelések után és a második osztálybeli követeléseket megelőzőleg elégitendő ki.*

1881: XVIII. t.-c.

a Németalfölddel 1880. évi november 24-én, a közönséges büntetések kölcsönös kiadatása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„/ . Cikk. stb.

Azon büntetendő cselekmények, amelyek miatt a kiadás engedélyeztetik, a következők:

1. Merénylet a fejedelem vagy családja tagjainak élete ellen.
2. Szándékos emberölés és nevezetesen gyilkosság, szülőgyilkosság, gyermekgyilkosság, mérgezés.
3. Magzatelhajtás, stb.
5. Erőszakos nemi közösülés és a szemérem ellen erőszakkal elkövetett minden más támadás.
6. Kettősházasság, stb.“

1881: XIX. t.-c. a Belgiummal

1881. évi január 12-én Bécsben, a közönséges büntettesek kölcsönös kiadása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„// . Cikk.

A kiadás a következő büntetendő cselekmények miatt fog engedélyeztetni:

1. Szándékos emberölés, gyilkosság, szülőgyilkosság, gyermekgyilkosság, mérgezés, stb.
4. Magzatelhajtás, stb.
9. Erőszakos nemi közösülés.
10. Szemérem elleni erőszak.
11. Szemérem ellen, habár erőszak nélkül elkövetett merénylet, feltéve, hogy az annak tárgyát képező egyénnek nemére és korára, és az eset egyéb körülményeire való tekintettel, ily merénylet miatt a magas szerződő felek törvényei szerint kiadatásnak van helye.
12. Egyik vagy másik nembeli kiskorúak csábítása mással nemi közösülésre vagy fajtalanságra, ha a tettes az elcsábított személy atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, stb.“
14. A kettősházasság, stb.“

1881: XXI. t.-c.

a Budapest-fővárosi rendőrségről.

/. Fejezet.

A fővárosi rendőrség hatásköréről.

„7. §. Különösen feladatai közé tartozik a fővárosi rendőrségnek: stb.

d) rendelkezőleg intézkedni a közerkölcsiség és szemérem érdekeinek megóvása iránt.

A főváros törvényhatóságának ez irányban eddig fennállott azon joga, hogy a kéjnételepekre vonatkozó engedélyek a rendőrség által csak vele egyetértőleg adathatnak, nézetkülönbség

esetében pedig a belügyminiszter dönt, továbbra is fenntartatok; stb.“

11. Fejezet.

A fővárosi rendőrség szervezete.

„47. §. A rendőrség azon tagjai, az őrmestertől lefelé, kik a jelen törvény alapján szervezett fővárosi rendőrségben megelégedésre 5 évig szolgáltak, 40 frtnyi, kik 10 évig szolgáltak 80 frtnyi, kik 15 évig szolgáltak 120 frtnyi, kik 20 évig szolgáltak, 160 frtnyi évenkénti személyes szolgálati pótlékot nyernek, mely saját, úgy mint özvegyeik és gyermekeik nyug- vagy ellátási díjába beszámítatik.

A rendőrségi összes személyzetre, valamint özvegyeik és kiskorú árvaikra nézve, ugyanazon nyugdíj- és eltartási szabályok alkalmazandók, melyek az államszolgálatban általában érvényesek, stb.“

1881: LIX. t.-c. a polgári

törvénykezési rendtartásról szóló

1868: LIV. törvénycikk módosítása tárgyában.

„1. §. Az 1868. évi LIV. t.-cikknek az eddigi törvények által nem módosított azon fejezetei és szakaszai, amelyek helyett a jelen törvény újabb intézkedéseket léptet életbe, hatályukat veszítik.“

Az idézett t.-c. 86. §-a helyett:

„12. §. A rendes eljárásban, mely alatt a jegyzőkönyvi tárgyalás is értetik, a feleknek magukat ügyvéd által kell képviselnetniök.

Azok, akik ügyvédi oklevéllel bírnak, továbbá bírói és királyi ügyészi minőségben alkalmazott államhivatalnokok, a kir. közjegyzők, a nyilvános jogtanárok és jogtudorok saját, vagy atyai hatalom alatt álló kiskorú gyermekeik ügyeiben, magukat ügyvéd által rendes perekben sem kötelesek képviselnetni; nejeiket pedig, mint megbízottak, a rendes eljárásban is képviselhetik.“

1881: LX. t.-c.

a végrehajtási eljárásról.

//. Cím.

Végrehajtás készpénzbeli követelés behajtására.

„49. §. A házaspár együttlakásának tartama alatt, a házaspár közös bírlalásában levő ingóságok a férj ellen vezetett végrehajtás esetében lefoglalhatók, kivéve azon arany- és ezüsteműeket, drágaságokat és ruhaneműeket, melyek a nőnek nevével vagy nevének kezdőbetűivel megjelölve vannak; és azon ingóságokat, amelyek nyilvánvaló rendeltetésöknél fogva a nő haszna-

latára vannak szánva. A nő ellen vezetett végrehajtás esetében pedig lefoglalhatók azon arany- és ezüstneműek, drágaságok és ruhaneműek, amelyek a nő nevével vagy nevének kezdőbetűivel megjelölve vannak, továbbá azon ingóságok, amelyek nyilvánvaló rendeltetésüknél fogva a nő használatára vannak szánva, végre azon ingóságok, amelyekre nézve a végrehajtató által előterjesztett bizonyítékokból valószínűnek látszik, hogy a végrehajtást szenvedő nőnek a tulajdonát képezik. (92. §.)

A végrehajtást szenvedő apával vagy anyával közös háztartásban levő gyermekek használatára rendelt ruhaneműek nem foglalhatók le.“

„54. §. Álladalmi, törvényhatósági és községi szolgálatban levő tisztviselők és hivatalnokok, egyházközségi lelkészek és segédlelkészek, állami, községi és felekezeti nyilvános tanintézetknél alkalmazott tanárok, tanítók és tanítónők, a véderőhöz tartozó személyek, közhasználatra szolgáló gőzmozdonyú vasutak hivatalnokai, a nemzeti színháznál alkalmazott igazgatósági, művezetési és gazdasági tisztviselők, drámai és operai magánszereplők, végül a börtönőrök, az állami hivatalszolgák és a gőzmozdonyú vasutak szolgálói rendes fizetésének, illetőleg várakozási illetékének, személyes (működési) és korpótdíjainak legfelébb egyharmada és ez is csak úgy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 800 forint, a foglaláson túl is érintetlenül fennmaradjon.

A főlebb elősorolt személyek lakpénzeik csak lakbér fejében, a szolgálat után járó más illetményeik pedig éppen nem foglalhatók le.

55. §. Az 54. §-ban említett személyeknek, vagy ezek özvegyeinek nyugdíjai vagy kegy díjai, úgyszintén a nyugalmaztatás folytán járó személyes pótdíjak, valamint a lelkészek aggastyáni fizetése, szintén csak egyharmad részben foglalhatók le, de csak úgy, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 500 forint a foglalás után is szabad rendelkezésre fennmaradjon.

Ha az 54. §-ban elősorolt személyek nyugdíj helyett végkielégítést, vagy a véderőhöz tartozó személyek, katonai ranguk elvesztésével kegy díjat kapnak: ez a végrehajtási foglalás tekintetében, a nyugdíjjal egyenlő tekintet alá esik.

56. §. A rokkantak ellátási díjaira, a sebesültek pótdíjaira, a vitézségi érmek után járó díjakra, az elhunyt katonai személy családjának halálózási évnegyed címen kiutalt illetményekre vagy végkielégítési összegre, a jelen és az 54. §-ban említett személyek özvegyeinek vagy gyermekeinek, a férj, illetőleg az atya szolgálataiért adományozott illetményekre, végrehajtást vezetni nem lehet.

57. §. A katonai házassági biztosíték kamatainak csak egyharmada, és csak úgy foglalható le, hogy a kamatokból egy évre

legalább 500 forint a végrehajtás alól ment maradjon. E korlátozás mellett is a végrehajtás csak oly kötelezettségek miatt engedhető meg, melyeket a házassági kötelék tartama alatt, mindkét házastárs közösen, vagy a házassági kötelék megszűnte után, a nő vállalt magára.

A katonai házassági biztosíték tőkéje csak azon korlátozással vonható végrehajtás alá, hogy a tőke a végrehajtás útján behajtható követelés kielégítésére, csak a biztosítéki kötelék feloldása után fordíthatatik.

58. §. Az 54. és 55. §§. rendeletei alól kivételnek van helye az esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, törvényes leszármazóit vagy szülőit illető tartás miatt intéztetik. Ez esetben a marasztaltnak 300 frtot meghaladó tényleges szolgálati illetményei (54. §.) tényleges szolgálaton kívül annak egész nyugdíja és személyes pótdíja korlátlanul lefoglalhatók.

A katonai házassági biztosíték kamatai az adós feleségének vagy törvényes leszármazóinak tartása miatt szintén korlátlanul, teljes összegeikben vonhatók végrehajtás alá.

Az adós szüleinek tartása miatt azonban a végrehajtásnak a házassági biztosíték kamatait illetőleg, csak az 500 frtot meghaladó részre van helye.

59. §. Az 54. és 55. §§-ban érintett személyeknek olyan illetményei és járandóságai, melyek őket hivatalos kiküldetésük folytán vagy hivatalos állásuknál fogva tett utazásaik következtében, a fennálló szabályok szerint illetik, végrehajtás alá nem vonhatók, habár ezen illetmények és járandóságok nem a közpénztár által fizetendők is.

60. §. Az 54—59. §§-ban a végrehajtás korlátozására vonatkozólag megállapított intézkedésektől eltérő egyezmény, vagy a végrehajtást szenvedő részéről való lemondás hatállyal nem bír.

A fizetésre készközlött végrehajtás nem veszti el hatályát akkor sem, ha a végrehajtást szenvedő áthelyeztetett, magasabb fizetés élvezetébe lépett, vagy előléptetett. A fizetésre készközlött végrehajtás a végrehajtást szenvedőnek nyugdíjára és végkielégítési jutalékára is hatállyal bír.

61. §. Nyilvános számadásra kötelezett társulatoknál és gőzhajózási vállalatoknál alkalmazott hivatalnokok és szolgák, valamint általában állandó köz- vagy magánalkalmazásban levő, de az 54. §-ban fel nem sorolt egyének évi fizetéseinek és járandóságainak vagy nyugdíjainak csak fele része és ez is csak úgy vonható végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére legalább évi 500 frt fennmaradjon.

Ugyanezek özvegyeinek és gyermekeinek nyugdíjaira, vagy az atya, illetőleg férj szolgálataiért adományozott illetményeire, végrehajtás nem vezethető.

Állandóan alkalmazottnak tekintendő az, aki a törvény, a szerződés vagy a szokás szerint legalább egy évi időtartamra van alkalmazva, határozatlan időre szóló alkalmazás esetébe pedig az, akinek alkalmazása előrebocsátott, legalább hatheti felmondásra szüntethető meg.

62. §. Napidíjoknak csak a napontai 1 forint 50 krajcárt meghaladó része vonható végrehajtás alá. Azok napidíjai azonban, akik legalább 500 forintra rugó és a végrehajtás alól mentesített nyugdíj t is élveznek, valamint az országgyűlési képviselők napidíjai is korlátlanul lefoglalhatók.

Munkabéreknek, ha nap- vagy hétszám szerint fizettetnek, csak azon része vehető végrehajtás alá, mely a napontai 1 frt 5 krt meghaladja.

Gazdasági cselédek bérei és élelmi cikkei, akár előlegeztettek a gazda által, akár még kiadva nincsenek, szolgálatban létük alatt le nem foglalhatók.

63. §. A 61. és 62. szakaszok korlátozó intézkedései a végrehajtást szenvedő feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető tartás miatt foganatosítandó végrehajtások eseteiben, munkabéreknel pedig a munkásnak vagy családjának élelmezéséből és lakbérletéből felmerülő követelés miatt vezetett végrehajtások eseteibe* nem alkalmazandók,

64. §. A közpénztárakból, vagy szegény- és alapítványi pénzalapból fizetendő kegydíjakra és olyan jótékonyági és alamizsnapénzekre, melyek özvegyeknek, árváknak és általában a szűkölködőknek társulatok, intézetek, alapítványok vagy egyesek által nyújtatnak, végrehajtás nem intéztethetik.“

65.

1881: LXXI. t.-c. a magyar királyi csendőrség nyugdíj-igényeire nézve.

//. Szakasz.

Különös határozványok.

„7. §. A csendőrtisztek és legénység özvegyei és árvái nyugdíjazására nézve, a polgári államszolgálatban alkalmazott személyek részére fennálló szabályok alkalmazandók.

Az eredetileg elvállalt szolgálatkötelezettség betöltése előtt elhalálozott csendőrök családja irányában szintén a polgári államszolgák ezen §. első bekezdésében említett nyugdíjazási szabálya szerint kell eljárni.

Ha valamely csendőrtiszt vagy csendőr önhibáján kívül, szolgálata teljesítése folytán szenvedett sérülés következtében halna meg az özvegynek és az árváknak a nyugdíj azon összegben jár, mely az illetőnek azon esetben járt volna, ha az ilyképpen elhunyt 40-ik szolgálati évét betöltötte volna.“

1882: XI. t.-c. a mozgósítás
 esetében behívott állandóan szabadságoltak, tartalékosok,
 póttartalékosok, honvédek és egyéb jogosultak
 gyámol nélküli családjának
 az 1880. évi XXVII. t.-c. 5. §-a alapján nyújtandó
 segélyezés módozatáról.

„2. §. Segélyezésre a behívottak családjának következő tagjai
 bírnak igényvel:

- a) a behívott törvényes neje, gyermekei és unokái;
- b) apja, anyja, nagypapa, nagyanyja;
- c) apósa, anyósa;
- d) testvérei;

de mindezek csak akkor és annyiban, amennyiben ellátásuk
 egészben vagy részben a behívott keresményéből vagy szolgálati
 béréből fedeztetett.“

1882: XVI. t.-c. az osztrák-
 magyar vámterület általános vámtarifájáról.
 „VIII. Cikk.

A behozatali vámdíj alól mentesek: stb.

7. Kiházásítási tárgyak oly személyek számára, kik házassá-
 guk következtében a vámterületre költöznek, amennyiben azok
 viszonyaiknak megfelelnek.

Ezen vámmentességből mindazonáltal ki vannak zárva: a
 fogyasztási adó alá eső tárgyak és fogyasztási cikkek, állatok,
 fel nem dolgozott kelmék és félgyártmányok; végre nyersanya-
 gok, stb.“

1882: XIX. t.-c.
 a madridi egyezmény becikkelyezéséről.
 „6. Cikk.

A védelem kiterjed a védett családjára. Lakása tiszteletben
 tartatik.

Meg jegyeztetik, hogy a család csak a nőből, a gyermekekből
 és azon kiskorú rokonokból áll, akik a védettel ugyanazon fedél
 alatt laknak.

A védelem nem örökölhető. Egyedül a Benchimol-család
 javára tartatik fenn azon kivétel, amely már az 1863. évi szerző-
 désben megállapított, de követendő előzményül nem szolgálhat.

Ha azonban a marokkói Sultán más kivételt engedne, a szer-
 ződő hatalmasságok mindegyike hasonló engedményt követelhet.“

„Melléklet.

A védjogra vonatkozó szabályzat.
 Kölcsönös egyetértéssel megállapított
 Franciaország követsége és a marokkói kormány
 közt Tangerben 1863. augusztus 19-én.

A védelem egyéni és időleges. Ennélfogva nem alkalmazható a védett egyén rokonaira általában. Alkalmazható családjára, tudniillik nejeire és gyermekeire, akik a védettel ugyanazon fedél alatt laknak.

Legfőleg életfogytig tartó, de sohasem örökölhető, azon egyedüli kedvezmény kivételével, mely a Benchímol-családnak engedtetett, mely a tangeri állomás részére az alkusz-tolmácsokat atyáról-fiúra szolgáltatta és most is szolgáltatja, stb.“

*1882: XXIV. t.-c. a megszállott
tartományokban és Dalmatia déli részeiben felmerült
zavarok következtében elhalt hadseregbeli (hadtengerészeti)
és honvédségi egyének segélyre szorult özvegyeinek
és árváinak ideiglenes segélyezéséről.*

„1. §. Felhatalmaztatik a minisztérium, hogy a hadsereg (hadtengerészet) és honvédség állományához tartozott, s a megszállott tartományokban és Dalmatia déli részében a felmerült zavarok alkalmából elesett, vagy megsebesülés avagy a hadi fáradalmak következtében elhalt legénység segélyre szorult özvegyeit és árváit addig is, míg e részben az 1880. évi XXVII. törvénycikk 9-ik §-a rendelkezéséhez képest általános törvény fog alkottatni, segélyben részesítse.

2. §. Ezen segély az 1-ső §-ban említett általános törvény létrejöttéig az 1882. évi XI-ik törvénycikkben meghatározott módon szolgáltatandó ki és a mozgósítottak özvegyei és árvái részére ezen most említett törvénycikkben megszabott segélynél nagyobb nem lehet.

3. §. Ezen segélyek, az 1880. évi XXVII-ik törvénycikk 5-ik §-a 2-ik pontja értelmében, a hadmentességi alapból fedezendő.

Ugyanezen alapból fedezendők azon ellátási illetmények is, melyek az 1-ső §-ban említett körülmények között elhalt havi díjasok özvegyei és árvái javára, a jelen törvény életbeléptetése után a fennálló szabályok értelmében szabotnak ki.

4. §. Ezen törvény végrehajtásával a honvédelmi miniszter és pénzügyminiszter bízatnak meg.“

*1882: XXXIII. t.-c. a Szerbiával
1881. évi május 6-án Bécsben a szerződő államok polgárainak hagyatékai körüli eljárás szabályozása, a gyámság vagy gondnokság ideiglenes rendezése és a polgári állapotról vonatkozó okiratok közlése iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.*

„X. Cikk.

A szerződő felek kötelezik magukat arra, hogy egymással kölcsönösen közölni fogják a polgári állapotról (születésre, há-

zasságkötésre vagy elhalálózásra) vonatkozó azon okiratokat, melyek a másik fél alattvalóira vonatkozólag államterületeiken felvételnek, ha ezen okiratok hivatalos használatra szükségesek és az illetékes hatóság által kéretnek.

A polgári állapotra vonatkozó azon okiratok, melyeket az illetékes hatóság hivatalos használatra kér, minden költség nélkül adatnak ki és közöltetnek.

Ha azonban ezen okiratok magánosok érdekében kéretnek, a kiadás és közlés csak akkor történik ingyen, ha vagyontalan személy ügye forog fenn és ennek vagyontalansága az illetékes helyi hatóság által bizonyíttatik.“

1882: XXXIV. t.-c.

a Szerbiával 1881. évi május 6.-án Bécsben a közönséges büntetéseket kölcsönös kiadatása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„/1. Cikk.

Azon büntetendő cselekmények, amelyek miatt a kiadatás engedélyeztetik, a következők: stb.

4. Magzatelhajtás, stb.

9. Erőszakos nemi közösülés.

10. Szemérem elleni erőszak.

11. Szemérem ellen, habár erőszak nélkül elkövetett támadás, feltéve, hogy az ennek tárgyát képező egyénnek nemére és korára és az eset egyéb körülményeire való tekintettel az ilyen támadás az I-ső cikk határozatai alá esik.

12. Egyik vagy másik nembeli kiskorúak csábítása mással való nemi közösülésre vagy fajtalanságra, ha a tettes az elcsábított személy atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, stb.

14. A kettős házasság, stb.“

1882: XXXVII. t.-c.

a Luxemburggal 1882. évi február 11-én Berlinben a közönséges büntetéseket kölcsönös kiadatása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„2. Cikk.

Azon büntetendő cselekmények, amelyek miatt a kiadatás engedélyeztetik, a következők:

I. Szándékos emberölés, gyilkosság, szülőgyilkosság, gyermekgyilkosság, mérgezés, stb.

4. Magzatelhajtás, stb.

9. Erőszakos nemi közösülés.

10. Szemérem elleni erőszak.

II. Szemérem ellen, akár erőszak nélkül elkövetett merény-

let, feltéve, hogy az annak tárgyát képező egyénnek nemére és korára és az eset egyéb körülményeire való tekintettel, ily me-renylet miatt a magas szerződő felek törvényei szerint kiadatás-nak van helye.

12. Egyik vagy másik nembeli kiskorúak csábítása mással való nemi közösülésre vagy fajtalanságra, ha a tettes az elcsá-bított személy atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, stb,

14. A kettős házasság, stb.“

*1883: I. t.-c. a köztisztviselők
minősítéséről.*

„8. §. A tanárok, tanítók és tanítónők minősítését külön törvények és szabályzatok állapítják meg. stb.“

*1883: X. t.-c. a napszámosok
adómentességéről.*

„2. §. A napszámosok keresetük után adó alá nem esnek.

Ezen adómentesség kiterjed a családfőre és a családta-gokra. Hogy kik tekintendők családfőnek és családtagoknak, meghatározza az 1875: XXIX. t.-c. 4. §-a.“

*1883: XXV. t.-c. az uzsoráról
és káros hitelügyletekről,*

„9. §. Az uzsora vétsége miatt a büntető eljárásnak a sér-tett fél, vagy házastársa, vagy a föl- és lemenő ágbeli rokonok, illetőleg a gyám vagy a gondnok indítványa folytán van helye, s a közvádoló a fennálló szabályok és törvényes gyakorlat értelmében jár el.

Az indítvány három évi elévülési határidőn belül, az 1878. évi V. t.-c. 112. §-ban előírt három havi határidő eltelte után is előterjeszhető és vissza nem vonható,“

„14. §. Uzsora vétségért nincs büntetésnek helye, ha, mielőtt a 9. §. szerint jogosítottak egyike indítványát megtette volna, a tettes az általa elkövetett törvényellenességet jóvá teszi, és az adósnak, vagy jogutódainak a már megkapott uzsorás vagyoni előnyöket, a megkapás napjától számított 6%-os kamatokkal együtt visszatéríti.“

*1883: XLIV. t.-c. a közadók
kezeléséről.*

„95. §. stb. Házastársak által közösen használt birtokok vagy folytatott üzlet után kirovott adókért, a házastársak egyetemle-ges felelősséggel tartoznak, stb.

A kivetés évében közös háztartásban élő házastársak a ki-rovott keresetadóra, tőkekamat- és járadékadóra nézve egyetem-legesen felelősek.“

1884: XVII. t.-c. ipartörvény.

I. Fejezet.

Az ipar megkezdéséről.

„1. §. A magyar korona országai területén minden nagykorú, vagy nagykorúnak nyilvánított egyén, nemre való tekintet nélkül, ezen törvény korlátai közt bármely iparágat, ideértve a kereskedést is, bárhol, önállóan és szabadon gyakorolhat.“

„40. §. Az iparos elhalálozása esetében az üzletet annak özvegye újabb bejelentés nélkül folytathatja. Engedélyhez kötött iparoknál azonban személyes megbízhatóságát az iparhatóság előtt igazolni köteles. Özvegy nem létében, vagy ha az ezen jogával élni nem akarja, az *üzlet* a kiskorú gyermekek vagy unokák javára folytatható.“

III. Fejezet.

A segédszemélyzetről.

D. A gyárimunkásokról.

„113. §. A műhelyekben munkarendnek kell kifüggesztve lenni, melybe következők veendőek fel:

a) a dolgozó-személyzet különféle osztályzata és foglalkozása, jelesül a nők és gyermekek alkalmazásának módozata, tekintettel testi erejükre és ez utóbbiak iskolai kötelezettségére; stb.“

„116. §. stb. Nők szülés után négy hétig szerződésileg kötelezett munkájuk teljesítése alól a szerződés megszűnése nélkül felmentvék.“

1884: XXXVII. t.-c. a

Brasíliával 1883. évi május 21-én Rio de Janeiroban, a közönséges büntettesek kölcsönös kiadása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„3. Cikk.

A kiadatás az itt alább felsorolt büntetendő cselekmények miatt engedélyeztetik és pedig: stb,

3. erőszakos nemi közönsülés és más, a szemérem ellen erőszakkal elkövetett támadások;

4. többes házasság, kettős házasság, stb.“

1885: VI. t.-c. a gyámsági és

gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877.

évi XX. t.-c. némely intézkedéseinek módo-
sításáról és pótlásáról.

„3. §. Az 1877. évi XX. t.-c. 28. §. b) és c) pontjainak esetében a gondnokság alá helyezést, az 1877: XX. t.-c. 31. §-ában em-

lített jogosítottakon kívül, a gondnokság alá helyezendőnek házastársa is kérheti.

Ezen esetekben a gondnokolt saját kérelmére elrendelt gondnokság az idézett törvény 56- §-ának második kikezdése értelmében a gondnokolt kérelmére azonnal hasonlóan meg nem szüntethető, ha időközben a házastárs kérelmére kimondatott, hogy a gondnokság az ő érdekében is fennáll.“

„12. §. A távollét miatt gondnokság alá helyezettnek vagyónából, ha a gondnokolt legalább öt év óta távol van és tartózkodási helye ismeretlen, leszármazol az illetékes árvaszéktől, ha reá vannak szorulva, a jövőjük megállapítására, névszerint kiházásításra, hivatali vagy házassági óvadékra, önálló ipar kezdesére vagy más ilyenmő célokra szükséges anyagi segély nyújtását követelhetik. Ezen segély azonban semmi esetre sem lehet nagyobb azon törvényes osztályrésznél, mely a távollévő vagyónának állaga arányában a követelőt megillethetné. Az árvaszéknek a távollévő gondnoka s az összes érdekelt meghallgatásával hozott végzése a közigazgatási bizottsághoz, s ez utóbbinak végzése a belügyminiszterhez felülvizsgálás végett hivatalból felterjesztendő.

A belügyminiszteri véghatározattal elégedetlen félnek a bírói, út fentartatik.“

*1885: XI. t.-c. az állami tiszt-
viselők, altisztek és szolgák nyugdíjazásáról.*

„3. §. A rendszeresített állomásokra megfelelő minőségben állandóan alkalmazottak, habár számfelettiak is, igényjogosultaknak tekintendők.

Rendszeresített állomásnak megfelelő minőségben ideiglenesen alkalmazottak és azok özvegyei és árvái egyszersmindenkorra szóló részeltetésre (végkielégítésre) igényt nem tarthatnak és állandó ellátásra is csak az esetben jogosultak, ha az állandó ellátásnak (nyugdíjnak vagy nevelési pótléknak) feltételei beállottak.

Ha az ideiglenesen alkalmazottak ezen alkalmaztatásukat közvetlenül megelőzőleg végleges minőségben voltak alkalmazva, a végleges alkalmazás után úgy maguk, mint hátrahagyott családjukra nézve minden tekintetben igényjogosultaknak tekintendők s az igények elbírálásánál a végleges szolgálat után közvetlenül ideiglenes szolgálatban töltött szolgálati idő is figyelembe veendő.

Korengedély mellett alkalmazottak s ezek özvegyei és árvái szintén csak az esetben tarthatnak ellátásra igényt, ha az állandó ellátás feltételei beállottak, de ezek beállta előtt egyszersmindenkorra szóló részeltetésre (végkielégítésre) igénytel nem bírnak.

Felmondás feltétele mellett alkalmazottak, valamint azok,

akik világosan csak bizonyos meghatározott időre, vagy csak átmeneti szolgálattételre vétetnek fel, vagy akiknek illetményei külön szerződések által állapítatnak meg, ezen törvény értelmében ellátásra igényt egyáltalán nem tarthatnak.

4. §. Az állami tisztviselőket, altiszteket és szolgálakat, valamint özvegyeiket és árvákat megillető ellátási igény állandó, vagy pedig csak egyszersmindenkorra szóló.

Állandó ellátásnak tekintendő az állami tisztviselőt, altiszteket vagy szolgálakat vagy ezeknek nejét megillető nyugdíj, valamint a gyermekek nevelési járuléka.

Ellenben egyszersmindenkorra szóló részeltetésnek tekintendő: a végkielégítés és a temetkezési járuléka.

5. §. Sem maga, sem pedig özvegye vagy árvája részére állandó ellátásra vagy egyszersmindenkorra szóló részeltetésre igényt nem tarthat azon állami tisztviselő, altiszt, vagy szolgál:

1. aki állásáról önként lemond; stb.

Ha az elbocsátás csak akkor mondatik ki, midőn az özvegy vagy árvák ellátása már elrendeltetett, ezek szerzett joga épségenben marad.“

///. Fejezet.

Az özvegyek és árvák ellátásáról.

„34. §. Állandó ellátásra, ha az erre szükséges s alább megjelölt kellékek megvannak, csak az a nő, s illetőleg avval nemzett gyermekek tarthatnak igényt, kinek férje, illetőleg atyjuk nyugdíjigényre jogosító alkalmazásban legalább öt, s ha korengedély mellett alkalmaztatott, legalább tíz évig szolgált s illetőleg azon özvegy, ki

a) férjével a tényleges szolgálat ideje alatt, vagy azt megelőzőleg lépett házasságra;

b) férjével a nyugdíjigény beálltakor együtt él;

c) erkölcsös életet folytat.

35. §. Az előző 34. §-ban megkívánt általános kellékeken kívül az alábbi pontokban felsorolt esetekre, még a következő külön rendelkezések állapítatnak meg:

1. Azon nő, ki a köteles szolgálati idő kitöltése, vagy 65 éves korának betöltése után nyugdíjazott egyénhez ment férjhez, valamint az ezen házasságban nemzett gyermekek — a temetkezési járulékot kivéve — más ellátásra vagy részeltetésre igényt nem tarthatnak.

2. Azon nő, aki a köteles szolgálati idő lejártá vagy 65 éves korának betöltése előtt nyugdíjazott egyénhez ment nőül, s az ezen házasságban nemzett gyermekek a temetkezési járulékon kívül ellátásra igényt csak akkor tarthatnak, ha a férj a tényleges szolgálatban újra alkalmaztatván, legalább három évig szolgált.

3. Azon nő, aki 60 évesnél idősebb férjhez ment nőül, állandó ellátásra csak az esetben tarthat igényt, ha a férje a házasság megkötése után legalább még három évig szolgál, vagy ha a házasságból gyermekek származnak, vagy az által gyermekek törvényesíttetnek.

Ezen esetben a házasságból származó vagy az által törvényesített gyermekek is az általános szabályok szerint igényjogosultnak tekintendők.

4. Azon nő, aki a férj halálakor férjével nem él együtt, ha csak be nem bizonyítja, hogy az együtt nem élés nem az ő hibájából következett be, a férj után semminemű ellátásra igényt nem tarthat, gyermekei azonban, ha a feltételek különben megvannak, ellátási igényrel bírnak és szülők nélküli árváknak tekintendők.

5. Azon nő, aki erkölcstelen életet folytat, vagy valamely büntetendő cselekményért hivatalvesztésre ítéltetik, illetőleg az 5. §. 4-ik pontjában említett hatállyal elítéltetik, ellátási igényét szintén nem érvényesítheti, s ha már állandó ellátásban részesül, azt elveszti, gyermekei azonban, ha a feltételek különben megvannak, ellátási igényrel bírnak s szülők nélküli árváknak tekintendők.“

IV. Fejezet.

Zárhatározatok.

„56. §. Amennyiben az állami szolgálat körében rendszeresített állomásokra női személyek alkalmaztatnak, ezek a férfi-személyekkel az ellátási igény elbírálásánál úgy a jogok, mint a kötelességek tekintetében egyenlőknek tekintendők.

A férj azonban neje után a temetkezési járulékot kivéve semminemű részeltetésre igényt nem tarthat és az árvák is csak akkor tarthatnak nevelési járulékra igényt, ha szülőtlén árváknak tekinthetők, vagy ha élő atyjok vagyontalan és keresetképtelen.

57. §. A nő utáni igények elbírálásánál a nőre nézve az állami tisztviselőkre, altisztekre és szolgákra előírt határozmányok, a férjre s illetőleg a gyermekekre nézve pedig az özvegyre s illetőleg az árvákra előírt határozmányok alkalmazandók.

58. §. A nő saját alkalmaztatása után őt megillető nyugdíjára vagy végkielégítésére az esetben is igényt tarthat, ha férje még életben van, vagy azután külön ellátást élvez s folytonos ellátását akkor is megtartja, ha a férj után később részesül ellátásban, vagy ha újra férjhez megy.

59. §. A szülőtlén árvák nevelési járuléknak csak az atya vagy az anya után részesíthetők s azt a nevelési járulékot vehetik igénybe, mely reájok nézve kedvezőbb.

A temetkezési járulékra azonban mindkettő után igényük van, s az esetre, ha a nevelési járuléknak nem részesülnek, a végkielégítésre is úgy az atya, mint az anya után igényük van.

60. §. A nyugdíjazott vagy végkielégítésben részesített egyének szolgálatából eredő állami követelések a nyugdíj vagy végkielégítésre is érvényesíthetők, s amennyiben a nyugdíjazás vagy végkielégítés folyósításakor már közigazgatási vagy bírói úton meg vannak állapítva, magánosok követelései ellenében elsőbbséggel bírnak.

Ily állami követelések azonban az özvegyi nyugdíjra, az árva-kezelési járulékára, valamint a végkielégítésre nem érvényesíthetők, kivéve, ha azokat az özvegy önként ajánlotta fel.“

1885: XXIV. t.-c. a polgárosított
magyar határőrvidéken fennálló házközösségi
intézménynek megszüntetéséről.

Első rész.

Általános intézkedések.

„1. §. A polgárosított magyar határőrvidéken a jelen törvény hatályba léptétől kezdve új házközösség nem alakítható, a már fennálló házközösségekbe a születés vagy házasság eseteit kivéve, új tag be nem léphet; a létező házközösségek pedig, a jelen törvény értelmében megszüntetendők, és az egyes házközösségeknek ingó és ingatlan vagyona, az arra jogosultak között vagy tényleg felosztandó, vagy azon vagyonra nézve a jogosultak tulajdonjogának aránya megállapítandó.“

Második rész.

I. Fejezet.

Egyezség.

„11. §. Egyezség által a házközösségi ingó és ingatlan vagyon tényleges felosztása, vagy a tulajdonjog arányának megállapítása, a jogosultak közt szabadon választott kulcs szerint eszközölhető.

12. §. Az osztályra nézve létrejött egyezséget a házatya, illetve a házanya a községi elöljáróságnak bejelenti.“

II. Fejezet.

Hivatalos beavatkozás.

„31. §. Azon házközösségi atyának vagy anyának, valamint a házközösség elagott, vagy munkára képtelen azon más tagjának, aki csak saját osztályrészét kapja ki, jogában áll kívárni, hogy a neki jutott osztályrész tulajdonjogának átengedése mellett, a házközösség többi jogosult tagja által kellő eltartásban részesíttessék, vagy e célból részére megfelelő pénzüsszegben évi járadék fizettessék.

A munkaképtelenség tisztai orvosi bizonyítvánnyal igazolandó.

Az eltartásra vagy az annak megfelelő pénzösszeg élvezetére szerzett jogosultság, illetve az arra nézve elvállalt vagy hatóságilag kimondott kötelezettség, valamint a tulajdonjog átruházása, telekkönyvi bejegyzés által biztosítatik, mire nézve az eljáró szolgabíró a határozatban és az osztály-levélben intézkedik.“

1886: VII. t.-c. az 1874: XXXV.
t.-c. módosításáról és kiegészítéséről.

„21. §. Az 54. szakasz helyébe:

Okirat által való bizonyítás csak közjegyzői okirattal történhetik:

a) a hozomány átadásáról, illetve átvételéről kiállított elismervényeknél, akár a házastárs vagy jegyes, akár más részére állítatik ki; amely elismervények azonban harmadik személlyel szemben csak akkor bizonyítanak, ha a házasság kötésétől s amennyit- *n* a hozomány később vétetik át, a bizonyítandó átvétel napjától . ámitandó három hó alatt adatnak ki;

b) a házastársak vagy jegyesek által egymás részére kiállított okiratoknál, amennyiben azok mint bizonyító okiratok harmadik személlyel szemben használatnak; stb.

22. §. A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kívánatik:

a) azon szerződéseknel, melyek a házasfelek mint ilyenek közötti vagyoni viszonyokat szabályozzák, akár a házasságra lépés előtt, akár azután kötöttek;

b) a házastársak és jegyesek között létrejött adásvevési, csere, életjáradéki, kölcsön, ingatlan dologra vonatkozó s három évnél hosszabb időre kötött bérleti és haszonbérleti szerződéseknel, tartozáselismerést tárgyazo jogügyleteknél, engedményeknél, valamint általában mindazon jogügyleteknél, amelyek által egyik házastárs vagy jegyes ingatlan vagyonának tulajdonját vagy haszonvételét bármily címen a másikra átruházza;

c) ugyanazon személyek közötti ajándékozásoknál ingatlanokra általában, ingókra pedig, amennyiben az ajándéktárgy át nem adatott.

A házasfelek és jegyesek közötti jogügyletnek érvénytelensége esetében mindenik fél tartozik a másiknak azt, amit tőle az érvénytelen jogügylet folytán kapott, visszaszolgáltatni, mire nézve azonban a házasfelek és jegyesek közt létrejött magánokiratok egymással szemben sem bírnak bizonyító erővel.

23. §. A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kívánatik, továbbá:

a) a házastársak és jegyesek között kiállított általános meghatalmazásoknál és

b) a házastársak és jegyesek között váltóbeli kötelezettség vállalására, kölcsönvételre, tartozás elismerésére, ingatlan va-

gyón elidegenítésére vagy megterhelhetetésére, továbbá ingatlan vagyonnak visszteher melletti szerzésre és jogról való ingyenes lemondásra szóló különös meghatalmazásoknál“

1886: XXI. t.-c. a törvényhatóságokról.

II. Fejezet.

A törvényhatósági bizottságról.

„26. §. stb. A férj vagy atya állandójába a nő, valamint a kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli, stb.“

IV. Fejezet.

A főispánról.

„59. §. stb. A fentebbiek kivételével a nyugdíjazás, illetve végkielégítésre nézve a főispánnal, valamint özvegyével és árvaival szemben az államtisztviselőkre nézve fennálló szabályok alkalmazandók.

1886: XXII. t.-c. a községekről.

II. Fejezet.

A községi hatóságról és illetőségről.

„6. §. stb. Törvénytelen ágyból származott gyermekek azon község kötelékébe tartoznak, melybe születésük idején anyjuk tartozott, stb.

7. §. A nő férje illetőségét követi és azt mint özvegy is megtartja mindaddig, míg önjogúlag más községi illetőséget nem szerez.

A nő, ha férjétől bíróilag elvált, vagy ha a házassági kapocs bíróilag felbontottnak mondatott ki, azon község kötelékébe lép vissza, melyhez férjhezmeneteléig tartozott.

Azon eredetileg külföldi nők, kik házasság útján magyar állampolgárságot nyertek, a fent jelölt esetekben férjhezmenetel által szerzett illetőségüket tartják meg.

Azon nő, ki külföldivel kötött házasságának megsemmisítése folytán magyar állampolgárságát az 1879. évi L. t.-c. 37. §-a értelmében visszanyerte, azon község kötelékébe lép vissza, melyhez férjhezmenetele előtt tartozott.“

IV. Fejezet.

A községi képviselétről.

„32. §. stb. A képviselőtestület felerészben a legtöbb egyenes államadót fizető községi lakos vagy nagykorú birtokosból, illetőleg a község területén fekvő vagyonuk után legtöbb adót fizető nagykorú hajadon, özvegy, vagy törvényesen elvált nők s jogi személyek meghatalmazottjaiból, kiskorúak gyámjaiból és

gondnokság alatt állók gondnokaiból, hason felerészben pedig a választó közönség választottaiból és azokon kívül még az állásuknál fogva szavazati joggal bíró előljárósági tagokból áll,

A községben fekvő vagyon után legtöbb adót fizető a képviselő-testület tagja csak az esetben lehet, ha honpolgár és a képviseltetés minden esetben csak oly meghatalmazott által gyakorolható, aki nagykorú honpolgár és akire a 34. §-ban felsorolt kizárási esetek nem vonatkoznak.

33. §. A férj vagy atya államadójába a nő, valamint a kiskorú gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskorú gyermekeknek vagyonát kezeli, stb.“

„38. §. A községben fekvő vagyonnal bíró kiskorúakat és gondnokság alattiakat a gyám, illetőleg gondnok, a nagykorú nőket, testületeket, intézeteket, társulatokat, cégeket s általában minden jogi személyt a meghatalmazott képviseli a választásnál, stb.“

VI. Fejezet.

A községi előljáróságról.

„66. §. stb. Az elagott jegyzők és a jegyzők özvegyei és árvái sorsának biztosításáról a törvényhatóság az általa szabályrendeletileg alkotott, illetve alkotandó nyugdíjintézet által gondoskodni tartozik. E célból több törvényhatóság is szövethetik.“

1887: VI. t.-c. a Monacóval

1886. évi február 22.-én Bécsben, a közönséges büntettesek kölcsönös kiadatása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„II. Cikk.

A kiadatás a következő büntetendő cselekmények miatt fog engedélyeztetni: stb.

4. Magzatelhajtás, stb.

9. Erőszakos nemi közönsülés.

10. Szemérem elleni erőszak.

11. Szemérem ellen, habár erőszak nélkül elkövetett mérenylet, feltéve, hogy az annak tárgyát képező egyénnek nemére, korára és az eset egyéb körülményeire való tekintettel, ily mérenylet miatt a magas szerződő felek törvényei szerint kiadatásnak van helye.

12. Egyik vagy másik nembeli kiskorúak csábítása mással való nemi közönsülésre vagy fajtalanságra, ha a tettes az elcsábított személy atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, stb.

14. A kettős házasság, stb.“

1887: XX. t.-c. a hadsereg,
hadtengerészeti, honvédség és népfőlkelés tiszti
és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról.

1. Fejezet.

A tisztek özvegyeinek és árváinak ellátása.

„1. §. A tisztek (hadbírák, lelkészek, orvosok és kezelőtisztek) özvegyei állandó évi nyugdíjra bírnak igényvel, ha házasságuk akár a férjnek tetteles szolgálata (várakozási illetékekkel szabadságoltatása) alatt, a hadseregnél, hadtengerészetnél és honvédségnél, akár a férjnek katonai szolgálatba lépése előtt kötött és ha a férj vagy, stb.

2. §. A nyugállományban nősült, a tartalékba, valamint a honvédség szabadságolt állományába, továbbá a népfőlkelés állományába tartozó, vagy szolgálaton kívüli viszonyban levő tisztek özvegyeinek is állandó évi nyugdíjra van igényük: stb.“

„8. §. Az özvegyi nyugdíj megszűnik:

a) az özvegy halálával;
b) újra férjhezmenetelével;
c) az özvegynek a nyugdíjról való időleges vagy állandó lemondásával;

d) az állam vagy valamely nyilvános intézet részéről való ellátás nyeresével, vagy apácául való belépéssel oly zárdába, mely nem nevelésre vagy betegápolásra van hivatva;

e) az osztrák-magyar monarchiából való kiköltözéssel, vagy idegen állampolgárság szerzésével, valamint engedély nélkül vagy jogosulatlanul való külföldön tartózkodással;

f) oly bűnvádi elítéltetés esetében, mellyel a nyugdíj elvesztése van összekötve.“

„10. §. A tisztek árváinak és pedig a fiárváknak 20 éves, — leányárváknak 18 éves koruk betöltéséig, vagy korábbi ellátásukig állandó nevelési járulékra általában csak azon feltevés mellett van igényük, ha az 1. §. szerint özvegyi nyugdíjra igényt adó házasságból származnak, vagy a szülőknek ugyanily föltevés mellett később létrejött házasságával törvényesítették, stb.“

„13. §. Ellátás alatt értetik: stb.

B) leányárváknál:

a) a férjhezmenetel;
b) apácául belépés oly zárdába, mely neveléssel vagy betegápolással nem foglalkozik;

c) valamely katona-leányintézetbe egészen kincstári, vagy alapítványi helyre növendékül való fölvétel;

d) oly nyilvános polgári nevelő- vagy ellátási intézetbe való fölvétel, melyben a fölvettnék minden szükségletei az intézet által fedeztetnek;

- e) valamely fizetéssel vagy bérrel egybekötött nyilvános vagy magánszolgálatba való belépés;
 f) valamely üzlet megkezdése.

//. Fejezet.

A legénység özvegyeinek és árváinak ellátása.

„20. §. A valóságos altiszt özvegye állandó évi nyugdíjra igénnyel bír, ha az vele tetteles szolgálattétel ideje alatt a hadseregnél (hadtengerésznél), a honvédségnél a házasságokra nézve koronkint fennálló szabályok figyelembe vétele mellett, az ezek által korlátozott számon belül a jelenleg érvényben levő nősülési szabályokban jelzett első módozat szerint lépett házasságra, vagy ezen első módozat szerint nősültek közé átvétetett, és mindkét esetben a tetteles szolgálat tartama alatt bekövetkezett halálakor állandó katonai ellátásra való törvényes igénnyel bír, vagy a tetteles szolgálaton kívül bekövetkezett halálakor valamely katonai rokkantház ellátási állományába fölvéve volt, vagy ezen ellátás helyett a rokkantházon kívül rokkantnyugdíjban részesült.

21. §. A katonai hatóság engedélyével vagy a nélkül megkötött házasság időpontjára való tekintet nélkül, állandó évi nyugdíjra van igénye azon legénységi egyének (23. §.) özvegyeinek is, akiknek férje az 1. §. a) alatt felsorolt körülmények közt halt el.“

„26. §. Altisztek oly árvái, kik a 20. §. szerint özvegyi nyugdíjra igényt adó házasságból származnak, vagy a szülőknek ugyanily föltevés mellett bekövetkezett házasságával törvényesítették, a 10. §.-ban felsorolt határozatokhoz és megszorításokhoz képest, és pedig fiárvák 16 éves, — leányárvák 14 éves koruk betöltéséig, vagy korábbi ellátásukig, nevelési járulékot kapnak, ha atyjuk a tetteles szolgálattétel ideje alatt bekövetkezett halálakor állandó katonai ellátására igénnyel bír, vagy a tetteles szolgálaton kívül bekövetkezett halálakor valamely katonai rokkantház ellátási állományába fölvéve volt, vagy ezen ellátás helyett a rokkantházon kívül rokkantnyugdíjban részesült.

27. §. A 26. §-ban megjelölt kor betöltéséig, vagy korábbi ellátásig tartó nevelési járulékot kapnak azon árvák is, akik az atya által második módozat szerint, vagy a tetteles szolgálattétel idején kívül kötött házasságból származnak, vagy a szülők utóbb bekövetkezett házasságával törvényesítették, ha az atya halála az 1. §. a) pontjában megjelölt körülmények közt következett be.“

„29. §. Ellátás alatt értetik: stb.

B) Leányárváknál:

- a) valamely nyilvános nevelő- vagy ellátási intézetbe való

felvétel, melyben a felvettnék minden szükségletei az intézet által fedeztetnek;

b) a 13. §. B), a), b) és c) pontjai alatt felsorolt ellátások egyikének elnyerése.“

///. Fejezet.

Záróhatározatok,

„35. §. Azon tiszték és legénység özvegyei és árvái, akik valamely fölszerelt hadihajón tengeri vész alkalmával vesztették életüket, ellátási igényeikre nézve azon özvegyekkel és árvákkal egyenlők, akiknek férje, illetőleg atyja ellenség előtt esett el.“

„37. §. Eltűnt és fogyatékbba vett oly tiszték és legénységi egyének özvegyei és árvái, akik eltűnésük alkalmával katonai illeték (havidij, zsold, nyugdíj) élvezetében állottak, ha egyébként a törvényes feltételek megvannak, a jelen törvény által megállapított ellátásban ideiglenesen mindaddig részesítendőek, amíg a férj, illetve atya elő nem kerül, vagy törvényesen holtnak nem nyilvánítatik.“

1887: XLV. t.-c. a bélyeg- es illetékekre vonatkozó törvények és törvé- nyesített szabályok némely határozatainak módosításáról.

„1. §. Az ingatlanok átruházásánál, illetve azok telekkönyvi átírásánál az előbbi birtokváltozás kisebb-nagyobb közelsége alapján jelenleg érvényben levő illetékmérséklés a $\frac{43}{10}$ százaléki illetékre nézve általában hatályon kívül tétetik, az $\frac{19}{10}$ és $\frac{15}{10}$ % illetékekre nézve pedig továbbra csak azon vagyónátruházásoknál marad érvényben, amelyek:

a) szülők és törvényes (törvényesített) gyermekek vagy unokák, úgyszintén az anya és törvénytelen gyermekei és unokái, valamint általában az egyenes ágbeli rokonok között;

b) szülők és vő vagy meny;

c) házastársak között fordulnak elő.“

1888: XXXV. t.-c. az állami italmérésí jövedékről.

///. Fejezet.

A kimérésnek és kis mértékben való eladásnak engedélyezéséről.

„5. §. Kimérésre, vagy kis mértékben való elárúsításra szóló engedély, nemökre való tekintet nélkül, csak olyan teljes korú egyéneknek adható, kik teljesen megbízhatók, feddhetlen előéleltűek és magyar állampolgárok, vagy legalább az 1886. évi XXII. t.-c. 15. §-a értelmében, — Horvát-Szlavón országokban az ott

érvényben levő törvények értelmében — a magyar koronái országainak valamely községében letelepülési engedélyt nyertek stb.“
 „10. §. Az italmérésre vagy kis mértékben való eladásra szóló engedély 1. megszünik:

- a) ha az engedélyes arról lemond;
- b) ha meghal; stb.

A jelen §. 1. b) pontjában említett esetben az engedélyes özvegye az üzletet új engedély nélkül is folytathatja, ha az 5. §-ban előírt kellékeknek megfelel s ezt a pénzügyigazgatásnál 15 nap alatt igazolja. Özvegy nem létében, vagy ha az ezen jogával élni nem akarna, az üzlet a kiskorú gyermekek vagy unokák javára folytatható, stb.“

1889: VI. t.-c. a véderőről.

„34. §. Béke idején, családi viszonyaik tekintetbevételével a rendes tényleges szolgálat alól besoroztatásuk esetében felmentendők és a póttartalékba osztandók (18. §. d) a következők:

1. a keresetképtelen apának vagy özvegy anyának egyetlen fia, vagy annak nem létében egyetlen veje, az utóbbi azon esetben, ha a viszonyok, melyek igényét megállapítják, nősülése idejében még fenn nem állottak;
2. az apa halála után a keresetképtelen nagyapának vagy özvegy nagyanyának egyetlen unokája, ha azoknak fiúk nincsen;
3. teljes árvaságra jutott testvéreknek egy fítestvére, vagy féltestvére, úgyszintén atyátlan testvéreknek egyetlen féltestvére.

Azonban csak azon vérszerinti és törvényes egyetlen fiúnak, unokának vagy fítestvérnek, illetőleg azon egyetlen vőnek van ezen felmentésre igénye, akinek felmentésétől szülőinek, öreg szülőinek vagy testvéreinek, illetőleg apósának vagy anyósának eltartása függ, s aki e kötelességet teljesíti is.

Törvénytelen fiú hasonlóan részesítettik a kedvezményben, ha ettől függ vérszerinti anyjának eltartása, s ha ő e kötelességet teljesíti is.

Egyetlen fiúval, unokával, fítestvérrrel, illetőleg vővel egyenlő igényűnek tekintetik ugyanazon feltételek alatt az is, akinek egyetlen fivére, vagy több fivérei, illetőleg sógorai:

- a) sorhadí vagy tényleges honvédségi szolgálatkötelezettség alatt állanak, avagy a 12. §. negyedik bekezdése értelmében tényleges szolgálatra kivételesen behívtak, mindkét esetben feltéve, hogy nem szökevények, vagy fej 18 évesnél ifjabbak, vagy
- b) gyógyíthatatlan szellemi vagy testi fogyatkozások miatt keresetképtelenek, stb.“

„50. §. A nősülés a hadköteles-kor előtt és a harmadik korszályból való kilépés előtt nincs megengedve. Kivétetnek azok,

akik az újoncállításnál töröltettek, vagy a harmadik korosztályban be nem soroztattak.

Különös tekintetbevételt érdemlő körülmények között a kivételes nősülhetési engedélyt a honvédelmi miniszter adhatja meg; azonban ezen engedély a védkötelezettség teljesítése tekintetében kedvezményt nem állapít meg.

Aki a fentebbi tilalom áthágásával nősült meg, kihágást követ el és harminc forinttól háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

Az engedély nélküli nősülésben bűnrészes hivatalos közeget ugyanezen pénzbüntetés éri, fenmaradván ellene még a hivatali szabályok szerinti eljárás.“

„61. §. Katonai hatósági engedély nélkül nem nősülhetnek:

a) a közös hadsereg (haditengerészet) és honvédség tényleges szolgálatban álló egyénei;

b) a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség állományba nem vett újoncai;

c) a tartósan szabadságolt sorhadkötelesek, kivéve azokat, akik sorhadi szolgálati kötelezettségük három utolsó hónapjában állanak, és azokat, akik a 32. §. második bekezdése alapján, avagy családi tekintetéből (34. §. utolsóelőtti bekezdés) szabadságoltattak;

d) a helyi alkalmazásra előjegyzett nyugdíjas tisztek;

e) a közös hadseregnek (haditengerészeinek) és a honvédségnek valamely katonai rokkantház helybeli ellátásában elhelyezett egyénei;

f) a tartósan szabadságolt honvédlegénység, mely a harmadik korosztályt még túl nem haladta, kivéven ezek közül azokat, akik tényleges szolgálatukat még a harmadik korosztályból való kilépés előtt lerótták.

Ezen tilalom áthágása eseteiben alkalmaztatnak:

a) a tényleges szolgálatban álló katonai egyénekre, a katonai büntető és fegyelmi szabályok;

b) a tényleges szolgálatban nem álló ilyen egyénekre az 59. §-ban foglalt büntető határozatok.

A bűnrészesek ugyanazon büntetés alá esnek.

A közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség kötelékébe tartozó minden más, itt elő nem sorolt egyéneknek — az állományba nem vett és a ne^ tényleges póttartalékosokat is ideértve — nősülhetés végett katonai hatósági engedélyre nincsen szükségük.“

„71. §. A kiszolgált altisztek alkalmazására továbbá a hadmentességi díj behajtására és hováfordítására végre a fegyveres erő kötelékébe tartozó egyének s ezek özvegyeinek és árváinak ellátására vonatkozó határozatok az e részben fennálló külön törvényben foglaltatnak.“

1890: I. t.-c. a közutakról és
vámokról
V. Községi (közdülő) közutak.

„49. §. Természetbeni községi munka: stb. Községi munkára a község minden lakosa köteles, hacsak az alábbiak szerint ezen kötelezettség alól felmentve nincs.

Úgy a kézi, mint az igás közmunka alól felmentvék; stb.

b) a nők általában, kivéve azon esetet: ha házuknál velők, legyenek hajadonok vagy özvegyek, egy kenyéren élő és munkára alkalmas férfi családtag vagy szolga létezik, mely esetben ezek, a megszabott napszámot amazokért teljesítik;

c) az előző pont alatt említett családtagok személyeikre nézve; stb.“

1891: X. t.-c. a hadsereg,
hadtengerészet, honvédség, és népfölkelés tiszti
és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról
szóló 1887. évi XX. törvénycikk határozmányainak
kiterjesztéséről.

„1. §. Az 1887. évi XX. törvénycikk határozmányai a hadsereg, hadtengerészet és honvédség oly tiszti és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátására nézve is teljes mérvben alkalmazást nyernek, akiknek ellátási igényei tekintetében, ama törvény 34. §. a) pontja értelmében, a régebbi szabályok azért maradtak mérvadók, mert férje, illetve atyja az 1887. április 30-ika előtt tényleges szolgálatban többé nem állott, hanem az említett napon már nyugállományban, illetőleg törvényesen engedélyezett állandó katonai ellátásban volt; de egyébként az özvegyek és árvák ellátására való igény tekintetében, a fentebb idézett törvény 1. §., illetőleg 20. §-ában kikötött feltételeknek teljesen megfelelt.

2. §. Az előző §-ban megjelölt személyek után már özvegyiségre, illetve árvaságra jutottak ezen törvény hatályba lépésének napjával szintén az 1887. évi XX. törvénycikk határozmányai szerint járandó ellátás élvezetébe lépnek; özvegyiségük, illetve árvaságuk előbbi tartamára azonban ez ellátásra igényük nincs.“

1891: XIV. t.-c. az ipari és
gyári alkalmazottak betegség esetén való segé-
lyezéséről.

1. Fejezet.

Általános határozatok.

„2. §. Betegsegélyző pénztárhoz kell tartozniok, nemre, korra és honpolgárságra való tekintet nélkül mindazoknak, akik a magyar korona országai területén:

a) valamely az ipartörvény (1884: XVII.) alá eső foglalko-

zásnál, ideértve még ugyanezen törvény 183. §. *d)* és *f)* pontja alatt felsorolt vállalatokat is; stb.

oly fizetéssel vagy bérrel vannak alkalmazva, melynek egy munkanapra eső összege 4 írtnál nem magasabb és akikkel szemben a munkaadó a munkába álláskor világosan ki nem kötötte, hogy az alkalmazás nyolc napnál rövidebb időre terjed, stb.“

„4. §. Szabad elhatározásuk alapján beléphetnek a betegsegélyző pénztárba és az illető pénztár, amennyiben alapszabályai mást nem rendelnek, felvenni köteles mindazokat, akik stb.

c) azon egyének, kik házi iparral foglalkoznak; stb.“

II. Fejezet.

A betegsegélyző pénztár által nyújtandó
segélyezésről.

„7. §. Minden e törvény szerint fennálló betegsegélyző pénztár tagjainak legalább is a következő segélyezést köteles nyújtani: stb.

d) gyermekágy esetében gyermek-ágy segélyt, mely a táp-pénzzel egyenlő összegben jár, már a lebetegedés első napjától azonban legalább négy hétig; stb.“

„12. §. A 7. §. *a)*—*c)* pontjaiban megállapított segélyezés helyett a segélypénztár által kórházi teljes ellátás nyújtható; azonban

a) azon betegnek, ki házasságban vagy családjának valamely tagjával egy háztartásban él, vagy egyébként házi ápolásban részesül, csakis akkor, ha a megbetegedett a kórházi ápolásba beleegezük, vagy ha a betegség ragadós vagy olyan, hogy az kórházban való ápolást tesz szükségessé;

b) ellenben más betegeknek pénzben való segélyezés helyett feltétlenül kórházi ápolás nyújtható.

Ha azonban a betegnek hozzátartozói vannak, kiket addig kezesetéből tartott fenn, ez esetben azon időre, amíg a kórházi ápolás tart, a kórházban való ingyen ellátáson felül még a 7. §. alatti táp-pénznek fele is kifizetendő hozzátartozói részére.

A kórházi ingyen-ápolás és ellátás alatt a betegnek a kórházba való ingyen beszállítása is értendő.“

*1891: XV. t.-c. a kisded-
óvásról.*

I. Fejezet.

A kisdedóvás feladata és az e célra szolgáló
intézetek.

„1. §. A kisdedóvás feladata a 3—6 éves gyermekeket, egyfelől ápolás és gondozás által a szülők távollétében érhető veszélyektől óvni; másfelől rendre és tisztaságra szoktatás, valamint ügyességüknek, értelmüknek és kedélyüknek korukhoz mért fej-

lesztése által őket testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükben elősegíteni.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. által az elemi népiskolák feladataul megjelölt tanításnak a kiseddévás körében helye nincs.

2. §. Ezen célra szolgálnak:

1. Képesített kiseddévónőknek, esetleg ilyenek hiányában kiseddévóknak vezetése alatt álló kiseddévodák.

2. Erkölcsileg és értelmileg alkalmas dajkák gondozása alatt álló, egész éven át fentartott, vagy ideiglenes (nyári) menedékházak.“

II. Fejezet.

A kiseddévodák és gyermek-menedékházak
kellékei és munkaköre.

„7. §. Egy kiseddévónő, illetőleg egy gyermek-menedékházat vezető dajka gondozása alatt 80 gyermeknél több nem lehet. Ha a felvett gyermekek létszáma a 40-et meghaladja, a kiseddévónőnek egy állandó dajka adandó rendelkezésére, a menedékházi dajkának pedig egy alkalmas nőcseléd.“

III. Fejezet.

A kiseddévónőkről és dajkákról.

„11. §. A kiseddévodákban csakis hazai kiseddévónő (kiseddévó) -képző intézetben képesítést nyert okleveles kiseddévónők (kiseddévók) alkalmazhatók.

A 34. §-ban meghatározott tanfolyam elvégzésének megfelelő képesítést külföldön nyert kiseddévónők tartoznak okleveleik honosítása végett pótlólag a magyar nyelvből, a hazai történelem, alkotmánytan és földrajz elemeiből a vallás- és közoktatásügyi miniszter által erre jogosított hazai képző-intézetben képesítő vizsgát tenni.

12. §. Állandó gyermek-menedékházak vezetésére dajkául csak azok alkalmazhatók, kik működési képességükről, magyar nyelvi ismeretükről valamely kiseddévóképző intézetben, vagy jól felszerelt és berendezett kiseddévodában a kir. tanfelügyelő előtt gyakorlati vizsgát tettek s erről bizonyítványt nyertek.

Az állandó és nyári menedékházakat vezető dajkák képesítésére nézve a részletes utasítást a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

13. §. Az állam, községek, felekezetek és jogi személyek által fentartott kiseddévodákban a kiseddévónők élethosszig alkalmazhatnak és állomásaikról csupán súlyos hanyagság, erkölcsi kihágás, a törvényben és rendeletekben kiszabott kötelességeik megsértése, büntetett vagy vétség miatt mozdíthatók el a törvényhatósági közigazgatási bizottság (Budapestben a fővárosi tanács), illetve az egyházi főhatóság által szabályszerű fegyelmi vizsgálat alapján.

Ily ítéletek az állam, községek, és jogi személyek által alkalmazott kisdédóvónók fegyelmi ügyeiben megerősítés végett, a hitfelekezetek által alkalmazott kisdédóvónók fegyelmi ügyeiben pedig tudomás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé térj esztendők, stb.

14. §. A kisdédóvónó vagy dajka fizetését a kisdédóvóda vagy menedékház fentartója állapítja meg a helyi viszonyok szerint. Azonban az állam, község, hitfelekezet vagy jogi személy által alkalmazott kisdédóvónó (kisdédóvó) fizetése lakáson kívül kisebb nem lehet évi 300 forintnál, 10.000-nél több lakossal bíró városokban évi 400 írtnál, az állandó menedékházban alkalmazott dajkáé pedig havi 10 forintnál.

A lakáson kívül netán nyújtott egyéb természetbeni járandóságok pénzértéke a fizetésbe beszámítható.

A szerzetes rendhez tartozó kisdédóvónók (kisdédóvók) ellátására és díjazására nézve, az illető szerzetesrend szabályai mérvadók.“

V. Fejezet.

A kisdédóvodák és gyermek-menedékházak igazgatása és felügyelete.

„24. §. Az állami kisdédóvodákhoz és menedékházakhoz a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevez ki felügyelő-bizottságokat (férfi és nőtagokat) és alkalmaz kisdédóvónókat és dajkákat.

Az állami és községi kisdédóvodai felügyelő-bizottságok ügyrendjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabályrendelettel állapítja meg.

A jogi személyek az általuk állított és fentartott kisdédóvodák és menedékházak igazgatásáról alapszabályaikban gondoskodnak, ennek hiányában tartoznak az igazgatásra nézve külön szabályzatot készíteni és jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszteni. Az általuk alkalmazott kisdédóvónókat, a törvényhatóság mint fentartó jogi személy által közvetlenül választottak kivételével, a törvényhatósági közigazgatási bizottság erősíti meg állomásaikon.

25. §. A 22. §-ban említett felügyelő-bizottság megalakítására csak akkor van szükség, ha az illető kisdédóvodát vagy menedékházat fenntartó polgári vagy hitközség valamely népoktatási tanintézetet nem tart fenn, mert ellenkező esetben a felügyelő-bizottság teendőit a községi vagy felekezeti iskolaszék teljesíti, de ekkor is a 23. §. értelmében az iskolaszékek tagjai a városi tiszti főorvos, községi vagy körorvos s az iskolaszék a 22. §. megfelelő rendelkezése szerint nőtagokkal egészíti ki magát.

Hasonlóképen a már fennálló állami népiskola gondnoksága — nőtagokkal kiegészítve — teljesíti az állami kisdédóvodai fel-

ügyelő-bizottság teendőit is, melynek a városi tiszti főorvos, községi vagy körorvos szintén tagja.

A törvény ezen szakasza alapján az iskolaszékbe vagy gondnokságba belépő tagok hatásköre csakis a kiseddóvodák vagy menedékházak ügyeire terjed ki.

26. §. A községi kiseddóvodai felügyelő-bizottság, illetőleg; iskolaszék teendői:

1. a kiseddóvónőt a törvényhatósági közigazgatási bizottság kiküldöttjének vagy megbízottjának elnöklete alatt megválasztja. A választás megerősítéséhez a közigazgatási bizottság jóváhagyása szükséges;

2. a gyermek-menedékház vezetésére szükséges dajka alkalmazása iránt határoz és erről a közigazgatási bizottságnak jelentést tesz; stb.

Ha a kiseddóvónő választása vagy dajka alkalmazása céljából összehívott ülésen a választott tagok határozatképes % része meg nem jelen, egy legfeljebb öt nap alatt e célból megtartandó új ülésen a jelenlevők — tekintet nélkül azok számára — szavazattöbbséggel határoznak.“

VI. Fejezet.

A kiseddóvónő-képző intézetekről.

„31. §. A kiseddóvónők (kiseddóvók) elméleti és gyakorlati kiképeztetésüket e célra rendelt kiseddóvónő- (kiseddóvó) képző intézetekben nyerik.

Férfi- és nőövendékek elkülönítve tanítandók.“

„33. §. A kiseddóvónő- (kiseddóvó) képző intézetbe való felvétel feltételei:

1. egészséges és ép testalkat, valamint zenei hallás;

2. leányoknál a betöltött 14. év, finövendékeknél a betöltött 16. év; 40 évnél idősebbek azonban, csak külön miniszteri engedéllyel vehetők fel;

3. a közép- vagy polgári és felsőbb leányiskolák negyedik osztályának, vagy a felső népiskolák második osztályának sikeres bevégzését igazoló iskolai bizonyítvány vagy a megfelelő tantárgyakból teendő felvételi vizsga.

34. §. Ezen intézetekben a tanfolyam két évig tart. Kötelezett tantárgyak:

1. hit- és erkölcsstan,

2. magyar nyelv és magyar irodalom,

3. neveléstan, különös tekintettel a kiseddóvodák szervezésére,

4. egészségtan, különös tekintettel a kiseddóvodára

5. hazai történelem, alkotmánytan és földrajz,

6. természettudományok,

7. mértan és rajzolás,

8. ének- és hegedülés,
9. nőknek női kézimunka és némi házi ipar, finövendékeknek házi ipar,
10. á kisedekkel való bánásmód állandó gyakorlása,
11. testgyakorlás,
12. esetleg valamely más hazai nyelv.

Mindezen tantárgyak a kiseddóvás céljai által előszabott terjedelemben tanítandók.

Oly növendékek, kik az általános ismereteket nyújtó első évfolyamra előírt tananyagot megfelelő iskola elvégzése által elsajátították, vagy abból felvételi vizsgálatot tesznek, azonnal a második évfolyamra vehetők fel.“

„36. §. Kiseddóvónő-képző intézethez tanárokul, illetőleg tanítónőkül csak oly egyének alkalmazhatók, kik: 1. legalább is polgári iskolai tanítói, illetőleg tanítónői oklevéllel bírnak és 2. legalább egy évet valamely kiseddóvónő képző intézetnél e célra létesítendő tanfolyamon gyakorlatban töltöttek.

Az irodalom vagy gyakorlati működés terén kiváló egyéneket a vallás- és közoktatásügyi miniszter ezen képesítés alól felmentheti.“

„38. §. A kiseddóvónő-képző intézetek növendékei az intézetből fegyelmi utón kizárhatók, de ily határozat megerősítés végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztendő. A megerősített határozat közzététele és annak szigorú megtartása iránt a nevezett miniszter intézkedik, stb.

39. §. A kiseddóvónő-képző intézetekben a tanév végén nyilvános vizsgák, a két évi tanfolyam bevégeztével pedig képesítő* vizsgák tartatnak a kir. tanfelügyelő, vagy e célból a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiküldött helyettesének jelenlétében és részvételével.

A kir. tanfelügyelő vagy helyettese a képesítő okleveleket, ha annak megtagadására e törvény alapján oka nincs, aláírja. Ezen aláírás nélkül a képesítő oklevél érvénytelen. A képesítő oklevél aláírását a kir. tanfelügyelő vagy helyettese megtagadni tartozik akkor, ha a vizsgát tevő a magyar nyelvet szóban és írásban kellően nem bírja.

A képesítő oklevél nő-növendékeknek csak 18., fiú-növendékeknek pedig 20. évök betöltése után adható ki, de rendszeres alkalmazás nélkül gyakorlati működésre bocsáthatók a 16. évöket betöltött nő-növendékek és a 18. évöket betöltött fiú-növendékek, ha a képesítő vizsgát sikerrel letették.

40. §. Indokolt esetekben a 34. §-ban meghatározott tanfolyamot szabályszerűen el nem végzett, de legalább fél évig valamely kiseddóvódában gyakorlatilag működött egyének az egyes évfolyamokról előzetesen tett osztályvizsgák után képesítő vizsgákra bocsáthatók, Ezeknek az osztályvizsgáknak és a képesítő

vizsga letételére a 33. §-ban foglalt feltételek szem előtt tartásával az illető kisdedovónő-képző intézet felettes hatósága ad engedélyt, Ugyanezen hatóság ad engedélyt kisdedovónői képesítő vizsga letételére az okleveles tanítónőknek is, kiktől az osztályvizsgák előzetes letétele nem követelhető, hanem csak kisdedovódákban töltött fél évi gyakorlati működést tartoznak igazolni.

Kivételesen csakis képesítő vizsga tételére a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat engedélyt.“

„42. §. Oly nem okleveles kisdedovónők, kik ezen törvény életbelépését megelőző, legalább három év óta folytonosan kisdedovódákban működtek, állomásaikon a képesítő vizsga letétele nélkül is meghagyatnak és a törvény által biztosított előnyökben részesülnek, ha az illetékes kir. tanfelügyelő előtt sikeres működésüket és a magyar nyelv bírását igazolják. Amennyiben a magyar nyelvben eléggé jártasak nem lennének, kötelesek azt a törvény életbelépésétől számított három év alatt elsajátítani és annak megtörténtét a kir. tanfelügyelő előtt gyakorlatilag igazolni, stb.“

VIII. Fejezet.

Végrehajtási intézkedések.

„46. §. Mindazon esetekben, hol e törvény kisdedovónőket említ, egyszersmind gyermekkertésznők, kisdedovónők és kisdedovók, valamint kisdedovódák alatt gyermekkertek, úgyszintén kisdedovónő-képző intézetek alatt gyermekkertésznők- és kisdedovó-képző intézetek is értendők,“

1891: XVI. t.-c. az 1886. évi XXIX.

és 1889. évi XXXVIII, törvénycikk módosításáról
és pótlásáról,

„15. §. Az 1886. évi XXIX. törvénycikk 15—18. és 42—45., valamint az 1889. évi XXXVIII. törvénycikk 5—9., 11—13. fainak a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzésére vonatkozó rendelkezései a következőkkel egészítettnek ki: stb.

a) stb. Az örökhagyó özvegye az 1889: XXXVIII. törvénycikk 6, §-ának eseteiben követelheti, hogy az örökösök tulajdonjogának bejegyzésével egyidejűleg az őt özvegyi jogon megillető haszonélvezeti jog is bejegyeztessék, stb.

c) Az 1886: XXIX. t.-cikk 15., 17. és 18. §-ainak, továbbá az 1889: XXXVIII. törvénycikk 6. és 7. §-ainak, valamint a fentebbi b) pontnak eseteiben a házastársak között történt átruházás, vagy az ily átruházásnak vagy annak elismerése, hogy az ingatlan a helyszíneléskor vagy a telekkönyvi átalakítás alkalmával a másik házastárs nevére lett volna felveendő, csak akkor jöhet figyelembe, ha az átruházási jogügylet vagy az elismerés közjegyzői okiratba foglaltatott. Az 1886. évi XXIX, törvénycikk

16. §-a alapján az egyik házastárs tulajdonául bejegyzett ingatlan a másik házastársnak, mint tényleges birtokosnak tulajdonául egyáltalában nem jegyezhető be.

d) A tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzését *kérhetik*: maga a tényleges birtokos és ennek távollétében vagy akadályoztatása esetén házastársa avagy felmenő vagy lemenő ágbeli nagykorú rokona, úgyszintén a telekkönyvi tulajdonos is, de ez utóbbi csak amennyiben a tényleges birtokos a bizottság előtt az ingatlanak nevére leendő bejegyzését nem ellenzi, stb.“

1891: XVII. t.-c. a bírói
és ügyészi szervezet módosításáról.

IV. Fejezet.

Kiegészítő intézkedések az összeférhetetlenség tárgyában. Az együtt alkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszony.

„41. §. Ugyanazon bíróságnál sem ítéldbírói, sem bírósági hivatalnoki állásra nem alkalmazhatók:

1. fel vagy lemenő ágban rokonok és sógorok;
- 2, az oldalrokonok unokatestvérekig bezárólag;
- 3, azok, kik örökbefogadó szülői és örökbefogadott gyermeki viszonyban állanak;
4. az ítéldbíró vagy bírósági hivatalnok nejeinek fitestvére, vagy nőtestvéreinek férje.

42. §. A 41. §. 1—4. pontjai alatt felsorolt viszonyok bármelyike az ugyanazon ügyészségnél (kir. ügyészség, fő-, korona-ügyészség) alkalmazást is kizárja.

Hasonlóképp nem alkalmazhatók egyfelől valamely bíróságnál ítéldbírói, másfelől ugyanazon bíróság székhelyén működő kir. ügyészségnél ügyészi állásra azok, akik között a 41. §. 1—4. pontjaiban felsorolt viszonyok valamelyike felforog.

43. §. Nem lehet ítéldbíró a kir. törvényszéknél vagy kir. járásbíróságnál az, aki a fölötte kir. ítélőtáblai elnökkel,

járásbíró (albíró), aki a fölötte törvényszéki elnökkel,

kir. ügyész (alügyész), aki a fölötte kir. főügyésszel a 41-ik

§. 1—4. pontjaiban meghatározott viszonyok bármelyikében van.

44. §. Amely bíróságnál az ítéldbírák száma a tizet meghaladja, a király az ítéldbírák — vagy ezek és az ügyészek között létező unokatestvéri, vagy a 41. §. 4. pontja alá eső akadály alól felmentést adhat, de ezek ily felmentés esetében sem működhetnek egy tanácsban.

A 43. §. esetében egyfelől a kir. ítélőtábla elnöke, másfelől a kir. törvényszékek elnökei között, úgyszintén egyfelől a kir. főügyész, másfelől a kir. ügyészségek vezetői között, végre egyfelől a kir. törvényszék elnöke, másfelől a járásbíróságok veze-

tői közt fenforgó akadály alul felmentés nem adható. A 43. §. egyéb eseteiben a király minden akadály alul adhat felmentést. A bírósági hivatalnokoknak mind egymás között, mind az ítélbírákkal és ügyészekkel szemben fennálló ugyanazon rokonsági és sógorsági akadályaik alól, melyek a jelen szakasz első bekezdésében vannak megjelölve, az igazságügyminiszter adhat felmentést.“

*1891: XXXI. t.-c. a consuli
bíráskodás szabályozásáról.*

„1. §. A consuli bíráskodást a magyar és az osztrák honosok, valamint a védencek felett a külföldön a consuli bíróságok gyakorolják.“

„10. §. 1. A consuli bíróságoknál a magyar honosok jog- és cselekvési képessége és családi jogai-, ideértve az atyai hatalmat, a gyámságot és gondnokságot, valamint a házassági vagyoni jogot is, — továbbá valamely elhunyt magyar honos után az öröklési jog, ideértve a hagyatéki eljárást is, végre a magyar honosok által elkövetett büntetendő cselekmények: azon törvények és szabályok szerint ítélandók meg, amelyek az államnak azon részében vannak hatályban, amelyben az illető magyar honosnak községi illetősége van, illetőleg volt. stb.

11. §. A védencek nem tekintetnek magyar állampolgároknak.

Ha azonban védelembe fogadásuk alkalmával a consuli hatóságnál kijelentik, hogy magukat a magyar állampolgárookra érvényes jogszabályoknak vetik alá, ez esetben reájuk a budapesti illetőségű magyar állampolgárookra nézve érvényes jogszabályok alkalmazandók.

*1891: XLIII t.-c. a népoktatási
nyilvános tanintézetek s nyilvános kisdedovó
intézetek tanítóinak s nevelőinek nyug-
díjazásáról, valamint azok özvegyeinek és
árváinak gyámolításáról szóló 1875: XXXII.
törvénycikk módosítása tárgyában.*

„1. §. Az 1875: XXXII. törvénycikk 1, és 2. §-ában elősorolt nyugdíjra jogosítottak közé felvételnek még a tanítóképezdek mellett fennálló gyakorló iskoláknál, az emberbaráti intézeteknél, az alsófokú kereskedelmi és iparos iskoláknál, valamint minden tanfolyamuknál fogva a népoktatási tanintézetek körébe tartozó iskoláknál végleges minőségben alkalmazott tanítók és tanítónők; ha a tanítói hivatal viselésére az 1868: XXXVIII. t.-c. 133. §., vagy az 1883: XXX. t.-c. 61. és 62. §-aiban meghatározott képesítéssel bírnak és ezenfelül az 1879: XVIII, t.-c, követelményeinek megfelelnek.

2. §. Életük végéig élvezendő rendes nyugdíjjal távozhatnak tanítói állomásukról:

1. azok, akik az 1875: XXXII. t.-c., úgyszintén a jelen törvény 1. §-ában elősorolt intézetek valamelyikében legalább 40 beszámítható éven át szolgáltak, mint alkalmazott segéd- vagy rendes tanítók;

2. azok, kik legkevesebb 10 beszámítható évig szolgáltak ugyanolyan intézetben, mint segéd- vagy rendes tanítók, ha valamely, önvétkek vagy hibájuk nélkül származott testi vagy lelki fogyatkozás miatt tanítói kötelességeiknek teljesítésére véglegesen képtelenné váltak, vagy életük 65-ik évét betöltötték.“

5. §. A nyugdíjra jogosítottnak felesége férje halála esetén évenkénti rendes özvegyi segélyt kap, ha férje legalább 10 beszámítható éven át szolgált és legalább egy éven át élt vele házasságban.

Az özvegyek segélypénze 300 frt-nak, illetve az elhalt férj legutolsó beszámítandó fizetésének 600 írtjáig ennek 50%-át, a 600 frtot meghaladó rész után pedig 20%-át teszi, mely segélypénz a férj halála napjától számított fél év múlva tétetik folyóvá, melyből az özvegyen maradt nő nemcsak saját gyermekeit, hanem elhalt férjének előbbeni házasságából származott gyermekeit is ellátni tartozik.

6. §. A nőtanítók a férfitanítókkal az ellátási igény elbírálásánál, úgy a jogok, mint a kötelezettségek tekintetében egyenlőknek tekintendők.

A férj azonban neje után annak három havi fizetésével, illetve, ha nyugdíjas állapotban halt el, három havi nyugdíjával felérő temetkezési járulékon kívül semminemű részletre igényt nem tarthat.

7. §. A nőtanító saját alkalmaztatása után őt megillető nyugdíjra vagy végkielégítésre az esetben is tarthat igényt, ha férje még életben van, vagy utána külön ellátást élvez s folytonos, ellátását akkor is megtartja, ha férje után később részesül csak ellátásban, vagy ha újra férjhez megy.

8. §. Ha az özvegy anya segélypénzt húz, akkor gyermekei fejenként az anyát megillető ellátásnak $\frac{1}{6}$ -át kapják.

A gyámpénznek valamennyi gyermekre eső összege azonban az özvegyi ellátás összegét meg nem haladhatja.

A nőtanító árvái, minthogy atyjok az 5. §-ban foglalt korlátozás folytán özvegyi ellátásban nem részesülhet, szülőtlén árvakul tekintendők és róluk az alább következő §. értelmében kell gondoskodni, oly módon, hogy az árvagyámpénz alaptételének kiszámítása akként eszközözlendő, mintha az atyja özvegyi ellátásához igénnyel bírna.

9. §. A teljesen szülőtlén árvák, ha csak egyik szülőjük működött a tanítói pályán, fejenként a fentebbi §. értelmében

számítandó gyámpénzen felül még 25 frtot kapnak: ha mindkét szülőjük tanító volt, úgy mindenik szülőjük után külön-külön számítandó gyámpénzen kívül még 50 frtot nyernek, stb.“

„11. §. Egész 40 évi szolgálata tartama alatt köteles mindenki évenként a nyugdíj- és gyámalap javára a jelen törvény értelmében a beszámítható fizetésének, vagy amennyiben a 300 frtot el nem érné, a részére biztosított teljes nyugdíj 2%-át fizetni.“

„16. §. A népoktatási nyilvános tanintézetek és nyilvános kisdedővő intézetek tanítóinak és nevelőinek nyugdíjazásáról, valamint azok özvegyeinek és árváinak gyámolításáról szóló 1875: XXXII. t.-c. 7., 9. §-a, a 10. §. 2. pont második bekezdése, a 13. §. első bekezdése, a 15., 16. §. 3. pont, 19., 20., 21., 22., 25. §-a, a 29. §. 1. és 2. pontja, a 30., 32., 38., 39., 41., 44., 45. §-ok hatályon kívül helyeztetnek.

E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bíztatnak meg.“

*1893: IV. t.-c. az állami
tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek
szabályozásáról, és a megyei törvényhatóságok állami
javadalmozásának felemeléséről.*

I. Fejezet.

Az állami tisztviselőkről.

„1. §. Az állami tisztviselők, a gyakornokok kivételével, tizenegy fizetési osztályba soroztatnak, mely besorozást a jelen törvény kiegészítő részét képező A) kimutatás tünteti fel. stb.“

III. Fejezet.

Vegyes és átmeneti intézkedések.

„21. §. Jelen törvény határozmányai alá nem tartoznak s külön intézkedések alá esnek: stb.

e) a vallás- és közoktatásügyi tárca körében: az egyetemi és műegyetemi tanárok, tanársegédek, és gyakornokok, továbbá az elemi népiskoláknál, az óvódáknál és gyermekmenedékházaknál, kereskedelmi és ipariskoláknál, a siketnémák és vakok intézeteinél, a bábaiskoláknál, a balatonfüredi szeretetháznál és az országos zene- és színművészeti akadémiánál alkalmazottak; végül: stb.“

A) melléklet.

Az állami tisztviselők fizetési osztályainak
kimutatása.

Vallás- és közoktatásügyi ministerium,
VII. fizetési osztály: tanítónőképző intézeti igazgatónő.

VIII. „ „felsőbb leányiskolái igazgató és tanár,
tanítónő képző-intézeti igazgatónő és tanár

IX. „ „felsőbb leányiskolái tanár és tanítónő,

tanítónőképző intézeti tanár és tanítónő,
polgári és felső népiskolai rendes tanító
és tanítónő.

X. fizetési osztály: felsőbb leányiskolái tanítónő, felsőbb
leányiskolái zenetanár és segédtanítónő,
tanítónőképző-intézeti tanítónő.

XI. „, zenetanítónő, segédtanítónő.

1893: XVIII. t.-c. a sommás eljárásról,

Első cím.

I. Fejezet.

Általános határozatok.

„1. §. Sommás eljárás alá és a kir. járásbíróóságok hatásköré-
hez tartoznak, amennyiben az 1877. évi XXII. t.-c.-ben szabályo-
zott községi bírósági eljárásra utalva nincsenek: stb.

5. a per tárgyának értékére való tekintet nélkül: stb.

b) a házasságon kívüli nemzésből származó igények iránti
keresetek, ideértve a törvénytelen gyermek tartása iránti kere-
seket is;

c) három évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és
élelmezési kötelezettségek iránti keresetek, ha a főkötelezettség
a törvényen, vagy az a) pontban említett minőségű okiraton alap-
szik; stb.“

„7. §. A sommás eljárásban a felek, valamint törvényes
képviselőik, idértve a cégvezetőt és azokat is, akik kereskedelmi
társaságokat a kereskedelmi törvény rendelkezései szerint, bíró-
ság előtt képviselni jogosítva vannak, perbeli cselekményeket
személyesen végezhetnek; de amennyiben nem személyesen jár-
nak el, magukat rendszerint csak ügyvéd által képviseltethetik.

Az utóbb említett szabály alul a következő kivételnek van
helye:

1. a felmenő ágbeli rokon lemenő ágbeli rokonát és viszont,
a férj nejét és nejének felmenő vagy lemenő ágbeli rokonát, a nő
férjét, a testvér testvérét és a pertárs pertársát, mint meghatal-
mazott bármely sommás perben képviselheti; stb.

A személyesen megjelent fél élőszóval vallhat meghatalma-
zottat, ami jegyzőkönyvbe veendő. Ezen eseten kívül a meghatal-
mazás közokirattal, hitelesített, vagy az 1868: LIV. t.-cikk 167. és
168. §-ainak megfelelően kiállított magánokirattal igazolandó.
Külföldön kiállított meghatalmazás közokiratba vagy hitelesített
magánokiratba foglalandó.“

IV. Fejezet.

Bizonyítás.

„86. §. A tanúságtétel megtagadható:

1. ha a tanú a felek valamelyikének fel- vagy lemenő ágbeli rokona, házastársa vagy jegyese;

2. ha a kérdésre adandó felelet bünvádi eljárás alapjául szolgálhatna a tanú ellen, továbbá fel- vagy lemenő ágbeli rokonai, unokatestvérei és ezeknél közelebbi oldalrokonai, házastársa és jegyese, fel- vagy lemenő ágbeli sógorai, házastársának testvére, testvérenek házastársa, örökbefogadó vagy nevelőatyja, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja ellen; még pedig a házassági és sógor-sági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még a viszony alapját képező házasság, vagy sem;

3. ha a kérdésre adandó felelet által a tanú vagy az ezen §. 1. pontjában említett személyek valamelyike becsületükben vagy a tanú vagyonában sérelmet szenvednének; stb.

A megtagadás jogosultsága felől a perbíróóság a felek meghallgatása után végzéssel határoz. A végzés ellen, mely a tanút vallomástételre kötelezi, a tanú halasztó hatályú felfolyamodással élhet.“

„87. §. Az előző 7. §. 1. és 3. pontja alapján a tanúságtétel meg nem tagadható:

1. ha a kérdés oly jogügyletre vonatkozik, amelynél a ki-hallgatandó, mint tanú szerepelt;

2. ha a kérdés oly cselekményre vonatkozik, amelyet a tanú a vitás jogviszony tekintetében, mint valamelyik félnek képviselője, vagy megbízottja teljesített, vagy ha a tanú a vitás jogviszony tekintetében, mint kezes, vagy jogelőd jelentkezik;

3. ha a tanú családtagjának születése, házassága vagy elhalálása bizonyítandó;

4. ha a kérdés családi viszonyon alapuló vagyoni jogi ügyre vonatkozik.“

„94. §. stb. Olyan személyek, kik a per kimeneteléből közvetlenül vagy közvetve kárt vagy hasznot várhatnak; továbbá, kik a felek valamelyikével a 86. §. 1. és 2. pontjában megjelölt viszonyban állanak, az ügyben a felek valamelyikét képviselik vagy képviselték, a felek valamelyikével perben vagy ellenségeskedésben állanak, végre hamis tanúzás, hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt el voltak ítélve, szakértőkkül nem alkalmazhatók, stb.“

V. Fejezet.

Bírói határozatok.

„117. §. Tekintet nélkül a felebbezésre, végrehajthatóknak nyilvánítandók: stb.

5. az 1. §. b) és c) pontjaiban foglalt esetekben, tartás, életjáradék és *élelmezés* iránt indított perekben hozott ítéletek a

kereset beadását megelőzőleg félévre hátralevő és a per folyama alatt lejárt követelésre nézve; stb.

Ezen esetekben a marasztaló ítélet rendelkező részében ki-mondandó, hogy az ítélet egészben, vagy kijelölendő részében a kötelezettség teljesítésére kitűzött határidő *eltelte* után, a felebbe - zésre való tekintet nélkül, végrehajtható.“

Második cím,

Felebbvitel.

//. *Fejezet.*

Felülvizsgálat.

„187. §. A felülvizsgálati eljárásban a feleknek meghatalma-zott ügyvéd által kell magukat képviseltetniük. Ügyvéd ellenjegy-zése nélkül benyújtott felülvizsgálati kérelem és egyéb beadvá-nyok hivatalból visszautasítandók és ügyvédi képviselet nélkül megjelent fél meg nem jelentnek tekintendő.

Az 1881: LIX. t.-c. 12. §-ának második bekezdése a felül-vizsgálati eljárásban is alkalmazandó.“

1893: XXVI. t.-c. a községi,

valamint a hitfelekezetek által fentartott elemi iskolákban működő tanítók és tanítónők fizetésé-nek rendezéséről.

„1. §. A népiskolai közoktatás tárgyában hozott 1868. évi XXXVIII. t.-c. 142. §-ának azon rendelkezései, melyek az elemi népiskolai rendes és segédtanítók fizetését szabályozzák, a hit-felekezetek által fentartott népiskolák rendes és segédtanítóira is kiterjesztetnek,

E szerint ezen népiskoláknál tisztos lakáson és legalább egy negyed holdnyi kerten kívül a rendes tanító fizetése 300 forintnál, a segédtanítóé pedig 200 forintnál kevesebb nem lehet. Hasonló-kép kiterjesztetnek a hitfelekezetek által fentartott népiskolákra az 1868: XXXVIII. t.-cikk 139. és 140. szakaszai is, melyek sze-rint a megürült tanítói állomások legfőlegb félév alatt betölten-dők és ezen idő alatt az iskolában segédtanító alkalmazandó; továbbá, hogy a tanító halála esetén özvegye és árvái a halálo-zás napjától számított fél évig az egész fizetést és lakást élvezik.

2. §. Az összes elemi népiskolák tanítói 50 ft. ötödéves kor-pótlékban részesülnek, amely öt izben válik esedékessé, és 250 ft-ig emelkedhetik.

E korpótlék a 300 írtnál nagyobb fizetésbe be nem számít-ható,

E korpótlék alapját képező szolgálati idő azonban csak a jelen törvény hatálybalépésével veszi kezdetét.

Egyes iskola-fentartóknak a korpótlékra vonatkozólag már

fennálló, vagy ezután alkotandó szabványai jelen rendelkezés által nem érintetnek, ha azok a tanítókra nézve legalább is ezen §-ban megállapított mérvű kedvezményt biztosítják.“

„19. §. A jelen törvényben foglalt rendelkezések az elemi népiskolai tanítónőkre szintűgy alkalmazandók, mint a tanítókra.“

*1893: XXXIII. t.-c. Budapest
székes főváros kerületi előljáráóságairól.*

„20. §. A kerületi előljáráóság, mint elsőfokú közegészségügyi hatóságnak, hatásköre az 1876. évi XIV. t.-c. idevonatkozó intézkedéseinek hatályon kívül helyezésével a következő; stb.

6. Nyilvántartja a kerületben lakó orvosi és egészségügyi személyzetet és felügyel az orvosi, szülésznői, valamint a jogosulatlan gyógyászati gyakorlatra vonatkozó szabályok megtartására, stb.

9. Felügyel a kerületben létező nyilvános és magántanintézetekre, óvodákra, gyermekkertekre, gyermekmenhelyekre és teljesíti azokban a hatósági egészségügyi vizsgálatot.

10. Nyilvántartja a kerületben levő lelenceket és dajkaságba adottakat, valamint a nyilvános intézeteken kívül levő elemkórosokat, hülyéket, vakokat, siketnémákat, nyomorékokat és felügyel ezek ápolására, stb.“

*1893: XXXVI. t.-c. a csendőrtiszti
állomány kiegészítéséről.*

„1. §. A csendőrtiszti állomány kiegészítettik:

a) a csendőrségi testületből fokozatos tiszti előléptetés által;

b) a szolgálatban kipróbált, jól minősített és megfelelő általános műveltséggel is bíró oly nőtlen altisztekből, kik a honvédtiszti vizsgát sikeresen letették és ennek alapján a honvédelmi miniszter által csendőr-hadapródokká nevezettek ki; stb.“

1894: V. t.-c. a telepítésről.

1. Rész.

Az állam által eszközözendő telepítésekre vonatkozó külön határozatok.

„17. §. Ha a mindenkori telepések telepítvényi ingatlanait a tulajdonjognak az első telepes nevére történt bekebelezésétől számítandó 15 éven belül másnak mint törvényes leszármazóknak vagy házastársuknak bármikor elidegeníteni akarnák, ez esetben a kincstárt elővásárlási jog illeti meg; miért is a telep tulajdonjogának a telepes nevére való bekebelezésével egyidejűleg bejegyzendő lesz a magyar kir. kincstár javára az elővásár-

lási jog is, mely abban áll, hogy ha a telepítvényes telepitvényi ingatlanait a kiszabott 15 éven belül elidegeníteni akarná, köteles ezen ingatlanok megvételével a magyar kir. kincstárt megkínálni, a kincstárnak pedig jogában áll, azon ingatlanokat minden tartozékaival együtt a telepes által vételár fejében már befizetett tőkeösszegek, továbbá az igazolt házépítési költség, vagy ha házépítési kölcsönt adott, ennek tényleg törlesztett részeinek lefizetése mellett megvásárolni és arra vonatkozó tulajdonjogát tehermentesen bekebelezettni. Joga van azonban ezen így lefizetendő összegből azon hátralékos kamatokat levonni, melyeket a telepes azon évekre, melyekben a telepet bírta, be nem fizetett. A telepítő kincstár az elővásárlási jog igénybevétele iránt a megkínálástól számított 60 nap alatt nyilatkozni tartozik; ellenkező esetben joga elenyészett.

A törvényes leszármazóknak vagy a házastársnak történt elidegenítés a telepítő kincstárnak mindenkor bejelentendő, stb.“

*1894: VIII. t.-c. az egyiptomi
tengeri egészségügyi szolgálat reformja iránt
1892. évi január 30.-án Velencében kötött
nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről.*

„1. §-hoz:

Az egyezmény függelékei.

I. Függelék.

3. Cikk.

A Szuezban és a Mózes-forrásoknál való felügyelet
és fertőtlenítés szervezete.

7. stb. A Mózes-forrásoknál lévő fertőtlenítő és elkülönítő-állomás áll: stb.

2. Egy tizenkét ágygal felszerelt elszigetelő kórházból, a kolerától, vagy koleraszerű hasmenéstől meglepett személyek részére. Ezen kórház úgy rendezendő be, hogy a betegek, férfiak és nők, egymástól el legyenek különítve, stb.“

1894: XVI. t.-c. az örökösödési eljárásról.

1. Fejezet.

Általános rendelkezések.

„2. §. Hivatalból indítandó meg az örökösödési eljárás:
1. ha az örökös, az utóörökös, vagy a kötelesrészre jogosított, kiskorú vagy az 1877: XX. t.-c. 28. §-a alapján gondnokság alá van helyezve, avagy méhmagzat, vagy még nem született személy; stb.

Az örökösödési eljárásnak hivatalból való megindítása melőzendő: ha az örökagyó után vagyon nem maradt.“

*III. Fejezet.*A haláleset fölvétele és előleges
biztosítási intézkedések.

„14. §. Ha az örökhagyónak elhalálozása helyén sem hátrahagyott házastársa, sem önjogú leszármazója, sem más közeli rokona vagy vagyonkezeléssel megbízott olyan alkalmazottja nincsen, akinek kezeinél vagy felügyelete alatt a hagyatéki javakat meghagyni lehetne; a halálesetet fölvéő hivatalos közeg addig is, míg a bíróság intézkedik (22. §.), a hagyatékot egy megbízható személynek, ha kiskorú vagy gondnokság alatt álló személy van érdekelve, rendszerint a községi közgyámnak felügyelete alá helyezze. Ugyanezen esetben a hagyatékknak veszélyeztetett része, különösen a halaszthatlan kiadások fedezésére nem szükséges készpénz, a kötvények, az értékpapírok, ékszerek és drágaságok, a hagyatékra vonatkozó okiratok és a hagyaték állagának megállapítására szolgáló egyéb iratok zár alá veendőek s az örökhagyó lakásán, vagy más alkalmas helyen, a körülményekhez képest a község házánál, lepecsételve vagy elzárva megőrzendőek, stb.“

„18. §. Midőn kiskorú örökös maradt, a halálesetet fölvéő hivatalos közeg a netán életben levő anyát megkérdezi, vajjon a vagyont kezelni kívánja-e és válaszát a fölvételi ívbe bejegyzi.

Ha szülő nincsen, kipuhatolja azokat, kik törvény szerint a gyámságra vagy gondnokságra hivatvák, — a rokonokat pedig és esetleg a kiskorút meghallgatja az iránt, hogy kit ajánlanak gyámul vagy gondnokul az erre hivatottak közül vagy általában? esetleg kit ajánlanak gondnokul a méhmagzat, a születendő végrendeleti utóörökös vagy utóhagyományos, vagy a távollevő örökös, utóörökös, kötelesrésze jogosított, vagy hagyományos részére? Ebbeli nyilatkozatukat, valamint a közgyám és saját e részbeni ajánlatát, továbbá azt, vajjon a javaslatba hozottak a gyámságot vagy gondnokságot elvállalják-e? a fölvételi ívbe följegyzi, — végre a kiskorú örökös születési anyakönyvi kivonatát megszerzi s a fölvételi ívhez csatolja.“

IV. Fejezet.

A végrendelet kihirdetése.

„34. §. stb. A hagyatéki bíróság a végrendelet kihirdetéséről értesíti a végrendeletben részesített személyeket — ideértve a hagyományosokat is — ha lakhelyük tudva van vagy könnyen kipuhatolható, Ha pedig a haláleset-fölvétel adatai vagy a végrendelet tartalma szerint kiskorú, vagy gondnokság alatt álló, vagy távollevő személy, méhmagzat, vagy még nem született utóörökös vagy utóhagyományos van érdekelve: a végrendelet hivatalos másolatát megküldi a gyámhatóságnak. (71. §.) stb.“

V. Fejezet.

A leltározás.

„49. §. stb. Ha csupán olyan kiskorú örökös van, aki atyai hatalom vagy anyjának gyámsága alatt áll, az atya, illetőleg az anya őrizete alatt levő ékszerek és drágaságok beküldése mellőzendő.“

VI. Fejezet.

A hagyaték tárgyalása.

„50. §. A hagyatéki bíróság a 2. és 3. §§. eseteiben a leltár esetleges hiányainak pótlása vagy a leltározás kiegészítése után vagy ezeknek s illetőleg a tárgyaló közjegyző által foganatosítandó leltározásnak elrendelésével egyidejűleg, hagyatéki tárgyalást rendel.

Ez alkalommal, amennyiben kiskorú, gondnokság alatt álló vagy gondnokság alá helyezendő személy, méhmagzat, vagy még születendő személy mutatkozik érdekeltnek; a bíróság megkeresi a gyámhatóságot (71. §.), hogy azoknak szabályszerű képviselétről gondoskodjék s a képviselők nevéről és lakhelyéről a tárgyalással megbízott közjegyzőt sürgősen értesítse, stb.“

„53. §. A hagyaték tárgyalására a kir. közjegyző tűzi ki a határnapot, melyre megidézendők: az örökösök, az utóörökösök, a kötelesrészre jogosítottak, az örökagyó özvegye, a végrendeleti végrehajtó, valamint azok a hagyományosok, esetleg utóhagyományosok, akiknek javára a hagyatékhoz tartozó valamely ingatlan van hagyományozva, A többi hagyományos, valamint a 3. §. 3. pontja értelmében az örökösödési eljárás megindításának kérésére jogosított hitelező és tulajdoni igényvel bíró — ha lakhelyük tudva van — a hagyaték tárgyalására kitűzött határnapról értesítendők ugyan; de azzal a hozzáadással, hogy meg nem jelenésük a hagyatéki eljárás lefolyását nem akadályozza, s igényeiket az örökös ellenében meg nem jelenésük esetében is érvényesíthetik.

Ha, mint örökös, kötelesrészre jogosított, utóörökös, hagyományos vagy utóhagyományos kiskorú, gondnokság alatt álló, gondnokság alá helyezendő vagy még születendő személy, avagy méhmagzat van érdekelve; a hagyatéki tárgyalás határnapjáról a gyámhatóság (71. §.), ha pedig valamely már létező vagy az örökagyó által rendelt alapítvány van részesítve, az alapítvány felügyeletére hivatott hatóság is értesítendő, stb.“

„55. §. A tárgyalás szóbeli, s az annak körébe eső teendők rendszerint a következők: stb.

2. Ki kell puhatolni és megállapítani, hogy mint örökösöknek, utóörökösöknek, vagy kötelesrészre jogosítottaknak, kiknek van öröklési igényök és mily címen; esetleg be kell szerezni azokat az okiratokat, amelyek az örökösödési jog igazolása szem-

pontjából szükségesek. Azokban az esetekben, midőn csupán az az örökgyó leszarmazói, felmenői, testvérei, vagy ezek leszarmazol és házastársa örökösödnek, ezek családi összeköttetésére nézve — ha ez iránt kétség nem forog fenn — elegendő a halálesetfölvétel: ha a halálesetet a jelen törvény hatályterületén és abban a községben vették fel, amelyben az örökgyónak utolsó rendes lakása volt. Más esetekben a családi összeköttetést anyakönyvi kivonattal vagy más teljes hitelű okirattal kell bizonyítani, stb.

56. §. Azokat az anyakönyvi kivonatokat, melyek a családi összeköttetés igazolására szükségesek, a tárgyaló közjegyző a jelen törvény hatályterületén alkalmazott anyakönyvvezetőktől hivatalból tartozik beszerezni: ha a megszerzéshez szükséges adatokat — a születés, halálozás vagy házasság helyét és évét — az érdekelt fél a tárgyalás során megjelöli.“

60. §. Ha az örököstársak között az osztály oly módon jön létre, hogy az örökgyó házastársa, vagy az örököstársak közül egy, vagy többen saját vagyonukat is osztály alá bocsátják, vagy kiegyenlítő értékül átadják: az érdekelték kérelmére az e tárgybéli jogügyletekről szerkesztett és bemutatott okiratokat a hagyatéki tárgyalás jegyzőkönyvéhez kell csatolni, vagy — amennyiben az érdekelték kívánják — az e részben létrejött megállapodásokat a tárgyalást vezető közjegyzőtől felveendő és szabályszerű aláírással ellátandó külön jegyzőkönyvbe kell foglalni.

A bemutatott okirat vagy azt pótló külön jegyzőkönyv alapján eszkozlendő telekkönyvi bejegyzés végett, a hagyatéki bíróság az átadó végzés áttételével egyidejűleg keresi meg a telekkönyvi hatóságot; ha csak az érdekelték másként nem állapodtak meg.“

„66. §. Ha a megjelent érdekelték valamelyike közokiratba vagy hitelesített magánokiratba foglalt nyilatkozattal igazolja, hogy a megidézett, de meg nem jelent örökös, utóörökös, hagyományos, utóhagyományos, kötelesrésze jogosított, avagy az Örökgyó özvegye kielégítettet vagy igényéről lemondott: az ilyen jogosított az örökösödési eljárás során, nem jön figyelembe.

Ha a bemutatott okirat a fentebbi kellékeknek meg nem felel: a meg nem jelent érdekelt egy újabb hatánapra azzal idézendő, hogy újabb meg nem jelenése esetében a bemutatott okirat tartalma valónak fog tekintetni.

Ugyanezek a szabályok megfelelően alkalmazandók a.y. érdekelték által a hagyatéki bírósághoz vagy az eljáró közjegyzőhöz intézett azon beadványra vagy írásbeli nyilatkozatra, amelyben lemondásukat, kielégítettésüket, vagy azt jelentik be, hogy a tárgyalásban részt venni nem kívánnak, de ami a hagyatékból nekik jut, elfogadják. Utóbbi esetben az ilyen nyilatkozatot tevő a többi érdekelték között létrejött megállapodáshoz hozzájárultnak tekintendő.“

VII. Fejezet.

A hagyaték átadása.

„75. §. stb. Az örökösnek, különösen az örökhagyó leszármazóinak, szülőinek és házasársának — az ezeket kétségtelenül megillető osztályrész jövedelme, sőt szükség esetén a tőke egy része is kérelmükre az átadás előtt is kiadható, illetőleg az árvaszék rendelkezésére bocsátható, stb.“

„81. §. Ha csupán az özvegyi jog a vita tárgya: ez a körülmény a hagyaték átadását nem akadályozza; az átadás azonban az özvegynek özvegyi jogát nem érinti s az örökösök csak a törvény rendes útján követelhetik az özvegyi jog megszorítását.

Az örökhagyó özvegyét megillető özvegyi jog az örökösök, esetleg a hagyományosok tulajdonjogának bekebelezésével egyidejűleg telekkönyvíleg bejegyzendő, az ingókra nézve pedig a körülményeknek megfelelően biztosítandó.

Ezek a szabályok alkalmazandók akkor is, ha az örökhagyó özvegye a hagyaték tárgyalására nem jelent meg.“

*IX. Fejezet.*A hagyaték kezelése, biztosítása
és értékesítése.

„92. §. stb. Ha az örökhagyó özvegye van a birtokban: a biztosítási intézkedések csak a hagyatéki vagyon állagának biztosítására korlátozva rendelkezhetők el; kivéve, ha az örökhagyónak örökösödésre vagy kötelesrészsre jogosított leszármazója maradt, mely esetben, amennyiben a hagyatéki vagyon jövedelme elegendő, a leszármazó tartására szükséges összeget ideiglenesen a hagyatéki bíróság állapítja meg s annak biztosításáról is gondoskodik, stb.“

X. Fejezet,

Örökösödési és hagyományi bizonyítvány,

„100. §. Az Örökösödési bizonyítvány kiadása tárgyában beadott, kellően felszerelt kérvény alapján, melyhez az örökhagyó tulajdonául bekebelezett ingatlanok hitelesített telekkönyvi kivonata is csatolandó, a járásbíróság hirdetményt bocsát ki, amelyben felhívja mindazokat, akik az örökség tárgyát képező ingatlanra, mint örökösök, kötelesrészsre jogosítottak vagy utóörökösök igényt támasztanak, hogy igényeiket 45 nap alatt jelentsék be, mert ellenesetben az örökösödési bizonyítvány kiadását a kérvény alapján fogja elrendelni, stb,

A hírlapi hirdetés mellőzendő: stb,

b) tekintet nélkül az ingatlanok értékére, ha az előterjesztett adatok szerint az örökösödésre az örökhagyó leszármazói, atyja, anyja és ennek leszármazói — vagy kizárólag, vagy az örökhagyó

házastársával együtt — vannak hivatva, és a haláleset-felvétel adatai s a bíróság *rendelkezése*re álló más adatok sem mutatják, hogy öröklési jog másokat is illet.

A *b)* pont alapján nem mellőzhető a hírlapi *közzététel* akkor, ha az örökgyó halálesete nem az örökgyónak utolsó rendes lakhelyén vagy a jelen törvény hatályterületén kívül volt felvéve,

A 45 napi határidő a hírlapi közzététel napját s a hírlapi közzététel mellőzése esetében a kifüggesztés napját követő naptól számítandó.“

„102. §. stb. Nem akadályozza az örökösödési bizonyítvány kiadását az a körülmény sem, hogy az a hagyományos, akinek az örökgyó tulajdonánál bejegyzett ingatlan van hagyományozva vagy az örökgyónak özvegyi joggal bíró özvegye hozzá nem járult; de ha e jogosítottakkal létrejött, eltérő megállapodást tartalmazó s közokiratba vagy hitelesített magánokiratba foglalt egyezséget be nem mutatnak: az örökösödési bizonyítványban hivatalból el kell rendelni, hogy a hagyományozott ingatlan tulajdoni joga a hagyományos javára, úgyszintén az özvegyi jog teiekkönyvíleg bekebelezendő.

Az örökösödési bizonyítványt az örökösöknek, utóörökösöknek, a kötelesrészre jogosítottaknak, az ingatlan hagyományosának, esetleg utóhagyományosának és az örökgyó özvegyének kell kézbesíteni, s jogerőre emelkedése után a tulajdonjog bekebelezése és az ezzel kapcsolatos telekkönyvi bejegyzések eszközlése végett az illetékes telekkönyvi hatósághoz hivatalból átteni.“

XV. Fejezet.

Befejező rendelkezések.

„129. §. A jelen törvény 81. §-ának, a 92. §. ötödik bekezdésének és a 102. §. második és harmadik bekezdésének az özvegyi jogra vonatkozó intézkedései nem alkalmazandók az ország azon részeiben, amelyekben az osztrák polgári törvénykönyv van hatályban.

Az ország ezen részeiben az özvegy nőnek — amennyiben öröklési joga nem vitás — a hagyatéki tiszta jövedelemből egy negyedrészt, — és ha háromnál több gyermek maradt, a tiszta jövedelemből egy gyermekrészt, a hagyatéki eljárás folyama alatt kiadandó.“

1894: XXVII. t.-c. azon nyilvános

tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozóik el-látásáról, kikről állami vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincs.

„1. §. A felekezetek, törvényhatóságok, községek és társulato-k által, vagy örök alapítványokból (ide nem értve a szerzetes

rendek kezén levő alapítványokat) fenntartott középiskolák, felsőbb leányiskolák, kereskedelmi középiskolák (akadémiák), valamint az ily jellegű jogakadémiák, tanító-, tanítónő-, és kisdédóvó-képző intézetek számára országos nyugdíj- és gyámintézet állítatik; melyből az ezen tanintézeteknél alkalmazott igazgatóknak, tanároknak, tanítóknak, igazgatónőknek, tanítónőknek, nyugdíj vagy végkielégítés, az özvegy, illetőleg árvák részére temetkezési járulék, az özvegynő részére özvegyi ellátás, az árvák részére nevelési járulék biztosítottak.

E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe csak oly nyilvános tanintézetek vehetők fel, melyeknek állandó fennmaradásuk biztosítva van,

2. §. E nyugdíj- és gyámintézetre nézve mindenben, amiről az alább következő szakaszokban külön említés nincs, nevezetesen: a szolgálati idő beszámításának s a nyugdíjazási és gyámolítási igény beálltanak föltételei, valamint a beszámítható javadalmaszának s az igényelhető nyugdíjnak, ellátási vagy nevelési járandóságoknak meghatározása stb. tekintetében az 1885. évi XI-ik törvénycikknek a tanárookra vonatkozó rendelkezései szolgálnak zsinórmértékül.

3. §. A nyugdíj- és gyámintézet jövedelmül a következő források jelöltetnek ki:

a) a fentebb felsorolt tanintézetek minden rendes igazgatója, tanára, tanítója, igazgatónője, avagy tanítónője köteles évi törzsiizetésének 300 frton felüli összege, valamint fizetésének minden szaporodása után (ide nem számítva a lakpénzt) egyszersmindenkorra ¹; részt a nyugdíj- és gyámintézet javára lefizetni;

b) a tanintézetek fenntartói iskolájok minden igazgatói, tanári, tanítói, igazgatónői vagy tanítónői rendes állásának törzsfizetése s e törzsfizetés szaporulata után évenként 5 Jo -nyi összeget fizetnek. E tartozás az üresedésben levő állások törzsfizetése után is lerovandó; stb.“

„7. §. E nyugdíj- és gyámintézet a kötelékében álló tanintézeteknek nemcsak azon igazgatóira, tanáira, tanítóira, igazgatónőire, tanítónőire terjed ki, kik ez országos nyugdíj- és gyámintézet életbelépte után törvény- vagy szabályszerűen megállapított ily rendes állásokra megfelelő képesítéssel, megfelelő minőségben törvény- vagy szabályszerű módon állandóan alkalmaztatnak; hanem kiterjed azokra is, kik e törvény életbelépte előtt leptek jelen szolgálatukba, és pedig már eddig teljesített szolgálatuk beszámításával, stb.

Minden esetben szükséges, hogy a szóbanforgó alkalmazottak magyar állampolgárok legyenek.“

„12. §. Midőn az 1. §-ban felsorolt alkalmazottak valamelyike önmaga kéri nyugdíjaztatását, az illető felettes hatóság

véleményes előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

Ha valamely tanerő a tanítás és nevelés munkájára alkalmatlanná vált, a közszolgálat érdekében szükségelt nyugdíjazást a közoktatásügyi kormány megfelelő iskolai felügyelő közegének, illetőleg kiküldöttjének, vagy az iskola fenntartójának, illetőleg felekezeti főhatóságának indítványára, és pedig az ügynek egy vegyes bizottság által történt megvizsgálása és előterjesztése alapján, egyetértőleg az iskola fenntartójával, illetőleg felekezeti főhatóságával, a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeli el. Az itt jelzett vegyes bizottság elnökét és felerészét a vallás- és közoktatásügyi miniszter, másik felerészét az iskola fenntartója, illetőleg egyházi főhatósága nevezi ki. Ha az alkalmazott a 30 szolgálati évet betöltötte, vagy a 65. életévet elérte, vagy pedig, ha szolgálati képtelensége közhatósági orvosi bizonyítvánnyal nyilvánvalólag igazolva van, az itt említett bizottság közbenjárása elmarad.

13. §. Egyrésztől a jelen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe tartozó tanintézeteknek itt elősorolt alkalmazottjai, másrésztől az 1885. évi XI-ik törvénycikk alá eső tisztviselők, tanárok és tanítók közt a nyugdíj és ellátás szempontjából viszonyosság biztosíttatik; s így a már megtörtént vagy megtörtendő átlépés esetén előbbi szolgálatuk megfelelően, kölcsönösen számításba vétetik.

Kitérjesztetik továbbá e viszonyosság a nyilvános népoktatási, kisdédóvó- s egyéb ide tartozó intézeteknek az 1875. évi XXXII. és 1891. évi XLIII. t.-c. rendelkezése alá eső alkalmazottjaira is akként: hogy a népoktatási, kisdédóvó- s egyéb ide tartozó intézeteknél eltöltött 4 szolgálati év mind a jelen törvénycikkben, mind az 1885. évi XI. törvénycikkben érintett tanintézetekhez történt átlépésnél 3 szolgálati évnél és viszont az ezeknél eltöltött 3 szolgálati év a népoktatási s a többi intézetekhez történt átlépésnél 4 évnél számíttatik,

1894: XXXI. t.-c
a házassági jogról.

1. Fejezet.

Eljegyzés.

„1. §. Az eljegyzésből nem származik kereseti jog a házasság megkötésére.

2. §. Bármily teljesítés kikötése arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék, semmis.

3. §. Az a jegyes, aki az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépett vagy a másik jegyesnek a visszalépésre alapos okot szolgáltatott, a másik jegyesnek és rokonainak a kötetendő házasság

céljából tett kiadások erejéig kártérítéssel tartozik; és köteles azt, amit neki a másik jegyes vagy rokona a kötendő házasság okából ajándékozott vagy az eljegyzés jeléül adott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtéríteni; a másik jegyes vagy annak rokona által a kötendő házasság okából részére tett ajándékozási ígéret pedig hatályát veszti.

Az eljegyzéskor cselekvőképességében korlátolt jegyes kártérítéssel csak akkor tartozik, ha az eljegyzésbe törvényes képviselője beleegyezett.“

„5. §. A 3. §-on alapuló keresetek az eljegyzéstől való visszalépés napjától számított egy év alatt elévülnek.“

17. Fejezet.

Házassági akadályok.

„6. §. Cselekvőképtelen személy (127. §.) nem köthet házasságot.

7. §. Fejletlen korú nem köthet házasságot.

Férfi tizenhatalmadik, nő tizenhatodik évének betöltésével éri el fejlett korát.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

8. §. Kiskorú nem köthet házasságot törvényes képviselőjének *beleegyezése* nélkül.

Húsz éven aluli kiskorú házasságához, ha törvényes képviselője nem a jogosult szülő, szükséges még ennek *beleegyezése*; szülő nem léteben pedig a gyámhatóság jóváhagyása. Nem szükséges e jóváhagyás, ha a törvényes képviselő a kiskorúnak a nagyatyja, stb.

9. §. *Beleegyezésre* jogosult szülő az atya, ha atya nincs vagy a gyermek törvénytelen, az anya.

Ha a szülők ágytól és asztaltól el vannak választva, vagy házasságuk felbontatott, a gondviselése alatt álló gyermekre nézve az anya, és ha ezt nem létezőnek kell tekinteni, az atya jogosult a *beleegyezésre*,“

„11. §. Nem köthetnek egymással házasságot:

a) a vérrokonok egyenes ágon;

h) testvérek;

c) testvér testvéreinek vérszerinti leszármazójával;

d) az egyik házastárs a másik házastársnak egyenes ágbeli vérrokonával, a házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása után sem.

Nem tesz különbséget sem a származás törvényes vagy törvénytelen volta, sem az, hogy a testvéreknek mindkét szülője vagy csak az egyik közös,

A c) pont esetében a király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat.

12. §. Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs. stb.

13. §. Nem köthetnek egymással házasságot azok, akik közül egyik, a másikkal egyetértve, saját házastársának vagy a másik házastársának élete ellen tört.“

„17. §. Tilos a házasságkötés az unokatestvérek között.

A rokonság a 11. §. szerint ítéendő meg.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

18. §. Tilos a házasságkötés, míg az örökbefogadás felbontva nincs:

a) az örökbefogadó és az örökbefogadott, valamint ennek volt házastársa között; úgyszintén az örökbefogadott vérszerinti leszármazója és az örökbefogadónak volt házastársa között stb.

A származás törvényes vagy törvénytelen volta különbséget nem tesz.

Az örökbefogadás előtt megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön,

A b) pont esetében az igazságügyminiszter felmentést adhat.“

„20. §. Tilos a házasságkötés azok közt, kiket a felbontó ítélet házasságtörés miatt az egymással való házasságkötéstől eltiltott.

A király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat.

21. §. Tilos házasságot kötni, míg a korábbi semmis házasság meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs.

22. §. Tilos holtányilvánítás alapján házasságot kötni, ha a holtányilvánított házastársa, vagy az, kivel új házasságot akar kötni, tudja, vagy ha igazolva van: hogy a holtányilvánított a vélelmezett elhalálozás napját túlélte,

23. §. Tilos házasságot kötni az egyik házastársnak azzal, aki a másik házastárson elkövetett gyilkosság, szándékos emberölés, vagy ezeknek kísérlete miatt, mint tettes vagy részes, elítélt; akkor is, ha az ítélet még nem jogerős,

A király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat,

24. §. Tilos a nőnek új házasságot kötni házasságának megszűnésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számított tíz hónap eltelte előtt.

Elhárul ezen akadály, ha a nő időközben szült.

Ezen tilalom nem terjed ki arra az esetre, ha a házasság az 54. §. c) pontja alapján van érvénytelenné nyilvánítva. Az igazságügyminiszter felmentést adhat,“

///. Fejezet.

A házasságkötés.

„39. §. A házasság akként köttetik meg, hogy a tisztében el-

járó polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlevő házasságok mind-egyike két tanú jelenlétében személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot kötnek. E kijelentés sem feltételhez, sem időhöz nem köthető,

A polgári tisztviselő a kijelentés megtörténte után a házasságokat a törvény értelmében házastársaknak nyilvánítja.“

IV. Fejezet.

A házasság érvénytelensége.

„43. §. Ha a polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlevő házasságok mindegyike személyesen kijelentette, hogy egymással házasságot kötnek és a megkötéstől fogva egy éven át mint férj és feleség együtt éltek, házasságuk a miatt, hogy a 39. §. első bekezdésében foglalt egyéb rendelkezés ellenére kötött, nem semmis.“

„53. §. Megtámadható a házasság kényszer miatt, ha azt valamelyik házasság fél fenyegetéssel előidézett alapos félelem következtében kötötte.

54. §. Megtámadható a házasság tévedés miatt: stb.

e) ha a nő a házasság megkötésekor mástól házasságon kívül teherbe volt ejtve és ezt a férj a házasság megkötésekor nem tudta, stb.“

„57. §. A megtámadás határideje egy esztendő, stb.

c) az 53—55. §-ok eseteiben attól a naptól, amelyen a házastárs a kényszer hatása alól felszabadult vagy a tévedést avagy a megtévesztést felismerte.“

V. Fejezet.

A házasság megszűnése,

„73. §. A házasság megszűnik:

a) az egyik házastárs halálával (74. §.);

b) bírói felbontással.

Holttányilvánítás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holttányilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva.

74. §. Megszűnik a házasság az által is, hogy az egyik házastárs a másikkal holttányilvánítása után házasságot köt; kivéve, ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudta, hogy a holttányilvánított él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis.“

„76. §. A házasság felbontását kérheti az a házasság fél, kinek házastársa házasságtörést vagy természet elleni fajtalanságot követ el, avagy tudva, hogy házassága még fennáll, új házasságot köt,“

„78. §. A házasság felbontását kérheti az a házasság fél, kinek

házastársa élete ellen tört, vagy akit házastársa testi épségét vagy egészségét veszélyeztető módon szándékosan súlyosan bántalmazott,“

„80. §. A házasság az egyik házafél kérelmére felbontható, ha a másik házafél: stb,

b) a házastársak családjához tartozó gyermeket bűncselekmény elkövetésére vagy erkölcstelen életre reábírja vagy reábírni törekszik;

c) erkölcstelen életet megátalkodottan folytat; stb,“

„82. §. A kereseti jog elenyészik, ha a házastárs a vétkes cselekményt megbocsátotta.

Megbocsátásnak a per folyama alatt is helye van,“

„85. §. stb. A házasságtörés okából vétkesnek nyilvánított házastárs a felbontó ítéletben eltartandó a házasságkötéstől azzal, akivel a házasságtörést elkövette,“

„89. §. Ha az ítélet csak az egyik házastársat nyilvánította vétkesnek: ez azon ajándékokat, melyeket a házasság fennállása alatt vagy a kötendő házasság okából azt megelőzőleg házastársától kapott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtéríteni köteles, stb.“

„90. §. A nem vétkes nőt a vétkesnek nyilvánított férj vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelően eltartani köteles, amennyiben ily tartásra a nőnek jövedelme elégtelen,

A tartás készpénzben előre és rendszerint havi részletekben fizetendő,

A tartást a nő kívánságára a férj biztosítani köteles,

91. §. A kiszabott tartás felemelésének van helye:

a) ha a szükséges tartás nem volt a férj vagyoni helyzete miatt megállapítható, és ez időközben megjavult;

b) ha a tartás megállapításánál a nőnek oly jövedelmei vétektes számításba, melyektől később önhibáján kívül elesett,

92. §. A tartásra nézve a házastársak szabadon egyezkedhetnek és a nő le is mondhat róla, A tartás kötelezettsége a férjnek örököseire is átszáll, ezek azonban annak a hagyaték tiszta jövedelme erejéig való leszállítását kérhetik,

93. §. A férj tartási kötelezettsége megszűnik, ha a nő új házasságot köt.

94. §. Az elvált vétkes nő férje nevét nem viselheti,

A nem vétkes nő azonban férje nevét a házasság felbontása után is megtarthatja, ha ezen akaratát a perben kifejezte.

A bíró köteles a nőnek ezen jogát a felbontó ítéletben kimondani.

95. §. stb. Ha a szülők másként nem egyeztek meg, a gyermekek hét éves életkorukig anyjuknál maradnak, ezen életkoron túl a nem vétkes szülőknek, ha mind a két szülő vétkesnek nyilvánít-

tátott, a fiúk atyjuknak, a leányok anyjuknak gondviselésére bíznak.

A bíró azonban a szülők véttségének és egyéb személyes körülményeinek figyelembevételével a gyermekek nyilvánvaló érdekében a szülők egyezségétől és a fentebbi szabályoktól eltérőleg is intézkedhetik, sőt a gyermekeket harmadik személy gondviselésére is bízhatja, stb.“

„101. §. Az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt a házastársak együttélésre nincsenek kötelezve,

102. §. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében a bíró ideiglenesen intézkedik a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyakkal ez utóbbi részére kiadása iránt. A nő tartását a bíró a házastársak vagyoni és kereseti viszonyaihoz mérten állapítja meg, sőt a férjet a tartás alól fel is mentheti.

103. §. A szülő a gondviselésére nem bízott gyermekével is rendszerint érintkezhetik és nevelését ellenőrizheti.

Az érintkezés módját szükség esetén a gyámhatóság állapítja meg, mely az érintkezést a gyermek nyilvánvaló érdekében ki is zárhatja.“

VI. Fejezet.

Ágytól és asztaltól való elválás.

„106. §. Az ágytól és asztaltól elválasztott házastársak a házassági életközösséget bármikor visszaállíthatják.

Ha a házastársak az életközösség visszaállítását a perben eljáró bíróságnál bejelentették, a bejelentés időpontjától kezdve az ágytól és asztaltól való elválás jogkövetkezményei megszűnnek.

107. §. Ha az ágytól és asztaltól való elválás az ítélet jogerőre emelkedésétől számítva két évig tartott, bármelyik házastárs kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át.“

VII. Fejezet.

Külföldön kötött házasságok és a külföldiek házassága.

„109. §. Ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel akár külföldön, akár Magyarországon köt házasságot: a házasság érvényessége, a nő kora és cselekvőképessége kivételével, a magyar törvény szerint ítélandó meg.“

„114. §. Magyar állampolgár házassági perében csak a magyar bíróság ítélete hatályos.“

„117. §. A nő, ki Magyarország területén külföldivel kötött házasságot közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár volt, férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte.

Ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte, ellene a házasság felbontása végett neje a magyar bíróság előtt is pert indíthat.“

IX. Fejezet.

Vegyes határozatok.

„129. §. Az a nő, aki a 8. §. ellenére kötött házasságot, ezen házasság megtámadására vonatkozó szabályok alkalmazásában a kiskorúakkal egyenlő elbánás alá esik mindaddig, míg a huszonnegyedik életévét be nem tölti.

Törvényes képviselőül ily esetben továbbra is azt kell tekinteni, aki a házasság kötésekor törvényes képviselő volt. Ugyanez áll a gyámhatóságról.“

„131. §. Oly örökbefogadás, amelynél a vérszerinti atya az atyai hatalmat, vagy a vérszerinti anya a gyámságot föntartotta: a jelen törvény alkalmazásában tekintetbe nem vétetik,

132. §. Az 1868: LIV. t.-c. 522, §-ának az a rendelkezése, hogy a házastárs a holtányilvánítást a házassági kötelék feloldása végett kérheti, hatályon kívül helyeztetik, stb.“

1894: XXXII. t.-c. a gyermekek vallásáról.

„1. §. Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házasulok, házasságuk megkötése előtt egyszer-smindenkorra megegyezhetnek arra nézve: hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltessenek.

A megegyezés csak akkor érvényes, ha kir, közjegyző, kir. járásbíró, polgármester vagy főszolgabíró előtt a megállapított alakszerűségek mellett jön létre. stb.

2. §. Az 1. §-ban körülírt megegyezés hiánya esetén a gyermekek szülők vallását nemök szerint követik, illetve abban neveltetnek; amennyiben ez a vallás a bevettek, vagy törvényeseit elismertek közé tartozik.

3. §. Az 1. §. szerint létrejött megegyezés később csakis az esetben változtatható meg: ha különböző vallású felek közül valamelyik fél a másik házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság egy vallásúak házasságává válik.

Ez esetben a megegyezés ugyanazon alakiságok mellett, de csupán oly irányban változtatható meg; hogy a születendő, valamint a 7-ik életévét még be nem töltött összes gyermekek most már valamennyien a szülők közös vallását kövessék és abban neveltessenek; a 7-ik életévet pedig már túlhaladott, de az 1868: LIII t.-c. 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek, az idézett törvénycikk 3—8, §-aiban körülírt módon a szü-

lők vallására térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett.

4. §. A 2. §-ban foglalt szabály alól eltérésnek később csak akkor van helye: ha az egyik házastárs a másik házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság egy vallásúak házasságává válik.

Ez esetben a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek a szülők közös vallását követik, illetőleg abban nevelendők. stb.“

5. §. A törvénytelen gyermek anyja vallását követi, amennyiben ez a vallás a bevettek vagy törvényesen elismertek közé tartozik,

Ha az anya más, bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át vagy ilyenbe belép, akkor a 7-ik életévet még be nem töltött törvénytelen gyermekei új vallásába követik, stb,

6. §. A jelen törvényben foglaltakkal ellenkező bármely szerződés, térítvény vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem bír joghatállyal,“

1894: XXXIII. t.-c. az állami
anyakönyvekről,

Első rész.

Általános határozatok,

„1. §. A születések, házasságok és halálesetek közhitelű nyilvántartására és tanúsítására kizárólag a jelen törvény értelmében arra hivatott közegek által vezetett állami anyakönyvek szolgálnak.“

„5. §. Minden anyakönyvvezető a születésekről és halálesetekről s rendszerint a házasságokról is vezet anyakönyvet, stb.“

„10. §. stb- Az anyakönyvvezető a saját személyére, házastársára, gyermekeire vagy szüleire vonatkozó anyakönyvvezetői teendőket maga nem végezheti,“

Második rész.

Különös határozatok.

1. Fejezet,

A születési anyakönyvről.

„35. §. stb. A bejelentésre fokozatosan, az alábbi sorrend szerint, kötelesek: stb.

b) szülésnél közreműködött bába; stb.

Ezekon kívül a bejelentésre kötelezett.’

f) az anya, mihelyt erre már képes.“

„38. §. A születés anyakönyvi bejegyzése magában foglalja: stb,

e) a szülőknek, illetőleg a törvénytelen gyermek anyjának

családi- és utónevét, vallását, állását (foglalkozását), lakhelyét, születése helyét és életkorát.

Törvénytelen gyermek természetes atyjára nézve az e) alatti adatok bejegyzésének csak a 41. §. korlátai között van helye, stb.“

„41. §. A törvénytelen gyermeknek természetes atyja által való elismerése csak akkor jegyezhető a születési anyakönyvbe, ha ezen elismerést maga a természetes atya az anyakönyvvezető előtt személyesen jelenti ki, vagy ha az elismerés közokiratba van foglalva.“

„43. §. stb. Ha a törvénytelen gyermek anyja és természetes atyja házasságra lépnek, ez a körülmény, amennyiben közokirattal igazoltatik, bármely érdekelt kérelmére az anyakönyvi lap szélére föl jegyzendő; de csak akkor, ha a természetes atya által való elismerés a 41. §. szerint már fel van jegyezve, vagy ugyanezen §. szerint egyidejűleg följegyezhető.“

II. Fejezet.

A házasság kihirdetéséről és a házassági anyakönyvről.

„54. §. A kihirdetésnek magában kell foglalnia a házasulok családi és utónevét, szülőik megnevezését, családi állapotát (nőtlen, hajadon, özvegy vagy elvált), állását, (foglalkozását), korát, vallását, születése helyét és lakhelyét és szükség esetében a házasulok egyéb közelebbi megjelölését; végül azon felhívást, hogy akinek valamely törvényes akadályról vagy a szabad beleegyezést kizáró körülményről tudomása van, ezt a kihirdető anyakönyvvezetőnél jelentse be.“

„56. §. Ha a házasságot a kihirdetés utolsó napjától számított egy év alatt meg nem kötik, a kihirdetést ismételni kell.“

„65. §. A házasságjogról szóló törvény 31. §-a második bekezdésének és 34. §-ának esetében a megtörtént házasságkötésről azonnal két példányban jegyzőkönyvet kell fölvenni, stb.“

„67. §. Ha a házasság jogerős bírói határozattal érvénytelennek nyilvánítatik, vagy felbontatik, ha felek ágytól és asztaltól elválasztatnak, vagy ha az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek az életközösség visszaállítását a perben eljáró bíróságnál bejelentik: az elsőfolyamodású bíróság erről az anyakönyvvezetőt a megfelelő anyakönyvi följegyzés teljesítése végett a jogerős bírói határozat közlésével hivatalból értesíti, stb.“

III. Fejezet.

A halotti anyakönyvről.

„68. §. Minden haláleset legkésőbb a legközelebbi hétköznapon a 17. §. értelmében illetékes anyakönyvvezetőnél bejelentendő,“

„71. §. A bejegyzésnek tartalmaznia kell; stb.

4. az elhalt élő, elhunyt vagy tőle elvált házastársának családi és utónevét, vagy annak megemlítését, hogy az elhalt nőten illetőleg hajadon volt; stb.“

V. Fejezet.

Magyar állampolgár külföldön történő születésének, házasságának, és halálának anyakönyvezéséről.

„77. §. Magyar állampolgár születése, házassága és halál- esete, ha külföldön történik, a hazai anyakönyvbe is bejegyzendő.

Ily esetben illetékes anyakönyvvezető a születés bejegyzésére nézve az, kinek kerületében a szülőknek lakhelyük van, ennek hiányában ahol az atya, illetőleg anya községi illetőséggel bír. Törvénytelen gyermekeknél az anya községi illetősége mérvadó. Házasságok bejegyzésére azon anyakönyvvezető illetékes, akinek kerületében a férj lakik vagy lakhely hiányában községi illetőséggel bír. A haláleset bejegyzésére nézve az az anyakönyvvezető illetékes, akinek kerületében az elhaltnak lakhelye volt, ennek hiányában ahol községi illetőséggel bírt.“

Harmadik rész.

Átmeneti és vegyes intézkedések.

„88. §. A tengeri hajókon utazás közben előforduló születések és halálesetek nyilvántartását és tanúsítását a minisztérium szabályozza.

89. §. Ugyancsak a minisztérium szabályozza azon születések, házasságok és halálesetek nyilvántartását és tanúsítását is, melyek katonai egyéneknél általában, valamint oly katonai egyéneknél fordulnak elő; kik a jelen törvény hatályán kívül eső helyen vannak állomáson, vagy a cs. és kir. hadi tengerészet hajóin vannak alkalmazva, vagy azon területet, melyre a jelen törvény hatálya kiterjed, mozgósítás folytán hagyták el.“

1895: XLIII. t.-c.

a vallás szabad gyakorlatáról.

„26. §. A gyermekek, kinek akár mind a két, akár csak az egyik szülője a bevett, vagy a törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozik, valamely bevett vagy törvényesen elismert vallást követnek, és abban nevelendők.

Ehhez képest az 1894: XXXII. t.-cikk rendelkezései az ilyen gyermekek vallására nézve a következő 27—30. §-okban foglalt eltérésekkel alkalmazandók.

27. §. A házasulandók az 1894: XXXII. t.-c. 1. §-a értelmé-

ben megegyezhetnek abban, hogy gyermekeik valamennyien az általuk megjelölt bármely bevett vagy törvényesen elismert vallást kövessék, illetőleg abban neveltessenek.

Ilyen megegyezés hiányában a bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozó szülő jogosítva van megállapítani, hogy a nemebeli gyermekei a bevett vagy törvényesen elismert vallások melyikében nevelendők.

Ha az illető szülő nem határoz, a másik szülő azonban valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozik: akkor az összes gyermekek ezen utóbbi szülő vallását követik, illetve abban neveltetnek.

Ha egyik szülő sem tartozik valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez: a szülő helyett, ki a saját nemebeli gyermekek vallása felől nem határoz, a gyámhatóság határoz a rokonok meghallgatásával.

Az, hogy a gyermekek a jelen §. 2., 3. és 4-ik bekezdésében körülírt esetekben mely vallásban neveltessenek, legkésőbb azok tanköteles korának elértéig állapítandó meg.

28. §. Az oly házasság, melyben akár mind a két, akár csak az egyik fél, a bevett vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozik, különböző vallású felek közti házasságnak tekintetik.

Az ily felek közt az előző §.1. bekezdésében említett megegyezéstől, illetőleg a 2. és 4. bekezdés szerint létrejött megállapítástól, valamint a 3. bekezdés szabályától eltérésnek később csak akkor van helye: ha az egyik vagy mindkét házasságfelet valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetbe való belépése által a házasság egyvallásúak házasságává válik, amely esetben az 1894: XXXII. t.-cikk 3. és 4. §-ai megfelelően alkalmazandók,

29. §. A 27. §. 2. és 4. bekezdésében foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók akkor is: ha a törvénytelen gyermek anyja, vagy az, aki a lelencet vagy általában ismeretlen szülők gyermekét elfogadta; a bevett vagy elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozik.

30. §. Az 1868: LIII. t.-cikk 13. és 15. §-ainak rendelkezései a bevett és törvényesen elismert vallásfelekezeteken kívül állókra is kiterjesztetnek.“

*1896: IV. t.-c. a hadsereg,
haditengerészet, honvédség és népfölkelés tiszti
és legénységi özvegyeinek és árváinak ellátásáról
szóló 1887: XX, törvénycikk határozmányainak to-
vábbi kiterjesztéséről és alkalmazásáról.*

„1. §. Az 1887. évi XX, törvénycikk határozmányai immár a hadsereg, haditengerészet és honvédség oly tiszti és legénységi

özvegyeinek és árváinak ellátására nézve is teljes mérvben alkalmazást nyernek, akiknek netaláni ellátási igényei tekintetében, ama törvény 34. §. *b)* pontja értelmében, a régibb szabályok azért maradtak mérvadók, mert a férj (anya) már 1887. évi április 30-ika előtt elhalt, amennyiben ezek az özvegyek és árvák a fentebb idézett törvény 1., illetőleg 20. §-ában az özvegyek és árvák ellátására való igény tekintetében kikötött feltételeknek megfeleltek.

Ugyancsak hasonló alkalmazást nyernek ama törvény 1. §. *a)* pontjában, illetőleg 21. §-ában foglalt határozmányok azon tiszték és legénységi egyének özvegyeire és árváira nézve is, kik tényleges szolgálatuk alatt béke idején önhibájukon kívül s közvetlen valamely katonai szolgálat teljesítése közben szenvedett fátalmak, baleset vagy más, a katonai szolgálat sajátosságai folytán beállott bántalom következtében — bár azok sebesülést vagy külső sérülést nem okoztak — halnak el.

Megszűnik azonban ezekben az esetekben az ellátásra irányuló igény feltétlenül, ha a halál az utolsó tényleges szolgálatból való kilépés időpontjától számított öt évnél később következik be.

A házasságnak ezekben az esetekben a legénységénél is az utolsó tényleges szolgálatból való kilépés előtt kellett köttetnie.

2. §. A hadsereg, haditengerészet, honvédség és népfőlkelés összes katonai hivatalnokai és rangosztályba nem sorozott havidíjasai után hátramaradt özvegyek és árvák ellátására nézve ezentúl az eddig érvényben volt ellátási szabályok helyett szintén az 1887. évi XX. törvénycikk határozmányai nyernek teljes mérvben alkalmazást, amennyiben ezek az özvegyek és árvák a fentebb idézett törvény 1., illetőleg 20. §-ában az özvegyek és árvák ellátására való igény tekintetében kikötött feltételeknek megfeleltek.

Ügyszintén a jelen törvény 1. §-ának 2., 3. és 4. bekezdésében foglalt határozmányok a katonai hivatalnokok és rangosztályba nem sorozott havidíjasok előbb nevezett özvegyeire és árváira hasonlóképen alkalmazandók.

3. §. Az 1887. évi XX. törvénycikk 4. §-ának első bekezdése akként egészítették ki hogy a rangosztályba nem sorozott havidíjasok özvegyei állandó évi nyugdíj fejében az elhalt férjük által legutóbb élvezett ténylegességi havidíj V_3 -át kapják.

Ugyanazoknak árvái évi nevelési járulékul fejenként, s a hivatkozott törvény 10. §-ában meghatározott feltételek alatt 30 forintot kapnak, mely értelemben a hivatkozott törvény 14. §-ának első bekezdése szintén kiegészítették,

4. §. Ha az 1. §. első bekezdésében megjelölt özvegyek és árvák már szabályszerű vagy kegyelmi ellátás élvezetében állának, akkor azon esetre, ha a jelen törvényben megállapított

ellátási illetmények a hátrahagyott családra nézve együttvéve kedvezőbbek, ezek újabban utalványozandók; *ellenkező* esetben pedig mindaddig, míg ezen viszony fennáll, eddigi járandóságukat tartják meg.

Az előbbieknél azonban a múltra nézve bármi néven nevezendő pótlásra igényük nincs.

Ez a törvény a katonai hivatalnokok (havidíjasok) már jelenleg is szabályszerű ellátásban levő özvegyeire és árváira nézve visszaható erővel nem bír.“

1896: XXVI. t.-c. a magyar királyi
közigazgatási bíróságról.

77. Fejezet.

A bíróság hatásköréről az egyes ügyekben.

I. Cím.

Községi ügyekben.

„27. §. A törvényhatósági bizottságnak azon határozata ellen, mellyel

1. a községi (kör)-jegyző, s más községi, valamint a rendezett tanácsú városi alkalmazottak és hozzátartozóik illetménye, ellátása és részletése (nyugdíj, végkielégítés, özvegyi, nevelési és temetési járulék) ügyében intézkedik, amennyiben az a kérdés válik vitássá, hogy az alkalmazottnak, illetőleg hozzátartozóinak jogos igényök van-e az ellátásra vagy részletetésre, vagy hogy az alapul vett címen mekkora összeg illeti meg őket;

2. az élvezett ellátás felfüggesztését vagy megszüntetését kimondja.“

II. Cím.

Törvényhatósági ügyekben.

„45. §. A törvényhatósági bizottságnak azon határozata ellen, mellyel.

1. a törvényhatósági tisztviselők s más alkalmazottak és hozzátartozóik illetménye, ellátása és részletése (nyugdíj, végkielégítés, özvegyi, nevelési és temetési járulék) ügyében intézkedik, amennyiben az a kérdés válik vitássá, hogy az alkalmazottnak, illetőleg hozzátartozóinak jogos igényök van-e az ellátásra vagy részletetésre, vagy hogy az alapul vett címen mekkora összeg illeti meg őket;

2. az élvezett ellátás felfüggesztését vagy megszüntetését kimondja.“

III. Cím.

Közegészségi ügyekben.

„46. §. A törvényhatósági bizottságnak azon határozata ellen, mellyel

1. az orvosi és szülésznői oklevelek kihirdetését megtagadja, vagy az orvosi és szülésznői gyakorlat megkezdését vagy folytatását megtiltja (1876: XIV. t.-c. 46., 49. §-ai és 159/§. d) pontja); stb.

47. §. A törvényhatósági vagy a közigazgatási bizottságnak azon határozata ellen, mellyel stb.

3. a nyilvános gyógy- és betegápolási, úgyszintén a szülházi költségeknek, a bel- és külföldi kórházakban, gyógyintézetekben vagy ápokdákban tartott egyének szállítási költségeinek, valamint a járványok alkalmával elrendelt hatósági óv- és gyógyintézkedések költségeinek viselése iránt intézkedik (1875: III. t.-c. és 1886: V. t.-c.).“

IV. Cím.

Vallási és népoktatási ügyekben.

„53. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek azon határozata ellen, mellyel

1. az állami és községi népiskolai tanítóknak (tanítónők, nevelők, óvóknak) az 1868: XXXVIII., 1891: XV. és 1893: XXVI. t.-cikkek szerint járó illetményekre való igényéből eredő kérdések, valamint ezen igényből kifolyólag az államkincstárral vagy községgel szemben támasztott követelések felett dönt;

2. a népoktatási nyilvános tanintézeteknél, és a tanfolyamuknál fogva a népoktatási tanintézetek közé tartozó iskoláknál alkalmazott tanítóknak (tanítónők, nevelők, óvók) és hozzátartozóiknak nyugdíját és gyámolítását állapítja meg; amennyiben az a kérdés válik vitássá, hogy az alkalmazottnak, illetőleg hozzátartozóinak jogos igényök van-e a nyugdíjra, segélypénzre vagy végkielégítésre, vagy hogy az alapul vett címen mekkora összeg illeti meg őket;

3. az élvezett nyugdíj elvesztését s az özvegyek és árvák részére már megállapított segélypénz megvonását kimondja (1875: XXXII. t.-c. 12, 17. és 26. §-ai).“

XVI. Cím.

Állami alkalmazottak illetményi- és nyugdíj-ügyekben.

„83. §. A minisztereknek és az állami számvevőszék elnökének azon intézkedései (határozatai) ellen, melyekkel: stb.

2. a nyugdíjazott vagy elhunyt állami tisztviselők, altisztek és szolgák, illetőleg hozzátartozóiknak nyugdíját, végkielégítését, özvegyi, nevelési és temetési járulékát állapítja meg; ha ennek következtében azon kérdés válik vitássá, hogy az alkalmazottnak, illetőleg hozzátartozóinak jogos igényök van-e az ellátásra vagy részeltetésre, vagy hogy az alapul vett címen mek-

kora összeg illeti meg őket (1885: XI. t.-c.; 1886: XXL t.-c. 59. §-a és 1876: XIV. t.-c. 86—88. §-ai);

3. az élvezett ellátás megszüntetését, vagy az ellátás élvezetének egészben vagy részben való felfüggesztését kimondják (1885: XI. t.-c. 5., 32., 33., 35. és 50. §-ai).

A 2. pont alatt foglalt rendelkezés a kivételes nyugdíjazás és nyugdíj felemelés eseteire (1885: XI. t.-c. 30. és 62. §-ai) nem terjed ki.“

1896: XXX. t.-c. az Uruguay-jal

1887. évi június 25.-én Montevideóban, a közönséges büntettek kölcsönös kiadatása iránt kötött államszerződés becikkelyezése tárgyában.

„3. Cikk.

A kiadatás az itt alább felsorolt büntetendő cselekmények miatt engedélyeztetik és pedig: stb.

3. erőszakos nemi közösülés és más a szemérem ellen erőszakkal elkövetett támadások;

4. többes házasság, kettős házasság; stb.“

*1896: XXXIII. t.-c. a
bűnvádi perrendtartásról.*

IV. Fejezet.

A magánvádló és a magánfél.

„49. §. A magánvádló jogai megszűnnek halálával vagy lemondással.

Előbbi esetben, ha vagyon ellen elkövetett bűncselekmény forog fenn, a magánvádló örököse, egyéb bűncselekmény esetében pedig fel- vagy lemenő ágbeli rokona, testvére, vagy házastársa, az elhalálozástól számított harminc nap alatt bejelentheti a magánvád fentartását. stb.“

V. Fejezet.

A védelem.

„53. §. A terhelt minden bűnügyben, az eljárás bármely szakában élhet védő közreműködésével.

Ha a terhelt e jogával nem élt, helyette törvényes képviselője, házastársa, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokona, önállóan választhatnak védőt.

A terhelt a maga vagy törvényes képviselője, illetőleg házastársa, fel-, vagy lemenő ágbeli rokona által választott védőtől a megbízást bármikor elvonhatja, stb.“

„56. §. A főtárgyalásra védő rendelendő: stb.

2. ha a vádlott vagy törvényes képviselője, illetőleg házastársa,

társa fel- vagy lemenő ágbeli rokona kívánják, bármely büntett esetében; stb.“

„61. §. Védőül nem rendelhető ki:

1. a sértett, a sértettnék, a terheltnek, vagy a vádlónak házasársa, jegyese, testvérének házasársa, házasársának testvére, egyenes ágban rokona vagy sógora, oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag, vagy az, aki a sértettel, a terhelttel, vagy a vádlóval, örökbefogadó, nevelőszülői, gyámsági vagy gondnoksági viszonyban van vagy volt; stb.“

VI. Fejezet.

Bírák, jegyzőkönyvvezetők és a kir,
ügyészség tagjainak kizárása és *mellőzése*.

„64. §. A bűnvádi ügy elintézéséből ki van zárva és abban sem mint bíró, sem mint jegyzőkönyvvezető nem vehet részt: stb.

2. az, aki a terheltnek vagy a sértettnék férje, vagy aki az volt, továbbá jegyese;

3. aki a vádlónak, a terheltnek, a sértettnék vagy képviselőjüknek, illetőleg a védőnek egyenes ágban rokona, vagy sógora, oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag, nejének fivére, vagy nővérének férje; stb.“

XI. Fejezet.

Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság.
III. Az előzetesen letartóztatottak és a vizsgálati foglyok elhelyezése és a velők való bánásmód.

„152. §. Mind az előzetes letartóztatás, mind a vizsgálati fogság a legnagyobb kíméléssel veendő fogamatba.

Az előzetesen letartóztatott, valamint a vizsgálati fogoly is, lehetőleg mindenkitől elkülönítve, külön helyiségbe zárandó el. Ha ez nem lehetséges, arra kell ügyelni, hogy férfi letartóztatottak nőekkel, továbbá ugyanannak a bűncselekménynek tettesei és részesei egymással, valamint rovatlan előéletű vagy fiatal egyének rovott előéletű, illetőleg idősebb foglyokkal egy helyiségbe zárva ne legyenek, stb.“

XII. Fejezet.

Lefoglalás, házkutatás és személymotosás.

I. Lefoglalás.

h) Levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalása.

„172. §. A terhelt és a 205. §. 1. pontjában felsorolt hozzátartozói, végre az utóbbiak közt váltott levelek és egyéb írásbeli közlemények a hozzátartozóknál beleegyezések nélkül csak az esetben foglalhatók le, illetőleg vizsgálhatók át, ha ezeket a részesség, az orgazdaság vagy a bűnpártolás gyanúja terheli, stb.“

II. Házkutatás és személymotozás.

„176. §. stb. Személymotozás foganatosítható az ellen is, aki nagy valószínűség szerint valamely bizonyítékul szolgáló tárgyat rejt magánál.

Mindazonáltal a terheltnek hozzátartozói (205. §. 1. pontja) ellen személymotozás ez alapon csak akkor foganatosítható, ha őket részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás nyomatékos gyanúja terheli, stb.“

IV. A lefoglalás, a házkutatás, és a személymotozás foganatosítása.

„189. §. stb. Nőknek megmotozására és ez eljárásnál tanúképen való közreműködésre csak nők alkalmazhatók, stb.“

XIII. Fejezet.

A tanúk.

III. Mentesség a tanúságtétel kötelessége alól.

„205. §. A tanúzás kötelessége alól mentesek és ha vallani hajlandók is, az eskü letelésére nem kötelezhetők:

1. a terhelt fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy ennél közelebb oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelőszülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja, még pedig a házastársi vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, melyen ez a viszony alapszik.; stb.

206. §. A 205. §-ban felsorolt egyének kihallgatásuk előtt vagy amikor a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetendők, hogy nem kötelesek tanúságot tenni. Erre tett nyilatkozatuk jegyzőkönyvbe veendő. Az ilyen tanú a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy nem kíván vallani.

Ha az imént említett figyelmeztetés elmaradt, illetőleg a tanú kifejezetten le nem mond a mentesség jogáról vagy a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe felvéve nincs: a vallomás semmis.

207. §. Ha a tanú több terhelttárs közül csak egyhez vagy egyesekhez áll a 205. §. 1. pontja alatt megjelölt viszonyban: a tanúságtevést a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha a vallomás el nem különíthető.

208. §. A tanú nem kötelezhető vallomásra vagy valamely kérdés tárgyában feleletre, ha abból reá, vagy hozzátartozójára (205. §. 1. pontja) jelentékeny kár vagy szegényen hárulna.

209. §. A tanúságtétel megtagadásának oka szükség esetében valószínűvé teendő.

A valószínűvé tétel eskü által is történhetik.“

IV. A kihallgatás,

„214. §. stb. A 205. §. 1. pontjában említett hozzátartozók, még ha önként tettek is tanúságot, a terhelttel nem szembesíthetnek, hacsak ez maga nem kívánná.“

V. A tanúk vallomásának megerősítése.

„222. §. A bíróság az eset körülményei szerint az eskütételtől elzárhatja azt az egyént is:

1. aki a terhelthez a 205. §. 1. pontjában megjelölt viszonyban áll; stb.“

XIV. Fejezet.

Bírói szemle és szakértők.

I. Általános rendelkezések.

„229. §. Szakértőkül a lelet és a vélemény semmisségének terhe mellett nem alkalmazhatók azok, akik mint tanúk ki nem hallgathatók, vagy meg nem eskethetők (204., 221. §§.), továbbá azok sem, akik a terhelttel vagy a sértettel a jelen törvény 205. §-ának 1. pontjában meghatározott viszonyban állanak, vagy akik ellen a bűncselekményt elkövették vagy megkísérelték; továbbá akikre nézve a 208. §-ban meghatározott eset forog fenn, végre akik a szakértőileg megítélendő körülményekről a 205. §. 2. pontjában meghatározott módon szereztek tudomást.“

XV. Fejezet.

A vádiratba kifogások és az ezekre vonatkozó eljárás.

„265. §. A vádtanács felfüggeszti a bűnvádi eljárás továbbfolytatását:

I. ha valamely házasság érvényessége vagy a bűnvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges más magánjogi jogviszony tekintetében a 7. §. harmadik és negyedik bekezdése szerint a polgári bíróság vagy más hatóság határozatának bevárása mutatkozik szükségesnek; stb.“

XX. Fejezet.

Perorvoslatok és kijavítás.

II. Felebbezés.

„383. §. Felebbezéssel élhetnek: stb.

II. a vádlott javára:

a) a vádlott vagy helyette házastársa, ha pedig a vádlott nem teljes korú, törvényes képviselője, ez utóbbi még a vádlottnak kifejezett akarata ellen is; stb.“

„388. §. stb. A vádlott házastársa és törvényes képviselője

a vádlott részére nyitva álló határidőben, a vádlott örököse pedig az ítéletnek a főtárgyaláson történt kihirdetésétől számított nyolc nap alatt felelbezzhetnek. stb.“

„394. §. stb. A vádlott a házastársa részéről bejelentett felelbezést is visszavonhatja, stb.“

III. Semmiségi panasz.

„430. §. Semmiségi panasszal csak a főügyész, a közbíró és a 383. §. I., II. a) és b) és III. 1. pontjaiban megnevezettek élhetnek az idézett pontok értelmében, stb.“

XXI. Fejezet.

Újrafelvétel.

„447. §. A 446. §-ban meghatározott feltételek mellett az újrafelvételt indítványozhatják: stb.

2. az elítéltnél mind életében, mind halála után házastársa, törvényes képviselője vagy védője; stb.“

„459. §. Az újrafelvételi a felmentett, illetőleg elítélt terhére elrendelő végzés ellen csak ezek, vagy a helyettök jogosítottak (447. §.) élhetnek felfolyamodásai. stb.“

XXVIII. Fejezet.

Végrehajtás.

„502. §. Elmebetegnek, vagy teherben levő nőnek, felgyógyulásuk előtt sem a felső bíróság ama határozata nem hirdethető ki, melynek következtében az ellenök megállapított halálbüntetés jogerőssé vált, sem a kegyelmi foylamodvány eredménytelenségéről nem értesíthetők, sem rajtuk a halálbüntetés nem hajtható végre.“

„508. §. Elhalasztható a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása, ha az elítélt habár nem súlyos, de ragályos betegségben szenved, vagy az elítélt nőnek terhessége annyira előrehaladott, hogy a szülés bekövetkezése a büntetés tartama alatt várható, stb.“

XXIX. Fejezet.

Eljárás a járásbírósal előtt.

„523. §. stb. A terheltnek védője és a sértett meghatalmazottja férfi hozzátartozójuk (205. §. 1. pontja), ha nem is ügyvéd, továbbá ügyvédjelölt is lehet, utóbbi azonban az eljárás foylamán mind szóban, mind írásban az állam nyelvét köteles használni.

A szülő gyermekének, a férj feleségének, a gyám vagy gondnok gyámoltjának, illetőleg gondnokoltjának képviseletében külön meghatalmazás nélkül is eljárhat és a magánvádra üldözendő bűncselekmények (41. §.) miatt vádat is emelhet.“

„525. §. stb. A sértett, illetőleg törvényes képviselője, továbbá a sértett nő férje részéről tett feljelentés vádindítványának tekintendő és a büntető törvények értelmében az eljárás megindításához szükséges magánindítványt (90. §.) is pótolja, stb.“

„548. §. stb. Fellebbezéssel élhetnek a 383. §-ban megnevezettek és az ügyészégi megbízott, az utóbbi és a kir. ügyészség a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások eseteiben (41. §.), is. stb.“

*1896: XXXIV. t.-c. a svájci
szövetséggel Bernben 1896. évi március 10.-én
a büntettek kölcsönös kiadatása iránt kötött
államszerződés becikkelyezése tárgyában.*

„//. Cikk.

Azon büntetendő cselekmények, amelyek miatt kiadatásnak van helye, amennyiben azok közönséges büntetendő cselekményeket *képeznek*, a következők: stb.

2. Magzatelhajtás, stb.

7. Erőszakos nemi közösülés.

8. Személyen erőszakkal vagy anélkül elkövetett szemérem elleni merénylet.

9. A szemérem elleni merénylet, ha mások szenvedélyének kielégítése végett az egyik vagy másik nembeli kiskorú kicsapongásra vagy erkölcstelenségre csábítatják; szintúgy a szemérem elleni merénylet, ha ez a saját szenvedélyének kielégítése végett az egyik vagy másik nembeli kiskorúnak kicsapongásra való csábítása által követtetik el, és ha az, ki e cselekményben bűnössé válik, atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, vagy bármely más oly személy, aki az elcsábított személynek felügyeletével van megbízva.

10. Többes házasság, stb.“

*1897: XXXIII. t.-c.
az esküdtbíróságokról.*

„4. §. Esküdt csak az a magyar honos férfi lehet, aki az alapljstrom egybeállításának évében életkorának legalább huszonhatodik évét betöltötte és az állam hivatalos nyelvét, Fiúméban pedig az olasz nyelvet érti, azon írni és olvasni tud, ha vagy: stb.“

„19. §. stb. Ugyanabban a szolgálati lajstromba együttesen fel nem vehetők: stb.

4. akiknek egyike a másik nejeének fitestvére vagy nőtestvéreének férje, stb.“

*1898: II. t.-c. a munkaadók
és mezőgazdasági munkások közötti jogvi-
szony szabályozásáról*

III. Fejezet.

A szerződés felbontásának eseteiről.

„25. §. A szerződött munkás az esetben jogosult a szerződés felbontására:

a) ha a szerződés megkötése után a munkaadó, családtagja vagy tisztje a munkás erkölcsét veszélyezteti, a munkást tetteleg bántalmazza, vagy testi épsége, élete vagy vagyona ellen irányuló büntetendő cselekményt elkövet, vagy ha ilyen megkísért; stb.“

*1898: XII. t.-c. a polgárosított
magyar határőrvidéken fennálló házközösségi
intézménynek megszüntetéséről szóló 1885:
XXIV. t.-c. némely rendelkezéseinek módosít-
tása és kiegészítése tárgyában.*

„12. §. stb. Az 1885: XXIV. t.-c. 27. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

A házközösségi tagsági jogosultsággal bíró azon gyermek, kinek házastársa van, de leszármazója nincs, mindenesetben jogosítva van a hivatalos beavatkozás alkalmával követelni: hogy saját osztályrésze az atyát és annak többi gyermekeit együttesen illető osztályrészrel ne egyesíttessék, hanem neki adassék át teljes tulajdonul. A házközösségi vagyonból az atyát és többi gyermekeit együttesen illető osztályrészre nézve azonban, tekintet nélkül arra, vájjon ez az együttes osztályrész megszorításokkal vagy megszorítások nélkül állott-e az atya tulajdonában, a törvényes örökösödési jog a saját osztályrészére nézve ily módon már kielégített gyermeknek és leszármazóinak mellőzésével, csak a többi gyermeket, illetve az ezek helyébe lépő leszármazókat illeti.“

1898: XXI. t.-c.

a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről.

„3. §. Az országos betegápolási alap fedezi: stb.

e) a kórházakban szülő nőknek és szülőtteiknek ápolási költségeit.“

„7. §. A 6. §-ban említett fizetésköteles ápoltak szegénysége esetén az ápolási és szállítási költségeket, — a bujakórban és szemcsés köthártyalobban (trachoma) szenvedő szegény ápoltak után felmerült költségek kivételével, — a következő hozzátartozók viselik:

- a) a szülők és nagyszülők gyermekeikért és unokáikért;
- b) a gyermekek és unokák szüleikért és nagyszüleikért;

c) a házastársak egymásért.

A hozzátartozóknak az ápoltak elleni visszkereseti joga fennmarad.“

„9. §. Az államkincstár fizeti: stb.

f) az egyetemi koródákon és az országos bábaképezdekben gyógykezelt szegény betegek ápolási és szállítási költségeit, stb.“

1898: XXX. t.-c. Dicsőült

Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról.

„Ő császári és királyi Felségét: Erzsébet királynét a Mindenható kifürkészhetetlen akarata elszólítván az élők sorából: a törvényhozás a megdicsőültnek emlékét a következőkben örökíti meg:

1. §. Hőn szeretett dicsőült Erzsébet királynénknak, a hazajótevő Nemtőjének, a nemzet hálájával és kegyeletével őrzött, áldott emlékét törvénybe iktatja.

2. §. Elhatározza, hogy a megdicsőülthöz méltó emlék — az önként megindult országos adakozás útján begyűlő összegek felhasználásával — állítassék fel az ország fővárosában s e végett a szükséges intézkedések országos bizottság közreműködése mellett haladéktalanul tétessenek meg.

3. §. A tett intézkedésekről, azok eredményéről s az emlék ügyéről általában az országgyűlés mindkét házának minden év végén jelentés teendő mindaddig, míg az emlék tetteleg felállítva nem lesz.

4. §. E törvény kihirdetése után azonnal életbe lép s végrehajtásával a minisztérium bizatik meg.“

1899: XV. t.-c. az országgyűlési

képviselő-választások feletti bíráskodásról.

Első cím.

Általános határozatok.

„3. §. A választás érvénytelen és annak megállapítása kérvény útján kérhető: stb.

2. ha a képviselő a választónak, vagy ennek tudtával hozzátartozójának, azon célból, hogy az ő reá szavazzon, vagy bizonyos jelöltre ne szavazzon, vagy hogy a szavazástól tartózkodjék, pénzt vagy pénzértéket vagy más előnyt ad, vagy ígér; úgyszintén ha a képviselő ily cselekményben részes vagy abba megelőzőleg és kifejezetten beleegyezett;

3. ha a képviselő valamely választót vagy ennek hozzátartozóit azon célból, hogy az ő reá szavazzon vagy bizonyos jelöltre ne szavazzon, vagy hogy a szavazástól tartózkodjék, oly előny elvonásával fenyeget vagy befolyásolni törekszik, amelyet az illető valamely visszteljesítés mellett vagy a nélkül, de jogosan

bír, vagy ily cselekményekben részes, vagy abba megelőzőleg és kifejezetten beleegyezett; stb.“

„6. §. Ezen törvény értelmében stb.

hozzátartozónak tekintetnek: a fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok, a testvérek, unokatestvérek s azoknál még közelebbi rokonok, az örökbefogadó és tápszülők, az örökbe fogadott és tápgyermek, a házastársak és jegyesek, testvéreknek házastársai s a házastársaknak testvérei.“

Második cím.

A Curia előtti eljárás.

„94. §. A tanúságtételt megtagadhatja: aki a képviselőnek, ellenjelöltnek, vagy azon személynek, aki ellen a kérvény intézve van, fel- vagy lemenő ágban rokona, vagy sógora, oldalrokona unokatestvérig bezárólag, vagy hozzá örökbefogadó szülő vagy örökbefogadott gyermek viszonyában áll, továbbá az illető személynek felesége vagy jegyese, avagy a feleségnek testvére, vagy testvérének a házastársa.

95. §. A tanúságtételt bizonyos kérdésekre megtagadhatja:

a) aki a feltett kérdésre adandó válasszal magát, vagy a 94.

§-ban érintett hozzátartozóit büntetendő cselekmény elkövetésével vádolná; stb.

96. §. A bíróság köteles a tanút a törvénynek azon rendelkezéseire figyelmeztetni, amelyek szerint a tanúságtételt megtagadhatja és ennek megtörténtét, valamint a tanúnak erre vonatkozó nyilatkozatát jegyzőkönyvbe venni.“

Negyedik cím.

A választókerület képviselőküldési jogának felfüggesztése.

„139. §. A tanúzási kötelesség alól nem mentesít azon körülmény, hogy a tanú a való megvallása által önmagát vagy hozzátartozóit az 1878. évi V. t.-c, 185. és 186. §-ában meghatározott bűncselekménnyel vádolná.

A tanú és hozzátartozói (6. §.) a bevallott cselekményekért büntető felelősségre nem vonhatók.

Ezen mentesség csakis a való megvallására vonatkozik, de ha a tanú hamis vallomást tesz, a hamis tanúzás miatti elítélte-tést ki nem zárja.“

1899: XXV. t.-c. az állami
italmérési jövedékről.

II. Fejezet.

Az engedélyről.

„3. §. Szeszkes italoknak kimérésére, vagy kis mértékben való

darusítására, valamint égetett szeszes italoknak nagyban való eladására engedély csak oly egyéneknek adható, akik teljesen megbízhatók és magyar állampolgárok, stb.

Állami, törvényhatósági és községi alkalmazottak, továbbá lelkészek és tanítók, valamint ezek nejei és kiskorú gyermekei, nemkülönbén gyakorló szülésznők részére sem korlátlan vagy korlátozott kimérésre, sem kis mértékben való elárusításra szóló engedély nem adható, stb.“

„15. §. stb. Az engedélyes elhalálása esetében annak özvegye az üzletet új engedély nélkül is folytathatja, ha a 3. §-ban előírt kellékeknek megfelel és ezt a pénzügyigazgatásnál az elhalálást követő 15 nap alatt igazolja.

Özvegy nem létében, vagy ha az özvegy ezzel a jogával élni nem kíván, az üzlet az elhalttal közös háztartásban élt családtagok vagy azok egyike által is folytatható, stb.“

1899: XLVI. t.-c. a magyar

korona országainak pénzügyminisztere és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok pénzügyminisztere között a bélyeg- és közvetlen illetékek, fogyasztási bélyeg és díjak iránt létrejött egyezményről.

„7. §. Élők közti oly vagyónátruházásoknál, melyek a fennálló törvények értelmében ugyanazon illeték alá esnek, mint a halálesetre szóló vagyónátruházások, (pl. vagyónátadások szülők-ről gyermekekre, hozományok és kelengyék okirati megállapítása) arra nézve, hogy a bélyeg jegyekben vagy közvetlenül lerovandó illetékek melyik államot illessék meg, az 1—4. §-ban foglalt határozatok irányadók,“

1900: XVI. t.-c. a

gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárról,

I. Fejezet.

A gazdasági munkás- és cselédsegélypénztár létesítéséről, a tagokról,

„1. §. A m. kir. földművelésügyi miniszter hatósága alatt „Országos gazdasági munkás- és cselédsegélypénztár“ szervezetik, amelynek célja a pénztár rendes és rendkívüli tagjait, a gazdasági (külső) cselédeket s azok családját az ezen törvényben megjelölt esetekben segíeyezni,“

777. Fejezet.

A segélyezésekről.

„10. §. A tag családja részére a *pénztár* által ezen törvény alapján kiszolgáltatandó segélynek a fele a hátramaradt házas-társat, fele — fejenként egyenlő részben — a gyermekeket illeti.

Házastárs nem létében az egész összeg fejenként egyenlő részben a gyermekeket, gyermekek hiányában pedig az egész összeg a hátramaradt házastársat illeti. A meghalt gyermek helyébe ennek gyermekei lépnek.

A tag közokiratban a részesedés arányát másképen is megállapíthatja.

Az atyai hatalmat gyakorló apa, vagy a gyámságot viselő anya a kiskorúak részét számadás és biztosítás kötelezettsége nélkül kezeli.

A családnak járó segély hagyaték jellegével nem bír,

A segélyhez való jog, valamint a segély iránti követelés sem másra át nem ruházható, sem végrehajtás alá nem vonható, — kivévn, ha a végrehajtás az adós ellen a házastársat, leszármazókat vagy szülőket illető tartás miatt intéztetik.“

1900: XXIV. t.-c. Ő cs. és kir.

fensége ausztria-estei Ferenc Ferdinánd
főherceg úrnak, chotkowi és wognini Chotek
Zsófia Mária Josefina Albina grófnővel kötött
házassága alkalmából kiadott nyilatkozata
becikkelyezéséről.

Ő cs. és kir. fensége ausztria-estei Ferenc Ferdinánd főherceg úrnak chotkowi és wognini Chotek Zsófia Mária Josefina Albina grófnővel kötött házassága alkalmából tett ünnepélyes nyilatkozata az 1723: L és II. törvénycikkek rendelkezéseivel teljesen egyezőnek találtatván; annak kiemelésével, hogy a trónöröklésnek az 1723: I. és II. törvénycikkekben foglalt szabályozása, úgy keletkezése, mint feltételeire és tartalmára teljesen önálló és hogy minden a trónöröklés körére tartozó kérdések annak rendeletei szerint ítélandók meg, ezennel törvénybe iktattatik, amint következik:

Mi ausztria-estei Ferenc Ferdinánd Károly Lajos József Mária főherceg stb. kinyilatkoztatjuk, hogy szilárd és jól megfontolt elhatározásunk chotkowi és wognini Chotek Zsófia Mária Josefina Albina grófnővel, csillagkeresztes hölgygel, Istenben boldogult chotkowi és wognini Chotek Bohuslav gróf, Ő császári és apostoli királyi felsége belső titkos tanácsosa, kamarása és főpálcásmesterének és ennek Istenben boldogult neje, született wohinitzi és tettaui Kinsky Vilma grófnő, csillagkeresztes hölgy és palotahölgynek leányával házasságilag egybekelni. Ezen házassági egybekeléshez, a fenséges uralkodóházban ősidőktől fogva fennálló szokás és a bennünket kötelező házi törvények határozmányainak megtartásával Ő császári és apostoli királyi Felsége I. Ferenc József dicsőségesen uralkodó császárnak és királynak, felséges nagybátyáknak, mint az egész uralkodóház legfőbb felséges fejének beleegyezését kikértük, és Ő felsége azt, mint

kegyes és jóakaró érzelmeinek újabb tanújelét legkegyelmesebben megadni méltóztatott. — Mielőtt azonban a házassági irigyet megkötnők, — hivatkozással a fenséges uralkodóház fentérintett házi törvényére, amelynek határozmányait, még különösen a jelen Általunk kötendő házasságra vonatkozólag egész tartalmában elismerjük és Magunkra nézve kötelezőknek kijelentjük, — indítatva érezzük Magunkat kimondani és megállapítani, hogy Chotek Zsófia grófnővel való házasságunk nem egyenjogú, hanem morganatikus házasság, és mostanra és minden időkre annak tekintendő, aminek folytán azon jogok, tisztségek, címek, címerek, előnyök stb., amelyek egyenjogú hitvestársakat és a főherceg uraknak egyenjogú házasságból származó utódait megilletik, sem hitvestársunkat, sem Isten áldásával ezen házasságunkból remélhető gyermekeinket és azok utódait meg nem illetik és általuk sem nem igényelhetők, sem nem igényelendők. Különösen elismerjük és még világosan is kijelentjük, hogy a fentemlített házasságunkból származó gyermekeinket és azok utódait, miután ők nem tagjai a legmagasabb uralkodóháznak, nem illeti meg a trónöröklési jog a birodalmi tanácsban képviselt királyságok- és országokban, tehát az 1723: I. és II. törvénycikk értelmében a magyar korona országaiban sem és azok a trónöröklési rendből ki vannak zárva.

Szavunkkal kötelezzük magunkat, hogy jelen nyilatkozatunkat, — jelentőségének és horderejének teljes tudatában, — minden időkre, úgy Magunkra, mint hitvestársunkra és ezen házasságból származó gyermekeinkre és azok utódaira nézve kötelezőnek elismerjük, és sohasem kíséreljük meg jelen nyilatkozatunkat visszavonni, vagy bármit fogamatba venni, aminek célja lenne, annak kötelező erejét meggyöngíteni vagy megszüntetni.

Jelen két példányban kiállított nyilatkozatunk megerősítésére ezen okmányt sajátkezüleg aláírtuk és főhercegi pecsétünkkel elláttuk.

Kelt Bécsben, 1900 június hó 28-án.

(P. H.) Ferenc Ferdinánd főherceg,
s. k.“

*1900: XXVII. t.-c. a birtokos
és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról.*

„11. §. Ha a birtokos a gazdatiszt, illetőleg családja részére a szolgálati szerződésben a nyugdíjazás vagy végkielégítés kiszolgáltatása tekintetében messzebb menő kötelezettséget nem vállal, a gazdatisztnek a szolgálati időtartam alatt bekövetkezett halála esetében a birtokos köteles a gazdatiszt özvegyének vagy kiskorú gyermekeinek — ha a gazdatiszt ezen törvény életbe lépte után öt évnél kevesebb időt töltött szolgálatában, — negyedévi; ha tíz évnél kevesebb, de legalább öt évet *töltött* szolgálatá-

ban, — félévi; ha pedig több mint tíz évet töltött szolgálatában, egyévi javadalmazásának megfelelő összeget végkielégítésül kiszolgáltatni.

Ha a gazdatiszt, a felmondás nélküli elbocsátásra jogot adó esetnek a birtokos tudomására való jutása után harminc napon belül hal meg: a birtokos nem köteles a végkielégítést kiszolgáltatni, stb.

Az elhalt gazdatiszt családjának a birtokos minden esetben az elhalálozás napjától számított három hónapra köteles megfelelő lakást adni, vagy annak értékét megváltani; azonban megváltás esetében sem követelheti azt, hogy a gazdatiszt családja az elhalálozástól számított 30 nap eltelte előtt költözzék ki. Köteles továbbá a család elköltözéséhez a legközelebbi vasút- (hajó-) állomásig vagy azzal egyenlő távolságig, de legfeljebb ötven kilométerig, a szükséges igaerőt szolgáltatni.“

*1900: XXIX. t.-c. a dohány-
termelők és a dohánykertészek közötti jogviszonyok
szabályozásáról.*

„2. §. A termelő és a dohánykertész közti szerződés feltételeinek megállapítása a felek szabad egyezkedésének tárgya; a törvénnyel vagy a dohány jövedéki szabályokkal ellenkező megállapodások azonban érvénytelenek.

A dohánykertész által a vele egy háztartásban élő családtagjai nevében vállalt kötelezettségekről az vélelmeztetik, hogy e kötelezés a családtagok hozzájárulásával történt.“

„14. §. stb. A dohánykertész és háznépe köteles a gazdaság rendjét megtartani és a termelőnek (megbízottjának) abból ki-folyó utasításait teljesíteni.“

*1901: VIII. t.-c.
az állami gyermekmenhelyekről.*

„1. §. A talált, valamint a hatóságilag elhagyottaknak nyilvánított hét éven alóli gyermekek védelmére Budapest székesfővárosban és az ország különböző vidékein állami gyermekmenhelyek (lelencintézetek) állíttatnak fel.

A vidéki állami gyermekmenhelyek a szükséghez képest fokozatosan rendszerint olyan helyeken állíttatnak fel, hol bábaintézet van és ahol a gyermekmenhely életképes működését a helyi társadalom emberbaráti tevékenysége megfelelően biztosítja.

2. §. Az állami gyermekmenhelyek falain belül csupán a beteg, gyenge fejlettségű, különösebb ápolást és orvosi gondozást igénylő gyermekek tartatnak; a többiek rendszerint az intézeten kívül helyeztetnek el.“

„4. §. A budapesti állami gyermekmenhely építési és felszerelési költségeinek fedezetül a Sándor István-féle végren-

ideleti hagyományból keletkezett és a belügyminiszter felügyelete alatt álló „szül- és lelencházi alap“ szolgál; az ennek vagyonát esetleg meghaladó költségek, valamint a vidéki állami gyermekmenhelyek építési és felszerelési költségei pedig szintén a belügyminiszter felügyelete alatt álló „közigazgatási fog- és toloncházi alap“, továbbá az „országos betegápolás! alap“ 1899. évi zárszámadásában kimutatott vagyonának felhasználásával fedezendők. stb.“

„6. §. Az állami gyermekmenhelyek állandó alkalmazottjaira nézve az állami gyógyintézetek személyzete tekintetében fennálló törvényes szabályok irányadók.“

*1901: XXL t.-c. a községre
szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról.*

„1. §. Az állami gyermekmenhelyekbe felvett gyermekek, amennyiben 7-ik életévük betöltésekor törvényhatósági vagy magánárva-házban, avagy valamely más jótékony intézetben vagy egyesületnél el nem helyezhetők, 15 éves korúig az állami gyermekmenhelyek kötelékében maradnak.

A 7 éves korú betöltése után hatóságilag elhagyottaknak nyilvánított ily gyermekek az állami gyermekmenhelyekbe szintén felvehetők s 15 éves korúig azok kötelékében maradnak.

2. §. Az állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó 7—15 éves gyermekek a viszonyokhoz képest a gyermekmenhelyek falain belül tartatnak, vagy pedig megbízható gondviselőknél, elsősorban gazdáknál és iparosoknál helyeztetnek el.

Az állami gyermekmenhelyek a kötelékükbe tartozó vagy tartozott kiváló tehetségű gyermekeknek — továbbképeztetésük céljából — a különböző állami tanintézeteknél levő ingyenes ellátási helyekre felvétele érdekében közbenjárnak.

3. §. Az állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó 7—15 éves gyermekek gondozási (eltartási, nevelési és kiképzési) költségei az illetőségi községet terhelik.“

*1902: XI. t.-c. a román királysággal
Bukarestben 1901. évi június 14/27-én a közönséges
büntettesek kölcsönös kiadása iránt kötött állam-
szerződés becikkelyezése tárgyában.*

„//. Cikk.

Kiadatást a következő büntetendő cselekmények miatt kell engedélyezni: stb.

4. Magzatelhajtás, stb.

9. Erőszakos nemi közönség.

10. A szemérem ellen erőszakkal vagy a nélkül személyen elkövetett merénylet.

11. Az erkölcs ellen irányuló merénylet, melyet a tettes az-

zal követ el, hogy mások szenvedélyének kielégítése végett bármelyik nemhez tartozó kiskorút kicsapongásra vagy erkölcsatlenségre csábít; szintúgy az erkölcs ellen irányuló merénylet, melyet a tettes azzal követ el, hogy saját szenvedélyének kielégítése végett bármelyik nemhez tartozó kiskorút kicsapongásra csábít, ha az, ki e cselekményben bűnössé válik, a kiskorúnak atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, vagy bármely más oly személy, ki az elcsábított személynek felügyeletével van megbízva, stb.

13. Kettős házasság, stb.“

1902: *XIV. t.-c. a gazdasági*

munkás- és cselédségélyzőpénztárról szóló 1900:

XVI. t.-c. kiegészítéséről.

„8. §. A rendes tagok harmadik csoportjába, nemre való tekintet nélkül, azokat lehet felvenni, akik tizennegyedik életévüket már betöltötték, de ötven évesnél még nem idősebbek.“

„13. §. Negyedik csoportbeli rendes tagnak nemre és életkorra való tekintet nélkül bárkit fel lehet venni.

Minden tag, akárhány tagsági könyvet is válthat s ilyképen önmagának vagy másnak, többszörös segélyt is biztosíthat.“

„27. §. A földművelésügyi miniszter esetről-esetre felhatalmazhatja a pénztár központi igazgatóságát arra, hogy az általa a m. kir. belügyminiszterrel egyetértően megállapított feltételek mellett külön segélyezési csoportot alakíthasson az olyan kiházasítási, temetkezési, vagy egyéb hasonló segélyző egyesület tagjaiból, amely egyesület a belügyminiszter által jóváhagyólag tudomásul vett határozattal feloszlását kimondotta és a feltételeket elfogadva, elhatározta azt, hogy a megejtett leszámolás után vagyonát a pénztár kezelésébe adja át. stb.“

1903: *IV. t.-c. a kivándorlásról.*

„1. §. E törvény alkalmazása szempontjából kivándorlónak tekintetik az, aki tartós kereset céljából bizonytalan időre — külföldre távozik.

2. §. A kivándorlás tekintetében a következő korlátozások állanak fenn: stb.

c) kiskorúak csak atyjuk vagy gyámjuk által írásban adott és hatóságilag hitelesített beleegyezés mellett s a 15 éven alóli férfiszemélyek és a kiskorú nőszemélyek ebben az esetben is csak úgy vándorolhatnak ki, ha megbízható, felnőtt személy kíséretében utaznak s rendeltetési helyükön elhelyezésükről gondoskodva van; nem vándorolhatnak ki továbbá:

d) azok a szülők, akik 15 éven alóli gyermeküket itthon hagyni szándékoznak, anélkül, hogy azok kellő gondozását biztosították; stb.“

1903: VI. t.-c. az útlevélügyről,

„10. §. Az útlevélnek legalább is a következő adatokat kell tartalmaznia: az utazó nevét, annak megjelölését, hogy az illető magyar állampolgár, továbbá állását vagy foglalkozását, lakhelyét, korát, személyleírását, annak az államnak vagy világrésznek megjelölését, hová az utazás terveztetik, továbbá az esetleges útítársaknak nevét, korát, személyleírását s az útlevél tulajdonosához való viszonyát, végül az útlevél érvényességének időtartamát.

Ugyanabban az útlevélben, mint útítársak, csak az egy háztartásban élő családtagok vehetők fel; nem tényleges szolgálati viszonyban levő katonák azonban feltétlenül külön útlevéllel láthatók el.“

1903: VIII. t.-c. a határrendőrségről.

„2. §. A határrendőrség feladata: stb.

j) A nőcsempészet meggátlása; stb.“

1904 I. t.-c. az állami

alkalmazottaknak engedélyezendő pótlékokról.

„1. §. A törvényhozás további intézkedéséig felhatalmazatik a kormány, hogy:

a) a III—XI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselőknek, ideértve a tudomány- és műegyetemi nyilvános rendes és rendkívüli tanárokat is;

b) az állami elemi népiskolai tanítóknak, tanítónőknek és a kiseddévónőknek;

c) a postánál, távírdánál és távbeszélőnél rendszeresített állásokon alkalmazott kezelőnőknek;

d) az altiszteknek és szolgáknak;

e) a pénzügyőrség legénységének és

i) a fő- és székváros! államrendőrség őrszemélyzetének
1903. évi január hó 1-étől számítandó hatállyal fizetés (zsold) természetével bíró pótlékokat engedélyezhessen és ennek az engedélyezésnek módozatait rendeleti utón állapíthassa meg. stb.“

1904: XIV. t.-c. a magyar

királyi államvasutak hálózatának kibővítéséről,

vasúti és más beruházásokról, valamint

a szükséges költségek engedélyezéséről.

///. Fejezet.

Más beruházásokról.

„13. §.

5. a vallás- és közoktatásügyi tárca körében:

e) a kolozsvári Karolina országos kórház telepén apácák, üdülők és tüdőveszesek pavillonjának építésére 300.000 K; stb.

1904:XXXVI. t.-c. az állami
anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t.-c. módosításáról.

II. Fejezet.

Anyakönyvezés,

„9. §. A születési anyakönyv rovataiba be keli jegyezni: stb...

4. a szülőknek, illetőleg a törvénytelen gyermek anyjának családi és utónevét, állását (foglalkozását), lakhelyét, vallását, életkorát, stb.

Törvénytelen gyermek természetes atyjára nézve a 4. pont alatti adatok bejegyzésének csak az 1894: XXXIII. t.-c. 41. §-ában meghatározott korlátok között van helye.

Ikreknél a bejegyzés mindegyik gyermekre nézve külön, a születés sorrendje szerint történik.“

„11. §. A halotti anyakönyv rovataiba be kell jegyezni: stb.

4. az elhalt élő, elhunyt vagy elvált házastársának családi és utónevét; stb.

12. §. stb. A születési és halotti anyakönyvi bejegyzést az anyakönyvvezető és a bejelentő, a házasságit az anyakönyvvezető, a házasuló felek s a tanúk aláírják, stb.“

III. Fejezet.

Vegyes rendelkezések.

„19. §. Ha valamely gyermek leszármazása csak a születés bejegyzése után állapíttatik meg, vagy a családi állapotból származó jogok királyi leirattal való törvényesítés, vagy örökbefogadás által változást szenvednek; ez a körülmény az anyakönyvbe az illetékes hatóság hivatalos megkeresésére, vagy az ezáltal közölt ítélet vagy hivatalos irat alapján hivatalból fel jegyzendő.

Ha a törvénytelen gyermek anyja és természetes atyja házasságra lépnek, ez a körülmény, amennyiben közokirattal igazoltatik, bármely érdekelt kérelmére a születési anyakönyvbe fel jegyzendő; de csak akkor, ha a természetes atya által való elismerés az 1894: XXXIII. törvénycikk 41. §-a szerint már fel van jegyezve, vagy ugyanezen §. szerint egyidejűleg feljegyezhető.

A felügyelő hatóság bármely érdekelt kérelmére megelőző vizsgálat alapján elrendelheti, hogy az utólagos házasság bejegyzése után, vagy azzal egyidejűleg az anyakönyvben a törvényesítés is feljegyeztessék.

Az eljárást a belügyminiszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti úton szabályozza.

20. §. Halva szülöttek és szülés közben elhaltak legkésőbb' a születést követő legközelebbi hétköznapon jelentendők be.

Ezen esetek csak a születési anyakönyvbe jegyzendők be.“

1907: XIII. t.-c. az „Országos
Ráth György Múzeum“ létesítéséről.

„1. §. A törvényhozás a néhai Ráth György főrendiházi tag özvegye által hazafias ajándékol felajánlott képzőművészeti gyűjteményt az ország részére elfogadja.

2. §. A törvényhozás ezt a gyűjteményt „Országos Ráth György Múzeum“ elnevezés alatt, mint az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum kiegészítő részét, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum mindenkor való igazgatójának igazgatása, kezelése és őrzete alá helyezi, az ajándékozó özvegyétől 350.000 koronáért megvásárolt és Budapest székesfőváros VI. kerületében, a Városligeti-fasor 10. házszám alatt levő épületében leendő együttartását elrendeli s mint nemzeti közintézményt, az ország elidegeníthetetlen javai közé sorozza.“

1907: XVI. t.-c. az 1887. évi XX.,
1891. évi X. és 1896. évi IV. törvénycikkek
módosításáról.

„1. §. A rangosztályba sorozott, vagy valamely rangosztály címét és jellegét viselt katonai személyek után hátramaradt és az 1887. évi XX., az 1891. évi X. illetőleg az 1896. évi IV. törvénycikkek értelmében ellátásra jogosult özvegyek nyugdíja a következő fokozatokban állapítatik meg és pedig: stb.

2. §. A rangosztályba nem sorozott havidíjasok után hátramaradt özvegyek nyugdíja az elhalt férj által utoljára élvezett iénylegességí havidíj egyharmadában, azonban legalább évi 400 korona összegben állapítatik meg.

3. §. Havidíj élvezetében állott katonai személy törvényes, vagy későbbi házasság által törvényesített gyermekei után az özvegyet, amennyiben állandó nyugdíjra maga is igényvel bír, a saját gondozása alatt álló minden egyes gyermek számára 24. életévük betöltéséig, vagy korábbi ellátásukig, az özvegyi nyugdíj Vg-ét kitevő nevelési járulék is megilleti, azonban az évi nevelési járulék legmagasabb összege egy gyermek után 500 koronában állapítatik meg. stb.“

„5. §. Havidíj élvezetében állott, nyugállományban elhalt katonai személy özvegyének és gyermekeinek törvényszerű állandó ellátási illetményei együttvéve nem haladhatják meg az elhaltnak törvényszerű nyugilletményét; az esetleg kijáró nevelési járulékok szükség esetén a 3. szakasz utolsó két bekezdésében foglaltak alkalmazása mellett szabályozandók.

Ha azonban az elhalt férj által élvezett törvényszerű nyugdíj a XI. vagy ennél magasabb rangosztályba sorozott katonai személyeknél évi 750 koronát, a XII. rangosztályba tartozóknál évi 700 koronát és rangosztályba nem sorozott havidíjasoknál évi

400 koronát el nem ér, az özvegyi nyugdíj mindazáltal évi 750, 700, illetve 400 koronával állapítandó meg.

Ez esetben az özvegynek természetszerűleg nincs igénye gyermekei után nevelési járulékra.

6. §. Havidíj élvezetében állott katonai személyek hátrahagyottai számára az özvegyi nyugdíj és a nevelési járulék élvezete a férj (anya) elhalálózását követő hó első napjával kezdődik.

7. §. Legénységi állománybeli személyek oly özvegyei részére, akik az első szakaszban megjelölt törvénycikk alapján jövőben nyernek ellátásra igényt, a nyugdíj az 1887. évi XX. t.-c. 23. szakaszában megállapított és 50 százalék hozzáadásával felémelt összegben szabadó ki.

8. §. Legénységi állománybeli személy törvényes, vagy későbbi házasság által törvényesített gyermekei után az özvegyet, amennyiben állandó nyugdíjra maga is igényvel bir, a saját gondozása alatt álló minden egyes gyermek számára szabályszerű életkoruk eléréséig, vagyis fiúárvánál a 16-ik, leányárvánál pedig a 14-ik életévük betöltéséig, avagy a gyermek esetleges korábbi ellátásáig, évi 48 korona nevelési járulék illeti meg. (1887. évi XX. t.-c. 29. §.) stb.“

„II. Honvédség és népfelkelés.

Jelen törvény határozmányai a honvédség és népfelkelés kötelékébe tartozók özvegyeire és árváira is alkalmazandók.“

*1907: XVII. t.-c. a polgári
törvénykezési rendtartásnak és a sommás eljárásról
szóló 1893: XVIII. t.-c.-nek módosítása tárgyában.*

„2. §. Az 1893: XVIII. t.-c. 3. §-a akkép egészítették ki, hogy tartási vagy élelmezési követelést megalapító jogviszony iránti perben a peres tárgy értékének megállapításánál a három évi tartás vagy élelmezés értékének összege irányadó.“

„6. §. Hatályukat veszítik azok a szabályok, amelyek szerint a bíróság abban az esetben, ha a házassági köteléket érvénytelennek vagy semmisnek nyilvánította vagy felbontotta, az iratokat az ügynek hivatalból való felülvizsgálása végett felebbezés hiányában is a felső bírósághoz felterjeszti.

7. §. Házassági perekben a véghatározat akkor is kézbesítendő a kir. ügyésznek, ha azokban mint ügyfél nem szerepelt.

A véghatározat ellen a kir. ügyész csakis a hatáskör kérdésében élhet felebbezéssel.

A házasságvédő a másodbíróság határozata ellen felebbvitellel nem élhet.

Egyebekben a házasságvédőnek az eddigi gyakorlaton alapuló jogai érintetlenül maradnak.“

1907: XIX. t.-c. az ipari és
kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és
baleset esetére való biztosításáról.

„1. §. Betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek, nemre, korra és honpolgárságra való tekintet nélkül, mindazok, akik a magyar szent korona országai területén:

1. valamely az ipartörvény (1884: XVII. t.-c.) alá eső foglalkozásnál, ideértve az állami egyedárúságot és az azzal összekötött vállalatokat (1884: XVII. t.-c. 183. §. *d*) pont), úgyszintén a kir. kisebb haszonvételek sorába tartozó malmokat és az ital-mérési *üzleteket* is (1884: XVII. t.-c. 183. §. *f*) pont); stb.“

„2. §. Az 1. §-ban *említett* biztosítási kötelezettség alá eső alkalmazottaknak tekintendők az inasok, gyakornokok, s az olyan egyének is, kik be nem fejezett kiképzésük miatt fizetést vagy bért egyáltalán nem, vagy csak a szokásosnál csekélyebbet kapnak.

Biztosításra kötelezettek továbbá azok is, kik saját műhelyükben vagy lakásukban más iparúzők megbízásából és azok számlájára ipari munkával foglalkoznak (otthoni munkások), még ha a nyers- és segédanyagokat maguk szerzik is be s mellékesen saját számlájukra is dolgoznak. Az ily otthoni munkások bejelentéséért és biztosítási járulékaikért minden egyes munkaadó felelős.

3. §. Balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek, a nemre, a korra és a bér vagy a fizetés nagyságára való tekintet nélkül, mindazok, kik az alább felsorolt vállalatoknál, üzemekben vagy munkáknál akár állandóan, akár ideiglenesen, kiségitőképen vagy átmenetileg vannak alkalmazva. Azonban az alkalmazott javadalmazása úgy a baleseti kártalanítások, mint a baleseti költség-felosztás és kirovás tekintetében csak évi kétezernégyszáz korona összegig vétetik számításba, stb.“

„7. §. Betegség esetére önként biztosíthatják magukat, s az e törvény X. fejezete értelmében szervezett országos munkásbeteg-segélyző és balesetbiztosító pénztár, amennyiben a törvény mást nem rendel, fölvenni köteles: stb,

b) házi cselédeket;

c) a házi iparral foglalkozókat; stb.

f) a biztosított pénztári tagok családtagjait; stb.“

„50. §. A betegség esetére biztosításra kötelezett és önként biztosított tagoknak betegség esetében az országos munkásbeteg-segélyző és balesetbiztosító pénztárral szemben legalább a következő segélyekre van igényük:

1. ingyen orvosi gyógykezelésre (133. §.) a betegség tartama alatt egyfolytában húsz hétig, — szülés esetében ugyancsak ingyen a szükséges szülészeti támogatásra és gyógykezelésre; stb.

4. gyermekágy esetében gyermekágy-segélyre a 3. pont szerinti táppénzzel egyenlő összegben, a lebetegedés első napjától kezdve hat hétig;

5. A biztosítottal egy háztartásban élő és keresettel nem bíró nem biztosított családtagok részére ingyen orvosi gyógykezelésre, gyógyszerekre és a szükséges gyógyászati segédeszközökre húsz hétig, ezenfelül szülés esetében a szükséges szülészeti támogatásra és gyógykezelésre; stb.

51. §. stb. 1. a nyújtandó táppénz vagy gyermekágy-segély nem haladhatja meg a járulék alapjául vett átlagos napibérszeg (24. §.) 75%-át; stb.

4. a gyermekágy-segély a lebetegedés előtt és után összesen legfeljebb nyolc hétig nyújtható;

52. §. a biztosított családjában történő halálozásnál temetkezési segély nyújtható, mely azonban az 50. §. 6. pontjában megállapított összegnél nagyobb nem lehet.“

„53. §. Az a nő tag, aki nem tudja kimutatni, hogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárba való belépését megelőző egy év alatt összesen legalább három hónapig pénztári tag volt, gyermekágy-segélyre csak abban az esetben tarthat igényt, ha a lebetegedés az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárnál egyhuzamban töltött három havi tagság után következik be.

54. §. Ha a gyermekági segély igénybevételét, s a tag továbbra is keresetképtelen marad, a keresetképtelenség további tartamára a táppénz (50. §. 3. pont) fizetendő.

55. §. A táppénz és a gyermekági segély heti utólagos részletekben, a temetkezési segély pedig legkésőbb a halálozást követő napon fizetendő ki. stb.

56. §. A 26. §. alapján biztosított családtagok közül táppénzre csak a biztosításra kötelezett tagnak vele egy háztartásban élő neje tarthat igényt.“

„58. §. Az 50. §. 1—5. pontjaiban megállapított segélyezés helyett az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár kórházi ápolást nyújthat és pedig:

a) annak, a betegnek, ki házasságban vagy családjának valamely tagjával egy háztartásban él, vagy egyéb okból kielégítő házi ápolásban részesülhet, csakis akkor, ha a tag a kórházi ápolásba beleegyezik, vagy ha a betegség ragadós vagy olyan természetű, hogy az kórházban való ápolást tesz szükségessé, vagy végül, ha a tag az orvos utasításainak nem tesz eleget és ezzel felgyógyulását késlelteti; stb.“

„62. §. A táppénz és gyermekági segélyre, valamint a temetkezési segélyre való igény, ha az esedékességtől számított egy év alatt nem érvényesítettet, elévül.“

„72. §. Az özvegyen maradt nő járadéka haláláig vagy új-

ból való férjhezmenetelig a baleset következtében elhalt férj évi munkakeresményének 20%-a. stb.

A balesetet követőleg kötött házasság után beállott halál esetén az özvegynek kártalanításra csak akkor van igénye, ha a házasságból igényjogosult törvényes vagy törvényesített gyermekek származtak.

A járadékot élvező özvegy nő újból való férjhezmenetel esetén az elhalt férj évi keresményének 60% -át kapja végkielégítés gyanánt.

Az a nő, aki férjétől törvényesen elvált, vagy férjétől annak halálát közvetlenül megelőzőleg legalább egy évig külön élt, kártalanításra csak akkor tarthat *idényt*, ha bíróilag *megítélt* tartási díjra igénye van. Ez esetben járadék legfeljebb a tartási díj erejéig fizettetik, stb.'

1907: XXII. t.-c. a közönséges büntetéseket kölcsönös kiadása iránt Görögországgal 1904. évi december hó 21/8-ik napján kötött államszerződés becikkelyezéséről.

„2. cikk. Kiadatásnak csak az alább *jelzett* büntetendő cselekmények miatt lesz helye, amennyiben azokat úgy a megkereső Államnak, mint a megkeresett Államnak törvényei büntetés alá vonják; stb.

3. Kettős házasság, stb.“

1907: XXVI. t.-c. az állami elemi népiskolai tanítók illetményeinek szabályozásáról és az állami népiskolák helyi felügyeletéről.

„9. §. Az állami elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók és tanítónők, a népnevelés terén szerzett kiváló érdemeik elismeréséül állomáshelyükön igazgatótanítókká és igazgatótanítónókké léptethetők elő. Az így előlépő tanító, tanítónő évi 200 korona, fizetés természetével bíró pótlékban részesül, mely pótlék azonban megszűnik, ha az illető a 8. §-ban megállapított igazgatói pótlék élvezetébe lép, de ismét folyósítatják, ha az igazgatói pótlékot a 8. §. értelmében lemondás következtében elveszítette.

Az ekkép előléptetett tanítók és tanítónők száma az évi állami költségvetésben rendszeresített rendes tanítói és tanítónői állások számának 10%-át meg nem haladhatja, stb.“

„24. §. A jelen törvényben foglalt rendelkezések a gazdasági ismétlőiskolai állami szaktanítókra és szaktanítónőkre, továbbá az állami elemi népiskolai tanítónőkre épen úgy vonatkoznak, mint a tanítókra. Ugyancsak kiterjed a jelen törvénynek az állami tanítók illetményei szabályozására vonatkozó rendelkezése

a földművelésügyi és pénzügyi minisztérium által fenntartott vagy segélyezett kincstári elemi iskoláknál alkalmazott tanítókra és tanítónőkre, tekintet nélkül arra, vajjon javadalmazásukhoz a kincstár fizetés-, avagy csak terményváltás címén járul; ennek következtében e tanítók és tanítónők illetményeinek szabályozására vonatkozó eddigi rendelkezések e törvény életbelépésének napján hatályukat veszítik. Ha azonban ez utóbb felsorolt iskoláknál valamely tanító vagy tanítónő e törvény hatálybaléptének idején a lakáson kívül olyan természetbeni járandóságot élvez, amelyre a törvény hatálybalépte után igénye nem lehetne, az illető tanító vagy tanítónő saját személyére nézve a járandóság élvezetét megtarthatja ugyan, de fizetésére igényét abban az esetben nem a jelen törvény állapítja meg, hanem arra nézve az eddig fennállott rendelkezések irányadók, stb.“

*1907: XXVII. t.-c. a nem
állami elemi népiskolák jogviszonyairól és
a községi és hitfelekezeti néptanítók já-
randóságairól.*

„35. §. A jelen törvényben foglalt rendelkezések a tanító-
nőkre éppen úgy alkalmazandók, mint a tanítókra, nemkülönben
kiterjednek a hitfelekezeti népiskoláknál működő szerzetesrendi
tanítókra és tanítónőkre a jelen törvényben a tanítók képezé-
sére vonatkozólag megállapított feltételek, továbbá e törvény 16.,
17., 18., 19., 20., 30. és 32. §-ai. Ezen tanítók és tanítónők illet-
ményei a törvényes kellékek fennállása esetén, a 14. §. intézke-
déseinek szemmel tartásával, egyénenként szerzeteseknél 900,
szerzetesnőknél 700 koronából álló, további változás alá nem eső
összeggel egészítettnek ki, ha azt kérelmezik. Az ezen számítási
alapon egy-egy iskolára nézve megállapított segély egy összeg-
ben az iskolafentartónak kezeihez utalványoztatik ki. A segélyre
való igény megállapításának, valamint az eskütétel körüli eljá-
rásnak módját a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeleti-
leg állapítja meg. stb.“

*1907: XLV. t.-c. a gazda és a
gazdasági cseléd közötti jogviszony szabá-
lyozásáról.*

„8. §. stb. A gazda és a cseléd családtagjai között a munka-
szerződést külön kell megkötni; az ilyen munkaszerződések
a gazda és a cseléd közötti jogviszonyt egyáltalában nem
érintik.“

„14. §. stb. Ha a cseléd felesége vagy vele egy háztartás-
ban élő gyermeke akkor, amikor a cselédnek szolgálatba kel-
lene lépnie, ragados betegségben szenved, a gazda a cselédet és
családtagjait nem köteles befogadni addig, amíg a fertőzés ve-

szélye fenforog. Ha a fertőzés veszélye egy hónapon túl tart, a gazda a cselédet elfogadni nem köteles, stb.

15. §. Nem köteles a cseléd szolgálatba lépni: stb.

f) ha a nőcseléd időközben férjhez megy; stb.“

„28. §. stb. Ha az éves cseléd vagy az éves cselédnek vele élő felesége vagy tizenkét éven alóli gyermeke meghal, az eltemetés költségéhez temetési segély címén, nagykorú elhalálozása esetében húsz, kiskorú elhalálozása esetében tíz korona összeggel köteles a gazda hozzájárulni s azon vidék szokásaihoz mérten a temetéshez szükséges fuvarról is ő köteles gondoskodni. (22., 57. §.) stb.“

„31. §. Az éves nő vagy családós cselédnek, ha az fegyvergyakorlatra bevonul és behívó jegyét az átvétel után nyolc nap alatt a gazdának bemutatta, távolléte idejére bérét levonni, vagy a helyettesítés költségével őt terhelni nem szabad. (22., 57. §.)“

„41. §. Ha a cseléd meghal, a szerződés nyomban megszűnik. De köteles a gazda az éves cseléd családját az elhalálozás napjától egy hónapig a lakásban meghagyni s a családnak minden levonás nélkül annyit kiadni, amennyi a cselédnek egy hónapra járt bér s egyéb járandóság címén, (22., 57. §.) A lakást a gazda kölcsönös megegyezés esetén megfelelő lakáspénzzel megválthatja.

A gazda halálával a szerződés nem szűnik meg, hanem az a jogutódokat a folyó gazdasági év végéig kötelezi. (57. §.)

A gazdasági ingatlanok végrehajtási árverése esetén az átvétel napjától kezdve a szolgálati szerződés tekintetében az eddigi gazda helyébe az árverési vevő lép. (57. §.)“

„43. §. Egy hónapi felmondással a cseléd bármikor jogosan megszüntetheti a szerződést: stb.

d) ha a cseléd szolgálatképtelenné válik, vagy ha a nőcseléd férjhez megy, vagy terhes állapotba jut.“

„46. §. Felmondás nélkül elhagyhatja a cseléd a szolgálatot, ha a gazda, családtagja, intézkedésre vagy felügyeletre jogosított megbízottja: stb.

d) a cselédnek vagy családtagjának erkölcsét veszélyezteti; stb.“

*1907: LIX. t.-c. az állami és a
törvényhatósági alkalmazottak nyugdíjviszonyos-
ságának szabályozásáról.*

„1. §. Azoknál,

a) akik állami szolgálatból törvényhatósági szolgálatba, vagy törvényhatósági szolgálatból állami szolgálatba, vagy egyik törvényhatóság szolgálatából másik törvényhatóság szolgálatába közvetlenül lépnek át,

b) akik mint nyugdíjas állami alkalmazottak törvényhatóságnál, vagy mint nyugdíjas törvényhatósági alkalmazottak az államnál, illetőleg valamely törvényhatóságnál újabb alkalmazást nyernek,

a nyugdíj, a végkielégítési összeg, az özvegyi ellátás és a nevelési járulék megállapítása céljából számításba kell venni azt az időt is, melyet megelőzőleg állami, illetőleg törvényhatósági alkalmazásban beszámítható szolgálati időként 1867. évi július hó 1-je óta eltöltöttek.

A törvényhatósági szolgálatban eltöltött idő állami szolgálatba való átlépés esetén az 1885. évi XI. t.-c. 10. §-ának megfelelően polgári időszámítás szerint határozandó meg akkor is, ha az, vagy annak egy része annál a törvényhatóságnál, melyből az átlépés történt, másképen lett volna számítandó.“

„4. §. Az állami alkalmazottak és hozzátartozóik ellátási igényeinek megállapításánál egyébként az 1885. évi XI. t.-c. a törvényhatósági alkalmazottakra és hozzátartozókra nézve pedig annak a törvényhatóságnak a szabályrendelete irányadó, melynek szolgálatában az illető alkalmazott utoljára állott.“

1908: V. t.-c.

a II. osztályú keresetadóról, valamint a tőkekamat- és járadékadóról szóló törvények némely intézkedéseinek módosításáról.

I. Fejezet.

A II. osztályú keresetadó módosításáról.

„3. §. Adómentesek: stb.

2. családtagjaikkal együtt mindazok, kiknél az évi adóalap (5. §.) tíz koronánál nem nagyobb.“

II. Fejezet.

A tőkekamat- és járadékadóról szóló törvény módosításáról.

„7. §. A tőkekamat- és járadékadóról szóló 1875: XXII. t.-c.

4. §-a a következőképen egészítették ki:

Az adó kulcsa két százalék:

a) a házassági életközösségben nem levő nőnek tartásdíja, s a lemenőknek, fogadott gyermekeknek, vőnek vagy menynek s a testvéreknek ellenszolgáltatás nélkül, de tényleg kikötöten és rendszeresen adott járadékok után;

b) a katonatisztek és katonai hivatalnokoknak adóköteles házassági óvadéka után; stb.“

1908: XXI. t.-c.

az Oroszországgal 1906. évi február hó 15/2-án kötött kereskedelmi és hajózási szerződés becikkelyezéséről,
„11. Cikk.

A szerződő felek mindegyikének állampolgárai a másik fél területein jogosítva lesznek mindennemű ingó vagy ingatlan vagyont megszerezni és birtokolni, amennyiben erre az ország törvényei értelmében bármely más idegen nemzet állampolgárai jogosítva vannak vagy lesznek. Eladás, csere, ajándékozás, házasság, végrendelet útján vagy bármely más módon rendelkezhetnek azzal, úgyszintén jogosítva lesznek öröklés útján vagyont szerezni, ugyanazon feltételek alatt, amelyek bármely más idegen nemzet állampolgáira nézve megvannak vagy meg lesznek állapítva és az említett esetek egyikében sem sújthatok semmiféle címen más vagy magasabb illetékekkel, adóval vagy teherrel, mint amilyenek a saját nemzetbeliekre nézve megállapítva vannak vagy lesznek, stb.“

1908: XXVI. t.-c.

az Olaszországgal az ingó és ingatlan javak megszerzése és birtoklása tárgyában 1906. évi február 11-én kötött egyezmény becikkelyezéséről.

„1. Cikk.

Az osztrákok és a magyarok Olaszországban és az olaszok Ausztria-Magyarországban kölcsönösen fel lesznek jogosítva arra, hogy bárminemű és rendű, ingó vagy ingatlan javakat megszerezzenek és bírjanak, hogy azokkal adásvétel, ajándékozás, csere, házassági szerződés, végrendelet, törvényes öröklés vagy bármely más cselekvény által szabadon és ugyanazon feltételek mellett rendelkezzenek, mint a belföldiek, anélkül, hogy más vagy magasabb illetéket, adót és díjat kellene fizetniök, mint aminőt a törvények értelmében az ország állampolgárai tartoznak fizetni.“

1908: XXXVI. t.-c.

a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról,

XIII. Cikk.

A btk. 247. §-a után a következő 43—47. §-okban foglalt rendelkezések iktatandók,

„43. §. Kerítés vétségét követi el, aki valamely tisztességes nőt házasságon kívüli nemi közösülés vagy fajtalanlás céljára önérdékből más részére szándékosan megszerez vagy megszerezni törekszik, ha a nő életének huszadik évét még be nem töltötte.

A bűnvádi eljárás csak magánindítványra indítható meg, A magánindítvány nem vonható vissza.

44. §. Kerítés vétségét követi el, aki valamely tisztességes nőt szándékosan reábir, hogy az előbbi §-ban meghatározott célra bordélyházba vagy hasonló üzletbe lépjen. A kísérlet büntetendő.

Ez a cselekmény büntett, ha a sértett életének huszadik évét még nem töltötte be.

Kerítés büntettét követi el az is, aki valamely nőt bordélyházban vagy hasonló üzletben akarata ellenére bármely okból visszatart.

45. §. Tekintet nélkül a sértett nő korára és erkölcsiségére, a kerítés büntett, ha a tettes:

1. családsággal, erőszakkal vagy fenyegetéssel követi el;
2. a cselekményt hozzátartozója (Btk. 78. §.), nevelés, tanítás vagy felügyelet végett rábízott vagy neki alárendelt nő ellen követi el;

3. a nőt külföldre szállítja vagy szállíttatja;

4. a kerítéssel üzletszerűleg foglalkozik, vagy kerítés miatt már egyszer büntetve volt és büntetésének kiállása óta tíz év még el nem telt.

46. §. A kerítés vétsége két évig terjedhető fogházzal, a kerítés büntette három évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha a sértett nő életének huszadik évét még be nem töltötte, a kerítés büntettének büntetése a 44. §. utolsó bekezdésének és a 45. §-nak eseteiben három évig terjedhető fegyház.

Aki a cselekményt nyereségvágyból követi el, a szabadságvesztésbüntetésen felül vétség miatt száz koronától kétezer koronáig, büntett miatt négyszáz koronától négyezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel is büntetendő.

Aki a nőt bordélyházban vagy hasonló üzletben elhelyezés végett külföldre szállítja vagy szállíttatja, öt évig terjedhető fegyházzal és ezer koronától ötezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, üzletszerű elkövetés esetében, úgyszintén, ha a tettes ugyanily büntett miatt már egyszer büntetve volt és büntetésének kiállása óta tíz év még el nem telt, öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal és kétezer koronától nyolcezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

47. §. A kerítés büntette és vétsége miatt a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó.“

1908: XXXVIII t.-c. a közegészségügy
rendezéséről szóló 1876: XIV. t.-c. II. rész

I. fejezetének (Közegészségügyi szolgálat a községeknél)
módosításáról.

//. Cím.

A városi, községi (kör-) orvosok.

„26. §. A belügyminiszter utasíttatik, hogy e törvény életbe lépte után egy év alatt a községi (kör-) orvosok számára nyug-

díj intézet létesítéséről gondoskodják s erről az országgyűlésnek jelentést tegyen.

Addig, amíg az országos nyugdíjintézet létesítetik, azoknak a községi (kör-) orvosoknak özvegyei és árvái, akiknek férje, illetőleg atyja hivatásos eljárás közben szerzett fertőző betegség folytán életét veszítette, tekintet nélkül az elhunyt szolgálati éveire, olyan elbánásban részesülnek, mint azoknak az állami tisztviselőknél özvegyei és árvái, akiknek férje, illetőleg atyja 2000 K fizetést élvezett. Ha azonban az elhalt községi (kör-) orvos beszámítható javadalmazása 2000 K-nál több volt, az özvegyi ellátás és a nevelési járulék megállapítása a tényleg élvezett beszámítható javadalmazás alapján történik. Az özvegyi ellátás és a nevelési járulék az államkincstárt terheli.“

III. Cím.

A városi (községi) bábák.

„27. §. Minden város (község) szakképzett bábát köteles tartani.

Minden város, nagyközség és minden olyan kisközség, amelynek legalább 800 lakosa van, okleveles bábát köteles alkalmazni. Az ennél kisebb községek, ha a községben okleveles bába nincs, kötelesek a belügyminiszter által fenntartott bábatanfolyamokon kiképzett és a tiszti főorvos által képesített bábákat alkalmazni.

Az ilyen bába azonban, ha ugyanabban a községben okleveles bába állandóan letelepszik, ez időponttól számítandó egy éven túl állását csak úgy tarthatja meg és szülésznői gyakorlatot is csak úgy folytathat, ha valamely bábaképző intézetben időközben rendes oklevelet szerzett.

Két, egymástól legfeljebb két kilométerre eső oly község, amelynek lakossága együttesen 1600-nál nem nagyobb, a vármegye törvényhatósági bizottságának jóváhagyásával közösen is tarthat okleveles bábát.

2000-nél több lakossal bíró r. t. városok és községek több és pedig 2—5000 lakosig kettő, 10.000 lakosig három, ezenfelül minden további 5000 lakos után egy-egy községi bába tartására, vagy arra is kötelezhetők, hogy a szegény szülő nő bábái segédelméről a magánbábák díjazása útján gondoskodjanak. Erre nézve a vármegye szabályrendeletileg intézkedik.

Ha a község bábatartrási kötelezettségének nem tesz eleget, a községi bábát a község terhére az alispán rendeli ki. Az így kirendelt bába megbízatása addig tart, amíg a község megfelelő bábát nem alkalmaz,

28. §. Városi (községi) bábának csak az választható, aki magyar állampolgár, a 27. §-ban előírt képesítéssel bír, erkölcsileg kifogástalan.

29. §. A bábát törvényhatósági joggal felruházott városban

a törvényhatósági bizottság, r. t. városban és községben — az egészségügyi bizottság kijelölése alapján — a képviselőtestület választja.

Oly községben, ahol külön egészségügyi bizottság nincs, a kijelölést az előjáróság gyakorolja.

A két község által közösen tartandó okleveles bábát az érdekelt két község képviselőtestülete együttes gyűlésen választja. Az együttes gyűlés elnöke a főszolgabíró és ő gyakorolja a kijelölés jogát is.

30. §. A községi bába évi járandóságát, amely 500 lakoson alul 60, — 1000 lakoson alul 120, — 1500 lakoson alul 180, — 1500 lakoson felül 240 koronánál kevesebb nem lehet, a vármegyei törvényhatósági bizottság jóváhagyásával a községi képviselőtestület állapítja meg.

Ha a községi képviselőtestület a bába fizetését megállapítani vonakodnék, ezt a község terhére a vármegyei törvényhatósági bizottság határozza meg.

Felhatalmaztatik a belügyminiszter, hogy ott, ahol a helyi viszonyok szükségessé teszik, a közigazgatási bizottság előterjesztésének alapján az államkincstár terhére helyi pótléket engedélyezhessen. A helyi pótlék 100 koronánál több nem lehet és mindaddig meg nem vonható, amíg az a helyzet, amely a helyi pótlék megszabását szükségessé tette, a bába előnyére meg nem változik.

A bábák helyi pótlékaira szükséges összeg a belügyi tárca költségvetésébe állíttatik be és azt a belügyminiszter a 18. §-ban említett összeggel együtt bocsátja a vármegyék rendelkezésére.

31. §. A r. t. városi, illetőleg községi bábának kötelessége a hozzáforduló szegény szülő nőknek ingyen, a nem szegényeknek pedig a képviselőtestület által a vármegyei közgyűlés jóváhagyásával megszabott díj mellett bábái segélyt nyújtani.

Bábatartás céljából egyesített, valamint pusztával bíró községekben a bába által felszámítható fuvardíj ugyancsak a községi képviselőtestület által a vármegyei közgyűlés jóváhagyásával állapítandó meg. A fuvar díjmentes segélynyújtás eseteiben a községet, egyéb esetekben a díjköteles feleket terheli.

32. §. A községi bába fegyelmi tekintetben a községi előjárókra (segéd- és kezelőszemélyzetre) vonatkozó szabályok alá esik,

33. §. A belügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a községi bábákat ismétlő tanfolyamok hallgatására kötelezhesse. “

1908: XL. t.-c. az országos

ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetéről.

„15. §. Az intézeti tag özvegyét a megállapítandó matematikai táblázatban meghatározott mértékben ellátás illeti, ha:

1. férje a halálát közvetlenül megelőző öt év alatt szakadatlanul tagja volt az intézetnek, és

2. házasságuk a férj intézeti tagsága alatt legalább két évig tartott s a férj halálakor közös háztartásban éltek.

Azt a nőt, kinek házasságát érvénytelenné nyilvánították vagy felbontották, vagy akit ágytól és asztaltól elválasztottak, vagy aki a férj halálakor vele közös háztartásban nem élt, szintén megilleti az előbbi bekezdésben meghatározott összegű ellátás, ha az 1. pontban megszabott előfeltétel fennforog és házasságuk az elhalt intézeti tag tagsága alatt és halálát legalább két évvel megelőzőleg jött létre s az elhalt intézeti tag a nő eltartására törvéynél fogva köteles volt.

A jogosult a neki járó ellátásban az intézeti tagnak ellátására jogosult gyermekeit részesíteni köteles.

Ha a jogosult újra férjhez megy, az ellátási igény reá nézve megszűnik.“

„17. §. A 15. vagy 16. §. szerint jogosultnak e §-ok megfelelő alkalmazásával jár az ellátás akkor is, ha az intézeti tag halálakor az ügyvédi lajstromból munkaképtelenség miatt törölve volt, tekintet nélkül arra, hogy ő maga ellátást élvezett-e vagy sem.

Az ügyvédi lajstromból munkaképtelenség miatt történt törlést közvetlenül megelőző két éven belül kötött házasság a 15. §. második bekezdésében említett nőt nem jogosítja az eljárásra, valamint nincs jogosítva az ellátásra az ügyvédi lajstromból munkaképtelenség miatt történt törlés után kötött házasságból származó gyermek sem.

18. §. Ha az intézeti tag után több nő vagy különböző házasságokból származó gyermekek vannak az ellátásra jogosítva, valamint akkor is, ha nem az ellátásra jogosult nő gondozása alatt vannak a gyermekek és nem ő tartja ezeket (15. §. utolsó-előtti bekezdése): a fennforgó eset összes körülményeinek, különösen a gyermekek személyi és vagyoni viszonyainak szorgos méltatása mellett az intézet igazgatósága határoz afelől, hogy az illetők közül kinek jusson az egész ellátási összeg, vagy hogy az közöttük hogyan osztassék meg.“

„20. §. Ha az intézeti tag tagsága kezdetén az intézettel szemben írásban kijelenti, hogy az ellátásról saját személyére nézve lemond s azt csakis özvegye és gyermekei részére kívánja biztosítani, az utóbbiakat a megállapítandó matematikai táblázatban kitüntetett magasabb ellátási összeg illeti.

Az intézeti tag az előbbi bekezdésben említett nyilatkozatot tagsága alatt utóbb is megteheti, de ebben az esetben a 15., illetőleg 16. §-ban megszabott öt év az utólagos nyilatkozat időpontjától számítatik s az ellátási összeg nagysága tekintetében a matematikai táblázat alkalmazásánál az intézeti tagnak az az

életkora irányadó, amelyben ő az utólagos nyilatkozat időpontjában volt.

A nyilatkozatot csak abban az esetben lehet visszavonni, ha a nyilatkozattal kedvezményes helyzetbe jutott feleség meghalt és ellátásra jogosult gyermekek nincsenek.

21. §. Az intézeti tag az alapszabályokban foglalt módozatok szerint a megállapítandó matematikai táblázatban kitüntetett ellátási összegnek az alapszabályok szerint megengedett többszörösét is biztosíthatja magának, a 15. §. szerint jogosult nőnek, valamint gyermekeinek, ha erre a célra azon felül, hogy az évi intézeti járulékokat viseli, tagsága kezdetén a matematikai táblázatban meghatározott tőkét egyszersmindenkorra szóló díjként befizeti, stb.“

„23. §. A 21. §. értelmében egyszersmindenkorra befizetett tőke az intézeti tag halála esetében, habár a tag halála a 15., illetőleg 16. §-ban megszabott öt év eltelte (21. §. második bekezdése) előtt következnie is be, minden visszatérítési igény nélkül az intézetet illeti; de ha az intézeti tag a tőkével együtt ennek 4%-át külön díjul befizeti, a 15., illetőleg 16. §-ban megszabott öt év eltelte (21. §. második bekezdése) előtt bekövetkező halála esetében özvegyének vagy ellátásra jogosult gyermekeinek az egész befizetett tőkét kamat nélkül vissza kell téríteni, stb.“

*1908: XLI. t.-c. a végrehajtási
eljárásról szóló 1881: LX. t.-c. módosítása
és kiegészítése tárgyában,*

„2. §. Az 1881: LX. t.-c. 51. §-a helyébe:

A végrehajtás alól ki vannak véve és ennél fogva még a végrehajtást szenvedőnek beleegyezésével sem foglalhatók le: stb.

7. tisztviselőknek, köz- vagy magánhivatalnokoknak, lelkészeknek, tanároknak és tanítóknak, közjegyzőknek: ügyvédeknek, orvosoknak, mérnököknek, íróknak, művészeknek és általában tudományos vagy művészi hivatáskörben működő személyeknek, valamint szülész nőknak hivatásuk gyakorlásához szükséges könyvei, iratai, mintái, műszerei, segédeszközei; stb.

10. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének a háztartáshoz szükséges házi- és konyhabútor, edények, főző- és evőeszközök, kályhák, tűzhelyek, a ruházkodáshoz szükséges tárgyak, a szükséges ágy- és fehérmemű;

11. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének betegsége vagy testi fogyatkozása okából szükséges gyógy- és egyéb szerek és segédeszközök;

12. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének iskolai könyvei és taneszközei; stb.

15. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének egy havi időtartamra szükséges élelmi-, tüzelő- és világítószerek, ezek hiánya-

ban pedig a lefoglalható készpénzből a beszerzésükhöz szükséges összeg;

16. annyi készpénz, amennyivel a végrehajtást szenvedőnek és háznépének szükséges lakásbére egy nevedévre fedezhető; stb.

3. §. stb. Annak javára, akinek tartására a végrehajtást szenvedő a törvénytől vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles, valamint a törvénytelen gyermek javára megállapított tartás behajtása végett a 2. §. 15., 16., 17., 18. és 19. pontjai esetében az ott említett készpénzösszegek fele lefoglalható.

A 2. §. 19. pontja esetében a 15. pont szerint a végrehajtást szenvedőnek meghagyott összeget be kell számítani.“

„7. §. stb. A 6. §. 1. bekezdésében felsorolt személyek özvegyeinek nyugdíja, kegydíja, végkielégítése, vagy nyugdíj megvalósítása, úgyszintén a nevelési járulék (1885: XI. t.-c. 39—44. §-ai) nem foglalható le.

8. §. Az 1881: LX. t.-c. 57. §-a olyképp módosítottatik, hogy a katonai házassági biztosíték kamatainak csak egyharmada és csak úgy foglalható le, hogy a kamatokból egy évre ezerkétszáz korona a végrehajtás alól mentes maradjon.

9. §. Az 1881: LX. t.-c. 58. §-a helyébe:

Ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető, valamint törvénytelen gyermek javára megállapított tartás miatt intéztetik, a 6. §-ban és a 7. §. első három bekezdésében meghatározott mentességek felénnyire szállanak alá, a 7. §. utolsó bekezdésében megjelölt járandóságoknak pedig a felerésze lefoglalható.

A katonai házassági biztosíték kamatai az adós feleségének és lemenő rokonainak tartása miatt korlátlanul teljes összegükben vonhatók végrehajtás alá.

Az adós felmenő rokonainak tartása miatt azonban a végrehajtásnak a házassági biztosíték kamatait illetőleg csak az ezerkétszáz koronát meghaladó részre van helye.“

„13. §. stb. Oly nyugdíj és más járadék, melyet a végrehajtást szenvedő a tagok és hátramaradt hozzátartozóik segélyezésére vagy ellátására alakított intézettől, társaságtól, vagy egylettől kap, amennyiben az egyébként a végrehajtás alól kivéve nincs, továbbá a 11. §. első bekezdésében említett egyéneknek nyugdíja vagy nyugdíj természetével bíró más járandósága, amelyet a végrehajtást szenvedő a munkaadótól kap, legfeljebb egyharmadrész erejéig foglalható le és ez is csak úgy, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi ezerkétszáz korona a foglaláson túl is érintetlenül maradjon.

A 11. §. első bekezdésében említett személyek özvegyeinek és gyermekeinek oly nyugdíja, vagy egyéb járandósága, amelyet a végrehajtást szenvedő a férj, illetőleg az atya szolgálataiért a munkaadótól kap, nem foglalható le.

14. §. A végrehajtást szenvedőnek feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető, valamint törvénytelen gyermek javára megállapított tartás behajtására irányuló végrehajtás esetében a 11. §-ban, a 12. §. első, második és harmadik bekezdésében, valamint a 13. §. utolsóelőtti bekezdésében meghatározott mentességek felényire szállnak alá, a 13. §. utolsó bekezdésében megjelölt járandóságoknak pedig felerésze lefoglalható, stb.“

1908: *Lili. t.-c.* az iparban
alkalmazott nők éjjeli munkájának tilalma iránt
Bernben 1906. évi szeptember hó 26-án kötött
nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről.

„1. §. Az iparban alkalmazott nők éjjeli munkájának tilalma iránt Bernben 1906. évi szeptember hó 26-án kötött nemzetközi egyezmény ezennel az ország törvényei közé iktattatik.
Szövege a következő:

1. Cikk.

Az összes nők korkülönbség nélkül — az alábbi kivételekkel — eltiltatnak az éjjeli ipari munkától.

A jelen egyezmény mindazokra az ipari vállalatokra alkalmazást nyer, amelyek tíznél több munkást és munkásnőt foglalkoztatnak; semmiesetre sem vonatkozik oly vállalatokra, amelyeknél csakis a vállalkozó családtagjai vannak alkalmazva.

A szerződő államok mindegyike tartozik gondoskodni arról, hogy meghatározottassék, mit kell ipari vállalat alatt érteni. Mindenesetre ide kell érteni a bányákat és kőbányákat, valamint az agyaggyártással és feldolgozással foglalkozó iparnemeket; az utóbbiakra vonatkozólag a belföldi törvényhozás fogja a határt — egyrészt az ipar, másrészt a földművelés és kereskedelem közt — megállapítani.

2. Cikk.

Az előbbi cikkben *jelzett* éjjeli szünetnek egyfolytában legalább tizenegy óráig kell tartania; ebbe a tizenegy órába az esti tíz óra és a reggeli öt óra közti időnek bele kell esnie, bárminő legyen is valamely állam törvényhozása.

Mindazonáltal az oly államokban, ahol az iparban alkalmazott felnőtt nők éjjeli munkája még szabályozva nincs, a meg nem szakítható szünet tartama átmenetileg és legfeljebb három esztendei időszakon át tíz órára korlátozható.

3. Cikk.

Az éjjeli munka tilalma felfüggeszthető:

1. erőhatalom (vís major) esetén, ha valamely vállalatnál előre nem látható és nem időszaki jellegű üzemi megszakítás áll be;

2. abban az esetben, ha oly nyersanyagokra vagy oly félgyártmányokra vonatkozó munkákról van szó, amelyek igen gyors változásnak vannak alávetve, feltéve, hogy a tilalom felfüggesztését az ily anyagoknak az elkerülhetetlen megromlástól való megmentése teszi szükségessé.

4. Cikk.

Az oly iparnemeknél, amelyekre az évszakoknak befolyása van és kivételes körülmények között bármely vállalatnál a mef nem szakítható éjjeli szünet tartama, évenként hatvan napon át, tíz órára korlátozható.

5. Cikk.

A szerződő államok mindegyike tartozik gondoskodni oly közigazgatási rendszabályokról, amelyek szükségesek oly célból, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek saját területén való szigorú végrehajtása biztosítható.

A szerződő államok kormányai diplomáciai úton közölni fogják egymással azokat a törvényeket és szabályokat, amelyek a jelen egyezmény tárgyára vonatkoznak és országukban érvényben vannak vagy a jövőben hatályba lépnek, valamint azokat az időszaki jelentéseket is, amelyek ezen törvények és szabályoknak alkalmazására vonatkoznak.

1908: LVII. t.-c.

a kereskedelmi üzlet átruházásáról.

„2. §. Ha az átvevő az üzletet házastársától, saját vagy házastársának fel- vagy lemenő ági rokonától, testvérétől vagy féltestvérétől, vagy e személyek valamelyikének házastársától vette át, az átruházónak az üzletből eredő kötelezettségeiért az 1. §-ban meghatározott korlátozás nélkül felelős.

Ugyanez áll akkor is, ha az átvevő az átruházóval szemben az üzletből eredő kötelezettségeket magára vállalta.

1908: LVIII. t.-c.

a csekkről.

„22. §. A csekkre megfelelően alkalmazandók a váltótörvényről szóló 1876: XXVII. törvénycikknek:

1. a váltót aláírt személyek cselekvési képességére vonatkozó 1—2. §-ai; stb.“

1909: II. t.-c.

a kivándorlásról.

„2. §. A kivándorlás tekintetében a következő korlátozások állapíthatnak meg:

a) Atyai hatalom alatt álló kiskorúak atyjuk nélkül csak atyjuknak írásban adott és hatóságilag hitelesített, a gyámság alatt levők pedig gyámjuknak gyámhatóságilag jóváhagyott bele-

egyezése mellett s ezenfelül mindkét esetben csak akkor vándorolhatnak ki, ha igazolva van, hogy rendeltetési helyükön való elhelyezésük biztosított.

Kiskorú nők és 16 éven aluli férfiszemélyek szülőik egyike nélkül csak akkor vándorolhatnak ki, ha az előbbi bekezdésben felsorolt feltételeken kívül az is igazolva van, hogy rendeltetési helyükig teljesen megbízható felnőtt személyek kíséretében utaznak, stb.“

1909: VI. t.-c.

A házadóról.

„27. §. Állandóan mentesek a házadó alól: stb.

14. a Ferenc-rendiek, kapucinusok, minoriták, karmeliták, dominikánusok, lazaristák, szerviták és irgalmas barátok, továbbá a Szent Erzsébetről nevezett apácák és a szürke nénék kolostorai; stb.“

1909: VII. t.-c.

a tőkekamat- és járadékadóról.

„1. §. A tőkekamat- és járadékadó tárgya mind az a vagyon vagy vagyonjog, mely a jövedelemadón kívül más egyenes adó alá nem tartozik és szolgálati viszonyból származó illetménynek vagy ellátásnak sem tekinthető.

Az adótárgy nyers jövedelme az adó alapja.

Ide tartoznak különösen: stb.

3. a hitbizományi, családi; egyházi, misemondásra rendelt és bárminő más alapok és alapítványok hozadéka, a letétek és óvadékok (biztosítékok) kamatai;

4. a járadékok általában, különösen: életjáradékok, rokonsági év járadékok, tartásdíjak, az özvegyi jog címén kiszolgáltatott életjáradékok azoknak az eseteknek kivételével, midőn az *e* célra szolgáló vagyon után az özvegy mint haszonélvező a jövedelemadón kívül más egyenes adót már fizet; továbbá a találmányok és találmányi szabadalmak használatáért, valamint a szerző halála után az örökösökre átszállott szerzői jogért (1884. évi XVI. t.-c.) fizetett díjak és mindazon járadékszerű visszatérő szolgáltatások, melyeknek teljesítése szerződésileg elvállalt, de nem szolgálati viszonyból eredő kötelezettségen, bírói ítéleten vagy törvényen alapszik; stb.“

„3. §. Adómentesek: stb.

3. a lemenőknek vagy felmenőknek vagy oldalrokonoknak kikötés nélkül adott (külön magánjogi címen nem alapuló) támogatások; továbbá a házassági életközösség tartama alatt az egyik házastárs által a másiknak adott járadékszerű szolgáltatások; stb.

10. a gyermektartási, vagy ezeket pótló nevelési költségek,

továbbá a kiskorúakat az életbenlévő szülővel szemben megillető kamatjárandóságok, ha ezek felett a szülő rendelkezik; stb.

12. a katonatisztek és katonai tisztviselők házassági óvadéka az esetben, ha az óvadék vagy egyedül a nőnek vagy egyedül a férjnek vagyonán, vagy pedig közös tulajdont képező ingatlanai-kon van jelzálogilag bekebelezve, mely két utóbbi esetben az adómentesség a nőt özvegysege tartamára is megilleti, ha a férj jelzálogul lekötött vagyonának tulajdonjoga vagy haszonélvezete szintén az özvegyre száll, stb.“

1909: X. t.-c.

a jövedelemadóról.

„3. §. Az adókötelesnek jövedelméhez az a jövedelem is hozzászámítandó, mely a vele közös háztartásban élő feleséget megilleti.

A feleség csak akkor adózik önállóan, ha a házastársak között a házassági életközösség tartósan megszűnik és ez esetben is csak akkor, ha a nő vagyonát már nem a férj kezeli, stb.

A feleségnek vagy a közös háztartáshoz tartozó többi tagoknak az a keresete, mely napszámból vagy hetibérből származik, ha az fejenként 500 koronánál nem nagyobb, nem számítható az adóköteles családfő jövedelméhez, ha utóbbinak jövedelme az 1000 koronát meg nem haladja, stb.“

*1909: XI. t.-c. a köz-
adók kezeléséről.*

„91. §. Egyetemen szavatolnak: stb.

2. a közös háztartásban élő házastársak a terhükre kivetett tőkekamat és járadékadóért és általános kereseti adóért; stb.“

1910: IX. t.-c. a közönséges

büntetések kölcsönös kiadatása iránt Paraguay
köztársasággal Buenos-Airesben 1907. évi október
hó 16. napján kötött államszerződés becikkelye-
zéséről,
„3. Cikk.

A büntetendő cselekmények, amelyek miatt kiadatásnak helye van, a következők: stb.

3. Erőszakos nemi közösetülés; a szemérem ellen erőszakkal vagy anélkül elkövetett merénylet, az erkölcs ellen irányuló merénylet, amelyet a tettes azzal követ el, hogy mások szenvedélyének kielégítése végett bármelyik nemhez tartozó kiskorút kicsapongásra vagy erkölcstelenségre csábít; szintúgy az erkölcs ellen irányuló merénylet, amelyet a tettes azzal követ el, hogy saját szenvedélyének kielégítése végett bármelyik nemhez tartozó kiskorút kicsapongásra csábít, ha az, ki e cselekményben

bűnössé válik, a kiskorúnak atyja vagy anyja, gyámja vagy tanítója, vagy bármely más személy, ki az elcsábított felügyeletével van megbízva.

4. Többes házasság és kettős házasság- stb.“

1911:I.t.-c.a
polgári perrendtartásról.

Első cim.

Bíróságok.

Első fejezet.

Bírói hatáskör.

„1. §. A járásbíróság hatáskörébe tartoznak: stb.

2. tekintet nélkül a per tárgyának értékére: stb,

h) ideiglenes nőtartási követelések iránt indított perek, amennyiben nincsenek a házassági per bíróságához utasítva (647. §.);

i) a házasságon kívüli nemzésből származó követelések iránt indított perek, ideértve a törvénytelen gyermek tartása iránt indított pereket is; stb.“

Harmadik fejezet.

Bírói illetékesség.

„44. §. A házasság érvénytelennek nyilvánításából, felbonthatásból vagy az ágytól és asztaltól való elválásból eredő vagyoni jogi perek az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, amely a házassági perre illetékes, ha pedig a vagyoni jogi per a járásbíróság hatáskörébe tartozik, az előtt a járásbíróság előtt, amelyre nézve a házassági per bíróságának illetékességét megalapító okok (639—641. §§.) fennforognak.“

Ötödik fejezet.

Bírósági személyek kizárása.

„59. §. A bíró már a törvéynél fogva nem járhat el olyan ügyben: stb.

2. amelyben felesége vagy volt felesége, jegyese, egyenes ágban rokona vagy sógora, oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag, feleségének a testvére vagy testvérének a házastársa van az 1. pont értelmében érdekelve;

3. amelyben oly személy van az 1. pont értelmében érdekelve, akivel örökbe fogadó szülői vagy nevelő szülői, illetőleg gyermeki, vagy gyámi vagy gondnoki viszonyban áll;

4. amelyben mint valamelyik félnek törvényes képviselője, meghatalmazottja vagy ügyvédje közreműködött, továbbá amelyben valamelyik félnek törvényes képviselőjével, meghatalmazott-

jávai vagy ügyvédjével a 2. vagy 3. pontban meghatározott viszonyban áll. stb.“

„68. §. Ha a bíróság tagjainak kizárása vagy felmentése (62. §.) következtében meg nem alakulhat, valamint abban az esetben, ha a járásbíróságnak a vezetője, a törvényszéknek vagy a kir. Ítéltáblának az elnöke van az 59. §. 1—4. pontjai értelmében kizárva, akkor az a felsőbbíróság, amely a 64. §. értelmében a kizárás felől határoz, a területén levő hasonló hatáskörű bíróságok közül az eljáró bíróságot kijelöli, stb.

69. §. Ez a fejezet a jegyzőkönyvvezetőre is megfelelően alkalmazandó.

A kizárás felől az a bíróság határoz, amelynél a jegyzőkönyvvezető alkalmazva van.“

Második cím.

Felek.

Negyedik fejezet.

Meghatalmazottak és ügyvédek.

„95. §. Ha a fél nem személyesen jár el, a járásbíróság előtt meghatalmazottul rendszerint csak ügyvédet nevezhet. Ha az ügyvédi képviselet nem kötelező, az ügyvéden kívül mint meghatalmazott képviselheti:

1. a felmenő ágbeli rokon lemenő ágbeli rokonát és viszont, a férj nejét és nejének felmenő vagy lemenő ágbeli rokonát, a nő férjét, a testvér testvérét és a pertárs pertársát; stb.“

„97. §. A bírói vagy ügyészi minőségben alkalmazott államhivatalnok, a kir. közjegyző, a nyilvános jogtanár, az, akinek bírói hivatalra vagy ügyvédségre minősítő oklevele van, és a jogtudor saját ügyében, továbbá mint nejének meghatalmazottja ügyvédi képviseletre nem szorul, stb.“

Harmadik cím.

Eljárás az elsőfolyamodású bíróságok előtt.

Második fejezet.

Idézés.

142. §. stb. A járásbírói eljáráshoz a felek akként idézendők meg, hogy a per felvételére és érdemleges tárgyalására a törvényes következmények terhe alatt személyesen vagy a 95. §. szerint képviseletre jogosult és igazolt meghatalmazott által jelenjenek meg és egyúttal felhívandók arra is, hogy a tárgyalásra az ügyre vonatkozó eredeti okirataikat és a lehetőség szerint egyéb bizonyítékaikat, nevezetesen tanúikat is hozzá magukkal (205. §.). A 94. §. második bekezdésében említett perekben a feleket akként kell megidézni, hogy meghatalmazott ügyvéd által jelenjenek meg. stb.“

Harmadik fejezet.

Kézbesítés.

„157. §. Ha a kézbesítő a személyt, akinek részére kézbesíteni kell, otthon nem találja, a vele a lakásban együtt lakó felnőtt családtag kezéhez, ilyennek hiányában pedig az ő vagy a vele közös háztartásban élő családtag szolgálatában álló felnőtt Személy kezéhez kézbesíthet, stb.“

Kilencedik fejezet.

Tanúk.

„299. §. A tanúságtétel megtagadható:

1. ha a tanú a felek valamelyikének egyenes ágban rokona, testvére, házastársa vagy jegyese;

2. ha a kérdésre adandó felelet bünvádi eljárás alapjául szolgálhatna a tanú ellen, továbbá egyenes ágban rokona vagy sógora, unokatestvére és még közelebbi oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelő szülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja ellen, még pedig a házassági vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még a viszony alapját képező házasság vagy nem;

3. ha a kérdésre adandó felelet által a tanú vagy a vele az 1. pontban említett viszonyban álló személyek valamelyike becsületében, vagy a tanú vagyonában jelentékeny sérelmet szenvedne; stb.

Ha a tanú több pertárs közül csak eggyel vagy egyesekkel áll az 1. pontban megjelölt viszonyban, a tanúságtételt a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha vallomása el nem különíthető.

A tanút e §. eseteiben a kihallgatás előtt, vagy midőn a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetni kell, hogy vallomásának megtagadására fel van jogosítva.

300. §. Az előbbi §. 1. és 3. pontja alapján a tanúságtétel meg nem tagadható:

1. ha a kérdés oly jogügyletre vonatkozik, amelyben a kihallgatandó mint tanú volt alkalmazva; stb.

3. §. ha a tanú családtagjának születésére, házasságára, életbenlétére vagy elhalálozására vonatkozó tényköriülmény bizonyítandó;

4. ha a kérdés a családi viszonyon alapuló vagyoni jogi ügyre vonatkozik.“

Tizenkettedik fejezet.

Szakértők.

„355. §. Az 59. §-ban felsorolt, valamint azok az okok, ame-

lyek miatt a tanú a tanúságtételt megtagadhatja, a szakértőt a véleményadás megtagadására jogosítják, stb.“

Tizennegyedik cím.

Első fejezet.

Eljárás a házassági perekben.

„640. §. Az e törvény hatályosságának területén községi illetőséggel bíró magyar nő, ha oly férfival kötött e törvény hatályosságának területén házasságot, aki nem magyar állampolgár, vagy akinek e területen községi illetősége nincs és férjét a házasság megkötése után e törvény hatályosságának területén kívül nem követte, a házasság semmisségének kimondása vagy megtámadása végett annál a belföldi bíróságnál indíthat pert, amelynek területén a nő a házasság megkötése előtt utoljára lakott. Ha a nőnek a törvény hatályosságának területén ilyen lakhelye nem volt, úgy kell őt tekinteni, mintha utoljára Budapest IV. kerületében lakott volna.

Az e §-ban megállapított illetékesség kizárólagos.“

Tizenkettedik cím.

Eljárás a gyermekek törvényességének megtámadása iránti perekben.

„697. §. A keresetet a gyermek ellen, és ha a gyermek anyja él, az anya ellen is kell indítani, stb.“

Tizenharmadik cím.

Kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése iránti eljárás.

Második fejezet.

Gondnokság alá helyezés és gondnokság megszüntetése iránti eljárás.

„719. §. Elmebeteg vagy magát jelekkel megértetni nem tudó. síketnéma nagykorúnak (1877: XX, í.-c. 28. §. a) pont) vagy kiskorúnak (1885: VI. t.-c. 1. §.) gondnokság alá helyezését az egyenes ágbeli rokonok, az unokatestvérekig bezárólag az oídalrokonok, a házastárs, illetőleg törvényes képviselőjük, végre az árvaszéki ügyész keresettel kérhetik.“

„721. §. Nagykorúak gondnokság alá helyezését az 1877. évi XX. t.-c. 28. §-ának b) és c) pontja alapján maga a gondnokság alá helyezendő kérvénnyel, továbbá az ő egyenes ágbeli rokonai, házastársa, illetőleg ezek törvényes képviselője, valamint az 1885. évi VI. t.-c. 4. §-ának esetében az árvaszéki ügyész keresettel kérhetik.“

Tizennegyedik cím.
Holtaknyilvánítási eljárás,

„732, §. Eltűnt egyén holtaknyilvánítását a házastárs, az örökös és ezeken kívül mindenki kérheti, aki az eltűnt halálának megállapításában jogilag érdekelve van,“

Tizenhatodik cím.
Községi bíraskodás,

„758, §. A községi bíróság (békebíró) hatáskörébe tartoznak: pénz fizetése, munka teljesítése, vagy ingó dolog iránti perek, ha a per tárgyának értéke ötven koronát meg nem halad. Nem tartoznak a községi bíróság hatáskörébe: stb,

2. örökösödési, közszerzeményi és özvegyi jogot tárgyazó perek; stb,“

Tizenhetedik cím.
Választott bíróság,

„774, §. Az 59. és a 61. §-ban említett okokból a választott bíró is kizárható. Kizárhatók továbbá a nők, kiskorúak, gondnokság vagy csőd alatt állók, vakok, síketek és némák, valamint hivatalvesztésre vagy a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére ítélték mellékbüntetésük ideje alatt.

Az a fél, aki maga vagy ellenfelével egyetértve választotta a bírót, a bíró kizárását csak abban az esetben kérheti, ha a kizárás oka csak a választás után keletkezett jogutód tudomására.

A kizárási kérelem a rendes bíróság előtt érvényesíthető; a bíróság a kérelem felett, szóbeli tárgyalás alapján, szükség esetében a kizárandó bíró meghallgatása után határoz, A végzés ellen felfolyamodásnak van helye.“

1911: XV. t.-c. a Magyar
Földhitelintézetek Országos Szövetségéről és az
1894, évi V. törvénycikk némely rendelkezéseinek
módosításáról, illetve kiegészítéséről.

II. Fejezet.

Az 1894, évi V, törvénycikk némely rendelkezésének módosítása, illetve kiegészítése.

„6. §. Az állam a jelen törvény hatályba lépte után átengedett telephelyet visszavásárolhatja és a telepest bírói úton ki-mozdíthatja, ha a telepes stb.

2, nem lakik vagy nem gazdálkodik a telephelyen, vagy annak használatát másnak mint házastársának vagy törvényes le-származóinak, akár egészben, akár részben átengedi anélkül, hogy ehhez a földművelésügyi miniszter engedélyét kieszközölte volna; avagy végül, ha telephelyét a szükséges élő és holt felszereléssel el nem látja, vagy a gazdálkodást ismételt figyelmeztetés után

is annyira elhanyagolja, hogy ezzel a telephely értékét lényegesen veszélyezteti; stb.

4. vagy maga, vagy háza népének valamely tagja olyat tesz ismételt figyelmeztetés után is, ami a telep belbékéjét megbontja; stb.

8. elhal és örökösei nem egyeznek meg arra vonatkozólag, hogy közülök melyik legyen a telephely tulajdonosa, stb.“

1911. XIX. t.-c. az iparüzemekben

alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról.

„1. §« Az alább felsorolt iparágak körébe tartozó minden olyan üzemben vagy vállalatban, melyben rendszerint tíznél több munkás (férfi- és nőmunkás, tanuló) van foglalkoztatva, és pedig:

a) minden olyan üzemben vagy vállalatban, melyben nyersanyagokat, fél- vagy egész gyártmányokat iparszerűleg előállítanak, átalakítanak vagy megmunkálnak;

b) kőbányákban, bányákban, sóművekben, valamint kohókban és bányatermékeket feldolgozó egyéb művekben;

c) az állami egyedárusággal kapcsolatos üzemekben és vállalatokban;

d) a vasúti és hajózási vállalatok, valamint az állami posta-, távíró- és távbeszélő intézet által fentartott gyártási és javító-műhelyekben;

e) mindennemű építési vállalatnál

a nőalkalmazottaknak — az alábbi kivételekkel — legalább tizenegy órai megszakítás nélkül tartó éjjeli munkaszünetet kell engedni.

Este tíz órától reggel öt óráig nőalkalmazottakat foglalkoztatni tilos.

2. §. A nőalkalmazottak éjjeli munkaszünetére vonatkozó rendelkezés nem vonatkozik:

a) a mezőgazdasági és erdei termelésre, az állattenyésztésre, a halászatra, a kert- és szőlőművelésre, a selymészetre és méhészetre;

b) az oly üzemekre, melyekben csak a vállalkozó családtagjai foglalkoznak;

c) a vendéglőkre, kávéházakra és más oly *üzletekre*, amelyek élelmicikkeket az üzletben való elfogyasztásra állítanak elő és szolgáltatnak ki és végül

d) a vasúti és hajózási vállalatoknak, úgyszintén az állami posta-, távíró- és távbeszélő-intézetnek igazgatására és forgalmi üzemére.

3. §. Az e törvény hatálya alá tartozó és évszakok által befolyásolt üzemekben, úgyszintén kivételes körülmények között az e törvény hatálya alá tartozó minden más üzemben is, az illetékes hatóságok a nőmunkásoknak az 1. §. szerint biztosított tizen-

egy órai éjjeli munkaszünetnek egy-egy évben legfeljebb hatvan, napon át tíz órára való leszállítását megengedhetik.

4. §. Oly üzemekben, amelyek gyors romlásnak alávetett nyersanyagokat vagy félgyártmányokat dolgoznak fel (gyümölcs-, zöldség-, halkonzerválás stb.) a kereskedelemügyi miniszter a kereskedelmi és iparkamarák meghallgatása után a magyar szent korona országainak egész területére kiterjedő hatállyal kiadandó rendeletével a nőalkalmazottaknak az év bizonyos szakában vagy az egész éven át éjjel való foglalkoztatását megengedheti.

Ezekben az üzemekben a nők munkaideje heti hatvanhat óránál és az éjjeli munkaidő naponként tíz óránál több nem lehet.

A kereskedelemügyi miniszter az első bekezdés alapján kibocsátandó rendeletben a nők munkaidejére vonatkozólag általában vagy egyes üzemágakra nézve külön-külön ennél tovább menő részletes intézkedéseket is tehet.

5. §. Olyan rendkívüli, előre nem látható munkálatoknál, amelyeket erőhatalom vagy elemi csapás által okozott üzemmegszakítások megelőzése vagy megszüntetése, vagy balesetek elhárítása céljából haladék nélkül kell végezni, az illetékes hatóságok, — amennyiben az említett munkálatoknál a nőmunkások éjjel való foglalkoztatása el nem kerülhető, — a nőmunkásoknak kivételesen éjjel való foglalkoztatását hatóságilag megszabott időtartamra megengedhetik.

A kivételesen éjjel foglalkoztatott nők munkaideje huszonegy óránként, a munkaközi szünetek beszámítása nélkül, tizenhárom óránál több nem lehet. Részükre munkaközben, ha egyhuzamban legalább hat óráig dolgoznak, egyszerre vagy részletekben legalább egy órai munkaközi szünetet és huszonegyóránként — a csapatváltás napját kivéve — egyhuzamban megszakítás nélkül legalább tíz órai pihenő időt kell engedni. Ha a munkát Ci-apatváltással végzik, a nappali és éjjeli csapatok hetenként felváltandók. Az e bekezdésben foglalt rendelkezések alól az illetékes hatóságok egészben vagy részben felmentést adhatnak, ha a nőmunkások éjjel való foglalkoztatása legfeljebb három napig tart és a munkát rendkívül sürgősen kell végezni.

6. §. A nőalkalmazottaknak biztosított tizenegy órai éjjeli munkaszünet tíz órára való megrövidítésére (3. §.), nemkülönben a nőknek kivételesen éjjel való foglalkoztatására (5. §.).

a) az olyan üzemben vagy vállalatban, amelyben nyersanyagokat, fél- vagy egész gyártmányokat iparszerűleg előállítanak, átalakítanak vagy megmunkálnak, úgyszintén

h) mindennemű építési vállalatnál

az engedélyt attól az elsőfokú iparhatóságtól kell kérni, amelynek területén a munka folyik, vagy ha a munkát több elsőfokú iparhatóság területén végzik, amelynek területén az *illető* vállalat fekszik.

A kérelemben meg kell jelölni az okokat, amelyek az éjjeli munkaszünet megrövidítését (3. §.) vagy a nőmunkások éjjel való foglalkoztatását (5. §.) szükségessé teszik, a munka nemét, s végül az időtartamot, amelyre a munkaadó az engedélyt kéri.

Az elsőfokú iparhatóság a nőalkalmazottaknak kivételes éjjeli foglalkoztatására csak tizennégy napi tartamra adhat engedélyt.

Az elsőfokú iparhatóság az előterjesztett kérelem felett hozott határozatot a kérelem beérkezésétől számított negyvennyolc óra alatt köteles az engedélyt kérővel írásban közölni.

Az engedélyt megadó határozatban meg kell jelölni az engedély okát, a munka nemét, az éjjel foglalkoztatható nőmunkások számát, ezek huszonnégyóránkénti munkaidejét és az engedély időtartamát.

Az elsőfokú iparhatóság határozatával meg nem elégedő fél a másodfokú iparhatóság és ennek határozata után a kereskedelemügyi miniszter intézkedését kérheti.

A kereskedelemügyi miniszter a nőalkalmazottaknak kivételes éjjeli foglalkoztatására adott engedélyt tizennégy napnál hosszabb időre is meghosszabbíthatja, ha azok a munkák, melyek a kivételes engedély megadását szükségessé teszik, a munkaadó hibáján kívül tizennégy nap alatt el nem végezhetők.

7. §. Az elsőfokú iparhatóság a nőmunkások éjjeli munkaszünetének megrövidítésére (3. §.) és a nőmunkásoknak kivételes éjjeli foglalkoztatására (5. §.) adott engedélyt, illetőleg az erre vonatkozó jogerős határozatot a kerületi iparfelügyelővel közölni köteles,

A nők éjjel való foglalkoztatására adott engedély annak lejártá előtt és visszavonás nélkül is hatályát veszti, ha az engedély megadásának törvényszerű oka időközben megszűnik.

Ha olyan rendkívüli, előre nem látható munkálatoknál, amelyeket erőhatalom vagy elemi csapás által okozott üzemmegszakítások megelőzése vagy megszüntetése, vagy balesetek elhárítása céljából haladék nélkül kell végezni (5. §.), a nőmunkások éjjel való foglalkoztatását köz- vagy lényeges magánérdekek sérelme nélkül az elsőfokú iparhatóság határozatáig nem lehet halasztani, a munkaadó az engedélyre vonatkozó kérelem előterjesztésével egyidejűleg a nőknek éjjel való foglalkoztatását saját felelősségére megkezdheti, azonban köteles ezt az iparhatóságnak bejelenteni és a nőknek éjjel való foglalkoztatását azonnal beszüntetni, ha az elsőfokú iparhatóság a kérelem fölött elutasítólag határozott.“

„9. §. A munkaadó köteles az e törvény hatálya alá tartozó üzemek minden oly helyiségében, melyben nőket foglalkoztatnak, ha pedig a munkát nem zárt helyiségben végzik, a nőmunkások foglalkoztatásának színhelyén, bányüzemekben a bányahatóság,

által meghatározott helyen az állam hivatalos nyelvén és az alkalmazott nőmunkások többségének nyelvén a nők munkaidejére és pedig a munkanapokra, munkaórákra, valamint a munkaközi szünetekre vonatkozó, továbbá e törvény rendelkezéseit is tartalmazó, könnyen olvasható munkaidőrendtartást kifüggeszteni. Azokban az üzemekben, amelyekben az 1884. évi XVII. t.-c. 113. §-a értelmében munkarend van kifüggesztve, az e bekezdésben említett adatok a munkarendbe veendőek fel.

A kifüggesztett munkaidőrendtartás nem tartalmazhat semmit, ami a törvény rendelkezéseivel ellentételes.

A munkaidőrendtartást, kifüggesztése és érvénybe lépése előtt, az elsőfokú iparhatóságnál láttamozás végett be kell mutatni.

10. §. Az éjjeli munkaszünet megrövidítésére (3. §.) és a nőmunkások kivételes éjjeli foglalkoztatására (5. §.), az adott engedélyeknek jegyzékbe foglalására (8. §.), végül a munkaidőrendtartás láttamozására (9. §.) vonatkozólag az iparhatóságoknak biztosított hatáskörben:

1. a vasúti és hajózási vállalatok által fenntartott gyártási és javítóműhelyek tekintetében a vasúti és hajózási főfelügyelőség;

2. az állami posta-, táviró- és távbeszélőintézet által fenntartott gyártási és javítóműhelyek tekintetében az illetékes posta- és távirdaigazgatóság;

végso fokon az 1. és 2. alatt említett üzemek tekintetében a kereskedelemügyi miniszter jár el.

A bánya- és kohóüzemek tekintetében az iparhatóságoknak az e szakasz első bekezdésében említett hatáskörében az illetékes bányahatóság,

végso fokon pedig a kereskedelemügyi miniszternek az első bekezdésben biztosított hatáskörben a magyar szent korona országainak egész területén a pénzügyminiszter jár el.

11. §. E törvény rendelkezéseinek megtartását

a) minden olyan *üzemben* vagy vállalatban, amelyben nyersanyagokat, fél vagy egész gyártmányokat iparszerűleg előállítanak, átalakítanak vagy megmunkálnak, úgyszintén

b) mindennemű építési vállalatnál,

az 1893. évi XXVIII. t.-c.-ben megállapított hatáskörökben az iparfelügyelők, Horvát-Szlavonországokban az ott érvényben álló határozmányok szerint illetékes hatóságok ellenőrzik,

A vasúti és hajózási vállalatok gyártási és javítóműhelyeinél a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség, a posta-, táviró- és távbeszélőintézet gyártási és javítóműhelyeinél a kir. postaigazgatóság, bánya-, kohó- és dohánygyári üzemeknél a bányakapitányságok, illetőleg a dohány jövedék szakközegei ellenőrzik azt, hogy e törvény rendelkezései azokban megtartassanak.

12. §. Kihágást követ el, s amennyiben a cselekmény súlyosabb beszámítás alá nem esik:

a) kétszáz koronáig, visszaesés esetében, ha a büntetés kiállása óta két év még nem telt el, négyszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a munkaadó, aki az e törvény 9. §-ában a munkaidőrendtartás tartalmára, hatósági láttamozására és kifüggesztésére vonatkozólag előírt rendelkezéseket megszegi;

b) hatszáz koronáig, s amennyiben a mulasztás tíznél több nőalkalmazottat érint, kétszáz koronától hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, ismétlés esetében pedig, ha a büntetés kiállása óta két év még nem telt el, a pénzbüntetésen felül két hónapig terjedhető elzárással büntetendő az a munkaadó, aki a nőmunkások éjjel való foglalkoztatása tekintetében ebben a törvényben megállapított tilalmat áthágja, vagy ennek a törvénynek, vagy az e törvény alapján kibocsátott rendeleteknek vagy munkaidőrendtartásnak, illetőleg a munkarendnek a munkaidőre, a munkaszünetekre és a felváltásra vonatkozó rendelkezéseit meg nem tartja, stb.

13. §. Ha a munkaadó a nők éjjeli munkaszünetének meg rövidítésére (3. §.) vagy a nők kivételes éjjeli foglalkoztatására (5. §.) nyert engedélynek feltételeit vagy korlátait nem tartja be, az engedély tőle a kihágási eljárásra való tekintet nélkül az iparhatóságok által haladéktalanul visszavonható.“

„15. §. Amennyiben ez a törvény kivételt nem tesz, Horvát - Szlavonországokban a horvát-szlavon-dalmátországi bán intézkedik mindazokban az ügyekben, amelyek a törvény szerint a kereskedelemügyi minisztert illetik.

16. §. E törvény 1912. évi január hó 1-én lép életbe és azt a kereskedelemügyi miniszter, Horvát-Szlavonországokban a horvát-szlavon-dalmátországi bán, bánya és kohóüzemek tekintetében pedig a magyar szent korona országainak egész területén a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg a pénzügyminiszter hajtja végre.“

*1911: XXI. t.-c. a házasság
érvényességének előfeltételeire vonatkozó
törvények összeütközéseinek kiegyenlítése
végett az 1902. évi június hó 12-én Hágában
kötött nemzetközi egyezmény becikkelyezése
tárgyában.*

„A házasság érvényességének előfeltételeire vonatkozó törvények összeütközéseinek kiegyenlítése végett az 1902. évi június hó 12-én Hágában kötött nemzetközi egyezmény az ország törvényei közé iktattatik.

Szövege a következő:

Egyezmény

a házasságra vonatkozó törvények összeütkezéseinek kiegyenlítése végett.

1. cikk. A házasság kötésének jogát a házasulok mindegyikének hazai törvénye szabályozza, kivéve, ha e törvény valamely rendelkezése kifejezetten más törvényre utal.

2. cikk. A házasságkötés helyének törvénye megtilthatja a külföldiek házasságát, ha az ellenkezőnk jogszabályai közül azokkal, melyek megállapítják:

1. a rokonságnak vagy a sógorságnak föltétlen házassági akadályul szolgáló fokait;

2. azt, hogy föltétlen házassági akadály van azok közt, kik oiy házasságtörésben bűnösök, mely egyikük házasságának felbontására okot adott;

3. azt, hogy föltétlen házassági akadály van azok közt, kik el voltak ítélve a miatt, mert egymással egyetértve egyikük házastársának élete ellen törtek.

A fentemlített akadályok valamelyikének ellenére kötött házasság nem érvénytelen, föltéve, hogy az 1. cikkben jelzett törvény szerint érvényes.

Fentartva a jelen egyezmény 6. cikkének első bekezdésében foglalt rendelkezések alkalmazását, egyik szerződő állam sem kötelezi magát, hogy megköttesen oly házasságot, mely korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkezőnk törvényeivel. Ily természetű akadály megszegése nem vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét más országokban, mint csak ott, ahol a házasságkötés végbement.

3. Cikk. A házasságkötés helyének törvénye megengedheti, hogy külföldiek házasságot kössenek az 1. cikkben jelzett törvény akadályainak ellenére is, ha ezek az akadályok kizárólag vallási jellegű okokon alapszanak.

A többi államoknak joguk van az ilyen körülmények között kötött házasságot érvényesnek el nem ismerni.

4. cikk. A külföldiek, hogy házasságot köthessenek, igazolni tartoznak, hogy az 1. cikkben jelzett törvény szerint szükséges előfeltételek reájuk nézve fennforognak, stb.

5. cikk. Mindenütt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet annak az országnak törvénye szerint kötöttek, ahol a házasság létrejött.

Mindazonáltal megegyezés áll fenn az iránt, hogy azok az országok, melyeknek törvényhozása egyházi házasságkötést kíván, jogosítva vannak a polgáraik által külföldön az utóbbi rendelkezés figyelmen kívül hagyásával kötött házasságokat érvényeseknek el nem ismerni.

A hazai törvénynek a házasság kihirdetésére vonatkozó rendelkezéseit meg kell tartani: de ennek a kihirdetésnek hiánya nem vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét másutt, mint csak abban az országban, melynek törvénye sérelmet szenvedett.

A házassági anyakönyvi bejegyzésről hiteles másolatot kell át küldeni mindegyik házastárs hazájának hatóságaihoz.

6. cikk. Mindenütt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet diplomáciai vagy konzuli tisztviselő előtt ennek törvényhozása értelmében kötöttek, ha a házasulok egyike sem polgára annak az államnak, ahol a házasságkötés végbement és ha ez az állam nem ellenzi azt. Nem ellenezheti azonban, ha oly házasságról van szó, mely korábbi házasság vagy válási jellegű akadály miatt ellenkezne törvényeivel.

Az 5. cikk második bekezdésében foglalt fentartás a diplomáciai vagy konzuli tisztviselők előtt kötött házasságokra is alkalmazást nyer.

7. cikk. A házasságot, mely alaki tekintetben érvénytelen abban az országban, ahol megkötése végbement, érvényesnek lehet elismerni a többi országokban, ha az alakiságot, melyet a házasulok mindegyikének hazai törvénye megszab, megtartották,

8. cikk. A jelen egyezmény csak azokra a házasságokra nyer alkalmazást, melyeket a szerződő államok területén oly személyek kötöttek, kik közül legalább az egyik polgára a szerződő államok valamelyikének.

Egyik állam sem kötelezi magát a jelen egyezménnyel oly törvény alkalmazására, mely nem a szerződő államok valamelyikének a törvénye.“

1911: XXII. t.-c. a

házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíraskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítése végett az 1902. évi június hó 12-én Hágában kötött nemzetközi egyezmény becikkelyezése tárgyában.

„A házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíraskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítése végett az 1902. évi július hó 12-én Hágában kötött nemzetközi egyezmény az ország törvényei közé iktattatik.

Szövege a következő:

Egyezmény

a házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíráskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítése végett.

1. cikk. A házastársak házasságuk felbontását csak akkor kérhetik, ha hazai törvényük és a kérelem helyének törvénye egyaránt megengedik a házasságok felbontását.

Ugyanez áll az ágytól és asztaltól való elválásra is.

2. cikk. A házasság felbontása csak akkor kérhető, ha abban az esetben, melyről szó van, a házasság felbontását úgy a házastársak hazai törvénye, mint a kérelem helyének törvénye — bár különböző okok alapján — megengedi.

Ugyanez áll az ágytól és asztaltól való elválásra is.

3. cikk. Az 1. és 2. cikk rendelkezései nem akadályozzák, hogy egyedül a hazai törvény nyerjen alkalmazást, ha ezt a kérelem helyének törvénye rendeli vagy megengedi.

4. cikk. Az előző cikkeken jelzett hazai törvényre nem lehet támaszkodni oly célból, hogy ez által bontó, vagy ágytól és asztaltól elválasztó ok jellegével ruháztassék fel oly tény, mely akkor történt, midőn a két házastárs, vagy egyikük más állam polgára volt,

5. cikk. A házasság felbontása, vagy az ágytól és asztaltól való elválás kérhető:

1. a házastársak hazai törvénye szerint illetékes hatóság előtt;

2. a házastársak lakóhelyének illetékes hatósága előtt. Ha a házastársaknak lakóhelye hazai törvényük szerint nem ugyanaz, az alperes lakóhelyének hatósága az illetékes. Elhagyás esetében és abban az esetben, ha a lakóhely megváltoztatása akkor történt, midőn már a házasság felbontásának vagy az ágytól és asztaltól való elválásának oka fenforgott, a kérelmet az utolsó közös lakóhely illetékes hatóságánál is elő lehet terjeszteni. — Mindazonáltal fenn van tartva a hazai bíráskodás annyiban, amennyiben ez a bíráskodás a házasság felbontására, vagy az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó kérelem tekintetében egyedül illetékes. A külföldi bíráskodás illetékes marad, ha valamely házasságra nézve nincs helye az illetékes hazai hatóságnál kérelemnek a házasság felbontása, vagy ágytól és asztaltól való elválás végett.

6. cikk. Ha a házastársak nincsenek jogosítva, hogy házasságuk felbontását, vagy ágytól és asztaltól való elválásukat abban az országban kérjék, ahol laknak, ilyen esetben mégis bármelyikük az utóbbi ország illetékes hatóságához fordulhat azoknak az ideiglenes intézkedéseknek kieszközlése végett, melyeket ennek az országnak törvényhozása a házassági életközösség megszűnte-

tésének esetére megállapít. Ezek az intézkedések érvényben maradnak, ha egy év tartamán belül azokat a hazai bíróság megerősíti, de nem tarthatnak tovább, mint ameddig a lakóhely törvénye megengedi.

7. cikk. A házasság felbontását, vagy az ágytól és asztaltól való elválást, ha azt az 5. cikk értelmében illetékes bíróság mondogta ki, mindenütt el kell ismerni, föltéve, hogy a jelen egyezmény kikötései megtartottak és hogy — amennyiben a határozat meg nem jelenés folytán hozott volna — az alperes megidézése azoknak a különleges szabályoknak megfelelően történt, melyektől az ő hazai törvénye a külföldi ítéletek elismerését függővé teszi.

Hasonlóképpen mindenütt el kell ismerni a házasság felbontását vagy az ágytól és asztaltól való elválást, ha azt közigazgatási hatóság mondogta ki, föltéve, hogy a házastársak mindegyikének törvénye elismeri a házasságnak ilyen felbontását vagy az ágytól és asztaltól való ilyen elválást.

8. cikk. Ha a házastársak állampolgársága nem ugyanaz, *utolsó* közös törvényhozásukat kell az előző cikkek alkalmazásánál hazai törvényük gyanánt tekinteni.

9. cikk. A jelen egyezményt a házasság felbontása vagy az ágytól és asztaltól való elválás végett a szerződő államok valamelyikében előterjesztett kérelemre kell csak alkalmazni és csupán akkor, ha a felek közül legalább az egyik a szerződő államok valamelyikének polgára.

Egyik állam sem kötelezi magát a jelen egyezménnyel oly törvény alkalmazására, mely nem a szerződő államok valamelyikének törvénye.“

1912: II. t.-c. a hagyatékok,

a gyámság és gondnokság, az okiratok hitelesítése és az anyakönyvek tekintetében Szerbiával az 1911. évi március hó 30/17-ik napján kötött egyezmény becikkelyezése tárgyában.

„A hagyatékok, a gyámság és a gondnokság, az okiratok hitelesítése és az anyakönyvek tekintetében Szerbiával az 1911. évi március hó 30/17-ik napján kötött egyezmény az ország törvényei közé iktattatik.“

„13. cikk. A szerződő felek kötelezik magukat, hogy egymásnak kölcsönösen megküldik a születésekről, a házasságkötésekről és a halálesetekről, valamint a házasságon kívül született gyermekek törvényesítéséről kiállított okiratoknak kellőképpen hitelesített kiadványait, ha ezek az okiratok a másik szerződő fél állampolgáira vonatkoznak.

A születésekről, a házasságkötésekről, a halálesetekről és a törvényesítésekről kiállított okiratok említett kiadványainak tartalmazniuk kell az anyakönyvbe bevezetett összes lényeges ada-

tokát és, hacsak lehet, fel kell tüntetniök az illető személyek illetőségi vagy születési helyét, stb.“

„15. cikk. A Szerbiában működő osztrák-magyar diplomáciai és konzuli tisztviselők, amennyiben erre őket a magyar törvények felhatalmazzák, jogosítva vannak, hogy magyar állampolgároknak Szerbiában kötendő házasságainál közreműködjenek s e házasságokat az említett törvényekben és a vonatkozó rendeletekben foglalt szabályok szerint anyakönyvezzék.

Ez a rendelkezés nem alkalmazható a Szerbiában kötendő azoknál a házasságoknál, amelyeknél a házasulok egyike szerb állampolgár.

Az említett diplomáciai és konzuli tisztviselők kötelesek az előző rendelkezések szerint az ő közreműködésükkel kötött valamennyi házasságról az ország hatóságait utólagosan értesíteni.“

*1912: IV. t.-c. a közönséges
büntettesek kölcsönös kiadása iránt Szerbiával
az 1911. évi március hó 30/17-ik napján kötött
egyezmény becikkelyezése tárgyában.*

„2. cikk. Kiadatást a következő büntetendő cselekmények miatt kell engedélyezni: stb.

2. Magzatelhajtás, stb,

9. Erőszakos nemi közösülés és a szemérem ellen elkövetett többi bűncselekmény; az erkölcsösség ellen irányuló bűncselekmények, amelyeket a tettes azzal követ el, hogy valakit kicsapongásra vagy erkölcstelenségre csábít vagy azt megkönnyíti vagy elősegíti.

10. Kettős házasság, stb.“

*1912: XXVII. t.-c. az 1911.
évi május hó 31/18-ik napján Bulgáriával
kötött konzuli egyezmény becikkelyezése
tárgyában.*

„13. cikk. A Bulgáriában működő osztrák-magyar diplomáciai és konzuli tisztviselők, amennyiben erre őket a magyar törvények felhatalmazzák, jogosítva vannak, hogy magyar állampolgároknak Bulgáriában kötendő házasságainál közreműködjenek s e házasságokat az említett törvényekben és a vonatkozó rendeletekben foglalt szabályok szerint anyakönyvezzék.

Ez a rendelkezés nem alkalmazható a Bulgáriában kötendő azoknál a házasságoknál, amelyeknél a házasulok egyike bulgár állampolgár.

Az említett diplomáciai és konzuli tisztviselők kötelesek az előző rendelkezések szerint az ő közreműködésükkel kötött valamennyi házasságról az ország hatóságait utólagosan értesíteni.“

1912: XXIX. t.-c. a

közönséges büntettesek kölcsönös kiadatása
iránt Bulgáriával az 1911. évi március hó
31/18-ik napján kötött egyezmény becikke-
lyezése tárgyában.

„2. cikk. Kiadatást a következő büntetendő cselekmények
miatt kell engedélyezni: stb.

2. Magzatelhajtás, stb,

9. Erőszakos nemi közösülés és a szemérem ellen elkövetett
többi bűncselekmény; az erkölcsösség ellen irányuló bűncselek-
mények, amelyeket a tettes azzal követ el, hogy valakit kicsapon-
gásra vagy erkölcstelenségre csábít vagy azt megkönnyíti vagy
elősegíti.

10. Kettős házasság, stb.“

1912: XXX. t.-c. a véderőről.

„31. §. 1. Családi viszonyaikra való tekintettel a póttarta-
lékba utaltatnak, illetőleg abba áthelyeztetnek a szolgálatra kö-
telezettek közül az alább következő viszonyok közt levő egyének:

a) a keresetképtelen apának vagy özvegy anyának egyetlen
fia, vagy ennek hiányában egyetlen veje, ha azok a körülmények,
amelyek a vő igényét megállapítják, nősülése időpontjában még
fenn nem állottak;

b) az apa halála után a keresetképtelen nagyapának vagy
özvegy nagyanyának egyetlen unokája, ha keresetképes fiúk nin-
csen;

c) a teljes árvaságra jutott testvéreknek egyetlen fítestvére
vagy féltestvére, valamint az atyátlan árváknak egyetlen féltest-
vére, stb,

3. Ez a kedvezmény az anyai nagyszülőjét tartó egyetlen
unokának akkor is megadandó, ha atyja még él, de az atya há-
zassága megszűnt,

4. A törvénytelen fiú is részesül ebben a kedvezményben, ha
tőle függ szülőanyján aki keresetképtelen anyai nagyatyjának, öz-
vegységre jutott anyai nagyanyjának vagy teljesen elárvult test-
véreinek eltartása, ha eme kötelességét teljesíti is. stb.“

„40. §. A nősülés az állításköteles korba lépés előtt és az
állítási kötelezettség tartama alatt elvileg nincs megengedve.

Tekintetbe vételt érdemlő körülmények között a nősülési
engedélyt a honvédelmi miniszter adhatja meg, aki arra is fel
van hatalmazva, hogy — amennyiben különös körülmények meg-
kívánják, — a nősülési tilalmat rendeleti úton korlátozhatja vagy
egészen meg is szüntethesse.

A nősülés semmi esetre sem szolgáltat alapot a hadkötele-
zettség teljesítése tekintetében valamely kedvezményre.“

„52. §. Katonai hatósági engedély nélkül nem nősülhetnek:

a) a közös haderőnek és a honvédségnek tényleges szolgálatban álló egyénei;

b) az állományba nem vett újoncok;

c) a közös hadseregnek, hadi tengerészeinek és a honvédségnek tényleges szolgálati kötelezettség alatt álló, de tartósan szabadságolt egyénei, kivéve azokat, akik tényleges szolgálati kötelezettségüknek három utolsó hónapjában állanak;

d) a helyi alkalmazásra előjegyzett nyugdíjas tisztek;

e) a közös haderőnek és a honvédségnek valamely katonai rokkantház helybeli ellátásában elhelyezett egyénei.

Az állományba nem vett póttartalékosoknak, továbbá a közös haderőhöz és a honvédséghez tartozó minden más, itt elő nem sorolt egyénnek — ide értve a nem tényleges póttartalékosokat is — nősülhetés végett katonai hatósági engedélyre szükségük nincsen.“

„72. §. Aki a 40. és 52. §-okban kimondott tilalom ellenére nősül meg, kihágást követ el és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanez a pénzbüntetés éri azt a hivatalos közeget, aki tudva azt, hogy a nősülés a 40. vagy 52. §-ok szerint tilos, a házasság megkötésénél közreműködik. Ha a hivatalos közeg ezt a kihágást gondatlanságból követi el, 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha a tettes katonai büntető bíraskodás alatt áll, a katonai büntető és fegyelmi szabályok szerint büntetetik,“

1912: XXXII. t.-c. a közös

haderő katonai bünvádi perrendtartásáról.

„5. §. A közös haderő bíróságai az előleges magánjogi kérdéseket önállóan ítélik meg.

Ezekre a bíróságokra a polgári bírónak vagy más hatóságnak ilyen előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a terhelt büntetethezességének kérdésében nem kötelező.

Csak ha az előleges kérdés házasság érvényességére vonatkozik, kell az e részben illetékes bíróság határozatát a büntetőbírósági döntés alapjául elfogadni. Ha ily határozat még nem hozott, de a tárgyalás már folyamatban van, vagy ha a büntetőbíróság oly körülmények felmerülése miatt, amelyek hivatalból figyelembe veendő házassági akadályt képeznek, maga intézkedett a tárgyalás megindítása iránt, az illetékes bíróság határozatát be kell várni és szükség esetében meg kell sürgetni.“

„96. §. Védőül hivatalból ki nem rendelhető:

a sértett, a sértettnek házastársa vagy jegyese, az, aki a sértettel, a bírák valamelyikével, a vádlóval, az illetékes parancsnokkal fel- vagy lemenő ágon vagy unokatestvérig bezárólag oldalágon rokonságban, avagy sógorságban van, vagy az említett

egyének valamelyikével gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban áll.“

„109. §. Minden hadbíró, továbbá bírói működésre hivatott minden más egyén és minden bírósági jegyzőkönyvvezető ki van zárva mindkét fokon a bírói cselekményeknél vagy határozatok hozásánál a közreműködésből:

1. ha ő maga a sértett vagy az az egyén, aki ellen a bűncselekményt elkövették;

2. ha a terhelt vagy a sértett egyén az ő jegyese, házastársa vagy volt házastársa;

3. ha a terhelt, a sértett, az illetékes parancsnok, a vádló, a magánpanaszos, vagy a védő az ő fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy még közelebbi rokona vagy ugyanilyen fokon sógora;

4. ha a 3. pontban megjelölt egyének valamelyikével gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban áll, vagy állt.

A sógorság mint kizáró ok akkor is fennmarad, ha a házasság, amely e sógorságot megalapította, már többé fenn nem áll.“

„189. §. A tanúzás kötelessége alól mentesek és a további vallomást kihallgatásuk folyamán is megtagadhatják:

1. a terhelt fel- és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, jegyese, házastársa, még ha a házasság nem is áll fenn többé, és házastársának testvérei, a terhelt testvérei és testvéreinek házastársai, szüleinek és nagyszüleinek testvérei, a terhelt unokaöccsei, unokahugái, unokatestvérei, valamint mindazok, akik a terhelttel gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban állnak;

2, a védők arra nézve, amit velük, mint ilyenekkel a terhelt közölt.

A sógorságon alapuló mentesség a tanúzás alól fennmarad akkor is, ha a házasság, amely a sógorságot megalapította, már többé fenn nem áll.

Ha a tanúképen megidézett egyén több terhelt közül csak egyikhez áll az előbb említett viszonyban, a tanúságtevést a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha az utóbbiakra vonatkozó vallomása el nem különíthető.

A fent megjelölt egyének, ha tanúképen felhívatnak, kihallgatásuk előtt, vagy amikor viszonyuk a terhelthez kiderül, figyelmeztetendők arra a jogukra, hogy a tanúságtevést megtagadhatják, s nyilatkozzanak, amelyet e figyelmeztetésre tesznek, jegyzőkönyvbe foglalandó.

Ha a figyelmeztetés elmaradt, vagy ha a tanú kifejezetten le nem mondott a mentesség jogáról, vagy ha a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe foglalva nincs, a vallomás; semmis.

Azok a tanúk, akik polgári büntetőbíráskodás alá tartoznak, a tanúzásnak és az eskütevésnek kötelessége alól akkor is mentesek, ha oly körülmények forognak fenn, amelyek a polgári büntető perrendtartás szerint a tanúzás és az eskütevés kötelessége alól mentességet állapítanak meg. A 4. és az 5. bekezdés megfelelően alkalmazandó.

190. §. Ha a tanúnak vagy hozzátartozóinak (189. §.) a vallomás, vagy valamely kérdésre a felelet közvetlen és jelentékeny vagyoni hátrányt okozna, rájuk szégyent hozna, vagy őket büntetőbírószági üldözés veszélyének tenné ki és ez a tanú ezért a tanúságtévést megtagadja, őt erre kötelezni nem lehet.

Az ilyen tanú a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy a jelzett okokból további vallomást tenni nem akar.

A tanúságtévés megtagadásának okát szükség esetében valószínűvé kell tenni.

A valószínűvétevés esküt pótló fogadással is történhetik. (201. §.)“

„207. §. Az, akit büntető ügyben tanú gyanánt kihallgatni vagy megesküteni nem szabad, vagy aki a terhelttel vagy sértettel a 189. §. 1. pontjában említett valamely viszonyban áll, valamint maga a sértett, szakértőül semmisség terhe alatt nem alkalmazható, stb.“

„389. §. Az elítélt javára a büntető eljárás újrafelvételét azok is indítványozhatják, akik jogosultak volnának az ő javára felebbezéssel vagy semmisségi panasszal élni; az elítélt halála után vagy ha elmebetegségben szenved, e jog ezeken az egyéneken kívül az elítélt házastársát, fel- és lemenő ágbeli rokonait, testvéreit és gondnokait is megilleti, stb.“

„415. §. Elmebetegekkel vagy mulékony súlyos betegségben szenvedő egyénekekkel, valamint teherben levő nőekkel felgyógyulásuk előtt sem az illetékes parancsnok végrehajtató záradékával ellátott halálos ítélet nem közölhető, sem rajtuk a halálbüntetés végre nem hajtható.

A közlés és a végrehajtás elhalasztását, a katonai ügyésznek és a bíróságvezetőnek meghallgatása után az illetékes parancsnok rendeli el.“

*1912: XXXIII. t.-c. a honvédség
katonai büntető perrendtartásáról.*

„5. §. A honvédbíróságok az előleges magánjogi kérdéseket önállóan ítélik meg.

Ezekre a bíróságokra a polgári bírónak vagy más hatóságnak ilyen előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a terhelt büntethetőségének kérdésében nem kötelező.

Csak ha az előleges kérdés házasság érvényességére vonatkozik, kell az e részben illetékes bíróság határozatát a büntető-

bírósági döntés alapjául elfogadni. Ha ily határozat még nem hozott, de a tárgyalás már folyamatban van, vagy ha a bűntetőbíróság oly körülmények felmerülése miatt, amelyek hivatalból figyelembe veendő házassági akadályt képeznek, maga intézkedett a tárgyalás megindítása iránt, az illetékes bíróság határozatát be kell várni és szükség esetében meg kell sürgetni.“

„96. §. Védőül hivatalból ki nem rendelhető: a sértett, a sértettnek házastársa vagy jegyese, az, aki a sértettel, a bírák valamelyikével, a vádlóval, az illetékes parancsnokkal fel- vagy lemenő ágon vagy unokatestvérig bezárólag oldalágon rokonságban van, vagy az említett egyének valamelyikével gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban áll.“

„109. §. Minden hadbíró, továbbá bírói működésre hívatott minden más egyén és minden bírósági jegyzőkönyvvezető ki van zárva mindkét fokon a bírói cselekményeknél vagy határozatok hozásánál a közreműködésből:

1. ha ő maga a sértett vagy az az egyén, aki ellen a bűncselekményt elkövették;

2. ha a terhelt vagy a sértett egyén az ő jegyese, házastársa vagy volt házastársa;

3. ha a terhelt, a sértett, az illetékes parancsnok, a vádló, a magánpanaszos vagy a védő az ő fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy még közelebbi rokona vagy ugyanilyen fokon sógora;

4. ha a 3. pontban megjelölt egyének valamelyikével gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban áll vagy állt.

A sógorság mint kizáró ok akkor is fenmarad, ha a házasság, amely a sógorságot megalapította, már többé fenn nem áll.“

„189. §. A tanúzás kötelessége alól mentesek és a további vallomást kihallgatásuk folyamában is megtagadhatják:

1. a terhelt fel- és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, jegyese, házastársa, még ha a házasság nem is áll fenn többé és házastársának testvérei, a terhelt testvérei és testvéreinek házastársai, szüleinek és nagyszüleinek testvérei, a terhelt unokaöccs-csei, unokahugái, unokatestvérei, valamint mindazok, akik a terhelttel gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadói viszonyban állnak;

2. a védők arra nézve, amit velük, mint ilyenekkel, a terhelt közölt.

A sógorságon alapuló mentesség a tanúzás alól fenmarad akkor is, ha a házasság, amely a sógorságot megalapította, már többé fenn nem áll.

Ha a tanúképen megidézett egyén több terhelt közül csak egyikhez áll az előbb említett viszonyban, a tanúságtevést a töb-

biekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha az utóbbiakra vonatkozó vallomása el nem különíthető.

A fent megjelölt egyének, ha tanúképen felhívatnak, kihallgatásuk előtt, vagy amikor viszonyuk a terhelthez kiderül, figyelmeztetendők arra a jogukra, hogy a tanúságtevést megtagadhatják s nyilatkozatuk, amelyet e figyelmeztetésre tesznek, jegyzőkönyvbe foglalandó.

Ha a figyelmeztetés elmaradt, vagy ha a tanú kifejezetten le nem mondott a mentesség jogáról, vagy ha a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe foglalva nincs, a vallomás semmis.

Azok a tanúk, akik polgári büntetőbíráskodás alá tartoznak, a tanúzásnak és az eskütevésnek kötelessége alól akkor is mentesek, ha oly körülmények forognak fenn, amelyek a polgári bűnvádi perrendtartás szerint a tanúzás és az eskütevés kötelessége alól mentességet állapítanak meg. A 4. és az 5. bekezdés megfelelően alkalmazandó.

190. §. Ha a tanúnak vagy hozzátartozóinak (189. §.) a vallomás vagy valamely kérdésre a felelet közvetlen és jelentékeny vagyoni hátrányt okozna, rájuk szégyent hozna, vagy őket büntetőbírói üldözés veszélyének tenné ki és a tanú ezért a tanúságtevést megtagadja, őt erre kötelezni nem lehet.

Az ilyen tanú a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy a jelzett okokból további vallomást tenni nem akar.

A tanúságtevés megtagadásának okát szükség esetében valószínűvé kell tenni.

A valószínűvétevés esküt pótló fogadással is történhetik. (201. §.)“

„207. §. Az, akit bűnvádi ügyben tanú gyanánt kihallgatni vagy megesketni nem szabad, vagy aki a terhelttel vagy a sértettel a 189. §. 1. pontjában említett valamely viszonyban áll, valamint maga a sértett, szakértőül semmiség terhe alatt nem alkalmazható, stb.“

„389. §. Az elítélt javára a bűnvádi eljárás újrafelvételét azok is indítványozhatják, akik jogosultak volnának az ő javára félebbezéssel vagy semmiségi panasszal élni; az elítélt halála után vagy ha elmebetegségben szenved, e jog ezeken az egyéneken kívül az elítélt házastársát, fel- és lemenő ágbeli rokonait, testvéreit és gondnokát is megilleti, stb.“

„415. §. Elmebetegekkel vagy mulékony súlyos betegségben szenvedő egyénnel, valamint teherben levő nőekkel felgyógyulásuk előtt sem az illetékes parancsnok végrehajtató záradékával ellátott halálos ítélet nem közölhető, sem rajtuk a halálbüntetés végre nem hajtható,

A közlés és a végrehajtás elhalasztását, a honvéd ügyész-

nek és a bíróságvezetőnek meghallgatása után az illetékes parancsnok rendeli el.“

1912: XXXV. t.-c.

az állami, vármegyei és államvasúti alkalmazottak családi pótlékáról és egyes egyéb intézkedésekről.

„1. §. A tényleges szolgálatban álló alább felsorolt alkalmazottaknak, a jelen törvényben megjelölt módon és korlátok között, családi pótlék jár, amely úgy az állandó, mint az egy-szersmindenkorra szóló ellátások megállapításánál számításon kívül marad.

2. §. A családi pótlék szempontjából az alkalmazottak két csoportba soroztatnak.

Az első csoportba soroztatnak: stb.

7. az állami gazdasági szaktanítók és szaktanítónők,

8. az állami elemi népiskoláknál alkalmazott tanítók és tanítónők, valamint a m. kir. államvasutak által fenntartott tanítók és tanítónők,

9. a pénzügyi és a földművelésügyi minisztérium által fenntartott vagy segélyezett kincstári elemi iskoláknál alkalmazott tanítók és tanítónők, stb.

A második csoportba soroztatnak:

1. az állami kiseddévónók, stb.“

„4. §. Nőalkalmazott a jelen törvényben megkívánt előfeltételek mellett is csak akkor tarthat igényt családi pótlékra:

1. ha a gyermek apja meghalt vagy holtányilvánított, vagy

2. ha a gyermek apja teljesen keresetképtelen és semmiféle állandó ellátása vagy jövedelme nincsen, vagy

3. ha a nőalkalmazott a gyermek apjától különválva él és igazolja, hogy a gyermek az ő gondviselése alatt áll és hogy el-tartásáról ő gondoskodik.

A nőalkalmazottat megillető családi pótlékhoz való igényt a nőalkalmazottnak újabb férjhezmenetele nem szünteti meg. Háromnál több gyermek után azonban a nőalkalmazott akkor sem tarthat igényt családi pótlékra, ha a gyermekek a nőalkalmazottnak különböző házasságából származnak,

A jelen szakasz 3. pontja alatt említett esetben a nőalkalmazott nem tarthat igényt családi pótlékra akkor, ha a gyermek apja is a 2. szakasz alá eső alkalmazott. Ilyen esetben a családi pótlék az apát illeti meg, a nőalkalmazott azonban kívánhatja, hogy az ő gondviselése alatt álló gyermek után járó pótlék az ő kezéhez folyósíttassék. Ha több olyan gyermek van, akik után az apának családi pótlék jár és a gyermekek részben az apa, részben a nőalkalmazott gondviselése alatt állanak, a családi pótlék

kot az apa és a nőalkalmazott gondviselése alatt álló gyermekek számának arányában megosztva kell az apa és a nőalkalmazott kezéhez folyósítani.“

„10. §. stb. A nőalkalmazottat a 4. szakasz alapján megillető családi pótlék azt a napot követő naptári évnegyedtől kezdve jár, amely napon bekövetkezett az a feltétel, amelynek alapján a 4. szakasz értelmében a nőalkalmazottnak családi pótlékra igénye van. stb.“

„12. §. A családi pótlék élvezete megszűnik a jelen törvényben megállapított előfeltételek valamelyikének megszűntével, stb.

A fent említett eseteken kívül a gyermek után élvezett családi pótlék akkor is megszűnik: stb.

c) ha a fiúgyermek megnősül vagy a leánygyermek férjhez megy; stb.“

1912: XLIX. t.-c.

a leánykereskedés elnyomása végett Párizsban létrejött nemzetközi megállapodás és egyes hozzátartozó okiratok becikkelyezése tárgyában.

„1. §. A leánykereskedés elnyomása végett Párizsban 1904. évi május hó 18-án kelt nemzetközi megállapodás és aláírási jegyzőkönyv, valamint a rájuk vonatkozólag Ő Felségének az uralkodása alatt álló államok részéről való csatlakozásáról Párizsban 1905. évi január hó 18-án kiállított okirat az ország törvényei közé iktattatnak.

Szövegük a következő:

1. cikk. A szerződő Kormányok mindegyike kötelezi magát olyan hatóság felállítására vagy kijelölésére, melynek feladata központosítani minden értesítést, amely arra vonatkozik, hogy asszonyokat és leányokat külföldön való kéjlgés céljára megkerítsenek; ennek a hatóságnak joga lesz a többi szerződő Államok mindegyikében felállított hasonló szervezettel közvetlenül levelezni.

2. cikk. Mindegyik kormány kötelezi magát, hogy felügyeletet fog gyakoroltatni avégből, hogy a kéjlgésre szánt asszonyok és leányok kísérői különösen a pályaudvarokon, a kikötőkben és utazás közben kinyomoztassanak. Erre a célra utasítások fognak kibocsátatni az illető tisztviselőkhöz és más megfelelő személyekhez, hogy a törvény korlátain belül megszerezhető legyen minden olyan értesülés, amely ilyen bűnös üzelmek nyomára vezethet.

Az olyan személyek megérkezését, akik nyilvánvalóan ilyen üzelmek tettesének, bűntársainak vagy áldozatainak látszanak, előforduló esetben jelezni kell majd akár a rendeltetési hely ha-

tóságainál, akár az érdekelt diplomáciai vagy konzuli tisztviselőknél, akár bármely más illetékes hatóságnál.

3. cikk. A kormányok kötelezik magukat, hogy előforduló esetben és a törvény korlátain belül azoktól a külföldi asszonyoktól vagy leányoktól, akik kéjelgésre adják magukat, nyilatkozatokat vétetnek ki személyazonosságuknak és személyi állapotuknak megállapítása, valamint annak kinyomozása végett, hogy ki bírta őket rá hazájuk elhagyására. Az összegyűjtött adatok az említett asszonyok vagy leányok hazai hatóságával fognak közölni esetleges hazaszállíttatásuk céljából.

A kormányok kötelezik magukat, hogy a bűnös üzelmek áldozatait, ha ezek anyagi eszközökben szűkölködnek, a törvény korlátain belül és amennyire csak lehet, rábízák ideiglenesen és esetleges hazaszállíttatásuk céljából nyilvános vagy magános jótekonysági intézetek vagy kellő garanciát nyújtó magánegyenek gondjaira.

A kormányok arra is kötelezik magukat, hogy a törvény korlátain belül és amennyire lehetséges, visszaküldik hazájukba ezen asszonyok vagy leányok közül azokat, akik hazaszállíttatásukat kérik, vagy akiknek hazaszállíttatását a fölöttük hatalmat gyakorló személyek kívánják. A hazaszállíttatás csak akkor fogantatosítható, ha a személyazonosság és az állampolgárság, valamint a határállomás és a határra érkezés időpontja iránt az egyetértés már létrejött. — Minden egyes szerződő ország meg fogja könnyíteni saját területén az átszállítást,

A hazaszállíttatásra vonatkozó levelezés, amennyire lehetséges, közvetlenül fog történni.

4. cikk. Ha a hazájába szállítandó asszony vagy leány önmaga nem lenne képes szállításának költségeit megtéríteni és ha férje, szülője vagy gyámja sincs, aki érte fizethetne, ebben az esetben a hazaszállíttatás költségei az illető nő hazája felé eső legközelebbi határig vagy kikötőig a tartózkodó hely országát, a többi költségek pedig az illető nő hazáját terhelik.

5. cikk. A fenti 3. és 4. cikkeken foglalt rendelkezések nem érintik azokat a különös Egyezményeket, amelyek a szerződő Kormányok között netalán fennállanak.

6. cikk. A szerződő Kormányok kötelezik magukat, hogy a törvény korlátain belül, amennyire lehetséges, felügyeletet fognak gyakorolni azon irodák vagy ügynökségek fölött, amelyek asszonyoknak vagy leányoknak külföldön való elhelyezésével foglalkoznak, stb.“

1912: LIV. t.-c.

a polgári perrendtartásról szóló 1911:1. törvény-cikk életbeléptetéséről.

„19. §. A közegészségügy rendezéséről szóló 1876: XIV. t.-c. 73. és 74. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

Az állami vagy a magánelmeógyógyintézetbe vagy valamely kórházba érkező személyt, mint elmebeteget az intézet igazgatója csak ideiglenesen fogadhatja be és arról érkezése után azonnal jelentést köteles tenni annak a kir. járásbírósnak, amelynek területén az intézet vagy a kórház van. A járásbírósnak a bejelentett személy elmeállapotát szakértő orvos közbenjöttével a helyszínen a jelentés beérkezése után haladéktalanul megvizsgálja. Állami elmeógyógyintézetben, valamint állami vagy más közkórházban elhelyezett elmebetegnek megvizsgálásánál szakértőtől az elmeógyógyintézet vagy az elmebetegosztály vezetőjét vagy valamely orvosát lehet alkalmazni.

A bejelentett személy vagy bármelyik hozzátartozója (Pp. 719. §.) saját költségén ellenőrző szakértő közreműködését veheti igénybe, aki a szemlén jelen lehet és arra, valamint a véleményre vonatkozó észrevételeit a szemle foganatosításakor előadhatja. Azon a címen, hogy ellenőrző szakértő közreműködését kívánják igénybe venni, a szemle határnapját elhalasztani nem szabad, stb.

20. §. Ha abban a kérdésben, hogy az intézetbe felvett személy elmebeteg-e vagy hogy meggyógyult-e, az igazgató és a törvényes képviselő vagy a hozzátartozó között (Pp. 719. §.) véleményeltérés merül fel, az elbocsátás tárgyában a törvényes képviselő vagy a hozzátartozó kérelmére vagy az igazgató előterjesztésére az előbbi §-ban megjelölt bíróság határoz,

A bíróságnak erre az eljárására az előbbi §. rendelkezései megfelelően alkalmazandók, azzal az eltéréssel, hogy az intézet igazgatóját vagy orvosát a bíróság szakértőtől nem alkalmazhatja.

21. §. stb. Az 1877: XX. t.-c. 13. §-ának harmadik és negyedik bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

Ha a szülők között házassági per még nincs folyamatban, de különválva élnek, és arra nézve, hogy gyermeküket melyikük tartsa magánál, nem egyeztek meg vagy gyermekük eltartásáról kellően nem gondoskodtak: a gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a legközelebbi rokonok meghallgatásával ideiglenesen a gyámhatóság határoz.“

„28. §. A házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c. 141. §-a alapján az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletnek felbontó ítéletté változtatása iránt és az 1894: XXXI. t.-c. 142. §-a alapján a felbontó ítélet hatályának kiterjesztése iránt előterjesztett kérelemre a Pp. 683. §-át kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a keresetet a Pp. 639. §-a szerint illetékes bíróságnál kell megindítani.“

„96. §. Amennyiben súlyosabb büntetendő cselekmény nem forog fenn, vétséget követ el és három hónapig terjedhető fog-

házzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az is, aki a hatóság engedelmé nélkül: stb,

2. bűnvádi vagy fegyelmi ügyben, továbbá a polgári bíróság előtt megindított házassági, születés törvényességének megtámadása iránti, kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése, elmeegógyintézetbe vagy kórházi, elmebetegosztályba felvétel vagy onnan elbocsátás iránti ügyben beadványt vagy hatósági iratot, amelyet a hatóság nyilvánosságra nem hozott, egészen vagy részben közzétesz.

Hogy az engedelem megadására mely hatóság hivatott, azt általános rendelettel az igazságügyminiszter határozza meg.

Ez a §. a határozatoknak jogi szaklapban, jogi vagy más tudományos gyűjteményben vagy hasonló célú más nyomtatványban közzétételére nem alkalmazható, feltéve, hogy a közzétételben a felek neve kezdőbetűkkel sincs felismerhetővé téve.“

1912: LVI. t.-c. a Kecskemét

városban földrengés által okozott károk

helyreépítésére szolgáló állami kedvezményekről.

„7. §. A 4. §. h) pontja szerint a földrengés által károsult háztulajdonosok részére a város által kiosztandó kölcsönök a következő korlátok között osztandók ki:

a) elsősorban szegényebb sorsú kisebb háztulajdonosoknak 2000 koronát meg nem haladó kölcsönök adandók kamatmentesen, 30 évi törlesztésre;

b) másodsorban olyan károsult háztulajdonosoknak, kik tényleges szolgálatban álló vagy nyugdíjat élvező állami, törvényhatósági, községi, m. kir. államvasúti alkalmazottak, hitfelekezeti tanárok, tanítók vagy ilyenek özvegyei vagy kiskorú árvái, — ha egyéb jelentékenyebb vagyonnal nem bírnak — 1'0.000 koronát meg nem haladó, kamatmentes kölcsönök adandók 30 évi törlesztésre, stb.“

1912: LXII. t.-c.

leánykereskedés elnyomása végett Parisban létrejött

nemzetközi egyezmény és a hozzá tartozó

zárójegyzőkönyv becikkelyezése tárgyában.

„1. §. A leánykereskedés elnyomása végett Parisban 1910. évi május hó 4-én kelt nemzetközi egyezmény és a hozzá tartozó zárójegyzőkönyv az ország törvényei közé iktattnak.

Szövegük a következő:

Nemzetközi egyezmény a leánykereskedés

elnyomása végett.

Az alább megjelölt Hatalmak Uralkodói, Államfői és Kor-

mányai,

Egyaránt áthatva attól az óhajtól, hogy a „leánykereskedés“

néven ismert bűnös üzelmek ellen irányuló védelemnek a lehető, legnagyobb hatályosságot biztosítsák, elhatározták, hogy erre a célra egyezményt kötnék és miután kiküldötteiknek az 1902. évi július hó 15-től 25-ig Párizsban tartott első Értekezlete e tárgyban tervezetet dolgozott ki, kinevezték megbízottaikat, akik az 1910. évi április hó 18-tól május hó 4-ig Párizsban tartott második Értekezletre gyűltek össze és a következő rendelkezésekben egyeztek meg:

1. cikk. Büntetni kell azt, aki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, kiskorú asszonyt vagy leányt, bárha beleegyezésével is, kéjelgés céljára megkerít, magával visz vagy házi köréből eltávolít, még ha a bűncselekmény tényálladékanak egyes elemei különböző országok területén valósultak is meg.

2. cikk. Azt is büntetni kell, aki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, nagykorú asszonyt vagy leányt akár csellel, akár erőszaknak, ínyezetésnek, hatalommal való visszaélésnek vagy a kényszer bármely más eszközének segítségével kéjelgés céljára megkerít, magával visz, vagy házi köréből eltávolít, még ha a bűncselekmény tényálladékanak egyes elemei különböző országok területén valósultak is meg.

3. cikk. Azok a Szerződő Felek, amelyeknek törvényei most még nem gondoskodnak kellően az előbbi két cikkben meghatározott bűncselekmények megtorlásáról, kötelezik magukat, hogy megteszik, vagy törvényhozó testületeiknél javaslatba hozzák a szükséges intézkedéseket avégből, hogy ezek a bűncselekmények súlyuknak megfelelően büntethetők legyenek.

4. cikk. A Szerződő Felek, a francia Köztársaság kormányának közvetítésével, közölni fogják egymással azokat a törvényeket, amelyeket államaikban a jelen Egyezmény tárgyára vonatkozólag eddig hoztak, vagy ezentúl fognak hozni.

5. cikk. Az 1. és a 2. cikkben meghatározott bűncselekményeket, a jelen Egyezmény életbeléptének napjától kezdve, teljes joghatállyal azoknak a bűncselekményeknek sorába tartozók gyanánt kell tekinteni, amelyek miatt a Szerződő Felek között már fennálló egyezmények értelmében kiadatásnak van helye.

Abban az esetben, ha az előbbi bekezdés rendelkezése fennálló törvények módosítása nélkül nem érvényesülhetne, a Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy az evégből szükséges intézkedéseket megteszik vagy törvényhozó testületeiknél javaslatba hozzák, stb.

2. §. stb.

Záró jegyzőkönyv,

A mai napon kelt Egyezmény aláírása alkalmával az alulírott meghatalmazottak célszerűnek látják közelebről megjelölni az Egyezmény 1., 2. és 3. cikkének értelmét, amelyet a szerződő-

Államoknak törvényhozó hatalmuk gyakorlása közben irányadóul kellene venniök a megállapított határozmányok végrehajtásánál, vagy azok kiegészítésénél.

A. — Az 1. és 2. cikk rendelkezéseit m i n i m u m n a k kell tekinteni abban az értelemben, hogy a szerződő Kormányoknak önként érthetőleg feltétlenül jogukban áll más hasonló bűncselekményeket is büntetés alá vonni, mint például nagykorú nőnek kéjteljes céljára megkerítését akkor is, ha ellene csel vagy erőszakot nem alkalmaztak.

B. — Megjegyzés áll fenn arra nézve, hogy az 1. és 2. cikkben meghatározott bűncselekmények megtorlásánál „kiskorú asszony vagy leány“ szavak alatt huszadik életévét még be nem töltött, „nagykorú asszony vagy leány“ alatt pedig huszadik életévét már betöltött asszonyt vagy leányt kell érteni. Egyes államok törvénye mindazonáltal a védelem tekintetében magasabb korhatárt is állapíthat meg, feltéve, hogy e korhatár szempontjából az asszony vagy leány állampolgársága nem tesz majd különbséget.

C. — Kívánatos, hogy az említett bűncselekményeket a törvény minden esetben szabadság vesztésbüntetéssel sújtsa, tekintet nélkül az egyéb fő- vagy mellékbüntetésekre; a törvénynek azonkívül, függetlenül az áldozat életkorától, figyelemmel kellene lennie az előforduló esetben netalán fennforgó különféle súlyosító körülményekre, amilyenek különösen azok, amelyeket a 2. cikk említ, valamint az, hogy a nő tényleges kéjteljes áldozata lett.

D. — Arról az esetről, ha valamely asszonyt vagy leányt bordélyházban akarata ellenére visszatartanak, bármily súlyos is különben, a jelen Egyezményben nem lehetett rendelkezni, mert ez kizárólag a belföldi törvényhozásra tartozik.

A jelen Záró jegyzőkönyvet a mai napon kelt Egyezmény kiegészítő részül kell tekinteni, amelynek ugyanolyan ereje, súlya és tartama van, mint az Egyezménynek.

Kelt és aláíratott egyetlen példányban Parisban, 1910. évi május hó 4-én.“

1912: LXV. t.-c. az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról.

„1. §. A jelen törvényben megkívánt feltételek fennforgása esetén, az itt szabályozott ellátásokra tarthatnak igényt:

a) a törvény értelmében rendszeresített állásokra, állandó évi fizetés (évi bér, évi zsold) mellett alkalmazott állami tisztviselők, altisztek és szolgák;

b) a nem rendszeres évi fizetés (évi bér, évi zsold) mellett állandóan alkalmazott állami altisztek és szolgák s az ezekkel egy tekintet alá eső egyéb alkalmazottak;

c) az állami hivataloknál, intézeteknél és vállalatoknál alkalmazva volt napszamosok és munkások s az ezekkel egy tekintet alá eső egyéb alkalmazottak, feltéve, hogy magyar állampolgárok;

d) az a) és b) pontok alá tartozó alkalmazottaknak özvegyei és árvái.

Azt, hogy milyen alkalmazottak tartoznak a b) és c) pontok alatt említett egyéb alkalmazottak közé, a minisztérium rendeleti úton állapítja meg.

Az alkalmazásnak számfeletti minősége az ellátásra való igényt nem érinti.“

„6. §. stb. Nem tarthat igényt ellátásra az 1—3. és 5—7. pontok alatt, továbbá — amennyiben nem eltűnt tisztviselőről, altisztéről vagy szolgáról van szó — a 4. pont alatt felsorolt, valamint az olyan tisztviselőnek, altisztnek és szolgának özvegye vagy árvája sem, aki nyugdíját a 43. szakasz értelmében megváltotta, stb.“

„26. §. stb. Özvegyeknél és árváknál az igény az ellátások folyósítására a tisztviselő, altiszt vagy szolga halálának vagy holtányilvánításának napjával, utószülött árváknál pedig az árva születésének napjával áll be.

Eltűnt és fel nem található tisztviselő, altiszt vagy szolga nejeinél és gyermekeinél az igény az ellátások folyósítására a tisztviselő, altiszt vagy szolga eltűnésének napjával áll be.

Nőalkalmazottak árváinál az igény a nevelési járulék folyósítására, ha a gyermekek édes atya a nőalkalmazottat túléli, az atya halálának vagy holtányilvánításának napjával áll be abban az esetben, ha a gyermekek édes atya nem teljesen vagyontalan és keresetképtelen; ha pedig a gyermekek édes atya teljesen vagyontalan és keresetképtelen, az igény a nevelési járulék folyósítására a teljes vagyontalanságnak és keresetképtelenségnek bekövetkeztével áll be.

Szülőtlén vagy a szülőtlenekkel egyenlőknek tekintendő árváknál az igény magasabb összegű nevelési járulék folyósítására teljes árszágra jutásuk napjával, illetőleg azzal az időponttal áll be, amelytől kezdve az özvegyi nyugdíjra egyébként igénynyel bíró édes anyjuknak özvegyi nyugdíja beszünttetett. Ha özvegyi nyugdíj egyáltalán folyóvá sem tétetett, valamint a szülőtlenekkel egyenlőknek tekintendő olyan árváknál, akik a tisztviselőnek, altisztnek vagy szolgának jogérvényesen felbontott házasságából származnak, az igény magasabb összegű nevelési járulék folyósítására az atya halálának napjával áll be. stb.“

„43. §. Úgy az ideiglenesen, mint a véglegesen nyugalomba helyezett tisztviselő, altiszt vagy szolga kérelmére a miniszter (állami számvevőszék elnöke) megengedheti a nyugdíjnak egy összegben való megváltását abban az esetben, ha a nyugdíjas minden további igényéről lemond és ha korához és egészségi ál-

lapotához mért valószínű élettartamát közhatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja.

A nyugdíjnak megváltását olyan nyugdíjas, akinek neje van, csak nejének beleegyezésével, olyan nyugdíjas pedig, akinek a 68. szakaszban meghatározott életkort még el nem ért gyermeke van, csak a gyámhatóság jóváhagyásával kérheti.

A nyugdíjnak megváltását a miniszter (állami számvevőszék elnöke) csak figyelmet érdemlő esetekben engedélyezheti s a megváltási összeget esetről-esetre határozza meg.

A megváltási összeget a nyugdíjnak — vagy ha a tisztviselő, altiszt vagy szolga lakbérnyugdíjat is élvez, a nyugdíj és lakbérnyugdíj együttes összegének — legfeljebb annyszorosaival lehet megállapítani, mint ahány évig a megváltást kérő nyugdíjas a közhatósági orvosi bizonyítvány szerint még élélhet, azonban a megváltási összeg nem haladhatja meg a nyugdíj megállapításánál alapul szolgált beszámítható javadalmazás és az élvezett lakbérnyugdíj együttes összegének kétszeresét.

A megváltott nyugdíjat még akkor sem lehet folyósítani, ha az illető hajlandó lenne a megváltási összeget visszatéríteni.

A 7. szakasz alapján engedélyezett, továbbá a 45. szakasz alapján meghagyott vagy újból engedélyezett nyugdíj, valamint a napszámosnak és a munkásnak nyugbére megváltás tárgya nem lehet.“

„51. §. A 31. szakasz értelmében nyugdíjra igényt adó szolgálati idő betöltése után a tényleges szolgálatban elhalt, nemkülönben a nyugdíjazott állapotban elhalt tisztviselő, altiszt és szolga özvegyének igénye van özvegyi nyugdíjra:

a) ha férjével a tényleges szolgálat ideje alatt, vagy azt megelőzőleg lépett házasságra,

b) ha a házasság megkötésekor a férj még nem volt ötvenhét éves,

c) ha a házasság a férj halálát legalább három hónappal megelőzőleg kötötték és

d) ha az özvegy a férj halálakor férjével együtt élt.

A b) és c) pontokban meghatározott feltételek igazolását csak a jelen törvény hatálybalépése után kötött házasságoknál lehet megkívánni, míg a jelen törvény hatálybalépése előtt kötött házasságok tekintetében az 1885. évi XI. törvénycikk határozmányai irányadók.

A fentebb felsorolt feltételek alól a következő kivételek állapíthatnak meg:

1. Az a nő, aki nyugdíjazott tisztviselőhöz, altiszthez, vagy szolgálóhoz ment nőül, igényt tarthat özvegyi nyugdíjra akkor, ha házasságuk által a tényleges szolgálat alatt született gyermek törvényesített, vagy pedig akkor, ha férje: a nyugalombahelyezés időpontjában még nem volt hatvan éves, a beszámítható

javadalmazással egyenlő összegű nyugdíjra igényt adó szolgálati idejét még nem töltötte be és a házasság megkötése után a tényleges szolgálatban újból alkalmaztatván, legalább még három évig szolgált.

2. Az a nő, aki tényleges szolgálatban álló, de ötvenhét évesnél idősebb tisztviselőhöz, altiszthez vagy szolgálóhoz ment nőül, igényt tarthat özvegyi nyugdíjra akkor, ha házasságukból gyermek származott, vagy ha házasságuk által gyermekük törvényesített, vagy ha a férje a házasság megkötése után legalább még három évig tényleg szolgált,

3. Az a nő, akinek házassága a férj halálát három hónapnál rövidebb idővel megelőzőleg kötött, igényt tarthat özvegyi nyugdíjra akkor, ha házasságukból gyermek származott, vagy ha házasságuk által gyermekük törvényesített, vagy ha a férj halálát a házasság megkötése után keletkezett hevenybetegség okozta.

4. Az a nő, aki férje halálakor férjével nem élt együtt, igényt tarthat özvegyi nyugdíjra akkor, ha erkölcs tekintetében kifogás alá nem esik és ha hitelt érdemlőleg beigazolja, hogy a különélés nem az ő hibájából következett be.

5. Az a nő, akinek a tisztviselővel, altiszttel vagy szolgálóval kötött házasságát a bíróság jogerősen felbontotta, igényt tarthat özvegyi nyugdíjra akkor, ha nem ment újból férjhez, ha a házasság felbontását kimondó ítéletből kétségtelenül kitűnik, hogy a házasság kizárólag a férj hibájából bontatott fel és ha a férj tartásdíj fizetésére volt kötelezve.

Az a körülmény, hogy a férj halála öngyilkosság következtében állott be, az özvegyi nyugdíjra való igényre befolyással nincsen.

52. §. A 6. szakaszban felsorolt eseteken kívül özvegyi nyugdíjra igényt nem tarthat:

- a) az a nő, aki nem magyar állampolgár;
- b) az a nő, akit a bíróság jogerős ítélettel hivatalvesztésre ítélt, vagy akit a bíróság olyan büntetendő cselekmény miatt ítélt el jogerősen szabadságvesztés-büntetésre, amellyel a közhivatalnak vagy szolgálatának elvesztése, mint törvény szerint következő hatály van egybekötve;
- c) az a nő, akinek férjéről a nyugalombahelyezés után kiderült, hogy még tényleges szolgálata alatt olyan cselekményt követett el, amely alapul szolgálhatott volna arra, hogy a szolgálat kötelékéből elbocsáttassák, s akinek férje ennél fogva nyugdíját a 44. szakasz 6. pontja értelmében fegyelmi határozat alapján elvesztette;
- d) a végkielégített s újabb állami vagy a 2. és 3. szakaszok szerint az államival egyenlőnek tekintendő alkalmazást nem nyert

tisztviselőnek, altisztnek vagy szolgának özvegye még akkor sem, ha a férjnek beszámítható szolgálati ideje az öt évet meghaladta; *ej* a nőalkalmazottnak özvegyen maradt férje;

f) a napszámosnak és a munkásnak özvegye.

Az 51. szakasz 5. pontjában említett esetben, ha a volt férj halálakor igényjogosult özvegyet nem hagyott hátra, a nőt teljes összegű özvegyi nyugdíj illeti meg; ha pedig a volt férj halálakor igényjogosult özvegyet is hagyott hátra, ez az özvegy és az 51. szakasz 5. pontjában említett nő vagy esetleg nők a törvényszerű özvegyi nyugdíjban egyenlő mértékben osztoznak. Az 51. szakasz 5. pontjában említett nő részére megállapítandó özvegyi nyugdíj azonban — tekintet nélkül arra, hogy maradt-e hátra igényjogosult özvegy vagy sem — nem haladhatja meg annak a tartásdíjnak az összegét, amelynek fizetésére a volt férj volt kötelezve. Ha a tartásdíjnak az összege kisebb, mint az özvegyi nyugdíjnak az 51. szakasz 5. pontjában említett nőt megillető hányada, a különbséget az igényjogosult özvegy részére kell kiadni.

Az a nő, aki olyan tisztviselőhöz, altiszthez vagy szolgálóhoz ment nőül, akinek korábbi házasságát a bíróság jogerősen felbontotta, a teljes összegű özvegyi nyugdíjra csak akkor tarthat igényt, ha férjének korábbi neje részére nem állapított meg az 51. szakasz 5. pontja alapján özvegyi nyugdíj, vagy ha az e nő részére megállapított özvegyi nyugdíj bármely okból beszüntetett.“

„53. §. stb. Abban az esetben, ha a férj, a házasság megkötésétől nyugalomba helyeztetéséig, illetőleg haláláig terjedő időben, a jelen törvény szerint beszámítható szolgálata után, a tényleges szolgálatban utoljára élvezett beszámítható javadalmazásnál magasabb összegű beszámítható javadalmazást élvezett, az özvegyi nyugdíj megállapításánál ezt a magasabb összegű beszámítható javadalmazást kell alapul venni.“

„55. §. Özvegyi nyugdíjat lehet engedélyezni a 31., illetőleg a 41. szakasz értelmében nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati idő betöltése előtt a tényleges szolgálatban elhalt tisztviselő, altiszt és szolga özvegye részére is abban az esetben, ha a férj életét minden kétséget kizárólag a szolgálat teljesítése közben vagy a szolgálat teljesítéséből kifolyólag szenvedett baleset vagy más hirtelen, időbelileg pontosan meghatározható, viszonylagosan rövid időszakon belül beállott rendkívüli esemény következtében vesztette el és ha az 51. szakasz *a)*, *b)*, *c)* és *d)* pontjaiban megkivánt feltételek megvannak.

Ez a határozmány az ideiglenes minőségben alkalmazott, valamint az olyan tisztviselők, altisztek és szolgák özvegyeire is kiterjed, akik a jelen törvény alapján beszámítható szolgálati idejüknek kezdetekor negyvenedik életévüket már betöltötték volt. stb.

56. §. Az özvegy az özvegyi nyugdíjból és a gyermekek

részére engedélyezett nevelési járulékból nemcsak saját gyermekeit, hanem férjének korábbi házasságából származott gyermekeit is köteles a 68. szakaszban meghatározott életkor eléréseig eltartani és neveltetni.

Ha az özvegy ennek a kötelességének eleget nem tesz, vagy ha a gyermekek bármely okból nem élnek az özvegygel közös háztartásban, a gyámhatóság elrendelheti, hogy a gyermekek nevelési járuléka, sőt esetleg az özvegyi nyugdíjnak egy része is — azonban legfeljebb egyharmada — a gyámhatóság által kirendelt gyám vagy gondnok kezeihez szolgáltatassék ki.

57. §. Az özvegy kérelmére a miniszter (állami számvevőszék elnöke) megengedheti az özvegyi nyugdíjnak egy összegben való megváltását abban az esetben, ha a férj halálának napjától számítva legalább egy év már eltelt, ha az özvegy minden további igényéről lemond és ha az özvegy közhatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy korához és egészségi állapotához képest előreláthatólag legalább még két évig élhet.

Olyan özvegy, akinek még nevelési járulék élvezetében álló vagy a 68. szakaszban meghatározott életkort még el nem ért gyermeke van, özvegyi nyugdíjának megváltását csak a gyámhatóság jóváhagyásával kérheti.

Az özvegyi nyugdíjnak megváltását a miniszter (állami számvevőszék elnöke) csak figyelmet érdemlő esetekben engedélyezheti s a megváltási összeget esetről-esetre határozza meg.

A megváltási összeg a megváltandó özvegyi nyugdíjnak két évi összegénél nagyobb nem lehet.

A megváltott özvegyi nyugdíjat még akkor sem lehet újból folyósítani, ha az özvegy hajlandó lenne a megváltási összeget visszatéríteni, stb.

58. §. stb. Az újból férjhezmenetel napjától számított egy évi határidő eltelte után az özvegyi nyugdíj megváltás tárgya többé nem lehet, hanem az esetleges újabb özvegység esetére fenn kell tartani.

A megváltási összeget a megváltandó özvegyi nyugdíjnak két évi összegével kell megállapítani.

A megváltott özvegyi nyugdíjat újabb özvegység esetén még akkor sem lehet újból folyósítani, ha az özvegy hajlandó lenne a megváltási összeget visszatéríteni.

Ha az újból férjhez ment özvegy, akinek első férje után járó özvegyi nyugdíja fenntartatott, második férje után is özvegységre jut, vagy ha a második férjjel kötött házasságát a bíróság jogerősen felbontotta vagy érvénytelennek nyilvánította, a fenntartott özvegyi nyugdíjat, ha arra a törvényes feltételek még mindig megvannak, a második férj halálának napját, illetőleg a házasság felbontását vagy érvénytelenné nyilvánítását kimondó határozatot.

jogerőre emelkedésének napját követő hó elsejétől kezdve kell folyósítani.

A jelen törvény határozmányai alá tartozó tisztviselőhöz, altiszthez vagy szolgálóhoz nőül ment s második férje után is már nyugdíjra igényt szerzett olyan özvegy, akinek első férje után járó özvegyi nyugdíja fenntartatott, újabb özvegység esetén csak az egyik, még pedig a magasabb összegű özvegyi nyugdíjra tart-hat igényt.

59, §. A már folyósított özvegyi nyugdíjat be kell szüntetni a következő esetekben:

1. ha az özvegy magyar állampolgárságát elveszti;
2. ha az özvegyet a bíróság jogerős ítélettel hivatalvesztésre ítéli, vagy ha az özvegyet a bíróság olyan büntetendő cselekmény miatt ítéli el jogerősen szabadságvesztés büntetésre, amely-lyel a közhivatalnak vagy szolgálatnak elvesztése, mint törvény szerint következő hatály van egybekötve;
3. ha az özvegyet a bíróság jogerős ítélettel szabadságvesztésbüntetésre ítéli a hivatalvesztés kimondása nélkül;
4. ha az özvegy a miniszternek (állami számvevőszék elnö-kének) előzetes engedélye nélkül állandóan a magyar szent korona országaának, a birodalmi tanácsban képviselt királyságok-nak és országoknak, illetőleg Boszniának és Hercegovinának határain kívül tartózkodik;
5. ha a férj halála után kiderül, hogy a férj még tényleges szolgálata alatt olyan cselekményt követett el, amely alapul szolgálhatott volna arra, hogy a szolgálat kötelékéből elbocsát-tassék. Ilyen esetekben az özvegyi nyugdíj beszüntetését a fe-gyelmi hatóság a fegyelmi eljárás megfelelő alkalmazása mellett mondja ki, ezt az eljárást azonban nem lehet megindítani s az özvegyi nyugdíjat nem lehet beszüntetni akkor, ha a cselekmény elkövetése óta három évnél, vagy a férj halála óta hat hónapnál hosszabb idő telt már el;
6. ha a férj halálától számított három éven belül már a férj halálának időpontjában fennállott olyan körülmény derül ki, amelynek ismeretében az özvegyi nyugdíj nem lett volna meg-állapítható. Ilyen esetekben az özvegyi nyugdíj beszüntetését a fegyelmi hatóság a fegyelmi eljárás megfelelő alkalmazása mel-lett mondja ki;
7. ha az özvegy közmegebotránkozást okozó erkölcstelen életet él;
8. ha az özvegy újból férjhez megy;
9. ha az özvegy nyugdíját az 57. szakasz értelmében meg-váltja;
10. ha az özvegy meghal.

A *jelen* szakasz 2., 5., 6., 9. és 10. pontjaiban felsorolt ese-tekben az özvegyi nyugdíjat véglegesen kell beszüntetni. Az 1., 4.

és 7. pontok alatt említett esetekben az özvegyi nyugdíj csak időlegesen szünetendő be s az özvegyi nyugdíjat újból folyósítani lehet azt a hónapot követő hó elsejétől kezdve, amely hónapban megszűnt az az ok, amely miatt az özvegyi nyugdíj beszünttetett; a múltra nézve azonban az özvegyi nyugdíjat utólag sem lehet folyósítani. A 3. pont alatt említett esetben az özvegyi nyugdíjat csak a szabadságvesztés-büntetés tartamára kell beszüntetni. A 8. pont alatt említett esetben az 58. szakasznak határozmányai nyernek alkalmazást,

60. §. Olyan özvegy részére, aki az 52. szakasz *b)* vagy *c)* pontjában említett okból özvegyi nyugdíjra igényt nem tarthat, vagy akinek özvegyi nyugdíja az 59. szakasz 5. vagy 6. pontjában említett okból beszünttetett, — méltánylást érdemlő körülmények fennforgása esetén és ha azt a vagyoni viszonyok is indokolják — a miniszter (állami számvevőszék elnöke), — annak az elsőfokú fegyelmi hatóságnak a javaslatára, amelynek illetékessége alá az özvegynek férje a tényleges szolgálatban utoljára tartozott s a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával, — ugyanolyan vagy esetleg kisebb összegű özvegyi nyugdíjat engedélyezhet, mint amilyen özvegyi nyugdíjat az özvegy tényleg élvezett, vagy mint amilyenre egyébként igénye lenne.

A jelen szakasz alapján engedélyezett özvegyi nyugdíj az 57. szakaszban szabályozott megváltás tárgya nem lehet.

61. §. A jelen törvény értelmében ellátásra jogosító alkalmazásban állott s a tényleges szolgálatban elhalt tisztviselőnek, altisztnek és szolgának olyan özvegye, akinek özvegyi nyugdíjra csak azért nincsen igénye, mert férje még nem töltötte be a 31., illetőleg a 41. szakasz értelmében nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati, idejét, ha egyébként az 51. szakasz *a)*, *b)*, *c)* és *d)* pontjaiban megkívánt feltételeket beigazolja, a férj által a tényleges szolgálatban utoljára élvezett beszámítható javadalmazás egy évi összegének egy negyedével felérő végkielégítésre tarthat igényt.

Ugyanilyen összegű végkielégítésre tarthat igényt az 51. szakasz 1. és 2. pontjai alatt említett özvegy abban az esetben, ha özvegyi nyugdíjra igénye még nincsen s ha egyébként az 51. szakasz *c)* és *d)* pontjaiban megkívánt feltételeket beigazolja.

Az ideiglenes minőségben alkalmazott tisztviselőnek, altisztnek és szolgának özvegye, valamint általában a nőalkalmazottnak özvegyen maradt férje végkielégítésre igényt nem tarthat.

62. §. stb. Az a gyermek, aki a tisztviselőnek, altisztnek vagy szolgának olyan házasságából származik, amelyet a bíróság utóbb jogerősen felbontott vagy érvénytelennek nyilvánított, nevelési járulékra igénnyel bír, tekintet nélkül arra, hogy édes anyjának van-e igénye özvegyi nyugdíjra vagy sem.

Nevelési járulékra igénye van a tisztviselő, altiszt és szolgál

olyan gyermekének is, aki a házasság megszűnésének vagy érvénytelenné nyilvánításának napjától számított tíz hónapon belül születik.

A nőalkalmazottnak gyermeke elhalt anyja után csak akkor tarthat igényt nevelési járulékra, ha édes atyja már meghalt vagy holttányilvánított, vagy teljesen vagyontalan és keresetképtelen.

A királyi kegyelem útján törvényesített gyermeket a jelen törvény határozmányai szempontjából az anyával szemben is törvényesített gyermeknek kell tekinteni.

Az a körülmény, hogy a tisztviselőnek, altisztnek vagy szolgának halála öngyilkosság következtében állott be, valamint az a körülmény, hogy a gyermek a tényleges szolgálat tartama alatt, vagy a tisztviselőnek, altisztnek vagy szolgának nyugalomba helyezése után született, amennyiben jelen szakasz határozmányáiból más nem következik, a nevelési járulékra való igényre befolyással nincsen.

63. §. stb. A tisztviselő, altiszt és szolga által örökbefogadott gyermeknek nincsen igénye nevelési járulékra, viszont az a körülmény, hogy a tisztviselőnek, altisztnek vagy szolgának gyermekét harmadik személy örökbe fogadta, a nevelési járulékra való igényt nem szünteti meg.“

„69. §. A nevelési járulékot atyátlan árváknál az anya kezéhez kell folyósítani abban az esetben, ha az anya özvegyi nyugdíjat is élvez. Minden más esetben a nevelési járulékot a gyermekek gyámjának vagy gondnokának kezéhez kell folyósítani.

70. §. A már folyósított nevelési járulékot be kell szüntetni a következő esetekben: stb.

9. ha a fiárva megnősül, vagy ha a leányárva férjhez megy; stb.

71. §. Úgy az atyátlan vagy anyátlan, mint a szülőtlén árvát ellátottnak kell tekinteni a következő esetekben: stb.

2. ha az árva kolostorba vagy zárdába ünnepélyes fogadalmat tett szerzetesül vagy ünnepélyes fogadalmat tett apácául belép; stb.“

„74. §. Eltűnt és fel nem található tisztviselő, altiszt vagy szolga neje és gyermekei részére, — ha egyébként a törvényes feltételek megvannak és ha az ellátás megállapítása a 6. szakasz szerint sem ütközik akadályba — az özvegyeket és árvákat a jelen törvény határozmányai alapján megillető végkielégítést, Özvegyi nyugdíjat és nevelési jutalékot ideiglenesen addig kell utalványozni, amíg a férj, illetőleg atya elő nem kerül, vagy halála be nem bizonyul, vagy amíg őt a bíróság holtta nem nyilvánítja, hacsak az ellátást a jelen törvény határozmányai szerint már korábban nem kell beszüntetni.

A jelen szakasz alapján járó állandó ellátás megváltás tárgya nem lehet.

A jelen szakasz alapján ideiglenesen utalványozott ellátás visszatérítését akkor sem lehet követelni, ha a férj vagy atya később elő is kerül.

75. §. Az özvegyi nyugdíjat, a nevelési járulékot, az özvegyeket és árvákat megillető végkielégítést, a 74. szakasz alapján utalványozható ellátásokat és a temetési járulékot csak azok felvételére jogosítottak kérelmére lehet megállapítani és folyósítani.

A kérelmet a 26. szakaszban meghatározott időponttól számított egy éven belül kell előterjeszteni.

A később előterjesztett kérelmek alapján egyszersmindenkorra szóló ellátást egyáltalán nem lehet megállapítani, az állandó ellátást pedig csak a kérelem előterjesztésének napját követő hó elsejétől kezdve lehet folyósítani. Ez a határozmány nem nyer alkalmazást az árvákat megillető ellátások megállapításánál abban az esetben, ha hitelt érdemlőleg beigazolható, hogy a kérelemnek elkésztett előterjesztését a gyámnak vagy gondnoknak késedelmes kirendelése, illetőleg a gyámnak vagy gondnoknak mulasztása okozta.“

„108. §. A legalább tíz évi beszámítható alkalmazás után elhalt díjnok özvegyének nyugdíja — tekintet nélkül a férj által a tényleges alkalmazásban élvezett járandóságokra vagy a férj által élvezett nyugdíjra — évi 500 koronával állapíttatik meg.

A legalább tíz évi beszámítható alkalmazás után elhalt díjnok minden egyes gyermekének nevelési járuléka évi 100 koronával állapíttatik meg.

109. §. A tíz évi beszámítható alkalmazás betöltése előtt elhalt díjnok özvegye részére évi 500 K özvegyi nyugdíjat, gyermekei részére pedig fejenként évi 100 K nevelési járulékot lehet engedélyezni abban az esetben, ha a díjnok életét minden kétséget kizárólag a szolgálat teljesítése közben vagy a szolgálat teljesítéséből kifolyólag szenvedett baleset vagy más hirtelen, időbeli-ig pontosan meghatározható, viszonylagosan rövid időszakon belül beállott rendkívüli esemény következtében vesztette el és ha az özvegyre nézve az 51. szakasz *a)*, *b)*, *c)* és *d)* pontjaiban, a gyermekekre nézve pedig a 62. szakaszban megkívánt feltételek megvannak, stb.

110. §. A díjnoknak özvegye, valamint szülőtlén vagy a szülőtlénnel egyenlőknek tekintendő árvái végkielégítésre igényt nem tarthatnak,“

„115. §. Ha az alkalmazottnak, illetőleg a tisztviselő, díjnok, altiszt és szolga özvegyének vagy gyermekének a jelen törvény alapján járó ellátása tévedésből alacsonyabb összeggel állapított meg, mint amennyi neki a jelen törvény szerint járna, az ellátásra igényjogosultnak ez iránt benyújtandó bélyegmentes

kérvénye alapján részére a különbözetet meg kell téríteni annyiban, amennyiben a tévesen megállapított ellátásnak esedékessé vált a kérvény benyújtása között három évnél hosszabb idő nem telt el.

Ha az alkalmazottnak, illetőleg a tisztviselő, díjnak, altiszt és szolgálta özvegyének vagy gyermekének a jelen törvény alapján járó ellátása tévedésből magasabb összeggel állapított meg, mint amennyi a jelen törvény szerint járna, a téves megállapítást, amint arról az illetékes hatóság tudomást szerez, azonnal helyesbíteni kell, de az államkincstár a jóhiszeműleg felvett többlet megtérítését a múltra nézve nem követelheti.“

1913: VII. t.-c.

a fiataikorúak bíróságáról.

„7. §. Az igazságügyminiszter a fiataikorúak bírósága mellé a pártfogói tennivalókban jártas férfiak vagy nők közül a szükséghez képest egy vagy több pártfogó tisztviselőt nevezhet ki, aki a bíró utasítása szerint jár el.

A pártfogó tisztviselők szolgálati viszonyait és működési körük részleteit az igazságügyminiszter rendelettel szabályozza, stb.“

„33. §. Felebbezéssel élhetnek: az ügyész; a magánvádló; a fiataikorú; továbbá a fiataikorú kifejezett akarata ellen is törvényes képviselője, szülője, házastársa és védője; végül a határozatnak rájuk vonatkozó része ellen azok, akik felől a határozat rendelkezik.

Ha az ügyész felebbezést nem jelentett be, a többi jogosult csak akkor felebbezhet, ha a bíróság javítónevelést, fogház-, álmfogház- vagy elzárásbüntetést alkalmazott.

A véghatározatnak a bűnügyi költségre, a magánjogi igényre és egyéb mellékkérdésre vonatkozó rendelkezése ellen a fiataikorú, továbbá törvényes képviselője és védője felebbezéssel akkor is élhet, ha az egyébként ki volna zárva.“

„38. §. A fiataikorúak törvényszéki tanácsa a tanácsülésben a felebbezést a 37. §. utolsó bekezdésének esetén kívül a fiataikorúak ügyészének, és amennyiben nagyobb nehézség nélkül lehetséges, a fiataikorúnak, továbbá, ha ilyen van, a fiataikorú pártfogójának, valamint törvényes képviselőjének vagy szülőjének vagy annak meghallgatása után vizsgálja felül, akinek háztartásában a fiataikorú él. stb.“

1913: XIV. t.-c.

az országgyűlési képviselők választásáról.

„1. §. Országgyűlési képviselőválasztói joga van férfinemhez tartozó minden magyar állampolgárnak, ha a választói életkort elérte (2. §.), állandó lakóhelye van (3. §.) és a választói joghoz megkívánt különös kellékek valamelyikének megfelel (4—7. §.).“

„14. §. A választói jogosultságból ki van zárva az: stb. 5. aki, vagy akinek vele közös háztartásban élő felesége bordély üzletet tart; stb.“

„17. §. Országgyűlési képviselővé választható az, akinek a választás időpontjában választói joga van (1—14. §.), ha életének harmincadik évét betöltötte és a magyar nyelvet szóval és írásban bírja, stb.“

*1913: XV. t.-c. az
állami elemi népiskolai tanítók illet-
ményeinek rendezéséről.*

„1. §. Az állami elemi népiskoláknál rendszeresített tanítói állásokra a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kinevezett és hivatali esküt tett okleveles tanítók (tanítónők) véglegesen alkalmazott rendes állami elemi népiskolai tanítók.

„Tanító“ kitétel alatt a jelen törvényben a rendes állami elemi iskolai tanító és tanítónő értendő. A nembeli különbség jelzésére „férfitanító“ és „nőtanító“ kitétel szolgál.“

„4. §. A tanítónak a jelen törvényben megállapított fizetésre és ezenfelül természetben nyújtott lakásra, ilyen lakás hiányában pedig a jelen törvényben megállapított lakáspénzre van igénye.“

„19. §. A természetben nyújtott lakásnak legalább két rendes padlózott szobából, konyhából, kamarából és a legszükségesebb mellékhelyiségekből kell állania. Ezen felül ott, ahol az állam megfelelő ingatlannal rendelkezik, egy negyedholdnyi kert használatára, kert nem léteben pedig évi 20 korona kertíletményre van a tanítónak igénye.

A jövőben létesítendő tanítói lakások két szobájának együttesen 40 nr alapterületűnek kell lennie.“

*1913: XVI. t.-c. a köz-
ségi és hitfelekezeti elemi népiskolai tanítók
illetményeinek rendezéséről.*

„2. §. stb. Ezeknél az iskoláknál rendszeresített rendes tanítói állásokra törvényszerűen és jogérvényesen megválasztott vagy kinevezett és az 1907. évi XXVII. t.-c. 32. §-ában megállapított hivatali esküt tett okleveles tanítók (tanítónők) véglegesen alkalmazott rendes községi, illetőleg hitfelekezeti elemi népiskolai tanítók, stb.

„Tanító“ kitétel alatt a jelen törvényben községi és hitfelekezeti elemi népiskolai tanító és tanítónő értendő. A nembeli különbség jelzésére „férfitanító“ és „nőtanító“ kitétel szolgál.

3. §. A tanítónak a jelen törvényben megállapított fizetésre és ezenfelül természetben nyújtott lakásra, ilyen lakás hiányában pedig a jelen törvényben megállapított lakáspénzre van igénye.

A jelen törvényben megállapított „fizetés“ az 1907: XXVII. t.-c. által szabályozott „alapfizetés“ és „korpótlékok“ helyébe lép.“

„17. §. A természetben nyújtott lakásnak legalább két rendez padlózott szobából, konyhából, kamarából és a legszükségesebb mellékhelyiségekből kell állania. Ezenfelül ott, ahol az iskolafenntartó megfelelő ingatlannal rendelkezik, egy negyedholdnyj. kert használatára, kert nem léteben pedig évi 20 K kertilletményre van a tanítónak igénye.

Természetbeni lakás hiányában a tanítónak — az élvezett fizetésre való tekintet nélkül — a 4. §-ban feltüntetett és állomáshelyének megfelelő lakáspénzre van igénye,

A jövőben létesítendő tanítói lakások két lakószobájának együttesen legalább 40 m² alapterületűnek kell lennie, stb.“

„29. §. Az 1907. évi XXVII. t.-c. 35. §-ának a szerzetes tanítók és tanítónők illetményeinek kiegészítésére vonatkozó határozata a következőképpen módosítatik. A szerzetes rendi tanítók illetményei, amennyiben ezt kérelmezik, a törvényes kellemek fennállása esetén a férfiszervezeteknél évi 1000, a nőszervezeteknél évi 800 koronáig kiegészítendőek államsegéllyel. Az említett törvényszakasz egyéb rendelkezései érintetlenül maradnak.“

„31. §. A jelen törvény határozatai — az 1907. évi XXVI. t.-c. 24. §-ában foglalt egyéb rendelkezések érintetlen hagyása mellett — a földművelésügyi és pénzügyi tárcák által fenntartott vagy segélyezett kincstári elemi népiskoláknál alkalmazott tanítókra és tanítónőkre is kiterjednek.

Azokra a kincstári tanítókra azonban, akik a jelen törvény hatálya alá léptének idejében alkalmazásban állanak, és akik az 1907. évi XXVI. t.-c.-ben megállapított illetményeket élvezik, a jelen törvény 4. és 6. §-ai helyett az állami elemi népiskolai tanítók illetményeinek rendezéséről szóló t.-c. 5. és 7. §-ai alkalmazandók,“

1913: XXI. t.-c. a közveszélyes munkakerülőkről.

„4. §. Vétség miatt tizenöt naptól hat hónapig terjedhető foga házzal és ötszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: stb.

2. aki kéjnovél vagy tiltott kéjelgésből élő nővel tartatja ki magát.“

„7. §. Dologházba utalhat a bíróság ítéletében oly büntettest is, akit az élet, testi épség, szemérem vagy vagyon ellen elkövetett büntett vagy vétség miatt fegyházra, börtönre vagy legalább három havi foga házra ítélt, ha megállapította, hogy ez a

büntett vagy vétség a tettes munkakerülő életmódjával (1—4. §.) van összefüggésben.

Az ily elíteltet a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása után kell a dologházba szállítani, A bíróság azonban ítéletében elrendelheti, hogy a fogházra ítélt ezt a büntetését is a dologházban állja ki.“

8. §. A 2—4. §-oknak és a 6. §. második bekezdésének esetében az 1878; V. t.-c. 92. §-a nem alkalmazható.

Fiatalkorút, aki az ítélet hozatalakor élete tízennyolcadik évét még be nem töltötte, dologházba utalni nem lehet.“

1913: XXIII. t.-c. a

választói jog büntetőjogi védelméről.

„7. §. Aki abból a célból, hogy a választó bizonyos jelöltre szavazzon vagy ne szavazzon vagy a szavazástól tartózkodjék, a választót vagy hozzátartozóját (1878: V. t.-c. 78. §.) szóval vagy tettel bántalmazza, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja, ilyen bántalmazással, hátránnyal vagy pedig becsületsértő vagy rágalmazó nyilatkozat közzétételével fenyegeti, vétséget követ el s hat hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanez a büntetés éri azt is, aki a cselekményt oly célból követi el, hogy a választó bizonyos jelöltre vonatkozó ajánlatot aláírjon vagy aláírásától tartózkodjék, vagy hogy a választót a jelöltség el nem fogadására vagy a jelöltségtől való visszalépésre bírja.“

„9. §. Aki a 7. §-ban meghatározott célból a választónak vagy a választó beleegyezésével hozzátartozójának (1878: V. t.-c. 78. §.) ajándékot vagy azt meg nem illető más előnyt juttat, felajánl vagy ígér, vétséget követ el s hat hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanez a büntetés éri azt a választót is, aki a 7. §-ban meghatározott célból neki vagy beleegyezésével hozzátartozójának felajánlott ajándékot, vagy őt meg nem illető más előnyt elfogad,ilyent maga vagy hozzátartozója részére kíván vagy más annak Ígéretére reábirni törekszik.

A kapott vagyontárgyat a megajándékozott személy lakóhelye szerint illetékes község szegényügyi céljaira el kell ko-bozni.“

„12. §. Aki a választót vagy hozzátartozóját (1878: V. t.-c. 78. §.) becsületében sérti, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja a miatt, mert a választó választói jogát nem gyakorolta vagy nem úgy gyakorolta, amint azt a tettes vagy más tőle kívánta, az — amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, — vétség miatt ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyané büntetés alá esik az is, aki az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt a miatt követi el, mert a választó a jelöltre vonatkozó ajánlatot alá nem írta vagy olyan ajánlatot írt alá, amelynek aláírásától a tettes vagy más őt visszatartani törekedett.

Aki a választót vagy hozzátartozóját az első vagy a második bekezdésben megjelölt valamely okból tetteleg bántalmazza, vétség miatt hat hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

1913: XXXIX. t.-c.

az állami óvónők illetményeinek rendezéséről.

„1. §. Állami óvónő az, akit bármilyen óvodához a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezett ki, és akinek fizetése teljes összegben az állampénztárnál vagy adóhivatalnál személyéhez kötötten van folyósítva.

Az állami óvónő állami tisztviselő.

2. §. Az állami óvónőknek a jelen törvényben megállapított fizetésre és természetben adott lakásra, vagy ennek hiányában a jelen törvényben megállapított lakáspénzre van igénye.“

„8. §. A természetben nyújtott lakásnak legalább két rendez padlózott szobából, konyhából, kamarából és a legszükségesebb mellékhelyiségekből kell állania.“

„11. §. Az 1876. évi XXVIII. t.-c. 7. §-ának 3. és 4. pontjai az állami óvónőkre vonatkozólag következőképen módosíthatnak:

1. Az állami óvónő fegyelmi vétséget követ el: stb.

b) közbotrányt okozó erkölcstelen magaviselet által;

c) ha valamely osztály, nemzetiség vagy hitfelekezet ellen való gyűlöletre, úgyszintén ha a tulajdon vagy a házasság jogintézménye ellen izgat, vagy törvény ellenére magán- vagy köztulajdonnak felosztásával ámit; ha növendékei vallását sértő nyilatkozatot tesz; stb.“

1913: XL. t.-c. a nem állami

óvodák jogviszonyairól és a községi és hitfelekezeti óvónők illetményeinek rendezéséről.

„1. §. A községi és hitfelekezeti óvónők köztisztviselők és törvényesen megállapított illetményeik közigazgatásilag biztosíthatnak.

Az óvónők véglegesen alkalmaztatnak és állásukról csupán szabályszerű fegyelmi ítélet alapján mozdíthatók el.

2. §. A községi és hitfelekezeti óvónőnek a jelen törvényben megállapított fizetésre és természetben adott lakásra, vagy ennek hiányában a jelen törvényben megállapított lakáspénzre van igénye.“

„22. §. Az 1876: XXVIII. t.-c. 7. §-ának az óvodák ügyeire

is kiterjesztett 3. és 4. pontjai a községi óvónők tekintetében a következőleg módosíthatnak:

1. A községi óvónő fegyelmi vétséget követ el: stb.

d) ha hitfelekezetek, vagy egyes társadalmi osztályok ellen, úgyszintén ha a tulajdon, vagy a házasság jogintézménye ellen izgat, vagy ha a törvény ellenére magán- vagy köztulajdon felosztásával ámit, vagy növendékei vallását sértő nyilatkozatot, tesz; stb.

f) közbotrányt okozó magaviselet által, stb.“

*1913: XLI. t.-c. az önálló
gazdasági népiskolai szaktanítók és szaktanítónők
illetményeinek rendezéséről.*

„1. §. Az önálló gazdasági népiskoláknál alkalmazott állami gazdasági szaktanítónak és szaktanítónőnek a jelen törvényben megállapított fizetésre és természetben adott lakásra, vagy ennek hiányában a jelen törvényben megállapított lakáspénzre van igénye.

Az illetmények szempontjából az állami gazdasági szaktanítónők két csoportba soroztának és pedig:

az I. csoportba azok, akiknek gazdasági tanítónőképző intézetben szerzett szaktanítónői oklevelük van,

a II. csoportba pedig azok, akiknek, az elemi iskolai tanítónői oklevelén felül, csak rövidebb gazdasági szaktanfolyam elvégzését igazoló bizonyítványuk van.“

„9. §. A természetben nyújtott lakásnak legalább három rendez padlózott szobából, konyhából, kamarából és a legszükségesebb mellékhelyiségekből kell állania. Ezenfelül a természetbeni lakást élvező szaktanítónak (szaktanítónőnek) 400 Q-ól kiterjedésű kert használatára, kert nemlétében pedig évi 20 K. kertilletményre van igénye“.

*1914: XIV. t.-c.
a sajtóról.*

„20. §. A hatóság, amelyről vagy az, akiről valamely időszaki lap nyíltan vagy burkoltan valótlan tényeket közölt vagy való tényeket hamis színben tüntetett fel, követelheti az időszaki lapban megjelent közleményre vonatkozó helyreigazító nyilatkozatának közlését, stb.

Kiskorú helyett törvényes képviselője, férjes nő helyett férje, elmebetegség vagy elmeegyöngeség miatt gondnokság alatt álló helyett gondnoka, elhalt érdekében, úgyszintén távollét folytán vagy más alapos okból akadályozott egyén helyett hozzátartozója (1878: V- t.-c. 78. §-a) kívánhat helyreigazítást.

Ha a kiskorú egyén vagy a férjes nő a helyreigazítást ön-maga kérte, a törvényes képviselő vagy a férj újabb helyreigazítást nem kívánhat.“

„24. §. Vétséget követ el: stb.

9. az, aki akár kifejezetten, akár burkoltan:

a) a nemi *éleire* vagy a nemi betegségek megelőzésére vagy gyógyítására vonatkozó szeméremsertő vagy a közerkölcsiséget veszélyeztető hirdetést tesz közzé;

b) a gyermeknemzést meggátló vagy magzatelhajtó szereket hirdet vagy magzatelhajtásra szolgáló módot vagy alkalmat ajánl.

25. §. A 24. §-ban meghatározott vétség büntetése: stb.

3. egy évig terjedhető fogház és kétszáz koronától kétezer koronáig terjedhető pénzbüntetés a 6., a 7., a 8. és 9. pont esetében, stb.“

1914: XVII. t.-c.

a vasúti szolgálati rendtartásról.

„36. §.

A fegyelmi bíróságok tagjai.

Stb. A fegyelmi bíróságok tagjaira nézve az együtt alkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszony tekintetében a királyi bíróságokra vonatkozó szabályokat, arra nézve pedig, hogy a bíró elfoglaltság vagy érdekelttség okából mely ügyek elintézéséből van kizárva, a bűnvádi perrendtartás szabályait kell megfelelően alkalmazni, stb.“

„45. §.

Újrafelvétel.

Stb. Újrafelvételi kérhet az elbocsátott alkalmazott halála esetében az említett határidőkön belül az ő házastársa vagy gyermeke is, ellátási igényének érvényesítése végett, stb.“

1914: XXXVI. t.-c.

a nem állami tanárok, — felső nép- és polgári iskolai, valamint gyógypedagógiai tanítók, — s azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról.

„1. §. Az 1894. évi XXVII. törvénycikkkel alkotott országos nyugdíjintézet kötelékébe tartoznak — a jelen szakasz második bekezdésében felsoroltak kivételével — az összes nyilvános jellegű: jogi-, bölcsészeti és kereskedelmi akadémiák, fő- és al gimnáziumok, fő- és alreáliskolák, felső kereskedelmi iskolák, felsőbb leányiskolák, tanár, tanító, tanítónő és óvónőképző intézetek, felső nép- és polgári iskolák és gyógypedagógiai intézetek.

Nem tagjai ezen országos nyugdíjintézetnek:

a) az állami tanintézetek,

b) a kormány kezelése alatt álló közalapokból és közalapítványokból fenntartott tanintézetek,

c) azok a tanintézetek, amelyeknek szerzetesrendi alkalmazotton kívül más alkalmazottja nincs, végül

d) azok a tanintézetek, amelyeknek fenntartóit a vallás- és közoktatásügyi miniszter ezen országos nyugdíjintézet kötelékébe tartozás kötelezettsége alól a 3. szakasz alapján felmenti.“

„3. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter megengedheti, hogy az 1. szakasz első bekezdésében említett tanintézetek közül azok, amelyeknek fenntartói maguk óhajtanak alkalmazottaik ellátásáról gondoskodni, ne legyenek tagjai ennek az országos nyugdíjintézetnek, stb.

A jelen szakasz alapján felmentett fenntartók az általuk ellátott nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak névjegyzékét, az ellátások összegeinek és az alapul vett szolgálati időknél és javadalmaiknál feltüntetése mellett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek évenként bemutatni tartoznak.

4. §. Ezen országos nyugdíjintézetből a jelen törvényben megkivánt feltételek fennforgása esetén az itt megállapított ellátásokra tarthatnak igényt:

a) az 1. szakasz első bekezdése, valamint a 2. szakasz alapján ezen országos nyugdíjintézet kötelékébe tartozó tanintézeteknek alább felsorolt végleges minőségű magyar állampolgár alkalmazottai, úgymint: igazgatói, igazgatónői, rendes-, rendkívüli- és segédtanárai, tanítói és tanítónői, segédtanítói és segédtanítónői, torna-, zene- és énektanítói és tanítónői, valamint kézimunkatanítónői, — amennyiben a hasonló állami tanintézet hasonló állása nyugdíjjogosultsággal van egybekötve s amennyiben az alkalmazott nem tartozik valamely szerzetesrend kötelékébe,

b) az a) alatt említettek özvegyei és árvái.

5. §. stb. Nem tarthat igényt ellátásra az 1—3. és 5—7. pontok alatt, továbbá — amennyiben nem eltűnt alkalmazottról van szó — a 4. pont alatt felsorolt, valamint az olyan alkalmazottnak özvegye vagy árvája sem, amely alkalmazott nyugdíját a 37. szakasz értelmében megváltotta, stb.

6. §. Az 5. szakasznak 5., 6. és 7. pontjaiban említett esetekben, — ha méltánylást érdemlő körülmények forognak fenn és ha azt a vagyoni viszonyok is indokolják, — a vallás- és közoktatásügyi miniszter az országos tanári nyugdíj bizottság javaslatára az az alkalmazott, illetőleg annak özvegye és árvái részére ellátást engedélyezhet. Ehhez az intézkedéshez a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása csak abban az esetben kérendő ki, ha az országos tanári nyugdíjbizottságnak a pénzügyminiszter által kiküldött tagja, a bizottság pártoló előterjesztésével szemben, külön véleményt jelent be, stb.

7. §. A jelen törvény alapján járó ellátások állandóak, vagy egyszersmindenkorra szólnak.

Állandó ellátás: az alkalmazottat megillető nyugdíj és lak-

bérunyugdíj, az özvegyi nyugdíj, a gyermekek nevelési járuléka és a 70. szakasz alapján engedélyezett életjáradék.

Egyszersmindenkorra szóló ellátás: a végkielégítés és a temetési járuléka.

„34. §. A nyugdíjra igénnyel bíró alkalmazottnak a nyugdíjon felül lakbérunyugdíjra is van igénye, stb.“

„46. §. A 28. szakasz értelmében nyugdíjra igényt adó szolgálati idő betöltése után, a tényleges szolgálatban, nemkülönbén a nyugdíjazott állapotban elhalt alkalmazott özvegyének özvegyi nyugdíjra van igénye:

a) ha férjével a tényleges szolgálat ideje alatt, vagy azt megelőzőleg lépett házasságra,

b) ha a házasság megkötésekor a férj még nem volt ötvenhét éves,

c) ha a házasságkötés a férj halálát legalább három hónappal megelőzte és

d) ha az özvegy a férj halálakor a férjével együtt élt.

A b) és c) pontokban meghatározott feltételek igazolását csak a jelen törvény életbelépése után kötött házasságoknál lehet megkívánni, míg a jelen törvény életbelépése előtt kötött házasságok tekintetében az 1885. évi XI. törvénycikknek határozmányai irányadók.

A fentebb felsorolt feltételek alól kivételek:

1. Az a nő, aki nyugdíjazott alkalmazotthoz *meni* nőül, özvegyi nyugdíjra akkor tarthat igényt, ha e házasság által a tényleges szolgálat alatt született gyermek törvényesített, vagy pedig akkor, ha férje: a nyugalomba helyezés időpontjában még nem volt hatvan éves, a beszámítható javadalmazással egyenlő összegű nyugdíjra igényt adó szolgálati idejét még nem töltötte be, és a házasság megkötése után a tényleges szolgálatban újból alkalmaztatván, legalább még három évig szolgált.

2. Az a nő, aki tényleges szolgálatban álló, de ötvenhét évesnél idősebb alkalmazotthoz ment nőül, özvegyi nyugdíjra akkor tarthat igényt, ha e házasságból gyermek származott, vagy ha e házasság által gyermekük törvényesített, vagy ha férje a házasság megkötése után legalább még három évig tényleg szolgált.

3. Az a nő, aki házasságát a férj halálát három hónappal rövidebb idővel megelőzőleg kötötte, özvegyi nyugdíjra akkor tarthat igényt, ha e házasságból gyermek származott, vagy ha e házasság által gyermekük törvényesített, vagy ha a férj halálát a házasság megkötése után keletkezett heveny betegség okozta.

4. Az a nő, aki férje halálakor férjével nem élt együtt, özvegyi nyugdíjra akkor tarthat igényt, ha erkölcs tekintetében kifogástalan és ha hitelt érdemlőleg beigazolja, hogy a különélés: nem az ő hibájából következett be.

5. Az a nő, akinek az alkalmazottal kötött házasságát a bíróság jogerősen felbontotta, özvegyi nyugdíjra akkor tarthat igényt; ha nem ment újból férjhez, ha a házasság felbontását kimondó ítéletből kétségtelenül kitűnik, hogy a házasságát kizárólag a férj hibájából kellett felbontani, és ha a férj tartásdíj fizetésére volt kötelezve.

Az a körülmény, hogy a férj halála öngyilkosság következtében állott be, az özvegyi nyugdíjra való igényre befolyással nincs.

47. §. Az 5. szakaszban felsorolt eseteken kívül özvegyi nyugdíjra nem tarthat igényt:

a) az a nő, aki nem magyar állampolgár;

b) az a nő, akit a bíróság jogerős ítélettel hivatalvesztésre ítelt, vagy akit a bíróság oly büntető cselekmény miatt ítelt el jogerősen szabadságvesztés-büntetésre, amellyel a közhivatalnak, vagy szolgálatnak elvesztése, mint törvény szerint következő hatály van egybekötve;

c) az a nő, akinek férjéről annak nyugalombahelyezése után kiderült, hogy még tényleges szolgálata alatt olyan cselekményt követett el, amely alapul szolgálhatott volna arra, hogy a szolgálat kötelékéből elbocsássák, s akinek férje ennél fogva nyugdíját a 38. szakasz 6. pontja értelmében elvesztette;

d) a végkielégített s az ezen országos nyugdíjintézet kötelékébe tartozó tanintézetek valamelyikénél új alkalmazást nem nyert alkalmazottnak özvegye még akkor sem, ha a férjnek beszámítható szolgálati ideje az öt évet meghaladta;

e) a nőalkalmazottnak özvegyen maradt férje,

A 46. szakasz 5. pontjában említett esetben, ha a volt férj halálakor igényjogosult özvegyet nem hagyott hátra, a nőt a teljes összegű özvegyi nyugdíj illeti meg; ha pedig a volt férj halálakor igényjogosult özvegyet is hagyott hátra, ez az özvegy és a 46. szakasz 5. pontjában említett nő vagy esetleg nők a törvényszerű özvegyi nyugdíjban egyenlő mértékben osztoznak. A 46. szakasz 5. pontjában említett nő részére megállapítandó özvegyi nyugdíj azonban — tekintet nélkül arra, hogy maradt-e hátra igényjogosult özvegy, vagy sem — nem haladhatja meg annak a tartásdíjnak az összegét, amelyet a volt férj tartozott fizetni. Ha a tartásdíjnak az összege kisebb, mint az özvegyi nyugdíjnak a 46. szakasz 5. pontjában említett nőt megillető hányada, a különbözetet az igényjogosult özvegy részére kell kiadni.

Az a nő, aki olyan alkalmazottnak ment nőül, akinek előbbi házasságát a bíróság jogerősen felbontotta, a teljes összegű özvegyi nyugdíjra csak akkor tarthat igényt, ha férjének korábbi neje részére, a 46. szakasz 5. pontja alapján, özvegyi nyugdíj nincs megállapítva, vagy ha az e nő részére megállapított özvegyi nyugdíjat bármely okból beszüntették.“

„50. §. Özvegyi nyugdíjat lehet engedélyezni a 28. szakasz értelmében nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati idő betöltése előtt a tényleges szolgálatban elhalt alkalmazott özvegye részére is abban az esetben, ha a férj életét minden kétséget kizárólag a szolgálat teljesítése közben, vagy a szolgálat teljesítéséből kifolyólag szenvedett baleset, vagy más hirtelen, időbelileg pontosan meghatározható, viszonylagosan rövid időszakon belül beállott rendkívüli esemény következtében vesztette el és ha a 46. szakasz *a), b), c)* és *d)* pontjaiban megkívánt feltételek megvannak.

Ez a határozmány az olyan alkalmazottak özvegyeire is kiterjed, akik a jelen törvény alapján beszámítható szolgálati idejüknek kezdetekor negyvenedik életévüket már betöltötték, stb.

51. §. Az özvegy az özvegyi nyugdíjból és a gyermekek részére engedélyezett nevelési járulékából nemcsak saját gyermekeit, hanem férjének korábbi házasságából származott gyermekeit is köteles a 61. szakaszban meghatározott életkor eléréséig eltartani és neveltetni.

Ha az özvegy ezt a kötelességét nem teljesíti, vagy ha a gyermekek bármely okból nem élnek az özvegygel közös háztartásban, a gyámhatóság elrendelheti, hogy a gyermekek nevelési járulékát, sőt esetleg az özvegyi nyugdíjnak egy részét is, — azonban legfeljebb egy harmadát, — a gyámhatóság által kirendelt gyám vagy gondnok kezeihez szolgáltatassá ki.

52. §. Az özvegy kérelmére a vallás- és közoktatásügyi miniszter megengedheti az özvegyi nyugdíjnak egy összegben való megváltását abban az esetben, ha a férj halálának napjától számítva legalább egy év már eltelt, ha az özvegy minden további igényéről lemond és ha az özvegy közhatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy korához és egészségi állapotához képest előreláthatólag legalább még két évig élélhet.

Olyan özvegy, akinek még nevelési járulék élvezetében álló, vagy a 61. szakaszban meghatározott életkort még el nem ért gyermeke van, özvegyi nyugdíjának megváltását csak a gyámhatóság jóváhagyásával kérheti.

Az özvegyi nyugdíjnak megváltását a vallás- és közoktatásügyi miniszter csak figyelmet érdemlő esetekben engedélyezheti, s a megváltási összeget esetről-esetre határozza meg.

A megváltási összeg a megváltandó özvegyi nyugdíjnak két évi összegénél nagyobb nem lehet.

A megváltott özvegyi nyugdíjat még akkor sem lehet újból folyósítani, ha az özvegy hajlandó lenne a megváltási összeget visszatéríteni, stb.“

„54. §. A már folyósított özvegyi nyugdíjat be kell szüntetni a következő esetekben: stb.

7. ha az özvegy közmegebotránkozást okozó erkölcstelen életet él;

8. ha az özvegy újból férjhez megy;

9. ha az özvegy nyugdíját az 52. szakasz értelmében megváltja;

10. ha az özvegy meghal, stb.“

„56. §. A jelen törvény értelmében ellátásra jogosító alkalmazásban állott s a tényleges szolgálatban elhalt alkalmazottnak olyan özvegye, akinek özvegyi nyugdíjra csak azért nincsen igénye, mert férje még nem töltötte be a 28. szakasz értelmében nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati idejét, ha egyébként a 46. szakasz *a)*, *b)*, *c)* és *d)* pontjaiban megkívánt feltételeket beigazolja, a férj által a tényleges szolgálatban utoljára élvezett beszámítható javadalmazás egy évi összegének egynegyedével felérő végkielégítésre tarthat igényt.

Ugyanilyen összegű végkielégítésre tarthat igényt a 46. szakasz 1. és 2. pontjai alatt említett özvegy abban az esetben, ha özvegyi nyugdíjra igénye még nincsen, s ha egyébként a 46. szakasz *c)* és *d)* pontjaiban megkívánt feltételeket beigazolja.

A nőalkalmazottnak özvegyen maradt férje végkielégítésre igényt nem tarthat.

57. §. stb. Annak a gyermeknek, aki az alkalmazottnak olyan házasságából származik, amelyet a bíróság utóbb jogerősen felbontott vagy érvénytelennek nyilvánított, nevelési járulékra igénye van, tekintet nélkül arra, hogy édes anyjának van-e igénye özvegyi nyugdíjra vagy nincs.

Nevelési járulékra igénye van az alkalmazott olyan gyermekének is, aki a házasság megszűnésének vagy érvénytelenné nyilvánításának napjától számított tíz hónapon belül születik, stb.

A nőalkalmazottak gyermeke elhalt anyja után csak akkor tarthat igényt nevelési járulékra, ha édesatyja már meghalt, vagy holtta nyilvánították, vagy teljesen vagyontalan és keresetképtelen stb.“

„59. §. stb. Ha az özvegyi nyugdíj a 47. szakasz értelmében több nő között oszlik meg, a nevelési járulék megállapításánál az özvegyi nyugdíjnak a 48. szakasz első bekezdése alapján járó egész összegét kell alapul venni.

A nőalkalmazott gyermekeit megillető nevelési járulék megállapításánál azt az összeget kell alapul venni, amely az ugyanolyan összegű beszámítható javadalmazás élvezetében állott férfialkalmazottnak özvegyét a 48. szakasz első bekezdése alapján özvegyi nyugdíj címén megilleti.

60. §. stb. Azok a szülőtlenné ítélt árvák, akiknek atyja is, anyja is a jelen törvény határeményai alá tartozó alkalmazott volt, abban az esetben, ha a nevelési járulékra már mind a két szülő után igényük lenne, a nevelési járulékra csak az egyik szülő után

tarthatnak igényt, még pedig arra a nevelési járulékra, amely reájuk nézve kedvezőbb.

61. §. Az alkalmazottak gyermekei huszonnégy éves koruk betöltéséig, vagy korábban bekövetkezett ellátásukig kapnak nevelési járulékot,

62. §. A nevelési járulékot atyátlan árváknál az anya kezeihez kell folyósítani abban az esetben, ha az anya özvegyi nyugdíjat is élvez. Minden más esetben a nevelési járulékot a gyermekek gyámjának, vagy gondnokának kezeihez kell folyósítani.

63. §. A már folyósított nevelési járulékot be keli szüntetni a következő esetekben: stb.

8. ha az árva közmegebotránkozást okozó erkölcstelen életet él;

9. ha a fiárva megnősül, vagy ha a leányárva férjhez megy; stb.,"

64. §. Az atyátlan, vagy anyátlan, vagy szülőtlén árvát ellátottaknak kell tekinteni a következő esetekben: stb,

2. ha az árva ünnepélyes fogadalmat tett szerzetesül, vagy ünnepélyes fogadalmat tett apácául kolostorba, vagy zárdába lép; stb.,"

„68. §. Eltűnt és fel nem található alkalmazott neje és gyermekei részére, — ha egyébként a törvényes feltételek megvannak, és ha az ellátás megállapítása az 5. szakasz szerint sem ütközik akadályba, — az özvegyeket és árvákat a jelen törvény határozmányai alapján megillető végkielégítést, özvegyi nyugdíjat és nevelési járulékot ideiglenesen addig kell utalványozni, amíg a férj, illetőleg atya elő nem kerül, vagy halála be nem bizonyul, vagy amíg őt a bíróság holttá nem nyilvánítja, hacsak az ellátást a jelen törvény határozmányai szerint már korábban nem kell beszüntetni.

A jelen szakasz alapján járó állandó ellátás megváltás tárgya nem lehet.

A jelen szakasz alapján ideiglenesen utalványozott ellátás visszatérítését akkor sem lehet követelni, ha a férj vagy atya később elő kerül.

69. §. Az özvegyi nyugdíjat, a nevelési járulékot, az özvegyeket és árvákat megillető végkielégítést, a 68. szakasz alapján utalványozható ellátásokat és a temetési járulékot csak a felvételükre jogosítottak kérelmére lehet megállapítani és folyósítani.

A kérelmet a 24. szakaszban meghatározott időponttól számított egy éven belül kell előterjeszteni, stb.,"

„94. §. Ha az alkalmazottnak, illetőleg az alkalmazott özvegyének, vagy gyermekének a jelen törvény alapján járó ellátást tévedésből alacsonyabb összeggel állapították meg, mint amennyi neki a jelen törvény szerint járna, az ellátásra igényjo-

gosultnak ez iránt benyújtandó bélyegmentes kérvénye alapján részére a különbözetet meg kell téríteni annyiban, amennyiben a tévesen megállapított ellátás esedékessé vált a s a kérvény benyújtásának időpontja között három évnél hosszabb idő nem telt el.

Ha az alkalmazottnak, illetőleg az alkalmazott özvegyének vagy gyermekének a jelen törvény alapján járó ellátását tévedésből magasabb összeggel állapították meg, mint amennyi neki a jelen törvény szerint járna, a téves megállapítást, amint arról az illetékes hatóság tudomást szerez, azonnal helyesbítenie kell, de a jóhiszeműleg felvett többlet megtérítését ezen országos nyugdíjintézet a múltra nézve nem követelheti,“

1914: XLL t.-c.

a becsület védelméről.

„6. §. Rágalmazás vagy becsületsértés miatt a 8., a 9., a 11. és a 12. §-ban felsorolt esetek kivételével magánindítvány alapján indítják meg a bűnvádi eljárást.

Ha sértett a magánindítvány megtétele előtt meghalt, előde, gyermeke, unokája, testvére és házastársa a magánindítványra jogosult, feltéve, hogy a magánindítvány előterjesztésének határideje (1878: V. t.-c. Btk. 112. §-a) a sértett életében nem járt le és elévülés (Btk, 106. §-a) a bűnvádi eljárást ki nem zárja.

Ha a sértés és annak elkövetője az előbbi bekezdésben említett jogosultnak még a sértett életében jutott tudomására, a Btk. 112. §-ában megszabott határidőt a sértett halálától kell számítani,“

„14. §. Ha az állítás, a híresztelés vagy a kifejezés a családi élet belső viszonyaira vonatkozik vagy a női becsületet támadja meg, vagy pedig oly bűncselekményre vonatkozik, amely csak magánindítványra üldözhető, a jogosult azonban nem terjesztett elő magánindítványt vagy azt visszavonta és erről a vádlott a bűncselekmény elkövetése idejében tudomással bírt: az állított vagy híresztelt tény, úgyszintén a valamely tényre közvetlenül utaló kifejezés valósága bizonyításának egyedül a vádlott indítványára és csak abban az esetben van helye, ha a vádlott igazolja, hogy az állítás a híresztelés, illetőleg a kifejezésnek használata és egyszersmind módjuk és alakjuk is, közérdeknek vagy jogos magánérdeknek megvédése céljából szükséges volt.“

„22. §. A meghalt embernek vagy emlékének meggyalázása vétség, amely az 1—5. §-ban foglalt megkülönböztetések szerint az ott meghatározott büntetéssel büntetendő,

23. §. A 22. §. alá eső vétség esetében rendszerint magánindítványra indítják meg a bűnvádi eljárást.

Magánindítványra azonban kizárólag az előd, a gyermek, az unoka, a testvér és a házastárs jogosult, stb.“

1914: L. t.-c. a háború
 esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott
 1912: LXIII. törvénycikknek és a hadiszolgálat-
 tasokról szóló 1912:LXVIII. törvénycikknek ki-
 egészítéséről.

„5. §. Ha a közegészségügyi, közéletmezési vagy közbizton-
 sági szempontból szükséges vagy egyéb közérdekű munka teljesí-
 tését másként, nevezetesen bér munkák alkalmazásával biztosítani
 nem lehet, a minisztérium felhatalmazásával a közigazgatási ha-
 tóság minden munkaképes egyént, aki 18, életévét meghaladta és
 50. életévét még nem töltötte be, járásának vagy lakóhelyéül
 szolgáló városnak és a szomszédos járásoknak vagy városoknak
 területén belül, nőket pedig csak lakóhelyükön vagy a szomszéd-
 os községek területén személyes szolgálat teljesítésére kötelez-
 het, a íogatos járműveknek és a személy- vagy teherszállításra
 alkalmas állatoknak birtokosait pedig arra kötelezheti, hogy jár-
 műveiket és állataikat fuvarozásra (szállításra) a járásnak vagy
 városnak és a szomszédos járásoknak vagy városoknak terüle-
 tén belül átengedjék.

Az előbbi bekezdésben meghatározott személyes szolgálá-
 tokra a fiatalabb egyéneket az idősebbek előtt kell igénybe venni.
 Nők csak akkor, ha ezzel családfentartói úgy erkölcsi, mint gaz-
 dasági kötelességeiktől el nem vonatnak és egyáltalán csak olyan
 munkák elvégzésére alkalmazhatók, amelyekre rendes foglalko-
 zásuknál fogva alkalmasak. A rendes foglalkozásra a lehetőségig
 férfiaknál is tekintettel kell lenni. stb.

6. §. A 4. §-ban említett üzemeknek használatra átengedé-
 séért, valamint az 5. §. alapján teljesített személyes szolgálá-
 tokért és egyéb szolgáltatásokért megfelelő térítés jár, melyet a

§. esetében a kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszter-
 rel és az érdekeit többi miniszterrel egyetértőleg állapít meg, az
 4. §. esetében pedig a minisztérium rendelettel szabályoz.

A térítéseket készpénzben kell kifizetni.

7. §. A közigazgatási hatóságok és községi előljárásságok
 vonakodás vagy mulasztás esetében a jelen fejezet rendelkezé-
 sei alapján igénybe vehető szolgáltatásokat kényszereszközök
 alkalmazásával is teljesíttethetik és evégből szükség esetében ka-
 tonai karhatalmat is igénybe vehetnek.

A kötelezettségek felől, ha vita vagy panasz merül fel, a
 közigazgatási hatóságok határoznak, legfelsőbb fokon a 4. §. ese-
 tében a kereskedelemügyi miniszter, más esetekben a belügymi-
 niszter dönt, még pedig az érdekelt miniszterrel egyetértőleg.
 A felelbezésnek halasztó hatálya nincsen, stb.“

*1914: LII. t.-c. az országos
 ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetéről szóló
 1908: XL. törvénycikk kiegészítése tárgyában.*

„3. §. Az elhalt intézeti tag nejének és törvényes (törvényesített) gyermekének járó ellátás a törvény erre vonatkozó rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával megilleti a jogosultat akkor is, ha az intézeti tag halálakor az ügyvédi lajstromból az agkori ellátás igénybevétele végett bejelentett lemondás alapján törölve volt; az ekként törölt intézeti tag azonban a nőt és a gyermeket megillető ellátási igényre tekintettel köteles az intézeti járulékokat az agkori ellátás élvezetének ideje alatt is fizetni, ha ellátásra igényjogosult neje vagy gyermeke van.

Az ügyvédi lajstromból az agkori ellátás igénybevétele végett történt törlést közvetlenül megelőző két éven belül kötött házasság az 1908: XL. t.-c. 15. §-ának második bekezdésében említett nőt nem jogosítja az ellátásra, valamint nincs jogosítva az ellátásra az ily törlés után kötött házasságból származó gyermek sem.

Ha az intézeti járulékok fizetésének az első bekezdésben meghatározott feltétele megszűnik, az agkori ellátást élvező volt intézeti tag a feltétel megszűnését követő év kezdetével a fizetés kötelezettsége alól felszabadul.

4. §. Ha az intézettől járó ellátás igénybevétele végett törölt intézeti tag magyar állampolgárságát elveszti, vagy ha őt intézeti tagságának ideje alatt elkövetett cselekmény miatt a büntető vagy a fegyelmi bíróság az ügyvédségtől elmozdításra ítéli, az intézeti tag ellátási igénye megszűnik akkor is, ha már meg volt állapítva. Különös méltánylást érdemlő okból azonban, ha az intézet vagyoni viszonyai megengedik és a volt intézeti tag vagyoni és családi körülményei indokolják, az intézet igazgatósága a volt intézeti tagot a már megnyílt ellátás élvezetében ilyenkor is egészen vagy részben meghagyhatja vagy az ellátás összegét a volt intézeti tag egyébként igényjogosult nejének vagy gyermekének juttathatja, stb.“

*1915: XV. t.-c. az 1915/16.
 költségvetési év első hat hónapjában viselendő
 közterhekről és fedezendő állami kiadásokról.*

„7. §. A minisztérium felhatalmaztatik, hogy a háború alatt vagy annak következtében rokkanttá vált s a katonaságnál a legénység állományába tartozott magyar állampolgárokat, valamint a háború alatt vagy annak következtében elesett, eltűnt vagy meghalt s a katonaságnál a legénység állományába tartozott magyar állampolgárok hátrahagyottait, ha hitelt érdemlőleg bebizonyítják, hogy a segélyre rászorultak, — amennyiben ez a kérdés időközben törvényhozási úton másképp nem rendeztetnék —

mindaddig, amíg a háború tart s a háború befejezése után is hat hónapon át, a törvényszerű katonai ellátásokon felül, az alábbiak szerint megállapított s előzetes havi részletekben fizetendő ideiglenes segélyekben részesíthesse.

A fentemlített rokkantak, illetőleg hátrahagyottak — tekintet nélkül a rokkantnak, illetőleg elesettnek, eltűntnek vagy meghaltnak katonai rendfokozatára — a következő ideiglenes segélyeket kapják:

1. évi 60 K segélyt az a rokkant, akinek keresőképessége korábbi foglalkozásában legalább 20, de kevesebb mint 50%-kai csökkent;

2. évi 120 K segélyt az a rokkant, akinek keresőképessége korábbi foglalkozásában 50—100%-ig csökkent,

3. évi 180 K segélyt az a rokkant, aki bármilyen munkára képtelen,

4. évi 60 K segélyt az 1., 2. vagy 3. pont szerint segélyben részesülő rokkantnak törvényes felesége,

5. évi 36 K segélyt az 1., vagy 2. pont szerint és évi 60 K segélyt a 3. pont szerint segélyben részesülő rokkantnak minden gyermeke, ha házasságon kívül született is, és pedig a figyermek a tizenhatodik, a leánygyermek a tizennegyedik életév betöltéséig,

6. évi 60 K segélyt az 1., 2. vagy 3. pont szerint segélyben részesülő rokkantnak édes apja, anyja, nagyapja és nagyanyja, ezeknek a családtagoknak a segélye azonban együttvéve évi 120 koronánál több nem lehet,

7. évi 120 K segélyt az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) az özvegye,

8. évi 12 K segélyt az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) minden törvényes vagy törvényesített atyátlan árvája és pedig a fiárvák a tizenhatodik, a leányárvák a tizennegyedik életév betöltéséig, stb.“

1915: XVIII. t.-c.

a hazaárulók vagyoni felelősségéről.

„1. §. Akit háború idejében (1912: LXIII. t.-c. 13. és 28. §.) az a nyomatékos gyanú terhel, hogy az ellenséghez pártolt és azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy másnemű szolgálattal támogatta, vagy evégből ellenséges csapathoz csatlakozott, vagy önként ellenséges területre távozott, annak belföldön található ingó és ingatlan vagyonára az állam igényének (2. §.) biztosítása végett a kir. ügyészség indítványára, akár a polgári, akár a katonai büntetőbírótság hatáskörébe tartozik az elkövetett bűncselekmény miatt a bűnvádi eljárás azonnal, — a veszély igazolására nélkül is — a végrehajtási törvénynek megfelelő zárlatot

kell elrendelni. Az ily *zárlatot* az igazságügyminiszter által *külön* kijelölendő vizsgálóbíró rendeli el..

Az 1. bekezdésben említett zárlat elrendelésének, foganatosításának és feloldásának részletes szabályait, — tekintettel a terhelt házastársának a házassági vagyoni jogból folyó törvényes igényeire és a terhelttel szemben a törvéynél fogva eltartásra jogosultak tartására is, addig is, míg törvényhozási úton szabályozható nem lesz, — a minisztérium rendelettel állapítja meg.“

*1915: XXII. t.-c. a közszolgálati
alkalmazottak háborús segélyéről.*

„1. §. A közszolgálati alkalmazottaknak a háború hosszú tartama folytán szükségessé váló segélyezésére 87,000.000 K rendkívüli hitel bocsátatik a pénztári készletekből a kormány rendelkezésére.

Ebből az összegből a kormány által már engedélyezett rendkívüli segélyeken felül az alábbi határozmányok szerint egyszeri segély engedélyezendő az alatt felsorolt azoknak az alkalmazottaknak, akik 1916. évi január 1-én a tényleges szolgálat kötelékébe tartoznak és illetményeiknek egészen vagy részben tényleg élvezetében is vannak, és pedig: stb.

a) Az állami gazdasági szaktanítóknak és szaktanítónőknek. Az állami elemi népiskoláknál, továbbá a pénzügyi és a földművelésügyi minisztériumok által fenntartott vagy segélyezett kincstári elemi iskoláknál és a m. kir. államvasutak által fenntartott iskoláknál alkalmazott tanítóknak és tanítónőknek, stb.

b) Az állami, valamint az 1913. évi XL. t.-c. alapján állami fizetéskiegészítésben részesülő községi és hitfelekezeti óvónőknek. Az állami kezelőknek és kezelőnőknek. A m. kir. posta-, távírda- és távbeszélőnél alkalmazott kezelőnőknek. Az állami hivatalokban, intézeteknél és vállalatoknál, továbbá a vármegyék-nél és a vármegyei közkórházaknál, valamint az állami vasgyáraknál és az állami kőszénbányászatnál alkalmazott díjnokoknak, stb.

d) Az 1913. évi XVI. t.-c. alapján állami fizetéskiegészítésben részesülő községi és hitfelekezeti elemi népiskolai tanítóknak és tanítónőknek, stb.“

1916: XVIII. t.-c.

a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra
bevonult tanítóknak és nevelőknek,
valamint azok özvegyeinek és árváinak
kivételes ellátása tárgyában.

„1. §. Az 1875. évi XXXII. és 1891. évi XLIII. t.-cikkek hatálya alá tartozó azt a tanítót (nevelőt), aki a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult és a katonai szolgálat

tartama alatt, vagy annak következtében tizedik beszámítható szolgálati évének betöltése előtt tanítói (nevelői) szolgálatra képzelenné vált, elhalt, vagy eltűnt és fel nem található, úgy a saját, mint hozzátartozóinak ellátási igénye szempontjából olyannak kell tekinteni, mintha nyugdíjba beszámítható tíz szolgálati évét betöltötte volna.

Az eltűnt és fel nem található tanító (nevelő) nejét és gyermekeit az első bekezdés értelmében megillető ellátást ideiglenesen kell utalványozni mindaddig, amíg a férj, illetőleg atya elő nem kerül, vagy halála be nem bizonyul, vagy törvényesen holtta nem nyilvánították.

2. §. A hadjáratban résztvett, valamint a hadifogságba esett tanítók (nevelők) ellátásának megállapításánál hadi év hozzászámításának van helye a katonai egyének ellátását szabályozó törvény erre vonatkozó határozmányainak megfelelő módon.

3. §. A jelen törvény az 1914. évi augusztus hó 1-ével kezdődő hatállyal azonnal életbe lép és végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bíztatik meg.“

*1916: XXVII. t.-c. a bélyeg- és
illetékekre vonatkozó törvények és szabályok
némely rendelkezésének módosításáról.*

///. Fejezet.

*A háborúban elesettek hagyatékainak
illetékkedvezményéről.*

„11. §. Katonai szolgálatot teljesítő személyeknek hagyatékai az azok után járó illetékek szempontjából az alábbi kedvezményben részesülnek:

1. ha az örökgyógyó a háborúban elesett, vagy

2. ha a háborúban szenvedett sebesülés vagy a katonai szolgálat folyamán szerzett betegség közvetlen következményei folytán meghalt,

3. ha az örökgyógyó a háborúban eltűnt és holtta nyilvánított,

a törvényes, természetes, mostoha és örökbefogadott gyermekek és ezek utódai, továbbá a házastárs és a felmenők örökösödése eseteiben:

a) illetékmentesek azok a hagyatékok, amelyeknek tiszta értéke 20.000 K-t nem halad meg,

b) 20.000 K-tól 50.000 K-ig terjedő tiszta érték esetén az illetéki díjjegyzékben megállapított örökösödési és átruházási illetékeknek egynegyede,

c) 50.000 K-án felüli, de 100.000 K-t meg nem haladó tiszta értékű hagyatékok után ezeknek az illetékeknek fele fizetendő.

Az első bekezdésben felsorolt körülményeket annak kell iga-

zólnia, aki a kedvezményekre igényt tart. A további eljárást a pénzügyminiszter rendeletileg szabályozza.

Az első bekezdés 2. pontjának eseteiben illetékkedvezményeknek nincsen helye, ha örökhagyó a békekötés napjától számítandó hat hó eltelte után halt meg; azt a napot, amelytől ezt a határidőt számítani kell, a pénzügyminiszter hirdetmény útján teszi közzé, stb.“

„13. §. Azoknak a katonai személyeknek hagyatékaival szemben, akik az 1914. augusztus hó 1-től a jelen törvény életbelépte napjáig terjedő időben haltak el s akiknek hagyatéka után az illeték a jelen törvény életbelépte előtt már kiszabott, az érdekelt felek kérelmére a III. fejezet értelmében járó kedvezmény a kivetés helyesbítése útján érvényesítendő.“

IV. Károly király uralkodása alatt hozott törvények:

1917: V. t.-c. a meg-

koronázott Királyné Ő Felsége részére koronázási ajándék felajánlásáról.

„Az ország főrendei és képviselői Zita Királyné Ő Felsége szerencsésen végbement ünnepélyes megkoronáztatásának emléket megörökíteni és mély hódolatukat tanúsítani kívánván: a Királyné Ő Felségének koronázási ajándékot ajánlottak fel, remélve, hogy Ő Felsége azt szokott kegyességével fogadja.“

1917: IX. t.-c. az 1917/18. költségvetési év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról.

„6. §. Az 1915. évi XV. törvénycikk 7. §-ának 8., 9., 10. és 11. pontjai 1917. évi szept. hó végével hatályon kívül helyezettnek s helyettük az alábbi rendelkezések lépnek hatályba:

A háború alatt vagy annak következtében elesett, eltűnt vagy meghalt s a katonaságnál a legénység állományába tartozott magyar állampolgárok gyermekei részére a törvényszerű katonai ellátásokon felül, az idézett törvénycikk 7. §-ában megálapított feltételek és módozatok mellett és az ott megjelölt időtartamra engedélyezhető ideiglenes évi segélyek 1917. évi okt. hó 1-jétől kezdődő hatállyal a következőképp állapítatnak meg:

a) évi 96 K segély az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) minden törvényes vagy törvényesített atyátlan árvája részére és pedig a fiárvánknál a tizenhatodik, a leányárvánknál a tizennegyedik életév betöltéséig;

b) egyenként évi 192 K segély az elesettnek (eltűntnek, meghaltnak) törvényes vagy törvényesített szülőtlén árvája részére, ha csak egy vagy két ilyen árva maradt hátra és egyenként évi 132 K segély, ha kettőnél több ilyen árva maradt hátra és pedig

a fiárváknál a tizenhatodik, a leányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig;

c) évi 144 K segély az elesettnek (eltűntnek, meghaltak) minden házasságon kívül született árvája részére abban az esetben, ha az elesettnek (eltűntnek, meghaltak) özvegye katonai özvegyi nyugdíjat és az 1915. évi XV. törvénycikk 7. §-ának 7. pontja szerint segélyt kap és pedig a fiárváknál a tizenhatodik, a leányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig;

d) egyenkint évi 264 K segély az elesettnek (eltűntnek, meghaltak) házasságon kívül született és a c) pont alá nem eső olyan árvái részére, akiket az elesett (eltűnt, meghalt) tartott el, ha csak egy vagy két ilyen árva maradt hátra és egyenkint évi 204 K segély, ha kettőnél több ilyen árva maradt hátra és pedig a fiárváknál a tizenhatodik, a leányárváknál a tizennegyedik életév betöltéséig.“

„9. §. Felhatalmaztatik a kormány, hogy az 1917. évre rendeleti utón megállapítandó egyszeri segélyeket engedélyezhessen az állami és vármegyei nyugdíjasok, az állami és vármegyei alkalmazottak özvegyei és szülőtlén árvái, az 1848/49-iki honvéd nyugdíjasok és az 1848/49-iki honvédeknek nyugdíjban részesülő özvegyei részére, továbbá mindazoknak a nyugdíjasoknak, özvegyeknek és szülőtlén árváknak is, akik az országos tanári nyugdíjintézet, az országos tanítói nyugdíj- és gyámintézet, a m. kir. államvasutak nyugdíjintézete vagy nyugbérpénztára, a községi és körorvosok nyugdíjintézete vagy valamely törvényhatósági vagy községi nyugdíjalap (nyugdíjintézet) terhére állandó ellátást (nyugdíjat, nyugbért, özvegyi nyugdíjat, özvegyi segélypénzt, nevelési pótlékot, árvasegélypénzt, gyermeksegélyt) élveznek.“

1917: XV. t.-c. a közszolgálati alkalmazottak újabb háborús segélyéről.

„2. §. Az újabb háborús segélyben részesítendők:

I. stb. 7. az állami mezőgazdasági népiskolai szaktanítók és szaktanítónők;

8. az állami elemi népiskolai tanítók és tanítónők, valamint a kincstári elemi iskoláknál alkalmazott tanítók és tanítónők;

9. az állami polgári iskolai és elemi iskolai tanító- és tanítónőképző intézeteknél évi fizetés mellett alkalmazott nevelők és nevelőnők; stb.

13. az állami polgári iskolai és elemi iskolai tanító- és tanítónőképző intézeteknél és az állami polgári iskoláknál évi díj vagy havidíj mellett alkalmazott megbízott tanárok, tanítók és tanítónők; stb.

16. az állami óvónők; stb.

34. az állami fizetésekiegészítésben részesülő tanerőkkel működő községi, hitfelekezeti, társulati és egyesületi polgári iskolák

rendes, segéd- és megbízott tanítói és tanítónői, amennyiben a fizetéskiegészítő államsegélyhez kötött összes feltételeknek megfelelnek.

II. stb. 2. az 1913: XVI. törvénycikk alapján fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő községi és hitfelekezeti elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók és tanítónők, amennyiben a fizetéskiegészítő államsegélyhez kötött összes feltételeknek megfelelnek; stb.

7. az 1913: XL. törvénycikk alapján fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő községi, hitfelekezeti, társulati és egyesületi óvodáknál alkalmazott rendes óvónők, amennyiben a fizetéskiegészítő államsegélyhez kötött összes feltételeknek megfelelnek; stb.

11, az állami, valamint a fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő községi, hitfelekezeti, társulati és egyesületi állandó menedékházaknál állandóan alkalmazott és törvényesen képesített menedékházvezetők; stb.,"

1918: XL t.-c.

a vagyonátruházási illetékről.

„1. §. Minden vagyonátruházás, vonatkozzék az ingó vagy ingatlan dolgokra, történjék az élők között vagy haláleset folytán, s visszteherrel vagy anélkül, ennek a törvénynek rendelkezései szerint illeték alá esik.

2. §. Alapelvek,

Az öröklési illeték tárgya a haláleset folytán bekövetkezett: vagyonszerzés, nevezetesen: stb.

5. A házassági szerződésen alapuló szerzések, ha a vagyonátruházás az egyik házastárs halálával lép hatályba (pl. hitbér, özvegyi tartás, elengedése a hozomány visszafizetésének) stb.

3. §. Hozomány, közszerzemény.

A nő hozománya nem tartozik a férj hagyatékához. Ha azonban a hagyatékkal össze volna vegyítve, az özvegy igényének igazolása esetén, mint a hagyatékkal szemben fennálló követelés érvényesíthető.

Ha az örökagyó túlélő házastársa közszerzeményi igény támasztására jogosult, az ennek az igénynek kielégítése végett a közös vagyontárgyakból természetben kiadott vagyontárgyak a hagyatékhoz nem számíthatók. Ha a közszerzeményi követelést készpénzzel elégítik ki, ezt, mint a hagyatékot terhelő adósságot kell számbavenni."

//. Cím.

Mentességek,

„19. §. Mentességek az öröklési és ajándékozási illetékek alól.

Az öröklési és ajándékozási illeték alól mentesek:

1. A király és a királyné a reájuk szálló ingó örökségek után; úgyszintén a királynak és a királyi ház más tagjának hagyatékából származó ingó hagyaték, amennyiben az a királyi család más tagjára száll át. stb.

20. §. Kedvezmények a háborúban résztvettek hagyatékaira.

Ha az örökhagyó a háború folyama alatt katonai szolgálót teljesített és a háborúban esett el, továbbá ha a háborúban szenvedett sebesülés vagy a katonai szolgálat folyamán szerzett betegség közvetlen következményei folytán halt meg, végül ha a háborúban tűnt el és holtta nyilvánított, hagyatéka után a törvényes, törvényesített, természetes, mostoha és örökbefogadott gyermekei és ezek utódai, továbbá a házastársa és felmenői;

a) illetékmentesek, ha a hagyaték tiszta értéke 20.000 K-nál nem több,

b) az ebben a törvényben megszabott öröklési illeték negyedrészt fizetik akkor, ha a hagyaték értéke 20.000 K-nál több, de 50.000 K-t nem halad meg.

c) végül a b) pontban említett illeték felét fizetik, ha a hagyaték tiszta értéke 50.000 K-nál több, de 100.000 K-nál kevesebb.

A mentességre vagy illeték mérséklésére igényt adó körülményeket annak kell igazolnia, aki a kedvezményekre igényt tart. Az eljárást a pénzügyminiszter rendelettel szabályozza.

A kedvezménynek nincs helye, ha az örökhagyó a háborúban szenvedett sebesülés vagy a katonai szolgálat folyamán szerzett betegség közvetlen következményei folytán a békekötéstől számított hat hónap eltelte után halt meg; azt a napot, amelytől ezt a határidőt számítani kell, a pénzügyminiszter hirdetmény útján fogja közzétenni, stb.“

IX. Cím.

A visszterhes átruházások egyes nemeire vonatkozó különös szabályok.

„73. §. A közszerzeményi igény kielégítése.

Ha az örökhagyó túlélő házastársa közszerzeményi igényének kielégítése fejében ingatlant kap, tulajdonjogának ezen a címen való bekebelezése után 2% *illetéket* tartozik fizetni.

A közszerzeményi igénynek még a házasság tartama alatt vagy annak felbontása folytán való kielégítése ugyanezen illeték alá esnek/’

1918: XVII. t.-c.

az országgyűlési képviselők választásáról.

„1. §. Országgyűlési képviselőválasztójoga van minden férfinak, aki életének huszonnegyedik évét betöltötte, magyar állam-

polgár, a magyar államnyelven vagy más hazai élő nyelven (4. §.) írni-olvasni tud, állandó lakóhellyel bír (5. §.) és ezenfelül a 2. §-ban felsorolt különös kellékek valamelyikének (jogcím) megfelel.“

„11. §. A választójogból ki van zárva: stb.

6. aki, vagy akinek vele közös háztartásban élő házastársa bordély üzletet tart; stb.“

„14. §. Országgyűlési képviselővé választható az, akinek a választás időpontjában választójoga van és a 11. §-ban, továbbá a 15. vagy a 16. §-ban említett valamelyik kizáró ok alá nem esik, ha életének huszonnegyedik évét betöltötte és a magyar államnyelvet szóban és írásban bírja.

Az, aki az 1. bekezdésben meghatározott kellékeknek megfelel, választható akkor is, ha a választók névjegyzékébe nincs felvéve.“

*1918: XXII. t.-c. a közszolgálati
alkalmazottak és a nyugdíjasok hivatali
járandóságait terhelő tartozások rendezéséről
és hitelszükségeiknek kielégítéséről.*

„8. §. A jelen törvény nem érinti azokat a különös jogszabályokat, amelyek megengedik, hogy hivatali járandóságok tartozásokra, ideértve a nyilvános betegápolási költségeket (1898. évi XXI. t.-c), továbbá a közszolgálati viszonyból származó tartozásokra igénybevétesse, úgy, hogy az említett tartozások okából a hivatali járandóságok a fennálló jogszabályok által megengedett mértékben és módokon továbbra is igénybevehetők.

Egyébként a jelen törvény hatálya alá eső közszolgálati alkalmazottak és nyugdíjasok hivatali járandóságaiból (1. §. 2-ik bekezdés) csak a következő követelések tekintetében lehet kielégítést keresni, illetőleg e járandóságokra végrehajtás, engedményezés vagy elzáróztatás útján vagy más módon jogokat szerezni:

1. Az adós feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető, valamint a törvénytelen gyermek javára megállapított tartás iránti követelések a végrehajtási jogszabályok korlátai között ezentúl is érvényesíthetők, stb.“

Magyarország Nemzeti Tanácsának az 1918. évben hozott néphatározata folytán a népkormány a következő idevonatkozó néptörvényeiket alkotta:

*1918: I. Néptörvény,
a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról,*

„1. §. Nemzetgyűlési választójoga van minden férfinak, aki életének huszonnegyedik évét betöltötte és legalább hat év óta magyar állampolgár.

Nemzetgyűlési választójoga van minden nőnek, aki életének huszonnegyedik évét betöltötte, legalább hat év óta magyar állampolgár és bármely hazai élőnyelven írni-olvasni tud.

2. §. A nemzetgyűlés tagjává választható az, akinek a választás időpontjában választójoga van, ha életének huszonegyedik évét betöltötte.

3. §. A választójogból ki van zárva: stb.

4. aki üzleténél vagy foglalkozásánál fogva erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt áll.“

„7. §. Törvényhatósági és községi választójoga van minden férfinak, aki életének huszonegyedik évét betöltötte, legalább hat év óta magyar állampolgár és legalább fél éve ugyanazon községben lakik, vagy ott lakása van.

Törvényhatósági és községi választójoga van minden nőnek, aki életének huszonegyedik évét betöltötte, legalább hat év óta magyar állampolgár, bármely hazai élőnyelven írni-olvasni tud és legalább fél év óta ugyanabban a községben lakik, vagy ott lakása van.

A 2—6. és 8. §-ban foglalt rendelkezések kiterjednek a törvényhatósági és községi választójogra is.“

1918: III. Néptörvény
a nép esküdtbíráskodásáról.

„1. §. A büntetőbíráskodást fontosabb ügyekben esküdtbíróság gyakorolja.

Sajtó útján elkövetett, valamint politikai bűncselekmények felett minden esetben esküdtbíróság ítél.

Hazaárulás vádja esetében a perbefogás kérdésében is esküdtek határoznak.

Esküdtbíró lehet mindenki, akit községi választójog illet.“

1918: IV. Néptörvény
a munkaügyi és népjóléti igazgatásról.

„1. §. A Magyar Népköztársaság munkaügyi és népjóléti igazgatása élén a munkaügyi és népjóléti miniszter áll, aki a népkormány tagja.

2. §. A munkaügyi és népjóléti miniszter hatáskörébe tartozik a munkaügy egész terjedelmében az összes termelési és foglalkozási ágakra nézve, továbbá a munkásbiztosítás és általában a kisebb jövedelmű néposztályok biztosításának ügye, a közegészségügy, a gyermekvédelem, a lakásügy, a zálogházi ügy, a közsegélyezés ügye, a hadigondozás, nevezetesen a hadirokkantak, a hadiárvak és a hadiözvegyek gondozásának ügye, a munkaügyi és népjóléti statisztika. Ezt a hatáskört a kormány rendelettel kiegészítheti, stb.

1918: VIII. Néptörvény

az elemi népiskolai tanítóknak és tanítónőknek, a kisebb képesítésű gazdasági szaktanítóknak (szaktanítónőknek), továbbá az óvónőknek az állami tisztviselői fizetésosztályokba való sorolása, valamint illetmény- és nyugdíjügyi viszonyainak rendezéséről.

„1. §. Az állami elemi népiskolai tanítók és tanítónők, továbbá a kisebb képesítésű gazdasági szaktanítók és szaktanítónők az állami tisztviselőkre érvényes VIII—XI., az állami kisdédvónók pedig a X—XI. fizetési osztályba soroztának be.

2. §. Az első szakaszban felsoroltak az ott említett fizetési osztályokba a következő arányszámok szerint sorolandók: az állami elemi népiskolai tanítók és tanítónők, továbbá a kisebb képesítésű gazdasági szaktanítók, illetve szaktanítónők létszámának 20 százaléka a VIII., 30 százaléka a IX., 30 százaléka a X. és 20 százaléka a XI. fizetési osztályba, az állami kisdédvónók létszámának 50 százaléka a X, és 50 százaléka a XI. fizetési osztályba jut.

Az állami elemi népiskolai tanítók és tanítónők 1200 koronás, valamint az állami kisdédvónók 1100 és 1200 koronás kezdő fizetési a főntiekhez

képezt megszűnnek és az ezidőszerint ezekben a fizetésekben állók azonnal a XI. fizetési osztályba nevezendők ki,

3. §. Az állami elemi népiskolai tanítók és tanítónők, továbbá a kisebb képesítésű gazdasági szaktanítók és szaktanítónők a részükre az 1. és 2. szakaszokban megállapított fizetési osztályok közül az alacsonyabb fizetési osztályokban legfőljebb 9—9 évet kötelesek eltölteni és ezen idő eltelte után a részükre megállapított magasabb fizetési osztályba nevezendők ki még akkor is, ha ezen intézkedés által az illető ágazat részére a 2. szakaszban megállapított százalékos arány túlléptetné; viszont a részükre megállapított legmagasabb fizetési osztályban szolgálatuk végéig megmaradnak.

Az itt megnevezett tanítók és tanítónők a 4. szakaszban körülírt összszolgálati idejük alapulvételével azonnal a megfelelő fizetési osztály megfelelő fokozatába helyezendők.

Ez a határozmány az óvónőkre nem vonatkozik, akik a beszámítható összszolgálatuk alapulvételével megállapítandó sorrendben csak a részükre a X. fizetési osztályban szervezett 50%-os létszámban bekövetkezendő üreseések erejéig léphetnek elő.”

„5. §. Az 1913. évi XVI. t.-c. hatálya alá tartozó nem állami elemi népiskolai tanítók (tanítónők) és az 1913. évi XL. t.-c. hatálya alá tartozó nem állami óvónők a fizeteskiegészítési államségély szempontjából ugyanolyan mérvben és ugyanazon elvek szerint léptetendők elő, mint az állami elemi népiskolai tanítók és óvónők. Létszámuk tehát ugyanolyan arányban osztandó be, ugyanazon fizetési osztályokba, amiként azt a 2. szakasz az állami elemi népiskolai tanítók és állami óvónők részére megállapítja,

A 3. és 4. szakaszokban foglalt határozmányok a nem állami elemi népiskolai tanítókra és tanítónőkre, illetve nem állami óvónőkre is kiterjednek.”

„11. §. Külön rendelet fogja szabályozni az állami és nem állami tanítók, tanítónők, valamint az óvónők nyugdíjügyeit azon elv alapján, hogy az állami és nem állami tanítók, tanítónők, valamint az óvónők teljesen egyenlő elbánásban részesüljenek az állami alkalmazottakkal.”

1918: IX. Néptörvény
a munkaügyi bíraskodásról.

„1. §. A munkaügyi bíróság hatáskörébe tartoznak, tekintet nélkül tárgyuk értékére, azok a perek, amelyek magánjogi szolgálati szerződés alapján szolgálati viszonyban álló munkaadó és munkavállaló (munkás, kereskedősegéd, magántisztviselő, gazdasági cseléd, házi cseléd stb.) közt, úgyszintén ugyanegy üzemben szolgálati jogviszonyban álló munkavállalók közt a szolgálati szerződésből felmerülnek, stb.”

„4. §. Munkaügyi bíróság a járásbíróság. Az a járásbíróság, amelynek székhelyén munkásbiztosítási bíróság van, ülnökök közreműködésével jár el. stb.”

„11. §. Munkaadói és alkalmazotti szakegyesület (testület) ülnökké csak oly egyént jelenthet be, aki magyar honos, huszonegyedik életévét betöltötte, atyai hatalom, gyámság, gondnokság, vagy csőd, úgyszintén szabadságvesztésbüntetés végrehajtása, vagy hivatalvesztés, vagy politikai jogai gyakorlatának felfüggesztését kimondó jogerős ítélet hatálya alatt nem áll, sem hamis tanúzás, hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt büntetve nem volt.

Az előbbi bekezdés korlátai közt nő is kijelölhető ülnökké.”

Ezek a néptörvények az „Országos Törvénytar”-ból az 1920. évi február hó 29-én kihirdetett 1920: I. t.-c. 9. §-a szerint töröltettek, mely törvénycikket a nemzetgyűlés alkotta, mely az 1920: II. t.-cikkből nagybányai Horthy Miklós úrnak kormányzóvá történt megválasztását állapítja meg.

Nagybányai Horthy Miklós, Magyarország főméltóságú kormányzó urának kormányzása alatt a következő idevonatkozó törvénycikkeket hozta a nemzetgyűlés:

1920: I. t.-c.

az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről.

„Stb. Alkotmányunk alapelveinek megfelelően az 1919. évi augusztus hó 7. napja óta alakult ideiglenes kormányok a nemzethez fordultak, hogy a nőkre is kiterjedő általános, titkos, egyenlő, közvetlen és kötelező választójog alapján válassza meg az akaratának képviselőit hivatott nemzetgyűlést.

A nemzetgyűlési képviselőválasztások ennek folytán az ország minden részeiben megtartatván, amelyekben a választást elengedhetetlenül megvalósítani lehetetlenül nem tette, a megválasztott nemzetgyűlési képviselők az 1920. évi február hó 16. napján Budapesten az országgyűlés képviselőházának helyiségeiben egybeültek és nemzetgyűléssé alakultak, stb.“

1920: IX. t.-c.

a székesfővárosi törvényhatósági bizottság újjalakításáról.

„5. §. A jelen törvény korlátai között törvényhatósági választójoga van mindenkinek, akit az 5985/1919. M. E. számú rendelet értelmében nemzetgyűlési választójog illetett meg.

Megjegyzés. A magyar kormány 1919. évi 5985. M. E. számú rendelete 1. §-ának második és harmadik bekezdése így szól: „Nemzetgyűlési választójoga van minden nőnek, aki legalább hat év óta magyar állampolgár, életének huszonnegyedik évét betöltötte, és bármely hazai élőnyelven írni-olvasni tud, ha legalább fél év óta ugyanabban a községben lakik, vagy ott lakása van.

Az előbbi bekezdésben megkívánt félévi egyhelybenlakás megszakításának nem tekinthető, ha az állandó lakóhely elhagyása beigazolhatóan a rendkívüli viszonyok kényszere folytán történt. A félévi egyhelybenlakás kelletének kimutatása alól a közalkalmazottak általában fel vannak mentve.“

Ezen rendelet 2. §-a így szól: „A nemzetgyűlés tagjává választható az, akinek a választás időpontjában nemzetgyűlési választójoga van, ha életének harmincadik évét betöltötte.“

Végül ezen rendelet 7. §-a kimondja, hogy az 1—5. §-ok rendelkezései irányadók a törvényhatósági és községi választójogra is.

„8. §. A törvényhatósági bizottság tagjává az választható, akinek a választás időpontjában törvényhatósági választójoga van, ha életének 30. évét betöltötte, ha legalább 1914. július 1. óta budapesti lakos és ha legalább 10 év óta magyar állampolgár.“

1920: XI. t.-c. az állami,

államvasuti és vármegyei tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra vonatkozó egyes intézkedésekről.

„7. §. Stb. Felhatalmaztatik a kormány, hogy az előző bekezdésben említett tisztviselőket, alkalmazottakat, nyugdíjasokat, özvegyeket és árvákat a lehetőséghez képest az 1920. évi július—december hónapokban is részesíthesse kedvezményes áru

élelmiszerben és tüzelőanyagban, továbbá, hogy ugyanezeknek mérsékelt árú ruházati és lábbeli cikkekkel való ellátásáról, valamint olyan étkezdek létesítéséről a lehetőséghez képest gondoskodhassék, amelyekben az illetők a kedvezményes árú élelmiszer és tüzelőanyag megfelelő része ellenében mérsékelt árú ebédet és vacsorát kaphatnak.“

1920: XVIII. t.-c.

a mezőgazdasági érdekképviseletről.

„2. §. Minden mezőgazdasági bizottság választott és hivatalból való tagokból áll.“

„5. §. A választói jogot a választásra jogosultak közül a 24 évet betöltött magyar állampolgár férfiak, ha községi választói jogot gyakorolhatnak, személyesen, a birtokos, haszonélvező és haszonbérletársak, testületek és általában a jogi személyek, továbbá a teljeskorú nők és azok, akik a községi választói jog gyakorlásából ki vannak zárva, meghatalmazott útján gyakorolják. Ugyancsak meghatalmazott útján szavazhatnak azok is, akik nem laknak állandóan a községben.

Meghatalmazás csak 24 évet betöltött olyan férfinak adható, aki a községben lakik, politikai jogai birtokában van és a jelen törvény alapján választói jogot személyesen gyakorolhat, stb.“

„7. §. Községi (városi) mezőgazdasági bizottsági taggá választható minden 24 évet betöltött magyar állampolgár férfi, akinek a jelen törvény értelmében választójoga van. stb.“

1920: XXVI. t.-c. a vagyon, .

az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről.

„1. §. A bíróság az alább felsorolt büntettek és vétségek eseteiben a kiszabott szabadságvesztésbüntetés mellett, vagy amennyiben az illető esetben két évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést tartana kiszabandónak, e büntetés helyett a férfinemhez tartozó elítéltet botbüntetésre ítélni, ha úgy találja, hogy tekintettel az eset összes körülményeire, különösen a cselekmény elkövetésében megnyilvánuló megátalkodottságára, durva erőszakosságára, mértéktelen nyereszkeségi vágyára vagy a mások érdekei iránti lelketlen érzéketlenségére, a büntetés célja az illető törvényben meghatározott büntetés alkalmazásával el nem érhető.

Botbüntetést csak a következő büntettek és vétségek eseteiben lehet alkalmazni:

a szemérem elleni büntetteknek a Btk. 232., 233., 235., 236., 237., 245. és 247. §-ában, továbbá az 1908: XXXVI. törvénycikk (Büntető-novella, rövidítve: Bn.) 44. és 45. §-ában meghatározott eseteiben; stb.“

„9. §. A jelen törvény kihirdetésének napján életbe lép.

Hatálya — a 7. és a 8. §. rendelkezéseit kivéve — az életbelépéstől számított egy év elteltével megszűnik, stb.“

1920: XXXIV. t.-c.

a vagyónátruházási illetékekről.

„67. §. 3. Ha az özvegyi haszonélvezet amiatt szűnik meg, hogy az özvegy újból férjhez megy, a haszonélvezet után kiszabott illetéket a haszonélvezet tényleges időtartamának megfelelően helyesbíteni kell. stb.

68. §. Általános elvek.

Az öröklési illeték tárgya a haláleset folytán bekövetkezett vagyonszerzés, *nevezetesen*: stb.

3. A házassági szerződéseken alapuló szerzések, ha a vagyónátruházás az egyik házastárs halálával lép hatályba (pl. hitbér, özvegyi tartás, elengedése a hozomány visszafizetésének), stb.“

„70. §. Hozomány, közszerzemény.

A nő hozománya nem tartozik a férj hagyatékához. Ha azonban a hagyatékkal össze volna vegyítve, az özvegy igényének igazolása esetén, mint a hagyatékkal szemben fennálló követelés érvényesíthető.

Ha az örökhagyó túlélő házastársa közszerzeményi igény támasztására jogosult, az ennek az igénynek kielégítése végett a közös vagyontárgyakból természetben kiadott vagyontárgyak a hagyatékhoz nem számíthatók. Ha a közszerzeményi követelést készpénzzel elégítik ki, ezt, mint a hagyatékot terhelő adósságot kell számba venni.“

„111. §. A közszerzeményi igény kielégítése.

Ha az örökhagyó túlélő házastársa közszerzeményi igényének kielégítése fejében ingatlant kap, amely szerzés után öröklési illetéket nem fizet, ingatlan vagyónátruházási illeték fejében az ingatlan értéke után 2%-ot tartozik fizetni.

A közszerzeményi igénynek még a házasság tartama alatt vagy annak felbontása folytán ingatlannal való kielégítése ugyanazon illeték alá esik.“

1920: XXXVI. t.-c.

a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről.

Első fejezet.

A törvény célja.

„2. §. A földbirtok helyesebb megoszlása közérdek lévén, egyéni jogcímen senkinek sincs követelési joga arra, hogy neki földet juttassanak. Amennyiben azonban a törvény célja megengedi s evégből elegendő terület is áll rendelkezésre, föld az

erre érdemeseknek lehetőleg a következő sorrendben és nagyságban juttatható:

1. hadirokkantaknak, hadiözvegyeknek és felnőtt hadiárvának, ha sem házuk, sem házépítésre alkalmas ingatlanuk nincs, s ilyent hozzátartozójuktól sem kaphatnak, családonként 600 négyszögölnél nem nagyobb házhely és belsőség, továbbá amennyiben földművesek, illetve amennyiben a nem földműves hadirokkantak földművelést folytatni hajlandók és képesek is, családonként megfelelő nagyságú törpebirtok, amelynek területe azonban legfeljebb három kataszteri hold lehet; amennyiben pedig ennél kisebb ingatlanuk már van, ez kiegészíthető az említett nagyságra; stb.“

Második fejezet.

Országos Földbirtokrendező Bíróság.

„10. §. Egy tag sem vehet részt semmiféle olyan ügyet illető tanácskozásban vagy határozathozatalban, amelyben saját maga, házastársa-, fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy unokatestvénél (testvérek gyermekeinél) nem távolabbi oldalrokona, avagy felmenőjének vagy testvéreinek házastársa — habár esetleg csak mint hitbizományi vagy más várományos — bármely módon érdekelve van.

Az együttalkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszony tekintetében a rendes bíróságokra irányadó szabályokat az Országos Földbirtokrendező Bíróság tagjaira is alkalmazni kell. stb.“

Harmadik fejezet.

Az államot illető elővásárlási jog.

„16. §. Amennyiben ez a törvény mást nem rendel, az államot földbirtokpoitikai célokra minden mezőgazdasági ingatlan elidegenítése esetében ennél a törvénynél fogva elővásárlási jog illeti, stb.

17. §. Elővásárlási jognak nincs helye: stb.

3. ha az elidegenítő és szerzőfél egymásnak egyenes ágon rokonai, unokatestvénél (testvérek gyermekeinél) nem távolabbi oldalrokonai vagy pedig törvényes házastársak; ha az egyik fél a másik fél lemenőjének, felmenőjének, vagy testvéreinek a törvényes házastársa; vagy ha a szerző fél a közösség megszüntetése végett örökösstársának vagy tulajdonostársának avagy házastársa örökösstársának vagy tulajdonostársának illetményét szerzi meg;

4. ha a megszerzett ingatlan a szerzőfél egyéb mezőgazdasági ingatlanával együtt az ötven kataszteri holdat meg nem haladja s egyúttal a szerzőfél földműves, gazdatiszt, okleveles vagy hivatásos gazda, hadirokkant, közszolgálati alkalmazott, hivatásos katona, az említett valamely személynek a házastársa, özvegye vagy árvája avagy általában hadiözvegy vagy hadiárva;

5. ha a szerzőfél a 4. pontban említettél nem nagyobb olyan ingatlant vásárol vissza, mely az ő tulajdona vagy olyan családtagjának a tulajdona volt, akivel a 3. pontban említett viszonyban áll; stb.“

Negyedik fejezet.

Az államot illető megváltási jog.

„28. §. Az állam megváltás útján — egész terjedelmében is — elsősorban azt a mezőgazdasági ingatlant szerezheti meg, amelyet élők közötti jogügylettel vagy árverésen 1914. évi július hó 28. napja és a jelen törvény életbelépésének napja közt lefolyt időben idegenítettek el vagy amely nyilvános számadásra köteles vállalat vagy egylet tulajdona vagy amelynek tulajdonosát az állam ellen irányuló büntett vagy vétség miatt avagy mint katonát szökés miatt jogerősen elítélték.

Az első bekezdésben említett időközben elidegenített ingatlanokra a jelen §. alapján nincs helye megváltásnak: stb,

3, ha az elidegenítő és a szerző fél egymásnak egyenes ágon rokonai, unokatestvénél (testvérek gyermekeinél) nem távolabbi oldalrokonai vagy pedig törvényes házastársak; ha egyik fél a másik fél lemenőjének, felmenőjének vagy testvérének a törvényes házastársa; vagy ha szerző fél a közösség megszüntetése végett örököstársának vagy tulajdonostársának avagy házastársa örököstársának vagy tulajdonostársának az illetményét szerezte meg;

4, ha a háború tartama alatt, de még az 1918. évi október hó 31. napja előtt megszerzett ingatlan a szerző fél egyéb mezőgazdasági ingatlanával együtt a száz kataszteri holdat meg nem haladja és emellett a szerző fél földműves, gazdatiszt, okleveles vagy hivatásos gazda, hadirokkant, közszolgálati alkalmazott, hivatásos katona, az említett valamely személynek a házastársa, özvegye vagy árvája avagy általában hadiözvegy vagy hadiárva; ha azonban a fent említett meghatározás alá eső szerzemény a szerzőfél egyéb mezőgazdasági ingatlanával együtt a száz kataszteri holdat meghaladja, az ilyen szerzeményből csak annyi váltható meg, amennyivel ez az egyéb mezőgazdasági ingatlan hozzászámításával a száz kataszteri holdat meghaladja; egyáltalában nincs helye további megváltásnak a háború tartama alatt megszerzett törpe- vagy kisbirtokra, ha azt olyan személy szerezte meg, aki különben ennek a törvénynek alapján lett volna földhöz juttatható;

5, ha a szerző fél az ingatlant nem nyereszkesedés, hanem továbbgazdálkodás céljából más olyan mezőgazdasági ingatlana helyébe szerezte meg, amely ennek a törvénynek alapján különben nem lett volna megváltható, vagy ha a szerző fél olyan ingatlant vásárolt vissza, amely neki vagy valamely a 3. pontban emlí-

tett hozzátartozójának volt a tulajdona; a megváltás alól mentességnek azonban ezeken a címeken legfeljebb a régi földbirtok nagyságát meg nem haladó területre és csakis abban az esetben van helye, amelyben a szerző félnek a jelen törvény alapján meg nem váltható más megfelelő földbirtoka nincsen; stb.“

„31. §. Középbirtok vagy kisbirtok, eltekintve a háború alatt gazdát cserélt s a 28. §-ban említett egyéb ilyen földbirtokoktól, rendszerint egyáltalában nem esik a jelen törvény alapján megváltás alá. Az Országos Földbirtokrendező Bíróság azonban kivételesen megengedheti, hogy az állam részben vagy egészen megválthasson olyan mezőgazdasági közép- vagy kisbirtokot is, amely ennek a törvénynek céljára feltétlenül szükséges, feltéve, hogy a birtok korlátolt forgalmú vagy hogy élők közötti jogüggyellett vagy árverésen az 1914. évi július hó 28. napját megelőző 50 éven belül, habár csak egy ízben is, olyan körülmények között cserélt gazdát, amelyek miatt a jelen törvény értelmében az elővásárlást is gyakorolni lehetett volna. De ilyen közép- vagy kisbirtok megváltása is csak akkor engedhető meg, ha a szükséges mezőgazdasági művelésre alkalmas földeket valahol még távolabb fekvő nagybirtokból sem lehetne megszerezni s a körülmények azt sem teszik lehetővé, hogy telepítés (1894: V. t.-c, 1911: XV. t.-c.) útján szerezhessenek földet azok, akiknek földhöz juttatása közérdek.

A jelen §. alapján nincs helye megváltásnak, ha az ingatlan tulajdonosa földműves, gazdatiszt, okleveles vagy hivatásos gazda, hadirokkant, közszolgálati alkalmazott, hivatásos katona, az említett valamely személynek házastársa, özvegye vagy árvája vagy általában hadiözvegy avagy hadiárva. stb.“

IX. Fejezet.

Vegyes rendelkezések.

„91. §. Ha az állam a jelen törvény alapján elővásárlás vagy megváltás útján vagy bármely más úton középbirtokot meg >nem haladó, olyan ingatlant szerez meg, amelyet korábbi tulajdonosa a háború alatt akár a hadiszolgálata miatt, akár háborús viszonyokból származó más körülmények miatt volt kénytelen aránylag olcsó áron másnak átengedni, az ilyen ingatlan, illetőleg annak az a része, amely a törpe- és kisgazdaságok között mintagazdaságnak vagy középbirtoknak van szánva, visszajuttatható az említett korábbi tulajdonosnak, elhalálózása esetében lemenő örökösének vagy házastársának, amennyiben az állam által megszerzett ingatlan nem szükséges azoknak földhöz juttatása végett, akiket ez a törvény elsősorban földhöz juttatni kíván és amennyiben méltánylást érdemlő okok szólnak amellett, hogy a korábbi tulajdonos, illetőleg a helyébe lépő fent említett más személy az ingatlant visszaszerezhesse.

Ha az, akitől az állam az ingatlant az előbbi bekezdés alapján megszerzi, ennek következtében — az ingatlanért annak idején fizetett alacsony vételárhoz képest — indokolatlanul nagy vagyoni előnyhöz jutna, az Országos Földbirtokrendező Bíróság ezt a vagyoni előnyt a méltányossághoz képest megoszthatja egyrészt a között, akitől az állam az ingatlant megszerzi, másrészt pedig az ingatlanak ama korábbi tulajdonosa között, akinek javára szól az előző bekezdés rendelkezése. Ha utóbbi már elhalt, a megosztás lemenő örökösei és házastársa javára is történhetik. Különösen alkalmazást nyerhet ez a bekezdés akkor, ha az, akitől az állam az ingatlant megszerzi, vagyonát hadinyereségekkel vagy árdrágítással szerezte. Az indokolatlanul nagy vagyoni előny megosztása iránt a kérelmet az ingatlan árának kifizetése vagy letétbe helyezése előtt kell az Országos Földbirtokrendező Bíróságnál előterjeszteni.“

1920: XL. t.-c.

az 1920/21. költségvetési év első három hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló
1920: XIV. t.-c. hatályának 1921. évi március hó végéig való kiterjesztése tárgyában.

„3. §. Az 1920: XI. t.-c. 7. §-ának második bekezdésében foglalt felhatalmazás, amely ugyanezen szakasz első bekezdésében említett tisztviselőknek, alkalmazottaknak, nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak kedvezményes ellátására vonatkozik, jelen törvény érvényességének tartamára meghosszabbítatik.

4. §. Ez a törvény 1921. évi január hó 1-én lép életbe és hatálya az 1920/21. évre megalkotandó állami költségvetésről szóló törvény életbelépésével megszűnik, stb.“

1921: II. t.-c.

az 1920 21. költségvetési év első három hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló
1920: XIV. t.-c. hatályának 1921. évi május hó végéig való kiterjesztése tárgyában.

„2. §. Az állami, államvasuti és vármegyei tisztviselőkre és egyéb alkalmazottra vonatkozó egyes intézkedésekről szóló 1920. évi XI. t.-c. 7. §-ának második bekezdésében foglalt felhatalmazás, amely az ugyanazon szakasz első bekezdésében említett tisztviselőknek, alkalmazottaknak, nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak kedvezményes ellátására vonatkozik, az 1921. évi június hó végéig meghosszabbítatik.

Felhatalmaztatik egyben a kormány arra, hogy a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és szülőtlen árvák) részére az 1921. év április, május és június hónapjaira rendkívüli segélyeket engedélyezhessen. Erre a célra

az említett hónapokra összesen 300 millió, korona hitel bocsátotta a kormány rendelkezésére.“

1921: IV. t.-c.

az állami italmérési jövedékről.

„3. §. Szesztes italoknak kimérésére, kismértékben való elárúsítására, valamint az égetett szesztes italoknak nagyban való eladására való engedély — mely személyhez kötött jogosítvány és sem haszonbérbe nem adható, sem másra át nem ruházható — csak olyan személyeknek adható, akik teljesen megbízhatók, feddhetlen előéletűek, csőd alatt nem állanak és magyar/állampolgárok. Amennyiben az illető személy magyar állampolgárságát honosítás útján szerezte volna meg, jövőben az a körülmény igazolandó, hogy a honosítás legalább 20 évvel ezelőtt történt.

Nem adható engedély: stb.

6. azoknak, akiknek velük közös háztartásban élő házastársuk, egyenes ágbeli rokonuk, elsőízbeni oldalrokonuk, illetve sógorokkal szemben a fenti 1—5. pontokban felsorolt kizárási esetek valamelyike fennforog, stb.

4. §. Tényleges szolgálatban álló állami, törvényhatósági és községi tisztviselők és egyéb közszolgálati alkalmazottak, továbbá lelkészek, tanítók és gyakorló szülésznők — amennyiben a szolgálati viszonyaikat szabályozó törvényes rendelkezések ezt el nem tiltják — felettes hatásaik beleegyezésével, családtagjaik pedig minden ilyen korlátozás nélkül csakis saját termésű boraik kis mértékben való darusítására nyerhetnek engedélyt, ellenben azok a közszolgálati alkalmazottak és azok családtagjai, akiknek az engedélyek kiadására vagy a kimérési (elárúsítási) üzletek felügyeletére, illetve ellenőrzésére befolyásuk van, még ilyen engedélyt sem nyerhetnek.“

„14. §. Korlátlan kimérésre szóló engedélyek kiadása alkalmával a lehetőséghez képest az alábbi sorrend szerint elsőbbség adandó: stb,

5. azoknak, akik eltartásukról gondoskodó férjüket, atyjukat, illetve gyermeküket a világháború következtében elvesztették, amennyiben létfenntartásukat biztosító vagyonnal vagy egyéb keresettel nem rendelkeznek; stb.

9. a hivatásuk teljesítése közben történt baleset következtében munkaképtelenné vált közszolgálati vagy magánalkalmazottaknak (munkásoknak), illetve az ilyen körülmények között elhaltak özvegyeinek és árváinak;

10. a közszolgálati alkalmazottak özvegyeinek és árváinak, valamint a nyugdíjazott közszolgálati alkalmazottaknak, amennyiben az előző pont alá nem tartoznak; stb.“

„16. §. Az engedély megszűnik: stb.

Az engedélyes elhalálózása esetében annak özvegye a kimé-

rést (elárusítást), özvegységének tartama alatt új engedély nélkül is folytathatja, ha az engedély alapjául szolgált iparágat, illetve foglalkozást is tovább űzi és ha eme feltétel fennforgását, valamint a 3. §-ban előírt kellékeket az engedélyes elhalálózásától számított 30 napon belül a pénzügyigazgatóságnál igazolja.

Amennyiben az elhalt engedélyesnek nincs özvegye, vagy az előző bekezdésben biztosított jogával élni nem kíván, az engedély folytatólagos gyakorlásának joga — az özvegyre megállapított előfeltételek mellett — kiskorúságuk tartama alatt elhalt engedélyes kiskorú lemenőit illeti meg törvényes képviselőjüknek gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezése esetén, stb.“

*1921: V. t.-c. az Országos
Pénzügyi Tanácsról.*

„6. §. Érvényes határozathozatalhoz legalább a tagok fele részének jelenléte szükséges.

A tanács tagja — ideértve az elnököt is — nem vehet részt az olyan ügyek tárgyalásában, amelyekben vagy a maga személyében vagy fel- vagy lemenő ágbeli rokona, sógora, házastársa vagy testvére érdekelt.

A tanács határozatait szótöbbséggel hozza és véleményt is szótöbbséggel mond. Szavazategyenlőség esetében az elnök szavazata dönt.“

*1921: XIII. t.-c. a
hadiváltságról.*

„1. §. A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak segítésére fordítandó hadiváltságot tartozik fizetni: az 1865—1899. évek valamelyikében született minden magyar férfi állampolgár, aki az 1914—1918. évi világháborúban bármi okból a harcvonalon katonai vagy személyes hadiszolgálatot nem teljesített.

Hogy a hadiváltság szempontjából milyen katonai szolgálatot kell harcvonalon teljesített szolgálatnak minősíteni, azt a végrehajtási utasítás szabályozza,“

1921: XVI. t.-c. az 1920 21.

kötségvetési év első három hónapjában viselendő
közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló
1920: XIV. t.-c. hatályának 1921. évi július hó végéig
való kiterjesztése tárgyában.

„2. §. Az 1920: XI. t.-c. 7. §-ának második bekezdésében foglalt az a felhatalmazás, amely az ugyanezen szakasz első bekezdésében említett tisztviselőknek, alkalmazottaknak, nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árvaaknak kedvezményes ellátására vonatkozik, az 1921. évi december hó végéig meghosszabbítatik.“

1921: XXIII. t.-c. az 1920/21.
évi állami költségvetésről.

„9. §. Stb. Jóváhagyatik továbbá a kormánynak az az intézkedése, amellyel az állami nyugdíjasok és nyugbérések részére, valamint az állami tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak ellátás élvezetében álló özvegyei és árvái részére 1920. évi augusztus hó 1-jétől kezdve havi drágasági segélyt engedélyezett s megengedte, hogy családi pótlékban az állami nyugdíjasok is részesüljenek és hogy a temetési járulékra igényvel bírók részére a járulékon felül temetési segély engedélyeztessék, stb.“

1921: XXXII. t.-c. a nemzeti hadsereghez tartozó hivatásos havidíjasoknak és hivatásos (önként továbbszolgáló) altiszteknek, valamint az említett személyek hátramaradottainak katonai ellátásáról.

V. Halálózási évnegyed-díj.

Igény.

„37. §. Nyugállományú katonai személy, valamint a katonai jellegről leköszönt vagy azt elveszített, de ellátási illetményeket élvezett személy elhalálózásakor — a hátramaradottak minden egyéb törvényes ellátási igényének érintetlenül hagyása mellett — halálózási évnegyed-díj jár.

A halálózási évnegyed-díj elsősorban az özvegyet illeti. Az özvegynek azonban nincsen igénye a halálózási évnegyed-díjra, ha a házastársak a házassági életközösséget megszüntették, kivéve, ha gyermeknevelés érdekében, egészségi szempontból, gazdasági vagy hasonló, nem az ő személyi viszonyaikban rejlő okokból éltek külön egymástól.

A halálózási évnegyed-díj összege.

„38. §. A halálózási évnegyed-díj összege az elhalt által élvezett évi nyugdíjnak (rokkanthavidíjnak, rokkantsoldnak) $\frac{1}{4}$ része, legalább azonban 600 korona.“

Harmadik fejezet.

A hivatásos havidíjasok és hivatásos (önként továbbszolgáló) altisztek özvegyei és árvái.

Az özvegyek igénye folytatólagos özvegyi nyugdíjra.

„40. §. 1. A tényleges állományban (várakozási illetékkal vagy illeték nélkül való szabadságolás tartama alatt) elhalt hivatásos katonai személyek özvegyeinek folytatólagos özvegyi nyugdíjra van igényük, ha a férj az elhalálózás időpontjában az ál-

landó nyugdíj élvezetére a 2. §. *d)* pontja szerint való igényhez megkívánt legrövidebb szolgálati időt már betöltötte.

2, Az 1. pontban említett özvegyeknek a férj szolgálati idejére való tekintet nélkül akkor van igényük folytatólagos özvegyi nyugdíjra, ha a férj az ellenség előtt esett el, vagy ha halála bebizonyítottan a 3. §-ban felsorolt valamelyikéből állott be.

3, A nyugállományban elhalt, állandó nyugdíj (rokkantahivídj, rokkantszold) élvezetében állott katonai személyek özvegyeinek igényük van folytatólagos özvegyi nyugdíjra, ha a házasságot a férjnek tényleges katonai szolgálat teljesítése alatt, várakozási illetékkal vagy illetékek nélkül való szabadságolásának tartama alatt vagy a tényleges katonai szolgálatba való belépése vagy újra belépése előtt kötötték,

4, Az olyan katonai személyek özvegyeinek, akik a nyugállományban nősültek és a házasságkötés után semmiféle katonai szolgálatot nem teljesítettek, folytatólagos özvegyi nyugdíjra akkor van igényük, ha a házasságot a katonai hatóság engedélyével kötötték és

a) ha a házasság által a tényleges szolgálat alatt született gyermek törvényesített, vagy

b) ha a férj a hadiévek beszámításával legalább 15 szolgálati évet valósággal betöltött és a házasságot élete 62. évének betöltése előtt kötötte, vagy

c) ha a férj a házasságkötés idejében legalább évi 1200 K, illetőleg, ha rangosztályba nem sorolt havidíjas vagy altiszt volt, legalább évi 800 K. állandó sérülési pótdíjat élvezett, stb.“

Kizárás az özvegyi nyugdíjra való igényből.

„41. §. Az özvegynek folytatólagos özvegyi nyugdíjra nincsen igénye:

a) ha a házasságot olyan esetekben, amelyekben a házasságkötéshez katonai hatóság engedélye volt szükséges, ez engedély nélkül kötötték, kivéve, ha a férj a 3. §. *a)* pontjában felsorolt körülmények valamelyike folytán halt meg;

b) ha az özvegy a férj elhalálása idejében férjével nem élt életközösségben és vagy bebizonyítottan egyedül ő maga hibás ebben, vagy közmegebotránkozást okozó erkölcstelen életmódot folytat;

c) ha az özvegy nem magyar állampolgár vagy más állampolgársága is van;

d) ha a férj nyugdíjának élvezetét a 15. §. *ej* vagy *f)* pontja alapján megszüntették;

e) ha a feleség ellen férje elhalálása előtt olyan büntetőbírósi ítéletet hoztak, amely nyugállományú havidíjansnál a nyugdíj elvesztését vonná maga után; méltánylást érdemlő esetekben azonban — kivéve az állam iránt tartozó hűség kötel-

meibe ütköző bűncselekményekért történt elítélés eseteit — a honvédelmi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg az özvegy részére az özvegyi nyugdíj törvényes mértékének teljes összegéig terjedhető ellátást engedélyezheti.“

Igény az özvegyi nyugdíjra
a házasság felbontása esetében.

„47. §. Az a nő, akinek katonaszeméllyel kötött házasságát a bíróság jogerősen felbontotta, igényt tarthat az egyébként megkívánt feltételek mellett özvegyi nyugdíjra akkor, ha nem ment újból férjhez, ha a házasság felbontását kimondó ítéletből kétségtelenül kitűnik, hogy a házasság kizárólag a férj hibájából bontott fel és ha a férj tartásdíj fizetésére volt kötelezve, stb.

Ha a volt férj halálakor igényjogosult özvegyet is hagyott hátra, ez az özvegy és az elvált nő (esetleg nők) a férj halála, után járó törvényes özvegyi nyugdíjban osztoznak, stb.“

Az özvegyi nyugdíj élvezetének
megszűnése.

„49. §. Az özvegyi nyugdíj élvezetét meg kell szüntetni:

- a) ha az özvegy meghal;
- b) ha az özvegy újra férjhez megy; stb.
- d) ha az özvegy a magyar állampolgárságot elveszti, vagy a magyar állampolgárság mellett idegen állampolgárságot is szerez;
- e) ha az özvegy közmegebotránkozást okozó erkölestelen életmódot folytat; stb.“

Az özvegy újra férjhezmenése.

„50. §. Hivatásos havidíjasok olyan özvegyei, akiknek az özvegyi nyugdíj élvezetét újra férjhezmenésük folytán a 49. §. b) pontja alapján beszüntették, második férjük elhalálózása után, vagy ha a második férjjel kötött házasságot jogerősen felbontották vagy érvénytelennek nyilvánították, ismét előbbi özvegyi nyugdíj élvezetébe lépnek, még pedig annak a hónapnak elsejétől kezdve, amely a férj halálát, illetőleg a bírói határozat jogerőre emelkedését követi, feltéve, hogy időközben nem álltak be olyan körülmények, amelyek őket az özvegyi nyugdíj élvezetéből kizárják, stb.“

Özvegyek végkielégítése.

„51. §. Ha tényleges szolgálat teljesítése közben elhalt valamely katonai személy özvegyének csak abból az okból nincsen igénye folytatólagos özvegyi nyugdíjra, mert férje még nem töltötte be az ehhez megkívánt legrövidebb szolgálati időt (40. §. 1. pontja), úgy részére, amennyiben valamely kizáró ok (41. §.) nem forog fenn, akkor egyszeri végkielégítést kell folyósítani, stb.“

Az ellátás fogalma.

„59. §. Úgy az anyátlan, mint a szülőtlen árvát ellátottnak kell tekinteni a következő esetekben, ha az árva, stb.

2. kolostorba vagy zárdába lép, kivéve az olyan apácázárdába való belépést, mely neveléssel vagy betegápolással foglalkozik; ha valamely papnevelő intézetbe felvétetik, vagy valamely állami vagy az állam által javadalmazott, illetőleg állami főnhatóság alatt álló nyilvános nevelőképző- vagy ellátási intézetbe díjmentes (alapítványi) helyen elhelyeztetik; ha az árva valamely katonai nevelő- vagy képzőintézetben van díjmentes (alapítványi) helyen elhelyezve, akkor a nevelési járuléknak az elhelyezés idejére eső részleteit az elhelyezés költségeinek részbeni fedezésére igénybe kell venni; stb.“

Az özvegy kötelessége az árvákkal szemben.

„60. §. Minden özvegy köteles nyugdíjából és az árvák részére netalán megállapított nevelési járulékokból mindazokat az ellátatlan gyermekeket, akik az után a férj után maradtak vissza, akinek szolgálatteljesítésén alapszik az ő ellátási igénye, az 58. §-ban említett időpontokig eltartani és neveltetni, akár saját, akár pedig férjének halál folytán megszűnt valamely házasságából származó mostoha gyermekei azok.

Ha valamely özvegy ezt a kötelességét nem teljesíti, vagy ha az özvegy és a gyermekek közös háztartása más okokból megszűnik és a gyermekek ellátása tekintetében a gyámmal békés megegyezést elérni nem lehet, akkor a gyámhatóság elrendelheti, hogy a gyermekek nevelési járulékát, esetleg az özvegyi nyugdíj egy részét is — azonban legfeljebb egyharmadát — a gyámhatóság által kirendelt gyámnak szolgáltatassák ki.“

„62. §. A jelen törvény alapján nyugdíjat élvező özvegyeknek lakbérnyugdíjra is van igényük, stb.“

„65. §. Törvényes özvegyi ellátást élvezett minden elhalt özvegy után temetési járulék jár azoknak, akik az elhaltak gyógykezeltetéséről és eltemettetéséről gondoskodtak, stb.“

Negyedik fejezet.

Házasságon kívül született gyermekek,
felmenő ágbeli rokonok és szülőtlen testvérek.

„66. §. stb. A nevelési járulékot — törvényes és törvényesített gyermekek ellátási igényeire való tekintet nélkül — a házasságon kívül született atyátlan gyermekek részére ugyanolyan mértékben kell kiszolgáltatni, mint az atyátlan törvényes gyermekek (54. §.) részére, a házasságon kívül született szülőtlen gyermekek részére pedig, mint a szülőtlen törvényes gyermekek (55. §.) részére, stb.“

Ötödik fejezet.

Vegyes, átmeneti és záró határozványok.

„74. §. A család ellátása tekintetében az ellenség előtt eltűnt személyeket az ellenség előtt elesett katonai személyekkel az egyébként eltűnt és fel nem található személyeket pedig az elhalt katonai személyekkel kell egyenlőknek tartani. Az egyéb-törvényes előfeltételek fennforgása esetében tehát a hozzátartozók részére azokat az ellátási illetményeket kell folyósítani, amelyek az eltűntnek tényleg bekövetkezett elhalálózása esetében e törvény szerint járnának, még pedig az eltűnést követő hónap elsejétől kezdve mindaddig, amíg az eltűnt ismét előkerül, hacsak az ellátási illetményeket e törvény határozványai szerint nem kell már előbb beszüntetni.

A kiszolgáltatott ellátási illetményeket egészben vagy részben csak akkor és annyiban kell visszafizetni, ha és amennyiben az eltűnt vagy hozzátartozói ugyanarra az időre másféle illetményeket kaptak.“

1921: XXXIII. t.-c. az

Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kinával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

Békeszerződés.

„23. cikk. A Szövetség tagjai a már fennálló vagy a jövőben kötendő nemzetközi egyezmények határozataival egybehangzóan és azok fenntartása mellett:

a) arra törekcszenek, hogy férfiak, asszonyok és gyermekek részére méltányos és emberséges munkafeltételeket biztosítsanak és tartsanak fenn úgy saját országaikban, mint minden olyan országban, amelyre kereskedelmi vagy ipari összeköttetésük kiterjed és ebből a célból szükséges nemzetközi szervezeteket létesítsenek és tartsanak fenn;

b) kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsátott területek bennszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról gondoskodni fognak;

c) megbízzák a Szövetséget a leány- és gyermekkereskede-

lemre, valamint az ópiummal és más ártalmas szerekkel való kereskedésre vonatkozó egyezmények végrehajtásának legfőbb ellenőrzésével; stb.“

„63. cikk. Azoknak a 18 évesnél idősebb személyeknek, akik magyar állampolgárságukat elvesztik és a 61. cikk értelmében jogérvényesen új állampolgárságot szereznek, jogukban áll a jelen Szerződés életbeléptetésétől számított egy évi időtartamon belül annak az Államnak állampolgárságát igényelni (opció), amelyben illetőségük volt, mielőtt illetőségüket az átszatolt területen megszerezték.

A férj opciója maga után vonja a feleségét és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekét, stb.“

„66. cikk. A jelen cím rendelkezéseinek alkalmazása tekintetében a férjes asszonyok férjük, a 18 évesnél fiatalabb gyermekek szüleik állapotát mindenben követik.“

„217. cikk. A jelen Szerződés életbeléptetésétől kezdve s az abban foglalt rendelkezések fenntartásával, a volt Osztrák-Magyar Monarchia által kötött gazdasági vagy szakszerű jelleggel bíró többoldalú szerződések, egyezmények és megegyezések közül Magyarország és az illető Szerződő Félként szereplő Szövetséges és Társult Hatalmak között csupán az itt és a következő cikkekben felsoroltak nyernek alkalmazást: stb.

13. a nők éjjeli munkájának eltiltása tárgyában 1906. évi szeptember hó 26.-án kötött egyezmény;

14. a leánykereskedés elnyomása tárgyában 1904. évi május hó 18-án és 1910. évi május hó 4-én kötött egyezmények; stb.“

XIII. Rész.

Munka.

I. Cím.

A munka szervezése.

Mint hogy a Nemzetek Szövetsége az általános béke megvalósítását tűzte ki céljául és ezt a békét csak úgy lehet elérni, ha szociális igazságszágra alapítják; és

minthogy vannak munkaviszonyok, amelyek az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtják, hogy ebből keletkező nagy elégedetlenség a világ békéjét és összhangját veszélyezteti, s e viszonyok javítása sürgősen szükséges, példákat említve: a munkaidő szabályozásával, ideértve a munkanap és a munkahét leghosszabb tartamának megállapítását, úgyszintén a munkaközvetítés szabályozásával, a munkanélküliség leküzdésével, tisztességes megélhetést biztosító munkabérek szolgáltatásával, a munkásoknak a foglalkozásukkal járó vagy egyéb betegségek ellen és a munka közben bekövetkezett balesetek ellen való védelmével, a gyermekek, fiatalok

ruák és nők védelmével, aggkori és rokkantségélyezéssel, az idegen országokban dolgozó munkások érdekeinek védelmével, a szakszervezkedési szabadság elvének elismerésével, a szakoktatás és a műszaki oktatás szervezésével és egyéb idevágó intézkedésekkel;

minthogy bármely Nemzet vonakodása igazán emberies munkaviszonyok létesítésétől egymagában is akadályul szolgál más Nemzetek abbéli törekvésének, hogy a munkások sorsát saját országaikban javítsák:

a Magas Szerződő Felek az igazságosság és az emberiség érzéseitől, valamint attól a vágytól indítva, hogy a világ békéjét állandóan biztosítsák, a következőkben állapodnak meg:

I. Fejezet.

Szervezet.

„315. cikk. A Bevezetésben megjelölt feladatok megvalósítására állandó szervezet állítatik fel.

A Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai ennek a szervezetnek is eredeti tagjai, s jövőben a Nemzetek Szövetségének tagságával együtt jár a szóbanforgó szervezet tagsága is.“

II. Cím.

Általános elvek.

„355. cikk. A Magas Szerződő Felek elismervén azt, hogy a bérmunkások testi, erkölcsi és szellemi jóléte nemzetközi szempontból legnagyobb jelentőségű, ennek a magasztos célnak előmozdítása érdekében az I. címben megállapított és a Nemzetek Szövetségével kapcsolatba hozott állandó szervezetet létesítették, stb.

Ezek közül a módszerek és elvek közül a Magas Szerződő Felek előtt kiváltképpen a következők látszanak különösen és sürgősen fontosaknak: stb.

6. A gyermekmunka megszüntetése és mindkét nembeli fiatakorúak munkájának olyan korlátozása, amely nevelésük folytatását és kellő testi fejlődésüket lehetővé teszi.

7. Az az elv, hogy férfiak és nők egyenlő értékű munkáért «gyenlő munkabért kapjanak, stb.

9. Abból a célból, hogy a munkásvédelmi törvények és szabályok alkalmazása biztosíttassék, minden államban felügyelet rendszeresítéséről kell gondoskodni, amelyben nők is résztvesznek, stb.“

1921: XXXIV. t.-c. az 1921/22.

költségvetési év augusztus 1-től december végéig
viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról.

„2. §. Felhatalmaztatik a kormány arra, hogy a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek

és szülőtlén árvák) részére az 1921: II. t.-c. 2. §-ának második bekezdése alapján az 1921. év április, május és június hónapjaira engedélyezett rendkívüli segélyeket még három hónapra, vagyis az 1921. év július, augusztus és szeptember hónapjaira is engedélyezhesse. Erre a célra összesen 240 millió korona hitel bocsátatik a kormány rendelkezésére.

Az említett rendkívüli segélyek a m. kir. nemzeti hadsereg tagjai részére engedélyezett átszervezési, karhatalmi és készenléti együttes pótdíjakkal együtt 1921. évi szeptember hó végével teljesen megszüntetendők,“

1921: XXXV. t.-c. a

trianoni békeszerződés következtében elbocsátandó
hivatásos katonai havidíjasok és hivatásos altisztek
kivételes átmeneti ellátásáról.

I. Rangosztályba sorolt havidíjasok.

„1. §. Mindazok a hivatásos rangosztályba sorolt katonai havidíjasok (tisztek és tisztjelöltek), akik a fegyveres erő kötelékéből a trianoni békeszerződés folytán végrehajtandó létszámcsoökkentés következtében bocsátatnak el, átmeneti viszonyba helyeztetnek és átmeneti illetményekben részesítetnek.

2. §. Az átmeneti viszony az elbocsátást követő hó első napján kezdődik és időtartama a nős vagy családos egyéneknél 3, nőtlén egyéneknél 2 év. stb.“

II. Rangosztályba nem sorolt
havidíjasok és hivatásos altisztek.

„15. §. Az átmeneti viszony az elbocsátást követő hó első napján kezdődik és időtartama: nős vagy családos egyéneknél két, nőtlén egyéneknél egy év. stb.“

1921: XLIV. t.-c. a katona-
tisztek, továbbá állami és más köztiszt-
viselők gyermekeinek nevelőintézeteiről.

„2. §. Stb. A leányok számára létesített nevelőintézet növendékeinek tanítása részint az intézeten belül, részint az intézet állomáshelyén levő megfelelő nyilvános iskolák látogatása útján történik.

3. §. E nevelőintézetek a magyar nemzet egy-egy történelmi nagyságának nevét örökösen s azonkívül a fiú-nevelőintézetek a „magyar királyi reáliskolai nevelőintézet“, a leány-nevelőintézet pedig a „magyar királyi tiszti-leány-nevelőintézet“ elnevezést viselik.

4. §. A növendékek legmagasabb összlétszáma az 1921/22. iskolai évtől kezdve a fiú-nevelőintézetekben az 1200, a leány-nevelőintézetekben pedig a 100 főnyi létszámot meg nem haladhatja, stb.

5. §. A jelen törvényben tárgyalt nevelőintézetekbe csak magyar honossággal bíró, kifogástalan erkölcsi magaviseletű, testben és lélekben ép és egészséges növendékek vehetők fel.

Ezen alapfeltételek mellett felvétetnek; stb.

II. A tiszti leánynevelőintézet egyes osztályaiba, mint kijáró növendékek, oly leányok, akik valamely hazai polgári leányiskola megfelelő osztályaiba való felvételre nézve megállapított feltételeknek az előtanulmányok tekintetében megfeleltek, a felvételi vizsgát sikerrel leteszik és az egyes osztályokra nézve meghatározott életkornak megfelelnek.

A felvétel rendszerint a polgári leányiskola I-ső osztályába történik. Magasabb osztályba vagy rendkívül súlyos családi körülmények esetén kivételesen elemi iskolai osztályba való közvetlen felvételnek csak férőhely üresedése esetén van helye.

6. §. A felvett fiúk és leányok ellátási és iskoláztatási költségei részint a létesülő alapítványok jövedelméből, részint a felvett növendékek hozzátartozói által, részint pedig az államkincstár által fedeztetnek, stb.

A tiszti leánynevelőintézetben államköltséges helyekre elvileg csak a nemzeti hadsereg tényleges állományú, továbbá nem tényleges állományú volt hivatásos tisztjeinek, lelkészeinek és tisztviselőinek vagyoni viszonyaiknál fogva neveltetési támogatásra szoruló, törvényes vagy törvényesített leány-árvái támaszhatnak igényt. A volt m. kir. honvédség, cs. és kir. közös hadsereg és haditengerészet magyar honossággal bíró nyugállományú vagy rokkantsági ellátásban levő volt hivatásos tisztjei, katonai lelkészei és katonai tisztviselői a nemzeti hadsereg hasonló állású egyénéivel egyenlő elbírálás alá esnek.

Ha az előző bekezdésben említett személyek igényjogosult leányárvái megfelelő számban nem jelentkeztek, vagy föl vehetők nem voltak, akkor államköltséges hely adományozható amaz egyének törvényes vagy törvényesített, teljesen árvaságra jutott (apátlan és anyátlan) leányainak is, föltéve, hogy úgy az ellátásra esetleg kötelezett, mint a felveendő leány vagyoni viszonyainál fogva neveltetési támogatásra szorul, akiknek atyja mint tartalékos, szolgálaton kívüli viszonybeli, vagy népfőlkelő tiszt, katonai lelkész, vagy katonai tisztviselő az ellenség előtt esett el, vagy harctéri sebesülés folytán, vagy a hadifáradalmak következtében halálozott el.

Ha az előző két bekezdésben említett személyek igényjogosult leányárvái megfelelő számban nem pályáztak, vagy fölvehetők nem voltak, akkor a nemzeti hadsereg életben levő tényleges állományú, továbbá nem tényleges állományú volt hivatásos tisztjeinek, katonai lelkészeinek és katonai tisztviselőinek törvényes vagy törvényesített leányai is — ezek közül elsősorban az anyátlan árvák — részesíthetők államköltséges helyben, ha úgy az el-

látásra kötelezett, mint a felveendő leány vagyoni viszonyaiknál fogva, neveltetési támogatásra szorulnak.“

1921: XLVL t.-c. az

1921/22. költségvetési év augusztus hó elsejétől december hó végéig viselendő közterhekről és fe-
dezendő állami kiadásokról szóló 1921. évi

XXXIV. t.-c, módosítása és az evvel kap-
csolatos intézkedések tárgyában.

„1. §. Stb. Felhatalmaztatik a kormány, hogy a kedvezményes ellátásra igényjogosult közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és árvák) részére, rendeleti úton megállapítandó keretekben, feltételek és módozatok mellett, ruhaszövetet, cipőt és fehérműhöz szükséges anyagot kedvezményes áron szolgáltatasson ki. Erre a célra 1200 millió korona hitel bocsáttatik a kormány rendelkezésére.

Felhatalmaztatik a kormány, hogy az állami tisztviselők (nyugdíjasok és özvegyek) és családtagjaik gyógykezelési költségeinek fedezhetése céljából a népjóléti és munkaügyi miniszter kezelése alá tartozó Országos Tisztviselői Betegsegélyezési Alapot létesíthessen, hogy ennek az alapnak a gyarapítására egyrészt az állam bevételeiből havonként 12 millió koronát fordíthasson, másrészt az igényjogosult tisztviselőktől (nyugdíjasoktól és özvegyektől) készpénzben kapott összes járandóságainak 2 %-át kitevő járulékot szedhessen és hogy rendeleti úton szabályozhassa az említett alap igénybevehetésének feltételeit, részleteit és módozatait, stb.“

1921: XLIX. t.-c. a
m. kir. honvédségről.

„10. §. A m. kir. honvédség legénységéi állományába való felvétel kellékei: stb.

e) nőtlenség (gyermektelen özvegyesség, elvált állapot), stb.“

1921: LM. a
testnevelésről.

„1. §. A testnevelésnek az a feladata, hogy az egyének testi épségének és egészségének megóvása, lelki és testi erejének, ellenálló képességének, ügyességének és munkabírásának kifejlesztése által megjavítsa a közegészség állapotát, gyarapítsa a nemzet munkaerejét.

2. §. Évégre az állam

1. mindennemű iskolában gondoskodik mindkét nembeli tanulóifjúság rendszeres testneveléséről, a főiskolák körében pedig ezt minden hallgató számára lehetővé teszi;

2. szervezi az iskolát elhagyó ifjúság testnevelését oly mó-

don, hogy ebben 21-ik *életévének* betöltéséig a nemzetnek raia-
den férfitagja kötelezően résztvegyen;

3. támogatja azokat a társadalmi alakulatokat, melyek test-
neveléssel komolyan foglalkoznak s működésük nemzeti irányá-
val a támogatást megérdemlik/

1922: I. t.-c. az 1921/22.

költségvetési év augusztus elsejétől december
végéig viselendő közterhekről és fedezendő
állami kiadásokról szóló 1921: XXXIV. t.-c.
hatályának 1922. évi június hó végéig való ki-
terjesztése tárgyában.

„2. §. Az 1920: XI. t.-c. 7. §-ának második bekezdésében
foglalt az a felhatalmazás, amely az ugyanezen szakasz első be-
kezdésében említett tisztviselőknek, alkalmazottaknak, nyugdí-
jasoknak, özvegyeknek és árváknak kedvezményes ellátására von-
natkozik, az 1922. évi június hó végéig meghosszabbítatik. stb.“

„16. §. A vagyonváltságáról szóló II. törvény 170. §-a helyébe
a következő rendelkezések lépnek:

„A házastársak által közösen, vagy azok egyike által, vala-
mint a szülő által a vele közös háztartásban élő törvényes gyer-
meke javára jegyzett magyar háborús államadóssági címleteket
(hadikölcsönkötvények, pénztári jegyek), az 53. §. alapján bár-
melyik házastárs által fizetendő vagyonváltság lerovásánál saját
jegyésből származó címletek gyanánt kell elfogadni.“

A vagyonváltságáról szóló II. törvény 6. §-ában foglalt ren-
delkezések szempontjából a szülőtlen hadiárva a többgyermekes
özvegyekkel és a legalább 50%-os hadirokkantakkal egyforma
elbánás alá esnek.“

1922: VI. t.-c. a közszol-

gálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak
(nyugdíjasok, özvegyek és szülőtlen árvák)
anyagi helyzetének javítása, valamint egyes
állami bevételek fokozása tárgyában.

„1. §. Felhatalmaztatik a kormány, hogy a közszolgálati
tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és
árva), valamint a hivatásos állományból származó katonai nyug-
díjas havidíjasok, nyugdíjas továbbszolgáló altisztek, özvegyek
és árva részére az 1921. évi XLVI. törvénycikk 1. §-ának első
bekezdése alapján engedélyezett rendkívüli segélyeknek mérvét
1922. évi február hó 1-jétől kezdve a jelenlegi összegnek 100%-á-
val felemelhesse. Erre a célra az 1921/22. költségvetési évben
összesen 850 millió korona hitel bocsátatik a kormány rendelkezé-
sére, stb.“

„4. §. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatal-
maztatik, hogy az államsegélyt élvező községi, hitfelekezeti, tár-

sulati és egyesületi tanári (tanárnői), tanítói (tanítónői) és óvónői rendszeresített állásokat felülvizsgálat alá vegye abból a szempontból, hogy a közgazdaság és az államháztartás változott viszonyai között állami segélyezésük, számbavéve egyrészt az állással egybekötött helyi javadalmazást, másrészt az állás fenntartásának kultúrpolitikai szükségességét, továbbra is indokolt-e és hogy a felülvizsgálat eredményéhez képest állami támogatásban nem részesíthető állások után adott államsegélyt 1922. évi június hó végével beszüntesse. Az ilyen állások abban az esetben, ha utánuk a fenntartó újból államsegélyt kér, újonnan szervezett állásokként bírálандók el. stb.

5. §. Ha az állam valamely községi, hitfelekezeti, társulati vagy egyesületi iskolánál vagy óvodánál rendszeresített tanári (tanárnői), tanítói (tanítónői) vagy óvónői állás fenntartásához bármily címen évi 2000 koronánál nagyobb összeggel járul hozzá, az illető álláson való alkalmazáshoz 1922. évi február hó 1-étől kezdve a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyása is szükséges.“

„10. §. Stb. 10. A közszolgálati tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak (nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak) szolgálati viszonyból folyólag a felettes hatóságokhoz intézett beadványai — a közigazgatási bírósághoz intézett panaszok kivételével — illetékmentesek.“

„11. §. Házassági akadály alól adott felmentés, továbbá az 1894, évi XXXI, törvénycikk 113. §-ában meghatározott felmentés 200 K. illeték alá esik.“

1922: XII. t.-c. az 1884. évi

XVII. törvénycikkbe iktatott ipartörvény
módosításáról.

„7. §. Az iparos halála után az általa gyakorolt ipart életben maradt házastársa a saját jogán és amennyiben az iparos után törvényes, törvényesített vagy örökbefogadott kiskorú gyermekek vagy unokák maradtak, egyszersmind ezeknek a jogán és ezek javára is újabb iparigazolvány, illetőleg iparendély nélkül folytathatja, köteles azonban az üzlet átvételét az iparos halálától számított három hónap alatt az iparhatóságnak bejelenteni és ez alkalommal, az ebben a törvényben megállapított szakképzettség kivételével, mindazokat a kellékeket saját személyében igazolni, amelyeket a jelen törvény az illető ipar gyakorlásának előfeltételeképpen megszab.

Ha az életben maradt házastárs az ebben a törvényben az illető ipar gyakorlására nézve megállapított szakképzettséggel nem rendelkezik, tanoncot csak abban az esetben tarthat, ha üzletvezetőt (10, §.) alkalmaz. Ez a korlátozás az elhunyt iparos életében szerződött tanoncokra nem vonatkozik.

Ha az életben maradt házastárs az illető ipar gyakorlására nézve a megállapított egyéb feltételekkel sem rendelkezik, az ipart csak üzletvezető (10. §.) alkalmazásával folytathatja.

Az elhunyt iparos iparát az életben maradt házastárs haláláig folytathatja. Nem szűnik meg ez a joga abban az esetben sem, ha új házasságra lép. Az elhunyt iparos törvényes, törvényesített vagy örökbefogadott kiskorú gyermekei vagy unokái javára az ipart csak ezeknek nagykorúvá válásáig lehet folytatni. 8. §. Ha a meghalt iparos házastársat nem hagyott maga után, vagy ha az életben maradt házastárs utóbb meghal, vagy a 7. §-ban megállapított joggal élni nem kíván, az ipart a gyám, illetőleg az életben maradt házastárs az iparos törvényes, törvényesített vagy örökbefogadott kiskorú gyermekei vagy unokái javára, ezek nagykorúvá válásáig újabb iparigazolvány, illetőleg iparendély nélkül folytathatja. A gyám, illetőleg az életben maradt házastárs köteles az üzletnek a kiskorúak javára történt átvételét, úgyszintén a kiskorúakra vonatkozó személyi adatokat az iparos halálától számított három hónap alatt az iparhatóságnak bejelenteni és ez alkalommal a gyám a szakképzettséget és mindazokat a kellékeket, az életben maradt házastárs pedig a szakképzettség kivételével mindazokat a kellékeket saját személyében igazolni, amelyeket a jelen törvény az illető ipar önálló gyakorlásának előfeltételeképpen megállapít.

Ha a gyám vagy az életben maradt házastárs ezekkel a feltételekkel saját személyében nem rendelkezik, az ipart a kiskorúak javára csak üzletvezető (10. §.) alkalmazásával folytatja.

Tanoncot mind az első, mind a második bekezdés esetében kiskorúak javára folytatott képzéshez kötött ipar keretében is lehet tartani. Ha azonban az életben maradt házastárs az illető ipar önálló gyakorlására megállapított szakképzettséggel nem rendelkezik, a 7. §. második bekezdésében foglalt rendelkezés nyer alkalmazást.“

„22. §. A kereskedelemügyi miniszter, az ipartestület és iparfelügyelő meghallgatása után, a jelen törvényben megszabott szakképzettség megszerzése és igazolása tekintetében kivételes könnyítéseket állapíthat meg:

I. a rokkantak, hadiözvegyek és az 1919. évi ellenforradalomban elhaltak özvegyei javára; stb.“

„35. §. A 14. és 34. §§. szerint, illetőleg a 34. §. alapján kiadott rendelettel engedélyhez kötött iparok gyakorlására iparendélyt csak az kaphat, aki az önálló iparüzésnek az I. fejezetben megállapított általános feltételein felül megbízhatóságát igazolja és az e törvényben, illetőleg az e törvény alapján kibocsátott rendeletben vagy az e törvény alapján alkotott szabályrendeletben (36. §.) megállapított követelményeknek eleget tesz.

Az engedély elnyerésére nézve megállapított törvényes kel-
lékek hiányát megfelelő üzletvezető alkalmazásával csak akkor
lehet pótolni, ha az ipart a meghalt iparos életbenmaradt há-
zastársa, kiskorú gyermekei, illetőleg unokái, csődtömeg vagy
jogi személy javára, avagy reál jogon kívánják gyakorolni.

Engedélyhez kötött ipar gyakorlására nem kaphat engedélyt
és ily iparnál üzletvezető sem lehet az, aki nem nagykorú, aki
gondnokság vagy csőd alatt áll, vagy aki büntett, az állam el-
len, a szemérem ellen vagy nyereségvágyból elkövetett vétség
miatt bűnvádi eljárás alatt áll, vagy akit ilyen büntett vagy vét-
ség miatt elítéltek, a jogerős bírói ítéletben megszabott szabad-
ságvesztés büntetés tartama, illetőleg a büntetés kiállításától vagy
elévülésétől számított három év alatt, stb.“

„57. §. A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazást nyer,
hogy az illető érdekképviseletek meghallgatása után, az érde-
kelt miniszterekkel egyetértően, egyes engedélyhez kötött ipa-
roknál: stb.

6. az alkalmazottak számát korlátozhassa, az alkalmazot-
tak felfogását életkorhoz, előzetes orvosi vizsgálathoz, megbízha-
tóságuk igazolásához köthesse, nőknek alkalmazását eltilt-
hassa, stb.“

„80. §. Ha a tanonc által elsajátítani kívánt iparra az e tör-
vényben megállapított szakképzettséget saját személyükben iga-
zolni nem is tudják, képesítéshez kötött iparban leendő kiképzés
céljából tanoncot tarthatnak: stb,

10. az elhunyt iparos iparát saját jogán vagy az iparos tör-
vényes, törvényesített vagy örökbefogadott kiskorú gyermekei
vagy unokái jogán folytató életben maradt házastárs az elhunyt
iparos életében szerződötetett tanoncokat (7. §. második, 8. §.
utolsó bekezdés); stb.

81. §. Tanoncot nem tarthat az a munkaadó:

1. akit büntettért, az állam ellen, a szemérem ellen vagy
nyereségvágyból elkövetett vétségért, vagy alkalmazottja sérel-
mére elkövetett testi sértés vétségéért jogerősen elítéltek, a bün-
tetés kiállításától számított három évig;

2. akit az iparhatóság a tanonctartás jogától jogerős hatá-
rozattal megfosztott, a határozatban megállapított időtartam
alatt

Nőtlen, özvegy, feleségétől elvált vagy különválva élő ipa-
ros háztartásában kiskorú női tanoncnak lakást és ellátást nem
adhat.“

„112. §. Stb. Amennyiben valamely községben a női iparos
és kereskedő tanoncok számbavétele nélkül is megvan az előbbi
bekezdésben megállapított létszám és a női iparos tanoncok vagy
a női kereskedő tanoncok száma eléri a negyvenet, az illető köz-

ség a női tanoncok elkülönített oktatásáról köteles gondoskodni. stb.“

„128. §. Amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a munkaadó: stb.

6. aki a 81. §. utolsó bekezdésében foglalt tilalom ellenére kiskorú női tanoncnak lakást vagy ellátást ad.

Az előbbi bekezdés alá eső kihágás büntetése tizenöt napig terjedhető elzárás és hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetés, ha azt olyan egyén követte el, aki ily kihágás miatt jogerős ítélettel már meg volt büntetve és büntetésének kiállása óta két év még nem telt el.

Azt a munkaadót, aki a jelen szakasz alá eső cselekményt az emiatt reá kiszabott büntetés kiállításától számított két éven belül ismételten elköveti, az eset körülményeihez képest gyermekeknek és fiatalokúaknak, vagy az alkalmazottak ily csoportjai közül egyiknek vagy másiknak foglalkoztatásától legfeljebb két évig terjedő időre el lehet tiltani.“

1922: XVII. t.-c. az 1922/23.

költségvetési év első hat hónapjában viselendő
közterhekről és fedezendő állami kiadásokról.

„7. §. Az 1920: XI, t.-c. 7. §-ának második bekezdésében foglalt az a felhatalmazás, amely a hivatkozott szakasz első bekezdésében említett tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak (nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak) kedvezményes ellátására vonatkozik, az 1923. évi június hó végéig terjedő időtartamra meghosszabbítatik. stb.“

*1922: XXIII. t.-c. az általános
kereseti adóról.*

„1. §. Általános kereseti adó alá tartozik mindaz a jövedelem, amely a következő forrásokból származik: stb.

4. az ország területéről származó, s bárki által élvezett, nemkülönbén a külföldről származó s az ország lakosa által élvezett járadékokból. Ide tartoznak különösen: az életjáradékok, a rokonsági évjáradékok, a tartásdíjak, az özvegyi jog címén kiszolgáltatott életjáradékok, hacsak ez utóbbiak nem a férj vagyónának haszonélvezetében állanak, amely után a jövedelemadón kívül az özvegy egyéb adót is fizet; stb.“

*1923: VII. t.-c. a
közadók kezeléséről.*

„14. §. A könyvelés és nyilvántartás vezetését a pénzügyminiszter rendeleti utón szabályozza a következő elvek szerint: stb. Közös háztartásban élő házastársaknak, vagy az egyik elhalt szülő helyébe lépett kiskorú gyermekeknek az életben levő

szülővel közös birtokívben foglalt ingatlanai után kivetett földadót a családfő nevén egy adófükönyvi számlán kell előírni, stb.“
 „44. §. A végrehajtás alól ki vannak véve s ennélfogva még a végrehajtást szenvedőnek beleegyezésével sem foglalhatók le: stb.

6. közszolgálati tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak, magánszolgálatban levő tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak, lelkészeknek, közjegyzőknek, ügyvédeknek, orvosoknak, mérnököknek, íróknak, művészeknek és általában tudományos vagy művészi hivatáskörben működő személyeknek, valamint szülésznőknek hivatásuk gyakorlásához szükséges könyvei, iratai, mintái, műszerei, segédeszközei; stb.

13. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének háztartásához szükséges házi és konyhabútor, edények, varrógép, főző- és evőeszközök, kályhák és tűzhelyek, a ruházkodáshoz szükséges tárgyak, szükséges ágy- és fehérnemű, amennyiben ezek a rendes szükségletet meg nem haladják;

14. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének betegsége vagy testi fogyatkozása okából szükséges gyógy- és egyéb szerek és segédeszközök;

15. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének iskolai könyvei és taneszközei;

16. a végrehajtást szenvedőnek és háznépének egy havi időtartamra szükséges élelmi, tüzelő- és világítószerek; stb.

45. §. A szolgálati és munkabérvizonyból származó illetmények és ellátási díjak letiltásánál a következő rendelkezések mérvadók: stb.

7. az özvegyek és árvák oly ellátási díjai, amelyek a férj, illetőleg az atya szolgálataiért járnak, csakis az ily díjak után kivetett adók, ezek pótlékai és járuléka miatt foglalhatók le; a temetési járulék egyharmada azonban a gyógykezelési költségek erejéig lefoglalhatók; stb.“

„79. §. Stb. Az a fél, akire az ingatlant házastársa, saját vagy házastársának fel- vagy lemenő ági rokona, testvére vagy féltestvére, vagy e személyek valamelyikének házastársa ruházza át, avagy aki az átruházóval szemben az ingatlant terhelő összes kötelezettségeket magára vállalta; az ingatlant terhelő és hátralékban maradt köztartozásokért, korlátozás nélkül felelős az esetben is, ha a bizonyítvány kiadatott.

80. §. Stb. Az a fél, akire az üzletet házastársa, saját vagy házastársának fel- vagy lemenő ági rokona vagy féltestvére, vagy e személyek valamelyikének házastársa ruházza át, avagy aki az átruházóval szemben az üzletből eredő összes kötelezettségeket magára vállalta: az üzletből eredő és a hátralékban maradi köztartozásokért korlátozás nélkül felelős, az esetben is, ha a bizonyítvány kiadatott.

81. §. Ha valamely köztartozásért több személy egyetemleg felel, a kirótt egész köztartozás azok bármelyikétől beszedhető, a bárki által teljesített fizetéssel azonban a kötelezettség alól valamennyien szabadulnak.

Ily egyetemleges kötelezettségben állanak:

1. mindazok, akik a jövedelemadóról szóló törvény értelmében egy adóalanyt alkotnak, a közös háztartás fejének számláján előírt összes adókért;

2. a közös háztartásban élő házastársak a terhükre kivetett általános kereseti adóért és az ez után járó pótlékokért és járulékokért, stb.“

1923: XXIV. t.-c. a gazdasági

munkav;zonyból felmerülő ügyekben a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozó eljárás szabályozásáról,

„4. §. Az 1907: XLV, t.-c, 62, §-ában megjelölt első- és másodfokú hatóság hatáskörében eljáró tanácselnök nem járhat el oly ügyben, melyben érdekeltségi viszonyban áll a felekkel. Az ülnök nem járhat el olyan ügyben:

1. amelyben mint fél szerepel, vagy a féllel együtt jogosítva vagy kötelezve van, avagy az ügy eredményétől függő megtérítéssel tartozik;

2. amelyben felesége vagy volt felesége, jegyese, egyenes ágban rokona vagy sógora, oldalágban rokona, unokatestvérig bezárólag, feleségének a testvére vagy testvérének házastársa van az 1. pont értelmében érdekelve;

3. amelyben oly személy van az 1. pont értelmében érdekelve, akivel örökbefogadó szülői vagy nevelő szülői, illetőleg gyermeki vagy gyámi vagy gondnoki viszonyban áll;

4. amelyben mint valamelyik félnek törvényes képviselője, meghatalmazottja vagy ügyvédje közreműködött, továbbá amelyben valamelyik félnek törvényes képviselőjével, meghatalmazottjával vagy ügyvédjével a 2. vagy a 3. pontban meghatározott viszonyban áll; stb,“

1923: XXXVII. t.-c. az

1923/24, költségvetési év első hat hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról,

„17. §. Stb. Az állami, vármegyei és államvasúti tisztviselők és egyéb alkalmazottak özvegyi nyugdíjra igénnyel bíró özvegyeinek, továbbá az állami, vármegyei és államvasúti nyugdíjasok nyugdíjra igénnyel bíró özvegyeinek özvegyi nyugdíját — az ezidőszerint járó özvegyi nyugdíj és az özvegyi nyugdíjon felül járó rendkívüli segély, kegy díj vagy bármilyen más készpénz járandóság helyett — az 1923. évi július hó 1-jétől kezdve, a jelen törvény 15. §-a alapján megállapított mindenkori fizetésnek az 50

%-ával, illetőleg, ha a nyugalmazott állapotban elhalt férjnek a nyugdíja az 50%-nál kisebb százalékkal állapított meg, ez a kisebb százalékaival kell megállapítani.

Azt, hogy milyen ellátásra tarthatnak igényt a kizárólag kegyelmi ellátásban (kegydíjban), valamint az 1912: LXV. t.-c. 7. §-a vagy ehhez hasonló törvényes rendelkezés alapján engedélyezett ellátásban részesülő özvegyek, a kormány rendeleti úton állapítja meg. stb.“

„20. §. Az 1920: XI. t.-c. 7. §-ának második bekezdésében foglalt az a felhatalmazás, amely a közszolgálatban álló tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak (nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak) kedvezményes ellátására vonatkozik, az 1924. évi június hó végéig meghosszabbítatik. stb.“

*1924: IV. t.-c. az államháztartás
egyensúlyának helyreállításáról*

„2. §-hoz a) melléklet.

Az intézkedések részletezése.

II. A közszolgálati alkalmazottak illetményeinek rendezése és létszámának apasztása.

1. (1.) A kormány, a közszolgálati alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és árvák) részére rendszeresített kedvezményes áru természetbeni ellátásnak legkésőbb az 1924. évi június hó végével leendő megszüntetése alkalmával, a közszolgálati alkalmazottaknak illetményeit, illetőleg a nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak ellátási díjait a megszüntetett természetbeni ellátás ellenértékének megfelelően felemelheti és ez alkalommal az 1912: XXXV. t.-c.-kel, illetve az 1917. évi IX. t.-c. 11. §-ával rendszeresített családi pótlékot újból szabályozhatja. Ez a kedvezményes áru ellátás természetével bíró élelmezési adagváltásban részesülő egýenekre is vonatkozik.

(2.) A kormány az állam anyagi helyzete által megszabott keretekben, akkor és úgy, amikor és amint az ilyen intézkedést a pénzügyi egyensúly helyeállításának tervszerű végrehajtása megengedi, a közszolgálati alkalmazottakat és a fegyveres testületek tagjait megillető illetményeket, illetőleg a nyugdíjasokat, özvegyeket és árvákat megillető ellátási díjakat felemelheti és ezzel kapcsolatban megszüntetheti mindazokat a külön kedvezményeket, amelyek ezidőszert a gáz- és villamosáramfogyasztás, valamint a villamos-vasúti bérletjegyek stb. révén engedélyezettnek a nevezettek részére.

(3.) A kormány a közszolgálati alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és árvák) részére ezidőszert biztosítva levő vasúti vitel díj kedvezményeket korlátozhatja, illetve fokozatosan megszüntetheti.

(4.) A kormány a közszolgálati alkalmazottakat, továbbá a nyugdíjasokat és özvegyeket a fennálló szabályok szerint megillető lakáspénzeket, a lakbérek általános emelkedésének az arányában, a szükséghez képest felemelheti, stb.“

1924: VII. t.-c. a földbirtok helyesebb
megosztását szabályozó rendelkezésekről szóló
1920: XXXVI. törvénycikk kiegészítéséről.

„2. §. A törvény a földhözjuttathatók lehető kielégítésére törekszik, ennél fogva a juttatásnál (T. 2. §.) a következő szabályok is irányadók:

1. Házhelyet kaphat az is, akinek — vele ténylegesen együtt élő házastársát ide nem számítva — mással vagy másokkal közösen van háza vagy házhelye, stb.

5. A helyi viszonyokhoz alkalmazkodó kis családi birtok akkora föld, amekkora egy átlagos földműves családnak kellő szorgalom és megfelelő gazdasági felszerelés mellett a helyi viszonyok szerint kielégítő megélhetést biztosít. A T. 2. §-a első bekezdésének 3. pontja alapján földhözjuttathatók között törpe-, illetve kisbirtokos minőség tekintetében, amennyiben az említett, törvényszakaszban felsorolt egyéb feltételek fennforognak, különbséget tenni nem lehet. Az ugyanennek a bekezdésnek 1. pontja alapján elsőbbségképen való részesítés nem jelenti azt, hogy a törpebirtokos hadirokkant, hadiözvegy és felnőtt hadiárva a T. 2. §-a első bekezdésének 3. pontja alapján is földhözjuttatható nem volna, stb.“

„8. §. Stb. Az Országos Földbirtokrendező Bíróság a T. 28. §-a alapján egész terjedelmében megváltható földbirtoknak a megváltását méltánylást érdemlő esetben mellőzheti, de csak akkor, ha a megváltást szenvedő hitelt érdemlően igazolja, hogy a földbirtok szerzésére szolgált vagyoni erő nem a háborús szerzési lehetőségek kifogásolható kihasználásával jött létre és ha egyúttal a szerző fél földműves, hadirokkant, közszolgálati alkalmazott, hívatásos katona, az említett valamely személynek a házastársa, özvegye vagy árvája, avagy általában hadiözvegy vagy hadiárva, vagy ha a megváltást szenvedő, vagy a T. 28. §-a 3. pontjában megjelölt családtagja régi családi birtokát szerezte ily módon vissza, vagy a birtokot régi családi birtok helyébe szerezte, vagy az új birtok szerzése előtt vagy végett régebbi birtokát eladta, stb.“

1924: XI. t.-c. a
középiskolákról.

„18. §. A tanárképzés módosítása és a leányközépiskolák ügye.

Amennyiben az 1883. évi XXX. t.-cikknek a középiskolai tanárok képezését tárgyzó szakaszai e törvény következtében:

módosításra szorulnak, az erről való intézkedés külön törvénynek tartatik fenn, valamint külön rendelkezésekkel szabályozandó a leányközépiszkolák szervezete és tanulmányi rendje, melyekre ez a törvény nem vonatkozik.“

*1924: XIX. t.-c. a vámjog
szabályozásáról,*

„24. §. Személymotoszás.

Stb. Nőt csak nő motozhat meg és ennél az eljárásnál csak nők lehetnek tanúk.“

„170. §. Bűnpártolás.

Azt, aki a csempészetben bűnös egyénnel abból a célból, hogy a csempészetből származó hasznot neki biztosítsa, szándékosan segítséget nyújt, ha ez iránt vele nem a csempészet elkövetése előtt egyezett meg, a tiltott áru értékének egyszeresétől annak négyszereséig, illetve a tilalom alá nem eső áru után járó vámtartozás egyszeresétől annak négyszereséig terjedhető pénzbüntetéssel kell büntetni.

Azt pedig, aki anélkül, hogy a csempészet elkövetése előtt ez iránt megegyezett volna, a csempészetben bűnös egyénnek abból a célból nyújt szándékosan segítséget, hogy ez a büntetés *elől* meneküljön, háromszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel kell büntetni. A büntetés a csempészre kiszabható legsúlyosabb büntetés mértékét meg nem haladhatja. Az ily bűnpártolást nem lehet büntetni, ha azt a tettesnek valamely hozzátartozója (1878: V. t.-c. 78. §.) követte el.“

*1924: XXVI. t.-c. a székes-
főváros törvényhatósági bizottságának újjászerve-
zéséről.*

„2. §. Törvényhatósági választójoga van mindannak, akinek országgyűlési (nemzetgyűlési) képviselőválasztójoga van, ha a községi választók összeírási évét megelőzően hat év óta a székesfőváros területén lakik vagy van lakása.

A hat évi helybenlakás kötelezettsége alól ki vannak véve az országgyűlési (nemzetgyűlési) képviselők és mindazok, akiket az országgyűlési (nemzetgyűlési) képviselői választójogra vonatkozó jogszabályok a helybenlakás kelléke alól mentesítenek.

3. §. A törvényhatósági bizottság tagjává az választható, akinek a választás időpontjában választójoga van, ha életének 30. évét betöltötte, bárhol, bármilyen egyenes állami vagy a székesfőváros területén községi adót fizet és nem esik a kizáró okok valamelyike alá.“

*1924: XXVIII. t.-c. a
tanítók, óvók és a nem állami tanárok ellátásának
rendezéséről.*

„3. §. A megszüntetett „Országos Tanítói Nyugdíj- és Gyám-

intézet“ terhére a jelen törvény életbelépésének időpontjában már ellátásban részesülő nyugdíjasok, özvegyek és árvák közül

a) azoknak az ellátási díjait, akik nyugalombahelyeztetésük (özvegyeknél a férj, árváknál az atya elhalálózásának) időpontjában az állam vagy a kincstár által, vagy a kormány kezelése alatt álló közalapokból fenntartott tanintézetnél teljesítettek utoljára szolgálatot, az államkincstár (a vallás- és közoktatásügyi tárca) terhére,

b) azoknak az ellátási díjait, akik nyugalombahelyeztetésük (özvegyeknél a férj, árváknál az atya elhalálózásának) időpontjában a magyar királyi államvasutak vagy a magyar királyi állami vasgyárak által fenntartott tanintézetnél teljesítettek utoljára szolgálatot, „A Magyar Királyi Államvasutak Nyugdíjintézetének terhére,

c) azoknak az ellátási díjait, akik nyugalombahelyeztetésük (özvegyeknél a férj, árváknál az atya elhalálózásának) időpontjában nem az *a)* és *b)* pontok alatt felsorolt tanintézetnél teljesítettek utoljára szolgálatot, „A Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézetének terhére kell az 1923. évi július hó i-étől, illetőleg amennyiben az ellátási díj későbbi időponttól kezdve folyósított, ettől a későbbi időponttól kezdve folyósítani és elszámolni.“

1925: V. t.-c. a közönséges

büntetések kölcsönös kiadatása és a bűnügyi jogsegély tárgyában Romániával kötött, 1924. évi április hó 16-án Bukarestben kelt Egyezmény becikkelyezéséről.

„2. cikk. Kiadatást a következő bűncselekmények miatt kell enegedélyezni: stb.

3. Magzatelhajtás, stb.

7. Kiskorúak elrablása és nőknek vagy fiatal lányoknak elrablása vagy fogvatartása erkölcstelen célra.

8. Erőszakos nemi közönsülés és a szemérem elleni egyéb cselekmények.

9. Az erkölcs ellen azzal elkövetett cselekmények, hogy a tettes a saját vagy mások szenvedélyének kielégítése végett bármelyik nemhez tartozó kiskorút kicsapongásra vagy erkölcstelenségre csábít, stb.

11. Kettős házasság, stb.“

1925: VI. t.-c. a polgári jog-

segély és a magánjog körébe tartozó egyes kérdésekre vonatkozólag Romániával kötött, 1924. évi április 16-án Bukarestben kelt Egyezmény becikkelyezése tárgyában.

„3. cikk. A Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy a jelen Egyezmény életbeléptetésétől kezdve — a kiskorúak gyám-

ságának szabályozása végett az 1902. évi június hó 12-én Hágában kelt Egyezményen kívül, amely az 1921. évi július hó 26-ától kezdődően a két Szerződő Fél között újból alkalmazandó — mindaddig, amíg részesei lesznek az alább felsorolt többoldalú Egyezményeknek, alkalmazni fogják egymás között a következő Egyezményeket:

1, a házasságra vonatkozó törvények összeütközéseinek kiegyenlítése végett az 1902. évi június hó 12.-én Hágában kelt Egyezményt;

2. a házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíraskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítése végett az 1902. évi június hó 12-én Hágában kelt Egyezményt; stb.“

„13. cikk. A Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy kölcsönösen megküldik egymásnak azoknak a születési, házassági és halotti anyakönyvi bejegyzéseknek, valamint a házasságon kívül született gyermekek törvényesítéséről szóló bejegyzéseknek kellően hitelesített kivonatát, amely bejegyzésekből az tűnik ki, hogy az ott megnevezett személy a másik Szerződő Fél állampolgára.

Az említett születési, házassági, halotti és törvényesítési anyakönyvi bejegyzésekről szóló kiadmányoknak tartalmazniuk kell az anyakönyvbe bejegyzett minden lényeges adatot és, ha csak lehetséges, fel kell tüntetniök az illető személy lakóhelyét vagy születési helyét, stb.“

1925: VIII. t.-c. a polgári

eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról.

Házassági vagy más személyállapotot tárgyzó perek.

„19. §. A Pp. 655. §-a a következő rendelkezésekkel egészítetik ki:

Az eljáró bíró a szóbeli tárgyalást az előkészítő eljárással egy határnapra tűzheti ki.“

II. Végrehajtási eljárási rendelkezések.

„23. §. A végrehajtási eljárásról szóló 1881: LX. törvénycikk (Vht.) módosítása és kiegészítése tárgyában alkotott 1908: XLI. törvénycikk (Vhn.) 9. §-ának első bekezdése, valamint 14. §-ának első bekezdése akként módosul, hogy a végrehajtást szenvedőnek feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető, vagy a házasságon kívüli gyermek javára megállapított tartás behajtására irányuló végrehajtás esetében a végrehajtás alól mentes járandóságokból is — ily járandóságok alatt értve a különben végrehajtás alól mentes segélyeket és egyéb pótlékokat is — a felerész végrehajtás alá vonható.“

Összeférhetetlenség. Együttalkalmazás.

„31. §. Az 1891: XVII. t.-c. 39. §-a a következő mondattal egészítették ki:

A jelen törvény IV. fejezetének a bírósági hivatalnokokra vonatkozó rendelkezései a kezelőkre, a kezelőnőkre és a díjnyokokra is kiterjednek; az igazságügyminiszter azonban a megállapított korlátozások alól reájuk nézve indokolt esetben felmentést adhat.

Az 1891: XVII. t.-c. 41. §-ának 1. és 4. pontja helyébe a következő rendelkezések lépnek:

1. házastársak, fel- vagy lemenő ágban rokonok és sógorok;
4. házastársnak testvére vagy testvéreinek házastársa.“

1925: XVI. t.-c.

a Magyar Királyság és az Osztrák Köztársaság között a trianoni és a St.-Germain en Laye-i békeszerződések alapján Magyarországtól Ausztriához csatolt területen volt alkalmazottakkal, nyugdíjasokkal, özvegyekkel és árvákkal szemben kövendő eljárás tárgyában 1924. évi január hó 12.-én kötött Államszerződés becikkelyezéséről.

„1. §-hoz.

Államszerződés.“

Második rész.

Nyugdíjasok, özvegyek és árvák.

„7. cikk. Azoknak a nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak, akik a Magyar Állam, illetőleg valamely magyar nyugdíjalap terhére állandó nyugellátást élveztek és akiknek állandó lakóhelye a Magyarországtól Ausztriához csatolt terület tényleges átvételének időpontjában az Osztrák Szövetséges Köztársaság területén volt, az Osztrák Szövetségi Kormány nyugellátásuknak további élvezetét biztosítja a következő feltételek fennforgása esetén:

1. ezek a nyugdíjasok (özvegyek, árvák) kötelesek a jelen Államszerződés életbelépésétől számított három hónapon belül vagy osztrák szövetségi állampolgárságukat igazolni, vagy pedig ugyanezen a határidőn belül az osztrák szövetségi állampolgárság elnyeréséért és egyidejűleg a magyar állampolgársági kötelelkből való elbocsátásért folyamodni. Ebben az esetben egyrészt az Osztrák Szövetségi Kormány biztosítja, hogy ezeknek a nyugdíjasoknak az osztrák szövetségi állampolgárságot kérelmükre megadja, másrészt a Magyar Kormány biztosítja, hogy ezeket a nyugdíjasokat, amennyiben a magyar állampolgárságukat már

előbb el nem vesztették, a magyar állampolgársági kötelékből elbocsátja;

2. ezek a nyugdíjasok (özvegyek, árvák) igazolni kötelesek, hogy állandó lakóhelyük az átcsatolt terület tényleges átvételének időpontjában az Osztrák Szövetséges Köztársaság területén (ideértve a Magyarországtól Ausztriához csatolt területet is) volt.“

„10. cikk. (1.) Az állandó nyugellátásra való igény megszűnik mindazokban az esetekben, amelyekben az osztrák nyugdíjasok, özvegyek és árvák nyugellátásra való igényüket az érvényben álló szabályok szerint elvesztik, továbbá ha ezek a személyek valamely osztrák vagy idegen közszolgálatba vagy valamely osztrák vagy idegen önkormányzati szervnél állandó szolgálati viszonyba lépnek.

(2.) Az Osztrák Szövetségi Kormány a nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak, az őket az 1922. évi január hó 1-jétől kezdve megillető nyugellátás terhére, addig is, amíg ez a nyugellátás tényleg folyósítatik, megfelelő előlegeket fog kifizettetni.“

//. Melléklet.

„1. A Magyar Kormány az illető nyugdíj táblázat megküldése mellett közli az Osztrák Szövetségi Kormánnyal a nyugdíjnak és lakbérnyugdíjnak (özvegyi nyugdíjnak, nevelési járulék-nak) összegét.

2. Az 1. pontban említett nyugdíjnak, özvegyi nyugdíjnak és a lakbérnyugdíjnak összege ötszörösen számíttatik.“

„5. A nős osztrák nyugdíjasokat és nyugellátásra igénnyel bíró özvegyeket megillető családi pótlékok a szóbanlevő nyugdíjasokat és özvegyeket is megilletik. Az árvák ellátása tekintetében az osztrák szabályok értelemszerűen alkalmaztatnak.“

1925: XIX. t.-c. a nőekkel és a gyermekkel üzött kereskedés elnyomása végett Genfben létrejött nemzetközi egyezmény becikke- lyezése tárgyában.

„1. §. A nőekkel és a gyermekekkel üzött kereskedés elnyomása végett Genfben 1921. évi szeptember hó 30.-án kelt nemzetközi egyezmény az ország törvényei közé iktattatik.“

Szövege a következő:

Nemzetközi egyezmény a nőekkel és a gyermekekkel üzött kereskedés elnyomása végett, stb.

„2. cikk. A Magas Szerződő Felek megegyeznek abban, hogy minden eszközt fel fognak használni olyan egyének üldözésére és megbüntetésére, akik bármelyik nemhez tartozó gyermekekkel kereskedést üznek, amely bűncselekményt az 1910. évi május hó

4-én kelt Egyezmény első cikkében meghatározott módon kell érteni.

3, cikk. A Magas Szerződő Felek megegyeznek abban, hogy megteszik a szükséges intézkedéseket az 1910. évi május hó 4-én kelt Egyezmény 1. és 2. cikkében említett bűncselekmények kísérletének és — a törvényes határok között — előkészületi cselekményének büntetése végett is,

4, cikk. A Magas Szerződő Felek megegyeznek abban, hogy ha köztük kiadási egyezmények nem volnának, a rendelkezésükre álló minden eszközt fel fognak használni olyan egyének kiadása végett, akiket az 1910. évi május hó 4-én kelt Egyezmény 1. és 2. cikkében említett bűncselekmények elkövetésével vádolnak, vagy akiket ilyen bűncselekmények miatt elítéltek.

5, cikk. Az 1910. évi Egyezmény Záró jegyzőkönyvének B) pontjában a „huszadik életévét már betöltött“ szavak helyébe a „huszonegyedik életévét már betöltött“ szavak lépnek,

6, cikk. A Magas Szerződő Felek megegyeznek abban, hogy amennyiben a foglalkozást közvetítő ügynökségek és irodák engedélyezése és ellenőrzése tárgyában törvényhozási vagy közigazgatási intézkedéseket még nem tettek, ily célból szabályzatokat fognak kibocsátani, hogy biztosítsák olyan nőknek és gyermekeknek védelmét, akik más országban keresnek munkát.

7, cikk. A Magas Szerződő Felek bevándorlási és kivándorlási igazgatásaik tekintetében megegyeznek abban, hogy közigazgatási és törvényhozási intézkedéseket tesznek a nőekkel és a gyermekekkel űzött kereskedés leküzdésére.

Megegyeznek nevezetesen abban, hogy olyan szabályzatokat fognak kibocsátani, amelyek szükségesek a kivándorlókat szállító hajókon utazó nőknek és gyermekeknek védelmére nemcsak az elindulás és a megérkezés alkalmából, hanem útközben is, továbbá intézkedni fognak a pályaudvarokon és a kikötőkben oly felhívásoknak kifüggesztése iránt, amelyek a nőket és a gyermekeket a velük üzérkedés veszélyeire figyelmeztetik és tájékoztatják őket azokról a helyekről, ahol szállást, segélyt és támogatást találhatnak,

„2, §. A büntetőtörvénykönyvnek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908: XXXVI. törvénycikk (Bn.) negyedik fejezetének XIII. cikkében foglalt rendelkezések a következőképpen módosulnak:

A Bn, negyedik fejezetének XIII, cikkében a nők részére biztosított büntetőjogi védelem, az egyébként ott megszabott korlátok között a férfinemhez tartozókra is kiterjesztetik,

A Bn, 43., 44, és 46, §-ában említett huszadik év a huszonegyedik évre emeltetik fel.

A Bn, 44., 45. és 46. §-ában meghatározott kerítés büntettségének elkövetésére létrejött szövetség, ha ahhoz a büntett véghez-

vitelét célzó előkészületi cselekmény nem járult: egy évig terjedhető fogházzal, ha pedig ily előkészületi cselekményt is követtek el, két évig terjedhető fogházzal büntetendő.“

1925: XXVI. t.-c. az országgyűlési képviselők választásáról.

„2. §. Országgyűlési képviselőválasztójoga van minden nőnek, aki életének 30. évét betöltötte, tíz év óta magyar állampolgár, két év óta ugyanabban a községben lakik vagy van lakása és az elemi népiskola hatodik osztályát vagy más tanintézetnek ezzel tanértékre nézve egyenrangú osztályát (évfolyamát) sikeresen elvégezte, vagy ezzel egyenrangú értékű műveltség megszerzését igazolta.

Az egyéb kellékek igazolása mellett választójoga van annak a nőnek is, aki az elemi népiskola negyedik osztályának sikeres elvégzését, vagy ezzel egyenlő értékű műveltség megszerzését igazolja, ha:

1. három vagy több törvényes gyermeknek adott életet és legalább három gyermeke életben van; — a háborúban hősi halált halt gyermekeket e rendelkezés szempontjából életben levőknek kell tekinteni; vagy

2. saját vagyonának jövedelméből vagy saját keresetéből tartja el magát és önálló háztartást vezet.

Az a nő, aki az előbbi bekezdés 1. pontjában foglalt föltételek mellett a választói jogot megszerezte, annak továbbra is birtokában marad, tekintet nélkül életben levő gyermekeinek a számára.

Annak a nőnek, aki egyetemet vagy más főiskolát végzett, életkorára való tekintet nélkül van választójoga.“

„4. §. A választójoghoz megkívánt kétévi egyhelybenlakás kellékének megfelel az is, aki az utolsó két évben lakóhelyét csak egy ízben változtatta, ha megelőzőleg két évig ugyanegy községben lakott, stb.

Az állandó lakóhely kellékének hiánya miatt nem lehet kizárni a választójogból azt a nőt, akinek vele közös háztartásban élő férjét a jelen §-ban felsorolt kedvezmények valamelyike megilleti, stb.“

„7. §. A választójogból ki van zárva, tehát a választók névjegyzékébe nem vehető fel az: stb.

6. aki, vagy akinek vele közös háztartásban élő házastársa üzleténél vagy foglalkozásánál fogva erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt áll; stb.

8. §. Stb. (2.) Választójogot az gyakorolhat, aki a névjegyzékbe fel van véve.

(3.) A választójogot csak személyesen lehet gyakorolni.

(4.) Minden választónak egy szavazatra van joga. stb.“

9. §. Országgyűlési képviselővé választható az, akinek a választás időpontjában választójoga van és a jelen fejezetben említett valamely kizáró ok alá nem esik, ha életének 30. évét betöltötte.

Aki az első bekezdésben meghatározott kellékeknek megfelelően, választható akkor is, ha a választók névjegyzékébe nincs felvéve.“

„105. §. Nem járhat el a bíró az 1911: I. t.-c. 59. §-ában felsorolt eseteken felül akkor sem, ha a megtámadott választásban mint választó résztvett, vagy abba egyébként befolyt, továbbá ha oly személlyel van az idézett §. 2., 3. és 4. pontjában megállapított viszonyban, akinek cselekménye folytán a választás érvénytelenítését kéri.“

„144. §. Aki abból a célból, hogy a választó valamely jelöltre (lajstromra) szavazzon vagy ne szavazzon, vagy a szavazástól tartózkodjék, a választót vagy hozzátartozóját (1878: V. t.-c. 78. §.) szóval vagy tettel bántalmazza, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja, ilyen bántalmazással, hátránnyal, vagy pedig becsületsértő vagy rágalmozó nyilatkozat közzétételével fenyegeti, vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanez a büntetés éri azt is, aki a cselekményt olyan célból követi el, hogy a választó bizonyos jelöltre vonatkozó ajánlatot aláírjon, vagy aláírásától tartózkodjék, vagy hogy a választót a jelöltség el nem fogadására, vagy a jelöltségtől való visszalépésre bírja.“

„149. §. (1.) Aki a választót vagy hozzátartozóját (1878: V. t.-c. 78. §.) becsületében sérti, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja a miatt, mert a választó választói jogát nem gyakorolta, vagy nem úgy gyakorolta, amint azt a tettes vagy más tőle kívánta, az — amennyiben súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik — vétség miatt ezer aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

(2.) Ugyané büntetés alá esik az is, aki az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt a miatt követi el, mert a választó a jelöltre (lajstromra) vonatkozó ajánlást alá nem írta, vagy olyan ajánlást írt alá, amelynek aláírásától őt a tettes vagy más visszatartani törekedett.

(3.) Aki a választót vagy hozzátartozóját az (1) vagy a (2) bekezdésben megjelölt valamely okból tetteleg bántalmazza, vétség miatt hat hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

„189. §. (1.) Ez a törvény a felsőházról szóló törvénnyel egyidőben lép életbe, stb.

(4.) Mihelyt a megalakuló felsőház működését megkezdi, a

most együttülő nemzetgyűlés az országgyűlés képviselőházaként működik tovább és evégből újra alakul, stb.“

1925: XLVIII. t.-c.
a rokkantellátási adóról.

„1. §. Rokkantellátási adót tartoznak fizetni a földadó, házadó, társulati adó, tantiémadó, kereseti adó, jövedelem- és vagyónadó fizetésére kötelezett személyek.

2. §. Mentések a rokkantellátási adó alól:

1. azok a személyek, akik az 1. §-ban felsorolt adónemek egyikét sem tartoznak fizetni;

2. az ellátás tartama alatt a pénzbeli ellátásban részesülő vagy kielégített hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak.“

1926: VII. t.-c.
a mezőgazdasági népesség érdekeit szolgáló népiskolák létesítéséről és fenntartásáról,

„1. §. A mezőgazdasági népesség érdekeit szolgáló népiskolák létesítéséről.

A magyar nemzet jövőjébe vetett tántoríthatatlan hitéről és életerejéről azzal is tanúságot tesz, hogy művelődési színvonalának emelése céljából elsősorban a mezőgazdasági népesség, különösen az Alföld tanyai lakosságának gyermekei részére népiskolákat létesít és (tantermeket és tanítói lakásokat) épít stb.“

„6. §. Fenntartási terhek, tanító kinevezése.

Stb. *b)* A vallás és közoktatásügyi miniszter felhatalmazást nyer arra, hogy az e törvény alapján létesített iskolákhoz a szervezéskor tényleges szolgálatban álló állami vagy nyugdíjazott tanítót (tanítónőt) tanítóvá (tanítónővé) a fenntartó meghallgatásával kinevezhessen, ez a jog azonban a minisztert egy iskolánál csak egyszer illeti meg. Ezeknek illetményeit az érdekeltség viseli, de a vallás- és közoktatásügyi miniszter fizetéskiegészítő államsegélyt engedélyezhet. A 4. §. hatodik bekezdése értelmében a tanítók részére biztosított terület használatának értéke a tanítók javadalmazásába nem tudható be.“

1926: XVI. t.-c.
a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyek és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről.

„1. §. Magánjogi szerződéssel alkalmazottnak és családtagjának készpénzben, magyar törvényes értékben járó nyugdíjat vagy nyugdíj természetű járandóságot (nyugdíj természetű kegydíjat, nyugdíjpótlékot, nevelési segélyt stb.) az alábbi rendelkezések szerint kell átértékelni. A járandóságok átértékelt összege

nem haladhatja meg a korona értékcsökkenéséből eredő hátrány teljes kiegyenlítését.“

„20. §. E törvény rendelkezései nem nyernek alkalmazást azokra a járandóságokra, amelyek teljesítésének módját vagy összegének meghatározását nemzetközi egyezmény, az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére biztosításáról szóló 1907: XIX. törvénycikk, a gazdasági munkás- és cselédsegélyzőpénztárról szóló 1900: XV. törvénycikk és az ezeket módosító vagy végrehajtó jogszabályok, végül a bányatörvény alá eső üzemekben és az ezekkel kapcsolatos ipari üzemekben foglalkozó munkásoknak és altiszteknek, valamint ezek családtagjainak nyugdíjbiztosításáról szóló 1925: XXXIV. t.-c. 1. §-ában foglalt felhatalmazás alapján megállapított jogszabályok szabályozzák.

21. §. Az a körülmény, hogy a nyugdíjas ilyen minőségében létfenntartásának biztosítása végett magánfoglalkozást vállalt, nem mentesíti a vállalatot az e törvényben az arányszám alapján megállapított kötelezettségének teljesítése alól.“

1926: XX. t.-c. a házasság

érvényességéről, a házasság felbontásáról és a kiskorúak gyámságáról 1902. évi június hó 12-én Hágában kötött s az 1911: XXL, XXII. és XXIII. törvénycikkbe iktatott, valamint a teljeskorúak gyámságára vonatkozólag 1905. évi július hó 17-én Hágában kelt és az 1912: LIL törvénycikkbe iktatott négy nemzetközi egyezményhez az 1923. évi november hó 28. napján Hágában letett négy Jegyzőkönyv becikkelyezése tárgyában.

„1. §. A Hágában az 1902. évi június hó 12-én:

A) a házasság érvényességének előfeltételeire vonatkozó törvények összeütközéseinek kiegyenlítése végett kötött és az 1911: XXI. törvénycikkbe iktatott nemzetközi egyezmény 10. cikkének,

B) a házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíraskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítése végett kötött és az 1911: XXII. törvénycikkbe iktatott nemzetközi egyezmény 11. cikkének, stb. módosítása céljából az 1923. évi november hó 28. napján Hágában letett Jegyzőkönyvek a Magyar Állam törvényei közé iktattatnak,“

1926: XXII. t.-c. az országgyűlés felsőházáról.

„1. §. Stb. A nemzetgyűlés most már az ősi alkotmányosság szellemében felújítja az országgyűlés ősi kéttáblás rendszerét és

az 1920: I. t.-c. 2. §-ában megállapított hatalmánál fogva az országgyűlés képviselőháza mellé a jelen törvény rendelkezései szerint felsőházat szervez.“

„3. §. A felsőház tagja csak magyar állampolgár lehet.

Nem lehet a felsőház tagja, aki a vonatkozó szabályok értelmében országgyűlési képviselővé meg nem választható és aki a törvényhozás nyelvére vonatkozó törvényes szabályoknak megfelelni nem képes, stb.“

„6. §. Stb. A felsőház tagjává olyan magyar állampolgárt lehet megválasztani, aki életének harmincötödik évét betöltötte.“

Megjegyzés. Ezen §. miniszteri indokolása következőleg szól: „A javaslat nem akarja teljességgel a lehetőségét kizárni annak, hogy nők a felsőház tagjává is megválaszthatók legyenek. Ellenkező szabályozás ellentétben lenne a javaslat azon alapgondolatával, amely minden társadalmi rétegnek meg akarja adni a törvényhozásban való közvetlen befolyás lehetőségét. E tekintetben csak a 13. §. tartalmaz megszorítást.“

„13. §. Az örökös főrendiházi tagsági joggal felruházott főnemesi családokról az 1886: VIII. t.-c. 2. és 3. §-ához, valamint a jelen törvény 17. §-ához képest készült családkönyvbe iktatott hercegi, grófi és bárói családoknak a jelen törvény értelmében felsőházi tagok választására jogosult tagjai a felsőházba maguk közül feleannyi tagot választanak, mint a vármegyei és a városi törvényhatóságok; ha az utóbbiak által választott tagok száma páratlan, e számhoz a felerész kiszámítása végett egyet hozzá kell adni.

Választásra jogosult az első bekezdésben megjelölt családoknak az a férfitagja, aki magyar állampolgár, életének huszonegyedik évét betöltötte és aki egyedül, vagy vele egy háztartásban élő felesége és kiskorú gyermekei vagyonát is odaszámítva, a magyar állam területén oly ingatlanok telekkönyvi tulajdonosa és haszonélvezője vagy életfogytiglan haszonélvezője, vagy olyan családi hitbizomány birtokosa, amely után fizetett egyenes állami föld- és házadó legalább évi kétezer pengőt tesz ki. Kétszeresen számít annak az adója, akinek doktori, bírói, ügyvédi vagy az 1901. évi május hó 12. napja előtt szerzett mérnöki oklevele van, vagy aki a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

Az e §-ban megállapított választójogot nem gyakorolhatja az, akinek az országgyűlési képviselők választásánál választójoga nincs vagy a választójogból ki van zárva.“

„23. §. Kinevezés alapján tagjai a felsőháznak azok, akiket az államfő kiválóan érdemes állampolgárok közül a minisztérium felterjesztésére élethossziglan vagy a hiányzó tagok pótlása végett a 11. §-ban meghatározott időre felsőházi tagokul kinevez.

Az élethossziglan kinevezett felsőházi tagok száma negyvenet meg nem haladhat. Kinevezésüknél figyelemmel kell lenni arra, hogy a felsőházban törvényen alapuló országos szervezet hiányában vagy egyéb okból egyelőre nem képviselt fontosabb élethiva-

tások a lehetőség szerint legalább egy-egy taggal képviselve legyenek.“

„51. §. Ez a törvény kihirdetésének napján lép életbe és azt a minisztérium, illetőleg saját ügykörükben az illetékes miniszterek hajtják végre, akik a felsőházi tagok meghívásának és megválasztásának előkészítése végett szükséges intézkedéseket az országgyűlés összehívása esetén haladéktalanul kötelesek megtenni.“

1926.-XXIV. t.-c.

a leányközépiskoláról és a leánykollégiumról.

1. Fejezet.

A leány középiskoláról.

„1. §. A leányközépiskolának két faja van: leánygimnázium és leányliceum.

A leányközépiskolának az a feladata, hogy a tanulót vallásos, erkölcsös és nemzeti szellemben magasabb általános műveltséghez juttassa és ekként az egyetemi és általában a főiskolai tanulmányokhoz szükséges szellemi munkára is képessé tegye.

A közös nemzeti tárgyakon kívül e feladatot a leánygimnázium elsősorban a latin és modern nyelvi és irodalmi tanulmányok segítségével, a leányliceum elsősorban a modern nyelvek és irodalmak tüzetesebb tanításával oldja meg.

2. §. A leánygimnázium rendes tárgyai:

- a) hit- és erkölcsstan,
- b) magyar nyelv és irodalom (ennek történelmével), ezenkívül azokban az intézetekben, melyekben a tanítás nyelve nem magyar, az intézet tanítási nyelve és ennek irodalma,
- e) latin nyelv és irodalom,
- d) német nyelv és irodalom,
- e) francia nyelv és irodalom,
- f) Magyarország történelme és világtörténelem,
- g) földrajz,
- h) természettan, kémia és egészségtan,
- i) természetan,
- j) mennyiségtan,
- k) filozófia,
- i) rajz,
- m) ének,
- n) testgyakorlás.

3. §. A leányliceum rendes tárgyai:

- a) hit- és erkölcsstan,
- b) magyar nyelv és irodalom (ennek történelmével), ezenkívül azokban az intézetekben, melyekben a tanítás nyelve nem magyar, az intézet tanítási nyelve és ennek irodalma,

- c) német nyelv és irodalom,
- d) francia, vagy angol, vagy olasz nyelv és irodalom,
- e) Magyarország történelme és világtörténelem,
- f) művészettörténet,
- g) földrajz,
- h) természettudomány, kémia és egészségügy,
- i) természetrajz,
- j) mennyiségtan,
- k) filozófia,
- l) rajz,
- m) ének,
- n) testgyakorlás.

4. §. A rendes tárgyakon kívül tanítandó rendkívüli tárgyakat a tanterv állapítja meg, de mindenesetre alkalmat kell adni a gimnáziumi tanulóknak, hogy a görög nyelvet és irodalmat, a líceumi tanulóknak pedig, hogy a latin nyelvet és irodalmat rendkívüli tárgyként tanulhassák.

5. §. A tanítási órák heti száma a tanulókra nézve a rendes tárgyakból az I—IV. osztályban legfeljebb 28, a többi osztályokban 30.

6. §. A rendes tárgyak tanulása alól felmentésnek helye nincsen, csupán testi alkalmatlanság miatt a testgyakorlás alól, továbbá a rajz és ének technikai része alól. A felmentést a tanári testület meghallgatásával iskolaorvosi vagy tisztiorvosi vélemény alapján az iskola igazgatója adja meg.

7. §. Azt, hogy valamely újonnan felállítandó leányközépfelsőiskola a leánygimnázium vagy a leánylíceum alakjában szerveztessék-e, illetőleg, hogy valamely már fennálló leányközépfelsőiskola a jelen törvény rendelkezéseinek megfelelően leánygimnáziumi vagy leánylíceumi szervezetet nyerjen-e, avagy másnemű középfelsőfokú leányintézeté alakíttassék át, az állami, törvényhatósági, községi, társulati és egyesek által fenntartott leányközépfelsőiskolákra nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg, a többi leányközépfelsőiskolákra nézve a felállításról, illetőleg átszervezéséről a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával a fenntartó hatóság intézkedik.

Leánygimnázium lehetőleg csak oly községben (városban) maradhat meg vagy állítható fel, ahol leánylíceum is van.

8. §. A 3. §. d) pontjában megállapított három idegen nyelvnek egyike lehet a tanítás rendes tárgya egy-egy leány líceumban. Azt, hogy melyik nyelv taníttassék, az állami, törvényhatósági, községi, társulati és magán középfelsőiskolákra nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter, a többi intézetre nézve pedig az illetékes fenntartó hatóság állapítja meg.

9. §. Mind a leánygimnáziumnak, mind a leányliceumnak nyolc osztálya és ugyanannyi évfolyama van.

Újonnan felállítandó intézetek az első osztálytól kezdve fokozatosan is szervezhetők, a fejlesztésnek azonban évről-évre folytonosnak kell lennie mindaddig, míg az iskola nyolcosztályúvá nem válik.

10. §. Mind a leánygimnázium, mind a leányliceum különálló intézet és ennél fogva sem egymással, sem más középfokú leányintézettel vagy tanfolyammal kapcsolatba nem hozható.

11. §. A leányközépiskolák egy-egy osztályába 40 rendszeres tanulónál több nem vehető fel.

12. §. A leányközépiskolák első osztályába csak oly tanulók vétetnek fel, akik életük tizedik évét már betöltötték és nyilvános népiskolától bizonyítványt kaptak arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát sikerrel végezték.

13. §. A leány középiskolákban a testgyakorlás tanárán kívül, aki mindig nő, legalább annyi nőtanárnak kell lenni, mint amennyi az osztályok száma.

14. §. A leányközépiskolák azon tanárainak szolgálati viszonyairól, kik jelenleg leányközépiskolákban középiskolai tanári oklevél nélkül működnek, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter külön intézkedik.

15. §. A leányközépiskola érettségi bizonyítványa úgy az egyetemre, illetőleg főiskolákra való felvétel, mint pedig a minősítés tekintetében a fiúközépiskola érettségi bizonyítványával egyenlő értékű. A vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban felhatalmazást nyer arra, hogy a leányoknak egyes egyetemi karokra, illetőleg főiskolákra való felvételét rendeleti úton korlátozhassa. Az egyetemeknek és egyéb főiskoláknak a vallás- és közoktatásügyi minisztertől megszabott korlátozásokon túlmenő megszorításokat saját hatáskörükben nincs joguk életbeléptetni.

Amennyiben külön intézkedések volnának szükségesek avégből, hogy a felvett tanulók az egyetemi karok és tanfolyamok vizsgálatának és szigorlatainak szempontjából megkívánt előismereteik esetleges hiányait egyetemi tanulmányaik folyamán kellő időben pótolhassák, azokról az egyetem meghallgatásával, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik.

16. §. A fiúközépiskolákról és tanáraiknak képesítéséről szóló 1883. évi XXX. t.-c, 1—5. fejezetének, továbbá a középiskolákra vonatkozó 1924. évi XI, t.-c-nek, végül a középiskolai tanárok képzéséről és képesítéséről szóló 1924. évi XXVII. t.-c-nek érvényessége (amennyiben rendelkezéseiket jelen törvény nem módosította) a leányközépiskolákra (leánygimnáziumokra és leányliceumokra) is kiterjed.

//. Fejezet.

A leánykollégiumról.

17. §. A leánykollégium oly vallásos és nemzeti szellemű magasabb általános műveltséget nyújt tanulóinak, amely különösen a nők sajátos hivatására, családi és társadalmi szerepére van tekintettel. E szerint a leánykollégium, mint középfokú tanintézet, olyan tanulók iskolája, akik magasabb műveltségre, esetleg főiskolai tanulmányokra törekednek ugyan, de egyetemi tanulmányokat folytatni nem kívánnak.

18. §. A leánykollégium rendes tárgyai:

- a) hit- és erölcstan,
- b) magyar nyelv és irodalom (ennek történelmével), ezenkívül azokban az intézetekben, melyekben a tanítás nyelve nem magyar, az intézet tanítási nyelve és ennek irodalma,
- c) német nyelv és irodalom,
- d) francia vagy angol, vagy olasz nyelv és irodalom,
- e) Magyarország történelme és világtörténelem,
- f) földrajz,
- g) természettan, kémia és egészségtan,
- h) természettan,
- i) mennyiségtan,
- j) lélektan és neveléstan,
- k) rajz és művészettörténet,
- l) háztartástan és gazdaságtan,
- m) kézimunka,
- n) ének,
- o) testgyakorlás.

19. §. A rendes tárgyakon kívül tanítandó rendkívüli tantárgyakat a tanterv állapítja meg.

20. §. A tanítási órák heti száma a tanulókra nézve a rendes tantárgyakból az I. és II. osztályban legfeljebb 24, a többi osztályban 28.

21. §. A rendes tárgyak tanulása alól felmentésnek helye nincsen, csupán testi alkalmatlanság miatt a testgyakorlás és kézimunka alól, továbbá a rajz és ének technikai része alól. A felmentést a tanári testület meghallgatásával iskolaorvosi vagy tisztiorvosi vélemény alapján az iskola igazgatója adja meg.

22. §. Azt, hogy valamely fennálló leányközépiskola leánykollégiummá alakíttassék-e át, az állami, törvényhatósági, községségi, társulati, egyesületi, és egyesek által fenntartott intézetekre nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg, a többiekre nézve pedig a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásának fenntartásával az illetékes fenntartó hatóság intézkedik.

23. §. A 18. §. d) pontjában megállapított három idegen

nyelvnek egyike lehet a tanítás rendes tárgya egy-egy leánykollégiumban. Azt, hogy melyik nyelv taníttassék, az állami, törvényhatósági, községi, társulati és magán leánykollégiumokra nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter, a többi intézetre nézve pedig az illetékes fenntartó hatóság állapítja meg,

24. §. A leánykollégiumnak nyolc osztálya és ugyanannyi évfolyama van. Újjonnan felállítandó intézetek az első osztálytól kezdve fokozatosan is szervezhetők, a fejlesztésnek azonban évről-évre folytonosnak kell lennie mindaddig, míg az iskola nyolcosztályúvá válik.

25. §. A leánykollégium különálló intézet és ennél fogva más középfokú leányintézettel vagy tanfolyammal kapcsolatba nem hozható,

26. §. A leánykollégium egy-egy osztályába 40 tanulónál több nem vehető fel.

27. §. A leánykollégium első osztályába csak oly tanulók vétetnek fel, kik életük tizedik évét már betöltötték és nyilvános népiskolától bizonyítványt kaptak arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát sikerrel végezték.

28. §. A leánykollégiumban a testgyakorlás tanárán kívül, aki mindig nő, legalább annyi nőtanárnak kell lenni, mint amennyi az osztályok száma.

29. §. A leánykollégiumok azon tanárainak szolgálati viszonyairól, kik jelenleg leányközépiskolákban középiskolai tanári oklevél nélkül működnek, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter külön intézkedik.

30. §. A leánykollégium nyolcadik osztályát végzett tanulók „leánykollégiumi érettségi“ vizsgálatot tehetnek. A vizsgálati utasítást a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

31. §. Akik a leánykollégiumi érettségi vizsgálatot letették, a tudományegyetem és műegyetem kivételével, felvehetők mindazokba a főiskolákba és tanfolyamokra, amelyekre a leányközépiskolai érettségi vizsgálat jogosít. A m. kir. minisztérium külön intézkedik arról, hogy a leánykollégiumi érettségi vizsgálat milyen köztisztviselői állásokra jogosít.

32. §. A fiúközépiskolákról és azok tanárainak képezéséről szóló 1883. évi XXX. t.-c.-nek, továbbá 1924. évi XI. t.-c.-nek, végül a tanárok képezéséről és képezéséről szóló 1924. évi XXVII. t.-c.-nek érvényessége, amennyiben rendelkezéseiket a jelen törvény nem módosította, a leánykollégiumokra is kiterjed.

33. §. Ennek a törvénynek végrehajtásával a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter bízatik meg.“

Ide iktatjuk *a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek* 1927. augusztus 24-én kelt *63.000 V. M. sz. rendeletét.*

„A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter
1927. évi 63.000 számú rendelete,

a nőknek a tudományegyetemekre, a műegyetemre és az
egyetemi közgazdaságtudományi karra való felvételének
szabályozásáról.

A nőknek a tudományegyetemekre, a műegyetemre és az egyetemi közgazdaságtudományi karra való felvétele ügyében a leányközépiskoláról és a leánykollégiumról szóló 1926: XXIV. törvénycikk 15. §-a alapján a következők rendelem:

1. §. Nők az egyetemi róm. kath. hittudományi karra egyáltalán nem vehetők fel,

2. §. Az egyetemi ref. és evang. hittudományi karokra, szabályszerű előképesítés alapján, a megállapított létszám keretén belül a nők is felvehetők.

3. §. A jog- és államtudományi karokra a nők egyáltalán nem vehetők fel.

4. §. Az orvostudományi karokra, a megállapított létszám keretén belül, a nők minden korlátozás nélkül felvehetők.

5. §. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi, valamint a matematikai és természettudományi karokra, ugyancsak a megállapított létszám keretén belül, a nők minden korlátozás nélkül felvehetők.

6. §. A m. kir. József műegyetem mérnöki, gépészmérnöki, valamint a vegyészmérnöki osztályára rendes hallgatókúl a nők nem vehetők fel, ellenben az egyes karok, illetve szaktanárok hozzájárulása esetén egyes előadások hallgatására, mint vendéghallgatók, kaphatnak engedélyt.

Az építészeti osztályra, amennyiben a felvehető hallgatószám mindenkor létszámát a férfiak nem töltik be, a felvehető létszámának 5%-ig a nők is lehetnek rendes hallgatók.

Hasonlóképpen rendes hallgatók lehetnek a nők a közgazdasági osztályon is, az engedélyezett létszám keretein belül, minden korlátozás nélkül.

7. §. Az egyetemi közgazdasági karon:

a) a mezőgazdasági, b) a kereskedelmi szakosztályokra a nők minden korlátozás nélkül felvehetők;

c) az egyetemes közgazdasági és közigazgatási, valamint d) a külügyi szakosztályra a nők egyáltalán nem vehetők fel;

e) a kereskedelmi szakosztály kebelében működő kereskedelmi iskolai tanárképzőre a nők az ott megállapított korlátozás mellett vehetők csak fel.

8. §. Az egyetemi gyógyszerészeti tanfolyamokra a nők a megállapított létszám keretén belül minden korlátozás nélkül felvehetők.

9. §. A nőknek a tudományegyetemekre, a műegyetemre és az egyetemi közgazdaságtudományi karra való felvétele a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiaikar való beiratkozás szabályozásáról szóló 1920: XXV. törvénycikk végrehajtása tárgyában kibocsátott 123.033/1920. IV, számú rendeletben (Magy. Rend. Tára 1920, évf, 1455. o.) megszabott feltételek mellett történik.

10. §. Az egyetemek, a műegyetem és az egyetemi közgazdaságtudományi kar a jelen rendeletben megszabott korlátozásokon túlmenő megszorításokat saját hatáskörükben nem jogosult életbeléptetni.

11. §. Ez a rendelet az 1927/28. tanévvel kezd ődőleg lép életbe.
Budapest, 1927, évi augusztus hó 24-én.

A felsőházról szóló törvény életbelépvén és a felsőház működését megkezdvén, életbelépett ezzel egyidejűleg az 1925: XXVI. t.-c, melynek 189. §-a értelmében a nemzetgyűlés képviselőházként működött tovább, és a két ház, mint *országgyűlés, a következő ide tartozó törvénycikkeket alkotta:*

1927: IV. t.-c. az örökösödési
eljárásról alkotott 1894: XVI. törvénycikk módosításáról.

„9. §. Az Öe. 50. §-ának helyébe a következő rendelkezések lépnek:

Az örökösödési eljárásra illetékes közjegyző a 2. és a 4. §. eseteiben hivatalból, más esetekben a 3. §. értelmében jogosított személy megkeresésére a leltár megérkezése és esetleges hiányainak pótlása után, illetőleg a részéről foganatosított leltározás befejezésével vagy azzal egyidejűleg hagyatéki tárgyalást tart, kivéve, ha a leltározás során merültek fel olyan körülmények, amelyek alapján a 22. §. (jelen törvény 4. §-a) 1. bekezdése szerint az iratokat a járásbíró elé kell terjeszteni.

Ez alkalommal, ha kiskorú, gondnokság alatt álló vagy gondnokság alá helyezendő személy, méhmagzat, még születendő személy, vagy ismeretlen helyen tartózkodó személy mutatkozik érdekeltnek, megkeresi a gyámhatóságot (71. §.), hogy szabályszerű képviselőükről gondoskodják és a képviselők nevéről és lakhelyéről őt sürgősen értesitse. Ugyanígy jár el, ha a gyám vagy a gondnok kirendelésének szüksége később merül fel.

Az örökösödési eljárást a bíróság is elrendelheti, ha azt találja, hogy a közjegyző annak megindítását szabályellenesen mellőzte. Emellett a körülményekhez képest az 52. §. 4. bekezdését (a jelen törvény 11. §-ának 2. bek.) is alkalmazhatja.“

„13. §. Az Öe. 100. §-ának helyébe a következő rendelkezések lépnek: stb.

Elmarad a hírlapi hirdetés: stb.

b) tekintet nélkül az ingatlanok értékére, ha az előterjesztett adatok szerint az örökösödsre az örökhagyó leszármazói, atyja, anyja és ezek leszármazói — vagy kizárólag, vagy az örökhagyó házastársával együtt — vannak hivatva és a haláleset-felvétel adatai s a bíróság rendelkezésére álló más adatok sem mutatják, hogy öröklési jog másokat is illet.

A b) pont alapján nem mellőzhető a hírlapi közzététel akkor, ha az örökhagyó halálesete nem az örökhagyónak utolsó rendes lakhelyén vagy a jelen törvény hatályterületén kívül volt felvéve.

A negyvenöt napi határidő a hírlapi közzététel napját s a hírlapi közzététel mellőzése esetében a bíróságnál történt ki-függesztés napját követő naptól számítandó.

A hirdetményi határidő lejártá után a közjegyző az iratokat elintézési tervszettel ellátva a bírósághoz mutatja be.

14. §. Az Öe. 99. §-ának 3—5. bekezdései (jelen törvény 12. §.) és 100. §-a (jelen törvény 13. §.) megfelelően alkalmazandó^ az Öe, 104. §. alapján kért örökösödési és 106. §-a alapján kért hagyományi bizonyítványra is.“

*1921: V. t.-c. egyes adók és
illetékek mérsékléséről és a pengőértékben való
számítással kapcsolatos rendelkezésekről, továbbá az
önkormányzati testületek háztartásának hatályosabb
ellenőrzéséről.*

„22. §. Az 1920: XXXIV. t.-c. 88. §. 1—5. pontja és illetve az 1924. évi 5002/P. M. számú pénzügyminiszteri rendelet 4. §. 1—5. pontja helyébe az 1927. évi január hó 1. után megnyílt hagyatékokra nézve a következő rendelkezések lépnek:

„Az öröklési illeték kulcsai az örökösre vagy hagyományosra szállott örökség vagy hagyomány tiszta értékének egész összege után az örökhagyóhoz való rokonsági viszony szerint az egyes rokonsági osztályokban a következők:

1. Az örökhagyó törvényes és törvénytelen gyermeke vagy ezeknek ivadéka, továbbá az örökhagyónak az öröklési illetékhez való jog keletkezése idejében törvényesen el nem vált felesége terhére: stb.

2. Az örökhagyó szülője, nagyszülője, vagy távolabbi felmenője (a mostoha és örökbefogadó szülő kivételével), leszármazó jának házastársa, végül az örökhagyónak az öröklési illetékhez való jog keletkezésekor törvényesen el nem vált férje terhére: stb.“

„23. §. Az 1920: XXXIV. t.-c. 93. §. 1—5. pontja és illetve az 1924. évi 5002/P. M. számú pénzügyminiszteri rendelet 5. §. 1—5. pontja helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„Az ajándékozási illeték kulcsai a megajándékozottnak jutott ajándék tiszta értékének egész összege után az ajándékozóhoz való rokonsági viszony szerint az egyes rokonsági osztályokban a következők:

1. A ajándékozó törvényes és törvénytelen gyermeke vagy ezeknek ivadéka, továbbá az ajándékozónak az illetékhez való jog keletkezésének idejében el nem vált házastársa, végül a házasság esetére biztosított ajándékozás után az ajándékozónak jegyese terhére: stb.

Ha a házasság meghiúsul, anélkül, hogy az ajándékozás is visszavonatott volna, az illetéket utólagosan a volt jegyesek különbeni rokonsági viszonyának megfelelően helyesbíteni kell. A házasság meghiúsulását az illeték fizetésére kötelezett bejelenteni tartozik.

2. Az ajándékozó szülője, nagyszülője, vagy távolabbi felmenője (a mostoha és örökbefogadó szülő kivételével) leszármazójának házastársa terhére: stb.“

„49. §. Stb. (8) A városi tisztviselők és nyugdíjasok, valamint özvegyeik és árváik járandóságait ennek a törvénynek hatályba léptétől számított három hónap alatt felül kell vizsgálni

és azokat annak a törvénynek a rendelkezéseivel összhangba kell hozni. Az erre vonatkozó határozat a belügyminiszternek a pénzügyminiszterrel egyetértve hozott jóváhagyása alá esik. A rendezett tanácsú városok képviselőtestületének határozatát előbb a törvényhatósági bizottságnak is felül kell vizsgálnia. A belügyminiszter határozata ellen csak azon a címen van a közigazgatási bírósághoz panasznak helye, hogy a megállapítás ennek a törvénynek a rendelkezéseivel ellentétben áll.

(9). Az (1), (2), (3) és (8) bekezdés rendelkezéseinek hatálya Budapest székesfőváros alkalmazottaira nem terjed ki.

(10). Az (1)—(9) bekezdésekben foglalt rendelkezések a városoknál nem tisztviselői minőségben alkalmazottakra is megfelelően irányadók. Az üzemi alkalmazottakra azonban — amennyiben ezek nem közigazgatási tisztviselők — ezek a rendelkezések nem vonatkoznak.“

1927: VI. t.-c. a m. kir. közigazgatási bíróság hatáskörének az 1921: XXXII. t.-c. hatálya alá tartozó egyének ellátási- és az említett törvény alapján ellátásban részesülő egyének családi pótlék ügyeire való kiterjesztéséről.

„1. §. A miniszternek az 1921: XXXII. t.-c.-en alapuló ellátási ügyekben, valamint az e törvénynek alapján ellátásban részesülő egyének családi pótlék ügyeiben hozott határozata ellen, — kivéve az alább felsoroltakat, — a közigazgatási bíróság előtti eljárásnak van helye.

2. §. Nincs helye a közigazgatási bíróság előtti eljárásnak, sem a kérelemnek helyt adó, — sem a kérelmet megtagadó határozat ellen a következő esetekben: stb.

b) az 1921: XXXII. t.-c. 10. §-ának hatodik, hetedik és nyolcadik bekezdése, 42. §-ának 3. pontja, 55. §-ának harmadik bekezdése, továbbá az 1912: LXV. t.-c. 42. §-ának ötödik bekezdése és az 1912: LXV. t.-c. 55. §-ának negyedik bekezdése alapján engedélyezhető kedvezményes nyugdíjak, özvegyi nyugdíjak, és nevelési járulékok engedélyezésének kérdésében; stb.

f) a nyugdíj vagy más ellátás kegyelem útján felemelésének, a megszakítás miatt be nem számítható szolgálati időnek kegyelem útján való engedélyezésének kérdésében; stb.“

1927: XI. t.-c. az 1927/1928. évi állami költségvetésekről.

„11. §. (1) Jóváhagyatnak a kormánynak azok az intézkedései, amelyekkel az állami, vármegyei, államvasúti és az állami vas-, acél- és gépgyári tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak, valamint a honvédség, csendőrség, vámőrség, folyamőrség és államrendőrség tagjainak, továbbá a felsorolt csoportokhoz tar-

tozó nyugdíjasoknak és özvegyeknek lakáspénzét, az 1926/27. költségvetési évben a lakbérek általános emelkedésének megfelelően felemelte, stb.

12. §. (1) Felhatalmaztatik a kormány, hogy amennyiben az ország pénzügyi helyzete megengedi, a nyugellátásban részesülő mindazoknak az állami tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak, özvegyeknek és árváknak ellátási díjait, akik hatvanötödik életévüket betöltötték és akiknek ellátási díjai még az 1925. évi július hó elseje előtt állapítottak meg, újból megállapíthassa, továbbá, hogy az 1912: LXV. t.-c.-nek jelenleg hatályban nem levő és kisebb pénzügyi jelentőségű rendelkezéseit ismét hatályba helyezhesse.

(2) Felhatalmaztatik továbbá a kormány, hogy a fentiek alapján megállapítandó rendelkezéseket megfelelően kiterjeszthesse az 1921: XXXII. t.-c. hatálya alá tartozó egyénekre és ezeknek nyugellátására igényjogosult özvegyeire és árváira, valamint a törvényhatóságoknak, városoknak és községeknek, továbbá az államvasutaknak, az állami vas-, acél- és gépgyáraknak, a nem állami tanszemélyzet országos nyugdíjintézetének és az országos munkásbiztosító pénztárnak nyugdíjasaira, nyugbéréseire, özvegyeire és árváira is.

(3) A jelen szakasz alapján az állam terhére előálló túlkiadásokat az államnak folyó bevételeiből kell fedezni.“

1927: XII. t.-c.

a polgári iskoláról.

„1. §. A polgári iskola feladata.

A polgári iskolának az a feladata, hogy a tanulót vallásos, erkölcsös és nemzeti szellemben gyakorlati irányú általános műveltséghez juttassa és ezzel közvetlenül a gyakorlati életre vagy pedig a középfokú szakiskolákra előkészítse, A polgári leányiskola feladata azonfelül művelt, magyar polgári háziasszony nevelése.

2. §. Stb. A polgári leányiskola rendes tárgyai:

- a) hit és erkölcsstan,
- b) magyar nyelv,
- c) német nyelv,
- d) történelem,
- e) földrajz,
- f) számtan és mértan,
- g) növénytan és állattan,
- h) ásványtan és vegytan,
- i) természettan,
- j) élet- és egészségtani ismeretek,
- k) háztartási és nevelési ismeretek,
- l) rajz,

- m) szépírás,
- n) női kézimunka,
- o) ének,
- p) testgyakorlás.

A rendes tárgyakon kívüli a polgári iskolában rendkívüli tárgyak (valamely élőnyelv, gyors- és gépírás, zene, stb.) is taníthatók. A rendkívüli tárgyak körét a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter külön rendeletben szabályozza.

3. §. A polgári iskola évfolyamai.

Mind a fiú-, mind a leány-polgári iskolának négy osztálya és ugyanannyi évfolyama van.

4. §. A polgári iskolába való felvétel.

A polgári iskola első osztályába csak oly tanuló vehető fel, aki nyilvános népiskolától bizonyítványt kapott arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát sikerrel elvégezte, stb.

7. §. A fiúk és leányok együttes oktatásának kivételes megengedése.

Ott, ahol a külön fiú- és külön leánypolgári iskola kellő beépítése egyelőre nem várható, kivételesen és átmenetileg a fiúknak, a leányokkal való együttes oktatása is megengedhető. Ennek módozatait a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

8. §. A tanárok heti óraszám. Mellékfoglalkozások.

A négy osztályú polgári fiúiskolában a tanárok száma a hitoktatókon és a rendkívüli tárgyak tanítóin kívül, de az igazgatót, a testgyakorlás, rajz és kézimunka tanárait beleértve, legalább hat, a leányiskolákban legalább öt. A rendes tanárok száma (az igazgatón kívül) nem lehet kisebb a meglevő osztályok számánál, stb.“

1927: XVII. t.-c.

a Csehszlovák Köztársasággal 1927. évi május hó 31-én kötött kereskedelmi szerződés becikkelyezéséről.

E) melléklet.

Egyezmény a kisebb határszéli forgalom szabályozása tárgyában.

„4. §. Határszéli útiigazolványok alábbi személyeknek állíthatók ki: stb.

b) Fentiek családtagjainak és segéderőinek, továbbá a határkerületben gyakorlatra jogosult orvosoknak, állatorvosoknak és okleveles szülésznőknek, úgyszintén egyéb alkalmazottaknak és munkásoknak, akik a másik Szerződő Fél határkerületébe rendszeresen munkába járnak, stb.

Az a) és b) alatt említett személyek részére a határszéli útiigazolványok 12 hónapi időtartamra állíthatnak ki.

Az ilyen határszéli útiigazolványok meghosszabbítása, illetőleg megújítása akadályokba nem fog ütközni, ha azok a körülmények, melyek a határszéli útiigazolvány eredeti kiállítására nézve mérvadók voltak, bebizonyíthatólag továbbra is fennállnak. stb.“

*1927: XXL t.-c. a betegségi
és baleseti kötelező biztosításról.*

„3. Betegségi biztosításra kötelezettek nemre, korra és állampolgárságra tekintet nélkül azok, akik betegségi biztosítási kötelezettség alá eső vállalatnál, üzemben, hivatalban vagy foglalkozásban (1. §.) mint munkavállalók munkabér fejében szolgáltatást teljesítenek. E törvény szempontjából munkabér mindaz, ami a javadalmazás (16. §.) körébe tartozik.

A munkavállalók közül a tisztviselők, a művezetők, a kereskedősegédek és általában a hasonló állásban levő, rendszerint havi vagy évi fizetéssel alkalmazottak csak abban az esetben kötelezettek betegségi biztosításra, ha javadalmazásuk évi 3600 pengő, illetőleg havi 300 pengő összeget meg nem halad, stb.“

„5. §. Betegségi biztosításra kötelezettek nemre, korra, állampolgárságra és a javadalmazás nagyságára tekintet nélkül:

1. a háztartási alkalmazottak, akik a háztartásban vagy a család körében javadalmazás fejében rendszeresen és a munkerejüket egészen vagy túlnyomó részben igénylő személyes szolgáltatásokat teljesítenek (házvezetőnők, házicselédek, nevelők, társalkodók, felolvasók, ápolók, magánkocsisok, magángépkocsivezetők stb.); stb.

6. §. Betegségi biztosításra kötelezettek nemre, korra, állampolgárságra és a nyugellátás nagyságára tekintet nélkül:

1. a m. kir. posta, a m. kir. kir. postatakarékpénztár, a m. kir. dohány jövedék, a m. kir. államvasutak és a közforgalmú magánvasutak, végül a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet kötelékébe tartozó vállalatok, üzemek és hivatalok nyugellátásban részesülő alkalmazottai és alkalmazottaiknak nyugellátásban részesülő özvegyei és árvái;

2. az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907: XIX. t.-c, illetőleg az e törvény hatálya alá eső munkásbiztosító intézetek (pénztárak) nyugellátásban részesülő alkalmazottai és alkalmazottaiknak nyugellátásban részesülő Özvegyei és árvái;

3. azok, akik az 1925: XXXIV. t.-c. alapján nyugbérben részesülnek, ideértve a diósgyőri m. kir. állami vas- és acélgyár, valamint a komlói m. kir. kincstári kőszénbánya társaságának nyugbéreseit is.

Az 1—3. pontban felsoroltak között a nyugellátásban részesülő árvák betegségi biztosításra csak abban az esetben kötele-

zettek, ha az elhalt után, akinek jogán nyugellátásban részesülnek, nyugellátásban részesülő özvegy nincs. Ebben az esetben ugyanannak az elhaltnak árváit (árvatörzs) a biztosítási kötelezettség szempontjából egy személynek kell tekinteni.

Az e §-on alapuló biztosítási kötelezettség szünetel arra az időre, amíg a biztosításra kötelezett oly kereső foglalkozást folytat, amelyből nyugellátásánál lényegesen nagyobb jövedelme van, vagy amíg állandóan külföldön lakik vagy tartózkodik és belföldön lakó igényjogosult családtagja nincs.“

„9. §. A betegségi biztosítási kötelezettség a biztosításra kötelezett vállalatban, üzemben, hivatalban, foglalkozásban vagy háztartásban való munka megkezdésének időpontjában kezdődik és addig tart, amíg a biztosított munkaviszonya meg nem szűnik. A munkabeszüntetésnek és a munkáskizárásnak a munkaviszony megszűnésével azonos hatálya van. A munkának a munkaviszony megszűntetése nélkül való időleges abbahagyása (szabadság, üzemi munkaszünet miatt, stb.) a betegségi biztosítási kötelezettséget nem érinti.

A 6. §-ban megjelöltek biztosítási kötelezettségének kezdete és megszűnésére a nyugellátási igény kezdete és megszűnése irányadó.“

„11. §. Önkéntesen biztosíthatók nemre és állampolgárságra tekintet nélkül:

1. a szolgálati viszony megszűnésével a munkaadótól vagy ily szolgáltatmány nyújtására hivatott intézménytől nyugdíjban, járadékban vagy ezekkel egy tekintet alá eső ellátásban részesülő személyek, ide nem értve a 6. §-ban megjelölteket;

2. a háziiparral foglalkozók; stb.“

„20. §. A betegségi biztosítási járulékot teljes naptári hetekre, illetőleg a heti és a havi bejelentési jegyzékkel (131. §.) bejelentett biztosítottakért (az alkalmi munkásokat kivéve) teljes bérfizetési hetekre kell fizetni. Ettől a szabálytól eltérésnek csak akkor van helye, ha a biztosított nem a naptári hét, illetőleg nem a bérfizetési hét első napján kezdi meg a munkát vagy ha a munkaviszony a naptári, illetőleg a bérfizetési hét lejárta előtt szűnik meg. Erre a csonka hétre a járulékot csak a munkaviszony fennállásának napjaira kell fizetni. Minden megkezdett nap egész napnak számít.

Az előbbi bekezdésben foglalt rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni abban az esetben is, ha a biztosított munkáját keresőképtelenséggel járó betegsége, terhessége vagy szülése miatt hétközben abbahagyja (23. §.), stb,

A betegségi biztosításra kötelezettek után a járulékokat az alapszabályban meghatározott esedékességgel, még pedig hetekben vagy hónapokban számított időszakonként munkaadójuk köteles utólag befizetni, stb.

21. §. A munkaadó a biztosítási kötelezettség alapján öt terhelő járulék felét a biztosításra kötelezettnek javadalmazásából levonhatja. Ezt meghaladó mértékben vagy más módon a biztosításra kötelezett az e törvényben foglalt kivételtől (24. §.) eltekintve, biztosítási járulék fizetésére nem kötelezhető. A munkaadó a biztosítottól követelhető járulékrészt csak a javadalmazás következő két fizetési esedékessége alkalmával vonhatja le. Ennél később esedékessé vált javadalmazásból a lejárt időre vonatkozó járulékok fejében semmit sem szabad levonni, stb.“

„23. §. A biztosított betegsége vagy szülése által okozott keresőképtelenség alapján járó segélyezés (táppénz, terhességi és gyermekágyi segély, kórházi és gyógyintézeti ápolás) tartamára a biztosítási járulékokat fizetni nem kell. Ha azonban a biztosított a segélyezés tartamára teljes javadalmazását munkaadójától megkapja, a járulékot erre az időre is fizetni kell.“

„30. §. A betegség esetére biztosítottak az intézettől az alapszabályokban megállapított, de legalább a következő segélyeket követelhetik: stb.

II. Szülés esetében.

1. A szükséges szülészeti segédkezést és gyógykezelést;
2. terhességi segélyt a terhesség utolsó hat hetére, a biztosított nő tényleges javadalmazása napi átlagának vagy átlagos napibérének teljes összegében;
3. gyermekágyi segélyt a szülés napjától kezdve hat héten át a biztosított nő tényleges javadalmazása napi átlagának vagy átlagos napibérének teljes összegében;
4. szoptatási segélyt a gyermekágyi segély megszűnését követő tízenkét héten át azok a biztosított nők, akik gyermeküket maguk szoptatják, napi 60 fillér összegben;
5. a szükséges szülészeti segédkezést és gyógykezelést, úgyszintén terhességi segélyt a terhesség utolsó négy hetére, továbbá gyermekágyi segélyt a szülés napjától kezdve hat héten át, végül szoptatási segélyt a gyermekágyi segély megszűnését követő tízenkét héten át a biztosított felesége (32. §.) részére. A feleség terhességi és gyermekágyi segélye napi 40 fillér, szoptatási segélye pedig napi 30 fillér.

31. §. Az alapszabály a 30. §-ban megállapított legkisebb mértékű segélyeket a rendelkezésre álló fedezet korlátai között felemelheti és kiegészítheti a következőkkel:

1. költségesebb gyógyászati segédeszköz (műkar, műláb, rögzítők, műfog, stb.) engedélyezhető annak a biztosítottnak, aki az igény bejelentését közvetlenül megelőző két éven belül legalább egy éven át betegség esetére biztosított volt; az egy évbe nem számítható be az az idő, amelyen át az intézet a biztosítottat keresőképtelensége alapján táppénzzel, terhességi és gyer-

mekágyi segéllyel, kórházi vagy gyógyintézeti ápolással segítette;

2. a biztosítottnak az 1. pontban megjelölt feltétellel, ellátással járó gyógyfürdő engedélyezhető (35. §.);

3. a táppénz a segélyezés kezdetétől vagy valamely későbbi szakától kezdve felemelhető a biztosított tényleges javadalmazása napi átlagának vagy átlagos napibérének 75%-áig;

4. terhességi, gyermekágyi vagy szoptatási segélyben részesülő biztosított nőnek, úgyszintén tuberkulózis miatt gyógykezelési segélyezésben részesülő biztosítottnak tej engedélyezhető, legfeljebb naponként egy liter mennyiségben;

5. a biztosított nő szoptatási segélye felemelhető a szoptatás egész tartamán vagy tartamának egy részén át a 30. §-ban meghatározott táppénz mértékéig;

6. szoptatási segélyben részesülő biztosított nőnek táppénz engedélyezhető arra az időre, amelyen a csecsemő igazolt betegsége miatt, ennek az ápolása végett orvosi rendeletre a kereső munkától tartózkodik;

7. gyermekágyi segélyben részesülő biztosított nőnek csecsemőkelengye adható vagy kölcsönözhető; stb.

9. az 1. pontban megjelölt költségesebb gyógyászati segéd-eszköz, — ide nem értve a műfogakat — továbbá a 4. pontban megjelölt tejsegély családtag (32. §.) részére is engedélyezhető;

10. a biztosított feleségének terhességi és gyermekágyi segélye a férj tényleges javadalmazása napi átlagának vagy átlagos napibérének feléig, szoptatási segélye pedig annak 30%-áig felemelhető;

11. a biztosított gyermekágyi segélyben részesülő feleségének csecsemőkelengye adható vagy kölcsönözhető; stb.

32. §. Családtagok a betegségi biztosításban a következők: a biztosítottnak házastársa, törvényes, házasságon kívül született vagy kormányhatósági megerősítéssel örökbecfogadott gyermeke, mostohagyermek, unokája, szülője, nagyszülője és testvére, ha a biztosított saját háztartásában eltartja őket. Segélyezésre az előbb megjelölt feltétellel a feleség minden esetben, a gyermek, az unoka és a testvér tizenhatodik életévének betöltéséig, a férj, a szülő és a nagyszülő pedig hatvanadik életévének betöltésétől kezdve igényjogosult.

Korhatárra való tekintet nélkül igényjogosult a családtag, ha valamely testi vagy szellemi fogyatkozás következtében keresőképtelen, továbbá a gyermek, a mostohagyermek, az unoka és a testvér huszonegyedik évének betöltéséig, ha hivatásbeli kiképzésének vagy tanulmányai folytatásának okából nem kereshet és ezért egészen vagy túlnyomó részben eltartásra szorul. A feleséggel egyenlő feltételekkel és mértékben igényjogosult az a nő, aki feleség hiányában a biztosítottnak háztartását vezeti.

Mint családtag betegség esetére segélyezésre nem igényjogosult az, aki biztosításra kötelezett vagy önként biztosított, úgyszintén az sem, akinek tartása szempontjából számottevő saját keresete van.“

„40. §. A szülészeti támogatásra igényjogosult az intézet által kijelölt szülésznőt vagy az esetleg kijelölt több szülésznő egyikét veheti igénybe. Ott, ahol az intézetnek kijelölt szülésznője nincs, valamint egyáltalán a megokolt sürgős szükség esetében más szülésznőt is igénybe lehet venni, azonban az intézet az ebből származott költséget csak az alapszabályban meghatározott mértékig téríti meg.

A terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélyre csak az a biztosított nő igényjogosult, aki igazolja, hogy a szülés előrelátható időpontját megelőző egy éven belül összesen legalább hat hónapon át betegség esetére biztosított volt. A feleségnek, mint családtagnak e segélyekre vonatkozó igény jogosultságát is csak akkor lehet megállapítani, ha szülésének előrelátható időpontját megelőző egy éven belül férje összesen legalább hat hónapon át betegség esetére biztosított volt. Ebben az esetben a feleség mint családtag az említett segélyekre akkor is igényjogosult, ha a férj a szülés időpontjában már nem él. A hat hónapba nem számítható be az az idő, amelyen át az intézet a biztosítottat táppénzzel, terhességi és gyermekágyi segéllyel, kórházi vagy gyógyintézeti ápolással segélyezte.

A terhességi segély az orvos vagy a szülésznő által megállapított időponttól a szülésig abban az esetben is jár, ha az orvos vagy a szülésznő a szülés időpontjának kiszámításában tévedett. E tévedés következtében terhességi segély címén felmerült túlfizetést a gyermekágyi segélybe beszámítani nem lehet.

Az a nő, aki terhességi vagy gyermekágyi segélyre igényjogosultságának tartama alatt kereső foglalkozást üz, a foglalkozás napjaira e segélyeket nem igényelheti.

Terhességi és gyermekágyi segély tartamára táppénz keresőképtelenséggel járó betegség okából sem adható.

Az a biztosított nő, aki a gyermekágyi segély időtartamán túl betegség miatt keresőképtelen, a táppénzre a gyermekágyi segély megszűnésének napjától számított törvényes időtartamon át igényjogosult. A szoptatási segély a táppénznek ugyanarra az időre kiszolgáltatását nem zárja ki.

A szoptatási segélyre igényjogosult nő, aki orvosi igazolás szerint szoptatni nem képes, a szoptatási segély helyett megfelelő értékű csecsemőtápszert kap.

Ikerszülés esetében a szoptatási segély az ikrek számához képest többszörös összegben jár.

Az intézet alapszabálya megállapíthatja, hogy a terhességi,

a gyermekágyi és a szoptatási segély a terhesség bizonyos szakától kezdődő rendszeres orvosi vizsgálatról tétessék függővé.

Ott, ahol az anya- és csecsemővédelmet szolgáló intézmény (anya- és csecsemővédő állomás, tanácsadó, tejkonyha, stb.) működik, az intézet a népjóléti és munkügyi miniszter jóváhagyásával a terhességi, a gyermekágyi és szoptatási segélyek kiszolgáltatását a megjelölt intézmény igénybevételéhez és igazolásához kötheti.

41. §. A betegségi biztosítási készpénzsegély (táppénz, terhességi, gyermekágyi, szoptatási, temetkezési segély) szempontjából a javadalmazás megváltozásának csak a változást követő huszonnyolcadik naptól kezdve van hatálya. Ellenben figyelembe kell venni azt a változást, amely az által keletkezik, hogy a biztosított a tanviszony befejezése után nagyobb javadalmazást kap. stb.

42. §. Az a biztosított, aki betegségét szándékosan okozta, táppénzt nem kap. A táppénzt, valamint a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélyt az intézet attól is elvonhatja, aki az orvos utasításának szándékosan nem tesz eleget, illetőleg az intézet által az orvos javaslata alapján előírt gyógytényezőt jogos indok nélkül nem veszi igénybe és ezzel gyógyulását késlelteti vagy ha e magatartása gyógyulásának késleltetésére alkalmas. Ez a rendelkezés műtéti kényszert nem foglal magában.

Végül el lehet vonni, illetőleg meg lehet tagadni a táppénzt, valamint a terhességi, a gyermekágyi és szoptatási segélyt attól is, aki a betegsegélyezési rendtartásnak (142. §.) e jogkövetkezményeket megállapító rendelkezéseibe ütköző cselekményt (tettet vagy mulasztást) követ el. stb.

43. §. A táppénzt, a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélyt heti utólagos részletekben, a temetkezési segélyt pedig legkésőbb a temetés igazolásának napján kell fizetni.

A táppénzt, a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélyt az igényjogosultnak kell kifizetni. E segélyek azonban az igényjogosult helyett, beleegyezése hiányában is, a *vele* közös háztartásban élő családtag kezébe fizethetők, ha az igényjogosult egyéni körülményei (pl. íszákosság, elmezavar) következtében az a veszély, hogy a kiszolgáltatott összeget nem a segély céljának megfelelő módon használja fel.

Ha a szoptatási segélyre igényjogosult anya gyermekét elhagyja vagy meghal, a szoptatási segélyezésre való igény jogosultság hátralévő tartamára a szoptatási segély annak jár, aki hitelt érdemlő módon igazolja, hogy a gyermeket eltartja.“

„46. §. A táppénzre, a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélyre, az egyébként természetben járó szolgáltatások készpénzben való megtérítésére (33., 34. és 40. §.), valamint a temetkezési segélyre vonatkozó igény, ha a megnyílásától szá-

mítóit egy év alatt nem terjesztették elő, megszűnik. Ez a rendelkezés a 42. §. második bekezdésében foglalt rendelkezés hatályát nem érinti.

Megszűnik a megjelölt segélyekre az igény akkor is, ha folyósításától számított egy év alatt nem vették fel.

A biztosított, illetőleg a családtag elhalálása esetében a táppénznek, a terhességi, a gyermekágyi és a szoptatási segélynek lejárt részleteit a biztosítottal, illetőleg a családtaggal egy háztartásban élt családtagok a következő sorrendben igényelhetik: a házastárs, a gyermek, az unoka, a szülő, a nagyszülő, a testvér.“

„50. §. Terhességi és gyermekágyi segély helyett ennek tartamára a biztosító intézet az igényjogosultnak beleegyezésével anyaotthonban vagy más hasonló intézménynél ingyenes ellátást adhat. Az ily ellátás költségét a biztosító intézet legfeljebb a terhességi, illetőleg a gyermekágyi segély összege erejéig az intézménnyel kötött megegyezés szerint fizeti, stb.

51. §. Az önkéntes továbbfizetéssel biztosítottak és családtagjaik (32. §.) a biztosítási kötelezettség megszűnése után, de a járulékok önkéntes befizetése előtt bekövetkezett betegség, szülés vagy halál esetében segélyt nem követelhetnek.“

„54. §. A biztosítottnak az intézet ellen fennálló segélyezési követeléseit át nem ruházhatók, el nem zálogosíthatók, le nem foglalhatók és azokkal szemben beszámításnak helye nincs. A biztosított e segélyekről érvényesen sem egészen, sem részben nem mondhat le.

Az intézet azokkal a biztosítottakkal szemben, akik betegség-színleléssel vagy más módon megkárosították, az okozott kárt táppénzükből, terhességi, gyermekágyi, szoptatási segélyükből, úgyszintén az utánuk megnyílt temetkezési segélyből levonhatja. A levonás a temetkezési segélynek csak feléig, a felsorolt többi segély tekintetében pedig a naponkinti összeg egynegyedéig terjedhet.

Jóhiszeműen felvett segélyek visszafizetése nem követelhető.

„55. §. Baleseti biztosításra kötelezettek mindazok a vállalatok, üzemek, hivatalok és foglalkozások, amelyek betegségi biztosításra kötelezettek (1. és 2. §.) stb,

56. §. Baleseti biztosításra kötelezettek nemre, korra, állampolgárságra és a javadalmazás nagyságára, valamint betegségi biztosítási kötelezettségükre tekintet nélkül azok, akik baleseti biztosítási kötelezettség alá eső vállalatnál, üzemben, hivatalban vagy foglalkozásban (55. §.) mint munkavállalók munkabér fejében szolgáltatást teljesítenek. Baleseti biztosításra kötelezettek a tanoncok, a gyakornokok és általában más olyan egyének is, akik kiképzésük fejében javadalmazás nélkül vagy a szokásosnál cse-

kélyebb javadalmazásért dolgoznak vagy kiképzésükért munkaadójuknak díjat fizetnek, stb.

Baleseti biztosításra kötelezettek nemre, korra, állampolgárságra és a javadalmazás nagyságára tekintet nélkül az 5. §. alapján betegségi biztosításra kötelezettek is.

A baleseti biztosítási kötelezettség nem terjed ki a 6. §-ban említett személyekre, továbbá a 7. §. második, negyedik, ötödik és hatodik bekezdésében és a 8. §. harmadik bekezdésében említettek közül azokra, akik betegségi biztosítási kötelezettség alá nem esnek vagy akiknek betegségi biztosítási kötelezettsége szünetel.“

„58. §. Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. t.-c. hatálya alá eső tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak baleseti biztosítási kötelezettsége szünetel mindaddig, amíg az idézett törvény 42. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés hatályban van. Ugyanez a rendelkezés kiterjed azokra az 1912. évi LXV. t.-c. hatálya alá nem eső állami alkalmazottakra is, akikre az 1912: LXV. t.-c. 42. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezésnek megfelelő szabály van érvényben, stb.

59. §. A baleseti biztosítási kötelezettség hatályának kezdete és megszűnésére a 9. §. rendelkezéseit kell alkalmazni.

60. §. Baleset esetére önként biztosítottak mindazok, akik betegség esetére önként biztosítva vannak. Kivételnek e szabály alól a 11. §. 1. és 7. pontjában megjelölt önként biztosítottak, stb.

61. §. A baleseti biztosítás költsége, a 63. §. első bekezdésében és a 64. §. második bekezdésében említett esetek kivételével, kizárólag a munkaadókat terheli, stb.

62. §. Nem esnek az előbbi §. második és harmadik bekezdésének rendelkezései alá a háztartási, úgyszintén azok az ötnél több munkavállalót rendszerint nem foglalkoztató egyéb munkaadók, akik elemi erővel hajtott gépet vagy gőzkazánt számottevő termelési tényezőül nem használnak.

A háztartási és az előbbi bekezdésben megjelölt egyéb munkaadók minden egyes biztosításra kötelezettért hetenkinti baleseti biztosítási díjat tartoznak fizetni. A baleseti biztosítási díj arra az időre jár, amelyre betegségi biztosítási járulékot kell fizetni vagy kellene fizetni, ha az illető munkavállaló betegségi biztosításra kötelezett volna. A hetenkinti baleseti biztosítási díj minden megkezdett hétre teljes összegben jár. stb.“

„64. §. A munkaadó a baleseti biztosítási kötelezettség alapján befizetett járulékok és díjak fejében a biztosítottak javadalmazásából nem vonhat le semmit. Tilos és érvénytelen egyfelől a munkaadó, másfelől a biztosításra kötelezett, illetőleg ennek szülője vagy gyámja között oly szerződés kötése, amely a bal-

jesen biztosítási járulékok és díjak fejében a munkaadónak levonási jogot enged.

A munkaadó által önkéntesen biztosítottak munkabéréből való levonás tekintetében a szerződés irányadó.“

„75. §. Az özvegyen maradt nő évi járadéka haláláig vagy új férjhezmenetelig a meghalt férj beszámítható javadalmazásának (80. §.) 20%-a.

Ha a biztosított férj a baleset bekövetkezése után kötött házasságot, az özvegy csak abban az esetben igényelhet járadékot, ha a házasságból igényjogosult törvényes vagy törvényesített gyermek származott,

Az a nő, aki férjétől törvényesen elvált vagy férjétől halálát közvetlenül megelőzőleg legalább egy éven át külön élt, járadékot csak abban az esetben kaphat, ha férje ellen tartásra jogos igénye volt.

Ha a meghalt férj után igényjogosult özvegy is maradt, az özvegy és az igényjogosult elvált nő vagy nők az özvegyi járadékban egyenlő mértékben osztoznak. Az elvált nő járadéka azonban, tekintet nélkül arra, hogy van-e igényjogosult özvegy, nem haladhatja meg a megítélt vagy joghatályosan vállalt tartásdíj összegét. Ha a tartásdíj összege kisebb, mint a járadéknak az elvált nőt megillető hányada, a különbözetet az özvegy kapja.

A járadékot élvező elvált vagy özvegy nőt új férjhezmenetele esetében évi járadékösszegének háromszorosával kell végkielégíteni. Az özvegy és az elvált nő a végkielégítésről az új házasságkötéstől számított harminc nap alatt az intézetnél előterjesztett kérelemmel lemondhat. Ebben az esetben az özvegyi járadékra vonatkozó igény az új házasság megszűnésével felújul. A biztosított nő özvegygé vált férjé, akit keresőképtelensége miatt egészen vagy túlnyomóan felesége tartott el, haláláig, illetőleg mindaddig, amíg tartásra szorul, évi járadékul a meghalt feleség beszámítható javadalmazásának 20%-át kapja.“

„77. §. A törvényes és a törvényesített gyermekkel egy tekintet alá esik:

a) a biztosított nő házasságon kívül született gyermeke;

b) a biztosított férfi házasságon kívül született gyermeke, ha apaságát elismerte vagy ha ezt a bíróság megállapította vagy ha a gyermek javára a biztosított férfi ellen házasságon kívüli nemzés alapján indított perben tartásdíj fizetésére kötelező jogerős ítélet jött létre; stb.“

„79. §. A járadékos családtagok járadékai együttesen nem haladhatják meg a meghalt beszámítható javadalmazásának 66½% -át. Ha a járadékok összege ezt meghaladja, a házastárs és a gyermekek járadékát összegük arányában csökkenteni kell.

A meghalt beszámítható javadalmazásának 66½%-ában

megállapított összeg erejéig a szülők csak a házastárs és a gyermekek (75—77. §-ok), a nagyszülők csak a házastárs, a gyermekek és a szülők járadékigényének kielégítése után kaphatnak járadékot, stb.

80. §. A járadék alapjául szolgáló beszámítható javadalmas az, amelyet a biztosított a balesetet közvetlenül megelőző ötvenkét héten át balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzemekben keresett. Havi fizetéses biztosítottaknál a baleset hónapját közvetlenül megelőző tizenkét hónapi időszak irányadó. A javadalmas összegét a 61. §. utolsó bekezdésében meghatározott összegig lehet számításba venni, stb.“

X. Fejezet.

Az Országos Munkásbiztosító Intézet önkormányzata.

„102. §. Stb. Az igazgatóság hatáskörébe tartozik különösen: stb.

6. az orvosok, a gyógyszerészek és a szülésznők testületeivel kötendő kollektív szerződések; stb.“

XI. Fejezet.

Az Országos Munkásbiztosító Intézet alkalmazottai.

„115. §. Stb. Az alkalmazottaknak illetményei és az alkalmazottaknak, valamint özvegyeiknek és árváiknak nyugellátási díjai az intézetet terhelik. Az intézet a tényleges szolgálatban álló tisztviselők és egyéb alkalmazottak illetményeiből az 1922: LXV. t.-c. 30. §-ának megfelelő mértékben és az ott említetteknek megfelelő célokra nyugdíjjárulékot szed. Az Országos Munkásbiztosító Intézetnél az e törvény alapján tényleges minőségben töltött szolgálati időt az 1922: XLV. t.-c. összes rendelkezései szempontjából az idézett törvény 1., 2. és 3. §-ában megjelölt hivataloknál és állásokban eltöltött szolgálati idővel teljesen egyenlőnek kell tekinteni, stb.“

XIV. Fejezet.

Eljárás.

AJ Betegségi biztosítás.

„129. §. A munkaadó köteles minden biztosításra kötelezetet, akit vállalatában, üzemében, hivatalában, foglalkozásában vagy háztartásában mint munkavállalót foglalkoztat, a munka megkezdésének időpontjától (9. §.) számított nyolc nap alatt az erre vonatkozó szabályok szerint (134. §.) az Országos Munkásbiztosító Intézet illetékes kerületi pénztáránál (94. §.) bejelenteni. Azt, akit időleges munkára a vállalat, az üzem, a hivatal, a foglalkozás vagy a háztartás székhelyére illetékes kerületi

pénztár területén kívül fogadnak fel, a munka helye szerint illetékes kerületi pénztárnál is be lehet jelenteni, stb.“

„151. §. A baleseti biztosítási díjakat a betegségi biztosítási járulékokkal együtt, illetőleg ezek módjára kell kiróni és beszedni, stb.“

1927: XXIV. t.-c. a trianoni békeszerződéssel Magyarországtól átcsatolt területen volt és onnan beköltözött magyar közszolgálati alkalmazottak, nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátásáról.

„2. §. (1.) A trianoni békeszerződéssel Magyarországtól átcsatolt területről Magyarország területére beköltözött magyar közszolgálati alkalmazott, nyugdíjas, özvegy vagy árva részére nyugellátást csak akkor kell fizetni:

1. ha az ellátást kérő — az ellátásra való igényjogosultságrak a fennálló jogszabályokban megállapított egyéb feltételein felül — azt is igazolja, hogy

a) az 1921. évi július hó 26-ika óta megszakítás nélkül magyar állampolgár vagy a békeszerződésben szabályozott módon (opció útján) igényelt magyar állampolgárságát a m. kir. belügyminiszter megállapította,

b) állandó lakóhelyét a békeszerződéssel átcsatolt területről az 1923. évi július hó 26. napjáig helyezte át Magyarországba és

c) átköltözése után szolgálati elhelyezést nem nyert;

2. ha a jogosultságot a nyugellátásra e törvény életbelépése előtt jogerőre emelkedett bírói ítélet megállapította.

(2.) Az (1.) bekezdés 1. pontjában említettek közül az olyan magyar közszolgálati alkalmazott részére, aki a jelen törvény életbelépésének napjáig nem vonatott szabályszerű elbánás alá, a nyugellátást — az (1.) bekezdés 1. pontjában felsorolt feltételek fennforgása esetén is — csak akkor lehet fizetni, ha az illető a Magyarország területére való beköltözés napjától számított ha rminc napon belül felettes hatóságánál jelentkezett.

(3.) A minisztertanács külön méltánylást érdemlő esetekben olyan magyar közszolgálati alkalmazott, nyugdíjas, özvegy vagy árva részére is elrendelheti a nyugellátás fizetését, aki az (1.) bekezdés 1. pontjában megállapított egyéb feltételeknek megfelel, de állandó lakóhelyét a békeszerződéssel átcsatolt területről az 1923. évi július hó 26. napja után helyezte át Magyarországba, vagy magyar állampolgárságát az 1921. évi július hó 26. napja után visszahonosítás útján szerezte meg.

(4.) A minisztertanács különös méltánylást érdemlő esetekben — amennyiben az (1.) bekezdés 1. b) és c) pontjaiban megállapított feltételek egyébként fennforognak — a magyar állam-

polgárság megállapításáig átmenetileg olyan magyar közszolgálati alkalmazott, nyugdíjas, özvegy vagy árva részére is elrendelheti a nyugellátás fizetését, aki a magyar állampolgárság fenntartására irányuló szándékát a békeszerződésben szabályozott módon bejelentette, de magyar állampolgársága még nem állapított meg. Ha az ilyen magyar közszolgálati alkalmazottnak, nyugdíjasnak, özvegynek vagy árvának igényelt magyar állampolgárságát a m. kir. belügyminiszter nem állapítja meg, az átmenetileg folyósított nyugellátást a m. kir. belügyminiszter határozatának keltét követő hó első napjától kezdve be kell szüntetni.

3. §. A nyugellátás fizetését, amennyiben annak a 2. §. értelmében egyébként helye van, nem lehet megtagadni a nyugellátásról lemondást tartalmazó olyan nyilatkozat alapján, amelyet az alkalmazott, nyugdíjas, özvegy vagy árva a beköltözéssel kapcsolatban tett.“

„9. §. E törvényt egyaránt alkalmazni kell az állami, vármegeyi, városi, községi, katonai és államvasúti alkalmazottakra, nyugdíjasokra, nyugbérésekre, özvegyekre és árvákra, valamint a nem állami tanszemélyzet országos nyugintézetének kötelékébe tartozókra.“

1927: XXVII. i.-c. a Törökországgal
1926. évi december hó 20-án Angorában kötött
Letelepedési Egyezmény becikkelyezéséről.

„2. §. Az Egyezmény eredeti francia szövege és hivatalos-magyar fordítása a következő:

Letelepedési Egyezmény Magyar-
ország és Törökország között.

„10. cikk. A két Szerződő Fél kötelezi magát, hogy a személyi állapottal kapcsolatos kérdéseknek, így a házasság, a házastársi közösség, a házasság felbontása, az ágytól és asztaltól való elválás, a hozomány, az apaság, a leszármazás, az örökbefogadás, a cselekvési képesség, a nagykorúság, a gyámság, a gondnokság, az ingó vagyon feletti rendelkezés korlátozása, a végrendeleti és törvényes öröklés, vagyonfelosztás és felszámolás és általában a Szerződő Felek állampolgárai családjogi kérdéseinek rendelkezése tárgyában külön egyezményt köt,

A jelen rendelkezés nem érinti a konzuloknak az anyakönyvvezetésre vonatkozó és a nemzetközi jog által elismert jogkörét.“

1928: II. t.-c. a pengőértékben
való kötelező számítással kapcsolatos
egyes rendelkezésekről.

„1. §. Stb. Az 1908: XXXVIII. t.-c. 30. §-ának a bábák helyi! pótlékáról szóló 3. és 4. bekezdése hatályát veszti, stb.“

„3. §. A nem állami elemi népiskolák jogviszonyairól és a községi és hitfelekezeti néptanítók járandóságairól szóló 1907: XXVII. t.-c. 21. §-ának első bekezdése, a nem állami óvodák jogviszonyairól és a községi és hitfelekezeti óvónők illetményeinek rendezéséről szóló 1913: XL. t.-c. 17. §-a hatályát veszti.

A közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és szülőtlen árvák) anyagi helyzetének javítása, valamint egyes állami bevételek fokozása tárgyában alkotott 1922: VI. t.-c. 5. §-ának helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„Ha az állam valamely községi, hitfelekezeti, társulati vagy egyesületi iskolánál vagy óvodánál rendszeresített tanári, tanítói vagy óvónői állás fenntartásához bármily címen évi kétszázötven pengőnél magasabb államsegéllyel hozzájárul, az illető állásra alkalmazáshoz a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyása szükséges.

Ha az óvodafenntartó az óvónó fizetéséhez nem járul hozzá legalább évi hétszáz pengővel, az óvónót — hitfelekezeti óvodához az óvodafenntartó vallására való tekintettel — a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki.“

4. §. A közegészségügy rendezéséről szóló 1876: XIV. t.-c. 87. §-a akként módosul, hogy a járvány elleni védekezésre alkalmazott orvosnak özvegye és árvája az állami rendszerű X. fizetési osztály A) csoportjának 3. fizetési fokozatába tartozó tisztviselő özvegyével és árvájával, a betegápoló özvegye és árvája pedig az állami rendszerű II. osztályú altisztek legalacsonyabb fizetési fokozatába tartozó állami betegápoló özvegyével és árvájával esik egy tekintet alá.

Az orvosok, valamint az ápolók özvegyeinek és árváinak az előbbi bekezdés alapján megállapított ellátása a m. kir. államkincstár terheli.“

*1928: V. t.-c. az iparban,
valamint némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiatalok és nők védelméről.*

„6. §. Az 1. §-ban megjelölt üzemekben, vállalatokban gyermeket, fiatalokat és nőket csak abban az esetben szabad rendszeresen foglalkoztatni, ha hatósági orvos (tisztí, községi vagy körorvos), avagy munkásbiztosító pénztári (bányatárspénztári) orvos, közforgalmú vasútnál a vasúti orvos bizonyítványa igazolja, hogy a gyermek, fiatalok, illetőleg nő a kötelességévé tett munka elvégzésére testileg alkalmas.

Az orvosi vizsgálat foganatosítása a munkaadó kötelessége. A vizsgálat költsége a munkaadót terheli.

Az orvosi vizsgálat módját, megismétlését és a vizsgálatért

járó díjazást az illetékes miniszter a népjóléti és munkaügyi miniszterrel egyetértőleg rendelettel szabályozza.

Az 1. §. 2. pontjában megjelölt üzemekben földalatti munkára tizenhatodik életévét be nem töltött fiatakorút alkalmasságának orvosi bizonyítvánnyal igazolása esetén is csak az illetékes bányakapitányság engedélyével és csak meghatározott munkakörben szabad alkalmazni.

7. §. Gyermekkel, fiatakorúval és nővel tilos olyan munkát végeztetni, amely testi erejét meghaladja, vagy egészségét, testi épségét, erkölcsét, a gyermeknek vagy fiatakorúnak fejlődését veszélyezteti.

Az a munkaadó, aki gyermeket, fiatakorút vagy nőt foglalkoztat, köteles üzemét azoknak a követelményeknek megfelelően berendezni és vezetni, amelyeknek megvalósítása az ilyen alkalmazottak egészségének, testi épségének és erkölcsének megóvása érdekében szükséges. Ezeket a követelményeket az illetékes miniszter a munkaadó és a munkavállaló érdekképviseleteknek meghallgatása után rendelettel megállapíthatja.

8. §. Ha a nő hatósági orvosnak (tisztai, községi, vagy körorvosnak), avagy munkásbiztosító pénztári (bányatárspénztári) orvosnak, közforgalmú vasútaknái a vasúti orvosnak bizonyítványával igazolja, hogy a szülés előreláthatóan hat héten belül bekövetkezik, vagy koraszülés veszélye forog fenn, kérelmére őt a munka alól azonnal fel kell menteni.

Nőt a szülést követő hat hét alatt nem szabad foglalkoztatni. Ha pedig a nő hatósági orvosnak (tisztai, községi, vagy körorvosnak), avagy munkásbiztosítási pénztári (bányatárspénztári) orvosnak, közforgalmú vasútaknái a vasúti orvosnak bizonyítványával igazolja, hogy a terhesség vagy szülés következtében oly beteg, hogy munkába nem állhat, a szolgálati viszonyból folyó kötelességei teljesítését a hat hetet követő további négy héten át megtagadhatja. A munkaviszony az alatt az idő alatt is fennáll, amely alatt a nő a munkaadó részére munkát nem végez, de erre az időre a munkaadó bért csak abban az esetben köteles fizetni, ha a bérfizetési kötelezettséget a szolgálati szerződés erre az időre kifejezetten megállapítja.

A szülést megelőző és követő hat-hat heti időtartam alatt a szolgálati viszony felmondása hatálytalan, ha a munkaadónak a felmondáskor tudomása volt a terhességről vagy szülésről, vagy ha erről a nő a munkaadót élőszóval történő felmondás esetén azonnal, más módon történő felmondás esetén annak közlésétől számított nyolc napon belül értesíti. Amennyiben a nő ezen idő elteltékor a munka folytatásában oly betegség következtében van akadályozva, amely az előző bekezdésben említett orvos bizonyítványa szerint a terhesség vagy szülés következménye, a szolgálati viszony felmondása az akadályoztatás tartama alatt, de

legfeljebb további négy héten át szintén hatálytalan. Ha a munkaadó a szolgálati viszonyt oly időre mondja fel, amely az első és második mondatban megállapított időbe esik, a munkaviszony befejezésének időpontja az első és második mondatban megállapított idővel eltolódik.

A harmadik bekezdés rendelkezései nem nyerne alkalmazást, ha a határozott időre kötött szolgálati szerződés a szerződési időnek lejártá következtében az említett bekezdésben megállapított idő alatt szűnik meg, úgyszintén akkor sem, ha a szolgálati szerződést kifejezetten meghatározott célra kötötték s ez a cél abban az időpontban, amelyre a felmondás szól, el van érve. A harmadik bekezdés rendelkezései nem érintik továbbá a munkaadónak azt a jogát, hogy felmondási idő nélkül bocsáthassa el a szolgálatból azt a nőt, aki erre a törvényben megállapított, a terhességgel, illetőleg szüléssel össze nem függő okot szolgáltatott. Ezt a jogát sem érvényesítheti azonban, ha a rögtöni elbocsátás törvényes jogalapjáról a munka szünetelésének megkezdése előtt több mint nyolc nappal értesült.

Az előző bekezdésekben, valamint a 20. §-ban foglalt rendelkezések a belvízi és tengeri hajózásra, a légi közlekedésre, valamint az ezekhez tartozó melléküzemekre is vonatkoznak.

9. §. Ha a gyermek, fiatakorú, vagy nő foglalkozását egészségének, testi épségének, vagy erkölcsének veszélyeztetése nélkül nem folytathatja, a munkaadó őt saját kívánságára, feltéve, hogy annak jogosultságát hatósági orvosnak (tisztí, községi vagy kör-orvosnak), avagy munkásbiztosító pénztári (bányatárspénztári) orvosnak, a közforgalmú vasútnak a vasúti orvosnak bizonyítványával igazolja, vagy az üzem munkásvédelmi felügyeletére hivatott hatóságnak utasítására, az illető munkától azonnal felmenteni és a fennforgó lehetőséghez képest más megfelelő munkával foglalkoztatni, amennyiben pedig ez a hatóság megállapítása szerint nem lehetséges, a munkaviszony idő előtti megszűnésére megállapított bárminő joghátrány nélkül a szolgálatból azonnal elbocsátani köteles.

Az üzem munkásvédelmi felügyeletére hivatott elsőfokú hatóságnak az előző bekezdésben említett utasítása, illetőleg megállapítása ellen a munkaadó is, az alkalmazott is jogorvoslattal élhet.

10. §. Az illetékes miniszter feladata, hogy

a) a gyermek, fiatakorú, vagy nő foglalkoztatásának feltétele gyanánt az alkalmazottak egészségének, testi épségének és erkölcsének megóvása céljából az üzem berendezésére, a munka végzésére, bizonyos anyagok használásának mellőzésére nézve kötelezően rendelkezék;

b) a gyermeknek, fiatakorúnak, vagy nőnek foglalkoztatását bizonyos üzemekben, helyiségekben, bizonyos munkákkal vagy

műveletekkel az alkalmazottak kora vagy testi alkalmassága tekintetében megállapított feltételekhez kösse;

c) megállapítsa annak a tehernek legnagyobb mérvét, amelyet gyermekkel, fiatalkorúval, vagy nővel mozgásba hozatni, megállíttatni, emeltetni, leeresztetni, hordatni, húzatni, vagy tolatni szabad;

d) gyermeknek, fiatalkorúnak, vagy nőnek foglalkoztatását bizonyos üzemekben, bizonyos helyiségekben, bizonyos munkákkal, vagy műveletekkel, *ezeknek* az alkalmazottnak egészségére, testi épségére, fejlődésére, vagy erkölcsére gyakorolt hátrányos befolyása vagy veszélyei miatt megtiltsa.

Az illetékes miniszter a jelen szakasz első bekezdése alapján teendő rendelkezéseket az érdekképviseltek meghallgatásával, a törvény életbeléptetésétől számított egy éven belül, később pedig, amikor indokolt szükség esete forog fenn, kiadni köteles.

11. §. Az élelemnek, amellyel a munkaadó látja el a gyermeket, fiatalkorút, vagy nőt, élvezhetőnek, táplálónak és tekintettel az alkalmazott szervezetére, elégnek kell lennie.

A lakás vagy hálólhelyiség, melyet a munkaadó szolgáltat, egészséges, az erkölcs és az illendőség követelményeinek megfelelő kell, hogy legyen és a munkaadó köteles gondoskodni arról, hogy az a tisztaság és rend követelményeinek megfelelő állapotban tartassék.

Közös hálótermekben csak egynemű személyek helyezhetőek el.

Az illetékes miniszter az e szakaszban foglalt rendelkezések végrehajtására rendelettel közelebbi szabályokat állapíthat meg.

E szakasz rendelkezései nem terjednek ki a szülőnek, örökbefogadó szülőnek, végül a férjnek saját vállalatában, üzemében, vagy foglalkozásában dolgozó oly gyermekekre, fiatalkorúra vagy nőre, aki munkaadójának lemenő rokona, vagy az elsőfokú unokatestvérnél nem távolabb oldalrokona, vagy felesége és vele egy háztartásban él.

12. §. Az 1. §-ban megjelölt üzemekben és vállalatokban gyermekeket, fiatalkorúakat és nőket éjjel foglalkoztatni tilos.

A jelen törvény értelmében éjjelnek kell venni az este tíz órától reggel öt óráig terjedő időszakot.

A gyermekeknek, fiatalkorúaknak és nőknek legalább tizenegy egymásra következő órai éjjeli pihenőidőt kell biztosítani.

13. §. Az évszakok által befolyásolt üzemekben, úgyszintén rendkívüli körülmények között minden más üzemben is, az illetékes hatóságok megengedhetik, hogy a tizenhét éven felüli nőmunkásoknak a 12. §. szerint biztosított tizenegy órai éjjeli munkaszünete egy-egy évben legfeljebb hatvan napon át tíz órára szállíttassék le.

14. §. Az illetékes miniszter általános hatályú rendelettel megengedheti, hogy a tizennyolc éven felüli nők olyan üzemekben, amelyek gyors romlásnak alávetett nyersanyagokat vagy félgyártmányokat dolgoznak fel, a rendeletben megállapított feltételek alatt, előzetes bejelentés után éjjel is foglalkoztathatók legyenek, ha az éjjeli munka az ezekben a nyersanyagokban és félgyártmányokban előállható veszteség elkerülése érdekében szükséges.

Ezekben az üzemekben a nők munkaideje heti hatvan óránál és az éjjeli munkaidő egy-egy napon tíz óránál több nem lehet.

Az illetékes miniszter az első bekezdés alapján kibocsátandó rendeletben a nők munkaidejére vonatkozóan általános hatállyal, vagy egyes üzemágakra nézve külön-külön, továbbmenő részletes rendelkezéseket adhat ki.

15. §. A tizenhat és tizennyolc év közti fiatakorúakat, valamint a tizennyolc éven felüli nőket az üzemtulajdonos egyszerű bejelentés alapján éjjel is foglalkoztathatja, ha ez fenyegető baleset, vagy elemi kár elhárítása, illetve bekövetkezett üzemzavar, vagy elemi kár jóvátétele érdekében, avagy az üzemnek előre nem látható, időszakonként nem ismétlődő, erőhatalom következtében előálló megszakítása esetében, illetve járvány esetén annak leküzdése érdekében múlhatatlan szükséges. A bejelentést az éjjeli foglalkozás megkezdésétől számított huszonegy órán belül kell megtenni.“

„19. §. A kereskedelemügyi miniszter a belügyminiszterrel, valamint a népjóléti és munkaügyi miniszterrel egyetértően megengedheti, hogy szállodákban, továbbá vendéglőkben, kávéházakban és más oly üzletekben, amelyekben élelmicikkeket az üzletben való elfogyasztásra állítanak elő és szolgáltatnak ki, tizennyolc évesnél idősebb nők esti tíz és reggeli öt óra közt is foglalkoztathatók legyenek.

A kereskedelemügyi miniszter megengedheti, hogy a kereskedelmi üzemek leltározási munkáinál tizennyolc évesnél idősebb nők egy-egy évben legfeljebb három éjjelen esti tíz és reggeli öt óra között is foglalkoztathatók legyenek.

Az első, valamint a második bekezdés alapján az esti tíz és reggeli öt óra közt foglalkoztatott nők napi munkaóráinak számát a kereskedelemügyi miniszter a munkaadó és a munkás érdekképviseltek meghallgatása után rendelettel megállapíthatja.

20. §. Olyan nőnek, aki saját gyermekét szoptatja, a napi munkaszakon belül legalább egy óra szünetet, még pedig legalább két megfelelő részletben kell engedni, abból a célból, hogy csecsemőjét elláthassa.

21. §. Az illetékes miniszter a munkaadó és a munkavállaló meghallgatása után bizonyos üzemek vagy munkák veszélyeinek, vagy az egészségre gyakorolt káros következményeinek le-

hető elhárítása érdekében az ily üzemekben vagy munkákkal foglalkoztatott fiatakorúak és nők napi munkaidejének leghosszabb tartamát megállapíthatja.

Az olyan üzemekben, amelyekben az előbbi bekezdés alapján kell rendelkezni, gyermekeknek alkalmazását el kell tiltani,

22. §. A munkaadó nem engedheti meg, hogy a jelen törvény hatálya alá tartozó alkalmazottja, olyan időben, amikor annak a vállalatában, üzemében vagy foglalkozásában nem szabad dolgoznia, mellékkereset céljából saját számlájára ott tovább dolgozzék.

A jelen törvény hatálya alá tartozó más munkaadó sem foglalkoztathatja az ilyen alkalmazottat oly időben, mikor azt a jelen törvény értelmében foglalkoztatni tilos.

23. §. Az elsőfokú hatóság az éjjeli munkaszünetnek kivételes megrövidítésére (13. §.) adott engedélyt, illetőleg az erre vonatkozó jogerős határozatot, továbbá a tízenhat éven felüli fiatalokorúaknak és a tizennyolc éven felüli nőknek kivételes éjjeli foglalkoztatásáról tett bejelentéseket (15. §.), amennyiben iparfelügyelői ellenőrzés alá tartozó üzemről van szó, az iparfelügyelővel közölni, a kiadott engedélyekről, valamint a tett bejelentésekről pedig az illetékes miniszter által meghatározott módon jegyzéket vezetni köteles.

24. §. A munkaadó köteles üzemének meghatározott olyan helyén, amelyhez minden alkalmazott könnyen hozzáférhet, ha pedig a munkát nem zárt-helyiségben, de meghatározott helyen végzik, a foglalkoztatásnak színhelyén, olvasható munkaidőrendet kifüggesztve tartani.

A munkaidőrendben fel kell tüntetni a munkaadó munkahelyén foglalkoztatott gyermekek, fiatakorúak és nők munkaidejét és pedig a munkanapokat, a munkaidő kezdetét és végét, valamint a napi munkaszakaszokon belül és a hetenkint adandó szüneteket.

A különböző munkaidőbeosztással dolgozó alkalmazottak munkaidőrendjét külön kell feltüntetni. Az üzem munkaügyi felügyeletével megbízott hatóság elrendelheti, hogy a munkaadó a munkaidőrendnek azt a részét, mely az egy-egy helyiségben alkalmazottakra vonatkozik, az illető helyiségben is kifüggesztve tartsa.

A 13., 15. és 17. §-okban, továbbá a 14., 16., 18. és 19. §-ok alapján kibocsátott rendeletben megjelölt eseteken kívül a munkaadó az alkalmazottakat csak a munkaidőrendben megállapított munkaidőben foglalkoztathatja. Ha az eltérés a munkaidőrendben megállapított munkaidőtől hatósági engedélyen alapul, a munkaadó a hatósági engedélyt, vagy annak teljes szövegű másolatát az engedélyezett idő tartamára a munkaidőrend mellé kifüggeszteni köteles.

Az illetékes miniszter a kisebb vállalatokat és üzemeket a jelen szakaszban megszabott köteleességek teljesítése alól általános hatályú rendelettel felmentheti.

25. §. Ha a munkaadó a megállapított munkabérből bármely címen levon, a munkabér esedékessége alkalmával a gyermeknek, fiatalkorúnak, vagy nőnek írásbeli elszámolást köteles adni, amelyben a megállapított és a megszolgált munkabér mellett az abból történt levonást jogcímek szerint részletesen feltüntetni köteles.

26. §. Az illetékes miniszter elrendelheti, hogy bizonyos vállalatokban, üzemekben és foglalkozásokban a készpénzben megállapított munkadíj gyermeknek, fiatalkorúnak és nőnek csak bérkönyv (bérlap) használata mellett fizethető ki.

A munkaadó költségmentesen köteles a bérkönyvet (bérlap) az alkalmazottnak kiszolgáltatni.

Ahol a bérkönyv (bérlap) használata kötelező, nem időszertűt díjazott munka esetében nemcsak a kifizetett munkadíjat, hanem kiadása alkalmával magát az üzemen kívül elvégzésre kiadott munkát is be kell a bérkönyvbe (bérlapba) jegyezni.

A bérkönyv (bérlap) tartalmát és használásának módját egyebekben az illetékes miniszter rendelettel szabja meg.

27. §. Az illetékes miniszter bizonyos vállalatok, üzemek és foglalkozások tekintetében elrendelheti, hogy abban a helyiségben, amelyben gyermeknek, fiatalkorúnak vagy nőnek olyan munkát adnak ki, amelyet a munkaadó munkahelyén kívül kell elvégezni, vagy ilyen alkalmazottól a munkaadó munkahelyén kívül végzett munkát vesznek át, az egyes munkálatokért fizetendő díjakkal a jegyzékét, az elszámolás módját, a munkaeszközök és az anyag szolgáltatására vonatkozó feltételeket, továbbá az ilyen munkavállalóknak a munkaviszonyból származó jogaira és kötelességeire vonatkozó egyéb adatokat a munkavállalóknak hozzáférhető helyen, olvasható módon, állandóan kifüggesztett hirdetménybe kell foglalni.

Az előző bekezdésben megjelölt hirdetményre rá kell vezetni annak keltét, ha hatályba más napon lép, a hatálybalépés napját és a munkaadó aláírását.

28. §. Az illetékes miniszter oly vállalatokban, üzemekben és foglalkozásokban, amelyekben az az illendőség és az erkölcs megóvása végett szükséges, a gyermek, fiatalkorú vagy nő munkája díjazásának módja és mérve, vagy ezek megállapításának módja tekintetében rendelettel intézkedhetik.

Az illetékes miniszter rendelettel intézkedhetik az iránt is, hogy a munkával járó bizonyos költségek ne legyenek a gyermekre, fiatalkorúra vagy nőre róhatók és hogy a munkaadó bizonyos szolgáltatásokat munkabérképen vagy egyáltalán ne nyújtasson az ilyen alkalmazottnak.

29. §. A 25—28. §-ok rendelkezései nem terjednek ki az olyan vállalatra, *üzemre*, foglalkozásra, amelyben a munkaadón kívül csupán annak vele egy háztartásban élő felesége, lemenő rokona -vagy az unokatestvérnél nem távolabb oldalrokona, gyámmoltja, vagy hatóságilag gondozására bízott nevelt gyermeke dolgozik.

30. §. A munkaadó köteles az általa foglalkoztatott gyermekekről, fiatalokúakról és nőkről azok nevét, születésének helyét, évét, hónapját és napját feltüntető jegyzéket vezetni és ezt az illetékes közigazgatási hatóságnak, továbbá a munkaügyi felügyeletre illetékes hatóságnak kívánatára bármikor bemutatni. Az 1. §. 2. pontjában megjelölt üzemekre vonatkozólag a jegyzéket az illetékes bányakapitányságnak kell bemutatni.

Az előbbi bekezdésben megjelölt jegyzék vezetésének módját az illetékes miniszter rendelettel szabályozza. A kisebb vállalatokat és üzemeket az illetékes miniszter a jegyzék vezetésének kötelezettsége alól rendelettel felmentheti.

31. §. A hatóságok, amelyek a jelen törvény értelmében eljárni hivatottak, a következők: stb.“

„33. §. Az illetékes miniszter bizonyos vállalatok, üzemek és foglalkozások tekintetében elrendelheti, hogy azoknak helyiségeibe az e törvényben foglalt rendelkezések megtartásának ellenőrzése céljából az illetékes hatóság közegei közül csak tisztviselő léphessen be, altiszt és legénységhez tartozó személy pedig csak akkor, ha ezt a jogát az illetékes hatóság írásbeli felhatalmazásával igazolja.

Ha a munka magánlakásban vagy oly helyiségben folyik, amelybe csak magánlakáson át lehet bejutni, az e törvényben foglalt rendelkezések megtartásának ellenőrzése céljából a munka színhelyére esti nyolc és reggeli nyolc óra közt, a lakó tiltakozása esetében, csak az illetékes hatóság írással igazolt felhatalmazásával szabad belépni, stb.

34. §. Amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és száz pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a munkaadó: stb.

d) aki a foglalkoztatott gyermekekről, fiatalokúakról és nőkről e törvény és az annak alapján kibocsátott rendelet rendelkezéseinek megfelelően jegyzéket (30. §.) nem vezet. stb.

35. §. Amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és száz pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a munkaadó: stb.

b) aki a gyermek, fiatalokú vagy nő munkája díjazásának módja és mérvé, vagy a munkával reájuk hárított költségek, vagy a munkaadó részéről nekik juttatott szolgáltatások tekintetében a jelen törvény alapján (27., 28. §§.) kibocsátott rendelet-

ben, vagy az ilyen rendelet alapján más módon megállapított rendelkezéseket megszegi, stb.

36. §. Amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és kétszáz pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a munkaadó: stb.

b) aki a foglalkoztatásnak a gyermek, a fiatalkorú vagy a nő testi alkalmassága, vagy ennek orvosi igazolása tekintetében megállapított valamely feltételét nem tartja meg (6. §.), vagy oly üzemben, helyiségben, vagy oly munkával, amelyben, illetőleg amellyel az tilos (7. §.), gyermeket, fiatalkorút, vagy nőt, vagy végül a szülést követő oly időben, amelyben ez tilos (8. §.), nőt foglalkoztat, avagy a szülés előtt álló nőt (8. §. első bekezdése) kérelmére a munka alól fel nem menti;

c) aki a gyermekek, fiatalkorúak és nők testi épségének, vagy erkölcsének megóvása érdekében e törvényben, vagy e törvény alapján kibocsátott rendeletben az üzem berendezésére, a munka végzésére, bizonyos anyagok használatának mellőzésére nézve megállapított rendelkezéseket megszegi (10. §.);

d) aki a 10. §. *b—d)* pontjai értelmében kiadott rendeletnek, a gyermekeknek, fiatalkorúaknak, vagy nőknek bizonyos üzemekben, bizonyos helyiségekben, bizonyos munkákkal vagy műveletekkel, ezek között a megengedettnél súlyosabb teherrel való foglalkoztatásának eltiltására, vagy e foglalkoztatás feltételeire vonatkozó rendelkezését megszegi;

ej aki az e törvényben vagy az e törvény alapján kibocsátott rendeletben az élelmezés, vagy lakás (11. §.) tekintetében megállapított kötelességeit megszegi.

Az előző bekezdés alá eső büntetés tizenöt napig terjedhető elzárás és kétszáz pengőig terjedhető pénzbüntetés, ha azt olyan egyén követte el, aki ilyen kihágás miatt jogerős ítélettel már büntetve volt, és büntetésének kiállása óta két év még nem telt el.“

„38. §. Ha a 34—36. §-ok alá eső valamely kihágást a munkaadó megbízottja követte el és a munkaadót felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítésében akár szándékos, akár gondatlan mulasztás terheli, kihágás miatt az említett szakaszok szerint a munkaadót is büntetni kell.

A 34—36. §-ok alá eső valamely kihágás miatt nem büntetendő az, aki a cselekmény elkövetését rendes gondossággal sem előzhette meg.

39. §. E törvény életbelépésével a hatálya alá tartozó gyermekek, fiatalkorúak és nők tekintetében az 1884. évi XVII. törvénycikk 65. §-a, 115. §-ának utolsó bekezdése, 116. §-a és 117. §-ának második és harmadik bekezdése, úgyszintén az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának megtiltásáról szóló 1911. évi XIX. törvénycikk hatályon kívül helyezettnek, stb.“

1928: X. t.-c. a büntető
igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek szabályozásáról.

„36. §. A bíróság ítélettel határozott tartamú szabadságvesztésbüntetés kiszabása nélkül szigorított dologházba utalja azt a büntettest, aki az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntettet követett el és a törvény értelmében halálbüntetés kiszabásának nincs helye, ha megállapítja róla, hogy az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntettet öt éven belül követte el és hogy bűncselekményeket üzletszerűen követ el vagy bűncselekmények elkövetésére állandó hajlamot mutat (megrögzött büntettes).

Az előbbi bekezdésben említett öt évi időtartamba nem lehet beszámítani azt az időt, amely alatt a terhelt személyes szabadságától meg volt fosztva.

37. §. Szigorított dologházba csak oly egyént lehet utalni, aki az ítélet hozatalakor életének huszonegyedik évét már betöltötte s a 36. §-ban említett legalább három büntettet tizen-nyolcadik életévének betöltése után követte el.

Hogy megrögzött büntettes-e a terhelt, ennek megállapításánál figyelembe kell venni egyéniségét, életmódját, életviszonyait, a bűncselekmények elkövetésének körülményeit, még pedig akkor is, ha a megelőző cselekményeket fiatal korban vagy gyermekkorban követte el.“

„39. §. A szigorított dologházi őrizet legrövidebb tartamát a bíróság az ítéletben határozza meg; e legrövidebb tartam azonban három évnél kevesebb nem lehet, stb.“

1928: XII. t.-c. egyes magán-
jogi pénztartozások átértékeléséről.

„15. §. Családi vagy öröklési jogon alapuló pénztartozások átértékelésére a jelen törvény rendelkezéseit úgy kell alkalmazni, hogy az erkölcsi alapon nyugvó ezekben a jogviszonyokban a kölcsönös kiegyenlítés és általában a méltányosság elve mind a két fél érdekében lehetőleg teljes mértékben érvényesüljön; evégből kivételes méltánylást érdemlő esetekben, különösen, ha a pénztartozás örökösödési osztályegységben alapul, oly pénztartozást is át lehet értékelni, amely pénztartozás átértékelését e törvény 4. §-a egyébként kizárja.

E törvény rendelkezései nyernek alkalmazást különösen a pénzben vagy helyettesíthető dolgokban vagy becsértékben kapott hozomány átvételéből, a női szabad vagyon férji kezeléséből, hitbér kötelezéséből, továbbá az örökösödésből, a kötelezésből, a hagyományból és a meghagyásból eredő pénztartozásokra, úgyszintén a közszerzemény és a külön vagyon, az ági és a szerzeményi vagyon megállapításában számbaveendő vagyon-

tárgyak értékének, valamint a kötelesrész kiszámításában és az osztályrabocsátásnál számbaveendő előre kapott értékeknek és élők közti egyéb adományok értékének meghatározására.

Ha az 1923. évi július hó 1. napja előtt keletkezett jogerős bírói ítélet vagy egység értelmében — ideértve a bírói egységet is — a félnek családi vagy öröklési jogviszonyon alapuló vagyonrészesedés (pl. örökösödési osztályrész, kötelesrész, ági vagyon, közszeremény) címén meghatározott készpénzösszeg járt és ez a készpénzösszeg a korona értékcsökkenése folytán a többi érdekeltnél maradt vagyontárgy értékéhez képest a teljesítéskor aránytalanul csekély, az egységben vagy bírói ítéletben megállapított tartozást megszűnése után is át lehet értékelni.

Ugyanez áll, ha hagyományt vagy családi vagy öröklési jogviszonyon alapuló más készpénzbeli juttatást — ideértve eltartási kötelezettségnek tökeösszeggel megváltását is — a jogosult a korona értékcsökkenésének méltányos figyelembevétele nélkül meghatározott összegben vett fel és valószínűvé teszi, hogy az átértékelési követelést tapasztalatlansága vagy szorult anyagi helyzete miatt nem érvényesítette.

Az átértékelésre irányuló keresetet a harmadik és negyedik bekezdés esetében a törvény életbelépésétől számított hat hónap alatt, ha pedig a pénztartozás e törvény életbelépése után jár le, a lejáratától számított hat hónap alatt lehet megindítani.

Az örökagyó tartozásáért való felelősség tekintetében, amennyiben e tartozások nem családi vagy öröklési jogon alapulnak, az azokra irányuló szabályokat kell alkalmazni.

16. §. Családi vagy öröklési jogon alapuló pénztartozás átértékelése esetében a teljesítés módját és idejét mind a két fél érdekének mérlegelésével (12. §.) lehetőleg úgy kell megállapítani, hogy a kötelezett ne legyen kénytelen vagyontárgyait alkalmatlan időben pénzzé tenni.“

„34. §. A jelen törvény rendelkezései nem nyernek alkalmazást azokra a pénztartozásokra, amelyek teljesítésének módját vagy összegének meghatározását: stb.

6. a hadi rokkantak, hadi özvegyek és hadi árvák ellátási díját megállapító jogszabályok;

7. az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézettről szóló 1908: XL. törvénycikk és az ezt kiegészítő és módosító jogszabályok;

8. a betegségi és a baleseti kötelező biztosításról, valamint a gazdasági munkás- és cselédsegélyzőpénztárról szóló jogszabályok;

9. a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló 1926: XVI. törvénycikk stb. rendelkezései szabályozzák.“

1928: XXVII. t.-c. az 1919. évben
Washingtonban tartott Nemzetközi Munkaügyi
Egyetemes Értekezlet által a nőknek a szülés
előtt és után való foglalkoztatása tárgyában
tervezet alakjában elfogadott nemzetközi
egyezmény becikkelyezéséről.

„1. §. Az 1919. évben Washingtonban tartott Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet által a nőknek a szülés előtt és utána való foglalkoztatása tárgyában tervezet alakjában elfogadott nemzetközi egyezmény a magyar állam törvényei közé iktattatik.

2. §. Stb. 2. cikk. A jelen egyezmény értelmében „nő“-nek kell tekinteni minden nőnemű személyt, tekintet nélkül korára és állampolgárságára, valamint arra, férjes-e vagy hajadon; „gyermek“-nek kell tekinteni minden gyermeket, akár törvényes, akár nem.

3. cikk. Az összes ipari és kereskedelmi köz- és magánüzemekben vagy azok melléküzemeiben, azok kivételével, amelyekben csak egy és ugyanazon család tagjai vannak alkalmazva,

a) nőt a szülést követő hat hét alatt nem szabad foglalkoztatni;

b) a nőnek joga van munkáját abban hagyni, ha orvosi bizonyítványt mutat be arról, hogy szülése előreláthatóan hat héten belül be fog következni;

c) az a) és b) bekezdések szerinti távollétének tartamára minden nő segélyt kap, amely elegendő arra, hogy maga és gyermeke jó egészségi viszonyok között tartassék. Ezt a segélyt, amelynek pontos összegét minden államban az illetékes hatóság állapítja meg, vagy közpénzekből kell fizetni, vagy biztosítás útján kell előteremteni. A nőnek ezenfelül joga van ingyenes orvosi és szülésznői kezelésre. Ha az orvos vagy a szülésznő a szülés időpontjának kiszámításában téved, a nőnek ennek ellenére joga van erre a segélyre az orvosi bizonyítványban feltüntetett időponttól a szülésig;

d) minden nőnek, aki gyermekét maga szoptatja, a munkaidő alatt a szoptatás céljából két ízben fél-fél órát kell engedni.

4. cikk. Abban az esetben, ha valamelyik nő munkáját a jelen egyezmény 3. cikke a) és b) pontja értelmében elhagyja, vagy ha attól hosszabb időn át oly betegség folytán marad távol, amelyet orvosi bizonyítvány a terhesség vagy szülés következ menyeként jelöl meg és amely őt a munka újból megkezdésére képtelenné teszi, a munkaadó neki sem távolléte alatt, sem olyan időre fel nem mondhat, hogy a felmondási határidő távolléte alatt teljék le, feltéve, hogy távolléte az illetékes hatóság által megállapítandó leghosszabb tartamot túl nem haladja.“

1928: XXVIII. t.-c. az 1919,

évben, Washingtonban tartott Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet által a nők éjjeli munkája tárgyában, tervezet alakjában elfogadott nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről.

„1. §. Az 1919. évben Washingtonban tartott Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet által a nők éjjeli munkája tárgyában, tervezet alakjában elfogadott nemzetközi egyezmény a magyar állam törvényei közé iktattatik

2. §. Stb. 2. cikk. A jelen egyezmény értelmében „éjjel“-nek kell venni azt a legalább tizenegy egymásra következő órányi időszakot, amely az este tíz órától reggel öt óráig terjedő időt magában foglalja.

Azokban az álamokban, amelyekben az ipari üzemekben alkalmazott nők éjjeli munkája még nincsen törvénnyel szabályozva, a kormány legfeljebb három évi átmeneti időre szólóan elrendelheti, hogy „téljel“ alatt csupán tíz órányi időt kell érteni, amely az este tíz órától reggel öt óráig terjedő időt magában foglalja.

3. cikk. Nőket korkülönbség nélkül tilos ipari köz- és magánüzemekben, avagy azok melléküzemeiben éjjel foglalkoztatni. Ez a rendelkezés nem vonatkozik olyan üzemekre, amelyekben csupán ugyanannak a családnak tagjai vannak foglalkoztatva.

4. cikk. A 3. cikk nem nyer alkalmazást:

a) az *üzemek* előre nem látható, időszakonként nem ismétlődő, erőhatalom következtében előálló megszakítása esetében;

b) azokban az esetekben, amelyekben olyan nyersanyagok feldolgozásáról és olyan tárgyak megmunkálásáról van szó, amelyek nagyon gyors romlásnak vannak kitéve, ha az ezekben a nyersanyagokban és tárgyakban egyébként elkerületlen veszteség elkerülése érdekében szükséges.

5. cikk. Indiában és Sziában a 3. cikk alkalmazását a kormány felfüggesztheti, a nemzeti törvények által megszabott értelemben vett gyárak kivételével. Minden ilyen kivételt be kell jelenteni a nemzetközi munkaügyi hivatalnak.

6. cikk. Az évszakok befolyásának alávetett ipari üzemekben, valamint mindazokban az esetekben, amelyekben rendkívüli körülmények kívánatossá teszik, az éjjelnek a 2. cikkben megállapított tartama egy év alatt hatvan napon tíz órára szállítható le,

7. cikk. Azokban az országokban, amelyekben a nappali munkát az éghajlat különösen nehezé teszi, az éjjeli időszak rövidebbre szabható annál, amely az előző cikkekben meg van állapítva, feltéve, hogy napközben pótlásul megfelelő pihenő időt engednek.“

1928: XXXIII. t.-c. az 1928/29.
évi állami költségvetésről.

„° §. Jóváhagyatnak a kormánynak azok az intézkedései,, amelyekkel az állami, vármegyei, államvasúti és az állami vas-, acél- és gépgyári tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak, valamint a honvédség, csendőrség, vámőrség, folyamőrség és államrendőrség tagjainak illetményeit, továbbá a felsorolt csoportokhoz tartozó nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak ellátási díjait, illetőleg az említetteknek lakáspénzét az 1927/28. költségvetési évben felemelte és hogy az erre szükséges Összegekkel az 1927/28. évi költségvetésben megállapított összegeket túl- lépte, stb.“

„14. §. A népjóléti és munkaügyi minisztérium „Köz jótékony-ság és emberbaráti intézmények“ címének „A háború anyagi károsultjainak támogatására“ elnevezésű rovatán megállapított, illetőleg a későbbi években megállapítandó összeg felhasználá- sára nézve az alábbi rendelkezések irányadók:

A népjóléti és munkaügyi miniszter felhatalmazást kap arra, hogy támogatásban részesíthesse azt, aki legalább összesen 5.000 K névértékű háborús magyar államadóssági olyan címleteknek tulajdonosa, amelyek a háborús magyar államadósságok nosztrifikálásakor mint a tulajdonos eredeti jegyzésű címletei láttattak el magyar nosztrifikálási megjelöléssel, ha

a) a nosztrifikált címleteket a nosztrifikálás óta állandóan tulajdonában tartja és ha

b) bármely forrásból származó összjövedelme évi 1500 P-t meg nem halad. Ez a jövedelmi határ minden egyes ellátatlan gyermek után 100 P-vel növekszik.

A jövedelem kiszámításában figyelmen kívül kell hagyni a hadirokkantnak, a hadiözvegynek és a hadiárvának azt az ellátá- sát, amelyet ebben a minőségében az államtól a népjóléti és munkaügyi minisztérium költségvetésének terhére kap, továbbá esetleges lakáspénzét, családi pótlékát, hadi pótlékát, közleke- dési segélyét és vitézségi érempótdíját, stb.“

1928: XL. t.-c. az öregség,
rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló
kötelező biztosításról.

„1. §., (1) Öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosításra kötelezettek ugyanazok a vállalatok, üzemek, hivatalok és foglalkozások, amelyek a betegségi biztosítási köte- lezettség alá esnek (1927: XXI. t.-c. 1. §-a), kivéve az állam, tör- vényhatóságok, városok és községek hivatalait, valamint az álta- luk fenntartott vagy kezelt intézményeket; intézeteket, vállalato- kat és üzemeket, stb.“

„3. §. (1) Az öregség és rokkantság esetére szóló biztosításra

kötelezettek nemre, korra, és állampolgárságra való tekintet nélkül azok a munkavállalók, akik e törvény 1. §-a értelmében biztosítási kötelezettség alá eső vállalat, üzem, hivatal, vagy foglalkozás körében mint munkavállalók munkabér fejében munkaviszonyban állanak, stb.“

„8. §. (1) Öregség és rokkantság esetére biztosításra kötelezettek nemre, korra, állampolgárságra és a javadalmazás nagyságára való tekintet nélkül:

1. a háztartási alkalmazottak, továbbá, akik a háztartás vagy a család körében bérért, munkaerejüket egészen vagy túlnyomó részben igénylő, személyes szolgálatot teljesítenek (felolvasók, társalkodók, házvezetők, ápolók, nevelők, magánkocsisok, magángépkocsik vezetői stb.);“

„15. §. Öregség és rokkantság esetére önkéntesen biztosíthatók nemre és állampolgárságra való tekintet nélkül azok, akik betegség esetére önkéntesen biztosíthatók (1927: XXI. t.-c. 1-l. §-a).“

„17. §. Az e törvény 15. §-ában megjelölteken kívül magukat öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére önként biztosíthatják: stb.

7. az önálló okleveles szülésznők; stb.“

„23. §. Az öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére «zóló biztosítási járulékot a betegségi biztosítási járulékkal egyidejűleg és egy összegben kell fizetni, stb.“

„53. §. Özvegyi járadékra igényjogosult a meghalt biztosítottnak felesége ha a meghalt biztosított a kétszáz járulékhelyes várakozási időt (39. §.) betöltötte és várománya ép (43. §.), úgyszintén a meghalt öregségi vagy rokkantsági járadékos felesége, mindkét esetben azzal a feltétellel, hogy a hátrahagyott feleség életének hatvanötödik évét betöltötte, vagy állandóan rokkant. (32. §.).

Özvegyi járadékra rokkantsága tartamára igényjogosult az egyébkénti feltételekkel az az özvegy is, aki ugyan nem állandóan rokkant, azonban egy éven át megszakítás nélkül rokkant volt vagy a betegségi biztosítási táppénz megszüntetése után is rokkant marad.“

„55. §. Özvegyi járadékra nem igényjogosult az az özvegy:

1. aki jogerős bírói ítélet megállapítása szerint szándékosan idézte elő férjének halálát,

2. aki elhunyt férjével két évnél rövidebb időt töltött házassági kötelékben.

Az első bekezdés 2. pontjában foglalt megszorítás nem alkalmazható, ha a házasságból gyermek született, vagy ha a férj a nő gyermekét törvényesítette.

56. §. Az a nő, aki férjétől törvényesen elvált, vagy férjétől annak halálát közvetlenül megelőzőleg legalább egy éven át kü-

lön élt, e törvény rendelkezései alapján özvegyi járadékot csak abban az esetben kaphat, ha férje ellen tartásra jogos igénye volt. Ha az illető az e törvény 4. §-ában megjelölt munkavállalói csoportba tartozó egyénnek elvált felesége, özvegyi járadékban csak abban az esetben részesülhet, ha férje ellen jogerős bírói ítélet vagy férjével kötött szerződés alapján volt tartásra igény jogosultsága.

Ha az elhalt biztosított járadékra igényjogosult özvegyen felül özvegyi járadékra igényjogosult elvált feleséget is hagyott hátra, a hátrahagyottak az özvegyi járadékban egyenlő mértékben osztozkodnak.

Az elvált nőre eső özvegyi járadék nem haladhatja meg a megítélt vagy joghatályosan vállalt tartásdíj összegét. Ha a tartásdíj összege az özvegyi járadéknak az elvált nőt az előbbi bekezdés rendelkezése alapján megillető hányadánál kisebb, a különbözet az özvegyé.

57. §. Ha az özvegyi járadékot élvező nő újból férjhez megy, egy évi özvegyi járadékának megfelelő végkielégítést kap; ezzel minden további igénye megszűnik az intézettel szemben.

Annak az özvegynek, aki özvegyi járadékra csak azért nem igényjogosult, mert nem rokkant, vagy hatvanötödik életévét még nem töltötte be, férjhezmenetele esetében végkielégítés fejében annak az összegnek a fele jár, amelyet az özvegy egy évi özvegyi járadék fejében kapna, ha arra igényjogosult lenne. Ezzel a végkielégítéssel az özvegynek az intézettel szemben minden igénye megszűnik.

58. §. Özvegyi járadékra igényjogosult, egyéb feltételek (53. és 55. §-ok) igazolása esetén, az elhalt biztosított feleség után hátrahagyott teljesen munkaképtelen özvegy férfi, akit felesége, elhalálózását közvetlenül megelőző két esztendő folyamán — munkaképtelenségére való tekintettel — saját háztartásában és túlnyomólag saját keresményéből tartott el.“

„61. §. Ha a biztosított vagy az e törvény rendelkezései alapján öregségi vagy rokkantjáradékra igényjogosult egyén eltűnik, a hátrahagyottak özvegyi és árvajáradékra való igényjogosultsága tekintetében az eltűnés halálesetnek, vagyis biztosítási eseménynek minősül, stb“

„63. §. Az özvegyi járadék 50%-a, a félárvajáradék 15%-a, a teljes árvajáradék 30%-a annak a járadéknak, amelyre a meghalt házastársnak, illetőleg szülőnek e törvény rendelkezései alapján igénye vagy várománya volt. stb.“

„69. §. (1) Ha a biztosított nő férjhezmenetelét követő egy éven belül az e törvény alapján biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozását abbahagyja és foglalkozása abbahagyásának időpontjában a kétszáz járulékhetes várakozási időt már betöltötte, az utána lerótt, illetőleg — önkéntes biztosítás esetében — tényle-

gesen befizetett járulékok összege 90%-ának megfelelő végkielégítésben részesül, ha ezt maga kívánja, ellenkező esetben a (2) bekezdés rendelkezései érvényesülnek.

(2) Ha a biztosított nő az e szakasz első bekezdésével szabályozott esetben a törvényes várakozási időt még nem töltötte be, várománya épségben marad mindaddig, amíg újra biztosítási kötelezettséggel járó munkaviszonyba lép, illetőleg hatvanötödik életévét betölti. Az első esetben a várománynak épségben maradása vélelmeztetik; a második esetben a nő hatvanötödik életévének betöltésekor az utána lerótt, illetőleg — önkéntes biztosítás esetében — ténylegesen befizetett járulékok összege 90%-ának megfelelő végkielégítésben részesül.“

„75. §. Ha e törvény rendelkezései alapján járadékra igényjogosult külföldi honos utolsó járadékának felvételétől számított legalább egy év óta megszakítás nélkül külföldön tartózkodik, egy évi járadékának megfelelő összegű végkielégítésre jogosult.

Ha a külföldi honos külföldre való távozásának napjától számított öt esztendőn belül az e szakasz első bekezdésében megállapított végkielégítésre igényt nem támaszt, az intézettel szemben minden joga megszűnik.

Ha e törvény alapján járadékban részesülő külföldi honos állandó tartózkodásra külföldre távozik, az e szakasz első bekezdésében megjelölt végkielégítés helyett járadékát tovább élvezheti, ha honossági állama a magyar honosokkal szemben viszonos eljárást követ.“

„80. §. Az özvegyi járadékra való igényjogosultság megszűnik:

1. az özvegy halálával,
2. ha az özvegy hatvanötödik életévét még nem töltötte be, rokkantságának megszűnésével,
3. férjhezmenetelével és
4. az e törvény 75. §-ában megállapított esetekben.

Az előbbi bekezdés 2. pontjában foglalt rendelkezés nem vonatkozik a 4. §-ban megjelölt biztosítottak özvegyeire. Egyéb-ként is újból feleled az özvegyi járadékra vonatkozó igényjogosultság, ha az özvegy ismét megrokkán, vagy ha hatvanötödik életévét betölti, stb.“

„114. §. A munkaadó e törvény rendelkezései alapján biztosításra kötelezett minden egyént, akit vállalatában, üzemében, hivatalában, foglalkozásában vagy háztartásában foglalkoztat, a munka megkezdésének időpontjától számított nyolc napon belül, az erre vonatkozó szabályok szerint, az alább megjelölt intézetnél, illetőleg pénztárnál bejelenteni köteles még pedig azokat az öregségi és rokkantsági biztosításra kötelezett munkavállalókat: stb.“

„135. §. Öregségi, rokkantsági és özvegyi járadékra vonat-

kozó igényét az igényjogosult, illetőleg törvényes képviselője vagy maga, vagy igazolt meghatalmazottja útján az intézetnél, illetőleg az illetékes kerületi pénztárnál szóban vagy írásban előterjesztett kérelemmel érvényesítheti, stb.“

„155. §. Az 1927: XXI. t.-c. 6. §-a első bekezdésének 1—3. pontjában felsoroltakon felül betegségi biztosításra kötelezettek foglalkozásra, nemre, korra és állampolgárságra való tekintet nélkül mindazok, akik e törvény rendelkezései alapján járadékban részesülnek és nem állanak az 1927: XXI, t.-c. alapján betegségi biztosítási kötelezettséggel járó munkaviszonyban. Ez a rendelkezés nem vonatkozik az önkéntesen és az önkéntes továbbfizetéssel biztosítás alapján járadékot élvező egyénekre, stb.“

1928: XLII. t.-c.

az 1928 29. költségvetési évben megvalósítandó
beruházásokról.

„1. §. Felhatalmaztatik a kormány, hogy az 1924: IV. t.-c. 3. §-ának a) pontja alapján felvett törlesztéses kölcsön maradványát az e törvény I. számú mellékletében, az 1927/28. költségvetési év végén jelentkező bevételi többletet és a beruházások keretében engedélyezett kölcsönök után tőketörlesztés és kamat címén az 1928 29. költségvetési évben esedékes összegeket pedig az e törvény II. számú mellékletében felsorolt beruházásokra fordíthassa, stb.“

II. számú melléklet.

Az 1927/28. költségvetési év bevételi többlete és a beruházások keretében engedélyezett kölcsönök után tőketörlesztés és kamat címén az 1928/29. költségvetési évben esedékes összegek terhére megvalósítandó beruházások.

44. Szülőotthonok létesítésére , 250.000 P.

¹⁾ *Rövidítések magyarázata:* d = decretum; c = cikkely; t.-c. = törvénycikk; k = könyv; W. H. = Werbőczy Hármaskönyve; Erdély törvénytárából: A. C. — Approbatæ Constitutiones; C. C. = Compilatæ Constitutiones; N. A. = Novellaris Articulusok; O. É. = Országbírói Értekezlet ideiglenes határozatai; N. T. — Néptörvény.